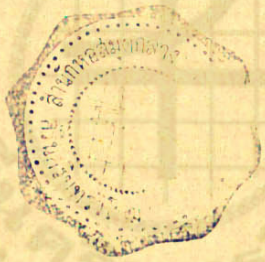
เหตุการณ์ปัจจุบันของเอเชีย

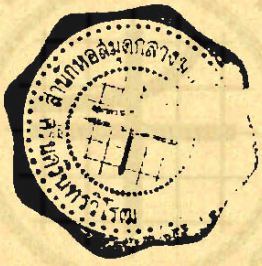

950.42
ถ132ป
2523
ร.2

ถนอม อานามวัฒน์

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 วัฒนา กรุงเทพฯ 10110 โทร. 2584002-3

950.42
ถ132ป
2523
ร.2

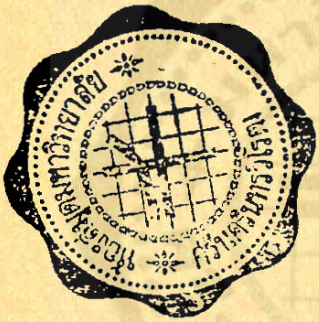
2.84=07

ประวัติศาสตร์และการวิเคราะห์

023155

เหตุการณ์ปัจจุบันของเอเชีย

พิมพ์ครั้งที่ ๕ (ปรับปรุงใหม่ให้เป็นปัจจุบันที่สุด)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ถนอม อานามวัฒน์

จัดจำหน่ายโดยผู้เขียน

๕๐.-

152.8ถ1

ชาครีย์ เชาวนสมิทธ์ ออกแบบปก

950.42
ภ132ป
ร.2

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แสงรุ้งการพิมพ์
๑๔๔/๕ ตรอกมาตานุสรณ์ ยานนาวา กรุงเทพมหานคร
นายกิตติ สิทธิจินดาโชค ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๒๑
โทร. ๒๘๖—๑๑๖๐

คำนำพิมพ์ครั้งที่ ๕

หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจจากผู้อ่านอย่างกว้างขวาง ทั้งนักศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้สนใจในเรื่องราวเหตุการณ์ของโลก ผู้เขียนจึงปรับปรุงหนังสือเล่มนี้ใหม่ โดยปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องและถูกต้องตามเหตุการณ์ของเอเชียที่เป็นปัจจุบันที่สุด สำหรับราคาซึ่งสูงกว่าเดิมเล็กน้อยนั้น เป็นเพราะปัจจุบันนี้ราคาค่าพิมพ์และค่ากระดาษสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ผู้เขียนก็พยายามที่จะขายในราคาที่ถูกที่สุดเท่าที่จะทำได้

ถนอม อานามวัฒน์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑

สารบาญ

บทที่ ๑ จีน ๑

ลักษณะของสังคมจีนก่อนที่จีนจะเป็นคอมมิวนิสต์ (๑) บทบาทของสหรัฐในจีนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๑๐) สงครามโลกสงบแต่สงครามในจีนยังดำเนินต่อไป (๑๔) คอมมิวนิสต์ประสบชัยชนะ (๒๐) ระบบการปกครองภายในของจีน (๒๓) การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน (๓๒) ปัญหาภายในของจีน (๔๓) จีนกับอาวุธนิวเคลียร์ (๕๑) นโยบายต่างประเทศของจีน (๕๓) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรุสเซีย (๕๔) ปัญหาจีน- ทิเบต (๖๘) ปัญหาจีน–อินเดีย (๗๑) ปัญหาไต้หวัน (๗๒) จีนกับสหรัฐ (๗๗) นโยบายต่างประเทศของจีนทั่วไป (๘๒)

บทที่ ๒ เกาหลี ๘๖

ประวัติความเป็นมาโดยย่อ (๘๖) ญี่ปุ่นปกครองเกาหลี (๘๒) เกาหลีเหนือภายใต้อิทธิพลของรุสเซีย (๘๔) เกาหลีใต้ภายใต้การปกครองของสหรัฐ (๑๐๖) สงครามเกาหลี (๑๐๘) เกาหลีใต้หลังสงคราม (๑๑๔) บีกจุงซีปกครองเกาหลีใต้ (๑๑๗) ความเคลื่อนไหวในการรวมเกาหลี (๑๒๔) การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในคาบสมุทรเกาหลี (๑๒๗)

บทที่ ๓ ญี่ปุ่น ๑๒๙

ประวัติความเป็นมาโดยย่อ (๑๒๙) ญี่ปุ่นสมัยใหม่ (๑๓๒) ญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ (๑๓๕) สหรัฐปกครองญี่ปุ่น (๑๔๐) ญี่ปุ่นได้รับเอกราช (๑๔๖) การพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒(๑๔๙)การเมืองของญี่ปุ่นภายหลังได้รับเอกราช(๑๕๖) นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นภายหลังจากได้รับเอกราช (๑๖๒) ญี่ปุ่นกับสหรัฐ (๑๖๔) ญี่ปุ่นกับโซเวียต (๑๖๖) ญี่ปุ่นกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (๑๖๙) ญี่ปุ่นกับอาเซียน (๑๗๔) การฟื้นฟูลัทธิทหาร (๑๗๖)

บทที่ ๔ เอเชียอาคเนย์ ๑๘๐

ชาติตะวันตกเข้ายึดครองเอเชียอาคเนย์ (๑๘๐) กำเนิดลัทธิชาตินิยมในเอเชียอาคเนย์(๑๙๒) เอเชียอาคเนย์ต่อต้านญี่ปุ่น(๑๙๖)การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติต่างๆในเอเชียอาคเนย์(๑๙๙) การเมืองของเอเชียอาคเนย์ภายหลังได้รับเอกราช(๒๒๓) บัญหาติมอร์ (๒๓๒) เขมรภายหลังการปฏิวัติ (๒๖๔) ลาวภายหลังการปฏิวัติ (๒๗๖) สงครามที่ไม่ประกาศในเวียดนาม (๒๘๙) เวียดนามหลังสงคราม (๒๙๙) เวียดนามภายหลังการรวมประเทศ (๓๐๑)

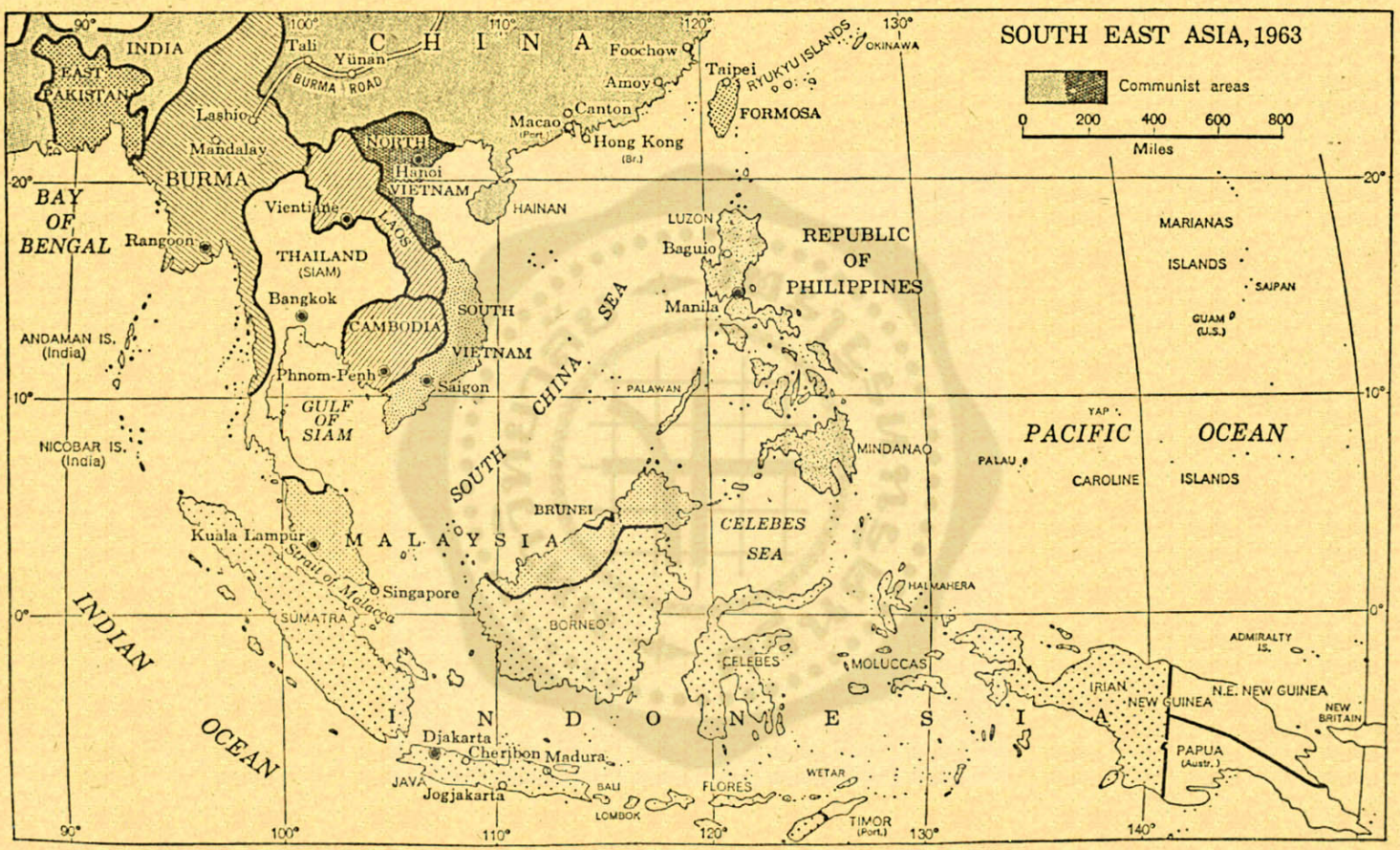
บทที่ ๕ เอเชียใต้ ๓๑๐

การต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย (๓๑๐) มุสลิมกับลัทธิชาตินิยมในอินเดีย (๓๑๔) บทบาทของคองเกรสในการเรียกร้องเอกราช(๓๑๕) บทบาทของคานธีในการต่อสู้เพื่อเอกราช(๓๑๗) อินเดียได้เอกราช (๓๒๐) ปัญหาระหว่างอินเดีย–ปากีสถาน (๓๒๑) ปัญหาแคชเมียร์(๓๒๒) ปัญหาบังคลาเทศ (๓๒๕) สงครามระหว่างอินเดียกับปากีสถาน (๓๓๐) นโยบายต่างประเทศของอินเดีย (๓๕๑) ปัญหาอาฟกานิสถาน (๓๔๔)

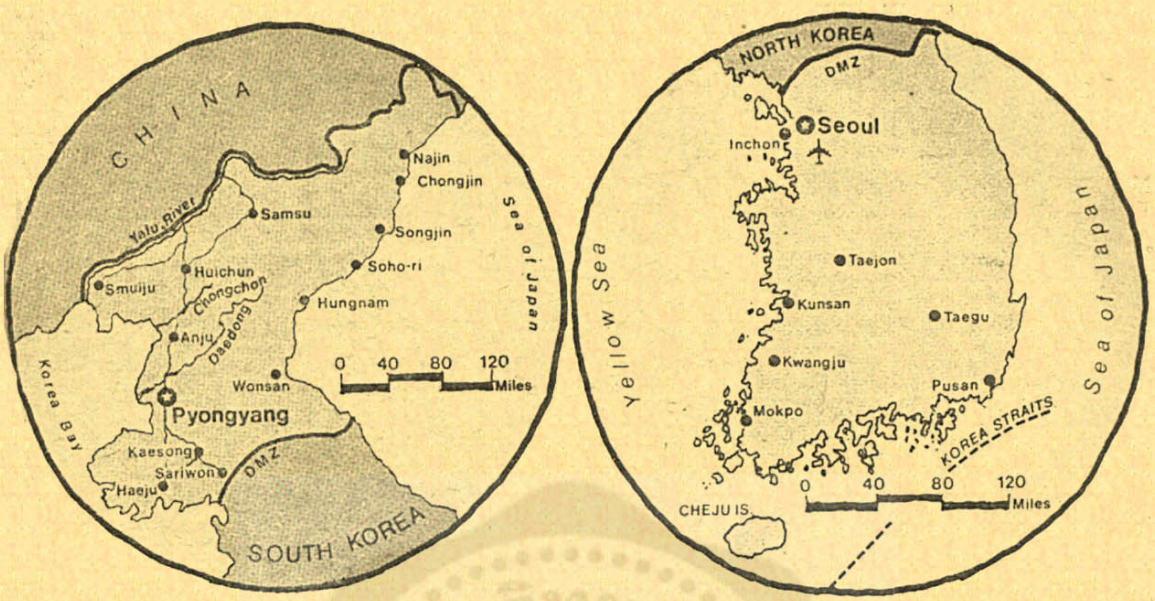
บทที่ ๖ ปัญหาตะวันออกกลาง ๓๔๖

การตั้งถิ่นฐานของอิสราเอลและอาหรับในดินแดนปาเลสไตน์ (๓๔๖) ขบวนการไซอะนิสต์และประกาศบัลโฟร์(๓๔๘) ขบวนการชาตินิยมอาหรับ(๓๕๒) ปาเลสไตน์ภายใต้การดูแลของอังกฤษ(๓๕๕) สงครามยิว–อาหรับครั้งที่ ๑ (๓๖๑)การล้างแค้นระหว่างยิว–อาหรับ(๓๖๓) วิกฤติการณ์คลองสุเอซ(๓๖๗) ตะวันออกกลางหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๓๘๑)มหาอำนาจแข่งขันกันสร้างอิทธิพล (๓๘๖) ความแตกแยกในกลุ่มประเทศอาหรับ (๓๗๓) สงครามในตะวันออกกลางครั้งที่ ๓ (๓๗๔) องค์การปลดแอกปาเลสไตน์ (๓๗๗) สงครามอาหรับกับอิสราเอลครั้งที่ ๔ (๓๘๐) วิกฤติการณ์อิหร่าน (๓๙๒)

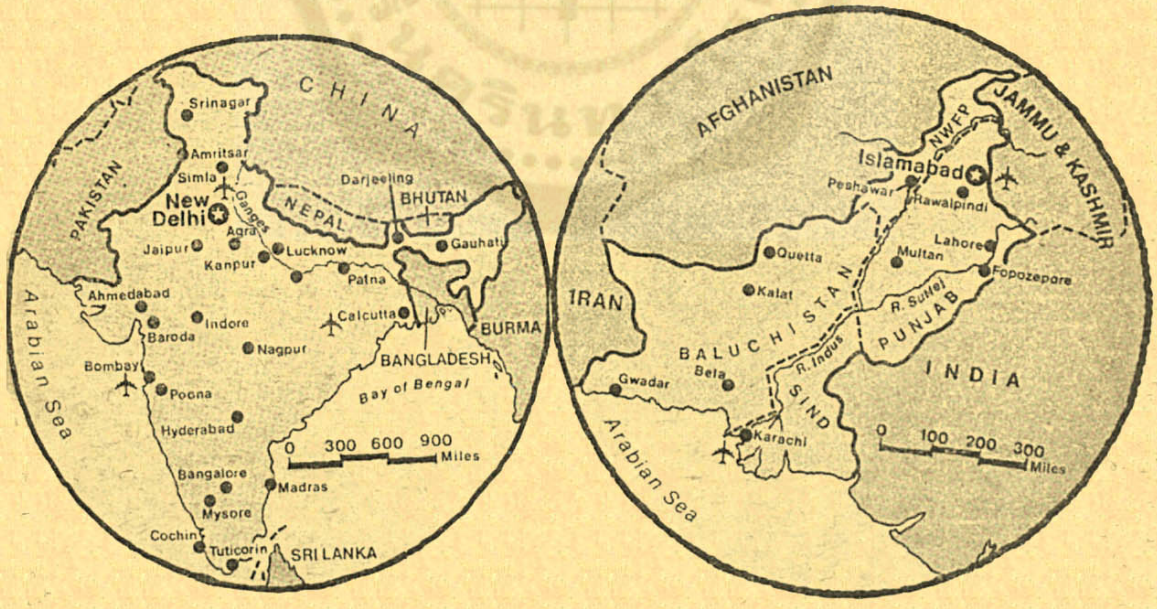
บรรณานุกรม ๓๙๘

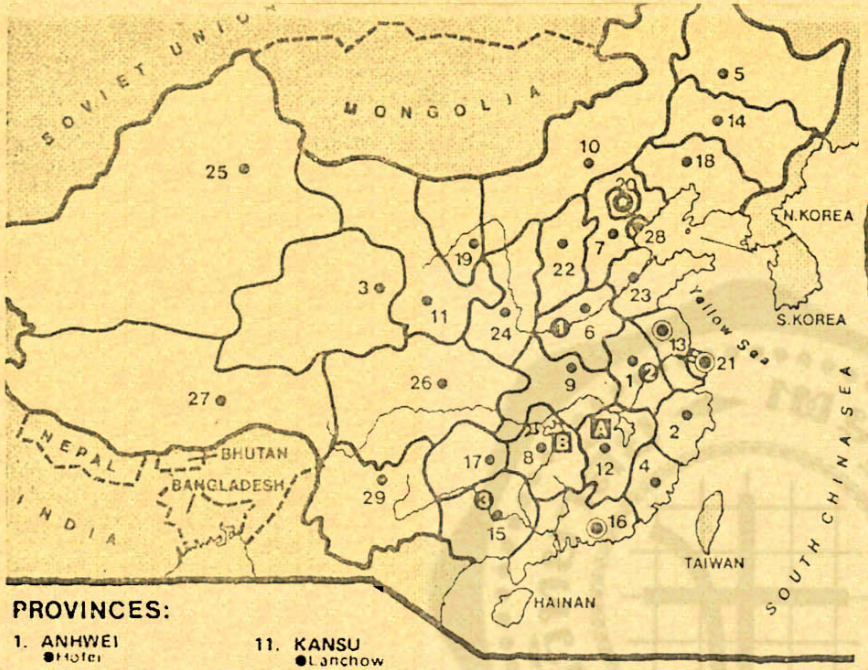
แผนที่แสดงเอเชียอาคเนย์

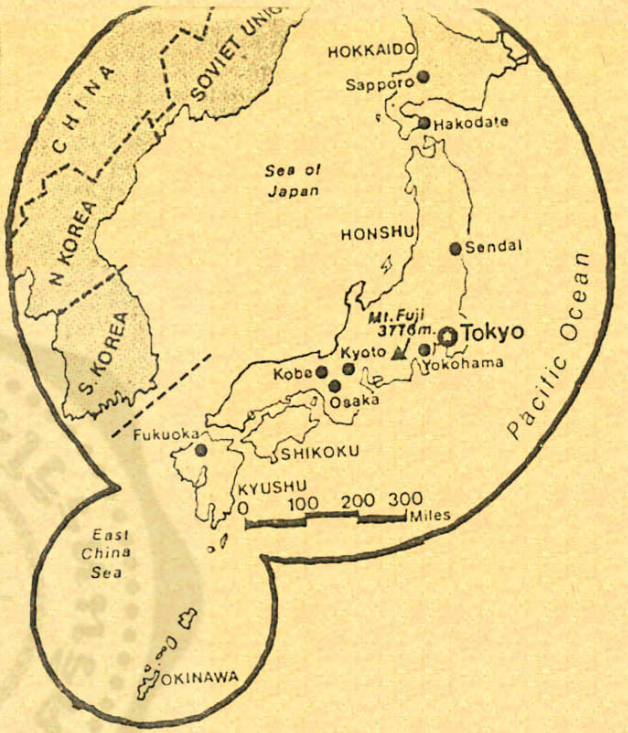

แผนที่แสดงประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ปัจจุบัน

แผนที่แสดงประเทศอินเดีย ปากีสถานและบังคลาเทศในปัจจุบัน

PROVINCES:

1. ANHWEI ●Hofei
2. CHEKIANG ●Hangchow
3. CHINGHAI ●Sining
4. FUKIEN ●Foochow
5. HEILUNGKIANG ●Harbin
6. HONAN ●Chengchow
7. HOPEH ●Shihchiachuang
8. HUNAN ●Changsha
9. HUPEH ●Wuhan
10. INNER MONGOLIA ●Huhehot
11. KANSU ●Lanchow
12. KIANGSI ●Nanchang
13. KIANGSU ◉Nanking
14. KIRIN ●Changchun
15. KWANGSI ●Nanning
16. KWANGTUNG ◉Canton
17. KWEICHOW ●Kweiyang
18. LIAONING ●Shenyang
19. NINGHSIA ●Yinchuang
20. PEKING MUNICIPALITY ◉Peking
21. SHANGHAI MUNICIPALITY ◉Shanghai
22. SHANSI ●Taiyuan
23. SHANTUNG ●Tsinan
24. SHENSI ●Sian
25. SINKIANG ●Urumchi
26. SZECHWAN ●Chengtu
27. TIBET ●Lhasa
28. TIENTSIN MUNICIPALITY ●Tientsin
29. YUNNAN ●Kunming

RIVERS:

1. YELLOW RIVER
2. YANGTZE KIANG
3. PEARL RIVER

LAKES:

A POYANG WU
B TUNGTING WU

★ Capital ◉ Provinciai Capital

International airport

แผนที่แสดงประเทศจีนและญี่ปุ่นปัจจุบัน

บทที่ ๑
จีน

ประเทศจีนในปัจจุบันนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเทศ ประเทศหนึ่งคือ*สาธารณรัฐประชาชนจีน* (People's Republic of China) หรือที่คนไทยมักเรียกกันว่า *"จีนแดง"* บ้าง *จีนคอมมิวนิสต์* บ้าง ส่วนจีนอีกประเทศหนึ่งคือ *"สาธารณรัฐจีน"* (Republic of China) หรือจีน *ไต้หวัน* หรือ *จีนคณะชาติ* นับตั้งแต่ที่สมาชิกสหประชาชาติได้ขับจีนคณะชาติออกจากองค์การสหประชาชาติเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๑ และรับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาแทนที่แล้ว นานาประเทศส่วนใหญ่ต่างก็เพิกถอนการรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติและหันไปรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีประชากรเกือบ ๘๐๐ ล้านคน (ขณะนั้น) แทน ว่าเป็นประเทศที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือมีจีนเพียงประเทศเดียวเท่านั้น การที่จะศึกษาเรื่องราวของจีนให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งนั้นจำเป็นที่จะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ของจีนควบคู่กันไปด้วย เพราะจีนเป็นชาติเก่าแก่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ก่อนคริสต์ศักราชนับพันปี การศึกษาเรื่องราวของจีนแต่เพียงผิวเผินหรืออคติจะไม่ช่วยให้เราได้เข้าใจเรื่องราวของจีนได้ถูกต้องเลย

ลักษณะของสังคมจีนก่อนที่จีนจะเป็นคอมมิวนิสต์

ตั้งแต่สมัยโบราณแล้วที่สังคมจีนแบ่งออกเป็น๒ชนชั้น ชนชั้นหนึ่งคือชนชั้นสูงมีอยู่ราว ๑๐–๒๐ % ประกอบไปด้วยผู้ดีที่มีที่ดินมาก ๆ นักปรัชญา ข้าราชการ พ่อค้า ทหาร ชนชั้นนี้มีฐานะร่ำรวย มีทรัพย์สินบริวารและข้าทาสมาก มีตำแหน่งและมีอิทธิพลในทาง

ราชการ ยิ่งเป็นข้าราชการตำแหน่งสูง ๆ ยิ่งร่ำรวยมาก และระบบราชการของจีนนั้นการคอรัปชั่นเป็นเรื่องธรรมดา อาจกล่าวได้ว่าระบบราชการของจีนก่อนที่จีนจะเป็นคอมมิวนิสต์เป็นระบบราชการที่มีการคอรัปชั่นมากที่สุดในโลก

อดีตนายกรัฐมนตรี คึกฤทธิ์ ปราโมช จับมือกับประธานเหมาเจ๋อตุง
เมื่อครั้งเดินทางไปเปิดสัมพันธภาพกับจีนในปี ๑๙๗๕

ชนชั้นที่สอง คือชนชั้นชาวไร่ชาวนา มีอยู่ประมาณ ๘๐ % มีสภาพไร้การศึกษายากจนค่นแค้นไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่นาของพวก landlords ครั้นได้ผลผลิตออกมา ก็จะต้องนำไปร่ายเป็นค่าเช่านาบ้าง ค่าภาษีบ้าง ซึ่งถูกรีดเก็บในอัตราสูง ผลผลิตที่เหลือจึงมีอยู่เพียงเล็กน้อยเพื่อประทังการมีชีวิตมิให้อดตายเท่านั้น ดังนั้นในคราวที่เกิดข้าวยากหมากแพงเนื่องจากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น เกิดภาวะแห้งแล้ง น้ำท่วม ชาวไร่ชาวนาได้รับความอดอยากจนถึงกับต้องขายลูกสาวหรือไม่ก็เป็นโจร พวกผู้หญิงก็ไปเป็นโสเภณีซึ่งมีอยู่มากมายก่ายกองในประเทศจีน ในสมัยที่จีนเป็นคอมมิวนิสต์ พวกชาวไร่ชาวนาจึงได้รับการยกฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นมาก และไม่มีการอดตายเหมือนดังแต่ก่อน

ระบบครอบครัว ครอบครัวจีนได้ก่อให้เกิดหน่วยสำคัญที่สุดในสังคมจีนมากกว่ารัฐหรือบั้จเจกชน ครอบครัวจีนเป็นแหล่งรวมหลาย ๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ ความปลอดภัย การศึกษา การติดต่อสังคม การพักผ่อน บรรพบุรุษของชาวจีนเป็นที่ยึดมั่นเคารพบูชาร่วมกันใช้แทนศาสนา ครอบครัวจีนเป็นพื้นฐานสำหรับปกครองประเทศ ชาวจีนถือว่าภายในครอบครัวนั้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ครอบครัวที่ขยายใหญ่ขึ้นจนเป็นสังคมหรือประเทศชาติก็ต้องมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกัน จักรพรรดิจีนจึงเปรียบได้กับเป็นบิดาของชาวจีน ซึ่งชาวจีนจะต้องเคารพเชื่อฟัง ขณะเดียวกันจักรพรรดิก็ต้องปกครองประชาชนด้วยความเด็ดขาด แต่มีคุณธรรมและยุติธรรมเหมือนกับบิดาในครอบครัว

ระบบครอบครัว มีการแบ่งอำนาจมากน้อยไปตามฐานะของบุคคลในครอบครัว แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของผู้ใหญ่กับผู้น้อย อำนาจของผู้ใหญ่ในครอบครัวยังแบ่งออกไปตามเพศและอายุ บิดาเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดควบคุมทุกอย่างในครอบครัว บิดาเป็นผู้จัดการแต่งงานให้แก่บุตรหลาน บุตรที่ไม่อยู่ในโอวาท อาจถูกลงโทษหนัก ยามขัดสนบิดามารดาอาจขายบุตรของตนได้

โดยทั่วไป สตรีต้องอยู่ใต้อำนาจของชาย แม้กระทั่งเวลาแก่ก็จะต้องเชื่อฟังบุตรชาย ญาติทางฝ่ายชายมีความสำคัญกว่าญาติทางฝ่ายหญิง บุตรชายเป็นผู้สืบสายตระกูล จึงได้รับความคุ้มครองอย่างดี ส่วนบุตรีอาจจะถูกขายไป สตรีต้องมีความซื่อสัตย์ต่อสามี ถ้าเป็นม่ายจะแต่งงานไม่ได้ ส่วนผู้ชายนั้นจะมีอนุภรรยากี่คนก็ได้ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา หรือจะเอาอนุภรรยามาไว้ในบ้านภรรยาหลวงก็ได้ ภรรยาไม่มีสิทธิในสมบัติ อยู่ในฐานะต่ำต้อย ได้รับปฏิบัติดีกว่าคนใช้เล็กน้อย ต่อเมื่อมีลูกสะใภ้จึงจะมีอำนาจ ด้วยเหตุที่ชาวจีนชินต่อการปกครองระบบนี้ จักรพรรดิและข้าราชการจึงมีอำนาจมากที่สุดเหมือนบิดา นายอำเภอมีอำนาจเหมือนกับบิดาประชาชนในเขตอำเภอของตน

สังคมของชาวจีนแบ่งออกเป็น ๔ ชนชั้นใหญ่ ๆ คือ ขุนนาง ชาวนา ช่างฝีมือ และพ่อค้า สำหรับพ่อค้านั้นเป็นชนชั้นที่สังคมมีความรังเกียจมากที่สุด แต่ในปัจจุบันตามทฤษฎีของคอมมิวนิสต์ สังคมของชาวจีนมีอยู่ชนชั้นเดียวคือชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) และรัฐบาลทำหน้าที่ค้าขายทุกอย่าง

สถาบันกษัตริย์ กษัตริย์ของจีนนั้น ชาวจีนเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าแห่งสวรรค์ ซึ่งจุติมาเกิดในโลกมนุษย์ ด้วยเหตุนี้กษัตริย์ของจีนจึงได้ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *"โอรสแห่งสวรรค์"* นับตั้งแต่จักรพรรดิจิ๋นซีวั่งตี จักรพรรดิองค์แรกของจีนซึ่งได้ขึ้นครองราชย์ตั้งแต่ ๒๒๑ ปีก่อน ค.ศ. จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของราชวงศ์แมนจู ซึ่งถูก ดร. ซุนยัดเซ็นปฏิวัติและล้มเลิกระบบการปกครองแบบราชวงศ์เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๑๑ สถาบันกษัตริย์นั้นเป็นศูนย์กลางของระบบการปกครองแต่ละสมัย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ และในทางทฤษฎีย่อมมีอำนาจอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด เพราะไม่มีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่ในทางปฏิบัติพระมหากษัตริย์ถูกจำกัดอำนาจโดยหลักปรัชญาของลัทธิขงจื๊อ ซึ่งสอนว่า *กษัตริย์ต้องยึดมั่นอยู่ในคีลธรรมหรือทศพิธราชธรรม รวมทั้งผู้ปกครองอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะต้องยึดถือหลักการปกครองโดยยึดมั่นต่อคุณธรรม* คำสอนของขงจื๊อดังกล่าว มีผลผูกพันทางใจให้กษัตริย์และผู้ปกครองประพฤติคล้อยตามในสิ่งที่ประชาชนต้องการ เป็นการสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่เช่นนี้ตลอดยุคที่มีการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช[๑]

เม่งจื๊อ ได้เคยสอนไว้ว่าถ้าหากกษัตริย์ไม่ตั้งอยู่ในคุณธรรมอันดี ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะทำการปฏิวัติได้ เมื่อประชาชนหรือฝ่ายตรงข้ามกลุ่มใดทำการปฏิวัติสำเร็จก็เท่ากับเป็นเจตนารมณ์ของสวรรค์ที่ได้ประทาน อาณัติแห่งสวรรค์ (Mandate of Heaven)[๒] ด้วยเหตุนี้ ในประวัติศาสตร์จีนจึงมีการปฏิวัติล้มล้างอำนาจกษัตริย์กันบ่อย ๆ และกษัตริย์องค์ใหม่ก็ขึ้นปกครองแทนและตั้งราชวงศ์ใหม่ขึ้นมา

ถ้ากษัตริย์องค์ใดเข้มแข็ง จะมีอำนาจมากมายเป็นที่เกรงขามยำเกรงแก่ประชาชน ในครั้งนั้นจีนจะขยายอาณาเขตไปอย่างกว้างขวาง กินอาณาเขตถึง *เกาหลี ธิเบต ญวน พม่า* ฯลฯ บรรดาประเทศที่จีนเรียกว่าพวกป่าเถื่อนทั้งหลายก็จะต้องส่งบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงจีนเพื่อแสดงความอ่อนน้อมต่อจีน ถ้าหากละเลยไม่ยอมส่งไปตามที่กำหนด พระเจ้ากรุงจีนก็จะทวงไปยังประเทศป่าเถื่อนเหล่านั้น ถ้าหากยังขืนดื้อดึงต่อไปอีก คราวนี้พระเจ้ากรุงจีนจะส่งกองทัพมาโจมตีเอาเป็นเมืองขึ้น ดังเช่น เกาหลี เวียดนาม พม่า เคยประสบมาแล้ว

---

๑. เขียน ธีระวิทย์ *วิวัฒนาการการปกครองของจีน* หน้า ๗๕–๗๖

๒. เดิม หน้า ๗๕

แต่ถ้าประเทศใดยินยอมส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงจีนแต่โดยดี ซึ่งปรกติสามปีต่อครั้ง จีนก็มิได้รุกรานหรือสร้างความเดือดร้อนให้ เพราะจีนถือว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีความเมตตาผู้น้อยอยู่เสมอ ประเทศไทยในประวัติศาสตร์ไม่เคยถูกจีนรุกรานเลย ทั้งนี้เป็นเพราะพระเจ้าแผ่นดินไทยทรงส่งทูตไปถวายเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้ากรุงจีนมิได้ขาด และถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ขึ้นปกครองประเทศก็จะต้องแจ้งให้จีนทราบเพื่อให้จีนรับรองอีกด้วย

ถ้าครั้งใดที่กษัตริย์จีนอ่อนแอ ในครั้งนั้นบ้านเมืองก็จะตกอยู่ในสภาพระส่ำระสายภายในราชสำนัก กษัตริย์มิได้มีอำนาจอย่างแท้จริง อำนาจนั้นมักจะตกอยู่แก่มเหสี ญาติของพระมเหสีหรือพวกขันที ซึ่งบางครั้งพวกเหล่านี้จะแย่งอำนาจกันอีกต่อหนึ่ง เมื่อกษัตริย์อ่อนแอ ราชอาณาจักรที่เป็นปึกแผ่นก็แตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า มีขุนศึกตั้งตัวเป็นใหญ่ในแว่นแคว้นต่าง ๆ และบางทีจะรบพุ่งแย่งอำนาจกันเอง เมื่อบ้านเมืองตกอยู่ในสภาพยุคเข็ญ บัญหาความเดือดร้อนต่างๆก็ตกอยู่กับประชาชน โจรผู้ร้ายชุกชุมบางครั้งถึงกับก่อการกำเริบตั้งเป็นกองทัพ รัฐบาลไม่สามารถปราบได้ ประชาชนได้รับความอดอยากแร้นแค้นจึงก่อการกบฏทั่ว ๆ ไป รัฐบาลต้องเสียเวลาและเสียเงินทองเป็นจำนวนมากมายเพื่อใช้ในการปราบกบฏ ภัยพิบัติทางธรรมชาติอาจจะซ้ำเติมตามมาอีก เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว สิ่งเหล่านี้ชาวจีนเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ที่สวรรค์ได้ส่งคำเตือนมายังจักรพรรดิว่า พระองค์มิได้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมหรือทรงปฏิบัติตามอาณัติแห่งสวรรค์ ครั้นแล้วคนดีก็จะเกิดขึ้นในแผ่นดินจีนเหมือนกับอัศวินขี่ม้าขาวเข้ามาปราบยุคเข็ญ คนดีที่ว่านี้ก็ปราบปรามพวกขุนศึกต่าง ๆ จนได้รับชัยชนะ และในที่สุดจะยกกองทัพเข้ายึดเมืองหลวงล้มอำนาจของจักรพรรดิ และสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นจักรพรรดิ ตั้งราชวงศ์ใหม่ขึ้นปกครองจีนต่อไป ประวัติศาสตร์จีนก็เป็นทำนองดังนี้เรื่อยมา

การปฏิวัติของ ดร. ซุนยัดเซ็น

บัญหาที่ร้ายแรงกระหน่ำซ้ำเติมราชวงศ์แมนจูซึ่งปวกเปียกอยู่แล้วในศตวรรษที่ ๑๙ และ ๒๐ ก็คือชาติตะวันตกอันประกอบด้วยอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และรุสเซีย ได้เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในจีน เมื่อจีนทำสงครามแพ้นานาชาติเหล่านี้ ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือ จีนต้องทำสัญญาต่าง ๆ หลายฉบับยินยอมให้ฝรั่งชาติตะวันตกซึ่งจีนเคยเรียกว่าพวก

บำเถื่อนกอบโกยผลประโยชน์จากจีนไปอย่างมากมาย จีนต้องยกดินแดนให้เป็นเขตเช่า เขตอิทธิพล เขตความสนใจให้แก่ชาติตะวันตก ซึ่งรวมหัวกันแบ่งดินแดนจีน มหาอำนาจตะวันตกได้เข้าควบคุมจีนแทบทุกด้าน ไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองหรือดินแดน สภาพของจีนจึงไม่ต่างอะไรกับเป็นเมืองขึ้นของตะวันตกและญี่ปุ่น แม้ว่าจีนจะได้ชื่อว่าเป็นประเทศเอกราชก็ตาม

ในปี ๑๙๑๑ *ดร. ซุนยัดเซ็น* ได้ก่อการปฏิวัติล้มราชวงศ์แมนจู ดร. ซุน เป็นผู้นำของ *พรรคก๊กมินตั๋ง* (National People's Party) ซึ่งยึดถือนโยบายหลักการใหญ่ ๆ ของประชาชนอยู่ ๓ ประการ (Three Principles of the People)* หลักการทั้งสามนี้เป็นแนวทางแห่งการปฏิวัติของจีน สรุปได้ดังนี้คือ

๑. รัฐบาลของประชาชน (The People's Government) *หมายถึงความเป็นเอกราชและรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติโดยปราศจากการแทรกแซงของต่างชาติในกิจการภายในของจีน*

๒. สิทธิของประชาชน (The People's Rights) *หมายความถึงการสถาปนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในจีนและการให้เสรีภาพแก่ประชาชน*

๓. การทำมาหากินของประชาชน (The people's Livelihood) *หมายถึงการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและแก้ไขความยากจนของประชาชน*[๓]

แม้ว่า ดร. ซุนยัดเซ็นจะปฏิวัติได้สำเร็จ และเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นแบบสาธารณรัฐก็ตาม แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศและการแตกแยกภายในประเทศได้ พวกขุนศึกยังตั้งตนเป็นใหญ่ในแว่นแคว้นต่าง ๆ มหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นยังตั้งหน้าตั้งตาแทรกแซงกิจการภายในของจีนต่อไป *ยวน ชีไข* ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของจีนคนแรก แต่ยวน ชีไข ก็ยังนิยมที่จะใช้อำนาจเผด็จการปกครองจีน โดยไม่ยอมให้มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ จีนได้เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร และประกาศสงครามกับเยอรมนี ครั้นสงครามโลกสงบในปี ๑๙๑๘ จีนได้ส่งผู้แทนไปประชุมที่พระราช

---

* เรียกว่าลัทธิไตรราษฎร์ (ซันหมินจู่อี้)

๓. Joseph Peck and Paul Lippe *The World in Our Day* p. 103

วังแวร์ซายในฐานะที่เป็นชาติมีส่วนชนะสงครามด้วย ผู้แทนจีนได้ขอให้มหาอำนาจตะวันตกผ่อนคลายความเอาเปรียบของชาติตะวันตกที่มีต่อจีน แต่ปรากฏว่าข้อเสนอของจีนไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ดร. ซุนยัดเซ็นจึงรู้สึกผิดหวังและคิดที่จะหันไปสนิทสนมกับรุสเซีย เพราะขณะนั้นรุสเซียได้แสดงท่าทีเห็นอกเห็นใจจีนมากกว่าชาติอื่น ๆ โซเวียตรุสเซียได้เสนอการช่วยเหลือต่อจีน โดยการส่งนายช่างเทคนิค ผู้เชี่ยวชาญทางด้านทหาร ที่ปรึกษาทางการเมือง เข้าไปช่วยเหลือพรรคก๊กมินตั๋ง ซุนยัดเซ็นมิได้นิยมคอมมิวนิสต์ แต่ซุนต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกมากที่สุดเพื่อให้จีนดำรงความอยู่รอดได้ ในที่สุดซุนยัดเซ็นก็ยอมรับข้อเสนอของรุสเซีย และยังยินยอมให้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ซ้อนเข้าไปอยู่ในพรรคก๊กมินตั๋งในปี ๑๙๒๑ อีกด้วย ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงได้เริ่มแพร่เข้าไปในหมู่ปัญญาชนชาวจีนก่อน จากนั้นจึงแพร่ไปสู่ชาวไร่ชาวนา จนได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ

ดร. ซุนยัดเซ็น ถึงแก่อสัญกรรมในปี ๑๙๒๖ *เจียงไคเชค* ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคก๊กมินตั๋งแทน เจียงผู้ได้รับการฝึกฝนทางทหารจากรุสเซียและญี่ปุ่นก็ได้ยาตรากองทัพตีขึ้นไปทางเหนือเพื่อปราบปรามพวกขุนศึกจีน และเพื่อรวมจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเขาก็ประสบความสำเร็จอย่างงดงามในปี ๑๙๒๘ จากนั้นเจียงย้ายเมืองหลวงไปตั้งอยู่ที่นานกิง[๔]

ในปี ๑๙๒๗ เจียงเริ่มตั้งตนเป็นศัตรูต่อคอมมิวนิสต์ ขั้นแรกเขาจัดการส่งที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญรุสเซียซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญในพรรคก๊กมินตั๋งกลับบ้าน จากนั้นก็ประกาศว่าพรรคคอมมิวนิสต์เป็นพวกนอกกฎหมาย และขับไล่พวกคอมมิวนิสต์ออกจากพรรคก๊กมินตั๋ง ในระหว่างปี ๑๙๒๗ พวกคอมมิวนิสต์ถูกฆ่าตายทางแถบลุ่มแม่น้ำแยงซีจำนวนมากมาย เมื่อการต่อสู้ทางการเมืองตามแบบประชาธิปไตยไม่ได้ผล เหมาเจ๋อตุงจึงรวบรวมพลพรรคคอมมิวนิสต์ เข้าโจมตีกองทหารก๊กมินตั๋งและหลบหนีไปตั้งมั่นอยู่ทางแถบภูเขาตั้งแต่ปี ๑๙๒๗ ต่อมาในปี ๑๙๒๘ จูเต๋นายทหารที่สำคัญของกองทัพแดงก็ได้เข้ามาร่วมกับเหมาเจ๋อตุง ทำให้กำลังทหารของเหมาได้เพิ่มขึ้นมากกว่า ๑๐,๐๐๐ คน ซึ่งเป็นกองทัพที่มีระเบียบวินัยอย่างดี เมื่อกองทัพเหมาเข้าไปยึดดินแดนใด พวกคอมมิวนิสต์ก็สามารถดึงดูดใจชาวชนบทผู้ยากจน โดยการปฏิรูปที่ดินด้วยนโยบายอันแรงในการจัดสรร

---

๔. Joseph Peck and Paul Lippe, *op. cit.* p. 103

เจียงสั่งประหารทุกคนที่สงสัยว่าเป็นพวกสมาชิกคอมมิวนิสต์ โดยถือคติว่า ฆ่าผิดร้อยคนดีกว่าปล่อยให้คอมมิวนิสต์หลุดรอดไปได้คนหนึ่ง

ที่ดินให้แก่คนจนราชาที่ดินและชาวนาผู้มั่งคั่งเป็นจำนวนมากได้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของเขาโดยถูกสังหารหรือริบตามแบบคอมมิวนิสต์

เป็นที่น่าสังเกตว่าเหมาได้เป็นคนแรกของประเทศจีนที่สามารถจัดตั้งรัฐบาล ถือเอาประชาชนในถิ่นชนบทเป็นฐานของอำนาจ อาณาบริเวณเขตการปกครองแบบคอมมิวนิสต์นั้น คนจนที่ไม่เคยสนใจเล่นการเมืองก็ถูกชักจูงให้เล่นการเมือง ความก้าวหน้าของระบบนี้ได้ขยายจากตำบลไปยังจังหวัด และมีลักษณะเป็นขบวนการทั่วไปแห่งชาติ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสมัครใจอยู่ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุง *ในปี ๑๙๓๐ เหมาได้จัดตั้งรัฐบาลประจำมณฑลเจียงซี และได้จัดตั้งคณะกรรมการก่อการปฏิวัติแห่งชาติของชาวนาและกรรมกรของประเทศจีนขึ้น โดยมีเหมาเป็นประธาน ในบริเวณเขตการปกครองคอมมิวนิสต์นั้นได้จัดตั้งกำลังทหารกำลังตำรวจและการปกครองตนเอง นอกจากนั้นคอมมิวนิสต์ยังได้ออกเงินตราซึ่งปรากฏรูปของคาลมาร์กซ์และเลนิน และดวงตราไปรษณียากรของตนเอง*

ทางฝ่ายรัฐบาลนานกิงของเจียงไคเชคก็ไม่ลดละที่จะปราบคอมมิวนิสต์ให้ราบคาบ

ได้ส่งกองทัพมหึมาจำนวนกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ คน เข้าปราบปรามกองทัพแดงอย่างขนานใหญ่ตั้งแต่ปี ๑๙๓๑–๑๙๓๔ ทำให้กองทัพแดงประสบความเสียหายหนักและไม่สามารถยึดที่มั่นต่อไปได้

คอมมิวนิสต์ได้เคลื่อนย้ายกำลังพลออกจากเจียงซี ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๑๙๓๔ พร้อมด้วยราษฎรผู้สวามิภักดิ์ต่อเหมาเจ๋อตุงอีกประมาณ ๓๐,๐๐๐ *คน* ตีฝ่าวงล้อมมุ่งไปยัง *ทิศตะวันตก* แล้วย้อนขึ้นไป *มณฑลส่านซีตอนเหนือ* เป็นการเริ่มต้น *การเดินทางอันวิบาก* (Long March) แม้ว่าการเดินทางวิบากจะถูกกองทัพก๊กมินตั๋งรังควานโดยตลอดก็ตาม เหมาเจ๋อตุงก็สามารถนำพลพรรคบรรลุยังจุดหมายปลายทางได้ถึงภาคเหนือของมณฑลส่านซี นับเป็นระยะเดินทางทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ ไมล์เศษ พวกคอมมิวนิสต์ยึดได้เมืองเยนาน และใช้เป็นที่ตั้งเมืองหลวงใหม่ ทำสงครามกองโจรกับกองทัพก๊กมินตั๋งหรือกองทัพจีนคณะชาติต่อไป

ญี่ปุ่นรุกรานจีน ในเดือนกันยายน ๑๙๓๑ ได้เกิดการระเบิดทางรถไฟสายใต้ของแมนจูเรีย (South Manchurian Railway) ใกล้เมืองมุกเดน เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นกล่าวหาว่าการระเบิดทางรถไฟเป็นการกระทำของทหารจีน ทหารญี่ปุ่นซึ่งได้วางแผนหาเหตุที่จะรุกรานจีนมาล่วงหน้าแล้ว ก็ยกเข้าโจมตีทหารจีนซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุทันที กองทัพญี่ปุ่นรุกไล่ทหารจีนจนแตกพ่ายไป จีนร้องเรียนไปยังองค์การสันนิบาตชาติว่าญี่ปุ่นรุกรานแมนจูเรีย แม้ว่าองค์การสันนิบาตชาติจะยื่นมือเข้าขัดขวาง แต่ญี่ปุ่นก็ไม่พ่ายเสียคงดำเนินการรุกรานต่อไป ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๓๒ ญี่ปุ่นจัดตั้ง *รัฐบาลแมนจูโกะ* โดยมีอดีตจักรพรรดิจีน *เฮนรี ปูยี* เป็นกษัตริย์หุ่นให้ญี่ปุ่น

ขณะที่จีนคณะชาติกำลังทำสงครามกับญี่ปุ่นอยู่นั้น เจียงไคเชคก็ให้ปราบคอมมิวนิสต์พร้อม ๆ กันไปด้วย แต่ประชาชนต้องการที่จะให้รัฐบาลจีนต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นให้เข้มแข็งขึ้น เจียงไคเชคถูกกล่าวหาว่าไม่สนใจปราบญี่ปุ่น แต่มุ่งจะไปปราบพวกคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นชาวจีนด้วยกัน ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ถือโอกาสสร้างคะแนนนิยมจากประชาชน โดยต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็ง และแสดงท่าทีชักชวนให้ก๊กมินตั๋งร่วมมือกับคอมมิวนิสต์เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น แต่เจียงไคเชคปฏิเสธและตั้งหน้าตั้งตาจะปราบคอมมิว-

นิสต์ต่อไป ทำให้นายทหารบางคนตลอดจนประชาชนไม่พอใจนโยบายของเจียงไคเชค จึงหันไปสนับสนุนคอมมิวนิสต์

เหตุการณ์สะพานมาร์โคโปโล เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๑๙๓๗ ได้ทำให้ญี่ปุ่นบุกรุกประเทศจีนอย่างขนานใหญ่ ยึดได้เมืองสำคัญ ๆ หลายเมือง เช่น นานกิง เซี่ยงไฮ้ ปักกิ่ง เทียนสิน กวางตุ้ง ฮั่นเค้า กองทัพจีนคณะชาติไม่สามารถที่จะต้านทานทัพญี่ปุ่นได้ จึงต้องทิ้งเมืองหลวงและไปตั้งเมืองหลวงใหม่ที่ *จุงกิง* การที่ญี่ปุ่นรุกรานจีนครั้งใหม่นี้มีผลทำให้จีนสองฝ่ายหันมาร่วมมือกันอย่างจริงจังมากขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น สงครามระหว่างจีน–ญี่ปุ่นได้ดำเนินไปอย่างดุเดือดตั้งแต่ปี ๑๙๓๗ จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒

บทบาทของสหรัฐในจีนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

สหรัฐเริ่มเข้าพัวพันกับจีนอย่างลึกซึ้งในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยสหรัฐได้ส่ง *นายพล โจเซฟ สติลเวลล์* (General Joseph Stilwell) ไปยังจีนในฐานะเป็นประธานคณะเสนาธิการเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันกับเจียงไคเชค ทั้งเจียงและสติลเวลล์ต่างก็มีความเห็นไม่ค่อยจะลงรอยกันในเรื่องการทำสงครามเพื่อปราบญี่ปุ่น จุดประสงค์ของสหรัฐก็คือต้องการให้เจียงไคเชคส่งกองทัพจีนเข้าสู้รบกับญี่ปุ่นในประเทศพม่า เพราะขณะนั้นกองทัพญี่ปุ่นกำลังเร่งเผด็จศึกในการเข้ายึดครองพม่าและตั้งใจจะรุกต่อไปยังอินเดีย ฝ่ายสัมพันธมิตรวางแผนที่จะต่อต้านญี่ปุ่นโดยจัดแนวป้องกันทางทหาร ซึ่งเรียกว่า **แนว จีน–พม่า–อินเดีย** ภายใต้บังคับบัญชาของเจียงไคเชคและนายพลสติลเวลล์ซึ่งรับผิดชอบหน้าที่นี้โดยเฉพาะ หน้าที่อันสำคัญยิ่งของนายพลสติลเวลล์ก็คือต้องรับผิดชอบในการบังคับบัญชาทหารอเมริกันทั้งหมดที่จะเข้ามารบในบริเวณนี้ และยังจะต้องมีหน้าที่ควบคุมแนะนำตลอดจนช่วยเหลือกองทัพจีนคณะชาติซึ่งอ่อนปวกเปียกอีกด้วย

ปฏิบัติของฝ่ายสัมพันธมิตรภายใต้บังคับบัญชาของนายพลสติลเวลล์ในพม่า เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นประสบความล้มเหลว กองทัพอังกฤษทางภาคใต้ของพม่าถูกญี่ปุ่นโจมตีจนต้องล่าถอย ส่วนทางภาคเหนือกองทัพของเจียงก็ถูกญี่ปุ่นโจมตีจนต้องถอยร่น ญี่ปุ่นยึดพม่าได้ทั้งประเทศในกลางเดือนเมษายน ๑๙๔๒ ทำให้กองทัพอเมริกันและอังกฤษต้องถอยไปตั้งรับในอินเดีย ส่วนกองทัพจีนก็ต้องถอยเข้าไปอยู่ในเขตแดนของตน สติลเวลล์รู้สึกผิดหวัง

ในการที่ไม่สามารถหยุดยั้งกองทัพญี่ปุ่นในพม่าได้ โดยเฉพาะการไร้สมรรถภาพของกองทัพจีนคณะชาติซึ่งขาดระเบียบวินัยทหารไม่มีศีลธรรม นายทัพนายกองอ่อนแอ ตลอดจนการคอรัปชั่นในกองทัพ ซึ่งเป็นการบั่นทอนสมรรถภาพของกองทัพจีนอย่างใหญ่หลวง

ระหว่างปี ๑๙๔๒–๑๙๔๓ สงครามในพม่าเพลาความดุเดือดลงชั่วคราว สหรัฐให้ความสนใจทางด้านนี้น้อยลง แต่สงครามอันดุเดือดและเข้มข้นยังดำเนินไปในภาคพื้นแปซิฟิก ยุโรปและอเมริกาเหนือ จนกระทั่งปลายปี ๑๙๔๓ ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงได้เบนความสนใจไปปราบญี่ปุ่นในพม่าอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังการสู้รบกินเวลา ๘ เดือน กองทัพสัมพันธมิตรจึงได้เข้ายึดครองบางส่วนของภาคเหนือพม่า ญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนแนวรบของตนเองเสียใหม่ โดยหันไปเปิดแนวรบทางด้านติดต่อกับชายแดนจีน กองทัพญี่ปุ่นเข้าโจมตีจีนคณะชาติทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงใต้และจุงกิง กองทัพจีนคณะชาติเผชิญกับกองทัพญี่ปุ่นซึ่งมีกำลังเหนือกว่าจึงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างย่อยยับ ในปี ๑๙๔๔ กองทัพจีนคณะชาติซึ่งเตรียมไว้สำหรับสู้รบกับญี่ปุ่นก็ถูกทำลายลงอย่างยับเยิน ต้องสูญเสียกำลังอาวุธและยุทธสัมภาระไปอย่างมากมาย ศีลธรรมของทหารจีนตกต่ำจนถึงขีดสุด

เมื่อสถานการณ์เข้าขั้นอับจน จนยากที่จะแก้ไขให้ดีขึ้นได้ นายพลสติลเวลล์จึงได้เสนอแนะต่อเจียงไคเชคให้รวมกำลังกองทัพจีนทั้งหมดซึ่งหมายรวมไปถึงทหารจีนคณะชาติ ทหารจีนคอมมิวนิสต์และพวกกองโจรใต้ดินให้อยู่ใต้บังคับบัญชาของนายพลสติลเวลล์ จุดประสงค์ของสติลเวลล์ก็คือต้องการจะรวมกำลังทั้งหมดของจีนเพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่น ในสายตาของสติลเวลล์นั้นเขายังมองเห็นว่า ทหารจีนคอมมิวนิสต์มีสมรรถภาพเหนือกว่าฝ่ายทหารจีนคณะชาติ และเขาไม่รังเกียจเลยในการที่จะให้ทหารจีนคอมมิวนิสต์เข้ามาร่วมกับอเมริกันเพื่อทำสงครามขับไล่ญี่ปุ่น แท้ที่จริงในเวลานั้นเจียงไคเชคได้ใช้กำลังทหารของคนส่วนใหญ่ทำสงครามปราบพวกคอมมิวนิสต์มากกว่าที่จะนำเอาไปใช้ในการสู้รบกับทหารญี่ปุ่น สติลเวลล์เห็นว่าเจียงไคเชคควรจะเลิกนโยบายปราบคอมมิวนิสต์ลงชั่วคราวและให้สองฝ่ายร่วมมือกันสู้รบกับญี่ปุ่นเพื่อให้ได้ชัยชนะเสียก่อนแล้วจึงจะแก้ปัญหาอื่นทีหลัง

เจียงไคเชคไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของสติลเวลล์ ในเดือนตุลาคม ความสัมพันธ์ระหว่างเจียงกับสติลเวลล์ก็ตกต่ำถึงขีดสุดและยากที่จะคืนดีกันได้ รัฐบาลสหรัฐจึงเรียกตัว

นายพลสติลเวลล์กลับประเทศ และแต่งตั้งให้ นายพลอัลเบิร์ต ซี. วิดเมเยอร์ (Albert C. Wedemeyer) เข้ารับหน้าที่แทน

อาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอของนายพลสติลเวลล์ไม่ได้ทำให้ความร่วมมือระหว่างสหรัฐกับจีนคณะชาติในการต่อต้านญี่ปุ่นต้องเสื่อมลงไป แต่ข้อเสนอดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มีต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งขณะนั้นคอมมิวนิสต์ได้ขยายอิทธิพลในจีนอย่างกว้างขวางและมั่นคงโดยเฉพาะในบริเวณชนบท เมื่อคอมมิวนิสต์ขยายอิทธิพลไปยังที่ใด ก็ใช้วิธีการปฏิรูปที่ดิน ปรับปรุงการบริหารส่วนท้องถิ่นในที่แห่งนั้น จนทำให้ชาวไร่ชาวนาหันไปร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้นทุกที

ปัญหาเรื่องจีนสองฝ่ายสู้รบกันเองยังเป็นปัญหาหนักอกของสหรัฐต่อไปพร้อม ๆ กับการทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ต้องการที่จะให้จีนสองฝ่ายยุติการสู้รบกัน และร่วมมือในการต่อต้านญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ในเดือนมิถุนายน ๑๙๔๔ ประธานาธิบดีได้ส่ง รองประธานาธิบดีวอลเลซ (Wallace) ซึ่งเป็นนักการทูตผู้มือเยี่ยมเดินทางไปยังฉุงกิง แต่วอลเลซก็ไม่สามารถโน้มน้าวความคิดของเจียงให้เห็นคล้อยตามนโยบายของสหรัฐได้ เจียงยังยืนยันความคิดที่ว่าคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูร้ายกาจของจีนยิ่งกว่าญี่ปุ่น วอลเลซประสบความล้มเหลวเช่นเดียวกับสติลเวลล์จึงต้องกลับสหรัฐอย่างผิดหวัง

ประธานาธิบดีรูสเวลต์ยังไม่ละความพยายามที่จะเกลี้ยกล่อมให้เจียงเห็นด้วยกับนโยบายของสหรัฐให้จงได้ ดังนั้นจึงได้ส่งทูต แพทริค เฮอเลย์ (Patrick Hurley) เดินทางไปยังจีนอีก ทูตเฮอเลย์เป็นผู้ที่เข้าใจนโยบายของสหรัฐได้อย่างดี นโยบายของสหรัฐที่มีต่อจีนสรุปได้ดังนี้คือ

๑. *จะป้องกันมิให้รัฐบาลจีนคณะชาติต้องล้มคว่ำลง*

๒. *สนับสนุนและประคับประคองเจียงไคเชคให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสาธารณรัฐจีนและเป็นผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพ*

๓. *ประสานรอยร้าวระหว่างเจียงไคเชคกับนายทหารอเมริกัน*

๔. *ส่งเสริมการผลิตยุทธปัจจัยในจีน และส่งเสริมเศรษฐกิจของจีน*

๕. *รวบรวมสรรพกำลังทั้งหมดของจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยมีจุดมุ่งหมายในการปราบญี่ปุ่น*

ระหว่างการเดินทางไปยังจุงกิงนั้นทูตเฮอเลย์ได้แวะที่มอสโกเพื่อปรึกษาหารือกับผู้นำของรุสเซีย นายโมโลตอฟ (Molotov) รมต. ต่างประเทศรุสเซียได้กล่าวยืนยันกับเฮอเลย์ว่า รุสเซียมีความยินดีที่สหรัฐช่วยเหลือจีนในการรวมประเทศและช่วยเหลือทางด้านทหารและเศรษฐกิจของจีน นายโมโลตอฟกล่าวย้ำว่า สัมพันธภาพระหว่างจีนกับรุสเซียจะดีขึ้นก็ต่อเมื่อรัฐบาลเจียงไคเชคได้เปลี่ยนแปลงนโยบายของตนเสียใหม่ รัฐบาลรุสเซียไม่มีผลประโยชน์แต่อย่างใดในกิจการภายในของจีน

เฮอเลย์ประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการเจรจากับเจียงไคเชค เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเจียงเชื่อว่า รุสเซียจะไม่รับรองพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของประเทศจีน ทั้งนี้เจียงคาดว่าอาจจะเป็นเพราะ

๑. *รุสเซียไม่สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์จีน*

๒. *รุสเซียคงจะไม่ต้องการให้จีนแตกแยกกันหรือทำสงครามกลางเมือง*

๓. *รุสเซียปรารถนาจะมีสัมพันธภาพกับรัฐบาลของเจียงมากยิ่งขึ้น*

เฮอเลย์พยายามสนับสนุนรัฐบาลเจียงให้เข้มแข็งทุกวิถีทางโดยพยายามปฏิรูปการปกครองให้เป็นแบบประชาธิปไตย และร่วมมือกับพรรคการเมืองอื่น ๆ รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย เจียงยินยอมให้คอมมิวนิสต์เข้าร่วมมือกับรัฐบาลและยินยอมให้กองทหารคอมมิวนิสต์ได้เข้าร่วมกับกองทัพจีนคณะชาติเพื่อที่จะรวมกำลังกันสู้รบกับญี่ปุ่น

เฮอเลย์มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยให้จีนคณะชาติกับคอมมิวนิสต์ร่วมมือกัน เขาได้เดินทางไปยังเยนาน (Yenan) ที่มั่นอันแข็งแกร่งของคอมมิวนิสต์ เพื่อพบปะเจรจากับเหมาเจ๋อตุงประธานพรรคคอมมิวนิสต์ และได้เสนอแผนการรวมจีนสองฝ่ายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ แต่แล้วแผนการรวมจีนประสบความล้มเหลวเนื่องจากข้อเสนอของฝ่ายจีนคณะชาติกับคอมมิวนิสต์มีความแตกต่างกันในพื้นฐานของฐานะระหว่างพรรคการเมืองทั้งสอง ฝ่ายจีนคณะชาติยืนยันที่จะร่วมมือกับคอมมิวนิสต์ก็ต่อเมื่อกองทัพคอมมิวนิสต์จะต้องเข้าไปรวมอยู่ในกองทัพจีนคณะชาติเสียก่อน แล้วจึงจะรับรองฐานะทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยืนยันที่จะให้จีนคณะชาติรับรองฐานะทางการเมืองของคอมมิวนิสต์ก่อนแล้ว จึงจะยอมรวมกองทัพคอมมิวนิสต์เข้ากับกองทัพจีนคณะชาติ

ความแตกต่างกันในข้อเสนอนี้ทำให้สองฝ่ายต่างสงสัยว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีความจริงใจและไม่ไว้ใจกัน จึงไม่คิดที่จะประนีประนอมต่อกัน เฮอเลย์หมดปัญญาที่จะไกล่เกลี่ยให้สองฝ่ายรวมกันได้ ปัญหาเรื่องการรวมจีนสองฝ่ายจึงคาราคาซังต่อไปจนกระทั่งญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามเมื่อปี ๑๙๔๕

ภายหลังญี่ปุ่นแพ้สงครามแล้วก็เกิดมีปัญหาต่อไปอีกว่า จีนฝ่ายใดจะเป็นผู้รับการยอมแพ้ของญี่ปุ่นซึ่งมีกำลังทหารอยู่ในจีนมากกว่า ๒ ล้านคน เจียงไคเชคได้รับมอบหมายจากฝ่ายสัมพันธมิตรให้เป็นผู้ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในจีน ไต้หวัน ภาคเหนือของอินโดจีน แต่ไม่มีสิทธิ์ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ซึ่งหน้าที่นี้ตกอยู่แก่ทหารรุสเซียเป็นผู้เข้ายึดอาวุธยุทโธปกรณ์จากญี่ปุ่น เจียงไคเชคแสดงท่าทีไม่พอใจสัมพันธมิตรในการที่จีนคณะชาติไม่มีสิทธิ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวในแมนจูเรีย ทั้ง ๆ ที่แมนจูเรียเป็นของจีน

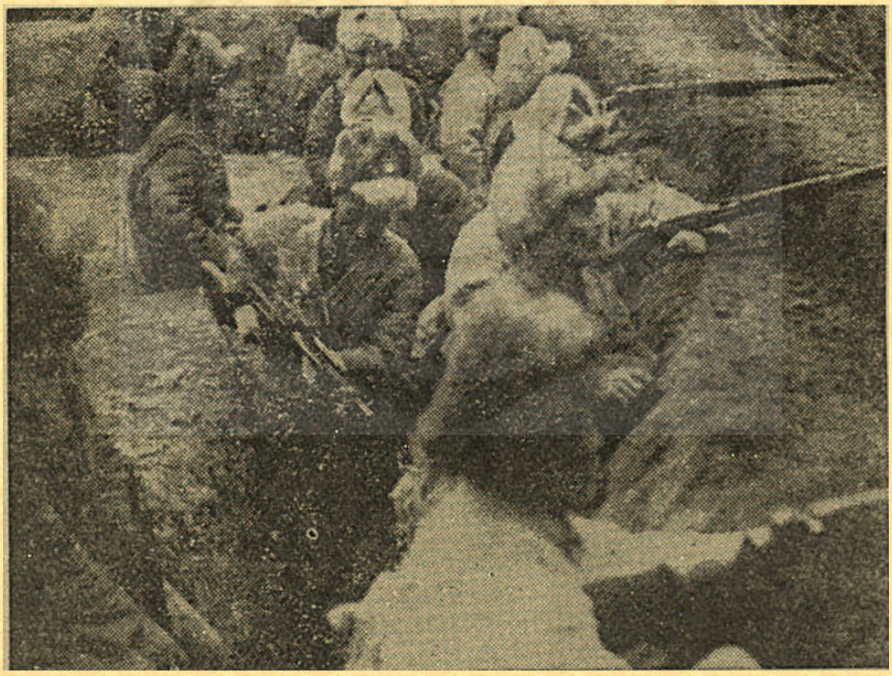
แมนจูเรีย เป็นดินแดนอุตสาหกรรมที่เจริญก้าวหน้าที่สุดของจีน ในช่วงระยะหลายสิบปีที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองแมนจูเรีย ญี่ปุ่นได้ลงทุนอุตสาหกรรมในแมนจูเรียอย่างมหาศาล เมื่อกองทหารโซเวียตเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ก็ได้ยึดอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมหึมา ซึ่งอยู่ในสภาพดีและทันสมัยเอาไปให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ นับว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ประโยชน์อย่างใหญ่หลวงจากการที่โซเวียตเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ในเวลาต่อมาคอมมิวนิสต์ก็เอาอาวุธที่ยึดได้จากญี่ปุ่นไปสู้รบกับฝ่ายจีนคณะชาติ เมื่อรุสเซียถอนทหารออกจากแมนจูเรียแล้วจีนคณะชาติจึงมีสิทธิ์ที่จะเข้าไปปกครองแมนจูเรียตามสนธิสัญญาจีน–โซเวียต (Sino-Soviet Treaty) ซึ่งลงนามกันเมื่อเดือนสิงหาคม ๑๙๔๕ โดยสหรัฐอเมริกาซึ่งขณะนั้นสนับสนุนฝ่ายเจียงไคเชคได้ช่วยขนทหารจีนคณะชาติเข้าไปยึดแมนจูเรีย แต่ทุกอย่างก็สายเกินไปเสียแล้ว เพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ฝังรกรากอย่างมั่นคงในแมนจูเรียและพร้อมที่จะต่อต้านจีนคณะชาติ นอกจากนั้นรุสเซียยังได้ขนเอาโรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในแมนจูเรียไปเป็นมูลค่าราว ๒ พันล้านดอลลาร์ ในฐานะเป็นผลพลอยได้จากการที่รุสเซียประกาศสงครามกับญี่ปุ่นโดยที่รุสเซียแทบจะไม่ได้ลงทุนอะไรเลย

สงครามโลกสงบแต่สงครามในจีนยังดำเนินต่อไป

ภายหลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามแล้ว รัฐบาลสหรัฐเริ่มท้อถอยในการสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเชค ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเจียงไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องคอรัปชั่น และความ

เสื่อมโทรมในวงการรัฐบาลได้ การที่รัฐบาลสหรัฐสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเชคในระหว่างสงครามนั้นก็เพื่อต้องการให้เจียงต่อต้านญี่ปุ่น ครั้นสงครามสงบสหรัฐยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญของรัฐบาลเจียงเท่าใดนัก เฮอเลย์หมดกำลังใจที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้จีนสองฝ่ายคืนดีกันได้ต่อไป จึงได้ลาออกจากหน้าที่ไกล่เกลี่ยเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๑๙๔๕ ความตอนหนึ่งในจดหมายลาออกของเขาที่เขียนไปถึงประธานาธิบดีทรูแมน ได้กล่าวไว้ว่า *"ปัญหาเรื่องจีนเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและยุ่งยากที่สุด"*

หลังจากที่เฮอเลย์ลาออกจากหน้าที่แล้ว สถานการณ์ในจีนยิ่งเสื่อมโทรมลงทุกที จีนต้องประสบกับความวิบัติทางเศรษฐกิจ ความเสื่อมโทรมทางสังคม การคลังแทบจะล้มละลาย การแตกแยกทางการเมือง สงครามกลางเมืองดำเนินไปอย่างดุเดือด การสู้รบระหว่างทหารจีนคณะชาติกับทหารจีนคอมมิวนิสต์ขยายไปตามเมืองต่าง ๆ หลายแห่ง

ทหารฝ่ายชาตินิยมตั้งรุกเข้ายึดครองที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์ก่อสงครามภายในขั้นอีก

ความล้มเหลวของสหรัฐในการแก้ไขปัญหาจีน *ประธานาธิบดีทรูแมน* ได้ส่งทูตพิเศษ *นายพล ยอร์ช ซี. มาร์แชล* (George C. Marshall) ซึ่งเป็นทูตคนที่ ๓

เดินทางไปยังจีนเพื่อแก้ไขปัญหายุ่งยากอีกครั้งหนึ่ง สหรัฐได้แสดงเจตจำนงที่จะช่วยเหลือจีนทางด้านเศรษฐกิจ ถ้าหากรัฐบาลเจียงไคเชคสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้สำเร็จ

ในกลางเดือนธันวาคม ๑๙๔๕ ประธานาธิบดีทรูแมนได้ประกาศนโยบายของสหรัฐที่มีต่อจีน โดยขอให้จีนได้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อสร้างความมั่นคงแข็งแรงของประเทศในอันที่จะปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ประธานาธิบดีทรูแมนได้กล่าวว่า การแตกแยกภายในจีนจะส่งผลสะท้อนต่อสันติภาพของโลก และยังได้ตำหนิจีนทั้งสองฝ่ายว่าไม่ได้คิดแก้ไขปัญหาภายในจีนด้วยวิธีเจรจากันอย่างสันติและจริงจัง สหรัฐได้เสนอเงื่อนไขการแก้ปัญหาที่สำคัญ ๒ ประการคือ

๑. *ทั้งสองฝ่ายยุติการสู้รบ และให้มีการควบคุมสงบศึกด้วย*

๒. *ให้กลุ่มการเมืองแต่ละฝ่ายส่งผู้แทนไปร่วมเจรจากัน เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และรวบรวมจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน*

ทูตมาร์แชลใช้หลักการของประธานาธิบดีทรูแมนเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาจีน หลังจากที่นายพลมาร์แชลมาถึงจุงกิงได้ไม่นาน เขาก็ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาจีนเป็นครั้งแรกในเดือนมกราคม ๑๙๔๖ เมื่อเขาสามารถทำให้จีนคณะชาติกับคอมมิวนิสต์ยุติสงครามกันได้ และจัดตั้งสำนักงานดำเนินงานเกี่ยวกับการควบคุมการสงบศึกขึ้นที่กรุงปักกิ่ง

แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะตกลงสงบศึกกันได้ก็ตาม แต่ก็เกิดปัญหาขึ้นมาอีกว่า ทั้งสองฝ่ายยังมีการละเมิดข้อตกลงหยุดยิง ยกตัวอย่างเช่นผู้บัญชาการทหารจีนคณะชาติที่กวางตุ้งประกาศไม่ยอมรับรู้อำนาจของสำนักงานควบคุมการหยุดยิง และกองบัญชาการทหารสูงสุดของจีนคณะชาติที่นานกิงก็ไม่สามารถควบคุมทหารจีนคณะชาติให้หยุดยิงได้เป็นผลสำเร็จ ส่วนทางฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ก็เสริมสร้างกำลังของตนในแมนจูเรียต่อไป โดยใช้อาวุธของทหารญี่ปุ่นที่รัสเซียเป็นผู้มอบให้ นอกจากนั้นจีนคอมมิวนิสต์สามารถแทรกซึมทางการเมืองในแมนจูเรียอย่างได้ผลดีด้วย

เหตุการณ์ที่เลวร้ายได้เกิดขึ้นมาอีก ในกรณีที่ได้เกิดการสู้รบที่ยิงเตา (Yingtow) เมืองท่าในแมนจูเรียภาคใต้ เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นนายพลมาร์แชลจึงเสนอให้สำนักงานควบคุมการหยุดยิงส่งคณะกรรมการไปสอบสวน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยอมรับข้อเสนอ แต่รัฐบาล

เจียงไคเชคปฏิเสธ รัฐบาลเจียงตกลงใจที่จะดำเนินการทางทหารอย่างอิสระในแมนจูเรียเพื่อปราบฝ่ายคอมมิวนิสต์

ในเดือนมีนาคม ๑๙๔๖ นายพลมาร์แชลเดินทางกลับไปยังสหรัฐเพื่อปรึกษากับรัฐบาลเกี่ยวกับสถานการณ์ในจีน ขณะเดียวกันทางฝ่ายจีนคณะชาติก็พยายามหน่วงเหนี่ยวไม่ยอมให้คณะกรรมการควบคุมการหยุดยิงเดินทางเข้าไปสอบสวนยังสถานที่เกิดเหตุ ทำให้คณะกรรมการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผล ผลร้ายยิ่งกลับตกหนักไปอยู่ที่ฝ่ายจีนคณะชาติมากกว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถเข้ายึดพื้นที่ในแมนจูเรีย ซึ่งโซเวียตถอนทหารออกไปได้มากขึ้น ตามข้อตกลงนั้นโซเวียตจะต้องถอนทหารออกจากแมนจูเรียให้หมดสิ้นในวันที่ ๓ ธันวาคม ๑๙๔๕ แต่แล้วโซเวียตก็เลื่อนกำหนดการถอนทหารออกไปอีก เพราะทหารจีนคณะชาติยังไม่พร้อมที่จะเข้าควบคุมแทน

โซเวียตได้เริ่มถอนทหารออกจากแมนจูเรียจริง ๆ ในเดือนเมษายน ๑๙๔๖ พอโซเวียตถอนทหารออกหมด คอมมิวนิสต์ก็ได้เข้ายึดเมือง ชางชุน (Chang Chun) ได้ในวันที่ ๑๕ เมษายน ๑๙๔๖ นายพลมาร์แชลต้องบินด่วนกลับไปยังจีน แต่หนทางที่จะตกลงกันอย่างสันติเริ่มมืดมัวลงทุกที กองทหารคอมมิวนิสต์ในแมนจุเรียมีความเข้มแข็ง เพราะได้รับอาวุธจากญี่ปุ่น อาทิ บีนใหญ่ รถถัง กระสุนดินดำอย่างมากมาย ในทางตรงกันข้ามกองทหารจีนคณะชาติอ่อนแอลงไปทุกขณะ เจียงไคเชคประกาศไม่ยอมตกลงใด ๆ กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ จนกว่าคอมมิวนิสต์จะถอนทหารออกจากชางชุน และให้ทหารจีนคณะชาติเข้าควบคุมทุกแห่งในแมนจูเรีย

นายพลมาร์แชลได้แนะนำให้เจียงประนีประนอมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยอ้างว่าสถานการณ์ทางทหารในแมนจูเรียนั้น ฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่ในฐานะเข้มแข็งกว่าฝ่ายจีนคณะชาติ นายพลมาร์แชลได้ยื่นข้อเสนอไปยังจูเอินไลผู้แทนฝ่ายคอมมิวนิสต์เสนอให้ทั้งสองฝ่ายถอนทหารออกจากชางชุน และให้คณะกรรมการควบคุมการหยุดยิงเข้าไปปฏิบัติงาน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยอมรับข้อเสนอของนายพลมาร์แชล และได้ถอนทหารออกจากชางชุน แต่แล้วจีนคณะชาติกลับส่งทหารเข้ายึดชางชุนแทน และยังเข้ายึด *ฮาร์บิน* (Harbin) และ *กิริน* (Kirin) อีกด้วย ด้วยเหตุนี้เองฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ไว้ใจจีนคณะชาติ เพราะจีนคณะชาติไม่ยอมรักษาคำมั่นที่ตกลงกันไว้ และยังไม่ไว้ใจนายพลมาร์แชลอีกด้วย เพราะสงสัยว่านายพล

มาร์แชลจะไม่ตั้งตัวเป็นกลางอย่างแท้จริงแต่เอนเอียงไปเข้าข้างฝ่ายจีนคณะชาติ นายพลมาร์แชลได้มีหนังสือไปเตือนเจียงไคเชคมิให้ฉวยโอกาสขณะหยุดยิง ส่งทหารเข้ายึดเมืองต่าง ๆ มิฉะนั้นจะทำให้สหรัฐต้องสูญเสียความเป็นกลางไป

จีนสองฝ่ายมีท่าทีปรองดองกันได้ ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างจีนทั้งสองฝ่ายทางการเมืองนั้นได้เริ่มกระทำตั้งแต่เดือนตุลาคม ๑๙๔๕ คือได้มีการจัดตั้ง *คณะกรรมการเพื่อปรึกษาหารือทางการเมือง* (Political Consultative Conference) โดยใช้อักษรย่อว่า P.C.C. คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากพรรคก๊กมินตั๋ง พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคสันนิบาตประชาธิปไตย และนักการเมืองที่ไม่สังกัดพรรค แต่คณะกรรมการชุดนี้ก็ไม่มีอำนาจอะไรที่จะตัดสินใจด้วยตนเองได้

คณะกรรมการ P.C.C. ได้เสนอและเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาจีนโดยจัดให้มีการ *ประชุมสมัชชาแห่งชาติ* (National Assembly) ขึ้นในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๑๙๔๖ เพื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะให้มีสมัชชาแห่งชาติ จะจัดตั้งสภา State Council ขึ้นมาทำหน้าที่แทนก่อน โดยกำหนดว่า สมาชิกของสภา State Council มีจำนวน ๔๐ คน ครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้สังกัดพรรคก๊กมินตั๋ง และอีกครึ่งหนึ่งมาจากพรรคอื่น ประธานาธิบดีมีอำนาจใช้สิทธิยับยั้งมติของสภาได้ สมาชิกสภามีสิทธิ์เสนอแนะและลงมติเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทั่ว ๆ ไป การแก้ไขนโยบายการบริหารของรัฐบาลได้จะต้องใช้เสียงลงมติ ๒ ใน ๓ ของสมาชิกทั้งหมด

P.C.C. ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาหลายอย่าง เป็นต้นว่าปัญหารูปแบบของรัฐบาล ปัญหาการฟื้นฟูชาติ ปัญหาทางทหาร สมัชชาแห่งชาติ และการร่างรัฐธรรมนูญ แต่แล้วข้อเสนอแก้ไขปัญหาของ P.C.C. กลับได้รับการทักท้วงจากพรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งไม่เห็นชอบด้วย เป็นเหตุให้ผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์และสันนิบาตประชาธิปไตยประกาศไม่ยอมเสนอชื่อสมาชิกสภาฝ่ายตน ถ้าหากพรรคก๊กมินตั๋งไม่ยอมจำกัดสิทธิ์ของตนลงไปบ้าง การทะเลาะกันด้วยเรื่องปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ต้องเลื่อนการประชุมสมัชชาแห่งชาติไปโดยไม่มีกำหนด

ในเดือนมิถุนายน ๑๙๔๖ นายพลมาร์แชลสามารถไกล่เกลี่ยให้จีนสองฝ่ายหยุดรบกันได้ชั่วคราว และประชุมเจรจาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดตั้งสภาขึ้นดังได้กล่าวมาแล้ว

แต่ก็ไม่สามารถตกลงในรายการใหญ่ ๆ ได้ ดังนั้นในวันที่ ๑ กรกฎาคม กองทัพจีนทั้งสองฝ่ายจึงเปิดฉากสู้รบกันต่อไปอีก การสู้รบได้ขยายไปยังส่วนต่าง ๆ ของจีน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้โจมตีนโยบายของสหรัฐ และคัดค้านการที่สหรัฐช่วยเหลือรัฐบาลเจียงไคเชคทางด้านอาวุธและการเงิน

ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๖ ประธานาธิบดีทรูแมนได้ส่งสาส์นไปถึงเจียงไคเชค โดยมีข้อความตำหนิการกระทำของผู้นำจีนอย่างรุนแรง ประธานาธิบดีกล่าวไว้ในสาส์นตอนหนึ่งว่า

"ปัญหาความยุ่งยากในจีนไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ เพราะความเห็นแก่ตัวของผู้นำจีนทั้งพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ ประธานาธิบดีจำเป็นจะต้องแจ้งให้ประชาชนสหรัฐทราบถึงท่าทีของรัฐบาลสหรัฐเกี่ยวกับเรื่องจีน"

เจียงไคเชคได้มีสาส์นโต้ตอบไปยังประธานาธิบดีสหรัฐโดยกล่าวหาว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นตัวการที่ทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้น และกล่าวหาว่าคอมมิวนิสต์ต้องการจะใช้กำลังบีบบังคับการแก้ไขปัญหาทางการเมือง ต้องการจะล้มล้างรัฐบาลจีนคณะชาติเพื่อจัดตั้งระบบการปกครองแบบเผด็จการ

นายพลมาร์แชลทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยต่อไป ฝ่ายคอมมิวนิสต์เสนอเงื่อนไขขอมีที่นั่งในสภา State Council ๑๔ ที่นั่ง และให้รัฐบาลจีนคณะชาติออกคำสั่งให้ทหารของตนหยุดยิง แต่เจียงไคเชคยืนยันที่จะให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีที่นั่งในสภา ๑๓ ที่นั่งและไม่ยอมหยุดยิง เมื่อต่างฝ่ายต่างยืนยันในเงื่อนไขของตนและไม่ยอมประนีประนอม ผลก็คือการแก้ไขปัญหาประสบความล้มเหลว

นายพลมาร์แชลหมดกำลังใจที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต่อไป เขาได้เสนอบันทึกไปยังรัฐบาลสหรัฐให้เรียกตัวเขากลับ และให้สหรัฐเลิกทำตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยปล่อยให้จีนตัดสินปัญหากันเอง อันที่จริงแล้วเจียงไคเชคก็ยังต้องการที่จะให้นายพลมาร์แชลทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต่อไปอีก แต่เจียงก็ตั้งใจแน่วแน่ที่จะสู้รบกับคอมมิวนิสต์โดยไม่ยอมอ่อนข้อให้ ในเดือนตุลาคมเจียงก็ประกาศระดมพลเป็นการใหญ่ และประกาศจะให้มีการประชุมสมัชชาแห่งชาติในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๑๙๔๖ แต่พรรคการเมืองอื่น ๆ รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์กล่าวหาว่าฝ่ายก๊กมินตั๋งเข้าข้างตัวเองมากเกินไปและต้องการเป็นเผด็จการ เจียงไคเชคพยายามจะ

จัดให้มีการประชุมสมัชชาให้จงได้ แต่พรรคคอมมิวนิสต์และสันนิบาตประชาธิปไตยประกาศบอยคอตและไม่ยอมเข้าร่วมการประชุมด้วย

จูเอินไล กล่าวโจมตีการประชุมสมัชชาของเจียงไคเชคว่าเป็นการกระทำที่ขัดแย้งต่อข้อตกลงในการแก้ไขปัญหาของ P.C.C. และทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ยอมรับรู้การประชุมดังกล่าว การประชุมสมัชชาจึงต้องเลื่อนไปประชุมในวันที่ ๒๕ ธันวาคม และพรรคก๊กมินตั๋งก็เข็นรัฐธรรมนูญออกมาจนได้ นายพลมาร์แชลสิ้นหวังที่จะทำหน้าที่ต่อไป เขาได้เดินทางกลับสหรัฐและปล่อยปัญหาเรื่องจีนให้จีนแก้ไขกันเอง ความพยายามแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับจีนของสหรัฐประสบความล้มเหลวอย่างน่าเสียดาย นับแต่นี้ไปสหรัฐก็มิได้ส่งผู้ใดไปเป็นทูตไกล่เกลี่ยการทะเลาะวิวาทของจีนอีก

คอมมิวนิสต์ประสบชัยชนะ

ในขณะที่นายพลมาร์แชลเดินทางกลับสหรัฐ สหรัฐได้ถอนกำลังทหารนาวิกโยธินออกจากภาคเหนือของจีน ทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายได้เปรียบฝ่ายก๊กมินตั๋งมากยิ่งขึ้น คอมมิวนิสต์สามารถทำสงครามกองโจรอย่างได้ผลในแมนจูเรียและภาคเหนือของจีน ยุทธวิธีกองโจรเคยใช้อย่างได้ผลมาแล้วในการสู้รบกับญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตำรายุทธวิธีสงครามกองโจรของเหมาเจ๋อตุงเขียนไว้สั้น ๆ แต่มีความหมายสมบูรณ์กล่าวไว้ว่า

ข้าศึกบุกเราถอย
ข้าศึกหยุดเราแหย่
ข้าศึกแย่เราตี
ข้าศึกหนีเราตาม

หรือถ้าพูดตามภาษาชาวบ้านก็ต้องบอกว่า *"เอ็งมาข้ามุด เอ็งหยุดข้าแหย่ เอ็งแย่ข้าตี เอ็งหนีข้าตาม"*

ยุทธวิธีดังกล่าวนี้ กองโจรในประเทศต่าง ๆ นำเอาไปใช้อย่างได้ผล โดยเฉพาะการทำสงครามในเวียดนามและคิวบา

ทหารจีนคณะชาติเมื่อพบกับการต่อต้านจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ด้วยวิธีสงครามกองโจรจึงไม่สามารถใช้กองทัพใหญ่เข้าสู้รบได้ และต้องกลายเป็นฝ่ายตั้งรับรักษาจุดยุทธศาสตร์

023155

ที่สำคัญ ๆ คอมมิวนิสต์ส่งกองทัพใหญ่เข้าโจมตีทหารจีนคณะชาติที่รักษาตามเมืองใหญ่ ๆ และเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ๆ ส่วนในชนบทนั้นฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถยึดพื้นที่ได้โดยวิธีทำสงครามกองโจร ในขณะที่ศีลธรรมและขวัญของทหารจีนคณะชาติเสื่อมโทรมลง แต่ขวัญของทหารจีนคอมมิวนิสต์กลับสูงขึ้นอย่างมั่นคง ฤดูร้อนปี ๑๙๔๗ สถานการณ์ในกองทัพจีนคณะชาติยิ่งเลวร้ายหนักขึ้นอีก พวกนายทหารชั้นสูงเกิดแตกแยกและไม่ลงรอยกัน ประชาชนกับทหารเป็นศัตรูต่อกัน ทหารจีนคณะชาติหมดกำลังใจสู้รบและยอมแพ้ต่อทหารคอมมิวนิสต์ทั้งกองทัพหรือไม่ก็ละทิ้งหน้าที่ไม่ยอมรบ

ในปลายปี ๑๙๔๗ คอมมิวนิสต์ก็เข้าควบคุมทางรถไฟจากภาคเหนือของจีนไปยังแมนจูเรียและทางรถไฟสายสินาน–ซิงเตา (Tsinan–Tsingtao) ในชานตุง ซึ่งหมายความว่าฝ่ายกองทัพจีนคณะชาติหมดโอกาสที่จะส่งกำลังบำรุงโดยทางรถไฟ กองทหารจีนคณะชาติในแมนจูเรียจึงถูกตัดขาดจากแนวหลัง จากนั้นกองทัพคอมมิวนิสต์ก็เข้ายึดเยนานทำลายกองทัพจีนคณะชาติอย่างย่อยยับ ชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในชานตุงทำลายกองทัพจีนคณะชาติถึง ๑๐๐,๐๐๐ คน และยึดอาวุธปืนได้ถึง ๕๐๐,๐๐๐ กระบอก รวมทั้งกระสุนดินดำมากมาย

ต้นปี ๑๙๔๙ เจียงไคเชคเห็นว่าสถานการณ์ในจีนสิ้นหวังแล้ว จึงได้เรียกร้องให้คอมมิวนิสต์เปิดการเจรจากัน และขอให้ อังกฤษ ฝรั่งเศส และรุสเซีย บีบบังคับให้คอมมิวนิสต์เปิดการเจรจากับฝ่ายจีนคณะชาติ ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เรียกร้องให้กองทัพจีนคณะชาติยอมแพ้โดยปราศจากเงื่อนไข และให้ส่งเจียงขึ้นพิจารณาโทษในฐานะอาชญากรสงคราม เจียงได้ลาออกจากตำแหน่งในวันที่ ๒๑ มกราคม ๑๙๔๙ และรองประธานาธิบดี *หลีซุงเจน* (Li-Tsung-Jen) ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน ขณะเดียวกันทัพคอมมิวนิสต์ก็รุกคืบหน้าเข้ายึดเทียนสินได้ในเดือน มกราคม ๑๙๔๙ จากนั้นก็ยึดได้ ปักกิ่ง นานกิง ฮั่นเก้า เซียงไฮ้ และยึดจุงกิงได้ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๙

เหมาเจ๋อตุงประกาศจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ซึ่งเรียกว่า *ระบบประชาธิปไตยแบบใหม่* แต่แท้ที่จริงก็คือประชาธิปไตยแบบเผด็จการโดยกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพหรือพรรคคอมมิวนิสต์โดยยึดถือพื้นฐานมาจากกรรมกรและชาวไร่ชาวนา พรรคคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้ง *คณะกรรมการสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของประชาชนจีน* (Chinese People's Political Consultative Conference) หรือเรียกชื่อย่อ ๆ ว่า C.P.P.C.C. ในเดือนกันยายน ๑๙๔๙ ได้มีการ

15a691 3.2

ประชุมคณะกรรมการ C.P.P.C.C. และได้จัดร่างกฎหมายของ C.P.P.C.C. และของรัฐบาลกลาง

ตามกฎหมายใหม่นี้เรียกระบบการปกครองของจีนว่า *"สาธารณรัฐประชาชนจีน"* (People's Republic of China) และจัดตั้งรัฐบาลกลางเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๔๙ โดยมีเหมาเจ๋อตุงเป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์ จูเอินไลเป็นนายกรัฐมนตรี วันที่ ๘ ธันวาคม เจียงไคเชคก็อพยพพลพรรคที่จงรักภักดีไปอยู่เกาะฟอร์โมซาหรือไต้หวัน นับตั้งแต่นั้นมาจีนก็เริ่มแบ่งออกเป็น ๒ ประเทศจนถึงทุกวันนี้

นานาชาติรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ เมื่อคอมมิวนิสต์สามารถยึดผืนแผ่นดินใหญ่ได้หมดประเทศ รัฐบาลรุสเซียประกาศรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในทันทีทันใด ติดตามด้วยกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ก็ประกาศรับรองเช่นเดียวกัน การรับรองของรัฐบาลรุสเซียจึงเท่ากับเป็นการสิ้นสุดของความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับจีนคณะชาติ ซึ่งรุสเซียกับจีนคณะชาติได้เคยลงนามในสนธิสัญญาแสดงความไมตรีต่อกันในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๕ ซึ่งเรียกว่า *สนธิสัญญาจีน–รุสเซีย* (Sino–Soviet Treaty) และเป็นการยกเลิกข้อตกลงระหว่างสตาลินกับเจียงไคเชคเมื่อครั้งประชุมกันที่ยัลต้า (Yalta Conference) อีกด้วย

อินเดียและพม่ารับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในตอนปลายปี ๑๙๔๙ ส่วนชาติอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับปักกิ่งในเวลาต่อมาได้แก่ อัฟกานิสถาน ศรีลังกา เดนมาร์ก ฟินแลนด์ อิสราเอล อินโดนีเซีย เนเธอร์แลนด์ นอรเว ปากีสถาน สวีเดน และสวิตเซอร์แลนด์

ประเทศมหาอำนาจตะวันตกประเทศแรกที่รับรองจีนคอมมิวนิสต์คืออังกฤษ เพราะอังกฤษต้องการที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของอังกฤษซึ่งมีอยู่ในจีนมากมาย รวมทั้งฮ่องกงซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษด้วย อังกฤษต้องการความสะดวกในการติดต่อค้าขายกับจีนคอมมิวนิสต์

ทางฝ่ายสหรัฐไม่ยอมรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์และขัดขวางมิให้จีนคอมมิวนิสต์เข้าองค์การสหประชาชาติ สหรัฐถือว่าระบอบการปกครองของจีนคอมมิวนิสต์ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย จีนคอมมิวนิสต์ได้อำนาจขึ้นมาเพราะใช้วิธีการนองเลือด สหรัฐถือว่าจีนไม่เต็มใจที่จะยอมรับข้อผูกพันระหว่างชาติและไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างชาติ จีน

คอมมิวนิสต์ปฏิบัติต่อชาวอเมริกันอย่างไม่เป็นมิตร โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐ เจ้าหน้าที่จีนได้เข้ายึดทรัพย์สินของชาวอเมริกันในปักกิ่ง และโจมตีสหรัฐว่าเป็นพวกจักรวรรดินิยม (imperialist) และใช้นโยบายต่อต้านสหรัฐทั่วประเทศ

ต่อมาท่าทีของสหรัฐในการต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ได้อ่อนลง สหรัฐเตรียมการที่จะรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์อยู่เหมือนกัน ถ้าหากคอมมิวนิสต์แสดงท่าทีว่าต้องการสันติภาพมากขึ้น บังเอิญเกิดสงครามเกาหลีขึ้นในปี ๑๙๕๐ เสียก่อน จีนคอมมิวนิสต์ได้ส่งกองทัพเข้าไปช่วยเกาหลีเหนือสู้รบกับกองทัพสหประชาชาติ สหรัฐจึงเลิกความคิดที่จะรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ โดยถือว่าจีนคอมมิวนิสต์เป็นชาติรุกราน

ระบบการปกครองภายในของจีน

ในปัจจุบันนี้นานาประเทศส่วนใหญ่ได้รับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของจีน ดังนั้นเพื่อมิให้เรียกประเทศจีนสับสนผู้เขียนจะขอเรียกจีนแดง หรือจีนคอมมิวนิสต์ว่า *"สาธารณรัฐประชาชนจีน"* หรือ *"ประเทศจีน"* และเรียกจีนคณะชาติที่เกาะไต้หวันว่า *"ไต้หวัน"*

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๑๙๔๙ เหมาเจ๋อตุงได้ประกาศว่าจะดำเนินการปกครองประเทศจีนโดยเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน (People's Democratic Dictatorship) นั้นย่อมหมายความว่าสิทธิหรือความคิดเห็นส่วนบุคคลต้องถูกยกเลิกไป แต่สิทธิที่คนจีนได้มาใหม่นี้เป็นสิทธิและความคิดเห็นของประชาชนโดยส่วนรวม

สมัยที่จีนปกครองภายใต้จักรพรรดิ ประชาชนชาวจีนแบ่งออกได้ ๔ ชั้นคือ ขุนนาง ชาวนา ช่างฝีมือ และพ่อค้า เมาเซตุงประกาศยกเลิกชั้นประชาชนทั้งสี่ชั้น แต่ได้แบ่งประชาชนออกเป็น ๔ พวก คือ คนงาน (workers) ชาวไร่ชาวนา (peasants) ชนชั้นกลางระดับรอง (petty bourgeoisie) ชนชั้นกลางระดับชาติ (national bourgeoisie) ส่วนประชาชนที่อยู่นอกเหนือจากนี้ ไม่มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งแต่ยังถือว่าเป็นประชากรจีน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มคือ กลุ่มเจ้าของที่ดิน กลุ่มนายทุน และกลุ่มสนับสนุนก๊กมินตั๋ง พวกที่ไม่มีสิทธิของความเป็นพลเมือง (non-people) เหล่านี้ ตามหลักการของเหมาแล้วพวกนี้จะต้องถูกกำจัดให้หมดสิ้นไป

แม้ว่าคอมมิวนิสต์สามารถยึดประเทศจีนได้สำเร็จและมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ แต่ว่าในทางปฏิบัติยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือกฎหมายที่ยึดถือเป็นแนวทางในการปกครอง ดังนั้น พรรคคอมมิวนิสต์จึงได้จัดให้มีการประชุมที่ปรึกษาทางการเมืองของประชาชนจีน(C.P.P.C.C.) สมาชิกที่เข้าประชุมถือว่าเป็นผู้แทนจากประชาชนทั้งหมด การประชุมในครั้งนั้นจัดขึ้นที่เมืองไปปิง (Peiping) ตั้งแต่วันที่ ๒๑–๒๙ กันยายน ที่ประชุมตกลงยอมรับหลักการพื้นฐาน ๓ อย่างคือ

๑. *ให้มีธรรมนูญการปกครองทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญชั่วคราวไว้ใช้ขณะที่ยังไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับถาวร*

๒. *พ.ร.บ. รัฐบาลของประชาชน ให้มีไว้ใช้เป็นฉบับชั่วคราวเช่นเดียวกัน*

๓. *ให้มี พ.ร.บ. ของ C.P.P.C.C.*

ตามกฎหมายของจีนถือว่า C.P.P.C.C. เป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจสูงสุด เป็นผู้แทนของประชาชนในการออกกฎหมายและแต่งตั้งบุคคลสำคัญ ในวันที่ ๑ ตุลาคมได้มีการจัดตั้งรัฐบาลกลางของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กรุงปักกิ่ง

รัฐธรรมนูญจีน รัฐธรรมนูญจีนฉบับใหม่ล่าสุดประกาศใช้เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๑๙๗๘ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขใหม่โดยสภาประชาชนแห่งชาติหรือรัฐสภาของจีน สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญได้มอบอำนาจเพิ่มเติมให้แก่รัฐสภาอีก เช่นอำนาจพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาสงครามและสันติภาพ

ประธานคณะกรรมาธิการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้บัญชาการกองทัพแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประธานคณะกรรมาธิการถาวรของสภาประชาชนดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศ (นายพล จู เต้ ดำรงตำแหน่งนี้จนถึงปี ๑๙๗๕ ก็ถึงแก่อสัญกรรม ตำแหน่งนี้จึงว่างเรื่อยมา ขณะนี้นายเย เชียน ยิง ได้รับแต่งตั้งจากรัฐสภาให้ดำรงตำแหน่งประมุขแล้วตั้งแต่วันที่ ๗ มีนาคม ๑๙๗๘)

รัฐธรรมนูญประกอบด้วยอารัมภบทหรือคำปรารภและบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจต่าง ๆ ๖๐ มาตราใน ๔ บท คำปรารภในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เริ่มต้นว่า "ประธาน เหมา-เจ๋อตุงเป็นผู้สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน" นอกจากนั้นยังมีข้อความอื่น ๆ เช่น

"ไต้หวันเป็นดินแดนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งใครจะล่วงละเมิดมิได้ เรา (สาธารณรัฐประชาชนจีน) ตัดสินใจที่จะปลดปล่อยไต้หวัน แล้วนำมาผนวกเข้ากับแผ่นดินแม่ของเราต่อไป"

"ในกิจการระหว่างประเทศ ประเทศของเราจะไม่แสวงหาความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ หรือดิ้นรนเป็นอภิมหาอำนาจ"

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน เช่น กำหนดให้ละเว้นการขู่เข็ญปราบปรามและการต่อสู้ในการตัดสินปัญหาที่โต้เถียงกัน และระบุว่าประชาชนจะได้รับอนุญาตให้สามารถพูดจากันได้โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะได้รับการแก้เผ็ด

กลไกบริหารประเทศจีน ระบอบการปกครองของจีนได้วางพื้นฐานขั้นต้นแตกต่างไปจากระบอบการปกครองของรุสเซีย ในรุสเซียนั้นพวกบอลเชวิกได้สถาปนาระบอบเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ (dictatorship of the proletariat) ส่วนจีนนั้นเหมาเจ๋อตุงประกาศระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบเผด็จการของประชาชน พวกบอลเชวิกปฏิบัติต่อพวกชนชั้นขุนนางและพวกชนชั้นสูงสมัยพระเจ้าซาร์อย่างทารุน แต่จีนกลับมีความเห็นว่าคนพวกนี้ยังใช้เป็นประโยชน์ต่อการปกครองของจีนได้ แต่ไม่ให้มีสิทธิมากนัก

บุคคลสำคัญหลายคนในพรรคก๊กมินตั๋งไม่ยอมอพยพติดตามไปกับเจียงไคเชคที่เกาะไต้หวัน บางคนก็เข้าร่วมกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ บางคนก็หนีไปพำนักที่สหรัฐ เช่น T.V. Soong, H.H. Kung, Chen Li-fu เป็นต้น

ผู้นำจีนที่ขึ้นดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในระยะแรกได้แก่ เมาเซตุง (Mao Tse-Tung) หรือเหมา เจ๋อ ตุง ผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เป็นประธานพรรค จูเต้ (Chu-Teh) ผู้ก่อตั้งกองทัพแดงเป็นประธานเสนาธิการกองทัพบก จูเอินไล (Chou En-Lai) หรือโจว เอิน ไหลเป็นนายกรัฐมนตรี ลิว เชา ชี (Liu Shao-Chi) นักทฤษฎีด้วยเป็นรองประธานพรรค ผู้นำสำคัญคนอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกของคณะกรรมการกลางพรรค ได้แก่ เชน ยุน (Chen Yun) เต้ง เสี่ยว ผิง (Teng Hsiao Ping) ลิว โป เชง

(Liu Po-Cheng) ลินเปียว* (Lin Piao) เปง เต้ ฮวย** (Peng Teh-Huai) เชน ยี (Chen Yi) เปง เชน (Peng Chen) ฯลฯ๕

กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน

กองทัพ พรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นผู้ควบคุมรัฐบาลและกองทัพ ในปี ๑๙๒๙ จีนคอมมิวนิสต์มีกำลังกองทัพอยู่ ๑ หมื่นคน แต่พอถึงปลายปี ๑๙๔๙ กองทัพบกคอมมิวนิสต์ซึ่งทหารจีนคณะชาติได้หนีเข้ามาสวามิภักดิ์ด้วยรวมกันมีอยู่ราว ๕ ล้านคน ฝ่ายทหารของจีนมีสภาเรียกว่าสภาทหารปฏิวัติของประชาชน (People's Revolutionary Military Council) สภานี้ทำหน้าที่อิสระไปจากสภาการบริหารของรัฐบาล (Government Administration Council) สภาทหารปฏิวัติมีประธานพรรคเป็นประธานสภาทหารปฏิวัติและมีรองประธานอยู่ ๗ คน ทำหน้าที่ควบคุมการทหารทั้งหมด กองทัพทั้งหมดแบ่งภาคการบริหารกองทัพใหญ่ ๆ

---

๕ O. Edmund Clubb *Twentieth Century China* pp. 308–312

* เคยดำรงตำแหน่งทายาทสืบแทนเหมาเจ๋อตุง ตอนหลังคิดปฏิวัติยึดอำนาจเหมาเจ๋อตุงแต่ไม่สำเร็จ ถึงแก่กรรมโดยเครื่องบินตกขณะพยายามหนีไปยังรุสเซีย

** เป็นผู้เชี่ยวชาญที่สุดทางทหาร เคยรบกับกองทัพจีนคณะชาติตั้งแต่ปี ๑๙๒๙ เป็นขุนศึกร่วมกับเหมาและจูเอินไลดำรงตำแหน่งสูงสุดในกองทัพจีน

ได้ ๖ ภาคคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงใต้ ภาคตะวันออก ภาคใต้–กลาง และภาคเหนือ ในแต่ละภาคจะมีผู้บัญชาการสูงสุดหนึ่งคน ซึ่งจะมีอำนาจสูงสุดในทางทหารและทางการเมืองอีกด้วย

อำนาจการปกครองของจีนได้แบ่งออกเป็น ๔ ฝ่ายคือ สภารัฐบาลกลางของประชาชน ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ สภาบริหารรัฐบาลประกอบด้วยคณะรัฐมนตรีและคณะกรรมการพรรค เป็นคณะที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางด้านกฎหมายได้แก่ศาลสูงสุดและสำนักงานทนาย (Procurator General's Office)

พรรคคอมมิวนิสต์จีน สาธารณรัฐประชาชนจีนแบ่งการเมืองกับพรรคออกจากกัน การบริหารงานทั้งหมดเป็นหน้าที่ของฝ่ายรัฐบาล แต่นโยบายต้องได้รับความเห็นชอบจากพรรค กฎหมายต่าง ๆ ที่ผ่านสภาแล้วจะต้องเสนอให้พรรคพิจารณา ถ้าพรรคเห็นว่ายังไม่ดีพอก็จะส่งคืนมาให้ทางรัฐบาลพิจารณาแก้ไขใหม่ และเมื่อทางพรรคเห็นชอบแล้วก็ต้องส่งมาให้คณะกรรมการประจำของสภาอนุมัติเป็นขั้นสุดท้ายจึงประกาศใช้ได้

โครงสร้างของพรรค ประกอบด้วยคณะกรรมการกลาง ซึ่งมีคณะประธาน คณะกรรมการการเมือง และคณะกรรมการการเมืองประจำ (การที่ให้เป็นคณะประธาน ๕ คน เพื่อไม่ให้เกิดการแย่งชิงตำแหน่งประธาน ซึ่งอาจทำให้เกิดการเผด็จการได้) ลงมาเป็นคณะกรรมการมณฑล นคร เขตปกครองตนเอง ลงมาเป็นคณะกรรมการการเมือง ท้องที ลงมาเป็นอำเภอ ตำบล และสาขาพรรคย่อยรวม ๖ ชั้น ดังนี้

คณะกรรมการกลางพรรค

คณะประธาน, คณะกรรมการการเมืองประจำ

คณะกรรมการมณฑล, เมือง และเขตปกครองตนเอง

คณะกรรมการนคร ท้องถิ่น และเขตปกครองตนเองขนาดเล็ก

คณะกรรมการพรรคประจำอำเภอ และเขตปกครองอำเภอแบบอิสระ

คณะกรรมการพรรคประจำตำบล

คณะกรรมการพรรคสาขาย่อย หน่วยพรรคย่อย (หน่วยพรรคย่อยนี้ทำหน้าที่ให้

การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนทั่วทั้งประเทศ ทุกคนต้องศึกษาอย่างน้อยอาทิตย์ละสองครั้ง)

ส่วนโครงสร้างของรัฐบาลจีนก็แบ่งเป็นขั้นตอนทั้งหมด ๖ ขั้นคือ

สภาผู้แทนราษฎรจากทั่วประเทศมี ๒,๐๐๐ กว่าคน มีคณะกรรมการบริหารประจำ เลือกตั้งทุก ๕ ปี

ทำเนียบรัฐบาล–คณะรัฐมนตรีมี หัว โก๊ะ ฟง เป็นนายกรัฐมนตรี

คณะกรรมการปฏิวัติประจำมณฑล เมือง และเขตปกครองตนเอง

คณะกรรมการปฏิวัติประจำนคร ท้องถิ่น และเขตปกครองตนเองขนาดเล็ก

คณะกรรมการปฏิวัติประจำอำเภอ และเขตปกครองตนเองระดับอำเภอ

คณะกรรมการปฏิวัติประจำคอมมูน–โรงงาน

สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปัจจุบันมีทั้งสิ้นประมาณ ๓๕ ล้านคน จากประชาชนทั้งหมดราว ๙๐๐ ล้านคน

รัฐสภาจีนปัจจุบัน รัฐสภาจีนประกอบด้วยสมาชิกราว ๓,๕๐๐ คน อยู่ในตำแหน่ง ๕ ปี มีการประชุมรัฐสภาปีละครั้ง สมาชิกสภามาจากการเลือกตั้งโดยทางอ้อม คือประชาชนจะเลือกตัวแทนมาเลือกผู้แทนอีกทีหนึ่ง รัฐสภาจีนยังมีอำนาจน้อยกว่าพรรค อำนาจที่สำคัญ ๆ ของรัฐสภา เช่น แต่งตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีตามคำเสนอของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ สภาผู้แทนหรือรัฐสภาของจีนมักจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีอายุมาก ๆ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสได้รับการเคารพยกย่องจากชาวจีน สภานี้จึงมิได้มีอำนาจควบคุมรัฐบาลอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นจีนยังมีอีกสถาบันหนึ่งคล้าย ๆ กับสภาผู้แทนเรียกว่า "สมัชชาที่ปรึกษาการเมืองประชาชนจีน" สมาชิกประกอบด้วยกวี ละคร ช่างเสริมสวย ชาวไต้หวัน จีนโพ้นทะเล ฯลฯ สถาบันนี้ไม่มีอำนาจหรือมีอิทธิพลทางการเมืองเท่าใดนัก

ผู้นำจีนปัจจุบัน ในการประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ ๑๑ เมื่อเดือนสิงหาคม ๑๙๗๗ ที่ประชุมได้เลือกนายหัว โก๊ะ ฟง เป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน และมีรองประธานพรรค ๔ คนคือ รองประธานคนที่ ๑ ได้แก่นายเย

เซียน ยิง (เป็นประมุขของประเทศด้วย) รองประธานคนที่ ๒ นายเต้ง เสี่ยว ผิง รองคนที่ ๓ คือนายลี เซียนเนียน รองคนที่ ๔ คือนายวัง ทุง เสียง[๖]

นอกจากนี้สมัชชาใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการกลาง จำนวน ๒๐๐ กว่าคนและแต่งตั้งกรรมการกลางฝ่ายการเมืองซึ่งมีอำนาจอย่างแท้จริง เรียกตามภาษาคอมมิวนิสต์ว่า "โพลิทบูโร" อีก ๒๓ คน

ปัจจุบันนี้ หัว โก๊ะ ฟง ดำรงตำแหน่งทั้งประธานพรรคและตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีนายเต้ง เสี่ยว ผิง เป็นรองนายกรัฐมนตรีคนที่หนึ่ง

การออกกฎหมาย ในระดับสุดยอดของรัฐบาล มีรัฐสภาซึ่งทำหน้าที่คล้าย ๆ กับฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ในประเทศจีนมักไม่นิยมออกกฎหมาย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการกำหนดออกมาเป็นนโยบาย แล้วจึงมีคำสั่งออกควบคู่กันไปเพราะถือหลัก Dialectical Materialism นั่นคือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จะต้องสอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งพื้นฐานในทางนี้มีอิทธิพลที่จะหันเหความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือความคิดของบุคคลด้วย พื้นฐานทางเศรษฐกิจย่อมเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าบัญญัติอะไรไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นกฎหมายแล้วจะทำให้เปลี่ยนแปลงลำบาก นอกจากนี้แต่โบราณกาลมาแล้วที่ชาวจีนไม่นิยมออกกฎหมาย แต่จะพยายามสอนให้คนรู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก เหมือนกับคำสั่งสอนของขงจื๊อ จีนจึงไม่นิยมบังคับให้คนทำอะไรถูกหรือผิดด้วยเหตุเพราะกลัวกฎหมาย จีนเมื่อเป็นคอมมิวนิสต์แล้วก็คิดเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นกฎหมายที่ออกในจีนปัจจุบันยังมีอยู่น้อยฉบับ ปรกติกฎหมายแต่ละฉบับที่ออกมาในจีน ก็เพื่อจะเร้าให้มีการกระทำบางประการเกิดขึ้น เช่นเพื่อเร้าให้เกิดการรณรงค์ของมวลชน (mass campaign)[๗]

ศัตรูของระบอบคอมมิวนิสต์ จีนถือว่าศัตรูของระบอบคอมมิวนิสต์ระยะแรกมีอยู่ ๔ พวกคือ

๑. *กองทัพจีนคณะชาติ* เมื่อสิ้นปี ๑๙๔๙ แล้ว จีนคณะชาติยังได้ทิ้งทหารของตนไว้ทางด้านตะวันตกของจีน ซินเกียง เกาะไหหลำ จีนคอมมิวนิสต์ได้โจมตีเกาะไหหลำ และยึดได้สำเร็จในเดือนเมษายน ๑๙๕๐ เจียงไคเชคประกาศว่าจะส่งทัพบุกขึ้น

---

๖ Fareastern Economic Review, March 25, 1977, p. 8

๗ เขียน ธีระวิทย์ "ระบบการปกครองภายในของจีน" *ปาจารยสาร* ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๕

ผืนแผ่นดินใหญ่โดยใช้เวลา ๒ ปีในการสร้างเสริมกำลังของไต้หวันให้เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม เจียงไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนบนผืนแผ่นดินใหญ่พอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ได้ จีนคอมมิวนิสต์มีนโยบายที่จะใช้กำลังโจมตีเกาะไต้หวัน เพื่อรวมจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. *ศัตรูพวกที่ ๒ คือ ลัทธินายทุน* จีนสามารถกำจัดอำนาจของพวกนายทุนได้อย่างเด็ดขาด รัฐบาลจีนได้ยึดอาวุธและยุทธปัจจัยจำนวนมหาศาลของจีนคณะชาติซึ่งเป็นของสหรัฐส่งไปช่วยเหลือ รัฐบาลจีนได้เข้ายึดธุรกิจของต่างชาติที่ยังหลงเหลืออยู่ในจีนโดยเฉพาะธุรกิจของญี่ปุ่น เช่นโรงงานอุตสาหกรรม ทางรถไฟและยุทธปัจจัยต่าง ๆ

คอมมิวนิสต์ถือว่าลัทธินายทุนของพวกเจ้าขุนมูลนายจะต้องหมดไปจากจีน และรัฐทำหน้าที่นายทุนทั้งหมด

๓. *ในเดือนตุลาคม ๑๙๕๑ จีนได้ประกาศนโยบายต่อต้านนายทุนและสิ่งเลวร้าย ๕ ประการ* ได้แก่ การให้สินบน (bribery) การหลีกเลี่ยงภาษี (tax evasion) การฉ้อโกง (fraud) การยักยอกของหลวง (theft of state property) การขโมยความลับทางเศรษฐกิจของรัฐ (theft of state economic secrets) การรณรงค์ดังกล่าวมีจุดประสงค์ที่จะทำลายสิ่งเลวร้ายของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งบ่อนทำลายความเจริญก้าวหน้าของจีน

เมื่อคอมมิวนิสต์เข้าปกครองจีนในระยะแรก ๆ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่สอบสวนและกล่าวหาผู้กระทำผิด มีการจัดตั้งศาลประชาชน (the judgments of people's tribunals) เพื่อพิจารณาคดีบุคคลที่ถูกกล่าวหาและลงโทษผู้กระทำผิด รัฐบาลเรียกร้องให้ประชาชนเลิกล้มความคิดแบบเก่า การต่อต้าน ๕ ประการดังกล่าวซึ่งกระทำในระหว่างปี ๑๙๕๑–๑๙๕๒ นับว่าเป็นก้าวสำคัญในการที่รัฐบาลได้รับช่วงงานธุรกิจของเอกชน

๔. *ระบบศักดินา (Feudalism)* ระหว่างปี ๑๙๔๙–๑๙๕๒ รัฐบาลจีนได้โจมตีระบบศักดินาอย่างรุนแรง เหมาถือว่าพวกเจ้าของที่ดินในจีนจะถือครองที่ดินผืนใหญ่ไม่ได้ จะถือครองได้แต่เพียงผืนเล็ก ๆ ขนาดไม่เกิน ๔๐ เอเคอร์ พวกราชาที่ดินนั้นรัฐบาลถือว่าเป็นพวกไม่ใช่ประชาชน (non-people) ในระยะแรกที่คอมมิวนิสต์ยังไม่มีอำนาจ คอมมิวนิสต์ยังให้ความนับถือพวกราชาที่ดินและไม่กล้าทำอะไรพวกนี้รุนแรง ครั้นคอมมิวนิสต์

ได้ชัยชนะต่อกองทัพก๊กมินตั๋งมากขึ้นตามลำดับ จึงเริ่มเข้ายึดที่ดินของพวกราชาที่ดิน เพื่อนำไปแจกจ่ายแก่พวกชาวไร่ชาวนา ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการปฏิรูปที่ดิน (Land Reform) อย่างหนึ่ง

ในเดือนมิถุนายน ๑๙๕๐ รัฐบาลได้ออก *กฎหมายปฏิรูปที่ดิน* (*Land Reform Law*) ผลจากกฎหมายนี้รัฐบาลเข้ายึดทรัพย์ของพวกเจ้าของที่ดินรวมทั้งสัตว์เลี้ยงด้วย แต่ทรัพย์สินบางอย่างรัฐบาลก็ยังให้กลุ่มชนนี้เป็นเจ้าของอยู่ เช่นเงินสดและการลงทุน กล่าวโดยสรุปพวกที่มีฐานะร่ำรวยถูกบังคับให้ลดฐานะลง พวกคนจนได้รับการยกฐานะดีขึ้น แต่วิธีการที่คอมมิวนิสต์นำมาใช้นั้นรวมถึงวิธีการที่รุนแรงด้วย เช่นการจัดตั้งศาลประชาชนพิจารณาคดีพวกที่ร่ำรวย และยังใช้วิธีการฆ่าพันจัดการกับพวกที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดด้วย ในระยะเวลาที่มีการปฏิรูปที่ดินพวกชนชั้นร่ำรวยจำนวนมากถูกศาลประชาชนพิพากษาลงโทษถึงประหารชีวิตและยึดทรัพย์สมบัติ ส่วนชนชั้นชาวไร่ชาวนานั้น ถือว่าจะต้องมีส่วนรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในขบวนการต่าง ๆ ทั้งหมด รัฐบาลจัดแบ่งที่ดินให้แก่ประชาชนเท่า ๆ กันครอบครัวละ ๑$\frac{1}{2}$ เอเคอร์เพื่อใช้ในการเกษตรกรรม และให้มีการรวมกลุ่มชาวไร่ชาวนาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำมาหากิน สนับสนุนให้รวมกลุ่มทางด้านผลิตผลจากเกษตรกรรม[๔]

ระหว่างปี ๑๙๔๙–๑๙๕๐ เป็นระยะที่รัฐบาลจีนเข้ายึดกิจการของบริษัทต่างประเทศยกเว้นรุสเซีย พวกมิชชันนารีถูกสั่งห้ามมิให้เผยแพร่ศาสนาและถูกจำคุกไปหลายคน สำนักแถลงข่าวสหรัฐถูกปิด พวกนักหนังสือพิมพ์ชาวต่างประเทศถูกห้ามเผยแพร่ข่าวตามใจชอบ กิจการที่ชาวต่างประเทศดำเนินการ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ก็พลอยได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย

ตั้งแต่ปี ๑๙๕๐–๑๙๕๒ ถือได้ว่าเป็นช่วงระยะที่จีนได้กวาดล้างศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศ ผลจากการที่จีนเข้ายึดกิจการของชาวต่างประเทศ อังกฤษต้องสูญเสียเงินที่ได้ลงทุนในจีนถึง ๘๐๐ ล้านดอลลาร์ สหรัฐสูญเสียไม่มากนัก เพราะสหรัฐช่วยเหลือจีนคณะชาติเป็นส่วนใหญ่ ส่วนญี่ปุ่นนั้นสูญเสียมากที่สุด ผลที่ตามมาจากการกวาดล้างอิทธิพลของชาวต่างประเทศคือทำให้เมืองท่าที่เคยค้าขายกับต่างประเทศต้องหยุดชะงัก

---

๔ O. Edmund Clubb, *op. cit.* pp. 313–319

การพัฒนาเศรษฐกิจของจีน

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๑๙๔๙ เหมาเจ๋อตุงได้ประกาศนโยบายต่างประเทศว่าจีนจะไม่ขอความช่วยเหลือจากจักรวรรดินิยมประเทศใด แต่จะขอความช่วยเหลือจากรุสเซีย ในเดือนธันวาคม เหมาเจ๋อตุงได้เดินทางไปยังรุสเซียเพื่อเจรจากับผู้นำรุสเซียในการขอให้รุสเซียช่วยเหลือจีน โดยเฉพาะเหมาเจ๋อตุงต้องการให้รุสเซียช่วยจีนทางด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ในเดือนมีนาคม ๑๙๕๐ รุสเซียตกลงใจลงนามในสัญญาช่วยเหลือจีนทั้งทางด้านการเมือง การทหารและเศรษฐกิจ

ตามสัญญาฉบับนี้ จีนกับรุสเซียได้ตกลงร่วมมือกันจัดตั้งบริษัทหุ้นส่วนร่วมกันเป็นบริษัทดำเนินงานทางด้านธุรกิจใหญ่ ๆ เช่นการบินพาณิชย์ระหว่างจีนกับรุสเซีย การขุดน้ำมันในซินเกียง การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีการล่วงละเมิดในทางการเมือง จีนก็ยังถือว่าตนเองมีอิสรภาพอย่างสมบูรณ์ รัฐบาลรุสเซียได้ให้เครดิตแก่จีนเป็นจำนวนถึง ๓๐๐ ล้านดอลลาร์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ระยะ ๕ ปีแรก (๑๙๕๓–๑๙๕๗) ในปี ๑๙๕๓ จีนได้นำเอาโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติมาใช้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างพลังของชาติให้เกิดความเข้มแข็ง บัดกึงได้เปลี่ยนจากการเน้นทางด้านอุตสาหกรรมเบามาเป็นอุตสาหกรรมหนักอย่างรวดเร็ว เพื่อทำให้จีนเข้มแข็ง

แม้ว่าจีนจะเป็นแหล่งทรัพยากรเหมืองแร่ที่อุดมสมบูรณ์ แต่จีนก็ขาดการสำรวจที่ถูกต้อง แร่เหล็กซึ่งมีอยู่มากแต่คุณภาพไม่ดีนัก ถ่านหินมีอยู่ทั่วไป น้ำมันมีอยู่ทางแถบกันสู (Kansu) ซินเกียงและเซียงไฮ้อุดมไปด้วยแร่แมงกานีส

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของจีนดีขึ้นมากในระหว่างปี ๑๙๕๐–๑๙๕๑ ในปี ๑๙๕๒ การเพาะปลูกของจีนได้ผล ภายในประเทศมีความสงบเศรษฐกิจก้าวหน้า ทำให้จีนได้ผ่านระบบเศรษฐกิจยุคโบราณไปสู่ยุคใหม่ อุตสาหกรรมของจีนเป็นแต่เพียงอยู่ในขั้นเริ่มต้นพัฒนาและยังไม่สามารถที่จะพัฒนาถึงขั้นอุตสาหกรรมหนักได้ อุตสาหกรรมหนักส่วนใหญ่นั้นได้รับการส่งเสริมในแมนจูเรีย ทั้งนี้เป็นเพราะญี่ปุ่นและรุสเซียได้เคยเข้าไปทำไว้ก่อนแล้ว

แผนพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนในระยะแรกไม่ค่อยจะได้ผล เนื่องจากจีนขาดแคลนเงินทุนและช่างเทคนิค ผิดกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเอกชน

สามารถลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรมได้ แต่ในระบอบคอมมิวนิสต์ได้ตัดพวกชนชั้นกลางหรือพวกนายทุนออกไป ทำให้ไม่มีชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนในจีนรวมทั้งขาดแคลนเงินตราจากชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในจีน จีนขาดแคลนช่างฝีมือที่จะใช้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและการคมนาคมซึ่งมีอยู่จำกัดมาก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะ ๕ ปีแรก ไม่ได้กำหนดรายละเอียดที่แน่นอน ทั้งนี้เพราะต้องขึ้นอยู่กับการช่วยเหลือของรุสเซีย เหมาเจ๋อตุงได้เดินทางไปยังมอสโกเมื่อปี ๑๙๕๐ เพื่อเจรจาขอความช่วยเหลือจากรุสเซีย ซึ่งเหมาหวังจะได้รับเงิน ๓๐๐ ล้านดอลลาร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน ปลายปี ๑๙๕๒ ก็ยังไม่มีทีท่าว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะเพื่อใช้ ๕ ปีจะได้เริ่มต้น ต่อมาจูเอินไลจึงได้เป็นผู้แทนไปเจรจากับรุสเซียอีกครั้งหนึ่งในเดือนกันยายน ๑๙๕๓ รุสเซียจึงได้ตกลงให้ความช่วยเหลือในการสร้างอุตสาหกรรมให้แก่จีน ๑๔๑ รายการ ในเดือนตุลาคม ๑๙๕๔ บุลกานิน (Bulganin) และครุสชอฟ (Khrushchev) ได้ไปเยี่ยมปักกิ่งเพื่อร่วมฉลองวันครบรอบ ๕ ปีแห่งการจัดตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่ปักกิ่ง รุสเซียตกลงให้ความช่วยเหลือทางด้านอุตสาหกรรมแก่จีนเพิ่มเติมอีก ๑๕ รายการ สรุปแล้วในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ๕ ปีแรกของจีน รุสเซียได้ช่วยเหลือจีนเป็นเงินรวมทั้งสิ้น ๔๓๐ ล้านดอลลาร์

ในเดือนตุลาคม ๑๙๕๔ จีนไม่ค่อยพอใจต่อการช่วยเหลือของรุสเซียเท่าใดนักในการร่วมมือกันเพื่อดำเนินธุรกิจใหญ่ ๆ เพราะจีนไม่มีอำนาจในการดำเนินการได้อย่างเต็มที่ จีนเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาเรื่องนี้ จีนต้องการมีอำนาจสูงสุดในการดำเนินการส่วนรุสเซียนั้นให้มีสิทธิเพียงได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากหุ้นส่วนเท่านั้น

จุดมุ่งหมายในการที่จีนวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว ก็เพื่อที่จะให้จีนมีเศรษฐกิจเป็นแบบสังคมนิยม (Socialist) อย่างสมบูรณ์โดยแผนพัฒนา ๕ ปี ๓ ระยะซึ่งจะสิ้นสุดตามแผนการในปี ๑๙๑๗ แผนการระยะแรกรุสเซียได้ช่วยเหลือจีนหลายอย่างทางด้านอุตสาหกรรม เช่นอุตสาหกรรมเหล็กกล้า เหมืองแร่ เครื่องจักร รถยนต์และรถแทร็กเตอร์ อุตสาหกรรมเครื่องเคมี ระหว่างปี ๑๙๕๓–๑๙๕๗ จีนได้เร่งพัฒนาการทางด้านการขนส่ง ไปรษณีย์ โทรคมนาคม และได้มีการสร้างทางรถไฟเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๙๕ กิโลเมตร

สินค้าที่ผลิตจากโรงงานจีนระยะแรก คุณภาพไม่ดีนัก ในระหว่างปี ๑๙๕๖ คนงานยังขาดความชำนาญในการใช้เครื่องจักร และเครื่องจักรใช้งานมากเกินไปจนทำให้เกิดชำรุด ดังนั้นผลผลิตจากเครื่องจักรจึงมีคุณภาพต่ำ อีกประการหนึ่งเป็นเพราะขาดการวางแผนหรือไม่ก็เปลี่ยนแผนการบ่อย ๆ การขาดแคลนวัตถุดิบและขนส่งสินค้าไม่สะดวก อย่างไรก็ตาม รัฐบาลให้คำมั่นว่าจะสร้างจีนให้เป็นสวรรค์ภายใน ๓ ปี

ผลจากการดำเนินตามแผนพัฒนา ๑๙๕๓–๑๙๕๗ ทำให้อัตราการผลิตของชาติเพิ่มขึ้น ๗% ผลผลิตเหล็กกล้าตั้งแต่ปี ๑๙๕๒–๑๙๕๗ เพิ่มขึ้น ๓๒๕% ถ่านหิน ๒๐๐% แต่ผลผลิตทางเกษตรกรรมได้ผลน้อย คือในปี ๑๙๕๒ ผลิตได้ ๑๕๔ ล้านตัน ปี ๑๙๕๗ ผลิตได้ ๑๘๕ ล้านตันในขณะที่พลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ผลผลิตกับอัตราการเพิ่มของพลเมืองไม่สมดุลย์กัน[๕]

ในปี ๑๙๕๐ จีนได้ยอกกฎหมายปฏิรูปที่ดินใช้ในการเพาะปลูก (Agarian Reform Law) โดยตั้งจุดมุ่งหมายว่า จะปลดปล่อยการผลิตในชนบทให้เป็นอิสระจากพวกเจ้าของที่ดิน หลังจากที่รัฐบาลได้ยึดที่ดินของพวกเจ้าของที่ดินและจัดแบ่งเป็นแปลงเล็ก ๆ ให้แก่ชนชั้นชาวไร่ชาวนาแล้ว ต่อมารัฐบาลก็อ้างว่าการแบ่งที่ดินเป็นแปลงเล็ก ๆ นั้นไม่เหมาะที่จะปรับปรุงให้ทันสมัยโดยการใช้เครื่องจักรทำงานในไร่นาได้ รัฐบาลจึงให้รวมนาเข้าด้วยกันเป็นผืนใหญ่เพื่อสะดวกในการที่จะใช้เครื่องจักร รัฐบาลอ้างว่าวิธีการนี้จะช่วยขยายการชลประทานได้สะดวกและสามารถใช้ปุ๋ยได้อย่างกว้างขวาง การรวมที่นาดังกล่าวนี้เรียกว่า การทำนาร่วม (Collective Farm)

วิธีการทำนาร่วมมี ๓ ขั้นคือ

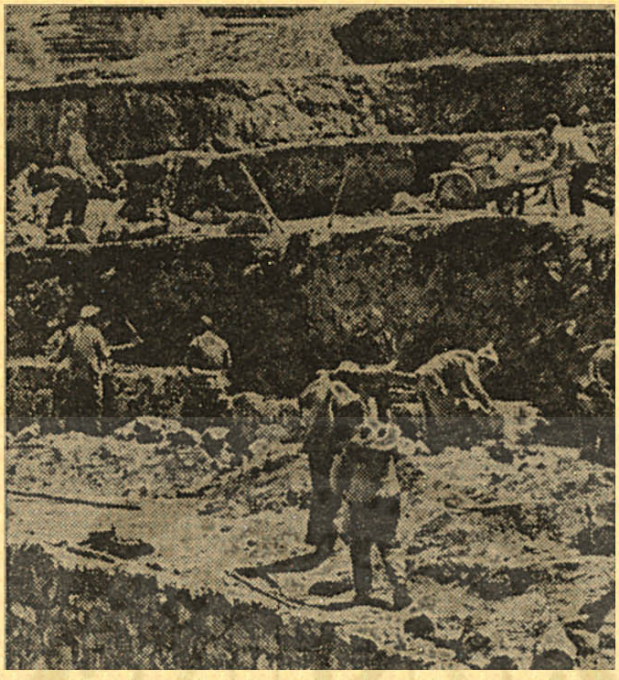
๑. *จัดตั้งองค์การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันและกัน*

๒. *ร่วมมือกันในระหว่างผู้ผลิต โดยการร่วมมือกันในทางที่ดิน เครื่องมือในการผลิตและแรงงาน โดยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของร่วมกัน*

๓. *ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายผลประโยชน์จากการลงทุนก็จะตกอยู่แก่ส่วนรวมไม่ใช่ถือว่าเป็นผลประโยชน์ของหุ้นส่วนใด ๆ*

---

๕ O. Edmund Clubb, *op. cit.* pp. 320–330

ชาวจีนกำลังขุดภูเขาที่ต้าใจ เพื่อทำนาตามขั้นบันได จนกลายเป็นแหล่งเกาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของจีน

ผู้นำคอมมิวนิสต์จีนพยายามกระตุ้น และเรียกร้องให้ชาวจีนเข้าร่วมในการทำนาร่วม ผลก็คือชาวนาจำนวนมากมายได้เข้าร่วมในการทำนาแบบนี้ ทำให้ผลิตผลการเกษตรของจีนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่าจีนจะประสบปัญหาเรื่องพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ระหว่างปี ๑๙๕๓–๑๙๕๗ คือเพิ่มขึ้นถึงปีละ ๑๒ ล้านคน ทำให้ผลิตผลส่วนใหญ่ต้องนำไปใช้ในการเลี้ยงพลเมืองก็ตามแต่จีนก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างรวดเร็ว ดังรายงานการสำรวจขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับเศรษฐกิจของเอเชียเมื่อปี ๑๙๖๑ ว่า ระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจจีนระยะ ๕ ปีแรก ผลิตผลทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นปีละ ๑๘% และผลิตผลทางเกษตรเพิ่มขึ้นปีละ ๔.๕%[๑๐]

จีนมีความมั่นใจอย่างหนึ่งว่า ประเทศที่เคยอยู่ใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมตะวันตก จะต้องมีการปฏิวัติเกิดขึ้น โดยเฉพาะ พม่า อินเดีย และฟิลิปปินส์อาจจะต้องเอาอย่างจีน คือการปฏิวัติด้วยอาวุธ จึงไม่เชื่อว่าประเทศต่าง ๆ จะดำรงความเป็นกลางอยู่ได้ จีน

---

๑๐ O. Edmund Clubb, *op. cit.* pp. 322–333

เห็นว่าถ้าไม่พึ่งพาอาศัยประเทศจักรวรรดินิยม ก็ต้องพึ่งพาอาศัยประเทศคอมมิวนิสต์ จีนจึงเสนอตัวเองที่จะเป็นผู้นำในการปฏิวัติ และจะสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ

การก้าวกระโดดครั้งใหญ่ (Great Leap Forward ๑๙๕๗–๑๙๖๐) แม้ว่าจีนจะพยายามเร่งรัดการผลิตอย่างขนานใหญ่ แต่ก็ไม่พอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระหว่างปี ๑๙๕๒–๑๙๕๗ ประชากรในชนบทเพิ่มขึ้นถึง ๙% และประชากรในเมืองเพิ่มขึ้น ๓๐% ทำให้อาหารไม่พอกิน ขณะเดียวกันจีนพยายามที่จะใช้หนี้ให้แก่รุสเซีย ด้วยเหตุนี้จีนจึงต้องเร่งการผลิตครั้งใหญ่ด้วยวิธีการก้าวกระโดดซึ่งถือว่าเป็นยุทธวิธีของสงครามปฏิวัติอย่างหนึ่ง วิธีการก็คือรณรงค์ให้มวลชนได้มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในเวลาเดียวกัน ตามหลักการของเหมา เจ๋อตุงที่ว่าจีนต้องเดินด้วยขาของตัวเอง (Walking on two legs) โครงการนี้ได้ตั้งเป้าหมายของประเทศไว้อย่างแน่ชัด เช่น จะขยายอุตสาหกรรมให้นำหน้าประเทศอังกฤษภายใน ๑๕ ปี โครงการนี้ตั้งความหวังไว้สูงมาก คือต้องการที่จะให้บรรลุผลสำเร็จโดยเร็วและจะต้องดีเยี่ยม รัฐมิได้ตั้งความหวังที่จะมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังตั้งเป้าหมายของการปฏิวัติที่ถาวร และนำประเทศไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์อย่างสมบูรณ์และอย่างรวดเร็ว

โครงการก้าวกระโดดครั้งใหญ่ล้มเหลวลง เนื่องจากขาดการประสานงาน การขนส่งที่เลว นอกจากนั้นอุทกภัยและความแห้งแล้งของธรรมชาติได้ซ้ำเติมอีกด้วย ในปี ๑๙๕๙ เหมา เจ๋อตุงก็ประกาศความล้มเหลวของโครงการก้าวกระโดดครั้งใหญ่[๑๐] ผลจากการที่โครงการก้าวกระโดดครั้งใหญ่ล้มเหลวทำให้เหมา เจ๋อตุงต้องถูกลดอำนาจลง และเปิดโอกาสให้ ลิว เชาชีและเติ้ง เสี่ยว ผิง ผู้นำจีนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกกันว่าฝ่ายขวาหรือฝ่ายนิยมโซเวียต ซึ่งไม่สนับสนุนโครงการก้าวกระโดดได้ก้าวขึ้นสู่อำนาจสูงขึ้น หลังจากนี้ไปความขัดแย้งระหว่างเหมา เจ๋อตุงกับกลุ่มของลิว เชาชี ได้มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และนำไปสู่การแย่งอำนาจกันอย่างรุนแรงอีกครั้งหนึ่งระหว่างที่มีการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งใหญ่[๑๑]

การระดมมวลชน (mass mobillization) ประการแรกคือ การระดมแรงงานในชนบทอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อสร้างการชลประทาน ควบคุมน้ำท่วม และปรับปรุง

---

๑๐ Michael Gasster *China's Struggle to Modernize* p. 115

๑๑ Richard C. Thornton *China, The Struggle for Power* 1917–1972 pp. 242–243

ที่ดิน ประการที่สองคือเพิ่มผลผลิตทางเกษตรต่อหน่วยที่ดินให้เกิดขึ้นโดยใช้แรงงานคน ประการที่สามคือ ขยายอุตสาหกรรมเล็ก ๆ ในท้องถิ่นโดยใช้วัสดุและเครื่องมือที่ง่าย ๆ เพื่อผลิตสินค้าสำหรับบริโภคและผลิตเครื่องมือสำหรับการเกษตร นอกจากนั้นอุตสาหกรรมแบบใหม่มุ่งผลิตสินค้าเพื่อส่งขายต่างประเทศ นำเงินตราเข้าประเทศเพื่อนำมาใช้ในการเกษตร[๑๓]

รัฐบาลจีนได้ตั้งเป้าหมายไว้เมื่อปี ๑๙๕๘ ว่าจะเพิ่มผลผลิตเหล็กกล้าตามโครงการก้าวกระโดดให้ได้เพิ่มขึ้น ๑๙% ถ่านหิน ๑๗% และกำลังไฟฟ้า ๑๘% ผลผลิตอุตสาหกรรมจะให้เพิ่มขึ้นถึง ๑๔.๖% ในปี ๑๙๕๘ รัฐบาลเร่งปลุกมวลชนอย่างขนานใหญ่เพื่อให้รับนโยบายก้าวกระโดด การรณรงค์ได้เริ่มขึ้นทั้งในหมู่บ้าน โรงงานเล็ก ๆ และการผลิตเหล็กกล้าจากเตาแบบง่าย ๆ ผลก็คือในเดือนตุลาคม ๑๙๕๘ ปรากฏว่ามีการผลิตเหล็กกล้าจากเตาแบบง่าย ๆ ถึง ๖๐,๐๐๐ เตา การเร่งระดมผลผลิตได้กระทำทั้งกลางวันและกลางคืน ประชาชนจีนนับล้าน ๆ ทำงานในไร่นาตอนกลางวัน พอกลางคืนก็ต้องเข้าทำงานในโรงงานต่อไปอีก นับว่าชาวจีนต้องใช้แรงงานอย่างหนักในช่วงระยะนั้น[๑๔]

ในช่วงปี ๑๙๕๙–๑๙๖๒ เป็นช่วงที่ชาวจีนได้รับความลำบากมากที่สุด เนื่องจากอุตสาหกรรมล้มเหลว ขาดแคลนเครื่องจักรและน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ชาวจีนส่วนใหญ่ยังสำนึกว่าความเดือดร้อนยังน้อยกว่าที่พวกเขาได้รับมาในอดีต ตั้งแต่ปี ๑๙๖๓ เป็นต้นไป เศรษฐกิจจีนดีขึ้นเรื่อย ๆ และพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนกินดีอยู่ดีขึ้นและพ้นจากสภาพอดอยากและไร้ที่อยู่อาศัย

ระบบคอมมูน (Commune) ในช่วงระยะของโครงการก้าวกระโดดครั้งใหญ่ จีนได้ริเริ่มโครงการที่สำคัญอันหนึ่ง คือโครงการคอมมูน โครงการนี้ได้เริ่มต้นทดลองที่ มณฑลโหน่าน (Honan) ในปี ๑๙๕๗ ก่อน จากนั้นจึงได้ขยายไปทั่วประเทศ ระบบที่เรียกว่าคอมมูน จึงถือว่าเป็นระบบการปกครองที่มีความสำคัญที่สุด โดยเหตุที่จีนมีหลักการว่า ถ้าหน่วยย่อยดีแล้วหน่วยใหญ่ย่อมดีด้วย นั่นคือถ้าพื้นฐานหรือรากฐานแข็งแรงแล้ว โครงสร้างทั้งหมดก็จะยืนยงอยู่ได้ จีนจึงพยายามปรับปรุงหน่วยการปกครองที่เป็นระดับพื้นฐานคือคอมมูนให้มีประสิทธิภาพ

---

๑๓ John King Fairbank *The United States and China* p. 369

๑๔ O. Edmund Clubb *20th Century China* pp. 355–356

ระบบคอมมูน เป็นรูปแบบของการทำงานร่วมกันในการผลิตทางเกษตร ซึ่งเป็นระบบกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ บางคอมมูนจะมีขนาดใหญ่เท่ากับอำเภอแต่บางคอมมูนอาจจะเล็กกว่า จำนวนครอบครัวในคอมมูนหนึ่งมีอยู่ประมาณ ๔–๕ พันครอบครัว หรือมีประชากรอยู่ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน การบริหารคอมมูนจะเป็นการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

คอมมูนจะทำหน้าที่คล้ายกับรัฐบาลบริหารงานท้องถิ่น ประกอบด้วยงานทางด้านทหาร ความปลอดภัย การค้า การคลัง การเก็บภาษี การบัญชี สถิติ และการวางแผน ทุก ๆ คนในคอมมูนจะต้องทำงาน ๒๙ วันในหนึ่งเดือน ส่วนเด็ก ๆ นั้นให้ไปเรียนหนังสือในโรงเรียนอนุบาล ระบบคอมมูนได้ผลอย่างกว้างขวางเป็นการระดมแรงงานทั้งชายและหญิงทำงานได้อย่างเต็มที่ ในระยะแรกประชาชนในคอมมูนจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนโดยได้รับอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ผลก็คือระบบคอมมูนประสบความล้มเหลวเพราะประชาชนไม่อยากทำงานเนื่องจากรู้ว่าทำงานหนักแล้วไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่ควร ดังนั้นในเดือนธันวาคม ๑๙๕๘ ระบบคอมมูนจึงเปลี่ยนวิธีการใหม่โดยให้ค่าแรงงานเป็นแบบ "แต้มงาน" (work point) กล่าวคือในการออกไปทำงานจะมีพนักงานจด (accounting unit) ว่าทำงานได้กี่ชั่วโมง ในเวลาที่มีการรณรงค์ของมวลชน ไม่ว่าเด็ก ผู้หญิง ผู้ชาย ถ้าทำงานในเวลา ๑ ชั่วโมงจะได้ค่าแรงงานเท่ากัน แต่ถ้าเป็นเวลาปรกติ ค่าแรงในแต่ละชั่วโมงไม่เท่ากัน แล้วแต่ชนิดของงานที่ทำ

เมื่อสิ้นฤดูทำงานหรือสิ้นปี จะมีการคิด work point หรือแต้มงาน แล้วคำนวณออกมาว่า แต้มงานหนึ่งคิดเป็นเงินเท่าใด รายได้ทั้งหมดของหน่วยการผลิตแต่ละแห่งจะถูกแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้

๑. *จ่ายเป็นเงินภาษีให้รัฐบาลกลาง*

๒. *เก็บสะสมไว้เป็นเงินทุนของหน่วยนั้น ๆ ในปีต่อไป*

๓. *จ่ายเป็นเงินสวัสดิการของหน่วยนั้น*

๔. *จ่ายเป็นเงินอุดหนุนให้แก่พนักงานประจำหน่วย*

ฉะนั้นหลังจากหักเงินทั้งสี่รายการแล้ว เหลือเงินเท่าไรจึงจะนำมาเฉลี่ยแบ่งกันตามจำนวนแต้มงานที่แต่ละคนทำได้เท่า ๆ กัน

ในปี ๑๙๖๐ จีนพยายามจัดระบบคอมมูนให้เป็นแบบกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจให้ย่อยลงไปอีก โดยให้มีหน่วยผลิตขั้นพื้นฐานหน่วยละ ๔๐ ครอบครัว และยินยอมให้ชาวไร่ชาวนามีที่ดินขนาดเล็ก ๆ เป็นของตนเอง ภายหลัง ๑๙๖๐ ไปแล้ว ระบบเศรษฐกิจของจีนก็สามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงภายหลังจากที่ประสบความล้มเหลวหลายปี[๑๕]

การค้าของจีนปัจจุบัน ปัจจุบันนี้สินค้าหลายชนิดจีนผลิตได้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน บางชนิดก็ผลิตได้ล้นเกิน บางชนิดก็ผลิตได้น้อย จีนจึงมีนโยบายค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อขายสินค้าที่ผลิตได้ล้นเกิน และซื้อเครื่องจักรกลจากต่างประเทศมาพัฒนาประเทศของตนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

จีนค้าขายกับประเทศในเอเชียมากที่สุด กล่าวคือในปี ๑๙๗๔ จีนสั่งสินค้าเข้าจากประเทศในเอเชียเป็นมูลค่า ๒๖๕๑ ล้านดอลลาร์ ปี ๑๙๗๕ สั่งเข้า ๒,๘๕๘ ล้านดอลลาร์ สำหรับสินค้าออกนั้นจีนส่งไปขายยังประเทศเอเชียมากที่สุดคือปี ๑๙๗๔ ส่งออก ๓,๓๒๖ ล้านดอลลาร์ ปี ๑๙๗๕ ส่งออก ๓,๗๓๔ ล้านดอลลาร์ และปี ๑๙๗๖ ส่งออกมูลค่า ๖,๘๗๐ ล้านดอลลาร์

สำหรับภูมิภาคอื่นที่จีนค้าขายมากรองลงไปได้แก่ทวีปยุโรป ซึ่งในปี ๑๙๗๖ จีนสั่งสินค้าเข้าเป็นมูลค่าทั้งสิ้น ๑,๘๕๔ ล้านดอลลาร์ และส่งออกไปยุโรป ๑,๑๕๔ ล้านดอลลาร์

ประเทศที่ค้ากับจีนมากที่สุดได้แก่ญี่ปุ่น จีนส่งสินค้าไปขายญี่ปุ่นในปี ๑๙๗๗ มีมูลค่า ๓,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ ฮ่องกงมาเป็นอันดับ ๒ ประมาณ ๑,๔๐๐ ล้านดอลลาร์ เยอรมันตะวันตก ออสเตรเลีย และแคนาดามาเป็นอันดับ ๓, ๔, และ ๕ ตามลำดับ[๑๖]

การค้าของจีนในช่วง ๘ เดือนแรกของปี ๑๙๗๘ สินค้าออกเพิ่มขึ้น จากปี ๑๙๗๗ จำนวน ๒๙.๘% ส่วนสินค้าเข้าเพิ่มขึ้น ๕๙.๒% รวมทั้งสินค้าทางด้านเทคโนโลยีและเครื่องจักร แสดงว่าแนวโน้มการค้ากับต่างประเทศของจีนมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว[๑๗]

อุตสาหกรรมน้ำมันของจีน จีนไม่มีนโยบายให้ต่างชาติมาลงทุน จึงใช้วิธีลงทุนด้วยตนเอง ค่อย ๆ ขยายกิจการเท่าที่กำลังทุนทรัพย์และความสามารถของตนจะทำได้ จึงทำให้จีนประสบความสำเร็จทางด้านอุตสาหกรรมโดยไม่มีชาติอื่นเข้ามากอบโกยผลประโยชน์

---

๑๕ John King Fairbank, *op. cit.* pp. 372–374

๑๖ Asia Year Book 1978, p. 169

๑๗ Asia Year Book 1979 p. 177

ระหว่างปี ๑๙๖๗–๑๙๗๓ การผลิตน้ำมันในจีนได้เพิ่มขึ้นประมาณ ๔๕–๕๐% ต่อปี บ่อน้ำมันที่ใหญ่ที่สุดคือบ่อน้ำมันต้าชิง ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน

การใช้น้ำมันในประเทศจีนใช้อย่างประหยัดมาก คือใช้เพียงปีละ ๔๐ ล้านตัน จึงมีน้ำมันเหลือใช้ส่งไปขายต่างประเทศ เช่นฮ่องกง เวียดนาม เกาหลีเหนือ ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่ซื้อจากจีนมากที่สุด จีนไม่มีนโยบายขายน้ำมันให้ต่างประเทศมากนัก เพราะอุตสาหกรรมของจีนกำลังเติบโตอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องสงวนไว้ใช้ในประเทศ คงขายให้บางประเทศเพื่อมิตรภาพ เช่นขายให้ประเทศไทยในราคาถูกกว่าที่จะซื้อจากตะวันออกกลางเป็นต้น[๑๗]

จีนมีน้ำมันนอกฝั่งทะเลจำนวนมาก เช่นในทะเลจีนใต้ ทะเลเหลือง ทะเลจีนตะวันออก จีนได้ขยายการสำรวจหาแหล่งน้ำมันนอกฝั่งทะเล จึงทำให้เกิดการขัดแย้งกับไต้หวันญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ด้วยเรื่องปัญหาหมู่เกาะบางหมู่เกาะยังไม่ทราบว่าเป็นของประเทศใดกันแน่ ญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ได้ร่วมมือกันสำรวจหาน้ำมันทางฝั่งทะเลจีนตะวันออก จีนได้เตือนญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ว่าได้รุกล้ำเข้าไปในเขตพื้นที่ของจีน คาดว่าในปี ๑๙๙๐ จีนจะขุดน้ำมันได้ปีละประมาณ ๔๐๐ ล้านตัน[๑๘]

การผลิตน้ำมันของจีนมีแนวโน้มสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติเมื่อปี ๑๙๗๗ ผลิตได้ ๘๐–๘๒ ล้านตัน ในปี ๑๙๗๘ ผลิตได้ ๑๐๐ ล้านตัน และในปีเดียวกันนี้ จีนได้ประกาศว่าพบบ่อน้ำมันเพิ่มขึ้นหลายแห่ง เช่นในแคว้นซินเกียงใกล้พรมแดนรุสเซีย ในบริเวณ Tsaidam basin ในมณฑล Chinghai และในทะเลจีนใต้ใกล้มณฑลกวางตุ้ง จีนกำลังสำรวจแหล่งน้ำมันต่อไปอีกโดยร่วมมือกับญี่ปุ่น สหรัฐและบริษัทในประเทศยุโรป[๑๙]

สภาพสังคมและเศรษฐกิจจีนในปัจจุบัน

เท่าที่ผู้เขียนได้พบปะสนทนากับผู้ที่เคยเดินทางไปเมืองจีนมาแล้ว ตลอดจนได้อ่านหนังสือที่ท่านเหล่านั้นเขียนขึ้น ก็พอจะทราบเกี่ยวกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจจีน

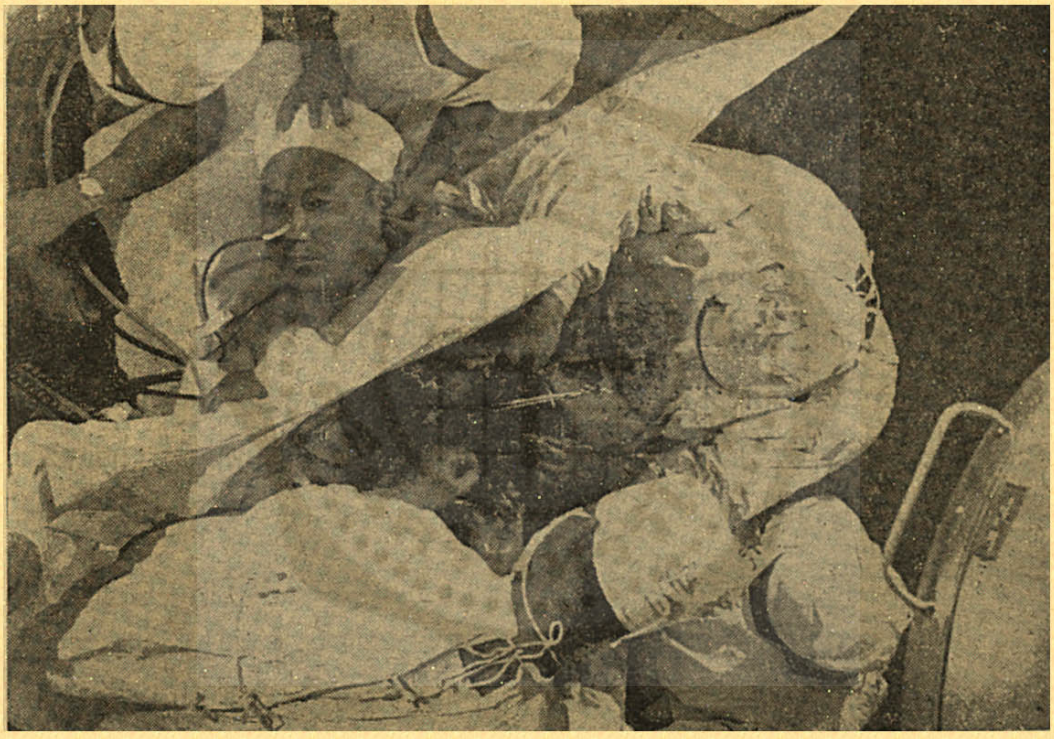
---

๑๗ สารสิน วีระผล และ เขียน ธีระวิทย์ "*อุตสาหกรรมน้ำมันของจีน*" วารสารสังคมศาสตร์ : ๒ เม.ย. ๑๙๗๕ : หน้า ๖๗–๗๐

๑๘ Newsweek, October 3, 1977, p. 8

๑๙ Asia Year Book 1979, p. 177

สรุปได้ดังนี้คือ ประชาชนในประเทศจีนมีสภาพความเป็นอยู่สุขสบายพอสมควร ชีวิตของพวกเขาไม่ต้องแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเอารัดเอาเปรียบเพื่อให้ตัวเองอยู่รอดอย่างสุขสบายเหมือนในสังคมบ้านเรา ทุกคนมีงานทำและมีปัจจัยสี่ เพราะเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดหาให้แก่ประชาชนดังที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยแถลงทางโทรทัศน์ภายหลังกลับจากเยือนจีนว่าในประเทศจีนทุกคนได้รับหลักประกันว่าจะต้องมีอาหารกิน ๓ มื้อ ไม่มีใครอดอาหาร แต่ทุกคนต้องทำงาน

การผ่าตัดโดยใช้วิธีผังเข็มในจีน ไม่ต้องใช้ยาสลบ และคนไข้สามารถพูดคุยกับแพทย์ได้

ชาวจีนไม่ได้มีฐานะร่ำรวยและทุกคนต้องประหยัด จะอยู่อย่างหรูหราฟุ่มเฟือยไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นคนใหญ่โตแค่ไหน การแต่งตัวก็มีลักษณะคล้าย ๆ กันจนดูไม่ออกว่าใครเป็นข้าราชการชั้นสูงและใครเป็นชาวนา ของฟุ่มเฟือยมีราคาแพงมาก แต่ของจำเป็นในชีวิตประจำวันจะมีราคาถูก ทั้งนี้รถยนต์ส่วนบุคคลจึงไม่มีใครสามารถซื้อได้เพราะราคาแพงลิบลิ่ว แต่รถยนต์โดยสารบริการดีและราคาถูก รถยนต์ไม่เต็มถนนเหมือนบ้านเรา เนื่อง

จากประชาชนได้อยู่บ้านพักใกล้ที่ทำงาน หรือเด็กนักเรียนก็ได้เรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน จึงไม่มีปัญหาเรื่องการจราจรติดขัด

ทางด้านเสรีภาพส่วนบุคคล ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตพอสมควร มีสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นอาจจะมีที่ดินแปลงเล็ก ๆ เป็นของตนเอง มีบ้านอยู่เป็นของตนเองได้ เรื่องการนับถือศาสนารัฐบาลไม่ได้ห้าม แต่คนไม่นิยมนับถือศาสนา เนื่องจากถูกสอนให้ยึดมั่นกับลัทธิมาร์กซ์ เลนินและลัทธิเหมาเจ๋อตุงซึ่งถือว่าเป็นลัทธิวิทยาศาสตร์ เรื่องการเมืองถือว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องรู้และจะต้องศึกษา เด็ก ๆ ถูกปลูกฝังให้มีความรู้สึกนึกคิดในการรักชาติบ้านเมือง เสียสละเพื่อส่วนรวม ผู้ใดรับใช้สังคมผู้นั้นจะได้รับการยกย่อง เยาวชนถูกฝึกสอนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย ขยันขันแข็ง และฝึกให้รักการทำงานตั้งแต่อายุยังน้อย เช่นในโรงเรียนประถมและมัธยมก็เริ่มฝึกวิชาอาชีพกันแล้ว ส่วนขั้นมหาวิทยาลัยจะรับนักศึกษาที่เรียนดีและผู้ที่ทำงานเสียสละรับใช้สังคมมีความดีความชอบ และคอมมูนเป็นผู้คัดเลือกส่งมาเรียน การเรียนทุกระดับเสียค่าเล่าเรียนถูกมาก

นอกจากนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะจัดสวัสดิการแก่ประชาชน เช่นการจัดสร้างโรงพยาบาลบริการแก่ผู้ป่วยโดยไม่คิดเงิน การบริการแพทย์เท้าเปล่าที่เข้าไปรับใช้ประชาชนถึงถิ่นทุรกันดาร การบริการทางด้านไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทของจีนมีความเจริญไม่แพ้ไปกว่าในเมืองเท่าใดนัก เพราะจีนยึดถือหลักกระจายอำนาจและกระจายความเจริญไปยังท้องถิ่น

ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี บ้านเมืองถนนหนทางสะอาดสะอ้าน ผู้คนขยันขันแข็ง มีความสุภาพถ่อมตัวอยู่ตลอดเวลา ผู้อ่านจงเข้าใจว่าการที่สภาพบ้านเมืองจีนในปัจจุบันแตกต่างไปจากสมัยก่อนปฏิวัติ ชนิดที่เรียกว่าหน้ามือเป็นหลังมือเช่นนี้เป็นเพราะรัฐบาลจีนภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุง ได้ลงมือปฏิวัติล้มล้างความเน่าเฟะแบบเก่าจนหมดสิ้น และลงมือสอนประชาชนให้มีความคิดใหม่หรือที่เราเรียกว่าปลุกระดมมวลชนนั่นเอง รัฐบาลต้องการอะไรก็สอนประชาชนไปทางนั้น สอนอย่างเดียวไม่พอต้องลงมือปฏิบัติด้วย ผู้นำของเขาเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน โดยเฉพาะเหมาเจ๋อตุงก็ทำตัวประดุจอาจารย์หรือบิดาที่สั่งสอนประชาชนเหมือนศิษย์หรือลูกหลาน จึงเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนโดยทั่วไป

เท่าที่เขียนมานี้ ก็อย่าได้คิดว่าเมืองจีนเจริญหมดทุกอย่างหรือคิดว่าเมืองจีนเป็นเมืองสวรรค์ ในเมืองจีนยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ดังที่ผู้นำจีนมักจะกล่าวแก่อาคันตุกะผู้มาเยือนจีนย้ำอยู่บ่อย ๆ อย่างถ่อมตนว่า เมืองจีนยังไม่เจริญเลย ยังมีข้อบกพร่องที่เขาจะต้องพัฒนาให้เจริญต่อไปอีก ผู้เขียนเชื่อว่าในอนาคตจีนคงจะเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ประเทศหนึ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะจีนมีประชากรที่มีคุณภาพจำนวนมหาศาลและมีแหล่งทรัพยากรจำนวนมหาศาลเช่นกัน

ปัญหาภายในของจีน

การปฏิวัติทางวัฒนธรรม (ค.ศ. ๑๙๖๖–๑๙๖๙)

The Cultural Revolution

การปฏิวัติทางวัฒนธรรมในจีนระหว่าง ๑๙๖๖–๑๙๖๙ นับเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งเหตุการณ์หนึ่งบนผืนแผ่นดินใหญ่ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการแย่งอำนาจกันระหว่างผู้นำจีน และจบลงด้วยเหมาเจ๋อตุงเป็นฝ่ายชนะ

มูลเหตุแห่งการปฏิวัติ มูลเหตุแห่งการปฏิวัติสืบเนื่องมาจากสมาชิกชั้นนำของพรรคคอมมิวนิสต์หลายคนซึ่งเคยนิยมชมชื่นต่อเหมาเจ๋อตุงมาแล้ว ได้เปลี่ยนแปลงความคิดไม่นิยมเลื่อมใสศรัทธาต่อเหมาเจ๋อตุงเหมือนแต่ก่อน กลุ่มผู้นำจีนกลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มอมาตยาธิปไตย (bureaucrats) โดยมี ลิว เชาชี (Liu Shao Chi) ประธานาธิบดีจีนเป็นผู้นำ ร่วมด้วยเลขาธิการพรรค เต้ง เสี่ยว ผิง (Teng Hsiao-Ping) บุคคลกลุ่มนี้คัดค้านทฤษฎีของเหมา เห็นว่าเหมายึดมั่นในหลักการของตนมากเกินไป กลุ่มของลิว เชาชีนิยมเศรษฐกิจแบบโซเวียตซึ่งมีนายครุสชอฟเป็นผู้นำ กลุ่มนี้ค่อนข้างจะเป็นเสรีนิยม ได้รับการสนับสนุนจากพวกบัณฑิตชน นโยบายของลิวต้องการจะเน้นในการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าทางด้านเกษตรกรรม โดยปกติแล้วทฤษฎีของเหมาเจ๋อตุงก็ขัดแย้งกับทฤษฎีของนายครุสชอฟอยู่แล้ว ดังนั้นการที่กลุ่มของลิวไปนิยมโซเวียต จึงทำให้เหมาตั้งข้อรังเกียจอย่างรุนแรง โดยกล่าวหาว่าเป็นพวกนิยมรื้อฟื้นแบบเก่า (Revisionist) ซึ่งเป็นระบบนายทุนและเป็นพวกคอมมิวนิสต์นอกคอก นโยบายเศรษฐกิจของเหมานั้นต้องการที่จะเน้นในการพัฒนาเกษตรกรรมมากกว่าอุตสาหกรรม ดังนั้นเหมาจึงเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมใน

หมู่ชาวไร่ชาวนา ด้วยเหตุที่มีกลุ่มต่อต้านเหมาดังกล่าว จึงทำให้เหมาต้องหันไปพึ่งฝ่ายทหารมากยิ่งขึ้น

มูลเหตุแห่งการปฏิวัติทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่งก็เนื่องจากระยะนั้นเศรษฐกิจของจีนดีขึ้นมากทำให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดีขึ้น ตามธรรมชาติของคนเรานั้นเมื่อกินดีอยู่ดีแล้วก็อยากให้ชีวิตสุขสบายมากขึ้น คือต้องการความฟุ่มเฟือยมากขึ้นนั่นเอง เหมากลัวว่าประชาชนจะลืมความทุกข์ยากที่เคยได้รับมา และจะหันไปรับเอาความฟุ่มเฟือยซึ่งเป็นระบบของพวกนายทุน จะทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวและนิยมร้อยฟื้นแบบเก่า ซึ่งพวกที่นิยมแบบนี้มักจะปะปนอยู่ในมวลชน พรรคและวงการรัฐบาล เหมาถือว่าพวกนี้จะทำให้จีนต้องล้าหลังลงไปอีกหลายปี ด้วยเหตุนี้เหมาต้องการให้ประชาชนปฏิวัติตัวเอง และต่อต้านสิ่งที่เลวร้ายอยู่ตลอดเวลา เหมาต้องการที่จะให้ประชาชนยึดมั่นในคำสั่งสอนและหลักการของเหมา เพื่อให้เห็นความสำคัญของเหมาตลอดไป

การปฏิวัติทางวัฒนธรรมได้เริ่มขึ้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๑๙๖๖ ไปจนถึงเดือนเมษายน ๑๙๖๙ เหมาพยายามหาเสียงสนับสนุนจากวงการภายนอกและจากประชาชน ในช่วงระยะนี้เหมาสนับสนุนให้ประชาชนได้มีการประชุมกัน เดินขบวน และโฆษณาชวนเชื่อโดยย้ำให้ประชาชนเชื่อมั่นว่า เหมาคือบุคคลที่เป็นหัวใจของมวลชน เหมาได้อาศัยมวลชนเป็นเครื่องมือสำหรับชำระล้างสิ่งที่เหมาเห็นว่าขัดต่อหลักการของเหมา โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลในพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีความขัดแย้งต่อเหมา

เหมาเจ๋อตุงได้ใช้ขบวนการเยาวชนเรดการ์ด (Red Guard) หรือ "พิทักษ์แดง" เป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิวัติทางวัฒนธรรม เหมาสนับสนุนพวกเรดการ์ดโจมตีกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเหมา พวกเยาวชนเรดการ์ดนี้มีความศรัทธาต่อเหมามาก เพราะเหมาพยายามสั่งสอนให้มีความคิดในการปฏิวัติอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นเหมาได้จัดตั้งองค์การปฏิวัติทางวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น โดยมีคณะกรรมการพิเศษซึ่งมีมาดามเหมาเป็นกรรมการอยู่ด้วย

ปลายปี ๑๙๖๖ เยาวชนเรดการ์ด ๑๑ ล้านคนเดินทางเข้ามายังกรุงปักกิ่ง เปิดฉากอภิปรายโจมตีและขับไล่บุคคลที่น่ารังเกียจ การกระทำเช่นว่านี้ได้กระทำพร้อม ๆ กันทั่วประเทศ เป้าหมายที่โจมตีมีอยู่ ๔ อย่างคือ มโนคติศาสตร์แบบเก่า (old ideology) ความคิด (thought) แบบเก่า นิสัย (habit) แบบเก่า และขนบธรรมเนียม (customs)

แบบเก่า กลุ่มบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกนิยมสิ่งทั้งสี่นี้คือพวกที่ได้รับการศึกษาสูง หรือชนชั้นสูง หรือพวกอมาตยาธิปไตย กลุ่มบุคคลเหล่านี้ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกนิยมสะสมหนังสือของพวกตะวันตก ชอบใส่เสื้อผ้า ตัดผมแบบพวกตะวันตกซึ่งเป็นพวกจักรวรรดินิยม

รัฐบาลไม่สามารถควบคุมพวกเรดการ์ดได้ พวกนี้จึงก่อการกำเริบถึงขั้นบุกเข้าไปทำลายทรัพย์สินในบ้านของประชาชนหรือด่าว่าทำร้ายทุบตีผู้คนที่เดินตามถนนในเมื่อพวกเรดการ์ดเห็นว่าคนเหล่านั้นทำตัวไม่ถูกต้องตามวัฒนธรรม กลุ่มเรดการ์ดยังได้เดินทางไปยังชนบททำให้พวกผู้นำชนบทโกรธแค้นและมีการรวมกลุ่มต่อต้านพวกเรดการ์ดขึ้นซึ่งหวุดหวิดจะนำไปสู่การนองเลือด เมื่อถึงขั้นนี้กองทัพจีนภายใต้การนำของลินเปียวรัฐมนตรีว่าการกลาโหมก็เข้าควบคุมสถานการณ์ได้สำเร็จ[๒๐]

ต้นปี ๑๙๖๗ เหมาพยายามปลุกเร้ามวลชนทั้งประเทศให้ร่วมมือในการปฏิวัติโดยจัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก ๆ นับล้าน ๆ เล่ม ในหนังสือเล่มนี้รวบรวมหลักการของเหมาแจกจ่ายไปยังประชาชนทั่วไป เหมาต้องการให้ประชาชนปฏิวัติตนเองและมีความกระตือรือร้นต่อลัทธิสังคมนิยม เหมาพยายามโฆษณาลัทธิของตนทุกวิถีทางเพื่อไปสู่มวลชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเรดการ์ดให้โจมตีกลุ่มที่พยายามที่จะก้าวไปสู่ระบบนายทุน การรณรงค์นั้นเหมาสนับสนุนให้กระทำกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เช่นองค์การต่าง ๆ ก็ให้สมาชิกในองค์การนั้นร่วมมือกันในการปฏิวัติ หลักการของเหมาจึงกลายเป็นคัมภีร์ของการปฏิวัติของมวลชน

การปฏิวัติทางวัฒนธรรมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในหมู่ประชาชน เช่นไม่เน้นถึงการสะสมแต้มงาน (work point) มากนัก ไม่เน้นในเรื่องการสอบเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ไม่สนับสนุนในเรื่องการมีที่ดินเป็นของตนเองมากนัก แต่สนับสนุนการลงทุนร่วมกันมากขึ้น ปรับปรุงการสาธารณสุขท้องถิ่น สนับสนุนการเลี้ยงหมูเพิ่มขึ้น สนับสนุนให้ประชาชนร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่ม

ในระหว่างที่เกิดการวุ่นวายเพราะการปฏิวัติทางวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยและโรงเรียนต้องปิดลง พวกบัณฑิตชนและผู้เชี่ยวชาญถูกโจมตี กลุ่มนักศึกษาพยายามต่อต้านการเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่พวกพ้อง การต่อสู้รุนแรงขึ้นจนถึงกับใช้อาวุธและขยายวงกว้าง

---

๒๐ Franz H. Michael and George E. Taylor *The Far East in the Modern World* pp. 523–524

ออกไป พวกนักศึกษาไม่พอใจงานที่พวกตนได้รับมอบหมายให้ทำในชนบท มีการปลดทหารและคนงานที่ไร้สมรรถภาพออกจากงาน การปฏิวัติทางวัฒนธรรมไม่สามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ สิ้นปี ๑๙๖๘ นักศึกษาจำนวนล้าน ๆ คนถูกส่งไปอยู่ในคอมมูน เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นความทุกข์ยากของประชาชน และเพื่อเป็นการลดความขัดแย้งในวงการรัฐบาลลงไป

ในเดือนตุลาคม ๑๙๖๘ เหมาก็สามารถกวาดล้างกลุ่มนิยมรุสเซีย ซึ่งมีลิว เชาชี เป็นผู้นำออกจากพรรคได้สำเร็จ เมษายน ๑๙๖๙ มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกลางพรรคกันใหม่ ผลก็คือ จูเอินไล ซึ่งเป็นคนเดินสายกลางได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปอีก ลินเบียวกลายเป็นทายาทที่จะสืบอำนาจต่อจากเหมาเจ๋อตุง คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งได้รับเลือกขึ้นใหม่จำนวน ๒๗๙ คน ในจำนวนนี้ ๕๒ คนเป็นพวกคณะกรรมการชุดเดิมที่ได้รับเลือกเข้ามาอีก นอกนั้นเป็นผู้ที่เข้ามาใหม่ทั้งหมด คณะกรรมการส่วนใหญ่ได้รับเลือกมาจากทหาร การปฏิวัติทางวัฒนธรรมจึงมีผลอย่างหนึ่งคือเป็นการโอนอำนาจจากฝ่ายพลเรือนไปให้แก่ผู้นำทางทหาร[๒๐]

ระบบเศรษฐกิจและการปกครองของจีนยึดถือทฤษฎีของมาร์กซ์ เลนิน สตาลิน ผสมกับทฤษฎีของเหมาเจ๋อตุง สังคมนิยมของจีนจะบรรลุถึงเป้าหมายได้จะต้องมีการปฏิวัติตลอดเวลา การปฏิวัติที่ว่านี้คือการต่อต้านความคิดที่จะเดินทางไปสู่ลัทธิทุนนิยม ซึ่งจะนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบในสังคมจีนเหมือนเมื่อสมัยก่อนการปฏิวัติ การต่อต้านบุคคลที่พยายามนำเอาระบบเก่ามาใช้อีกซึ่งเรียกว่า Revisionist ก็ดี การต่อต้านความคิดและประเพณีที่ล้าหลังก็ดี เราเรียกว่าเป็นการปฏิวัติทางวัฒนธรรม

ในเดือนมกราคม ๑๙๗๖ ภายหลังการอสัญกรรมของจูเอินไลแล้ว เหมาเจ๋อตุงได้เป็นผู้นำในการต่อต้านนายเต้ง เสี่ยว ผิง รองนายกรัฐมนตรีซึ่งใคร ๆ ก็คิดว่านายเต้งคงจะได้เป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทนนายจูเอินไล นักศึกษา ประชาชนโดยทั่วไปต่างพากันโจมตีนายเต้ง เสี่ยว ผิง เป็นการใหญ่ โดยหาว่านายเต้งและผู้นำจีนบางคนเป็นพวกนิยมลัทธิแก้มีความคิดที่จะนำเอาลัทธิทุนนิยมมาใช้ในจีนอีก การโจมตีนายเต้งดำเนินไปอย่างรุนแรงและแพร่ไปทั่วจีนจนนำไปสู่การจลาจลที่จตุรัสเทียนอันเหมินในกรุงปักกิ่ง เมื่อเดือนเมษายน

---

๒๐ John King Fairbank, *op. cit.* pp. 392–400

๑๙๗๖ ซึ่งมีผู้บาดเจ็บหลายราย ทางการจีนได้กล่าวหาว่าการจลาจลเกิดจากพวกที่สนับสนุนความคิดของนายเต้ง เสี่ยว ผิง ที่พยายามยุยงฝูงชนที่นำพวงหรีดไปวางไว้อาลัยแก่นายจูเอินไล ให้ต่อต้านเหมาเจ๋อตุง ในที่สุด เต้ง เสี่ยว ผิง ซึ่งเคยถูกเล่นงานมาแล้วจนหายหน้าไปจากวงการเมืองเมื่อครั้งมีการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งใหญ่ระหว่างปี ๑๙๖๖–๑๙๖๗ ก็ถูกปลดออกจากตำแหน่งทั้งหมด เรียกได้ว่านายเต้งออกจะเป็นคนเคราะห์ร้ายที่โดนกระแสคลื่นของการปฏิวัติวัฒนธรรมเล่นงานถึงสองครั้ง[๒๒]

การแย่งชิงอำนาจในจีน

ภายหลังอสัญกรรมของจูเอินไลแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้นำจีนได้แตกแยกออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มนายเต้ง เสี่ยว ผิง กับกลุ่มของนางเจียงจิง ภริยาของประธานเหมาเจ๋อตุง กลุ่มของนายเต้งนั้นเป็นกลุ่มที่เจริญรอยตามนายจูเอินไลซึ่งมีนโยบายเดินสายกลาง โดยเฉพาะนายเต้งนั้นมีแนวความคิดไปในทางเสรีนิยมอยู่มาก มีความเห็นว่าจีนควรจะรับเอาความรู้แบบตะวันตกมาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทุก ๆ ทาง ไม่ควรยึดอุดมการของคอมมิวนิสต์มากเกินไปซึ่งจะมีผลทำให้จีนล้าหลัง นายเต้งถึงกับกล่าวว่า "แมวนั้นไม่จำเป็นจะต้องมีสีอะไร ขอให้จับหนูเป็นก็ใช้ได้" ซึ่งมีความหมายว่าจะใช้วิธีการอะไรก็ได้ถ้าสามารถทำให้จีนเจริญก้าวหน้า

โฉมหน้าของแก๊งทั้งสี่ (Cang of Four)

๒๒ หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยฉบับวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์, ๓ มีนาคม, ๑๑ เมษายน ๒๕๑๙, หนังสือพิมพ์ประชาชาติฉบับวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๙, Farcastern Economic Review, March 12, 1976 p. 13

ฝ่ายกลุ่มของนางเจียงจิง มีแนวความคิดยึดมั่นกับทฤษฎีและแนวความคิดของเหมาเจ๋อตุง ต้องการเน้นในเรื่องอุดมการทางการเมืองมากกว่าที่จะเจริญรอยแบบตะวันตก จึงโจมตีนายเต้ง เสี่ยว ผิง ว่าเป็นพวกนายทุนและเป็นพวกถอยหลังเข้าคลอง และกลุ่มนี้เองที่เป็นผู้นำในการขับไล่นายเต้งจนต้องออกจากตำแหน่ง

ต่อมาในวันที่ ๙ กันยายน ๑๙๗๖ ประธานเหมาเจ๋อตุงก็ถึงแก่อสัญกรรม นำมาซึ่งความเศร้าสลดใจแก่ประชาชนชาวจีนทั้งประเทศ[๒๓] เมื่อสิ้นเหมาเจ๋อตุงแล้วได้เกิดปัญหาภายในจีนครั้งใหญ่ว่าจะหาใครมาเป็นผู้นำจีนสืบแทนเหมาเจ๋อตุง ในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็ตกลงเลือกนายหัว โก๊ะ ฟง ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานพรรคคอมมิวนิสต์สืบแทนเหมาเจ๋อตุงและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย สำหรับนายหัวผู้นี้เป็นคนเดินสายกลางและไม่ชอบแนวความคิดแบบรุนแรงของกลุ่มนางเจียงจิง ต่อมาไม่ช้านายหัวก็สั่งจับกลุ่มผู้นำหัวรุนแรง ๔ คน ซึ่งเรียกกันว่าแก๊งทั้งสี่ได้แก่ นางเจียงจิง นายหวัง หง เหวิน นายจาง ชุนเฉียว และนายเหยา เหวิน หยวน ทั้งสี่คนนี้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้วางแผนโค่นล้มนายหัว โดยแจกจ่ายอาวุธให้แก่อาสาสมัครเซี่ยงไฮ้ ให้กลายเป็นกองทัพเพื่อยึดอำนาจ

ชาวจีนเดินขบวนตามท้องถนนในกรุงปักกิ่ง เพื่อประณาม ๔ ผู้นำกลุ่มซ้ายจัดหัวรุนแรงในพรรค รวมทั้งนางเจียงจิง ภรรยาม่ายของเหมา เจ๋อ ตุง

๒๓ ประชาชาติรายวัน ฉบับวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๑๙

นายหัวได้แถลงภายหลังจากสั่งขับแก๊งทั้งสี่แล้วว่า ถ้าไม่ปราบปรามพวกนี้อาจจะเกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในจีน จะทำให้จีนเสียหายอย่างใหญ่หลวงและต่างชาติจะรุกราน[๒๔]

เมื่อแก๊งทั้งสี่ถูกจับกุมแล้วก็มีการโฆษณาโจมตีบุคคลทั้งสี่เป็นการใหญ่ โดยกล่าวหาว่าเป็นคนทรยศบ้าง เป็นสายลับของพวกก๊กมินตั๋งบ้าง ประชาชนโดยทั่วไปต่างก็พากันวิพากษ์วิจารณ์ และโจมตีบุคคลทั้งสี่อย่างรุนแรง[๒๕] อย่างไรก็ตามรัฐบาลจีนก็ได้ประกาศว่าจะไม่ประหารชีวิตบุคคลทั้งสี่

การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยในยุคปัจจุบัน

เมื่อแก๊งทั้งสี่ถูกกวาดล้างไปแล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายภายในของจีนหลายอย่างซึ่งมีลักษณะไปทางเสรีนิยมมากขึ้น และเน้นในเรื่องการพัฒนาซึ่งเรียกว่า "สี่ทันสมัย" ได้แก่ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เกษตร อุตสาหกรรมและการทหาร ทางด้านการศึกษาในระดับประถมและมัธยมได้เน้นในเรื่องการเรียนทางวิชาการมากกว่าที่จะอภิปรายทางการเมือง ในมหาวิทยาลัยผู้ที่จะเข้าเรียนได้จะต้องมีเกณฑ์ความรู้พอสมควร ไม่ใช่เป็นผู้ทำงานดีเด่นแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามการศึกษาในเรื่องการเมืองยังถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ[๒๖]

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๗ รัฐบาลปักกิ่งก็ได้ประกาศแต่งตั้งนายเติ้งเสี่ยวผิง ให้กลับมาดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรองประธานพรรค ฐานะของนายเติ้งจึงกลับรุ่งโรจน์อีกครั้งหนึ่ง ส่วนแก๊งทั้งสี่นั้นถูกปลดออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่งและถูกขับไล่ออกจากพรรค[๒๗] นายเติ้งจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศจีนให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก

ปัจจุบันนี้จีนได้ดำเนินนโยบายเร่งค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและการป้องกันประเทศเป็นการใหญ่ การแสวงหาความก้าวหน้าทางด้านนี้รัฐบาลได้ส่งนักศึกษาไปเรียนต่างต่างประเทศปีละ ๑๐,๐๐๐ คน ส่วนใหญ่ส่งไป

---

๒๔ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๙

๒๕ Asia Year Book 1978 p. 162,

๒๖ Ibid, p. 159

๒๗ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐

เรียนที่ญี่ปุ่นสหรัฐและยุโรป วิชาที่เรียนส่วนใหญ่เป็นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี[๒๙] นอกจากนั้นรัฐบาลจีนกำลังสนับสนุนเยาวชนเรียนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่นเป็นการใหญ่ เพื่อที่จะได้เป็นหนทางไปสู่การนำเอาวิทยาการตะวันตกมาใช้ในประเทศจีนตามแผนการสี่ทันสมัย[๒๙]

รัฐบาลจีนปัจจุบันพยายามผ่อนคลายความเข้มงวดของประชาชนลง โดยให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น เช่นเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลกันอย่างเปิดเผยตามหนังสือพิมพ์กำแพงหรือไม่ก็หนังสือพิมพ์ใต้ดิน พวกหนังสือพิมพ์ใต้ดินโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงจนทำให้ผู้จัดทำถูกจับไปขังคุกก็มี นอกจากนั้นยังมีการวิพากษ์คำสั่งสอนของเหมา เจ๋อ ตุง ว่าผิดพลาดในอดีต โดยกล่าวหาว่าในตอนปลายชีวิตของเหมา เหมามีเหตุผลเลื่อนลอย ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ทำให้เหมาตัดสินใจผิดไปสนับสนุนแก๊งทั้งสี่ นับเป็นครั้งแรกที่เหมาถูกวิพากษ์ในที่สาธารณอย่างเปิดเผย[๓๐] แม้กระทั่งทางราชการเองก็ลดความสำคัญของเหมา เจ๋อ ตุง ลงไป แต่กลับยกย่องบุคคลที่เคยถูกประณามในอดีตเช่น ลิว เชา ชี ซึ่งเคยถูกประณามว่าเป็นพวกนิยมตะวันตก การที่รัฐบาลทำเช่นนี้มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนเลิกเคารพ เหมา เจ๋อ ตุง แต่ต้องการให้ประชาชนเปลี่ยนแนวความคิดจากเดิมซึ่งยึดมั่นกับคำสั่งสอนของเหมา เจ๋อ ตุง โดยไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ให้หันมารับแนวความคิดใหม่ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก

ปัจจุบันนี้ประชาชนเดินขบวนกันบ่อย ๆ เช่นเดินขบวนเรียกร้องขอทำงาน นักศึกษาเดินขบวนขอให้ถอนทหารออกจากมหาวิทยาลัย เดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตย และมีเสรีภาพในการกล่าวปราศรัยในที่สาธารณะ มีการเปิดไฮปาร์คโจมตีรัฐบาลอย่างสนุกสนาน[๓๑]

พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ประกาศว่าปี ๑๙๗๙ จะเป็นปีแห่งการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของชาติ จะส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตย และให้สิทธิเสรีภาพในการแสดง

---

๒๘ Newsweek, October 30, 1978, p. 10

๒๙ มติชน ฉบับวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๒๒

๓๐ Newsweek, December 4, 1978, p. 43

๓๑ Newsweek, December 11. 1978

ความคิดเห็น[๓๒] ขณะเดียวกันการดำเนินชีวิตของประชาชนก็มีลักษณะเสรีและเป็นแบบทุนนิยมมากขึ้นเช่นผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้น ไว้ผมยาว แต่งหน้า มีภาพยนตร์แบบตะวันตกให้ชม มีวรรณคดีตะวันตกที่แปลเป็นภาษาจีนให้อ่าน ฯลฯ

ทางการสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้พิเศษ เช่นการเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก หรือการทำงานเล็ก ๆ น้อยในที่ดินส่วนตัวของตน รัฐบาลจีนประกาศจะคืนทรัพย์สินแก่นายทุนซึ่งยึดไปในระหว่างการปฏิวัติทางวัฒนธรรมเมื่อปี ๒๕๐๙ การเปลี่ยนแปลงนโยบายนี้ก็เพื่อชักจูงนายทุนจีนให้หันมาร่วมมือกับรัฐบาลในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยทางด้านการค้าและอุตสาหกรรม[๓๓]

ระยะนี้รัฐบาลกำลังชักชวนนายทุนตะวันตกให้ไปลงทุนในจีน ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากนายทุนยุโรปและอเมริกามาก นายทุนอเมริกันได้ไปลงทุนตั้งโรงงานผลิตโคคา โคลา ในจีน รัฐบาลยินยอมให้มีการโฆษณาสินค้าต่างชาติทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ของจีนได้ นอกจากนี้ประธานหัวโก๊ะฟงได้เดินทางไปเยือนประเทศยุโรปตะวันตกระหว่างวันที่ ๑๒ ตุลาคม – ๓ พฤศจิกายน ๑๙๗๙ โดยมีจุดประสงค์เพื่อร่วมมือกับตะวันตกต่อต้านการขยายอิทธิพลของรุสเซีย ต้องการซื้ออาวุธอันทันสมัยจากตะวันตก และชักชวนนายทุนตะวันตกให้ไปลงทุนในจีน โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมหนัก เช่นการขุดน้ำมัน โทรคมนาคม โรงงานผลิตปุ๋ยเคมี โครงการนี้ญี่ปุ่นได้ประกาศร่วมลงทุนกับรัฐบาลจีนเป็นเงิน ๑๘๐,๐๐๐ ล้านบาทแล้ว[๓๔]

จีนกับอาวุธนิวเคลียร์

รุสเซียเป็นผู้วางรากฐานในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้แก่จีนในระยะแรก กล่าวคือในปี ๑๙๕๕ รุสเซียได้ลงนามในข้อตกลงช่วยเหลือจีนทางด้านพลังงานปรมาณูเพื่อใช้ในทางสันติ รุสเซียได้ส่งนักวิทยาศาสตร์ไปช่วยจีนในมณฑลซินเกียง ซึ่งเป็นสถานทดลองนิวเคลียร์ของจีนตั้งแต่ปี ๑๙๕๑ แล้ว รุสเซียให้ความช่วยเหลือจีนโดยการส่งแร่ยูเรเนียมสำหรับใช้ในการผลิตระเบิดปรมาณูไปให้ สำหรับแร่ชนิดนี้มีข่าวว่าได้ค้นพบจำนวนมากมายในมณฑลเสฉวนและกังสู–ชิงไห่

---

๓๒ Farcastern Economic Review, February 9, 1979, p. 12

๓๓ มติชน ฉบับวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๒

๓๔ มติชน ฉบับวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๒

การที่จีนกับรุสเซียเริ่มแตกแยกกันในเรื่องแนวความคิด และการตีความในลัทธิมาร์กซ์ตั้งแต่ปี ๑๙๖๐ เป็นเหตุให้จีนพยายามช่วยตัวเองให้มากที่สุด และจีนก็ประสบความสำเร็จโดยไม่จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยรุสเซียต่อไปอีกทั้งทางด้านพลังไฟฟ้าและนิวเคลียร์ จีนมีวัตถุดิบและนักวิทยาศาสตร์อย่างพอเพียงที่จะดำเนินงานต่อจากผู้เชี่ยวชาญรุสเซียซึ่งเข้ามาช่วยเหลือจีนและทิ้งงานค้างไว้ จีนได้สะสมวัตถุดิบ แร่ธาตุ ที่ใช้ในพลังงานนิวเคลียร์ เช่นแร่ยูเรเนียม พลูโตเนียม ธอเรียม เพื่อที่จะสร้างจีนให้เป็นมหาอำนาจอาวุธนิวเคลียร์ ในปี ๑๙๕๙ ฝรั่งเศสได้ทดลองระเบิดปรมาณูลูกแรก แต่ยังไม่สมบูรณ์นัก สำหรับจีนนั้นได้เริ่มทดลองอาวุธนิวเคลียร์ครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๖๔ แต่ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ประมาณปี ๑๙๖๗-๑๙๖๘[๓๕]

สิ้นปี ๑๙๗๑ จีนมีจรวดติดหัวรบนิวเคลียร์ยิงข้ามทวีปได้แล้ว ในปี ๑๙๗๕ จีนมีจรวดยิงไกลถึง ๖,๐๐๐ ไมล์ นอกจากนั้นจีนยังได้ส่งดาวเทียมขึ้นไปโคจรรอบโลกรวมทั้งหมดราว ๗ ดวง อย่างไรก็ตามนิวเคลียร์และจรวดของจีนยังสู้ของสหรัฐและโซเวียตไม่ได้ ทั้งนี้เพราะความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมของจีนมีจำกัด และถ้าจีนมุ่งผลิตด้านนี้มากเกินไป ก็จะกระทบกระเทือนอุตสาหกรรมในประเทศ

จีนไม่เป็นภาคีในสนธิสัญญาห้ามแพร่ขยายอาวุธนิวเคลีย (Nuclear Non-Proliferation Treaty) ซึ่งสหรัฐ โซเวียต อังกฤษ ได้ร่วมลงนามกันเมื่อเดือนมิถุนายน ๑๙๖๘ โดยให้เหตุผลว่าสนธิสัญญาดังกล่าวเท่ากับเป็นการยอมให้มหาอำนาจผูกขาดอาวุธนิวเคลียร์และครอบงำประเทศอื่น จีนมักอ้างว่าเมื่อประเทศต่าง ๆ มีอาวุธชนิดนี้มากมหาอำนาจไม่กล้าเอาไปใช้ จีนเสนอวิธีลดกำลังรบ โดยการทำลายอาวุธนิวเคลียร์ให้หมด นายกรัฐมนตรีจูเอินไลเคยกล่าวเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๖๐ ว่า ข้อตกลงระหว่างประเทศใดๆ ที่ทำกันโดยปราศจากการลงนามของผู้แทนจีน ย่อมไม่ผูกพันจีนแต่ประการใด

การที่จีนมีอาวุธนิวเคลียร์ใช้ ทำให้สหรัฐต้องเปลี่ยนนโยบายไม่กล้าใช้นโยบายต่อต้านจีนอย่างรุนแรงและหันมาประนีประนอมกับจีนมากยิ่งขึ้น ขณะนี้จีนกำลังพัฒนาจรวดยิงไกลระยะยาวซึ่งมีรัศมีถึง ๘ พันไมล์ สามารถยิงไกลถึงโซเวียตและทั่วโลก อย่างไรก็ตามผู้นำจีนมักจะกล่าวไว้เสมอว่า อาวุธนิวเคลียร์ของจีนนั้นมีไว้เพื่อป้องกันตัวเท่านั้น

---

๓๕ Edgar Snow *Red China Today* pp. 604-608

นโยบายต่างประเทศของจีน

สมัยที่จีนอยู่ใต้การปกครองระบบราชวงศ์แมนจู เป็นช่วงระยะที่มหาอำนาจตะวันตกอันประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี รุสเซีย สหรัฐ ญี่ปุ่น ฮอลันดา โปรตุเกส อิตาลี ฯลฯ ได้เข้ามากอบโกยผลประโยชน์จากจีน ขออภิสิทธิ์ทางการค้าบ้าง ขอดินแดนเพื่อสร้างเป็นเขตอิทธิพลบ้าง เขตเช่าบ้าง ตลอดจนขอเข้าควบคุมกิจการด้านต่าง ๆ เช่นการไปรษณีย์ การคลัง การเก็บภาษี การขนส่ง ในทางนิตินัย จีนยังเป็นประเทศเอกราช แต่ในทางปฏิบัติประเทศจีนก็ไม่ผิดอะไรกับเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งตะวันตกและญี่ปุ่น สงครามแต่ละครั้งระหว่างจีนกับฝรั่งตะวันตก และจีนกับญี่ปุ่นซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ไปจนถึงต้นศตวรรษที่ ๒๐ นั้น ไม่เคยปรากฏว่าจีนประสบชัยชนะแม้แต่ครั้งเดียว ผลของการทำสงครามแต่ละครั้งจีนต้องมอบผลประโยชน์ให้แก่ต่างชาติเพิ่มขึ้นทุกที และต่างชาติก็เข้าบีบคั้น รีดไถ ขยายอำนาจเข้าครอบงำจีนมากขึ้นทุกที ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นความขมขื่นที่ประทับอยู่ในจิตใจชาวจีนอย่างไม่มีวันลืม ครั้นเมื่อ เหมา เจ๋อตุง ขึ้นมามีอำนาจบนผืนแผ่นดินใหญ่ก็ยังมีความหวาดระแวงและหวาดกลัวต่อชาติตะวันตกเรื่อยมา

เมื่อสหประชาชาติเข้าแทรกแซงในสงครามเกาหลี ยิ่งทำให้ผู้นำจีนมีความหวาดระแวงยิ่งขึ้น โดยตั้งข้อสังเกตว่า สหรัฐอาจจะเข้าแทรกแซงจีนทาง ๓ ด้านคือ เกาหลี ไต้หวันและเวียดนาม ในระยะแรกปักกิ่งถือว่าสหรัฐเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ของจีน ปักกิ่งใช้วิธีการอะลุ้มอล่วยกับมหาอำนาจตะวันตกเช่นอังกฤษและฝรั่งเศสมากกว่าสหรัฐ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วประเทศสำคัญ ๆ ในยุโรปรับรองจีน ในช่วงระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีภายหลังที่เหมาเจ๋อตุงได้ยึดผืนแผ่นดินใหญ่ทั้งประเทศเมื่อปี ๑๙๔๙ ทั้งนี้เนื่องด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน อังกฤษต้องรีบรับรองเพราะมีผลประโยชน์ในจีนและประเทศรอบ ๆ จีนมาก ส่วนฝรั่งเศสนั้นไม่ยอมรับรองจีนเป็นทางการจนกระทั่งถึงปี ๑๙๖๔

สำหรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นนั้น จีนกลัวว่าสหรัฐ รุสเซียและญี่ปุ่นจะร่วมมือกันปิดล้อมจีน ดังนั้นนโยบายของจีนต่อญี่ปุ่นในระยะหลังต้องการที่จะสร้างความสนิทสนมกับญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างไรจีนก็ยังหวาดระแวงญี่ปุ่น เพราะในอดีตญี่ปุ่นได้เคยบีบคั้นจีน เฉือนเอาดินแดนไปมากต่อมาก การที่ญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและกำลัง

ขยายกองทัพเพื่อเข้าคุ้มครองผลประโยชน์ของตนในเอเชีย ย่อมทำให้จีนรู้สึกไม่สบายใจอยู่ตลอดเวลา[๑๖]

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรุสเซีย

รุสเซียได้เริ่มมีความสัมพันธ์กับจีนอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่รุสเซียได้ส่งผู้แทนขององค์การโคมินเทอร์น (Comintern) เดินทางมาจีนครั้งแรกเพื่อช่วยเหลือบัญญาชนจีนในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อปี ๑๙๒๑ และในช่วงระยะสิบปีต่อมารุสเซียก็มีบทบาทในการคัดเลือกผู้นำท้องถิ่นของจีนในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์

ในขณะที่รุสเซียยังมีความสัมพันธ์กับจีนก๊กมินตั๋งอยู่นั้น รุสเซียก็ได้ช่วยเหลือจีนคอมมิวนิสต์พร้อม ๆ กันไปด้วย ในปี ๑๙๒๗ เจียงไคเชคก็ขับที่ปรึกษารุสเซียออกนอกประเทศ และจีนก๊กมินตั๋งก็เริ่มปราบคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ต้องหลบไปทำไร่ทำนา ในระยะแรกคอมมิวนิสต์ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรุสเซียมากนัก เหมาเจ๋อตุงพยายามต่อสู้ด้วยความสามารถของตนเองมากกว่า คอมมิวนิสต์ดำเนินยุทธศาสตร์สงครามกองโจรด้วยตนเองและสร้างพลังของการปฏิวัติด้วยตนเอง

ผู้นำของคอมมิวนิสต์จีนส่วนใหญ่ได้รับการผึกจากรุสเซีย ในระยะแรกจีนมักจะดำเนินนโยบายต่างประเทศตามอย่างรุสเซียและสนับสนุนนโยบายของรุสเซีย ในระหว่างที่จีนทำสงครามกับญี่ปุ่นเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ รุสเซียก็ได้ช่วยเหลือจีนคณะชาติมากกว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์แต่จีนคอมมิวนิสต์ก็มิได้แสดงท่าทีจะโกรธเคืองรุสเซียแต่อย่างใด ในระยะนั้นรุสเซียยังไม่เชื่อมั่นในความสามารถของกองทัพแดงเท่าใดนัก รุสเซียยังสนับสนุนให้จีนคอมมิวนิสต์ร่วมมือกับจีนคณะชาติสู้รบกับญี่ปุ่นโดยให้จีนคณะชาติเป็นผู้นำ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ รุสเซียก็ยังไม่ได้สนับสนุนคอมมิวนิสต์จีนอย่างออกหน้าออกตา แต่รุสเซียได้แสดงท่าทีขยายอิทธิพลเข้าไปในจีนเหมือนดังเช่นรุสเซียสมัยพระเจ้าซาร์เคยทำมาแล้ว รุสเซียได้อ้างสิทธิที่รุสเซียควรจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการที่สหรัฐและอังกฤษได้เคยสัญญาไว้ว่า ถ้าหากรุสเซียประกาศสงครามกับญี่ปุ่นรุสเซียก็จะได้ดินแดนตอบแทน

---

๑๖ เขียน ธีระวิทย์ *นโยบายต่างประเทศของจีนคอมมิวนิสต์* หน้า ๖๓

เมื่อกองทหารรุสเซียเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ครั้นถึงเวลากำหนดที่จะต้องถอนทหารออกจากแมนจูเรีย รุสเซียก็เพิกเฉยถ่วงเวลาที่จะถอนทหารออกจากแมนจูเรีย เพื่อเปิดโอกาสให้กองทัพคอมมิวนิสต์เข้ายึดอาวุธญี่ปุ่นก่อนจีนคณะชาติ นับว่าเป็นการช่วยเหลือจีนคอมมิวนิสต์อย่างใหญ่หลวงเพื่อให้มีกองทัพที่เข้มแข็ง จีนคอมมิวนิสต์ยอมรับว่ารุสเซียเป็นผู้นำในโลกคอมมิวนิสต์ ในปี ๑๙๔๙ เหมาประกาศว่าจะยึดมั่นเป็นฝ่ายเดียวกับประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์เท่านั้น เหมาประกาศไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ แม้ว่าจะเสนอความช่วยเหลือมากก็ตาม และจะต่อต้านประเทศจักรวรรดินิยม[๓๗]

รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๑๙๔๙ รุสเซียรีบประกาศรับรองทันที ต่อมาในเดือนธันวาคม เหมาเจ๋อตุงเดินทางไปเยี่ยมรุสเซียเป็นครั้งแรก และได้ลงนามในสัญญาการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเวลา ๓๐ ปี [illegible] ในสัญญานั้นระบุว่าถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งถูกญี่ปุ่นหรือพันธมิตรของญี่ปุ่น (หมายถึงสหรัฐ) โจมตี อีกประเทศหนึ่งจะเข้าช่วยเหลือทันที นอกจากนั้นรุสเซียยังได้ให้จีนคอมมิวนิสต์กู้เงินถึง ๓๐๐ ล้านดอลลาร์ และยังได้ช่วยส่งเสริมจีนทางด้านการค้าอีกด้วย[๓๘] [illegible]

จีนได้ตอบแทนรุสเซียโดยสัญญาว่าจะให้สิทธิพิเศษแก่รุสเซียในจีน ข้อตกลงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๕๐ จีนกับรุสเซียได้ร่วมกันบริหารกิจการรถไฟในแมนจูเรีย และอนุญาตให้รุสเซียใช้ฐานทัพเรือที่ปอร์ตอาเธอร์ จนกระทั่งถึงปี ๑๙๕๒ จีนจึงได้อนุญาตให้รุสเซียขุดน้ำมันและแร่ในซินเกียง และสร้างอู่ต่อเรือที่ไดเรน เปิดสายการเดินอากาศระหว่างรุสเซียกับจีน และจีนยอมรับว่ามองโกเลียนอกเป็นรัฐเอกราช

ในสงครามเกาหลีจีนสนับสนุนนโยบายของรุสเซียอย่างเต็มที่ โดยจีนเข้าช่วยเกาหลีเหนือรบกับสหประชาชาติโดยตรงในขณะที่รุสเซียไม่กล้าที่จะเข้าช่วยอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันรุสเซียก็ได้เร่งการช่วยเหลือจีนทางด้านอาวุธเป็นการใหญ่ เพื่อให้กองทัพของจีนมีกำลังเข้มแข็งและเป็นกองทัพทันสมัย

ในปี ๑๙๕๒ ขณะที่จูเอินไลกำลังเยือนกรุงมอสโกอยู่นั้น ผู้นำทั้งสองประเทศได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันว่า จีนจะเป็นผู้ดำเนินการเส้นทางรถไฟสายแมนจูเรีย (Manchurian

---

๓๗ Franz Shcurmann and Orville Schell *Communist China* pp. 520–526

๓๘ C.P. Fitzgerald and Myra Roper *China a World so Change* p. 63

Railway) แต่เพียงฝ่ายเดียว สำหรับฐานทัพเรือที่ปอร์ตอาเธอร์ จีนกับรุสเซียจะร่วมมือกันควบคุมต่อไป เรื่องนี้รัฐบาลปักกิ่งก็ยังอยากที่จะให้รุสเซียรักษาฐานทัพเรือต่อไปอีก เพราะกองทัพเรือจีนไม่เข้มแข็งพอ

กลางปี ๑๙๕๓ ลิว เชาชี ได้ไปเยี่ยมรุสเซียเจรจาขอความช่วยเหลือจากรุสเซีย เพื่อให้รุสเซียช่วยเหลือจีนตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ ๕ ปีแรก (The First Five Year Plan) ซึ่งเริ่มต้นเมื่อปี ๑๙๕๓ ในที่สุดรุสเซียตกลงช่วยเหลือจีน โดยจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยเหลือทางด้านเทคนิค รัฐบาลจีนยกย่องสตาลินในฐานะที่สตาลินช่วยเหลือจีนอย่างมากมาย สตาลินถึงแก่อสัญกรรมในปี ๑๙๕๓ ซึ่งต่อมานายครุสชอฟ (Khrushchev) ขึ้นมามีอำนาจดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ครุสชอฟโจมตีสตาลินเป็นการใหญ่ในทำนองเสียหาย เรื่องนี้ทำให้จีนไม่พอใจนายครุสชอฟมาก และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับจีนในระยะหลังเสื่อมโทรมลงไป[๓๙]

ความแตกแยกระหว่างรุสเซียกับจีน

ตั้งแต่ปี ๑๙๖๐ เป็นต้นไป จีนกับรุสเซียก็เริ่มแตกแยกกันภายหลังจากที่มีความสนิทสนมกันได้ประมาณ ๑๐ ปี ความขัดแย้งเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขั้นรบพุ่งกันในระยะหลัง ๆ มูลเหตุแห่งการแตกแยกสรุปได้ดังนี้คือ

ก. *ความขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจ*

ข. *ความขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความในลัทธิคอมมิวนิสต์*

ค. *ความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายต่อต้านตะวันตก*

ง. *ความขัดแย้งทางด้านอาวุธปรมาณู และทัศนคติเกี่ยวกับสงครามปรมาณู*

จ. *การแย่งกันเป็นใหญ่ในค่ายคอมมิวนิสต์*

ฉ. *ปัญหาวิวาททางพรมแดน*

(ก) **ความขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจ** ความขัดแย้งทางด้านนี้ก็เนื่องจากจีนมีปัญหายุ่งยากทางเศรษฐกิจเกินกว่ารุสเซียจะช่วยเหลือได้ และจีนเองก็หวังไว้อย่างเต็มที่ว่ารุสเซียควรจะช่วยเหลือจีนทุกวิถีทาง แต่การที่รุสเซียช่วยเหลือน้อยมากทำให้จีนเข้าใจว่า

---

๓๙ Ibid, p. 256

เมื่อสตาลินถึงแก่อสัญกรรมในเดือน กุมภาพันธ์ ๑๙๕๓ นายครุสชอฟก็ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน (จนถึงปี ๑๙๖๔) นายครุชอฟได้คัดค้านทฤษฎีของมาร์กซ์ที่ว่า "วิธีการปฏิวัติโลกให้เป็นคอมมิวนิสต์นั้นมีอยู่วิธีเดียวคือ ปฏิวัติ" แต่นายครุสชอฟได้แก้ไขเสียใหม่ว่าสามารถใช้วิธีอื่น ๆ ได้หลายวิธี นอกจากนั้นนายครุสชอฟยังโจมตีหลักการของสตาลินอีกด้วย จีนได้คัดค้านหลักการของครุสชอฟว่าขัดกับลัทธิมาร์กซ์และเลนิน และกล่าวหาว่านายครุสชอฟตั้งทฤษฎีใหม่ตามใจชอบโดยทิ้งหลักการเดิม จีนมีความเห็นว่าจำเป็นต้องสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ เพื่อล้มล้างรัฐบาลของพวกนายทุน ดังนั้นนโยบายของจีนในอดีตจึงสนับสนุนขบวนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ทั้งทางด้านอาวุธและกำลังเงิน แต่บัดนี้นโยบายของจีนในเรื่องนี้ได้เปลี่ยนไปแล้ว คือจีนไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญหรือจำเป็น แต่จีนใช้นโยบายติดต่อเป็นมิตรกับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ทางด้านการเมืองและการค้าของจีนมากกว่า เพราะการที่จีนสนับสนุนขบวนการปฏิวัติในประเทศใดก็ย่อมทำให้รัฐบาลของประเทศนั้นรังเกียจและต่อต้านจีน ทำให้จีนต้องขาดมิตรประเทศและเป็นผลเสียหายต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนเอง

จะเห็นได้ว่าแม้กระทั่งจีนกับรุสเซียปกครองประเทศด้วยลัทธิมาร์กซ์เหมือนกันแต่ก็ยังทะเลาะกันหรือแตกแยกกัน ทั้งนี้เพราะต่างฝ่ายต่างตีความในลัทธิไม่เหมือนกันและอ้างว่าตนถูกต้อง แท้ที่จริงแล้วในบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์ยุโรป รุสเซีย จีน เวียดนาม เกาหลี ต่างก็มีขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นประเทศเหล่านี้ต่างก็นำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาประยุกต์ให้เข้ากับลักษณะของประเทศของตน จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะให้คอมมิวนิสต์ทุกประเทศมีระบบการปกครองเหมือนกันหมด ทฤษฎีที่ว่าคอมมิวนิสต์จะปฏิวัติโลกให้เป็นคอมมิวนิสต์เพื่อให้บรรลุถึงขั้นสมบูรณ์ที่สุดคือขั้นยูโตเบีย (Utopia) จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะคอมมิวนิสต์ต่างก็ยังยึดมั่นในผลประโยชน์ของชาติของตนมากกว่าที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของโลกคอมมิวนิสต์โดยส่วนรวม

(ค) **ความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายต่อต้านตะวันตก** เหมา เจ๋อตุง ต้องการที่จะให้รุสเซียดำเนินนโยบายต่อต้านตะวันตกอย่างรุนแรง ในปี ๑๙๕๔ นายครุสชอฟได้พบปะกับเหมา เจ๋อตุงในกรุงปักกิ่ง ขณะที่อยู่ในกรุงปักกิ่งนั้นทั้งสองได้นอนอยู่ในถังน้ำใหญ่

ใกล้สระและได้ถกกันถึงปัญหาสงครามและสันติภาพ ตอนหนึ่งแห่งการสนทนา เหมา เจ๋อตุง ได้กล่าวถึงสหรัฐว่าเป็นเสือกระดาษ เหมายุให้ครุสชอฟดำเนินนโยบายต่อต้านสหรัฐอย่างรุนแรง และจีนจะส่งทหารช่วยรุสเซีย แต่ครุสชอฟแย้งว่าสหรัฐเป็นเสือที่มีเขี้ยวเล็บไปด้วยอาวุธปรมาณูและอาวุธปรมาณูของสหรัฐสามารถถล่มกองทัพจีนให้แหลกรานได้ เหมาจึงหาว่าครุสชอฟขี้ขลาด

ในปี ๑๙๕๙ รุสเซียขอให้จีนยินยอมให้รุสเซียได้ตั้งฐานทัพเรือดำน้ำในประเทศจีน แต่จีนปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงซึ่งทำความน้อยใจให้แก่รุสเซียมาก[๔๓] การที่จีนปฏิเสธเป็นเพราะจีนเข็ดต่อการที่ต่างชาติเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในจีนเมื่อศตวรรษที่ ๑๙–๒๐

การที่เหมา เจ๋อตุงยุให้รุสเซียต่อต้านสหรัฐอย่างรุนแรง แม้ว่าจะต้องเสี่ยงต่อการทำสงครามปรมาณูก็ตาม เหตุผลประการหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เหมาต้องการให้รุสเซียและสหรัฐเปิดฉากทำสงครามกันเพื่อจะได้ล่มจมไปทั้งสองประเทศ และเมื่อถึงเวลานั้นจีนก็จะก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจยันดับหนึ่งของโลกอย่างภาคภูมิ

(๔) ความขัดแย้งทางด้านอาวุธปรมาณู และทัศนคติเกี่ยวกับสงครามปรมาณู ระเบิดปรมาณูนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้จีนขัดใจกับรุสเซีย โดยจีนได้ตั้งความหวังไว้อย่างแรงกล้าว่า รุสเซียจะต้องให้ความรู้หรือช่วยสร้างระเบิดปรมาณูแก่ตน แต่รุสเซียได้ปฏิเสธอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะทำตามความปรารถนาของจีน ซึ่งจีนถือว่ารุสเซียผิดสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายทำกันไว้

ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๑๙๕๙ เป็นต้นไปรุสเซียก็ปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงกับจีนว่าด้วยการให้ความรู้ทางด้านเทคนิคสมัยใหม่ในการป้องกันประเทศแก่จีน นอกจากนั้นยังปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลแก่จีนทางด้านอาวุธนิวเคลียร์อีกด้วย[๔๔] การที่ระยะหลังรุสเซียไม่สนับสนุนให้จีนสร้างระเบิดปรมาณูเองก็เพราะกลัวจีนจะเป็นคู่แข่งของตน และเป็นใหญ่เหนือตน และกลัวว่ารุสเซียจะไม่สามารถควบคุมจีนได้ สรุปได้ว่าสาเหตุแห่งความขัดแย้งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ รุสเซียกับจีนต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นผู้นำของโลกคอมมิวนิสต์ เสมือนเป็นเสือสองตัวอยู่ในถ้ำเดียวกันไม่ได้

---

๔๓ นิกิต้า ครุสชอฟ *ความทรงจำของข้าพเจ้า* (เรืองแปล) หน้า ๖๖๐–๖๖๖

๔๔ C.P. Fitzgerald and Myra Roper, *op. cit.* p. 65

ในปี ๑๙๖๐ จีนเริ่มโจมตีนโยบายของผู้นำรุสเซีย โดยเฉพาะนโยบายประนีประนอมกับฝ่ายตะวันตกของนายครุสชอฟ จีนเรียกสหรัฐว่า "เสือกระดาษ" (paper tiger) จีนเห็นว่ารุสเซียกลัวสงครามนิวเคลียร์มากเกินไป จีนเชื่อว่าสงครามนิวเคลียร์ไม่ใช่เป็นสงครามทำลายล้างมนุษยชาติ แต่เป็นการทำลายล้างจักรวรรดินิยม[๔๕]

ความขัดแย้งในปัญหาระเบิดปรมาณูระหว่างจีนกับรุสเซีย ได้ทวีความรุนแรงขึ้นภายหลังกรณีคิวบา ซึ่งรุสเซียได้ยอมถอนกำลังปรมาณูออกจากคิวบาตามคำขาดของประธานาธิบดีเคนเนดี้เมื่อปี ๑๙๖๒ ครุสชอฟกล่าวว่าการถอนจรวดออกจากคิวบาในครั้งนั้นนับเป็นชัยชนะของรุสเซียถึง ๒ ประการคือ ข้อแรกทำให้โลกรอดพ้นจากสงครามปรมาณู และประการที่ ๒ ทำให้คิวบาปลอดภัยจากการโจมตีของสหรัฐ แต่จีนประกาศประณามรุสเซียว่าเป็นการปราชัยและทำให้คอมมิวนิสต์ต้องได้รับความอัปยศอดสู รุสเซียได้ตอบโต้จีนว่าถ้าจีนแน่จริงทำไมไม่ไปยึดฮ่องกงอาณานิคมของอังกฤษซึ่งเคยเป็นของจีนมาก่อนกลับคืนทั้ง ๆ ที่ฮ่องกงอยู่ใกล้จีนแค่จมูกกับปากเท่านั้น โดนเข้าไม้นี้จีนก็เลยเงียบ[๔๖]

(จ) **การแย่งกันเป็นใหญ่ในค่ายคอมมิวนิสต์** ทั้งจีนและรุสเซียต่างก็พยายามตั้งตนเป็นใหญ่ในค่ายคอมมิวนิสต์ โดยพยายามหาเสียงกับประเทศคอมมิวนิสต์ให้สนับสนุนตนอยู่ตลอดเวลา จีนพยายามรวมกลุ่มชาติผิวสีต่าง ๆ ทั่วโลก ตั้งตนเป็นศัตรูกับผิวขาวซึ่งหมายถึงรุสเซีย รวบรวมชาติเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา ตั้งกลุ่มเป็นปฏิบักษ์ต่อชาติยุโรป ในแง่นี้จีนจะมีโอกาสขัดขวางอิทธิพลของรุสเซียในที่ทั่ว ๆ ไปได้เป็นอันมาก

อินเดียเป็นจุดที่รุสเซียกับจีนแข่งอำนาจกัน จีนจะใช้วิธีกำจัดอินเดียโดยกำลังทหารจีนพยายามแพร่อิทธิพลของตนไปยังเนปาล ปากีสถาน สิกขิม ตลอดจนศรีลังกา ด้วยกลอุบายทางการเมืองการทูตและการทหารทุกทางที่จะทำได้ ส่วนรุสเซียพยายามต่อสู้กับจีนโดยวิธีให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและอาวุธอินเดียมากขึ้น และพยายามทำให้ชาติต่าง ๆ เห็นว่าจีนเป็นประเทศกระหายสงคราม ตลอดจนขัดขวางโครงการรวมกลุ่มชาติเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกาของจีน

จีนได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อไต้หวัน เพื่อตอบโต้สหรัฐในการที่สหรัฐเข้าไป

---

๔๕ Franz H. Michael and George E. Taylor *op. cit.* p. 501

๔๖ ทิพยรัตน์ "ความขัดแย้งระหว่างรุสเซียกับจีน" *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ฉบับวันที่ ๒๒ ก.ค. ๒๕๐๐—๑๔ เม.ย. ๒๕๑๐

แทรกแซงในตะวันออกกลางและต้องการจะหยั่งดูท่าทีของสหรัฐ จีนได้ระดมยิงเกาะคีมอย และมัคสุและหวังจะให้รุสเซียสนับสนุน แต่รุสเซียไม่ได้แสดงท่าทีสนับสนุน ทั้งนี้เพราะรุสเซียเกรงว่าจีนจะดึงรุสเซียเข้าร่วมสงครามกับสหรัฐด้วยเรื่องไต้หวัน จึงทำให้จีนไม่พอใจ[๔๗]

ทางด้านเวียดนามเหนือ จีนกับรุสเซียพยายามแข่งอำนาจกัน โดยทั้งสองฝ่ายพยายามให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือ ต่างฝ่ายต่างโฆษณาใส่ร้ายอีกฝ่ายหนึ่งว่าไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง จีนมีความไม่พอใจอย่างยิ่งที่เห็นว่าเวียดนามเหนือเอนเอียงไปทางรุสเซียมากกว่า เพราะทำให้จีนสูญเสียอิทธิพลของตนในอินโดจีนอย่างมากมาย

การปฏิวัติทางวัฒนธรรมของจีน เป็นเหตุให้พรรคคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือและญี่ปุ่นซึ่งเคยนิยมจีนแตกแยกไปจากจีนด้วย เปิดโอกาสให้รุสเซียเข้าไปแสวงหาอิทธิพลแข่งกับจีนในสองประเทศดังกล่าว และการที่รุสเซียส่งกำลังเข้ายึดเชโกสโลวะเกีย โดยอ้างว่าเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของชาติคอมมิวนิสต์เป็นส่วนรวมให้พ้นอันตราย การกระทำของโซเวียตครั้งนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ในยุโรป ประกาศสนับสนุนเชโกสโลวะเกียและตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อรุสเซีย หรือไม่ยอมอยู่ในแนวทางของรุสเซียอย่างที่เคยทำมาแต่เดิม เหตุการณ์นี้ทำให้อิทธิพลของรุสเซียในยุโรปตกต่ำไปมาก เปิดโอกาสให้จีนได้แผ่ขยายอิทธิพลของตนเข้าไปเช่นเดียวกับรุสเซียแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในเอเชีย[๔๘]

การแข่งขันอิทธิพลระหว่างรุสเซียกับจีนที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในปัจจุบันก็คือการแข่งขันอิทธิพลในอินโดจีนและในเอเชียอาคเนย์ ในอินโดจีนรุสเซียสนับสนุนเวียดนามบุกรุกเข้าไปในเขมรเพื่อล้มล้างรัฐบาลพอลพลซึ่งนิยมจีนและจัดตั้งรัฐบาลหุ่นเฮงสัมริน ซึ่งนิยมเวียดนามและโซเวียตขึ้นมาแทน จนกลายเป็นสงครามยืดเยื้อกระทั่งถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้นโซเวียตยังทอดสะพานไมตรีกับกลุ่มประเทศอาเซียน โดยการดำเนินนโยบายทางการทูตเพื่อให้เกิดความสนิทสนมแน่นแฟ้นมากขึ้น จีนรู้ถึงกลยุทธของโซเวียตในเรื่องนี้ดี ขณะเดียวกันจีนก็รู้สึกวิตกในการที่สหรัฐสูญเสียอิทธิพลของตนในเอเชียอาคเนย์เนื่องจากการพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีนจึงทำให้เกิดช่องว่างขึ้นมา รัฐบาลจีนจึงต้องส่งผู้นำจีนคือนายเติ้ง

---

๔๗ น. ชญานุตม์ *ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์* หน้า ๕๒

๔๘ ทิพยรัตน์ *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ฉบับวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๓

เสี่ยว ผิง เดินทางไปเยือนประเทศกลุ่มอาเซียนในปี ๑๙๗๘ เพื่อกระชับสัมพันธไมตรีกับกลุ่มอาเซียนและเพื่อกีดกันอิทธิพลของโซเวียตไปด้วย[๔๕] เป็นที่แน่ชัดว่าจีนจะต้องสนับสนุนเขมรในการสู้รบกับเวียดนามจนถึงที่สุด ขณะเดียวกันจีนก็ประกาศว่าจีนจะเข้าช่วยเหลือประเทศไทยทันทีถ้าหากเวียดนามส่งกองทัพเข้าโจมตีประเทศไทย การที่จีนต้องดำเนินนโยบายเช่นนี้เป็นเพราะว่าถ้าอินโดจีน และกลุ่มประเทศอาเซียนตกอยู่ในอำนาจของโซเวียตแล้วก็เท่ากับว่าโซเวียตได้บีดล้อมจีนทั้งทางภาคเหนือและทางภาคใต้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้จีนต้องพ่ายแพ้แก่โซเวียตในที่สุด

(๓) **ปัญหาวิวาททางพรมแดน** ความขัดแย้งระหว่างรุสเซียกับจีนนั้นเท่าที่ทั้งสองฝ่ายพยายามแสดงออกให้โลกเห็นมักจะเป็นปัญหาทางด้านลัทธิหรือการเข้าใจลัทธิไม่ตรงกัน ต่างฝ่ายต่างกล่าวหาซึ่งกันและกัน แต่ตามข้อเท็จจริงนั้นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดของทั้งสองฝ่ายที่ไม่สามารถเป็นมิตรกันได้ คือปัญหาพิพาททางด้านพรมแดน รุสเซียกลัวว่าในวันข้างหน้าจีนซึ่งมีพลเมืองหลายร้อยล้านคนจะต้องพยายามแผ่ขยายดินแดนออกไปทางพรมแดนรุสเซียส่วนจีนนั้นก็หวาดกลัวว่ารุสเซียซึ่งมีความเจริญก้าวหน้ากว่าตน จะพยายามแผ่อิทธิพลเข้าครอบงำตน ที่เป็นเช่นนี้เพราะแต่ละฝ่ายในอดีตได้เคยผลัดกันรุกรานดินแดนซึ่งกันและกัน

จีนกับรุสเซียมีพรมแดนติดต่อกันถึง ๔,๕๐๐ ไมล์ โดยมีแม่น้ำ ภูเขา และทะเลทรายเป็นเครื่องแบ่ง ซึ่งทำให้ไม่เห็นเด่นชัด เขตแดนที่ทำให้จีนกับรุสเซียพิพาทกันก็คือดินแดนทางแถบแม่น้ำอุสซูรีกับแม่น้ำอามูร์

อุสซูรีเป็นแม่น้ำไหลออกทะเลญี่ปุ่น เป็นเส้นกั้นเขตแดนทางด้านตะวันออกของแมนจูเรียเหนือหรือมณฑลไฮลุงเทียงและไหลไปบรรจบกับแม่น้ำอามูร์ที่เมืองคาบารอฟ ซึ่งเป็นบริเวณที่แม่น้ำอุสซูรีกว้างที่สุด และมีเกาะที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น คือ เกาะเชนเปา หรือเกาะดามันสกี ซึ่งเดิมเป็นของจีนแต่รุสเซียอ้างว่ารุสเซียได้ไปตามสนธิสัญญาปักกิ่ง ค.ศ. ๑๘๖๐ ดินแดนทางแถบนี้รุสเซียได้เริ่มอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่ปี ๑๖๘๙ และรุสเซียมีความสนใจมากขึ้นตามลำดับ

ในปี ๑๘๕๙ ตามสนธิสัญญาไอกุน (Aigun) จีนยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายและ

---

๔๕ Asia Year Book, 1979 p. 172

ตอนเหนือของแม่น้ำอามูร์ให้รุสเซีย ส่วนดินแดนระหว่างอุสซูรีและทะเลญี่ปุ่นให้อยู่ในความปกครองของจีนและรุสเซียร่วมกัน ต่อมาในปี ๑๘๖๐ จีนได้ยอมยกดินแดนระหว่างอามูร์กับอุสซูรีและทะเลญี่ปุ่นให้รุสเซีย ต่อมากระแสน้ำอุสซูรีและอามูร์เปลี่ยนทางเดินจึงทำให้เกาะเชนเปา ดูเหมือนว่าเป็นของจีน แต่รุสเซียอ้างว่าเป็นของตน โดยอ้างตามสัญญาปี ๑๘๖๐ ทั้งรุสเซียและจีนต่างก็อ้างว่าเกาะเชนเปาเป็นของตน แต่ก็ยังไม่มีกรณีพิพาทรุนแรงจนกระทั่งรุสเซียกับจีนได้ขัดแย้งกันเรื่องอื่น ๆ หลายเรื่องและลามไปถึงปัญหาดินแดนด้วย

ในปี ๑๙๕๙ รุสเซียเริ่มเพิ่มกำลังทางทหารชายแดนติดต่อกับจีน

๑๙๖๐ รุสเซียถอนความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและผู้เชี่ยวชาญเทคนิคจากจีน รุสเซียกับจีนเริ่มมีการปะทะกันที่พรมแดน การแตกแยกเริ่มเห็นชัดขึ้นเมื่อเกิดกรณีพิพาทพรมแดนระหว่างจีนกับอินเดีย ซึ่งจีนไม่ได้รับการสนับสนุนจากรุสเซีย

๑๙๖๓ หนังสือพิมพ์ People's Daily ของจีนประกาศไม่ยอมรับสนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดนทางด้านเหนือและตะวันออกของจีน โดยอ้างว่าเป็นสัญญาที่ไม่เท่าเทียมกัน

๑๙๖๔ รุสเซียกับจีนเริ่มเจรจาเกี่ยวกับพรมแดน แต่ตกลงกันไม่ได้ เพราะจีนต้องการให้รุสเซียรับรองเป็นทางการว่า สัญญาต่าง ๆ เกี่ยวกับพรมแดนที่จีนทำกับรุสเซียในอดีต เป็นสัญญาที่ไม่เท่าเทียมกัน ส่วนรุสเซียอ้างว่าจักรพรรดิจีนไม่เคยมีอำนาจจริง ๆ เหนือดินแดนที่เป็นปัญหาเลย

ตั้งแต่ ๑๙๖๖ เป็นต้นมา จีนเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจชายแดนด้านนี้มากขึ้นและตั้งแต่ ๑๙๖๗–๑๙๖๙ ได้มีการปะทะกันกว่า ๑๕ ครั้ง แต่ไม่มีครั้งใดรุนแรงเท่าเมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๖๙ ปรากฏว่าฝ่ายจีนเสียชีวิตถึง ๘๐๐ คน ฝ่ายรุสเซียเสียชีวิต ๖๐ คน

จีนกับรุสเซียเจรจากันเรื่องพรมแดนมา ๘ ปีแล้ว แต่ยังไม่คืบหน้าเท่าไรนัก เพราะรุสเซียปฏิเสธไม่ยอมรับรู้การบุกรุกของรุสเซียเข้าไปยึดครองดินแดนของจีน ตั้งแต่รุสเซียปกครองด้วยระบอบซาร์

มองโกเลียนอก เป็นประเทศเอกราชและเป็นประเทศกันชนระหว่างรุสเซียกับจีน แต่มองโกเลียนอกดูจะนิยมรุสเซียมากกว่าจีน ในปี ๑๙๔๖ มองโกเลียนอกได้ทำสัญญารับความช่วยเหลือจากรุสเซีย และในปี ๑๙๖๙ ยอมให้รุสเซียมาตั้งฐานทัพจรวดรวมทั้งมี

สิทธิ์ส่งทหารรุสเซียเข้าประจำในมองโกเลียนอกด้วย จีนได้กล่าวหาว่าบั่จจุบันนี้รุสเซียมีกำลังทหารไว้ในมองโกเลียถึง ๑ ล้านคน เพื่อคุกคามจีน

ในบั่จจุบันนี้ประมาณกันว่า โซเวียตรุสเซียมีทหารตั้งอยู่ตามชายแดนจีนราว ๑ ล้าน ๕ แสนคน ประกอบด้วยยานเกราะ บีนใหญ่ และหน่วยเคลื่อนที่เร็ว มีเครื่องบินและจรวดทางยุทธวิธี และทางยุทธศาสตร์สนับสนุนอย่างเต็มที่ตลอดแนวพรมแดนจีน–โซเวียต โซเวียตได้ติดตั้งจรวดขีปนาวุธติดหัวรบนิวเคลียร์เตรียมพร้อมที่จะถล่มจีนได้ทุกเมื่อ กล่าวได้ว่าในด้านอาวุธหนักแล้วโซเวียตได้เปรียบจีนมาก แต่จีนเบ็นต่อในด้านทหารราบ กองทัพบกจีนนั้นแม้ด้อยกว่าในเรื่องอาวุธหนัก แต่ก็มีอาวุธทันสมัยและมีเครื่องบินทางยุทธวิธีสนับสนุนอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังเบ็นที่รู้กันว่าจรวดติดหัวรบปรมาณูที่จีนสร้างขึ้นใช้นั้น ส่วนใหญ่ถูกส่งไปติดตั้งไว้ในภาคเหนือของประเทศและตามชายแดนติดต่อกับโซเวียตรุสเซีย ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของจีนในการพัฒนาอาวุธปรมาณูทำให้โซเวียตนอนตาไม่หลับ และเกรงขามจีนมิใช่น้อย

การที่โซเวียตส่งกำลังทหารเข้าคุกคามพรมแดนจีนโดยตรง ทำให้จีนต้องระวังตัวอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการที่จีนได้สร้างที่หลบภัยใต้ดินให้แก่ประชาชนตามนครใหญ่ ๆ ทั่วไป นอกจากนี้ยังเก็บตุนน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ใต้ดินในปริมาณมหึมาอีกด้วย

แต่เดิมจีนเคยถือว่าสหรัฐเบ็นศัตรูหมายเลข ๑ ของจีน แต่บั่จจุบันนี้จีนถือว่าโซเวียตเบ็นศัตรูหมายเลข ๑ ของจีนแทนสหรัฐ จีนเรียกโซเวียตว่า จักรวรรดินิยมสังคมนิยม (Social–Imperialist) ส่วนสหรัฐนั้นจีนถือว่าเบ็นเสือกระดาษ เพราะอิทธิพลของสหรัฐในเอเชียอาคเนย์เสื่อมลงเนื่องจากการพ่ายแพ้ในอินโดจีน และในยุโรปสหรัฐก็ไม่สามารถควบคุมประเทศนายทุนยุโรปตะวันตกได้

ภายหลังสงครามอินโดจีนยุติลง และสหรัฐแสดงทีท่าว่าจะลดกำลังทหารของตนในเอเชียอาคเนย์ลง จีนกลัวว่าจะเกิดช่องว่างถ้าสหรัฐถอนทหารออกไป จีนรู้สึกวิตกอย่างยิ่งในการที่โซเวียตได้แสดงทีท่าว่าจะเข้ามาตั้งฐานทัพในเวียดนาม ผู้นำจีนมักจะกล่าวย้ายยู่เสมอถึงความทะเยอทะยานของโซเวียต และสหรัฐที่ต้องการชิงความเบ็นใหญ่ในเอเชีย ผู้นำจีนได้เคยกล่าวกับผู้นำของประเทศในเอเชียอาคเนย์หลายครั้ง ดังเช่นนายเต้งเสี่ยวผิง รองนายกรัฐมนตรีจีน เคยกล่าวกับผู้นำไทยและพีลิปปีนส์ระหว่างไปเยือนจีนว่า ไม่จำเบ็น

ต้องรีบเร่งยกเลิกฐานทัพของสหรัฐเร็วเกินไป เตือนว่าต้องคอยระวังป้องกันไม่ปล่อยให้เสือ (หมายถึงสหรัฐ) ออกทางหน้าบ้านในขณะที่ปล่อยให้หมาป่า (หมายถึงโซเวียต) เข้ามาทางประตูหลัง[๕๐]

จีนและโซเวียตได้ทำสงครามเย็นโดยการโจมตีกันทางหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงตลอดเวลา โซเวียตได้กล่าวหาจีนว่าจีนมุ่งสะสมกำลังทหารไว้อย่างมากมายเพื่อเตรียมทำสงครามและทำให้เกิดความตึงเครียดในโลก[๕๑] นอกจากนั้นโซเวียตยังกล่าวหาว่าจีนเป็นตัวการสนับสนุนการปฏิวัติเพื่อปลดแอกในแอฟริกา เช่น สนับสนุนการปฏิวัติในอังโกลาเป็นต้น โซเวียตถือว่าการที่จีนลงนามในข้อตกลงสันติภาพกับญี่ปุ่น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เพื่อคุกคามโซเวียตด้วย[๕๒] จีนได้ตอบโต้โซเวียตว่าโซเวียตช่วยเหลือกลุ่มประเทศที่สามเพื่อหวังผลตอบแทน ทำให้โลกที่สามช่วยตนเองไม่ได้เพื่อว่าโซเวียตจะได้เข้าครอบงำ

โซเวียตได้แก้เผ็ดจีนโดยหันไปสนิทสนมกับไต้หวัน ดังเช่นหนังสือพิมพ์ The Soviet Weekly Times ได้เรียกไต้หวันว่า "สาธารณรัฐจีน" (Republic of China) เสมือนว่าโซเวียตยอมรับไต้หวันว่าเป็นจีนอีกประเทศหนึ่งทั้ง ๆ ที่จีนถือว่าไต้หวันคือดินแดนส่วนหนึ่งของจีน สิ่งเหล่านี้ทำให้จีนรู้สึกขมขื่นยิ่งนัก[๕๓] สัมพันธภาพระหว่างจีนกับโซเวียตคงจะคืนดีกันได้ยาก ถึงจะคืนดีกันได้ก็คงไม่สนิทเหมือนเดิม อย่างไรก็ตามทั้งสองประเทศคงไม่กล้าที่จะทำสงครามกันใหญ่โตเพราะหมายถึงความพินาศด้วยกันทั้งคู่ และจะเปิดโอกาสให้สหรัฐก้าวขึ้นเป็นใหญ่ในโลก

ทางฝ่ายจีนนั้นต้องการให้โซเวียตยอมรับรู้ปัญหาพรมแดนที่เกิดขึ้น เนื่องมาจากการทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตั้งแต่สมัยซาร์ปกครองโซเวียต จีนได้กล่าวย้ำเสมอว่าสัมพันธภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อโซเวียตเลิกเอาเปรียบจีนทางด้านพรมแดน[๕๔]

---

๕๐ Time, October 20. 1975

๕๑ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๐๘

๕๒ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๐๘

๕๓ C.P. Fitzgerald and Myra Roper, *op. cit.* p. 66

๕๔ Fareastern Economic Review, January 16, 1976, p. 15.

ความพยายามแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างรุสเซียกับจีน ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๖๓ รุสเซียและจีนได้จัดให้มีการประชุมร่วมกันที่กรุงมอสโก โดยแต่ละฝ่ายได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมฝ่ายละ ๗ คน เพื่อพิจารณาปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ผลของการประชุมได้มีข้อขัดแย้งหลายข้อที่ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้

หลังจากการประชุมเป็นต้นมา ทั้งสองฝ่ายก็เริ่มทำการรณรงค์เพื่อสร้างอิทธิพลระหว่างกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกันและแข่งขันกันเพื่อจูงใจให้ประเทศที่ยังมิได้เข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (non-aligned country) ให้เข้ามาร่วมกับฝ่ายตน ดังเช่นในเดือนธันวาคม ๑๙๖๓ นายจูเอินไล นายกรัฐมนตรีจีนได้ออกเดินทางไปยังแอฟริกา เพื่อเยือนและสร้างอิทธิพลในประเทศต่าง ๆ รวม ๙ ประเทศคือ สหสาธารณรัฐอาหรับ แอลจีเรีย โมร็อกโก กานา มาลี กินี แทนแกนยิกา ยูกันดา และสาธารณรัฐโซมาลี วิธีการที่จีนนำมาใช้กับกลุ่มประเทศแอฟริกานี้ได้แก่การเสนอให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการติดต่อทางการค้าขาย ซึ่งประเทศในแอฟริกามีความไว้วางใจจีนมากกว่ารุสเซีย เพราะรุสเซียเป็นพวกผิวขาวเช่นเดียวกับประเทศยุโรปที่เคยเข้ามาล่าเมืองขึ้นในแอฟริกามาแล้ว

รุสเซียแสดงท่าทีปรารถนาจะคืนดีกับจีน แต่จีนก็ไม่ค่อยสนใจเท่าใดนัก ภายหลังการอสัญกรรมของเหมาเจ๋อตุงและการขึ้นมีอำนาจของกลุ่มผู้นำจีนที่เดินสายกลาง รุสเซียก็มีความหวังว่าจีนอาจจะคืนดีกับรุสเซียได้ แต่รุสเซียก็ต้องผิดหวังเหมือนเดิม ผู้นำจีนยังได้กล่าวถึงเรื่องการเตรียมพร้อมที่จะทำสงครามทั้งทางทหารและทางอุดมการกับรุสเซียบ่อย ๆ นอกจากนั้นนายเติ้งเสี่ยวผิงยังได้กล่าวกับเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของญี่ปุ่นที่กรุงปักกิ่งว่า ญี่ปุ่นควรเตรียมพร้อมที่จะทำสงคราม (หมายถึงกับรุสเซีย) ในเดือนเมษายน ๑๙๗๘ รัฐบาลจีนได้ตอบปฏิเสธอย่างเป็นทางการต่อข้อเสนอของรุสเซีย ที่เสนอให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ขั้นปรกติระหว่างประเทศทั้งสอง

อย่างไรก็ตามสัมพันธไมตรีระหว่าง ๒ ประเทศดีขึ้นบ้างเล็กน้อย ในเมื่อทั้งสองฝ่ายได้ทำข้อตกลงเกี่ยวกับการเดินเรือในแม่น้ำอุสซูรีซึ่งเป็นพรมแดนของประเทศทั้งสองได้สำเร็จ[๔๕]

---

๔๕ Fareastern Economic Review, November 11, 1977, p. 36

สัญญามิตรภาพระหว่างจีนกับรุสเซียซึ่งทำกันเมื่อปี ๑๙๕๐ จะสิ้นสุดอายุในปี ๑๙๘๐ รุสเซียแสดงทีท่าว่าจะชวนจีนทำสัญญากันต่อไปอีก แต่จีนปฏิเสธในการที่จะต่อสัญญา[๕๖] รุสเซียได้ชักชวนจีนให้เปิดเจรจากัน จีนเห็นชอบด้วยจึงได้มีการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทระหว่างประเทศทั้งสองในราวปลายปี ๑๙๗๙ ผู้แทนทั้งสองประเทศได้เริ่มเปิดการเจรจากัน แต่ก็ประสบความล้มเหลวเพราะฝ่ายจีนต้องการจะเจรจาแก้ปัญหาพรมแดนกันก่อน แต่ฝ่ายรุสเซียต้องการจะเน้นทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองก่อนที่จะเจรจาเรื่องพรมแดน

บรรยากาศแห่งการฟื้นฟูมิตรภาพระหว่างจีนกับรุสเซียในขณะนี้คงจะยังไม่เกิดขึ้น ทั้งสองฝ่ายยังแสดงทีท่าเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ดังจะเห็นได้จากผู้นำจีนได้เดินทางตระเวน ยุโรป อเมริกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และญี่ปุ่นในช่วงปี ๑๙๗๘-๑๙๗๙ จุดประสงค์อย่างหนึ่งก็คือเพื่อชักชวนให้ประเทศต่าง ๆ ต่อต้านการแสวงหาความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของรุสเซีย ขณะเดียวกันรุสเซียก็พยายามขยับอิทธิพลของจีนในแอฟริกาและสนับสนุนเวียดนามและลาวในการขับอิทธิพลของจีนออกไปจากอินโดจีน

บัญหาจีน-ทิเบต

ประเทศทิเบต ประกอบไปด้วยที่ราบสูงส่วนมากซึ่งล้อมรอบไปด้วยภูเขา ตั้งอยู่ทางดินแดนภาคเหนือของอินเดียซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับอินเดีย แคชเมียร์ เนปาล ภูฏาน ชิงโห เสฉวน และยูนนานทางทิศเหนือและทิศตะวันออก ผืนแผ่นดินทิเบตมีเนื้อที่ประมาณ ๔๗๐,๐๐๐ ตารางไมล์ มีพลเมืองประมาณ ๔ ล้านคน มีเมืองลาซา (Lhasa) เป็นเมืองหลวง พลเมืองทิเบตสืบเชื้อสายมาจากชาติมองโกล มีภาษา วัฒนธรรม และศาสนาเป็นของตนมาแต่โบราณกาล

ทิเบตได้ชื่อว่าเป็นประเทศหลังคาโลก โดยอยู่สูงเหนือระดับน้ำทะเลถึง ๑๖,๐๐๐ ฟุต พระพุทธศาสนาที่เข้าไปสู่ทิเบตเป็นฝ่ายลัทธิมหายานและได้กลายเป็นลัทธิลามะ ชาวทิเบตเป็นผู้เคร่งครัดในขนบประเพณีแห่งชาติและลัทธิศาสนาอย่างยิ่ง มีประเพณีอันเคร่งครัดที่เชื่อถือกันอย่างศักดิ์สิทธิ์ประการหนึ่งก็คือ การเคารพเชื่อถือในองค์ดาไลลามะ องค์

---

๕๖ มติชน ฉบับวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๒๒

ประมุขของชาติอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเชื่อกันว่าดวงวิญญาณของพระพุทธเจ้าได้จุติลงมาเกิดใหม่ในร่างขององค์ดาไลลามะ องค์ดาไลลามะประมุขของทิเบตองค์ปัจจุบันซึ่งลี้ภัยการเมืองไปอยู่อินเดียขณะนี้เป็นองค์ที่ ๑๔ และพระองค์เป็นที่เคารพสักการะของชาวทิเบตอย่างสูงสุดทีเดียว[๕๗]

จีนเข้าแทรกแซงทิเบต ในเดือนตุลาคม ๑๙๔๙ จีนประกาศว่าจะปลดปล่อยทิเบต ต่อมาในเดือนตุลาคม ๑๙๕๐ กองทัพจีนก็ยาตราเข้าสู่ดินแดนทิเบต ทิเบตได้ขอความช่วยเหลือไปยังสหประชาชาติ แต่ก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากมหาอำนาจใด ซ้ำร้ายรุสเซียยังสนับสนุนให้จีนเข้าไปปกครองทิเบตเสียอีก ทางฝ่ายจีนคณะชาติคัดค้านอย่างแข็งขันว่าจีนไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้ายึดครองทิเบต ทิเบตพยายามต่อสู้กับจีนโดยปราศจากการช่วยเหลือจากโลกภายนอก ในที่สุดยอมส่งทูตเดินทางไปปักกิ่งเพื่อยอมอ่อนน้อมเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๕๑ จีนยอมให้ทิเบตปกครองตนเองแต่จีนขอเข้าควบคุมทางด้านการต่างประเทศและทางทหาร[๕๘]

ตามข้อตกลงระหว่างปักกิ่งกับอินเดียเมื่อปี ๑๙๕๔ ปักกิ่งให้คำมั่นแก่อินเดียว่าจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการปกครองภายในทิเบต และอินเดียก็ยอมรับว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน โดยอินเดียยอมถอนทหารของตนออกจากทิเบต ประเทศทั้งสองยังตกลงสงวนสิทธิทางการค้าในทิเบตอีกด้วย

จีนได้สร้างทางยุทธศาสตร์เข้าไปในทิเบตสองสาย จากทางด้านซิงไฮ (Tsinghai) สายหนึ่ง และทางด้านแจมโด (Chamdo) อีกสายหนึ่ง ทางสองสายนี้สร้างเสร็จเมื่อปี ๑๙๕๔ ส่วนอีกสายหนึ่งสร้างเสร็จเมื่อปี ๑๙๗๕ ในเดือนเมษายน ๑๙๕๖ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อตระเตรียมการปกครองตนเองในกรุงลาซา ประธานคณะกรรมการคือองค์ดาไลลามะ และรองประธานคือ บั่นเชนลามะ ซึ่งไม่ถูกกันกับดาไลลามะ

ขณะเดียวกันทางภาคตะวันออกของทิเบต พวกชาวจีนที่ได้รับความอดอยากได้หลั่งไหลอพยพเข้าไปอยู่ในดินแดนทิเบตเมื่อปี ๑๙๖๕ ทำให้ชาวทิเบตส่วนหนึ่งต่อต้านชาวจีน ผลก็คือจีนส่งทหารเข้าปราบพวกชาวทิเบตกลุ่มเล็กเหล่านั้น แต่ชาวทิเบตก็ไม่ยอมแพ้

---

๕๗ สิริ เปรมจิตต์ *บทบาทเมืองจีน* หน้า ๓๗๖

๕๘ O. Edmund Clubb *Twentieth Century China* p. 322

พยายามต่อต้านชาวจีนอย่างรุนแรงยิ่งขึ้นถึงขั้นเกิดการสู้รบกันในปี ๑๙๕๘ บั๊กกึงขอให้รัฐบาลอัฟกานิสถานช่วยป้องกันมิให้มีการขนอาวุธจากเนปาลเข้าไปในทิเบตภาคใต้

ชาวทิเบตซึ่งมีอาวุธแบบโบราณ แต่มีวิญญาณของชาตินิยมได้เรียกร้องให้จีนถอนทหารออกจากทิเบต แต่บั๊กกึงกลับขอร้องดาไลลามะให้ส่งทหารไปปราบชาวทิเบตที่เป็นปฏิบักษ์ต่อชาวจีน ดาไลลามะปฏิเสธ ดังนั้นในเดือนมีนาคม ๑๙๕๙ โลกก็ได้ทราบข่าวเกิดการปฏิวัติในกรุงลาซา และองค์ดาไลลามะได้หนีออกจากเมืองหลวง อีกสองวันต่อมา แคมแพส (Khampas) ผู้นำรักชาติชาวทิเบตก็นำพวกพระและชาวทิเบตเข้าสู้รบกับกองทหารจีน จีนได้ส่งกองทัพเข้าปราบชาวทิเบตผู้กล้าหาญอย่างขนานใหญ่ ผลก็คือชาวทิเบตถูกฆ่าตายไปนับจำนวนเป็นหมื่นคน จีนเข้าควบคุมคณะกรรมการตระเตรียมการปกครองตนเอง โดยตั้งให้บั๋นเชนลามะเป็นประธาน

ดาไลลามะ ได้หนีข้ามเข้าไปในเขตแดนอินเดียเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม การที่ดาไลลามะหนีออกจากทิเบตย่อมสร้างความพึงพอใจให้แก่จีนมาก เพราะตามปกติดาไลลามะไม่ค่อยยอมปฏิบัติตามความต้องการของจีน ทำให้จีนไม่สามารถเข้าแทรกแซงในทิเบตได้อย่างสะดวก ครั้นดาไลลามะหมดอำนาจลงแล้ว จีนก็เข้าควบคุมทิเบตได้อย่างเต็มที่

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าอินเดียได้รับความกระทบกระเทือนจากปัญหาทิเบต เพราะทิเบตเป็นดินแดนกันชนระหว่างอินเดียกับจีน อินเดียต้องการให้ทิเบตเป็นประเทศเอกราช และอินเดียก็คิดว่าจีนคงไม่รุกรานทิเบตเพราะเชื่อว่าจีนเคารพต่อหลักการปัญจศีล (Pancha Shila) ซึ่งนายเนห์รูกับนายจูเอินไลได้เคยประกาศร่วมกันเมื่อปี ๑๙๕๔ ที่กรุงนิวเดลฮี การที่จีนรุกรานทิเบตเมื่อปี ๑๙๕๙ ทำให้อินเดียหูตาสว่างขึ้นและเริ่มวิตกกังวล เพราะพรมแดนจีนได้ขยายเข้ามาติดกับอินเดีย เป็นการคุกคามความมั่นคงของอินเดีย เนปาล ภูฏานและสิกขิม[๕๙]

ปัจจุบันนี้จีนยินยอมให้ทิเบตปกครองตนเอง แต่จีนควบคุมนโยบายที่สำคัญ ๆ อย่างใกล้ชิด

---

๕๙ O. Edmund Clubb *20th Century China* P. 379

ปัญหาจีน-อินเดีย

อินเดียกับจีนเริ่มมีความตึงเครียดขึ้นทางแถบพรมแดนภายหลังจากที่ดาไลลามะได้หลบหนีเข้าไปในเขตอินเดียแล้ว และได้เกิดการปะทะกันขึ้นทางแถบพรมแดนจีน-อินเดีย จีนแสดงท่าทีก้าวร้าวต่ออินเดียมากขึ้น บั่กกึงประกาศไม่ยอมรับรู้เนวะแมกมาฮอน (Mc Mahon Line) ว่าถูกต้องตามข้อตกลงในการประชุมที่สิมลา (Simla) เมื่อปี ๑๙๕๔ จีนได้ผนวกดินแดนของอินเดียทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ๔๐ ตารางไมล์ อินเดียรู้สึกตกใจมากเมื่อทราบว่าจีนได้สร้างถนนสายเยจุง-การ์ท็อก (Yehchung-Gartok) ถนนสายนี้ตัดผ่านทางภาคตะวันออกและไปสิ้นสุดที่ลาดัคห์ (Ladakh) ซึ่งเท่ากับเป็นการเฉือนเอาดินแดนทางแคว้นแคชเมียร์ไป ๑๒,๐๐๐ ตารางไมล์

ในเดือนกันยายน ๑๙๕๙ รัฐบาลอินเดียได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้จีนเกี่ยวกับการรุกรานอินเดีย แต่จีนไม่สนใจยังคงส่งทหารเข้าไปตั้งอยู่ในลาดัคห์และทิเบตต่อไปเรื่อยๆ กองทหารจีนได้บุกเข้าไปยึดพื้นที่แถบลาดัคห์ของอินเดียเป็นเนื้อที่ประมาณ ๘๐๐ ตารางไมล์ นอกจากนี้จีนได้พิมพ์แผนที่เขตแดนใหม่ ซึ่งผนวกดินแดนของอินเดียเข้าไปอีกประมาณ ๒๖,๐๐๐ ตารางไมล์

การที่จีนเข้ายึดครองทิเบตนั้น ไม่เป็นสิ่งที่แปลกประหลาดนักสำหรับชาวเอเชีย เพราะตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้ว ถ้าครั้งใดที่จีนเข้มแข็งจีนก็ขยายอำนาจเข้ายึดครองทิเบตอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าจีนอ่อนแอทิเบตก็พยายามดิ้นรนเป็นเอกราช ดังนั้นการที่จีนยึดครองทิเบตจึงไม่ใช่ของใหม่ แต่การที่จีนผนวกดินแดนของอินเดียนับว่าเป็นของใหม่สำหรับชาวเอเชียและเป็นเรื่องที่น่าแปลกใจแก่วงการต่างประเทศมาก ทั้งนี้เพราะอินเดียสมัยที่เนห์รูเป็นนายกรัฐมนตรีได้แสดงตนเป็นมิตรอันดีกับจีนทั้งในองค์การสหประชาชาติและนอกองค์การสหประชาชาติ เหตุผลประการหนึ่งที่อินเดียต้องสนิทสนมกับจีน ก็เพราะอินเดียมีพรมแดนติดต่อกับจีนเป็นระยะยาว

อย่างไรก็ตามนายเนห์รูก็ได้ประกาศอย่างแข็งขันว่า อินเดียจะไม่ยอมให้จีนรุนรานอย่างเด็ดขาดแต่ก็ยอมเจรจาด้วยสันติวิธี ในขณะเดียวกันพรรคฝ่ายค้านในอินเดียได้โจมตีนโยบายของนายเนห์รูในการดำเนินนโยบายผิดพลาด และเรียกร้องให้นายเนห์รูลาออก

จากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่นายเนห์รูก็ไม่ยอมลาออกและตั้งใจจะเจรจากับจีนด้วยสันติวิธีต่อไป

ภายหลังจากจีนได้บุกรุกเข้าไปในดินแดนอินเดียลึกเข้าไปหลายไมล์แล้ว จึงได้เสนอเจรจาสงบศึกกับอินเดียที่กรุงปักกิ่ง ในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็ตกลงหยุดยิงกันได้เมื่อต้นปี ๑๙๖๓ เหตุการณ์ทางด้านพรมแดนจีน–อินเดียในปัจจุบันนี้สงบเงียบแม้ว่าจะมีทหารทั้งสองฝ่ายตั้งประจำอยู่ที่พรมแดนก็ตาม จีนคงไม่แหย่ให้เกิดวิกฤติการณ์ร้ายแรงทางด้านพรมแดนอินเดียแน่ เพราะจีนหวาดกลัวการรุกรานของรุสเซียมากกว่าอินเดีย กำลังทหารจีนส่วนใหญ่ส่งไปไว้ที่พรมแดนรุสเซียมากกว่าอินเดีย ผลจากการที่จีนรุกรานอินเดียประการหนึ่งก็คือ ประเทศในเอเชียทั้งหลายเริ่มไม่ไว้ใจจีน เพราะกลัวว่าจีนอาจจะใช้วิธีการอย่างเดียวที่ใช้กับอินเดียมาใช้กับตนบ้าง

กลางปี ค.ศ. ๑๙๗๖ จีนกับอินเดียได้ปิดสัมพันธ์ทางการทูตขึ้นมาใหม่ ภายหลังที่ได้หยุดชะงักตั้งแต่ปี ๑๙๖๒ ซึ่งสองฝ่ายทำสงครามกันอย่างรุนแรง หลังจากเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกันแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างก็ส่งคณะทูตเดินทางไปเยี่ยมซึ่งกันและกัน และตกลงที่จะแลกเปลี่ยนทางการค้าและความรู้ทางด้านเทคโนโลยี เมื่อต้นปี ๑๙๗๘ จีนได้ส่งคณะทูตไปเยือนอินเดีย คณะทูตจีนได้เข้าพบนายเดซายนายกรัฐมนตรีอินเดีย ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันว่า ปัญหากรณีพิพาททางชายแดนจีน–อินเดียซึ่งยืดเยื้อมายาวนานนั้นควรยุติกันได้ด้วยการเจรจา

การเปิดสัมพันธ์ทางการทูตใหม่ระหว่างจีนกับอินเดีย อาจจะนำความยุ่งยากมาสู่ความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับอินเดีย และอาจจะเป็นเหตุให้จีนเกิดขัดใจกับปากีสถาน เพราะอินเดียกับปากีสถานก็ไม่ถูกกัน

บัญหาไต้หวัน

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๙ จีนคอมมิวนิสต์ยึดผืนแผ่นดินใหญ่ได้ทั้งประเทศ เจียงไคเชคเลยต้องอพยพกองทหาร และพลเรือนที่ยังจงรักภักดีต่อตนไปอยู่เกาะไต้หวัน*

---

* ไต้หวันหรือฟอร์โมซา (Formosa) มีเนื้อที่ ๑๔,๐๐๐ ตารางไมล์ อยู่ห่างจากผืนแผ่นดินใหญ่ ๑๑๐ ไมล์ นอกเหนือจากจีนคณะชาติจะครอบครองเกาะไต้หวันแล้ว ยังครอบครองเกาะอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงอีก ๑๓ เกาะเล็ก ๆ และหมู่เกาะเปสกาดอเรส (Pescadores) อีก ๖๓ เกาะ ปัจจุบันไต้หวันมีประชากรประมาณ ๑๗ ล้านคน

โดยมีเรือสหรัฐช่วยขนย้าย ต่อมาในเดือนมิถุนายน ๑๙๕๐ สงครามเกาหลีระเบิดขึ้น กองทัพเกาหลีเหนือได้บุกรุกเข้าโจมตีดินแดนเกาหลีใต้ ประธานาธิบดีทรูแมนได้ออกคำสั่งให้กองทัพสหรัฐเข้าปฏิบัติการรบในเกาหลี พร้อมกันนั้นก็ได้สั่งให้กองทัพเรือที่ ๗ เข้าป้องกันเกาะไต้หวัน เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าโจมตียึดเป็นฐานทัพรุกรานสหรัฐในมหาสมุทรแปซิฟิก การที่จีนคอมมิวนิสต์ได้ส่งกองทัพเข้าช่วยเกาหลีเหนือทำให้สหรัฐเกิดความรู้สึกกลัวจีนคอมมิวนิสต์และต้องการที่จะต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น

จีนไม่พอใจสหรัฐอย่างยิ่งในการเข้าแทรกแซงกิจการภายในของตน ก่อนที่จะเกิดสงครามเกาหลีจีนได้เคยประท้วงไปยังองค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหากองทัพเรือที่ ๗ ของสหรัฐที่มาปรากฏอยู่ในบริเวณช่องแคบไต้หวัน สหประชาชาติได้เรียกร้องให้สหรัฐถอนกองทัพเรือที่ ๗ ออกไป แต่พอดีเกิดสงครามเกาหลีเสียก่อน สหรัฐจึงไม่ได้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสหประชาชาติ ขณะเดียวกับสหรัฐยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเชคอยู่เสมอมา นอกจากนี้ยังส่งอาหารและอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปในไต้หวัน จีนเกรงว่าสหรัฐจะช่วยไต้หวันยกพลขึ้นผืนแผ่นดินใหญ่ จึงสร้างแนวป้องกันแถบชายฝั่งไว้อย่างมั่นคง ขณะเดียวกันก็ประกาศว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ จีนยังประกาศปลดปล่อยไต้หวันอีกด้วย ซึ่งทำให้รัฐบาลไต้หวันและรัฐบาลสหรัฐมีความหวาดกลัว ประเทศทั้งสองจึงได้เซ็นสัญญาร่วมป้องกันไต้หวัน–วอชิงตัน (Taiwan-Washington Mutual Defence Treaty ๑๙๕๔) นอกจากนั้นสหรัฐยังได้ให้การช่วยเหลือไต้หวัน คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๐๐ ล้าน และเงินอีกส่วนหนึ่งสำหรับพัฒนาเศรษฐกิจของไต้หวัน ช่วยให้ไต้หวันสร้างแนวป้องกันและกองทัพได้อย่างเข้มแข็ง พร้อมกันนั้นสหรัฐยังได้ตั้งฐานทัพและส่งทหารเข้าไปในไต้หวันอีกด้วย ประมาณกันว่าขณะนั้นมีทหารอเมริกันอยู่ในไต้หวันราว ๑๐,๐๐๐ คน ด้วยเหตุนี้เองจีนจึงเรียกร้องให้สหรัฐถอนทหารและเลิกแทรกแซงกิจการภายในของจีน ปัญหาไต้หวันจึงเป็นปัญหาร้ายแรงที่ทำให้จีนกับสหรัฐเป็นศัตรูกัน

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ ผู้แทนสหรัฐและจีนได้ประชุมกันที่กรุงเจนีวาเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในวิกฤติการณ์ไต้หวัน ผู้แทนจีนได้ขอร้องให้สหรัฐถอนตัวออกจากการคุ้มกรองไต้หวัน แต่สหรัฐปฏิเสธ ขณะเดียวกันสหรัฐได้สร้างเสริมกำลังทหารจีนไต้หวันเป็นการใหญ่ จีนจึงพยายามเจรจากับไต้หวันโดยตรงแต่ก็ประสบความล้มเหลว ในปี ๑๙๕๘ สถาน-

การณ์ในช่องแคบไต้หวันเลื่อมทรามลงอย่างรวดเร็ว ไต้หวันเสริมสร้างกำลังทหารอย่างขนานใหญ่บนเกาะคีมอยและมัตสุ สหรัฐได้ส่งที่ปรึกษาทางทหารเข้าไปประจำการบนเกาะทั้งสอง ไต้หวันเริ่มใช้เกาะคีมอยและมัตสุเป็นฐานทัพสำหรับโจมตีจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่และส่งเครื่องบินจารกรรมบินเข้าไปสอดแนมในดินแดนจีน และได้นำเอาใบปลิวจำนวนมากมายไปทิ้งเหนือผืนแผ่นดินใหญ่ เจียงไคเชคเฝ้ารอคอยว่าถ้าประชาชนบนผืนแผ่นดินใหญ่ลุกฮือขึ้นเพราะความอดอยากเมื่อใด ไต้หวันก็จะบุกขึ้นฝั่งเมื่อนั้น เจียงรู้ดีว่าเจียงจะไม่ได้รับความสำเร็จในการบุกผืนแผ่นดินใหญ่ถ้าหากสหรัฐไม่สนับสนุน เจียงคุยอยู่เสมอว่าจะยกพลขึ้นผืนแผ่นดินใหญ่ให้จงได้[๖๐] ในปี ๑๙๕๘ เจียงได้ส่งทหารถึงหนึ่งในสี่ของทหารทั้งหมดขึ้นไปประจำที่เกาะคีมอยและมัตสุซึ่งอยู่ห่างจากฝั่งแผ่นดินใหญ่ประมาณ ๕ ไมล์ รัฐบาลไต้หวันประกาศว่า การปลดปล่อยผืนแผ่นดินใหญ่กำลังใกล้เข้ามาแล้ว

ทางฝ่ายจีนตั้งแต่ปี ๑๙๕๕ เป็นต้นมา ได้เสริมสร้างกำลังทหารในดินแดนของตนทรงข้ามกับเกาะคีมอย โดยชุมนุมทหารและเรือรบตลอดจนเครื่องบินจำนวนมากมาย ในเดือนสิงหาคม ๑๙๕๘ จึงเริ่มเปิดฉากระดมยิงเกาะคีมอยด้วยปืนใหญ่ สหรัฐได้เข้าแทรกแซงโดยสั่งเรือรบและเครื่องบินเข้าคุ้มครองเกาะไต้หวัน ถ้าหากจีนบุกเกาะไต้หวัน สหรัฐก็จะต้องเข้าช่วยไต้หวันอย่างแน่นอน จูเอินไลได้กล่าวหาว่าเจียงไคเชคมีแผนการที่จะบุกขึ้นผืนแผ่นดินใหญ่โดยมีสหรัฐหนุนหลัง ขณะเดียวกันนายครุสชอฟได้มีสาส์นถึงประธานาธิบดีไอเซนฮาว์แห่งสหรัฐโดยเตือนว่า การโจมตีผืนแผ่นดินใหญ่ของจีน รุสเซียจะถือว่ารุสเซียถูกโจมตีด้วย"[๖๑] ฤดูร้อนปี ๑๙๕๘ ผู้นำชั้นสูงของจีนในปักกิ่งก็ประกาศจะปลดปล่อยไต้หวัน

ในระหว่างที่เกิดวิกฤติการณ์ไต้หวันอยู่นั้น ประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ได้ขอร้องต่อรัฐสภาให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีในการที่จะทำสงครามเพื่อคุ้มครองไต้หวัน ขณะเดียวกันไอเซนฮาว์ได้สั่งให้กองทัพเรือที่ ๗ เข้าคุ้มครองช่องแคบไต้หวัน สหรัฐประกาศว่าเครื่องบินสหรัฐซึ่งบรรทุกลูกระเบิดนิวเคลียร์พร้อมที่จะถล่มผืนแผ่นดินใหญ่ แม้ว่าจีนจะถล่มเกาะคีมอยและมัตสุด้วยปืนใหญ่ แต่จีนก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่ให้กระสุนปืนไปโดนเรือรบสหรัฐแสดงว่าจีนยังไม่พร้อมที่จะเสี่ยงทำสงครามกับสหรัฐ[๖๒]

---

๖๐ Edgar Snow *Red China Today* p. 598

๖๑ O. Edmund Clubb *20th Century China* p. 369

๖๒ Edgar Snow, *op. cit.* 598

ทางฝ่ายเจียงไคเชค เมื่อถึงวันฉลองวันชาติไต้หวันทุกปี เจียงมักประกาศอยู่เสมอว่า จะยกพลบุกขึ้นผืนแผ่นดินใหญ่เพื่อยึดจีนคืนจากคอมมิวนิสต์ให้จงได้ การประกาศของเจียงนั้นก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่าเป็นไปได้ยาก เพราะชาวจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่มิได้นิยมเจียง สมัยที่เจียงเป็นประธานาธิบดีก็ไม่สามารถแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของประเทศได้ ซ้ำร้ายรัฐบาลเจียงยังเต็มไปด้วยข้าราชการคอรัปชั่นสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวจีนอย่างมากมาย

สิ่งที่สำคัญก็คือกองทัพไต้หวันซึ่งมีกำลังพลประมาณ ๖ แสนคนจะยกพลขึ้นบกไปรบกับกองทัพสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีกำลังถึง ๔ ล้านคนได้อย่างไรและยังมีอาวุธที่ทันสมัยตลอดจนจรวดติดหัวรบปรมาณูอีกด้วย ไม่มีทางสำเร็จที่ไต้หวันจะโจมตีผืนแผ่นดินใหญ่ด้วยลำพังตนเองนอกเหนือจากสหรัฐจะเข้าช่วย ยิ่งในปัจจุบันนี้สหรัฐได้จับมือกับจีนแล้ว การที่สหรัฐจะไปช่วยไต้หวันบุกขึ้นผืนแผ่นดินใหญ่จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

ในอดีต ไต้หวันประสบความสำเร็จอย่างดีในการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากประธานาธิบดีเจียงไคเชคประมุขแห่งไต้หวันพยายามแก้ไขปัญหาการปกครองที่เจียงเคยล้มเหลวเมื่อครั้งมีอำนาจอยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่ได้สำเร็จ เจียงสามารถปราบคอรัปชั่นได้สำเร็จในไต้หวันและวางรากฐานการปกครองได้อย่างมั่นคง การที่ไต้หวันมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ปัจจัยส่วนประกอบที่สำคัญก็เนื่องมาจากชาวจีนมีความขยันขันแข็งรักการทำงานและมีความอดทนนั่นเอง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือโครงการพัฒนาประเทศนั้นได้วางไว้เป็นขั้น ๆ อย่างดียิ่ง ไต้หวันประสบความสำเร็จทั้งในด้านการพัฒนาเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ปัจจุบันนี้ไต้หวันเป็นประเทศที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากประเทศหนึ่งในเอเชีย

อนาคตทางการเมืองของไต้หวัน เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๗๙ สหรัฐกับจีนก็ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เป็นการสิ้นสุดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐกับไต้หวันอย่างเด็ดขาด นอกจากนั้นยังเป็นการสิ้นสุดสัญญาทางทหารระหว่างสหรัฐกับไต้หวันไปด้วย ซึ่งหมายความว่าถ้าจีนจะใช้กำลังบุกยึดไต้หวันแล้วสหรัฐก็ไม่มีสิทธิที่จะอ้างเหตุผลใด ๆ ในการเข้าช่วยไต้หวัน เพราะสหรัฐได้ยอมรับอย่างเป็นทางการแล้วว่าไต้หวันคือมณฑลหนึ่งของจีน

ความจริงแล้วสหรัฐก็ไม่อยากละทิ้งไต้หวัน เนื่องจากสหรัฐมีผลประโยชน์ในไต้หวันอย่างมากมาย นายทุนสหรัฐได้ไปลงทุนไว้ในไต้หวันอย่างมหาศาล นอกจากนั้นสหรัฐยังค้ากับไต้หวันมากกว่าค้ากับจีนเสียอีก ดังเช่นสถิติระหว่างปี ๑๙๗๒–๑๙๗๔ สหรัฐส่งสินค้าไปขายไต้หวันเพิ่มขึ้นถึง ๖ เท่าคือจาก ๕๔๕ ล้านดอลลาร์มาเป็น ๓๐๔๒ ล้านดอลลาร์ ขณะเดียวกันสหรัฐส่งสินค้าไปขายยังจีนเพียง ๗๔๔ ล้านดอลลาร์เท่านั้น[๖๓] นอกจากนั้นการที่สหรัฐละทิ้งไต้หวันเท่ากับเป็นการละทิ้งอุดมการแห่งการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งทำให้มิตรประเทศของสหรัฐไม่เชื่อถือสหรัฐต่อไปอีกก็ได้

การที่สหรัฐรับรองจีนนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าสหรัฐได้ยอมรับความจริงข้อหนึ่งคือสหรัฐไม่อาจผืนความจริงที่ว่า มีประชากรของประเทศหนึ่งจำนวนถึง ๙๐๐ ล้านคนอยู่ในโลกนี้ ซึ่งสหรัฐไม่สามารถบีดตาตัวเองได้ ประกอบกับสถานการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป จีนกับรุสเซียเป็นศัตรูกัน ถ้าสหรัฐสามารถจับมือกับจีนได้ก็สามารถสร้างดุลย์อำนาจกับรุสเซียได้อย่างดี นอกจากนั้นสหรัฐยังสามารถขายสินค้าให้จีนอีกก็ยังได้ เมื่อชั่งน้ำหนักแล้วการเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนย่อมดีกว่าการมีสัมพันธ์กับไต้หวัน

ในระยะแรกสหรัฐก็รู้สึกหวั่นวิตกว่า เมื่อสหรัฐรับรองจีนและตัดสัมพันธ์กับไต้หวันแล้วจีนอาจจะบุกยึดไต้หวันได้ แต่บัญหานี้เบาบางลงไปในเมื่อนายเติ้ง เสี่ยวผิง ขณะเยือนสหรัฐในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ ได้แจ้งแก่ผู้นำสมาชิกสภาสูงของสหรัฐว่า จีนไม่มีนโยบายที่จะรวมไต้หวันโดยใช้กำลังหรือเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของไต้หวัน ในเรื่องนี้ผู้นำจีนได้ย้ำอยู่เสมอว่าต้องการรวมไต้หวันโดยสันติวิธี[๖๔]

มีแนวโน้มว่าทั้งสองฝ่ายอาจจะรวมกันได้โดยทางสันติ ดังจะเห็นได้จากเมื่อปลายปี ๑๙๗๖ ไต้หวันได้ส่งผู้แทนไปเจรจากับรัฐบาลจีนเกี่ยวกับการรวมไต้หวันและมีการตกลงกันว่าจีนยอมให้ไต้หวันปกครองตนเอง แต่จีนขอควบคุมเรื่องการทหาร[๖๕] นอกจากนั้นทั้งสองฝ่ายยังค้าขายกันมากขึ้นตามลำดับโดยผ่านบริษัทฮ่องกง แต่ไต้หวันพยายามบีดบังเรื่องการค้ากับจีนไว้เป็นความลับและไต้หวันยังแสดงท่าทีเป็นมิตรต่อจีนมากขึ้น[๖๖] ข้อเสนอ

---

๖๓ ชมรมวิเทศสัมพันธ์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย *มองโลก* หน้า ๑๕๗

๖๔ Fareastern Economic Review, February 9, 1979, p. 25

๖๕ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

๖๖ Newsweek, May, 1977, pp. 10–11

ล่าสุดของจีนในเรื่องการรวมไต้หวันก็คือ จีนยินดีให้ไต้หวันคุมกิจการทางด้านทหาร ตำรวจ และศาล แต่ต้องใช้ธงจีนและยอมรับรัฐบาลจีน นอกจากนั้นไต้หวันยังมีสิทธิ์เปิดสำนักงานการค้า และการแข่งขันทางด้านพาณิชย์บนผืนแผ่นดินใหญ่ได้อีกด้วย ขณะนี้การเจรจาระหว่างจีนกับไต้หวันกำลังดำเนินอยู่[๖๗]

ปัจจุบันนี้มีประเทศต่าง ๆ ในโลกที่ยังรับรองไต้หวันเพียงไม่กี่ประเทศ นายเจียงจิงกัว บุตรชายของเจียงไคเชคที่ขึ้นดำรงตำแหน่งแทนบิดายังประกาศนโยบายตามอย่างบิดาของตน โดยจะเจริญรอยตามทุกประการไม่ว่าจะเป็นนโยบายปกครองแบบเผด็จการในไต้หวันหรือนโยบายต่างประเทศ เป็นที่เชื่อกันว่าในอนาคตที่ไม่ไกลนัก ไต้หวันคงจะต้องรวมกับจีน เพราะไต้หวันไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวได้

จีนกับสหรัฐ

นับตั้งแต่จีนได้ยึดครองผืนแผ่นดินใหญ่เมื่อปี ๑๙๔๙ เป็นต้นมา ตลอดระยะเวลาเกือบ ๓๐ ปี สหรัฐได้ใช้นโยบายปิดล้อมจีน (Containment Policy) ไม่เพียงแต่จะใช้เวทีการเมืองระหว่างประเทศในการประณามจีนว่าเป็นผู้รุกรานเท่านั้น สหรัฐยังประสงค์ที่ใช้กำลังทหารในการปิดล้อมจีนอีกด้วย จึงทำให้สหรัฐเสริมกำลังกองทัพไว้ในเอเชียหลายแห่ง อาทิ ไต้หวัน โอกินาวาของญี่ปุ่น เกาหลี เอเชียอาคเนย์ โดยแบ่งการปิดล้อมออกเป็น ๒ รอบ (Double Enclavement) คือบริเวณเอเชียตะวันออกและตามบริเวณพรมแดนของประเทศที่มีดินแดนติดต่อกับจีนรอบหนึ่ง และบริเวณเอเชียอาคเนย์รวมตลอดถึงออสเตรเลียและนิวซีแลนด์อีกรอบหนึ่ง องค์การ ส.ป.อ. นั้นก็ตั้งขึ้นเพื่อปิดล้อมจีนโดยเฉพาะ[๖๘]

นอกจากสหรัฐจะปิดล้อมจีนทางด้านยุทธศาสตร์แล้ว สหรัฐยังปิดล้อมจีนทางด้านเศรษฐกิจอีกด้วย ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นไป รัฐบาลสหรัฐได้ออกกฎอย่างเข้มงวดที่จะค้าขายกับจีน และพยายามกีดกันประเทศพันธมิตรของสหรัฐมิให้ค้ากับจีนอย่างสะดวกอีกด้วยทั้งนี้สหรัฐมีนโยบายที่จะให้จีนโดดเดี่ยวทางการค้า[๖๙]

---

๖๗ มติชน ฉบับวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๒

๖๘ ชูชาติ กังวาลกิจมงคล "การเจรจาระหว่างบักกิ่งกับวอชิงตันในปัญหาเอเชีย" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบันชุดที่ ๑๒* ธ.ค. ๒๕๑๔, หน้า ๖

๖๙ C.P. Fitzgerald and Myra Roper *op. cit* p. 28

สหรัฐเป็นหัวเรือใหญ่ในการรวบรวมเสียงสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ กีดกันมิให้จีนเข้าไปเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เมื่อสงครามเกาหลีเกิดขึ้นสหรัฐเป็นตัวตั้งตัวตีในการขอมติของสหประชาชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำจีนเรียกว่า "เครื่องมือของจักรวรรดินิยม" ให้ส่งทหารไปรบกับจีน และซ้ำยังห้ามประเทศสมาชิกส่งวัสดุที่อาจใช้เพื่อการสงครามไปยังจีน

นโยบายต่อต้านจีนของสหรัฐดังกล่าวทำให้สหรัฐถลำตัวเข้ามาในเอเชียมากขึ้นทุกที ดังจะเห็นได้จากการที่สหรัฐส่งทหารเข้าไปรบในเวียดนาม ลาว และเขมร แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะเวียดนามเหนือได้ สหรัฐพยายามสกัดกั้นอิทธิพลของจีนทุกวิถีทาง พยายามแยกจีนออกไปจากองค์การโลกเพื่อให้จีนอยู่โดดเดี่ยว ฉะนั้น จีนจึงถือว่าสหรัฐเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ของจีน และสหรัฐก็ถือว่าจีนเป็นศัตรูเช่นเดียวกัน

สหรัฐประสบความล้มเหลวในการต่อต้านอิทธิพลของจีนในลาว เขมร และเวียดนามในช่วงระยะเวลาหลายปี นับตั้งแต่ปี ๑๙๖๙ จนถึงปัจจุบันท่าทีของสหรัฐต่อบ้กกึงเริ่มลดความแข็งกร้าวลง เพราะสหรัฐตระหนักดีว่าจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาเอเชียได้เลยถ้าปราศจากความร่วมมือจากจีน ประกอบกับสหรัฐได้รับความเสียหายอย่างใหญ่หลวงในสงครามอินโดจีน และประชาชนได้บีบบังคับให้รัฐบาลถอนทหารออกจากเวียดนาม จึงทำให้สหรัฐต้องหันหน้ามาปรองดองกับจีน ทางฝ่ายจีนเองก็มีความต้องการที่จะผ่อนปรนต่อสหรัฐเช่นเดียวกัน การที่จีนต้องการจะเจรจากับสหรัฐก็เนื่องมาจากปัญหาพรมแดนระหว่างรุสเซียกับจีน ในระยะหลังจีนกลัวรุสเซียกับจีนตั้งประจันหน้ากันอยู่ทางแถบแม่น้ำอามูร์พรั่งพร้อมด้วยจรวดติดขีปนาวุธ ซึ่งทั้งสองฝ่ายเตรียมที่จะถล่มเข้าหากัน นอกจากนั้นจีนยังรู้สึกวิตกกรณีรุสเซียส่งกองทัพเรือเข้ามาเพ่นพ่านทางแถบมหาสมุทรอินเดีย จีนกลัวรุสเซียจะบีดล้อมจีนทั้งเหนือและทางใต้ ดังนั้น จีนจึงต้องการที่จะให้สหรัฐอยู่ในเอเชียต่อไปเพื่อที่จะคอยถ่วงดุลย์อำนาจกับรุสเซีย นอกจากนั้นจีนไม่ค่อยสบายใจนักในการที่ญี่ปุ่นขยายอำนาจทางกองทัพอีกด้วย ถ้าญี่ปุ่นมีกำลังเข้มแข็งทางทหารเมื่อใดก็ย่อมจะไม่ปลอดภัยต่อจีนเหมือนดังในอดีตที่ญี่ปุ่นเคยรุกรานจีนมาแล้ว

ตั้งแต่ปี ๑๙๖๐ เป็นต้นไปสหรัฐได้เริ่มผ่อนคลายความตึงเครียดกับจีน คือนายดีนรัสก์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้ประกาศอนุญาตให้ชาวสหรัฐไปผืนแผ่นดินใหญ่ได้

เป็นการผ่อนคลายการติดต่อระหว่างประชาชนกับประชาชน อนุญาตให้ห้องสมุดในสหรัฐซื้อหนังสือที่ดีพิมพ์จากจีนได้ ต่อมาชาวสหรัฐก็สามารถติดต่อทางไปรษณีย์กับชาวจีนได้ สหรัฐขายข้าวให้แก่จีน และเริ่มอนุญาตให้นักหนังสือพิมพ์จีนเดินทางเข้ามายังสหรัฐได้[๗๐]

ทั้งจีนและสหรัฐได้เริ่มมีการปรึกษากันอย่างลับ ๆ หลายครั้งหลายหนในเมืองหลวงของโปแลนด์ โดยใช้เอกอัครราชทูตของแต่ละฝ่ายประจำโปแลนด์พบปะเจรจากันเรื่อยมา เหตุการณ์ที่ทำให้สองประเทศสนิทสนมกันขึ้นมามากก็เนื่องมาจากในเดือนเมษายน ๑๙๗๑ ขณะที่มีการแข่งขันชิงแชมเปี้ยนโลกเทเบิลเทนนิส (ปิงปอง) ที่เมืองนาโงยา ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐและจีนได้ส่งนักกีฬาเข้าแข่งขันด้วย เหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงก็คือ จีนได้เชิญนักกีฬาปิงปองสหรัฐให้ไปเยือนปักกิ่ง นักกีฬาสหรัฐตอบรับคำเชิญอย่างเต็มใจ และทางปักกิ่งก็ได้ต้อนรับนักกีฬาปิงปองสหรัฐอย่างอบอุ่น

เส้นทางสายวอชิงตัน–ปักกิ่ง ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๑ รัฐบาลนิกสันได้ส่ง ดร. เฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษาฝ่ายความมั่นคงของประธานาธิบดี เดินทางไปยังปักกิ่งอย่างลับ ๆ เพื่อกรุยทางให้ประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปเยือนปักกิ่งในโอกาสต่อไป

จีนได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติแทนไต้หวัน เป็นเวลาหลายปีแล้วที่รุสเซีย อินเดีย และแอลเบเนียได้ผลัดกันพยายามเสนอต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติให้ขับไต้หวันออกจากสมาชิกสหประชาชาติ และให้รับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าแทนที่ แต่ญัตติดังกล่าวนั้นสหรัฐพยายามระดมหาเสียงจากประเทศต่าง ๆ คัดค้านทุกปี และประสบผลสำเร็จด้วยดีตลอดมา

ครั้นต่อมาสหรัฐได้แสดงท่าทีผ่อนปรนต่อจีน เช่นส่งนักกีฬาปิงปองไปแข่งขันที่ปักกิ่ง ส่งนายคิสซิงเจอร์เดินทางไปพบผู้นำจีน และประธานาธิบดีนิกสันแสดงความประสงค์ที่จะไปเยือนจีน จึงทำให้ประเทศที่เคยสนับสนุนนโยบายต่อต้านจีนตามแบบสหรัฐก็เปลี่ยนท่าทีหันมาสนับสนุนจีนมากขึ้น

ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๑ ปัญหาจีนได้ถูกนำเข้าสู่ที่ประชุมสมัชชาเพื่อพิจารณาเหมือนเช่นเคยทุกปี การต่อสู้ในปีนี้จึงมีรสชาดและตื่นเต้นยิ่งกว่าทุก ๆ ปีที่ผ่านมา

ผู้แทนแอลเบเนียได้เสนอญัตติต่อที่ประชุมให้รับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ และให้ขับจีนไต้หวันออกไป ปรากฏว่าในปีนี้สหรัฐไม่คัดค้าน

---

๗๐ C.P. Fitzgerald and Myra Roper, *op cit.* p. 29

การรับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิก แต่สหรัฐขอมิให้ขับไต้หวันออกไปแต่ให้มี ๒ จีนในองค์การสหประชาชาติ ดังนั้นญัตติที่จะโหวตกันในสมัชชาปีนี้จึงไม่เหมือนปีก่อน ๆ คือจะโหวตกันว่าจะยอมรับให้มีสองจีน (ญัตติของสหรัฐ) หรือให้มีจีนเดียวคือสาธารณรัฐประชาชนจีน (ญัตติของแอลเบเนีย)

ผลของการลงมติปรากฏว่า เสียงที่สนับสนุนญัตติของผู้แทนแอลเบเนียชนะด้วยคะแนนอย่างท่วมท้นถึง ๗๖ ต่อ ๓๕ และไม่เข้าประชุม ๓ ประเทศ งดออกเสียง ๑๗ ประเทศ (รวมทั้งไทยด้วย)

ก่อนที่จะมีการโหวตเสียงลงมติไม่กี่ชั่วโมง จีนคณะชาติหรือไต้หวันก็ประกาศลาออกจากสหประชาชาติ ทั้งนี้เพราะรู้ตัวล่วงหน้าว่าการโหวตครั้งนี้ไต้หวันจะต้องถูกขับออกจากองค์การสหประชาชาติแน่จึงชิงลาออกเสียก่อน

นิกสันเยือนปักกิ่ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๒ ประธานาธิบดีนิกสันพร้อมด้วยนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษา ได้เดินทางไปเยือนปักกิ่งตามคำเชิญของรัฐบาลจีน ระหว่างที่อยู่ปักกิ่งนั้น ผู้นำสหรัฐได้พบปะเจรจากับนายจูเอินไล และนายเหมาเจ๋อตุง หลายครั้ง ทั้งสองฝ่ายเจรจากันอย่างฉันมิตร บรรยากาศที่เคยเป็นศัตรูกันมายี่สิบกว่าปีดูมีทีท่าลดลงไปมาก ต่างก็แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อกันอย่างอบอุ่น ผู้นำทั้งสองประเทศได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันโดยสหรัฐยอมรับรองว่า *มีประเทศจีนเพียงแห่งเดียวและไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน*

ชาวไต้หวันและรัฐบาลแสดงความโกรธแค้นสหรัฐอย่างรุนแรง หนังสือพิมพ์ในจีนไต้หวันได้ลงข่าวประณามสหรัฐอย่างรุนแรงและขมขื่น ส่วนประเทศอื่น ๆ เช่น แคนาดา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อังกฤษ ออสเตรเลีย เยอรมันตะวันตก ฯลฯ ต่างก็แสดงความพอใจในการที่สหรัฐและจีนจับมือกันได้ และแสดงความหวังว่าการประจันหน้าระหว่างสหรัฐกับจีนคงจะลดความตึงเครียดลง เป็นการช่วยทำให้โลกเกิดสันติภาพ

ความร่วมมือระหว่างจีนกับสหรัฐ ก่อนที่สหรัฐกับจีนจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๗๙ ทั้งสองประเทศก็ได้มีการติดต่อค้าขายและได้จัดตั้งสำนักงานติดต่อประจำซึ่งกันและกันแล้ว สำหรับการค้าระหว่างประเทศทั้งสองก็ได้เพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะจีนยังต้องการซื้อเครื่องจักรจากสหรัฐ ในปี ๑๙๗๓

สหรัฐได้ขายเครื่องบินโบอิ้ง ๗๐๗ จำนวน ๑๐ ลำให้แก่จีน สหรัฐเชื่อว่าจีนจะไม่เป็นภัยต่อสหรัฐอย่างใด ตราบใดที่จีนกับรุสเซียยังขัดแย้งกันอยู่[๗๑] ในเดือนธันวาคม ๑๙๗๕ ประธานาธิบดีฟอร์ดได้เดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของรัฐบาลจีน ระหว่างที่ประธานาธิบดีฟอร์ดอยู่ในเมืองจีนนั้น ฟอร์ดได้แถลงว่าจะรับรองจีนอย่างแน่นอน[๗๒] สำหรับจีนนั้นได้แสดงท่าทีพร้อมที่จะเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐคือ สหรัฐจะต้องถอนทหารออกจากไต้หวันจะต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน และหลังจากที่สหรัฐกับจีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกันแล้ว สหรัฐจะจัดตั้งสำนักงานที่ไทเปได้เพียงระดับสำนักงานแลกเปลี่ยนทางการค้าเท่านั้น[๗๓] ต่อมาในสมัยของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ก็ดำเนินนโยบายผูกสัมพันธไมตรีกับจีนต่อไปอีก จนในที่สุดก็สามารถเปิดสัมพันธ์ทางการทูตได้สำเร็จดังได้กล่าวมาแล้ว

การที่จีนกับสหรัฐสามารถเปิดสัมพันธ์ทางการทูตได้อย่างรวดเร็วนั้นเป็นเพราะทั้งสองประเทศต่างก็ปรารถนาที่จะบรรลุผลดังกล่าวให้รวดเร็วยิ่งขึ้น และทั้งสองฝ่ายต่างก็แสดงท่าทีโอนอ่อนต่อกัน ดังเช่นจีนได้แสดงท่าทีว่าจะไม่ใช้กำลังบุกเข้ายึดไต้หวัน ส่วนสหรัฐก็แสดงท่าทีว่าพร้อมที่จะตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน เมื่อแก๊งทั้งสี่สิ้นอำนาจไปแล้ว รัฐบาลหัวโก๊ะ ฟง และ เติ้ง เสี่ยวผิง ก็ประกาศนโยบายสี่ทันสมัย ซึ่งจีนจำเป็นจะต้องพึ่งประเทศตะวันตกโดยเฉพาะความรู้ทางด้านเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกา และยุโรป นอกจากนั้นจีนเห็นความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาแนวร่วมกับประเทศตะวันตก ในการต่อต้านอิทธิพลของโซเวียต ปลายเดือนมกราคม ๑๙๗๙ นายเติ้งเสี่ยวผิงเดินทางเยือนสหรัฐอย่างเป็นทางการ รัฐบาลสหรัฐได้จัดการต้อนรับอย่างมโหฬาร พร้อมกันนั้นประธานาธิบดีคาร์เตอร์ก็แจ้งแก่นายเติ้งว่า สหรัฐต้องการเห็นจีนเข้มแข็งและปลอดภัย[๗๔] เป็นที่ทราบกันดีว่าการที่ผู้นำจีนเดินทางตระเวนสหรัฐและยุโรปในปี ๑๙๗๙ และแสดงท่าทีสนิทสนมนั้นเป็นเพราะมีจุดมุ่งหมายประการหนึ่งก็คือชักชวนสหรัฐและกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกร่วมกันจัดตั้งแนวร่วมเพื่อต่อต้านลัทธิขยายดินแดน ไม่ใช่เฉพาะหมายถึงรุสเซียเท่านั้นแต่หมายถึงทุกประเทศที่คุกคามสันติภาพ[๗๕]

---

๗๑ ประชาชาติรายวัน ฉบับวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๘
๗๒ ประชาชาติรายวัน ฉบับวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๑๘
๗๓ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๘
๗๔ มติชน ฉบับวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๒
๗๕ มติชน ฉบับวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๒

สหรัฐเองก็มีความพอใจที่มีโอกาสสนิทสนมกับจีน เพราะจีนจะเป็นลูกค้ารายใหญ่ในอนาคต นอกจากนั้นสหรัฐยังเสื่อมอิทธิพลในเอเชีย.เต่รุสเซียกลับ.เสดงท่าทีขยายอิทธิพลสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการที่จีนต่อต้านอิทธิพลของโซเวียตก็เท่ากับเป็นการแบ่งเบาภาระของสหรัฐลงไปได้มากทีเดียว เพราะเหตุนี้เองสหรัฐจึงพร้อมที่จะจับมือกับจีน

สำหรับการค้าระหว่างสหรัฐกับจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการทำสัญญาการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐ สัญญานี้สหรัฐให้สิทธิพิเศษทางการค้าแก่จีน เช่น งดเว้นภาษีหรือลดภาษีสินค้าเข้าจากจีน ในปี ๑๙๗๘ การค้าระหว่างสหรัฐกับจีนมีมูลค่า ๑๒๐๐ ล้านดอลลาร์และเป็นที่คาดกันว่าในปี ๑๙๘๕ มูลค่าของการค้าระหว่างประเทศทั้งสองจะสูงขึ้นถึง ๕ พันล้านดอลลาร์ นอกจากนั้นการที่ ร.ม.ต. กลาโหมสหรัฐไปเยือนจีนในเดือนตุลาคม ๑๙๗๙ แสดงให้เห็นว่าในอนาคตสหรัฐอาจจะช่วยเหลือจีนทางด้านทหารอีกด้วย[๗๖]

นโยบายต่างประเทศของจีนทั่วไป

แต่เดิมจีนมีนโยบายแข็งกร้าว ต่อต้านตะวันตกอย่างรุนแรงและสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ อย่างออกหน้าออกตา แต่ปัจจุบันนี้จีนได้เปลี่ยนนโยบายไปอย่างมากมาย โดยทั่วไปจีนใช้นโยบายสันติ มุ่งสร้างสัมพันธไมตรีและการค้ากับประเทศต่าง ๆ ดังเช่นจะเห็นได้ว่าจีนมีนโยบายรอมชอมกับสหรัฐ และไม่โจมตีการที่สหรัฐยังมีฐานทัพในเอเชียเหมือนเมื่อก่อน จีนยังยึดมั่นนโยบายที่จะไม่ไปตั้งฐานทัพนอกประเทศ กำลังกองทัพจีนซึ่งใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของโลกมีไว้สำหรับป้องกันประเทศเท่านั้น นโยบายจีนที่ประกาศอยู่เสมอคือไม่สนับสนุนให้มหาอำนาจตั้งฐานทัพนอกประเทศ และคัดค้านลัทธิจักรวรรดินิยมแผ่อำนาจเข้าครอบงำประเทศอื่น นอกจากนั้นจีนยังสนับสนุนองค์การ NATO ให้ต่อต้านรุสเซียและมีโครงการซื้ออาวุธจากประเทศตะวันตกซึ่งอาจจะเป็นสหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส และสวิส[๗๗]

จีนสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ที่มุ่งปลดแอกการกดขี่ การไม่ได้รับความยุติธรรมและการที่ยังตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ เช่นจีนสนับสนุนองค์การปลดแอก

---

๗๖ มติชน ฉบับวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๒๒

๗๗ Asia Year Book 1978 pp. 163–164

ปาเลสไตน์ที่กำลังต่อต้านการยึดครองดินแดนของอิสราเอลในขณะนี้ สนับสนุนองค์การกู้ชาติในแอฟริกาที่ยังถูกชาวผิวขาวกดขี่อยู่

จีนแสดงท่าทีสนับสนุนกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อกันอิทธิพลรุสเซียในภูมิภาคนี้ ดังนั้นในเดือนพฤจิกายน ๑๙๗๘ นายเติ้ง เสี่ยวผิงจึงเดินทางไปเยือนกลุ่มประเทศอาเซียน คือ ไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์พร้อมกันนั้นก็แถลงประณามเวียดนามไปด้วย จีนยังมีปัญหากับอินโดนีเซีย เพราะอินโดนีเซียไม่ยอมเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน สิงคโปร์ก็เช่นเดียวกันยังไม่ยอมเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน มาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซียมีชาวจีนในประเทศของตนมาก จึงพยายามระมัดระวังไม่กล้าสนิทสนมกับจีนเพราะกลัวว่าชาวจีนในประเทศของตนจะก่อการวุ่นวาย ถ้าหากเกิดกรณีพิพาททางการเมืองกับจีน[๗๔] นอกจากนั้นยังไม่ไว้ใจจีนเพราะกลัวว่าจีนจะสนับสนุนพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศของตน

เมื่อเวียดนามยกทัพบุกเข้ายึดเขมร จีนก็ประกาศสนับสนุนรัฐบาลพอลพตของเขมรอย่างเต็มที่ แม้ว่าจีนจะไม่เห็นด้วยกับนโยบายพอลพตในการปกครองเขมรที่กดขี่ประชาชนมากเกินไป[๗๕] แต่จีนก็มองเห็นว่ากลุ่มพอลพตมีความเข้มแข็งกว่ากลุ่มใด ๆ ทั้งหมดในการต่อสู้กับเวียดนาม จีนเห็นว่าการที่เวียดนามเข้ายึดครองเขมรเป็นการรับใช้นโยบายของโซเวียตที่ต้องการขับอิทธิพลของจีนให้ออกไปจากอินโดจีน ซึ่งจีนจะยอมไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จีนจึงโจมตีสั่งสอนเวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ โดยส่งทัพเข้าโจมตีเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ติดพรมแดนจีนสงครามครั้งนี้ จีนไม่ต้องการที่จะขยายขอบเขตของสงครามให้กว้างขวางออกไป เพราะกลัวโซเวียตจะเข้าช่วยเหลือเวียดนาม จุดประสงค์ในการโจมตีเวียดนามของจีนไม่ต้องการยึดดินแดนของเวียดนาม แต่ต้องการที่จะให้เวียดนามเพลาการรุกรานเขมรให้น้อยลง และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าจีนมิใช่เสือกระดาษจะปล่อยให้เวียดนามลบคมไม่ได้ สงครามดำเนินไปได้ไม่กี่วันทั้งสองฝ่ายก็หยุด โดยจีนถอนทหารออกจากดินแดนเวียดนาม หลังจากยึดเมืองต่าง ๆ ได้หลายเมือง ทั้งสองฝ่ายเปิดการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาพิพาทกันแต่ก็ยังไม่สำเร็จจนถึงบัดนี้

สงครามครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับความเสียหายมากทั้งคู่ แม้ว่าจีนจะมีกำลังทหารจำนวนมากกว่าเวียดนาม แต่สมรรถภาพทหารยังสู้เวียดนามไม่ได้และเวียดนามมีอาวุธ

---

๗๔ Asia Year Book 1979, p. 172

๗๕ The Nation, February 5, 1979

ที่ทันสมัยเพราะได้รับความช่วยเหลือจากรุสเซีย จีนขู่ว่าจะโจมตีสั่งสอนเวียดนามอีกเป็นครั้งที่ ๒ แต่ดูเหมือนว่าเวียดนามไม่หวั่นพรั่นพรึงต่อการขู่ของจีนเท่าใดนัก เข้าใจว่าการที่จีนไม่โจมตีสั่งสอนเวียดนามเป็นครั้งที่ ๒ นั้น เป็นเพราะประสบการณ์ครั้งแรกที่รบกับเวียดนามนั้น สมรรถภาพของกองทัพจีนไม่ค่อยจะดีนัก และอาวุธก็ค่อนข้างจะล้าหลัง จีนคงต้องใช้เวลาปรับปรุงกองทัพของตนใหม่ และอีกอย่างหนึ่งจีนเกรงว่าถ้าจีนยกทัพโจมตีเวียดนามอีก นานาชาติก็อาจจะเห็นใจเวียดนามได้

จีนพยายามชักจูงญี่ปุ่นให้ร่วมมือกับจีนในการต่อต้านอิทธิพลของโซเวียต ซึ่งพยายามแผ่อำนาจมายังเอเชีย จีนเรียกรุสเซียว่าประเทศผู้เสาะหาความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ (hegemony) แต่ญี่ปุ่นก็ไม่กล้าร่วมมือกับจีนอย่างจริงจังในเรื่องนี้ เพราะไม่ต้องการที่จะประจันหน้ากับโซเวียตโดยตรง

จีนพยายามตั้งตนเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศโลกที่สาม ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ไม่ฝักใฝ่กับค่ายใด จีนได้ตั้งงบประมาณช่วยเหลือประเทศโลกที่สามถึง ๑๒๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งเป็นการช่วยเหลือทางด้านเกษตร สาธารณสุข และอุตสาหกรรมเบา

ในแอฟริกา อิทธิพลของจีนเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากจีนไปสนิทสนมกับประเทศตะวันตก ซึ่งชาวแอฟริกันถือว่าเป็นพวกจักรวรรดินิยม ขณะเดียวกันอิทธิพลของรุสเซียอยู่ในฐานะที่สูงขึ้น เนื่องจากรุสเซียสนับสนุนขบวนการปฏิวัติในแอฟริกาขับไล่จักรวรรดินิยมตะวันตกออกไปโดยมีคิวบาเป็นเครื่องมือสนับสนุน[๘๐] รุสเซียโจมตีตะวันตกได้อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันจีนก็ไม่กล้าโจมตีตะวันตกเหมือนเมื่อก่อน ซึ่งทำให้ชาวแอฟริกันหันไปหาโซเวียตมากกว่าจีน

กล่าวโดยสรุปนโยบายต่างประเทศของจีนมุ่งแสวงหามิตรประเทศโดยไม่จำกัดว่าจะอยู่ค่ายใดโดยมีจุดประสงค์เพื่อการค้าและเพื่อต่อต้านอิทธิพลของโซเวียต

ข้อมูลบางประการเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบัน

เนื้อที่ของประเทศ ๙,๕๙๖,๙๖๑ ตารางกิโลเมตร

ประชากร (๑๙๗๘) ๙๗๕,๒๐๐,๐๐๐ คน[๘๑]

---

๘๐ มติชน ฉบับวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๒๒

๘๑ Aisia Year Book. 1980, p. 162

ประชากรเพิ่มขึ้นปีละ ๑.๕%

เขตการปกครองประกอบด้วย ๒๒ มณฑล (รวมทั้งไต้หวัน) มีรัฐอิสระอีก ๕ รัฐ คือ Inner Mongolia, Sinkiang Uighur, Kwangsi Chuang, Ningsia-Hui, Tibet-Chamdo และมีนครที่ปกครองด้วยระบบเทศบาลอีก ๓ นครคือ ปักกิ่ง เทียนสิน และเซี่ยงไฮ้[๘๒]

ประเทศที่ส่งสินค้าไปจำหน่ายยังจีนมากที่สุด ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น เยอรมนีตะวันตก ฯลฯ ประเทศที่ค้าขายกับจีนมากที่สุดคือ ญี่ปุ่น

สินค้าเข้าได้แก่ ข้าวสาลี เหล็ก เครื่องจักร เครื่องเคมี ฯลฯ

สินค้าออกได้แก่ อาหารสำเร็จรูป ใยสังเคราะห์ เสื้อผ้า ฯลฯ

ประเทศที่จีนส่งสินค้าไปขายมากที่สุด ได้แก่ ฮ่องกง ญี่ปุ่น ฯลฯ

มูลค่าสินค้าเข้าในปี ๑๙๗๙ ประมาณ ๑๖,๐๐๐ ล้านดอลลาร์

มูลค่าสินค้าออก ๑๒,๓๘๗ ล้านดอลลาร์ (๑๙๗๘)

รายได้ประชาชาติ ๓๕๒,๐๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ (๑๙๗๘)

จำนวนชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางกลับประเทศจีนปีหนึ่งประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน ส่วนใหญ่ขอตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีน กำลังทหารทั้งสิ้น ๔.๓๖ ล้านคน[๘๓]

---

๘๒ The World Almanac, 1976, p. 604

๘๓ Asia Year Book, 1980, p. 41

บทที่ ๒
เกาหลี

ประวัติความเป็นมาโดยย่อ

ประวัติความเป็นมาของเกาหลีนั้น เป็นเรื่องน่าเศร้าเช่นเดียวกับดินแดนปาเลสไตน์สมัยโบราณหรือโปแลนด์สมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากเกาหลีตั้งอยู่บนเส้นทางของชาติมหาอำนาจที่จะยกทัพผ่านไปรบพุ่งซึ่งกันและกันอันได้แก่ จีน รุสเซีย และญี่ปุ่น เป็นดินแดนที่มหาอำนาจผลัดกันเข้าครอบครอง เช่นเดียวกับดินแดนแมนจูเรีย ซึ่งเป็นชนวนก่อให้เกิดความยุ่งยากทางการเมืองตลอดมาเพราะฐานะทางภูมิศาสตร์ เกาหลีอยู่ทางทิศใต้ของแมนจูเรีย และเป็นประเทศที่อยู่ตรงหน้าบ้านญี่ปุ่นพอดี บางครั้งเกาหลีก็ตกอยู่ใต้การปกครองของญี่ปุ่น บางครั้งก็ตกอยู่ใต้การปกครองของจีน

คาบสมุทรเกาหลีมีเนื้อที่เพียงประมาณ ๒๒๐,๘๔๓ ตารางกิโลเมตร แต่ก็เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญจุดหนึ่งของโลกทีเดียว สำหรับจีนคาบสมุทรเกาหลีเป็นด่านป้องกันการรุกรานของญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่นต้องการเกาหลีไว้เป็นแหล่งทรัพยากรและแรงงานราคาถูก รวมทั้งเป็นฐานในการรุกรานเข้าไปในเอเชียอีกด้วย ส่วนทางด้านเหนือของคาบสมุทรรุสเซียก็มองเกาหลีไว้เป็นทางออกทางด้านมหาสมุทรแปซิฟิก ส่วนสหรัฐนั้นต้องการเกาหลีไว้เป็นแนวป้องกันการขยายอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์[๑]

---

๑ ธัญญา ผลอนันต์ *รอยเลือดในเกาหลี* หน้า ๒๐–๒๑

ประวัติศาสตร์เกาหลีเริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี ๑๑๒๒ B.C. (ก่อนคริสต์ศักราช) แต่มีหลักฐานเรื่องราวบันทึกไว้เมื่อประมาณ ๕๗ ปี ก่อนคริสต์ศักราช เมื่อชาวเกาหลีได้ตั้งอาณาจักรของตนแบ่งออกได้ ๓ อาณาจักร และต่างก็รบพุ่งแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน การรบพุ่งได้ดำเนินไปเป็นเวลาถึง ๗๐๐ ปี จนกระทั่งอาณาจักรสิลลา (Silla Kingdom) ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากจีน สามารถรวมเกาหลีให้เป็นประเทศเดียวกันได้สำเร็จเป็นครั้งแรก

จีนเริ่มมีบทบาทสำคัญในเกาหลีตั้งแต่เกาหลีเริ่มตั้งประเทศแล้ว โดยที่วัฒนธรรมของจีนทางด้านต่าง ๆ อาทิ ปรัชญาความคิดแบบจีน วรรณคดีของขงจื๊อได้หลั่งไหลไปสู่เกาหลีอยู่ตลอดเวลา ในตอนต้นสมัยราชวงศ์ถัง (T'ang Dynasty) จีนได้เริ่มเข้ายึดเกาหลีและปกครองเกาหลีเป็นครั้งแรก และถ่ายทอดแนวความคิดของขงจื๊อให้แก่ชาวเกาหลี ซึ่งชาวเกาหลีก็ยอมรับวัฒนธรรมของจีนด้วยความชื่นชม และยกย่องวัฒนธรรมจีนว่าสูงกว่าของตน เกาหลีตกอยู่ใต้อำนาจของจีนเป็นเวลานาน ตลอดเวลาเกาหลีถูกจีนบังคับให้ส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงจีนมิได้ขาด ถ้าเกาหลีขัดขืนจีนก็จะยกกองทัพมาตีเอาเป็นเมืองขึ้น จีนมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้เกาหลีตกอยู่ใต้อำนาจของตนตลอดกาล แต่จีนก็ไม่สามารถกลืนเกาหลีได้[๒]

สมัยสิลลาเกาหลีมีความสงบสุขอยู่ได้ ๓๐๐ ปี ในสมัยนี้วัฒนธรรมของเกาหลีเจริญก้าวหน้ามาก เมื่อสิ้นสมัยสิลลาแล้วอาณาจักรที่ปกครองเกาหลีต่อมาคือ อาณาจักรโคเรียว (Koryo) คำนี้ต่อมาก็กลายมาเป็นคำว่า เกาหลี (Korea) โคเรียวมีอำนาจปกครองเกาหลีอยู่ได้ ๒๐๐ ปี จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. ๑๒๓๐ ราชวงศ์มองโกลซึ่งปกครองจีน ได้ยกทัพเข้ายึดครองเกาหลีอีกครั้งหนึ่ง มองโกลได้ยกทัพผ่านเกาหลีไปตีญี่ปุ่น ๒ ครั้ง คือในปี ค.ศ. ๑๒๗๓ และปี ๑๒๘๒ แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับผลสำเร็จ การยกทัพไปโจมตีญี่ปุ่นในครั้งนั้นมีผลทำให้ญี่ปุ่นตื่นตัวขึ้นมาก หลังจากนั้นพวกโจรสลัดญี่ปุ่นมักจะโจมตีชายฝั่งจีนและเกาหลีอยู่เสมอ เป็นผลทำให้จีนกับเกาหลีต้องร่วมมือกันเพื่อปราบโจรสลัดญี่ปุ่น

ในปี ๑๓๙๒ นายพลเกาหลีคนหนึ่งมีนามว่า Yi T'agejo ได้ปฏิวัติยึดอำนาจตั้งตนเป็นกษัตริย์โดยให้ชื่อว่า ราชวงศ์ยี่ (Yi Dynasty) ราชวงศ์นี้ปกครองเกาหลีเป็นเวลาถึง ๕๐๐ กว่าปี จนกระทั่งญี่ปุ่นผนวกเกาหลีเป็นอาณานิคมในปี ๑๙๑๐ จึงเป็นอันสิ้นสุดราชวงศ์นี้

---

๒ Carl Berger *The Korea Knot* pp. 15–16

ญี่ปุ่นต้องการจะยึดครองเกาหลีเพื่อจะได้ใช้เป็นฐานทัพในการโจมตีจีนมานานแล้ว ดังนั้นในปี ค.ศ. ๑๕๙๒ ญี่ปุ่นภายใต้การนำของ แม่ทัพฮิเดโยชิ (Hideyoshi) ได้ยกทัพไปโจมตีเกาหลี เกาหลีสู้ไม่ได้จึงขอความช่วยเหลือไปยังจีน จีนได้ยกกองทัพมาช่วยสู้รบกันอยู่นานถึง ๗ ปี ญี่ปุ่นจึงได้ยกกองทัพกลับเนื่องจากฮิเดโยชิถึงแก่กรรม การที่เกาหลีกลายเป็นสนามรบระหว่างจีนกับญี่ปุ่น จึงทำให้เกาหลีได้รับความเสียหายอย่างหนักไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลได้ ชาวเกาหลียังจำความทารุณโหดร้ายจากญี่ปุ่นได้อย่างดี ดังจะเห็นได้จากนิทานพื้นบ้าน ตำนานและสัญลักษณ์ต่าง ๆ มักจะมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น ทั้งสิ้น

ภายหลังจากญี่ปุ่นถอยกองทัพออกไปจากเกาหลีได้ ๓๐ ปี จีนราชวงศ์แมนจูก็เข้ารอบครองเกาหลีอีกครั้งหนึ่ง เกาหลีจำใจต้องยอมรับอำนาจของราชวงศ์แมนจู การที่เกาหลีต้องได้รับภัยพิบัติจากญี่ปุ่นบ้างจากจีนบ้าง ทำให้เกาหลีมีความคิดที่จะแยกตัวไปอยู่โดดเดี่ยว ดังนั้นในปี ๑๖๓๐ เกาหลีจึงปิดประเทศไม่ยอมติดต่อกับใคร เกาหลีจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า "ราชอาณาจักรฤาษี" (The Hermit Kingdom) ในระหว่างที่เกาหลีปิดประเทศนั้น เกาหลีได้พัฒนาตัวเองเจริญรุ่งเรือง และมีวัฒนธรรมเป็นแบบลักษณะของเกาหลีโดยเฉพาะ ประเทศตะวันตกพยายามที่จะส่งเรือเข้ามาค้าขายกับเกาหลี แต่ก็ถูกเกาหลีใช้ปืนใหญ่ยิงขับไล่จนต้องถอยออกจากน่านน้ำเกาหลี

ในช่วงระยะที่เกาหลีปิดประเทศอยู่นั้น เป็นระยะที่ประเทศตะวันตกกำลังขยายการค้ามายังเอเชีย ได้เข้ามายึดครองดินแดนเอเชียอาคเนย์ และเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในจีน สำหรับจีนซึ่งเคยรุกรานเกาหลีอยู่ตลอดเวลาก็ไม่สามารถต่อต้านอิทธิพลของชาติตะวันตกได้ ในปี ๑๘๕๓ นายพลจัตวา เปอร์รี่ (Matthew C. Perry) ได้นำสาส์นของ ประธานาธิบดีฟิลมอร์แห่งสหรัฐ พร้อมด้วยกองเรือรบสมัยใหม่ที่น่าเกรงขามมาบังคับให้โชกุนเปิดประเทศญี่ปุ่นต้อนรับสหรัฐ ญี่ปุ่นไม่มีกำลังพอที่จะต่อต้านสหรัฐได้ จึงยอมเปิดประเทศแต่โดยดี

หลังจากญี่ปุ่นได้เปิดประเทศแล้ว ญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศของตนเป็นการใหญ่ทุกด้านโดยเลียนแบบตะวันตก ผลก็คือ ๒๐ ปีต่อมาญี่ปุ่นเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในขณะที่จีนและเกาหลียังเหมือนเดิม เมื่อญี่ปุ่นพัฒนาตัวเองเข้มแข็งแล้วญี่ปุ่นก็มีความต้องการเช่นเดียวกับชาติตะวันตก คือต้องการที่จะขยายดินแดนเพื่อแสวงหาอาณานิคม ดินแดนแห่ง

แรกที่ญี่ปุ่นสนใจก็คือเกาหลี เหตุการณ์ที่ทำให้ญี่ปุ่นมีโอกาสเข้าแทรกแซงในเกาหลี ก็คือ ในปี ๑๘๗๕ เกาหลีได้ระดมยิงเรือปืนของญี่ปุ่นลำหนึ่งในน่านน้ำเกาหลี ญี่ปุ่นแสดงทีท่าขึงขังยื่นประท้วงไปยังจีนในฐานะเป็นผู้ปกครองเกาหลี แต่จีนปฏิเสธไม่ยอมรับรู้อะไรทั้งสิ้น เพราะจีนเองก็กำลังถูกฝรั่งเบียดเบียนจนย่ำแย่อยู่แล้ว ญี่ปุ่นจึงบังคับเกาหลีให้เจรจากับตน ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๘๗๖ เกาหลีต้องลงนามในสนธิสัญญาการค้ากับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงเป็นประเทศแรกที่สามารถบังคับเกาหลีให้เปิดประเทศได้สำเร็จ ญี่ปุ่นมีความพอใจที่ญี่ปุ่นสามารถแยกเกาหลีให้ออกนอกวงการปกครองของจีนได้ เพราะจะเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นได้เข้าแทรกแซงในเกาหลีได้อย่างสะดวกโดยปราศจากการขัดขวางจากจีน

ญี่ปุ่นเริ่มเข้าไปมีอิทธิพลในเกาหลีมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่มีความนิยมญี่ปุ่นเพราะเห็นว่าญี่ปุ่นสามารถก่อร่างสร้างตนเองให้เจริญรุ่งเรืองได้ กลุ่มที่นิยมญี่ปุ่นจึงไม่พอใจระบอบกษัตริย์เกาหลีซึ่งยังยึดมั่นในระบอบโบราณตามแบบจีน ในปี ๑๘๘๔ กลุ่มที่นิยมญี่ปุ่นได้ก่อการปฏิวัติขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่น จีนได้ส่งกองทหารเข้าไประงับเหตุในเกาหลีทันที พอจีนส่งทหารเข้าเกาหลี ญี่ปุ่นก็ส่งทหารเข้าเกาหลีบ้าง โดยอ้างว่าเพื่อคุ้มครองชาวญี่ปุ่นและคุ้มครองทรัพย์สินของชาวญี่ปุ่น พอญี่ปุ่นส่งทหารเข้าเกาหลี จีนก็เลยส่งทหารเพิ่มเติมเข้าเกาหลีอีก ในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็เกิดรบพุ่งกันขึ้น แต่ยุติสงครามกันได้โดยการประชุมกันที่เมืองเทียนสินในเดือนเมษายน ๑๘๘๕ ทั้งสองฝ่ายยอมถอนทหารออกจากเกาหลีและตกลงกันว่า ถ้าประเทศใดจะส่งทหารเข้าเกาหลีอีกจะต้องแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าก่อน

ต่อมาในปี ๑๘๙๔ ได้เกิดความวุ่นวายในเกาหลีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสมาคมเกาหลีซึ่งมีชื่อว่า ทองฮัค (Tonghaks) ได้ก่อการปฏิวัติขึ้นทางภาคใต้และยกพลมุ่งมายังเซอูล รัฐบาลเกาหลีได้ขอร้องให้จีนช่วยเหลือ จีนจึงส่งทหาร ๕,๕๐๐ คนไปยังเกาหลี พร้อมกันนั้นก็ได้แจ้งให้ญี่ปุ่นทราบตามข้อตกลงที่เคยทำกันไว้ ญี่ปุ่นจึงส่งทหาร ๘,๐๐๐ คนเข้าเกาหลีบ้าง ทัพจีนและญี่ปุ่นจึงตั้งประจันหน้ากันในเกาหลี ในปี ๑๘๙๔ ทั้งสองฝ่ายจึงเริ่มปะทะกันและกลายมาเป็นสงคราม จีน–ญี่ปุ่น (Sino–Japanese War) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามต่อจีนอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑ สิงหาคม ๑๘๙๔ จากนั้นสงครามก็ดำเนินไปอย่างดุเดือดในเกาหลีและแมนจูเรีย กองทัพญี่ปุ่นซึ่งได้รับการปรับปรุงตามแบบตะวันตกมี

กำลังเข้มแข็งกว่ากองทัพจีนอย่างเทียบกันไม่ได้ซึ่งเป็นกองทัพที่ล้าสมัย จึงประสบความพ่ายแพ้ต่อกองทัพญี่ปุ่นอย่างย่อยยับทั้ง ๆ ที่กำลังพลมากกว่าญี่ปุ่นมากมาย

ในเดือนเมษายน ๑๘๙๕ ทั้งสองฝ่ายได้ยุติสงครามโดยลงนามใน สนธิสัญญาชิโมโนเซกิ (Treaty of Shimonoseki) ตามสัญญาฉบับนี้จีนต้องยอมรับรองเอกราชของเกาหลีและญี่ปุ่นยังเข้าครอบครองไต้หวันและได้รับสิทธิอื่น ๆ อีกมาก เมื่อจีนหมดสิ้นอิทธิพลในเกาหลีโดยสิ้นเชิงแล้ว ญี่ปุ่นก็เข้าแทรกแซงในเกาหลีได้อย่างสะดวกสบาย ทำให้เกาหลีไม่พอใจญี่ปุ่นมากขึ้นตามลำดับ ในเดือนตุลาคม ๑๘๙๕ พระราชินีมิน (Queen Min) ซึ่งเป็นผู้ต่อต้านอิทธิพลของญี่ปุ่นถูกปลงพระชนม์ ทำให้ชาวเกาหลีเกิดปฏิกิริยาต่อต้านญี่ปุ่นอย่างกว้างขวาง ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๘๙๖ กษัตริย์เกาหลีซึ่งตกอยู่ใต้คำบงการของญี่ปุ่นก็พาพระราชโอรสหลบหนีไปขอความช่วยเหลือจากสถานทูตรุสเซียในกรุงเซอูล รุสเซียซึ่งเป็นอีกชาติหนึ่งที่กำลังสนใจเกาหลี และในโอกาสต่อมาญี่ปุ่นกับรุสเซียจึงได้ปะทะกันเพราะต้องการผลประโยชน์ตรงกันนั่นเอง

รุสเซียกับญี่ปุ่นแข่งขันสร้างอำนาจเหนือเกาหลี

รุสเซียเริ่มสนใจทางภาคตะวันออกไกลตั้งแต่ปี ๑๗๔๑ เมื่อรุสเซียได้ขัดแย้งกับจีนด้วยเรื่องพรมแดนทางแถบแม่น้ำอามูร์ ในปี ๑๘๕๘ จีนกับรุสเซียได้ทำสนธิสัญญาไอกุน (Treaty of Aigun) โดยจีนยอมยกแมนจูเรียให้แก่รุสเซีย และต่อมารุสเซียก็สร้าง วลาดิวอสต็อก เป็นเมืองท่าที่สำคัญ จะเห็นได้ว่ารุสเซียมีความทะเยอทะยานที่จะขยายอิทธิพลเข้ามายังเอเชียบูรพา เหตุการณ์ที่ทำให้รุสเซียไม่พอใจญี่ปุ่นอย่างมากก็เมื่อครั้งที่ญี่ปุ่นทำสงครามกับจีนและส่งทหารเข้าล้อมเลียวตุง (Liaotung) ซึ่งเป็นเขตความสนใจของรุสเซีย รุสเซียถึงกับคิดที่จะชวนฝรั่งเศสและเยอรมนีร่วมมือกันขับไล่ญี่ปุ่นให้ออกไปจากจีนและเกาหลี

กรณีกษัตริย์เกาหลีหนีไปขอความคุ้มครองจากสถานทูตรุสเซีย ยิ่งทำให้รุสเซียมีโอกาสเข้าแทรกแซงเหตุการณ์ในเกาหลีมากยิ่งขึ้น ญี่ปุ่นพยายามรักษาสถานการณ์โดยการส่งทูตไปขอร้องให้กษัตริย์เกาหลีเสด็จกลับพระราชวังแต่พระองค์ทรงปฏิเสธ จากนั้นไปรุสเซียก็เข้าไปมีอิทธิพลในเกาหลีมากขึ้นตามลำดับ รุสเซียส่งที่ปรึกษาทางทหารมาช่วยผึกหัดทหารเกาหลีนับว่ารุสเซียได้รับความสำเร็จอย่างงดงามในการสร้างอิทธิพลในเกาหลี นอกจากนั้น

ยังประสบความสำเร็จในจีนอีกด้วย ดังเช่นในปี ๑๘๙๖ จีนยินยอมให้รุสเซียสร้างทางรถไฟสายแมนจูเรียข้ามดินแดนแมนจูเรียไปยังเมืองท่าวลาดิวอสต็อก ในปี ๑๘๙๘ จีนก็ยอมเซ็นสัญญาอนุญาตให้รุสเซียได้เช่าเมืองท่า ๒ แห่งคือ ตาเลียนวัน (Talienwan) หรือไดเรน (Dairen) กับเมืองท่าปอร์ตอาเธอร์ (Port Arthur) ในคาบสมุทรเลียวตุง

การที่รุสเซียขยายอิทธิพลเข้าไปในจีนและเกาหลี ทำให้ญี่ปุ่นมองดูรุสเซียด้วยความไม่ไว้วางใจ แต่ญี่ปุ่นได้เปรียบรุสเซียเพราะสามารถเข้าไปสร้างอิทธิลทางด้านเศรษฐกิจในเกาหลีได้อย่างมั่นคง ญี่ปุ่นวางแผนที่จะกำจัดอิทธิพลของรุสเซียให้จงได้ แม้ว่าจะต้องทำสงครามก็ตาม ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงปรับปรุงกองทัพของตนอย่างขนานใหญ่ และแสวงหามิตรประเทศที่จะช่วยเหลือญี่ปุ่นถ้าหากเกิดสงครามกับรุสเซีย ในปี ๑๙๐๒ ญี่ปุ่นก็ประสบความสำเร็จในการลงนามในสัญญาเป็นพันธมิตรกับอังกฤษ ซึ่งไม่ค่อยจะชอบหน้ารุสเซียอยู่แล้ว และญี่ปุ่นสามารถผูกมิตรกับสหรัฐได้ โดยสหรัฐยืนยันแก่ญี่ปุ่นว่าสหรัฐจะไม่ซ้ำเติมญี่ปุ่นถ้าหากญี่ปุ่นจะทำสงครามกับใคร

ฤดูร้อนปี ๑๙๐๓ รุสเซียกับญี่ปุ่นได้เปิดเจรจากันเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่กรุงเซ็นต์บีเตอร์สเบอร์ก ต่างฝ่ายต่างยื่นข้อเสนอของตนซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถยอมรับได้ รุสเซียเสนอให้จัดตั้งเขตเป็นกลางทางเขตแดนระหว่างเกาหลีกับรุสเซีย แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธ ขณะเดียวกันพรรคการเมืองของญี่ปุ่นที่นิยมการทำครามได้ชัยชนะในการจัดตั้งรัฐบาล ญี่ปุ่นจึงตัดสินใจทำสงครามกับรุสเซียในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๐๔ โดยโจมตีรุสเซียอย่างไม่รู้ตัว กองทัพรุสเซียซึ่งขนส่งมาจากทางไกล ไม่สามารถที่จะต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นได้ กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดปอร์ตอาเธอร์และไดเรนได้สำเร็จ พอถึงเดือนพฤษภาคม ๑๙๐๕ กองทัพเรือรุสเซียก็ถูกกองทัพเรือญี่ปุ่นทำลายย่อยยับที่อ่าวซัสชิมา (Tsushima Bay) ซึ่งมีผลทำให้รุสเซียต้องยอมสงบศึกกับญี่ปุ่น ทั้งสองฝ่ายได้ไปประชุมกันที่ ปอร์ตสมัธ (Portsmouth) โดยมีประธานาธิบดี ธีออดอร์ รุสเวลต์ เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ในที่ประชุมมากมายเพียงใด และรุสเวลต์สนับสนุนข้อเสนอของญี่ปุ่น โดยมิได้คำนึงถึงว่าเกาหลีต้องสูญเสียประโยชน์ไปอย่างเพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐประธานาธิบดีรุสเวลต์ได้ส่งวิลเลียม โฮเวิร์ดทาฟท์ (William Howard Taft) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เดินทางไปกรุงโตเกียวและได้ลงนามในข้อตกลงลับกับญี่ปุ่น โดยตกลงกันว่าสรัฐจะไม่ขัดขวางญี่ปุ่นในการผนวกเกาหลี แต่มีข้อ

แม้ว่าญี่ปุ่นจะต้องไม่รุกรานฟิลิปปินส์ของสหรัฐ ข้อตกลงนี้ลงนามกันเมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๐๕[๓]

เกาหลีได้ส่งผู้แทนไปร่วมการประชุมที่ปอร์ตสมธ และได้ขอให้ประธานาธิบดีสหรัฐช่วยเหลือเกาหลี มิให้ญี่ปุ่นเข้าไปบีบคั้นและยึดครองเกาหลี กษัตริย์แห่งเกาหลีทรงส่งคำวิงวอนไปยังประธานาธิบดีรูสเวลต์ขอให้ช่วยเกาหลีด้วยแต่สหรัฐปฏิเสธ โดยอ้างว่าเกาหลีไม่สามารถที่จะยืนหยัดด้วยตนเองและไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ หรือถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเกาหลีนั้นอ่อนแอเกินไป และสมควรที่จะให้ญี่ปุ่นเข้าปกครอง

ภายหลังการลงนามในสนธิสัญญาปอร์ตสมธแล้ว รูสเซียก็ถูกญี่ปุ่นขับออกจากเกาหลีได้สำเร็จ จากนั้นญี่ปุ่นก็เข้าไปมีอิทธิพลในเกาหลีทุกด้าน ญี่ปุ่นควบคุมเกาหลีทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในเดือนสิงหาคม ๑๙๑๐ ญี่ปุ่นก็ประกาศผนวกเกาหลีเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่น และได้เปลี่ยนชื่อประเทศเกาหลีเสียใหม่ว่า "โชเส็น" (Chosen) เกาหลีจึงกลายเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นไปจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒

ญี่ปุ่นปกครองเกาหลี

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๑๐–๑๙๑๘ ซึ่งเป็นระยะที่ญี่ปุ่นปกครองเกาหลีอยู่นั้น ญี่ปุ่นกอบโกยผลประโยชน์จากเกาหลีอย่างมากมาย ทำให้ชาวเกาหลีต้องยากจนลง พวกชาวไร่ชาวนาต้องถูกนายทุนญี่ปุ่นขับไล่ออกจากที่ดินของตน ญี่ปุ่นได้เข้าควบคุมเศรษฐกิจของเกาหลีหมดทุกด้าน ทั้งทางด้านการค้า อุตสาหกรรม นายทุนญี่ปุ่นสามารถควบคุมสถาบันการเงินของเกาหลีไว้อย่างเด็ดขาด เศรษฐกิจของเกาหลีจึงอยู่ในกำมือของญี่ปุ่นโดยสิ้นเชิง

ญี่ปุ่นได้วางแผนสร้างเกาหลีให้เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของญี่ปุ่น ให้เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ทางด้านเกษตรเพื่อไว้เลี้ยงประชากรญี่ปุ่นและสำหรับเพื่อขยายอาณานิคมของญี่ปุ่นต่อไป สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความขมขื่นให้แก่ชาวเกาหลียิ่งนัก[๔]

ในปี ๑๙๑๙ ชาวเกาหลีผู้รักชาติจำนวนหลายพันคนได้เดินขบวนอย่างสงบในกรุงเซอูล และเมืองต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องเอกราช ผู้นำชาวเกาหลี ๓๓ คน ได้ลงนามใน

---

๓ Carl Berger, *op. cit.* pp. 23–26

๔ Hong Yi-Sup *Korea's Self-Identity* p. 224

การประกาศเอกราชของเกาหลีซึ่งทำให้ญี่ปุ่นตกใจมาก จึงได้ลงมือประหัตประหารชาวเกาหลีผู้รักชาติเป็นการใหญ่ ผู้เดินขบวนจำนวนหลายพันคนถูกฆ่าตาย และจำนวนหลายพันคนถูกขังอยู่ในคุกและถูกทรมาน

เสียงเรียกร้องเพื่อขอเอกราชของชาวเกาหลี ไม่ดังพอที่จะทำให้ชาวโลกสนใจ มหาอำนาจที่มาร่วมประชุมกันที่แวร์ซายส์เพื่อพิจารณาลงโทษฝ่ายอักษะในฐานะผู้แพ้สงครามก็มิได้สนใจต่อเสียงเรียกร้องของชาวเกาหลี ทั้ง ๆ ที่สหรัฐอยู่ในฐานะมีอิทธิพลมากกว่าชาติใด ๆ แต่สหรัฐก็มิได้ใช้อิทธิพลของตนบีบบังคับชาติมหาอำนาจที่เห็นแก่ตัวเองมากเกินไป หรือดำเนินการเพื่อสร้างสันติภาพให้แก่โลก สหรัฐกลับไม่ยอมเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติทั้ง ๆ ที่สหรัฐเป็นผู้ริเริ่มขึ้นมา

ทางฝ่ายญี่ปุ่นเมื่อฆ่าชาวเกาหลีตายไปมากมายแล้ว ก็วางแผนตบตาชาวเกาหลีต่อไปโดยทำทีว่าญี่ปุ่นผ่อนปรนให้แก่ชาวเกาหลี เช่น ประกาศให้ชาวเกาหลีทราบว่าญี่ปุ่นจะปฏิบัติต่อชาวเกาหลีเหมือนกับปฏิบัติต่อชาวญี่ปุ่น และยังให้เจ้าชายแห่งเกาหลีอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงญี่ปุ่นด้วย เพื่อให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้นจะได้ไม่ทำให้ชาวเกาหลีเกลียดชังญี่ปุ่น แต่ชาวเกาหลีก็ไม่ยอมลดละความมุ่งมั่นที่จะกู้เอกราชต่อไป รีและกิมคูผู้นำนักชาตินิยมเกาหลีได้จัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่เซี่ยงไฮ้ ซึ่งเป็นศูนย์กลางต่อต้านญี่ปุ่น ชาวเกาหลีจำนวนมากมายหลบหนีออกนอกประเทศเข้าไปในเขตจีนและรุสเซียเพื่อทำสงครามกองโจรต่อต้านญี่ปุ่น นอกจากนั้นชาวเกาหลีบางคนก็ได้ไปร่วมมือกับพวกบอลเชวิกรุสเซียด้วย

หลังปี ๑๙๒๐ เป็นต้นไป ชาวเกาหลีนอกประเทศได้รวมกันเป็นกลุ่มอย่างมั่นคงอยู่ ๓ กลุ่มต่อสู้เพื่อเอกราช กลุ่มทั้งสามได้แก่

๑. *กลุ่มที่ไปตั้งศูนย์กลางในเขตแดนรุสเซีย*

๒. *กลุ่มที่ไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่เซี่ยงไฮ้ และได้รับการสนับสนุนจากเจียงไคเชก*

๓. *กลุ่มที่ไปตั้งมั่นอยู่ในดินแดนสหรัฐ คือ ที่ฮาวายและวอชิงตัน*

กลุ่มนิยมคอมมิวนิสต์ที่ได้รับการสนับสนุนจากรุสเซีย เป็นกลุ่มหนึ่งมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น ในระหว่างปี ๑๙๒๗–๑๙๓๑ กลุ่มนิยมคอมมิวนิสต์ได้แสดงผล

งานต่อต้านญี่ปุ่นเด่น ๆ หลายครั้งและได้ร่วมมือกับขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ ด้วย กลุ่มนิยมคอมมิวนิสต์ได้รับการสนับสนุนและการวางแผนจากองค์การโคมินเทอร์น (Comintern) ซึ่งเป็นองค์การคอมมิวนิสต์สากลมีศูนย์กลางอยู่ในรุสเซีย จึงเห็นได้ว่ากลุ่มนิยมคอมมิวนิสต์เกาหลีเป็นพวกนิยมรุสเซีย และตอนหลังพวกนี้มีอำนาจในเกาหลีเหนือ จึงดำเนินนโยบายปกครองประเทศไปทางแบบรุสเซีย[๕]

ส่วนกลุ่มของรีนั้นพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากกลุ่มชาวจีน และชาวอเมริกันอย่างใกล้ชิด แต่งานของเขาไม่ค่อยจะได้รับความสำเร็จมากนัก เนื่องจากกลุ่มชาวเกาหลีนอกประเทศที่ต่อสู้เพื่อเอกราชของเกาหลีมักจะขัดแย้งกันเองและรวมกันไม่ติด จนกระทั่งญี่ปุ่นได้ลงมือโจมตีอ่าวเพิร์ลของสหรัฐเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๔๑[๖]

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลชั่วคราวของเกาหลีที่เซียงไฮ้พยายามเรียกร้องให้นานาชาติเห็นใจเกาหลีและรับรองรัฐบาลชั่วคราว แต่มหาอำนาจก็ไม่ค่อยจะสนใจนัก จนกระทั่งต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๓ ประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี รุสเวลท์ ประธานาธิบดีเจียงไคเชคแห่งจีนคณะชาติ และนายกรัฐมนตรีวินสตัน เชอร์ชิลแห่งอังกฤษได้ประชุมกันที่กรุงไคโร เมื่อเสร็จสิ้นการประชุมแล้วผู้นำประเทศทั้งสามได้แถลงการณ์ร่วมกันซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งได้กล่าวถึงปัญหาเกาหลีว่า *"มหาอำนาจทั้งสามได้ตกลงที่จะให้เกาหลีได้รับอิสระและเป็นประเทศเอกราช ภายหลังสิ้นสุดสงคราม"*

แม้ว่ามหาอำนาจในที่ประชุมไคโรได้ประกาศยอมรับว่าจะให้เกาหลีเป็นเอกราช แต่ก็มีบางสิ่งบางอย่างซ่อนเร้นแฝงอยู่ในคำประกาศนั้น โดยเฉพาะการที่โซเวียตไม่ได้เข้าประชุมที่ไคโรด้วย ต่อมาปัญหาเกาหลีได้ถูกหยิบยกไปพิจารณากันใหม่ในที่ประชุม ยัลต้า (Yalta Conference) อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๔๕ สหรัฐได้เสนอต่อที่ประชุมว่าก่อนที่จะให้เกาหลีเป็นเอกราชควรจะจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแลก่อน โดยให้ปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ รุสเซียได้สนับสนุนข้อเสนอของสหรัฐในการที่จะไม่ยอมให้เกาหลีได้รับเอกราชง่าย ๆ แม้ว่าญี่ปุ่นจะยอมแพ้และสงครามสงบก็ตาม นี่คือแผนการของมหาอำนาจที่ต้องการจะเข้าไปมีอิทธิพลในเกาหลีแทนญี่ปุ่น

---

๕ Hong Yi-Sup, *op. cit.* pp. 230–231

๖ Carl Berger, *op. cit.* pp. 27–30

ในการประชุมของมหาอำนาจที่ ปอร์ตสดัม (Portsdam Conference) ได้มีการถกเถียงกันถึงปัญหาเกาหลีอีกครั้งหนึ่ง และได้ตกลงกันว่ากองทหารอเมริกันจะเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นที่ยอมแพ้ในเกาหลีตั้งแต่ใต้เส้นขนานที่ ๓๘ ลงมาทางใต้ ส่วนโซเวียตจะเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นเหนือเส้นขนานที่ ๓๘ ขึ้นไป นี่คือข้อตกลงของมหาอำนาจที่ต้องการจะแบ่งเกาหลีออกเป็นสองส่วน เพื่อตนเองจะได้เข้าไปแสวงหาอิทธิพลอันเป็นเหตุทำให้เกาหลีต้องแตกออกเป็น ๒ ประเทศมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ และเพื่อที่โซเวียตจะได้เข้าไปยึดครองเกาหลีได้สะดวก โซเวียตจึงได้ประกาศสงครามต่อญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๑๙๔๕ และอีกไม่กี่วันต่อมาญี่ปุ่นก็ประกาศยอมแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็สิ้นสุดลง โซเวียตจึงได้กำไรอย่างมากมายคือได้ผลประโยชน์ในเอเชียโดยที่ไม่ต้องรบกับญี่ปุ่น

ในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๑๙๔๕ ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงคราม ชาวเกาหลีได้ใฝ่ฝันมานานแล้วที่ต้องการจะได้รับเอกราชโดยปราศจากการแทรกแซงของมหาอำนาจ ครั้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบ ชาวเกาหลีก็ต้องผิดหวังเหมือนเช่นเคย สร้างความขมขื่นให้แก่ชาวเกาหลียิ่งนัก ในเมื่อกองทหารสหรัฐและรุสเซียได้เข้ามายึดครองเกาหลีต่อไปอีก โดยกองทหารรุสเซียได้เข้ายึดเกาหลีภาคเหนือตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๑๙๔๕ ส่วนกองทัพสหรัฐได้เข้ายึดเกาหลีใต้ตั้งแต่เดือนกันยายน ครั้นแล้วมหาอำนาจทั้งสองต่างก็จัดตั้งรัฐบาลในเขตยึดครองของตน สหรัฐจัดตั้งรัฐบาลทหารอเมริกันปกครองเกาหลีใต้ ซึ่งมีพลเมืองประมาณ ๒๑ ล้านคนมีเนื้อที่ ๓๖,๗๖๐ ตารางไมล์ แต่เป็นดินแดนเกษตรกรรมไม่ค่อยเจริญนัก ส่วนรุสเซียได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวเกาหลีเหนือโดยมีรุสเซียเป็นผู้ควบคุม เกาหลีเหนือมีเนื้อที่ ๔๘,๔๖๘ ตารางไมล์ มีประชากร ๙ ล้านคน แต่เป็นดินแดนที่มีอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นมากมาย และเจริญกว่าเกาหลีใต้[๗]

เกาหลีหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒
เกาหลีเหนือภายใต้อิทธิพลของรุสเซีย

รัฐบาลเกาหลีเหนือที่รุสเซียจัดตั้งขึ้นนั้นเป็นรัฐบาลที่มีผู้นำชาวเกาหลี โดยมีเจาแมนสิกเป็นผู้นำของสภาคอมมิสซาร์ (Council of People's Commissars) ต่อมากิมอิลซุงก็ขึ้นมารับตำแหน่งแทน สภาชั่วคราวของเกาหลีเหนือจัดรูปแบบตามอย่างคอมมิวนิสต์รุสเซีย

๗ Kyung Cho Chung *Korea Tomorrow* pp. 182–186

ทุกประการ แม้ว่าเกาหลีเหนือจะจัดรูปแบบการปกครองตามแบบรุสเซีย แต่ชาวเกาหลีเหนือก็ไม่พอใจรุสเซียในการที่รุสเซียขนอาหารจากเกาหลีเหนือไปเลี้ยงชาวรุสเซีย และยังขนเครื่องจักรอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในเกาหลีกลับไปยังรุสเซียอีกด้วย กองทหารรุสเซียที่เข้ามาทั้งประจำอยู่ในเกาหลีมีวินัยเสื่อมโทรมเป็นที่รังเกียจของประชาชนชาวเกาหลีทั่วไป

ผู้นำในวงการรัฐบาลเกาหลีเหนือขณะนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกฝนมาจากรุสเซียและจีน (คอมมิวนิสต์) รุสเยซีปฏิบัติตนอยู่หลังฉากรัฐบาลเกาหลีเหนือ และพยายามเข้าแทรกแซงทุกวงการ แม้กระทั่งในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่น รุสเซียและจีนเป็นผู้ฝึกทหารเกาหลีส่วนยุปกรณ์ต่าง ๆ รุสเซียเป็นผู้จัดหาให้ แม้ว่าญี่ปุ่นจะทิ้งอุตสาหกรรมไว้ให้ชาวเกาหลีมากก็ตาม แต่ชาวเกาหลีก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการทางด้านอุตสาหกรรมต่อไปได้ รุสเซียจึงเร่งผลิตช่างฝีมือและช่างเทคนิคให้แก่เกาหลีเป็นการใหญ่ เพื่อสำหรับส่งไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทนคนงานญี่ปุ่นซึ่งหนีกลับประเทศ

เกาหลีเหนือได้กลายเป็นบริวารของรุสเซียอย่างใกล้ชิด ภายหลังจากที่นักการเมืองจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้มาประชุมกันที่กรุงมอสโกในเดือนมกราคม ๑๙๔๖ และต่อมา

ธนุสาวรีย์รูปคิมอิลซุง ประธานาธิบดีเกาหลีเหนือ
ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเปียงยาง

จึงได้ไปประชุมกันที่เมืองเบียงยางและมีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นที่เบียงยาง โดยมีคณะบริหารประเทศจำนวน ๒๕ คน ซึ่งมีกิมอิลซุงเป็นหัวหน้าและเป็นรัฐบาลที่นิยมคอมมิวนิสต์ ส่วนพวกนักการเมืองจากพรรคการเมืองอื่น แทนที่จะเป็นฝ่ายค้านกลับแสดงเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะจงรักภักดีต่อนโยบายของรุสเซียอย่างใกล้ชิด

การเมืองของเกาหลีเหนือ ภายหลังที่เกาหลีเหนือได้จัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จแล้ว นักการเมืองจากพรรคต่าง ๆ ได้ผนึกกำลังกันเป็น "แนวประชาชนใหม่" (New People's Front) ซึ่งประกอบด้วยพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคดีโมเครติกและพรรคเล็ก ๆ อื่น ๆ อีกหลายพรรค ต่อมาแนวประชาชนใหม่ได้กลายมาเป็นแนวสหประชาธิปไตยแห่งชาติ (United National Democratic Front) แนวสหประชาธิปไตยซึ่งเกิดขึ้นใหม่จากการรวมกันของพรรคการเมืองนี้ถือว่าเป็นตัวแทนในรัฐบาลกลาง ในทางปฏิบัติจะมีคณะกรรมการกลางควบคุมนโยบายของรัฐบาลอีกทีหนึ่ง

โซเวียตได้จัดตั้งกองทัพประชาชนเกาหลีเหนือ เมื่อครั้งที่โซเวียตเข้ายึดครองเกาหลีใหม่ ๆ โซเวียตได้ติดอาวุธของญี่ปุ่นให้แก่กองทัพเกาหลี ซึ่งประกอบด้วย ๓ หน่วยใหญ่ ๆ คือกองทัพบก (People's Army) หน่วยรักษาดินแดน (Home Guard) และหน่วยรักษาความสงบ (Peace Preservation Corps) กองทัพเกาหลีเหนือมีกำลังพลด้วยกันทั้งสิ้นประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน

โซเวียตพยายามที่จะใช้นโยบายเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างของเกาหลีเหนือให้เป็นแบบโซเวียต และพยายามสนับสนุนรัฐบาลของเกาหลีให้เป็นรัฐบาลที่เข้มแข็ง แม้ว่ารัฐบาลเกาหลีเหนือจะมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองก็ตาม แต่การตัดสินใจนั้นก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากโซเวียต ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๖ คณะผู้แทนทางวัฒนธรรมจากเกาหลีเหนือกลุ่มหนึ่งก็เดินทางไปดูกิจการในโซเวียต โซเวียตต้องการที่จะเปลี่ยนแนวความคิด และทัศนคติของชาวเกาหลีเหนือให้คล้อยไปตามแบบโซเวียตโดยสิ้นเชิง

ปัญหาทางการเมืองของเกาหลีเหนือปัจจุบัน ประธานาธิบดี กิม อิล ซุง ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำของเกาหลีเหนือตั้งแต่สงครามโลกจนถึงปัจจุบัน ท่านผู้นี้มีส่วนสร้างเกาหลีเหนือให้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและทางทหารรุดหน้าอย่างรวดเร็ว กิม อิล ซุง ใฝ่ฝันมานานแล้วที่จะรวมเกาหลีเหนือกับใต้เข้าด้วยกัน แต่ก็ไม่อาจทำได้สำเร็จเพราะมีสหรัฐ

เป็นก้างขวางคออยู่ บัดนี้ กิม อิล ซุง มีอายุชราภาพมากแล้วและมีสุขภาพไม่ดีนัก เขาจึงจำเป็นต้องหาผู้นำคนใหม่ที่จะเป็นทายาทสืบแทนเขา จริงอยู่ชาวเกาหลีเหนือมีความเคารพรักใคร่ กิม อิล ซุง ในฐานะเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ แต่เมื่อสิ้นกิมแล้วใครจะมีบารมีเทียบเท่ากิมได้ อาจจะเกิดปัญหาการแย่งชิงอำนาจในระหว่างผู้นำเช่นเดียวกับที่เกิดในเมืองจีนเมื่อสิ้นประธานเหมาก็ได้

ขณะนี้มีแนวโน้มว่ากิมกำลังสนับสนุนลูกชายของเขาซึ่งมีชื่อว่า กิม จอง อิล (Kim Chong Il) เป็นผู้สืบตำแหน่งแทนเขา แต่ปรากฏว่าได้มีผู้นำเกาหลีเหนือหลายคนได้คัดค้านอย่างรุนแรง เพราะ กิม จอง อิล มีอาวุโสน้อยและยังมีประสบการณ์ทางการเมืองน้อย อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี ๑๙๗๑ เป็นต้นมา กิม อิล ซุง ได้ส่งเสริมลูกชายให้ได้รับตำแหน่งสูงในพรรคและทางการเมืองอย่างรวดเร็ว[๘] ปัจจุบันนี้ตามสถานที่ทางราชการจะมีภาพ กิม อิล ซุง กับ กิม จอง อิล แขวนไว้คู่กัน มีทางเป็นไปได้มากว่า กิม จอง อิล อาจจะมีหวังได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีสืบแทน กิม อิล ซุง

นโยบายต่างประเทศเกาหลีเหนือปัจจุบัน เกาหลีเหนือค้ากับทุกประเทศทั้งประเทศในค่ายโลกเสรีและค่ายคอมมิวนิสต์ แต่เกาหลีเหนือมีความสัมพันธ์กับรุสเซียและจีนเป็นพิเศษ เนื่องจากเกาหลีเหนือมีนโยบายที่จะรวมเกาหลีใต้เข้าด้วยกันจึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยรุสเซียกับจีนทางด้านอาวุธและทางการทูต

เกาหลีเหนือพยายามแสดงท่าทีสนิทสนมทั้งรุสเซียและจีน แต่นโยบายเช่นว่านี้เกาหลีเหนือไม่ค่อยประสบผลนัก เพราะรุสเซียกับจีนกำลังพิพาทกันอยู่ ทั้งรุสเซียกับจีนต่างก็ไม่พอใจที่เกาหลีเหนือไปมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอีกฝ่ายหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากเมื่อต้นปี ๑๙๗๗ คณะผู้แทนชั้นสูงของเกาหลีเหนือได้ไปเยือนรุสเซีย แต่รุสเซียให้การต้อนรับอย่างชาเย็น เมื่อนายเต้งเสี่ยวผิงได้กลับเข้ามามีอำนาจในจีนครั้งใหม่เมื่อปี ๑๙๗๗ ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือกับจีนจึงได้เริ่มแน่นแฟ้นขึ้นมาใหม่[๙] จีนได้ประกาศนโยบายสนับสนุนข้อเสนอของเกาหลีเหนือตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากจีนสนับสนุนข้อเสนอล่าสุดของเกาหลีเหนือ คือเรียกร้องให้มีการเจรจาลดกำลังอาวุธ เพื่อลดความตึงเครียดในคาบสมุทรเกาหลี

---

๘ Asia Year Book 1977 p. 255

๙ Asia Year Book 1978 p. 221

และรวมชาติทั้งสองเข้าด้วยกันในที่สุด จีนและเกาหลีเหนือเรียกร้องให้สหรัฐถอนทหารออกไปจากเกาหลีใต้รวมทั้งขนอาวุธนิวเคลียร์ออกไปด้วย[๑๐]

ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือกับสหรัฐ เมื่อสหรัฐพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีน ทำให้เกาหลีเหนือมีกำลังใจมากขึ้นในแนวทางที่จะรวมเกาหลีใต้โดยใช้กำลังเข้าโจมตี เกาหลีเหนือจึงได้หยั่งท่าทีของสหรัฐว่ายังผูกพันกับเกาหลีใต้แน่นแฟ้นแค่ไหน ผลจากการทดสอบของเกาหลีเหนือจึงได้เกิดวิกฤติการณ์ตึงเครียดขึ้นในคาบสมุทรเกาหลีเหนือในเดือนสิงหาคม ๑๙๗๖ ทหารเกาหลีเหนือกับทหารสหรัฐได้เกิดวิวาทกันขึ้นจนถึงกับใช้กำลังกันที่บั้นมุนจอม ผลก็คือทหารสหรัฐตายไป ๒ คน ประธานาธิบดี เจอร์รัลด์ ฟอร์ด ของสหรัฐได้ประณามเกาหลีเหนืออย่างรุนแรงโดยกล่าวหาว่าเป็นแผนของเกาหลีเหนือที่ต้องการยั่วยุสหรัฐ[๑๑] เมื่อเห็นสหรัฐเอาจริง เกาหลีเหนือก็เลยอ่อนข้อลง โดยประธานาธิบดี กิม อิล ซุง ได้แสดงความเสียใจไปยังรัฐบาลสหรัฐแต่ก็ยังเรียกร้องให้สหรัฐถอนทหารออกไปจากเกาหลีใต้[๑๒]

ทางฝ่ายรุสเซียกับจีนได้แสดงท่าทีเฉย ๆ ไม่ออกความเห็นในเรื่องวิกฤติการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารุสเซียและจีนไม่ต้องการให้เกาหลีเหนือไปยั่วยุสหรัฐมากนักเพราะอาจจะเกิดการประจันหน้าอย่างรุนแรง และอาจเป็นเหตุให้สหรัฐสนับสนุนญี่ปุ่นให้สร้างกองทัพอย่างใหญ่โตซึ่งจะเป็นอันตรายต่อจีนและรุสเซีย[๑๓]

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๗ ก็ได้เกิดการตึงเครียดในคาบสมุทรเกาหลีอีกกล่าวคือเฮลิคอปเตอร์ของสหรัฐถูกยิงตกเหนือเส้นขนานที่ ๓๘ โดยฝีมือทหารเกาหลีเหนือและตกอยู่ในดินแดนของเกาหลีเหนือ ยังผลให้ทหารสหรัฐเสียชีวิตและบาดเจ็บ แต่เหตุการณ์ครั้งนี้มิได้มีอะไรรุนแรง เกาหลีเหนือก็มิได้ฉวยโอกาสโจมตีสหรัฐอย่างรุนแรงเหมือนแต่ก่อน และสหรัฐก็มิได้แสดงอาการโกรธเคืองออกมา อีกทั้งเกาหลีเหนือก็รีบคืนเฮลิคอปเตอร์ตลอดจนผู้ที่บาดเจ็บและเสียชีวิตแก่สหรัฐอย่างรวดเร็ว[๑๔]

---

๑๐ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

๑๑ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๙

๑๒ Asia Year Book 1977 p. 256,

๑๓ Ibid, p. 257

๑๔ ตะวันออกปริทัศน์ ฉบับวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๒๐

เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า เกาหลีเหนือหลีกเลี่ยงนโยบายที่จะเผชิญหน้ากับสหรัฐ และยังไม่กล้าใช้กำลังเข้าโจมตีเกาหลีใต้ถ้าหากยังมีฐานทัพสหรัฐอยู่ที่นั่น ส่วนสหรัฐก็ไม่อยากจะไปสร้างความตึงเครียดในคาบสมุทรเกาหลีอีก

ปัจจุบันนี้ทั้งสองฝ่ายแสดงท่าทีรอมชอมกันมากขึ้น โดยเฉพาะในสมัยประธานาธิบดีคาร์เตอร์ เพราะมีข่าวว่าผู้แทนสหรัฐกับเกาหลีเหนือได้แอบเจรจากันอย่างลับ ๆ ที่เบียงยางนครหลวงเกาหลีเหนือ นอกจากนั้นคาร์เตอร์ยังได้มีสาส์นไปถึงกิม อิล ซุง มีใจความว่าสหรัฐปรารถนาจะลดความตึงเครียดกับเกาหลีเหนือ การที่คาร์เตอร์แสดงท่าทีรอมชอมกับเกาหลีเหนือเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะคาร์เตอร์มีนโยบายจะถอนทหารสหรัฐออกจากเกาหลีใต้ก็เป็นได้[๑๕]

ทางฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งสนับสนุนนโยบายสหรัฐตลอดมา ครั้นเห็นสหรัฐเริ่มรอมชอมกับเกาหลีเหนือ จึงทำให้ญี่ปุ่นอยากจะรอมชอมกับเกาหลีเหนือบ้าง แต่ญี่ปุ่นใช้วิธีการค้าเป็นเครื่องมือ กล่าวคือนายทุนบางกลุ่มของญี่ปุ่นกำลังหาทางเจรจาค้าขายกับเกาหลีเหนืออยู่ แต่ญี่ปุ่นก็คงรู้สึกเกรงอกเกรงใจเกาหลีใต้อยู่มากเหมือนกัน เพราะญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ในเกาหลีใต้อย่างมากมาย นอกจากนั้นเกาหลีเหนือกับญี่ปุ่นยังมีความขัดแย้งกันด้วยเรื่องเกาะๆ หนึ่งคือเกาะตาเคชิมาหรือด็อกโดตั้งอยู่ในทะเลญี่ปุ่น ทั้งสองประเทศต่างก็อ้างว่าเกาะนี้อยู่ในเขตประเทศของตน[๑๖]

เกาหลีใต้ภายใต้การปกครองของสหรัฐ

ภายหลังจากที่สหรัฐได้เข้าไปยึดครองเกาหลีใต้แล้ว สหรัฐได้วางนโยบายเกี่ยวกับเกาหลีใต้อยู่ ๓ ประการคือ

๑. *ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นและขับอิทธิพลของญี่ปุ่นให้ออกไปจากเกาหลีให้หมด*

๒. *รักษาความสงบเรียบร้อย และจัดตั้งรัฐบาลเกาหลีใต้ตามแบบประชาธิปไตย*

๓. *ฝึกชาวเกาหลีให้รู้จักปกครองตนเอง เพื่อเตรียมการที่จะให้เกาหลีเป็นเอกราช*[๑๗]

---

๑๕ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๒๐

๑๖ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

๑๗ Kyung Cho Chung, *op. cit.* pp. 186–187

สหรัฐได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ควบคุมเกาหลีใต้โดยเฉพาะจนกว่าจะยินยอมให้เกาหลีเป็นประเทศเอกราช

แม้ว่าขณะที่ญี่ปุ่นยึดครองเกาหลี จะมีนักชาตินิยมเกาหลีจำนวนมากที่ต่อสู้ และเรียกร้องเอกราชจากญี่ปุ่น แต่ผู้นำรักชาติเหล่านี้มิได้ร่วมมือประสานงานกันอย่างจริงจังหรือพยายามจัดระบบทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นจุดอ่อนของชาวเกาหลี เพราะเหตุนี้เองที่ทำให้สหรัฐกับรุสเซียมักจะใช้เป็นข้ออ้างหน่วงเหนี่ยวไม่ยอมให้เอกราชแก่เกาหลี โดยอ้างว่าเกาหลียังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง ในระหว่างเดือนสิงหาคมซึ่งเป็นช่วงระยะที่ญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว และกองทัพสหรัฐกำลังจะเข้ามายึดครองเกาหลี ผู้นำเกาหลีหลายคนซึ่งเคยถูกญี่ปุ่นจับขังคุกได้รับการปลดปล่อยออกมาจึงร่วมมือกันจัดตั้ง คณะกรรมการรัฐบาลชั่วคราว (Committee of Provisional Government) โดยมีเมืองหลวงอยู่ที่กรุงเซอูล และพยายามที่จะติดต่อประสานงานกับกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งเกาหลีเหนือด้วย ได้จัดให้มีการประชุมสภาแห่งชาติขึ้นที่กรุงเซอูล โดยมีผู้แทนจากส่วนต่าง ๆ ของเกาหลีทั้งประเทศ ในวันที่ ๖ กันยายน ก่อนที่กองทัพอเมริกันจะมาถึงเกาหลีเล็กน้อย สภาแห่งชาติก็ประกาศเอกราชแห่งสาธารณรัฐประชาชนเกาหลี

เมื่อกองทัพสหรัฐได้ยกมาถึงเกาหลี สหรัฐก็ได้จัดตั้งรัฐบาลทหารสหรัฐ (The American Military Government) ขึ้นปกครองเกาหลีใต้ และกวาดล้างอิทธิพลของญี่ปุ่นในเกาหลีลงโดยโอนอำนาจการปกครองจากญี่ปุ่นมาเป็นสหรัฐและชาวพื้นเมืองเกาหลี ขณะที่รัฐบาลทหารสหรัฐปกครองเกาหลีใต้อยู่นั้น สหรัฐประสบปัญหาทางการเมืองใหญ่ ๆ อยู่ ๒ ประการคือ

๑. *ปัญหาการสร้างความรับผิดชอบในวงการบริหารแบบอมาตยาธิปไตย*

๒. *ปัญหาในการพัฒนาบุคคลที่จะเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย*

เพื่อที่จะพัฒนาทางด้านบริหารประเทศ รัฐบาลทหารสหรัฐพยายามมอบอำนาจการบริหารบ้านเมืองให้แก่ผู้นำชาวเกาหลีมากขึ้น แต่ปรากฏกลายเป็นว่าผู้นำชาวเกาหลีที่ได้รับมอบอำนาจจากสหรัฐนั้น เป็นพวกอนุรักษ์นิยมซึ่งนิยมแบบญี่ปุ่น และเป็นพวกที่มีฐานะร่ำรวย ส่วนผู้นำเกาหลีใต้ซึ่งจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นก่อนที่กองทัพสหรัฐจะยกมาถึงนั้น สหรัฐไม่ยอมรับรู้หรือรับรองฐานะ จึงทำให้กลุ่มการเมืองเหล่านี้ต้องรวมตัวในรูปของพรรค

การเมือง ฐานะของพรรคมีความมั่นคงเข้มแข็งขึ้นตามลำดับและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทหารอเมริกันในเวลาต่อมา

สหรัฐดำเนินนโยบายมอบอำนาจให้แก่ชาวเกาหลีปกครองตนเองตามลำดับ แต่สหรัฐก็เข้าควบคุมหน่วยงานที่สำคัญต่าง ๆ โดยมีชาวสหรัฐเป็นหัวหน้า ส่วนลูกน้องเป็นชาวเกาหลี การปกครองเกาหลีใต้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับนายพลฮอดจ์ (Hodge) ซึ่งเป็นผู้บัญชาการสูงสุด และอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ประจำเกาหลีใต้คือพลเอก อาเชอร์ แอล. เลิช (Archer L. Lerch) สหรัฐได้จัดตั้งสภาหุ่นเกาหลีใต้ขึ้นในปี ๑๙๔๗ สมาชิกของสภานิติบัญญัติแห่งชาติครึ่งหนึ่งมาจากนายพล ฮอดจ์ เป็นผู้แต่งตั้ง และอีกครึ่งหนึ่งมาจากการรับเลือกตั้ง แต่กลุ่มนี้ก็อยู่ใต้บงการของนายพล ฮอดจ์ เช่นเดียวกัน สภานิติบัญญัติแห่งชาติเกาหลีใต้มี ดร. ซิง มันรี (Syngman Rhee) เป็นประธาน กิม คู (Kim Koo) และ กิม คิว สิก (Kim Kiu Sic) เป็นรองประธาน กล่าวได้ว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติเกาหลีมิได้เป็นตัวแทนของประชาชนชาวเกาหลีใต้อย่างแท้จริงและมิได้เป็นประชาธิปไตย ทางด้านการบริหารประเทศนั้นเล่า ชาวเกาหลีก็มิได้มีสิทธิ์มีเสียงในการตัดสินใจในความอยู่รอดของตน แต่อำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดนั้นเป็นของสหรัฐ สภานิติบัญญัติแห่งชาติเกาหลีใต้ทำหน้าที่แต่เพียงรับรองกฎหมายที่ข้าหลวงสหรัฐประจำเกาหลีใต้เป็นผู้เสนอ นอกจากนั้นยังให้อำนาจแก่ข้าหลวงสหรัฐอย่างกว้างขวาง คือมีอำนาจยับยั้งกฎหมายที่สภานิติบัญญัติเป็นผู้เสนอได้

พรรคการเมืองในเกาหลีใต้ พรรคการเมืองต่าง ๆ ในเกาหลีใต้มีมากมายหลายพรรค แต่กลุ่มที่นับว่ามีความเข้มแข็งทางการเมืองมีอยู่ ๓ กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มขวาจัด กลุ่มเป็นกลาง และกลุ่มซ้ายจัด เนื่องจากชาวเกาหลีไม่เคยได้รู้รสแห่งความเป็นประชาธิปไตยมาก่อนเพราะถูกต่างชาติกดขี่ตลอดมา ดังนั้นการเมืองของเกาหลีใต้จึงมีฐานะอ่อนแอ ในทางการเมืองยังยึดมั่นต่อบุคคล พรรคการเมืองจึงมีรากฐานไม่มั่นคง พรรคเล็ก ๆ ซึ่งต้องอิงพรรคใหญ่ ๆ และอำนาจในการบริหารพรรคจึงตกอยู่แก่ผู้นำพรรค ซึ่งมีอยู่ไม่กี่คน ประชาธิปไตยของเกาหลีใต้ในระยะเริ่มแรกจึงเปรียบได้กับเด็กเริ่มหัดเดินเหมือน ๆ กับประชาธิปไตยในเมืองไทย

กลุ่มนักการเมืองฝ่ายขวาของเกาหลีมีพรรคที่สำคัญ ๆ คือ พรรค Korean Democratic มีกิมซุงซูเป็นหัวหน้าพรรค พรรค Society for the Rapid Realization of Independence มีซิงมันรีเป็นหัวหน้า พรรค Korean Independence มีกิมคูเป็นหัวหน้า

กลุ่มซ้ายจัดมีพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งตอนหลังเปลี่ยนเป็นพรรคกรรมกร หัวหน้าพรรคคือ ปัค เฮิน ยัง พรรคนี้ตอนหลังได้ไปรวมกับพรรคฝ่ายซ้ายอื่น ๆ จึงถูกรัฐบาลทหารสหรัฐปราบปราม เพราะพวกฝ่ายซ้ายมีนโยบายสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโซเวียต

กลุ่มการเมืองที่ดำรงความเป็นกลาง ได้แก่พรรค National มี อัน ไซ ซอง เป็นหัวหน้า พรรค New Progressive มี กิม โซ เป็นหัวหน้า พรรคการเมืองฝ่ายเป็นกลางมักติดต่ออย่างใกล้ชิดกับพวกฝ่ายขวา พรรคการเมืองฝ่ายเป็นกลางมีอิทธิพลเข้มแข็งที่สุด และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐมากที่สุด

สหรัฐและโซเวียตจัดตั้งคณะกรรมการผสมพิจารณาเรื่องเกาหลี

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐ โซเวียต และสหราชอาณาจักรได้ไปประชุมร่วมกันที่กรุงมอสโกเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๔๕ ที่ประชุมตกลงจะจัดตั้งคณะกรรมการผสมสหรัฐ–โซเวียตเพื่อพิจารณาวางรูปแบบรัฐบาลชั่วคราวของเกาหลี นับว่าเป็นบันไดขั้นแรกที่จะก้าวไปสู่การยินยอมให้เกาหลีได้รับเอกราช ตามข้อตกลงในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุมรับรองที่จะให้เกาหลีได้รับอิสรภาพในอนาคตอย่างแน่นอนภายในระยะเวลา ๕ ปี

คณะกรรมการผสมสหรัฐ–โซเวียตได้ร่วมประชุมกันหลายครั้งแต่ทั้งสองฝ่ายก็เกิดทะเลาะกันเองไม่สามารถจะตกลงกันได้ ผู้แทนโซเวียตปฏิเสธไม่ยอมปรึกษากับกลุ่มนักการเมืองเกาหลีที่คัดค้านไม่ยอมให้มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวเกาหลี โซเวียตต้องการที่จะปรึกษาเฉพาะกลุ่มที่นิยมคอมมิวนิสต์เท่านั้น เพราะกลุ่มนี้มีความเห็นคล้อยตามโซเวียต ทางฝ่ายสหรัฐมีความเห็นว่าในการจัดตั้งรัฐบาลผสมควรที่จะปรึกษากลุ่มที่เป็นตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ ทุกฝ่าย เมื่อผู้แทนสหรัฐกับโซเวียตเกิดมีความเห็นไม่ลงรอยกัน ในที่สุดทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่สามารถที่จะตกลงอะไรกันได้ เป็นอันว่าต่างฝ่ายต่างก็ไปจัดตั้งรัฐบาลเกาหลีของตนเอง คือเกาหลีเหนือ–เกาหลีใต้ตามที่ตนต้องการดังได้กล่าวมาแล้ว ความคิดที่จะรวมเกาหลีให้เป็นประเทศเดียวกันและให้เอกราชแก่เกาหลีจึงล้มเหลวลง การประชุมต้องหยุดชะงักไปอย่างน่าเสียดาย

ต่อมาในปี ๑๙๔๗ สหรัฐได้ติดต่อไปยังโซเวียตเพื่อขอให้โซเวียตได้มาร่วมเจรจากับสหรัฐอีกครั้งหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาเกาหลี โซเวียตตกลงรับคำเชิญและยินยอมที่จะเชิญผู้แทนชาวเกาหลีทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมประชุมด้วย แต่แล้วผู้แทนสหรัฐกับโซเวียตก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานร่วมกันได้ ความคิดที่จะรวมเกาหลีในอนาคตจึงมืดมัวอีกครั้งหนึ่ง

แท้ที่จริงแล้วชาวเกาหลีน่าจะหาทางรวมกันเองได้โดยไม่จำเป็นจะต้องไปดึงเอาต่างชาติเข้ามาแทรกแซง แต่ที่ชาวเกาหลีไม่สามารถทำได้สำเร็จก็เนื่องมาจากว่าชาวเกาหลีมีความแตกแยกกัน แบ่งออกเป็นหลายฝักหลายฝ่ายมานานแล้วจนยากที่จะปรองดองกันได้ และที่ร้ายที่สุดก็คือมหาอำนาจที่เข้ามาปกครองเกาหลีไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น สหรัฐ หรือโซเวียต ต่างก็ไม่ประสงค์ที่จะให้เกาหลีรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแท้จริง สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกาหลีสองฝ่ายรวมกันได้ยากยิ่งขึ้นทุกทีก็เนื่องมาจากว่า เมื่อสหรัฐและโซเวียตเข้าไปปกครองในเขตแดนของตนก็จัดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเศรษฐกิจ การเมือง การทหารตามแบบของตนทำให้เกาหลีทั้งสองฝ่ายแตกต่างกันในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร ฯลฯ นับวันแต่จะมากยิ่งขึ้นทุกที ๆ

เมื่อสหรัฐ–โซเวียตประสบความล้มเหลวในการประชุมร่วมกันเป็นครั้งที่ ๒ แล้ว สหรัฐจึงเสนอต่อโซเวียตให้นำปัญหาเกาหลีไปพิจารณาอีกครั้งหนึ่งในที่ประชุมของสี่มหาอำนาจคือจะเชิญอังกฤษและจีน (คณะชาติ) เข้าร่วมประชุมด้วย โดยให้ไปประชุมกันที่กรุงวอชิงตันในเดือนกันยายน ๑๙๔๗ โซเวียตปฏิเสธข้อเสนอของสหรัฐโดยหาว่าข้อเสนอของสหรัฐไม่ได้อยู่ในขอบข่ายตามข้อตกลงที่กรุงมอสโก ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงได้นำปัญหาเกาหลีไปให้สหประชาชาติพิจารณา

ในวันที่ ๒๓ กันยายน ๑๙๔๗ ในที่ประชุมสมัชชาใหญ่ได้พิจารณาถึงปัญหาเกาหลี ซึ่งผู้แทนสหรัฐเป็นผู้นำเสนอเข้ามา ที่ประชุมสมัชชาจึงมอบให้กรรมาธิการฝ่ายการเมืองและความมั่นคงเป็นผู้พิจารณาเสนอแนะขึ้นมาก่อน คณะกรรมาธิการฝ่ายการเมืองและความมั่นคงได้เสนอแนะต่อสมัชชาใหญ่ว่า สหรัฐและรุสเซียควรจะจัดให้มีการเลือกตั้งในเขตของตนก่อนภายในวันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๙๔๘ ภายใต้การสังเกตการณ์ของสหประชาชาติ ขั้นต่อไปก็คือจะต้องจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติ (National Assembly) และจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติเกาหลีเพื่อรวมเกาหลีสองฝ่ายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขั้นสุดท้ายให้ถอนทหารสหรัฐและรุสเซียออกจากเกาหลีทั้งหมด

รุสเซียเสนอให้เกาหลีทั้งสองฝ่ายส่งผู้แทนของตนเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมาธิการพิจารณาเรื่องเกาหลี แต่คณะกรรมาธิการปฏิเสธและเสนอให้จัดตั้งกรรมการพิเศษขึ้นคณะหนึ่งในนามของสหประชาชาติเพื่อพิจารณาปัญหาเกาหลี แต่รุสเซียปฏิเสธไม่ยอมร่วมงานกับคณะกรรมการพิเศษที่จะตั้งขึ้นใหม่นี้

ในที่สุดสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติรับข้อเสนอของคณะกรรมาธิการเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๗ ข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้คือ

๑. *ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนเกาหลีเพื่อทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วมพิจารณาปัญหาเกาหลี ผู้แทนดังกล่าวนี้จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้เลือก จะให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแต่งตั้งมิได้ และจะจัดให้มีคณะกรรมการพิเศษเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องเกาหลีโดยเฉพาะในนามของสหประชาชาติ คณะกรรมการชุดนี้มีสิทธิ์จะเดินทางไปให้คำปรึกษาหารือหรือสังเกตการณ์ได้ทั่วเกาหลี*

๒. *การเลือกตั้งทั่วไปในเกาหลีจะกระทำภายในไม่เกินวันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๙๔๘*

๓. *ภายหลังการเลือกตั้งจะจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติ และรัฐบาลแห่งชาติเกาหลีขึ้น*

๔. *รัฐบาลเกาหลีจะจัดตั้งขึ้นใหม่นี้จะมีอำนาจควบคุมกองทัพ ควบคุมงานทางด้านพลเรือน ทั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้รวมทั้งหมด และให้กองทหารสหรัฐและรุสเซียถอนออกไปจากเกาหลีภายใน ๙๐ วัน*[๙๔]

ครั้นแล้วงานแก้ปัญหาเกาหลีของสหประชาชาติก็ได้เริ่มขึ้นในเดือนมกราคม ๑๙๔๘ โดยสหประชาชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการชั่วคราวพิจารณาเรื่องเกาหลี (The United Nations Temporary Commission on Korea) ขึ้นคณะหนึ่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามหลักการของสหประชาชาติ โซเวียตปฏิเสธไม่ยอมให้คณะกรรมการชุดนี้เดินทางเข้าไปสังเกตการณ์ในเกาหลีเหนือ คณะกรรมการชั่วคราวจึงต้องเดินทางไปดูการเลือกตั้งในเกาหลีใต้แต่เพียงแห่งเดียว

คณะกรรมการ ฯ เปิดประชุมครั้งแรกที่กรุงเซอูล เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๑๙๔๘ แต่ผู้แทนจากเกาหลีเหนือไม่ได้เข้าร่วมประชุมเพราะโซเวียตคัดค้านมาตั้งแต่ต้นแล้ว จึงเป็นอันว่าหมดหวังที่จะจัดการเลือกตั้งในเขตเหนือ นายพล ฮอดจ์ ผู้บัญชาการทหารสหรัฐในเกาหลีใต้ประกาศจะให้มีการเลือกตั้งในเขตเกาหลีใต้เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นการผิดหลักการของสหประชาชาติที่กำหนดให้เกาหลีเหนือ–ใต้เลือกตั้งพร้อมกัน นายพลฮอดจ์ประกาศจะให้มีการเลือกตั้งในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๑๙๔๘ ผลก็คือทำให้นักการเมืองเกาหลีใต้เกิดการ

---

๙๔ Kyung Cho Chung, *op cit.* pp. 199–201

แตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งมี ซิง มันรี เป็นผู้นำซึ่งเป็นผู้ที่สหรัฐสนับสนุนเห็นชอบด้วยกับคำประกาศของนายพล ฮอดจ์ คือให้เกาหลีใต้เลือกตั้งฝ่ายเดียว อีกฝ่ายหนึ่งมี กิมคู และ กิม คิว สิก เป็นผู้นำ คัดค้านไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการเลือกตั้งในเกาหลีใต้ฝ่ายเดียวเพราะจะเป็นผลทำให้เกาหลีรวมเป็นประเทศเดียวกันได้ยาก

ต่อมาสถานีวิทยุที่เบียงยางเมืองหลวงของเกาหลีเหนือได้ประกาศเชิญบรรดาผู้นำทางการเมืองของเกาหลีใต้ รวมทั้งนายซิงมันรีด้วยให้ไปร่วมประชุมที่เบียงยางเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม สหรัฐกล่าวหาทันทีว่าเป็นแผนการของสหภาพโซเวียตที่จะรวบอำนาจ พวกผู้นำทางการเมืองเกาหลีใต้กลุ่มที่สหรัฐสนับสนุนซึ่งเป็นกลุ่มฝ่ายขวาไม่ยอมไปร่วมประชุม แต่กลุ่มการเมืองอื่น ๆ ได้เดินทางไปร่วมประชุมตามคำเชิญของเกาหลีเหนือเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๔๘ ที่ประชุมมีมติให้จัดตั้งรัฐบาลเกาหลีเพียงรัฐบาลเดียว ปฏิเสธระบบเผด็จการและผูกขาดของนายทุนและให้กองกำลังยึดครองทั้งของสหรัฐและรุสเซียถอนออกไปจากเกาหลี รวมทั้งประณามการที่ทหารต่างชาติมาตั้งฐานทัพในดินแดนของเกาหลีด้วย ผู้ที่ไปร่วมการประชุมครั้งนี้ได้ประกาศบอยคอตการเลือกตั้งในเกาหลีใต้ซึ่งสหรัฐเป็นผู้จัดการอีกด้วย ที่ประชุมเห็นด้วยกับข้อเสนอของ กิม อิลซุง ซึ่งเสนอให้ผู้แทนเกาหลีเหนือและใต้ร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวขึ้นและให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยใช้วิธีเลือกตั้งทั่วไปอย่างเสรี

อย่างไรก็ตามสหรัฐก็ดึงดันจัดให้มีการเลือกตั้งในเกาหลีใต้ฝ่ายเดียวเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๘ จนได้ท่ามกลางการคัดค้านของเกาหลีเหนือและชาวเกาหลีใต้เพราะเป็นการบีดหนทางแห่งการรวมเกาหลี คณะกรรมการชั่วคราวของสหประชาชาติประกาศรับรองการเลือกตั้งในเกาหลีใต้ทันที แต่ชาวเกาหลีใต้บางส่วนคัดค้านถึงขั้นก่อการจลาจลโดยการบุกเผาหน่วยเลือกตั้งกว่า ๑๔๐ แห่งและบุกเผาสถานีตำรวจอีกหลายแห่ง[๑๕]

ผลของการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคของนายซิงมันรีได้รับเลือกตั้งจากประชาชนมีที่นั่งในสภามากกว่าพรรคอื่น แต่ก็ไม่ได้รับชัยชนะโดยเด็ดขาดเพราะยังมีพรรคการเมืองอื่น ๆ ได้คะแนนรอง ๆ ลงมา ภายหลังจากการเลือกตั้งแล้วสมัชชาแห่งชาติได้จัดให้มีการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๑๙๔๘ ที่ประชุมได้เลือกนายซิงมันรีเป็นประธานงานของสมัชชาแห่งชาติขั้นต่อไปก็คือจัดร่างรัฐธรรมนูญสำหรับเกาหลีขึ้น ในเดือนกรกฎาคม

---

๑๕ Kim Byong Sik *Modern Korea* p. 35

สมัชชาแห่งชาติก็ยอมรับรัฐธรรมนูญซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารอย่างท่วมท้นและมีสภาเดียว สมัชชาจะเป็นผู้เลือกประธานาธิบดีและประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี

ในเดือนสิงหาคมสหรัฐก็โอนอำนาจการบริหารประเทศให้แก่คณะรัฐบาลชุดใหม่ของเกาหลีใต้ซึ่งมีนายซิงมันรีผู้นิยมสหรัฐเป็นประธานาธิบดี สหรัฐให้สัญญาว่าจะช่วยเกาหลีใต้ทางด้านเศรษฐกิจและการทหารต่อไป ทางฝ่ายคณะกรรมการชั่วคราวสหประชาชาติก็ประกาศรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้ โดยถือว่าเป็นรัฐบาลที่มีอำนาจปกครองเกาหลีทั้งหมดรวมทั้งเกาหลีเหนือด้วย นอกจากนั้นพวกผู้นำทางการเมืองของเกาหลีใต้ก็ไม่ต้องการที่จะประนีประนอมกับเกาหลีเหนือในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น

ในเดือนธันวาคม สมัชชาใหญ่ได้ประชุมกันเป็นครั้งที่ ๑๒ ได้โหวตเสียงลงมติรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้ด้วยคะแนนเสียง ๔๘ ต่อ ๖ และให้ถือว่าเป็นรัฐบาลที่มีอำนาจปกครองเกาหลีทั้งประเทศรวมทั้งเกาหลีเหนือด้วย

สหรัฐประกาศรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้ในเดือนมกราคม ๑๙๔๘ จากนั้นก็มีชาติต่างวันตกอีก ๓๐ กว่าชาติรับรองตามอย่างสหรัฐ ทางฝ่ายโซเวียตซึ่งนับว่าพ่ายแพ้แก่สหรัฐทางการทูตในเรื่องการแก้ไขปัญหาเกาหลีก็เรียกร้องให้สหประชาชาติยุบเลิกคณะกรรมการชั่วคราว และให้จัดตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เพื่อพิจารณาการรวมเกาหลีสองฝ่ายเข้าด้วยกัน และขจัดปัญหาการแตกแยกทางการเมือง สหประชาชาติยอมปฏิบัติตามโดยจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อรวมและฟื้นฟูเกาหลี (The United Nation Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea) ขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๑๙๕๐ เพื่อพิจารณาที่จะหาทางรวมเกาหลีให้เป็นประเทศเดียวกัน ตลอดจนการฟื้นฟูบูรณะและจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยของเกาหลีทั้งหมด คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศออสเตรเลีย ชิลี เนเธอร์แลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ไทย ตุรกี ปรากฏว่าคณะกรรมการชุดนี้ทำงานไม่ได้ผล ในระยะนั้นองค์การสหประชาชาติตกอยู่ใต้อิทธิพลของสหรัฐ ข้อเสนอใด ๆ ของสหรัฐมักประสบผลสำเร็จอยู่เสมอ

เกาหลีใต้ภายใต้การนำของนายซิงมันรี

นายซิงมันรีได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีในเดือนกรกฎาคม ๑๙๔๘ สหรัฐได้เข้าโอบอุ้มเกาหลีใต้เป็นการใหญ่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหารเพื่อให้รัฐบาล

เกาหลีใต้มีความเข้มแข็ง รัฐบาลทหารสหรัฐก็ถอนตนจากทางด้านบริหารประเทศและปล่อยให้รัฐบาลของนายซิงมันรีทำหน้าที่แทน ในทางปฏิบัตินายซิงมันรีต้องยอมรับคำบงการจากสหรัฐตลอดเวลา ซึ่งจะเรียกว่าเป็นรัฐบาลหุ่นของสหรัฐก็ไม่ผิดนัก อย่างไรก็ตามสหรัฐกับโซเวียตได้มีการประชุมปรึกษาหารือกัน และตกลงถอนทหารออกจากเกาหลีทั้งสองฝ่ายในเดือนมิถุนายน ๑๙๔๙[๒๐]

สหรัฐได้ทำสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ กับรัฐบาลเกาหลีใต้อย่างมากมายทำให้สหรัฐสามารถควบคุมรัฐบาลเกาหลีใต้อย่างใกล้ชิด เช่นตามข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิค สหรัฐสามารถตรวจสอบโครงการต่าง ๆ หรือกำหนดขอบข่ายของโครงการเหล่านั้นได้ และแม้กระทั่งกฎหมายที่ผ่านสภาแล้ว สหรัฐก็ยังสามารถบีบให้มีการแก้ไขกฎหมายใหม่ได้ งบประมาณต่าง ๆ สหรัฐจะเป็นผู้ควบคุมอย่างใกล้ชิด ถ้าหากสหรัฐไม่เห็นชอบด้วยแล้วรัฐบาลเกาหลีใต้จะไม่สามารถดำเนินการได้เลย

ทางด้านสนธิสัญญาทางทหาร สหรัฐมีอำนาจที่จะใช้ดินแดน เขตน่านน้ำ เขตอากาศในเกาหลีใต้ได้ทุกโอกาสในการปฏิบัติการทางทหารที่ไหนก็ได้ นอกจากนั้นสหรัฐยังได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในเกาหลีใต้อีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความขมขื่นให้แก่ชาวเกาหลีผู้รักเอกราชและพากันคัดค้านนโยบายของรัฐบาล แต่ผู้นำรัฐบาลเกาหลีใต้ทุกคนจำเป็นต้องแอบอิงอาศัยอิทธิพลของสหรัฐ เพื่อให้สหรัฐได้โอบอุ้มตนให้อยู่ในอำนาจตลอดไป[๒๑]

นายซิงมันรีปกครองเกาหลีใต้ด้วยระบบเผด็จการ เนื่องจากรัฐธรรมนูญให้อำนาจประธานาธิบดีอย่างมากมาย เช่นให้มีอำนาจออกกฎหมายในภาวะฉุกเฉินโดยไม่จำกัดขอบเขต จึงเปิดโอกาสให้ประธานาธิบดีประกาศภาวะฉุกเฉินและกฎอัยการศึกอย่างพร่ำเพรื่อเพื่อปราบศัตรูทางการเมืองของตน นายซิงมันรีเป็นคนเอาแต่ใจตนเองไม่ชอบให้ใครมาคัดค้าน บริหารงานแบบรวบอำนาจ และเลี้ยงพรรคพวกที่เป็นทหารและตำรวจสำหรับไว้ค้ำจุนอำนาจของตนและปราบปรามศัตรูทางการเมือง นายซิงมันรีลงมือปราบปรามพวกฝ่ายค้านและจับกุมประชาชนที่คัดค้านรัฐบาลจำนวนมากมาย ดังในรายงานของคณะกรรมการสหประชาชาติว่า ในระหว่างวันที่ ๓๐ เมษายน ๑๙๔๙ มีผู้ถูกจับกุมทั้งหมด ๘๙,๗๑๐ คน และได้รับการปลด

---

๒๐ Woo-Keun Han *The History of Korea* p. 505

๒๑ Kim Byong Sik *op. cit.* pp. 195–197

ปล่อยเพียง ๒๘,๔๐๔ คนเท่านั้น บางคนถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้นิยมคอมมิวนิสต์และถูกจับเข้าคุก ส่วนผู้ที่นิยมคอมมิวนิสต์จริง ๆ นั้นถูกปราบปรามอย่างรุนแรง จึงต้องหลบไปปฏิบัติงานใต้ดิน หนังสือพิมพ์ถูกจำกัดเสรีภาพไม่ยอมให้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างเสรี และมีการลอบสังหารบุคคลสำคัญทางการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของนายซิงมันรี กิมคูคู่แข่งของซิงมันรีถูกยิงตายเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๑๙๔๙ ซึ่งสงสัยกันว่านายซิงมันรีจะเป็นผู้บงการ

รัฐบาลนายซิงมันรีไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ได้ เกาหลีขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคและเกิดภาวะอดอยากทั่วไป เนื่องจากนายซิงมันรีและบริวารของนายซิงมันรีซึ่งเป็นผู้นำของประเทศเป็นพวกอนุรักษ์นิยม พวกนายทุนเจ้าของที่ดินและนิยมเศรษฐกิจแบบสหรัฐซึ่งเป็นแบบนายทุนนิยม จึงทำให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้ตกอยู่ในกำมือของกลุ่มนายทุนเพียงไม่กี่คนและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง สหรัฐก็พอใจที่จะสนับสนุนรัฐบาลนายซิงมันรีต่อไป ทั้ง ๆ ที่ประชาชนชาวเกาหลีใต้ไม่ได้นิยมนายซิงมันรีเท่าใดนัก

กองทัพเกาหลีใต้ยังอยู่ในสภาพที่อ่อนแอและล้าสมัย ไม่มีรถถัง ไม่มีเครื่องบิน แต่เต็มไปด้วยการคอรัปชั่น ถ้าเปรียบเทียบสมรรถภาพระหว่างกองทัพเกาหลีใต้กับเกาหลีเหนือแล้ว กองทัพเกาหลีใต้ไม่มีทางสู้เกาหลีเหนือได้เลย[๖๒] แต่เกาหลีทั้งสองฝ่ายต่างก็โฆษณาโจมตีซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างคุกคามกันว่าจะใช้กำลังทหารถ้าหากสถานการณ์บังคับ

สงครามเกาหลี

เช้าตรู่ของวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๑๙๕๐ โดยที่ไม่มีการประกาศล่วงหน้าหรือประกาศสงคราม กองทัพเกาหลีเหนือประมาณ ๙๐,๐๐๐ คน พร้อมด้วยรถถังอีกหลายร้อยคันก็ยาตราข้ามเส้นขนานที่ ๓๘ เข้าโจมตีกองทัพเกาหลีใต้อย่างขนานใหญ่ ในตอนบ่ายของวันที่ ๒๕ มิถุนายน นายกิมอิลซุง ประธานาธิบดีเกาหลีเหนือก็ได้ประกาศให้โลกทราบว่าเกาหลีเหนือกระทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง และกล่าวหาว่ากองทัพเกาหลีใต้ได้โจมตี

---

๖๒ Woo-Keun Han, *op cit.* p. 505

เกาหลีเหนือก่อน[๒๓] ส่วนทางฝ่ายสหรัฐและเกาหลีใต้กล่าวหาว่าเกาหลีเหนือเป็นผู้รุกรานก่อน โดยการสนับสนุนจากรุสเซีย

ปัญหาเรื่องที่ว่าใครรุกรานใครก่อนนับเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่ อาจเป็นไปได้เหมือนกันว่าโซเวียตอาจจะไม่มีส่วนรู้เห็นในการที่เกาหลีเหนือบุกเกาหลีใต้ และในทำนองเดียวกันกองทัพเกาหลีใต้อาจจะบุกเกาหลีเหนือก่อนก็ได้เพื่อยั่วยุให้เกิดสงคราม และสหรัฐจะได้ใช้เป็นข้ออ้างในการส่งทัพเข้าไปยึดเกาหลีเหนือเพื่อจะรวมเกาหลีใต้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะสหรัฐรู้ดีว่าเกาหลีเหนือภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์มีระบบเศรษฐกิจดีกว่าเกาหลีใต้ ถ้าจะให้รวมประเทศเกาหลีโดยวิธีเลือกตั้ง เกาหลีใต้อาจจะเป็นคอมมิวนิสต์ไปด้วย ดังนั้นมีทางเลือกอยู่ทางเดียวคือการใช้กำลังเข้ายึดครองเกาหลีเหนือเพื่อทำลายระบอบคอมมิวนิสต์ให้สิ้นซากไป

กองทัพเกาหลีเหนือรุกเข้าสู่ดินแดนเกาหลีใต้อย่างรวดเร็วตีกองทัพเกาหลีใต้แตกกระเจิงจนต้องถอยกรูด สหรัฐได้เรียกประชุมคณะมนตรีความมั่นคงเป็นการด่วนในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ญัตติของสหรัฐนั้นกล่าวหาว่าเกาหลีเหนือรุกรานเกาหลีใต้ ให้เกาหลีเหนือถอนทหารออกจากเส้นขนานที่ ๓๘ โดยเร็วที่สุด คณะมนตรีความมั่นคง ๑๐ ประเทศลงมติเห็นชอบกับข้อเสนอของสหรัฐ ๘ ประเทศ อีก ๒ ประเทศไม่ออกเสียง คือรุสเซียกับ ยูโกสลาเวียโดยเฉพาะรุสเซียนั้นตอนที่มีการลงมติไม่ได้ใช้สิทธิยับยั้ง (veto)

ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ภายหลังที่เกาหลีเหนือโจมตีเกาหลีใต้ได้ ๒ วัน ประธานาธิบดีทรูแมนแห่งสหรัฐก็สั่งให้กำลังกองทัพบก อากาศและกองทัพเรือเข้าช่วยรัฐบาลเกาหลีใต้และประธานาธิบดีได้แต่งตั้งพลเอก ดักลาส แมคอาเธอร์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในญี่ปุ่นเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเกาหลี นอกจากนั้นประธานาธิบดีทรูแมนยังได้สั่งให้กองทัพเรือที่ ๗ เข้าคุ้มครองเกาะไต้หวัน เพราะกลัวว่าจีนคอมมิวนิสต์จะฉวยโอกาสเข้าโจมตีเกาะไต้หวันด้วยทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านั้นรัฐบาลสหรัฐเคยอ้างว่าจะไม่เข้าไปแทรกแซงในปัญหาจีน ขณะที่สหรัฐประกาศช่วยเกาหลีใต้ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน นั้นกองทัพเกาหลีเหนือก็รุกเข้าประชิดกรุงเซอูลแล้วจนกระทั่งชาวเซอูลสามารถได้ยินเสียงปืนใหญ่ซึ่งใช้ถล่มกันอย่างถนัด[๒๔]

---

๒๓ Robert Leckie *The War in Korea* 1950–1953 pp. 18–19

๒๔ Ibid. p. 27

ในวันที่ ๓ กรกฎาคม ผู้แทนอังกฤษได้เสนอญัตติที่จะให้สมาชิกแห่งสหประชาชาติจัดส่งทหารและความช่วยเหลือต่าง ๆ ไปยังเกาหลีใต้ตามข้อตกลงของคณะมนตรีความมั่นคงเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน อังกฤษให้ตั้งกองบัญชาการทางทหารร่วมกัน ซึ่งอยู่ในความควบคุมของสหประชาชาติ ปรากฏว่าญัตตินี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีความมั่นคงด้วยคะแนนเสียง ๗ ต่อ ๓ ประเทศที่คัดค้านคือ อียิปต์ อินเดีย และยูโกสลาเวีย

ผู้แทนรุสเซียซึ่งผละออกจากการประชุมด้วยเรื่องเกาหลีตั้งแต่เริ่มสงครามเกาหลีใหม่ ๆ ได้กลับเข้ามาประชุมกับนานาประเทศที่องค์การสหประชาชาติอีกครั้งหนึ่งในเดือนสิงหาคม ๑๙๕๐ และได้เรียกร้องให้ถอนกองทหารต่างประเทศทั้งหมดออกจากเกาหลีและให้สหรัฐอเมริกายุติการทิ้งระเบิดประชาชนเกาหลีซึ่งตั้งอยู่ในความสงบ ผู้แทนสหรัฐได้เสนอให้ประณามเกาหลีเหนือและให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั้งหมดงดเว้นการช่วยเหลือหรือส่งเสริมเกาหลีเหนือ ปรากฏว่าคณะมนตรีมั่นคงลงมติเห็นชอบด้วยคะแนน ๘ ต่อ ๑ (รุสเซียคัดค้าน) ส่วนยูโกสลาเวียไม่ออกเสียง

ผู้แทนรุสเซียคัดค้านการที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงเชิญผู้แทนเกาหลีใต้เข้าไปนั่งในคณะมนตรีความมั่นคง รุสเซียเสนอว่าควรจะเชิญทั้งสองเกาหลีคือจะต้องเชิญเกาหลีเหนือด้วย ปรากฏว่าคณะมนตรีความมั่นคงปฏิเสธข้อเสนอของรุสเซียอีก

ในเดือนกันยายน ๑๙๕๐ ผู้แทนรุสเซียได้เสนอให้สหรัฐยุติทิ้งระเบิดเกาหลีเหนือในที่หมายซึ่งมิใช่ทางทหาร ปรากฏว่าคณะมนตรีความมั่นคงปฏิเสธอีก และยังได้ปฏิเสธข้อเสนอของรุสเซียที่จะให้เชิญผู้แทนสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าร่วมในการพิจารณาปัญหาเกาหลีอีกด้วย[๒๕]

เราอาจกล่าวได้ว่า การต่อสู้ทางการเมืองและการทูตในองค์การสหประชาชาติเรื่องเกาหลีนั้น สหรัฐประสบชัยชนะและรุสเซียมักจะพ่ายแพ้อยู่ตลอดเวลา การที่สหรัฐได้ชัยชนะทางการทูตและสามารถโน้มน้าวสหประชาชาติให้คล้อยตามนโยบายของสหรัฐได้นั้นก็เป็นเพราะในสมัยนั้นสหรัฐมีอิทธิพลในวงการสหประชาชาติมาก เพราะเป็นระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใหม่ ๆ นานาประเทศยังเห็นความสำคัญและความดีของสหรัฐในการปราบปรามฝ่ายอักษะจนพ่ายแพ้ และอีกประการหนึ่งนานาประเทศกำลังอยู่ในภาวะยากจนแต่มีสหรัฐ

---

๒๕ สิริ เปรมจิตต์ *บทบาทเมืองจีน* หน้า ๑๕๑—๑๖๐

ประเทศเดียวที่อยู่ในฐานะร่ำรวยสามารถที่จะช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ได้ ดังนั้นนานาประเทศจึงไม่ค่อยกล้าคัดค้านข้อเสนอของสหรัฐ และมักจะต้องดำเนินนโยบายเอาใจสหรัฐเพราะกลัวสหรัฐจะไม่ช่วยเหลือตน ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงประสบความสำเร็จเอาชนะรุสเซียได้ในองค์การประชาชาติและในเวลาต่อมาสหประชาชาติจึงกลายเป็นเครื่องมือของสหรัฐไปโดยปริยาย

สหรัฐได้ยกพลขึ้นบกที่อินชอนเป็นครั้งแรกในวันที่ ๑๕ กันยายน ๑๙๕๐ ในขณะที่กองทัพเกาหลีเหนือกำลังตีกองทัพเกาหลีใต้จวนเจียนจะตกทะเลอยู่แล้ว กองทัพสหรัฐสามารถหยุดยั้งกองทัพเกาหลีเหนือได้สำเร็จ จากนั้นก็มีประเทศอื่นที่ส่งทหารไปช่วยเกาหลีใต้ในนามของสหประชาชาติได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส แคนาดา ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ ตุรกี ไทย ฯลฯ ภายใต้บังคับบัญชาของนายพลแมคอาเธอร์ผู้บัญชาการทหารสูงสุดกองทัพสหประชาชาติ ต่อมากองทัพสหประชาชาติได้ตีโต้กองทัพเกาหลีเหนือและรุกไล่กองทหารเกาหลีเหนือจนต้องถอยกลับไปยังเส้นขนานที่ ๓๘ และทหารสหประชาชาติก็รุกข้ามเขตเข้าไปในดินแดนเกาหลีเหนือ โดยมีจุดประสงค์ที่จะรวมประเทศเกาหลีทั้งสองฝ่ายเป็นประเทศเดียวกัน ทัพสหประชาชาติได้รุกเข้าไปถึงแม่น้ำยาลูอันเป็นพรมแดนระหว่างเกาหลีเหนือกับแมนจูเรีย และการที่สหประชาชาติได้รุกเข้าไปถึงแม่น้ำยาลูนี้เองเป็นสาเหตุทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องส่งทหารเข้าช่วยเกาหลีเหนือ จีนถือว่าข้าศึกซึ่งมีสหรัฐเป็นหัวเรือใหญ่ได้บุกเข้ามาถึงประตูบ้านของตนแล้ว เพราะแมคอาเธอร์เสนอให้ทิ้งระเบิดแมนจูเรียของจีนด้วย

แม่น้ำยาลูมีความสำคัญต่อจีนมาก เพราะจีนได้ใช้พลังจากเขื่อนของแม่น้ำนี้ป้อนโรงงานอุตสาหกรรมทางตอนกลางของประเทศ แม้ว่าสหรัฐจะประกาศว่าสหรัฐจะเคารพผลประโยชน์ของจีน แต่จีนก็ไม่เชื่อถือต่อไปอีก เพราะการที่สหรัฐส่งกองทัพเรือเข้าคุ้มครองไต้หวันนั้นก็เป็นเรื่องที่เห็นกันอย่างชัด ๆ ว่าสหรัฐไม่ได้รักษาคำพูดของตนที่เคยกล่าวไว้ว่าจะไม่เข้าแทรกแซงปัญหาจีน[๒๖]

ในเดือนกันยายน ๑๙๕๐ จีนได้มอบให้รุสเซียช่วยร้องทุกข์ต่อสหประชาชาติแทนจีนว่าสหรัฐรุกรานจีนโดยส่งกองทัพเรือเข้าไปคุ้มครองไต้หวันเป็นการคุกคามจีน นอกจากนั้นกองทัพอากาศสหรัฐซึ่งได้โจมตีทิ้งระเบิดและยิงบินเข้าไปในดินแดนจีนตามพรมแดน

---

๒๖ Robert Leckie, *op. cit.* p. 506

จีนเกาหลีทำให้จีนได้รับความเสียหายอย่างมากมาย[๒๗] สหประชาชาติปฏิเสธไม่ยอมรับรู้คำร้องทุกข์ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้จีนมีความเจ็บแค้นยิ่งนัก

ด้วยเหตุนี้ในเดือนตุลาคม ๑๙๕๐ กองทัพจีนนับแสนคนก็ยกเข้าโจมตีกองทัพสหประชาชาติ ขับไล่กองทัพสหประชาชาติจนต้องล่าถอยเข้าไปในเขตเกาหลีใต้ จากนั้นกองทัพจีนก็รุกเข้ายึดกรุงเซอูลเมืองหลวงของเกาหลีใต้อีกครั้งหนึ่งในเดือนมกราคม ๑๙๕๑ สหรัฐประณามจีนอย่างรุนแรง และได้เสนอให้สหประชาชาติประณามจีนว่าเป็นผู้รุกราน และในวันที่ ๕ มกราคม ๑๙๕๑ สหรัฐได้ส่งหนังสือไปยังรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ๒๙ ประเทศโดยขู่ว่าถ้าจีนไม่ถูกประณามอย่างที่สหรัฐต้องการแล้วองค์การสหประชาชาติจะต้องเลิกล้ม ในที่สุดสหประชาชาติก็จำต้องปฏิบัติตามโยบายสหรัฐคือประณามจีนและห้ามสมาชิกติดต่อค้าขายกับจีน

ในเดือนมีนาคม ๑๙๕๑ กองทัพสหประชาชาติซึ่งรวมกำลังกันติดก็เริ่มโจมตีโต้ตอบกองทัพจีนได้ใหม่อีก แมคอาเธอร์เสนอให้เอาระเบิดปรมาณูไปโจมตีจีนและให้กองทัพไต้หวันยกขึ้นผืนแผ่นดินใหญ่เพื่อเผด็จศึกเกาหลี แมคอาเธอร์อ้างว่าถ้าคราบใดจีนยังสามารถส่งทหารไปรบในเกาหลีได้เรื่อย ๆ สหประชาชาติจะไม่มีทางเอาชนะเกาหลีได้โดยเด็ดขาด ดังนั้นจะต้องทำลายแหล่งกำลังมหึมาให้ราบคาบ ข้อเสนอนี้อังกฤษและฝรั่งเศสไม่เห็นด้วย และรัฐบาลสหรัฐก็ไม่เห็นด้วยเพราะกลัวว่าโซเวียตจะเข้าแทรกแซงเป็นการขยายสงครามอาจจะทำให้เกิดสงครามโลกได้ แมคอาเธอร์ยังคงดื้อดึงที่จะโจมตีแผ่นดินใหญ่จีนให้ได้จึงถูกประธานาธิบดีทรูแมนปลดออกจากตำแหน่งเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๕๑ และตั้งนายพลแมทธิว บี. ริจเวย์ เป็นผู้บัญชาการแทนนายพลแมคอาเธอร์[๒๘]

ในเดือนมีนาคม กองทัพสหประชาชาติยึดกรุงเซอูลกลับคืนมา และขับไล่กองทัพฝ่ายคอมมิวนิสต์ถอยร่นไปถึงเส้นขนานที่ ๓๘ พอถึงตอนนี้รุสเซียก็เสนอให้มีการเจรจาสงบศึก ทั้งสองฝ่ายต่างยินยอมที่จะเจรจากันและเริ่มต้นเจรจากันที่ เกสง (Kaesong) ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๕๑ จากนั้นจึงได้ย้ายโต๊ะประชุมไปเจรจากันที่ ปันมุนจอม (Panmunjom) ในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน การเจรจาดำเนินไปอย่างยืดเยื้อไปอีกปีกว่าจึงสามารถตกลง

---

๒๗ สิริ เปรมจิตต์ *เล่มเดิม* หน้า ๑๔๐—๑๔๔

๒๘ Kobert Leckie, *op. cit.* pp. 133—134

กันได้ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๕๓ ทั้งสองฝ่ายต่างก็ตกลงกันว่าจะถือแนวเส้นขนานที่ ๓๘ เป็นเส้นแบ่งเกาหลีออกเป็น ๒ ประเทศตามเดิม ให้มีการแลกเปลี่ยนเชลยศึกกัน และให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมการสงบศึกที่เป็นกลางคอยดูแลตรวจตรามิให้มีการละเมิดการสงบศึก

ผลของสงครามเกาหลี สงครามเกาหลีทำให้แต่ละฝ่ายได้รับความเสียหายอย่างหนัก เฉพาะทางฝ่ายสหประชาชาติได้รับความเสียหายดังนี้

ถูกฆ่าตาย	๑๕๐,๐๐๐ คน
บาดเจ็บ	๒๕๐,๐๐๐ คน
ถูกจับเป็นเชลย	๑๐๐,๐๐๐ คน
สูญหาย	๒๐๐,๐๐๐ คน

ประชาชนนับจำนวนหลายล้านไร้ที่อยู่อาศัย ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ทราบว่าได้รับความเสียหายมากเท่าใดแต่เข้าใจว่าคงเสียหายมากกว่าฝ่ายสหประชาชาติ กรุงเซอูลเสียหายย่อยยับมากกว่าเมืองอื่นเพราะเป็นเมืองที่ทั้งฝ่ายสหประชาชาติและฝ่ายคอมมิวนิสต์ผลัดกันเข้าไปยึด อุตสาหกรรมของเกาหลีใต้มากกว่าครึ่งถูกทำลาย การเพาะปลูกหยุดชะงัก ทำให้ชาวเกาหลีได้รับความอดอยากยากแค้น ซึ่งนับว่าเป็นความเดือดร้อนอย่างร้ายแรงของชาวเกาหลีอันได้รับเนื่องมาจากความขัดแย้งของมหาอำนาจและใช้เกาหลีเป็นเวทีต่อสู้

ผลอีกประการหนึ่งของสงครามเกาหลีก็คือ ภายหลังสงครามเกาหลีสหรัฐเริ่มหวาดกลัวจีนจะยึดครองเอเชีย ทำให้สหรัฐมีทัศนคติว่า "จีนคือผู้รุกราน" สมมุติฐานถูกวาดขึ้นและฝังใจสหรัฐอย่างแน่นแฟ้น ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงพยายามต่อต้านจีนในเอเชียทุกวิถีทาง เช่น บีดล้อมจีนโดยจัดตั้งองค์การ ส.ป.อ. สนับสนุนไต้หวันให้ต่อต้านจีน ทำสัญญาทางทหารและตั้งกองทัพไว้ในเกาหลีใต้และญี่ปุ่น เพื่อบีดล้อมจีน เข้าไปทำสงครามในอินโดจีน ฯลฯ นี่คือผลที่สืบเนื่องมาจากสงครามเกาหลีทั้งสิ้น

เกาหลีใต้หลังสงคราม

ภายหลังสงครามแล้วภาวะเศรษฐกิจสังคมของเกาหลีใต้ทรุดโทรมอย่างหนัก แต่อำนาจทางการเมืองก็ตกอยู่แก่ซิงมันรีและบริวารซึ่งพยายามรวบอำนาจไว้อย่างหนาแน่นทั้ง ๆ ที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประเทศชาติได้ ซิงมันรียังไม่ยอมให้ประชาธิป-

ไดยแก่ประชาชน เขายังปกครองด้วยระบอบเผด็จการเหมือนเดิมทุกประการ แสดงให้เห็นว่านานาประเทศตลอดจนทั้งเกาหลีใต้เองสู้รบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพื่อต้องการความเป็นประชาธิปไตยทั้ง ๆ ที่ได้ลงทุนไปอย่างมหาศาล แต่เกาหลีใต้หลังสงครามก็มิได้เป็นประชาธิปไตยดังที่หวังกันไว้

เกาหลีใต้ไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วได้ เพราะเศรษฐกิจของประเทศตกอยู่ในกำมือของนายทุนเกาหลีกลุ่มหนึ่งเท่านั้นที่เข้ามากอบโกยผลประโยชน์แก่ตนเองโดยมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ให้ความสนับสนุนและร่วมมือ อุตสาหกรรมใหม่ ๆ แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย ส่วนใหญ่แล้วยึดมาจากของญี่ปุ่นซึ่งสร้างไว้ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทางด้านการเกษตรผลิผลตกต่ำทำให้เกิดการอดอยากแร้นแค้น ค่าครองชีพขึ้นสูงลิบลิ่วในขณะที่ชาวไร่ชาวนายากจน กล่าวคือในระหว่างปี ๑๙๕๓-๑๙๕๙ ค่าครองชีพขึ้นสูงถึง ๕๐๐%

ผลอีกประการหนึ่งซึ่งเกิดจากสงครามคือความเสื่อมโทรมทางสังคม ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เช่นมีเด็กกำพร้ากว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน ปัญหาคนว่างงาน ชาวไร่ชาวนาละทิ้งที่นาของตนหนีมาหางานทำในเมือง ประมาณว่าในปี ๑๙๖๑ จำนวนคนว่างงานมีอยู่ ๒๗๙,๐๐๐ คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาขั้นมหาวิทยาลัย ๗๒,๐๐๐ คน ทหารที่ถูกปลดออกจากประจำการ ๕๑,๐๐๐ คน ปัญหาเหล่านี้ได้เพิ่มพูนมากขึ้นทุกทีในขณะที่ประชาชนพากันเกลียดชังรัฐบาลของนายซิงมันรี ซึ่งนำเอาระบบเผด็จการเข้ามาใช้มากขึ้นในทุกขณะ[๒๙]

ในปี ๑๙๕๔ ซิงมันรีก็ขอให้สภาแก้ไขรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญนั้นตำแหน่งประธานาธิบดีจะอยู่เกินกว่าสองสมัยไม่ได้ แต่ซิงมันรีต้องการจะเป็นประธานาธิบดีตลอดกาล ดังนั้นสภาจึงต้องตามใจเขาโดยยินยอมให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ความหวังที่มีประชาธิปไตยในเกาหลีใต้จึงเลือนหายไป

ในปี ๑๙๕๘ รัฐบาลเสนอร่างกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติเข้าสู่สภา กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจในการสั่งประหารชีวิต หรือจำคุกเป็นเวลานานสำหรับผู้ต้องหาที่ไล่ร้ายกันได้ง่าย ๆ เช่น "เผยแพร่การโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์และผู้ใดก็ตามที่สืบหา และรวบ

---

๒๙ Woo-Keun Han, *op. cit.* 506–507

รวมข่าวสารที่เกี่ยวกับรัฐบาลหรือที่ทำการรัฐบาล พรรคการเมือง องค์การต่าง ๆ หรือที่เกี่ยวกับบุคคลเพื่อประโยชน์ของศัตรู จะได้รับโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต[๓๐] จะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้มีไว้สำหรับปราบพวกฝ่ายค้าน โดยอ้างว่าเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ แต่แท้ที่จริงแล้วเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐบาลนายซิงมันรีนั่นเอง

๑๙๖๐ มีการเลือกตั้งทั่วไปในเกาหลีใต้อีกครั้งหนึ่ง การเลือกตั้งครั้งนี้นายซิงมันรีรู้ว่าพรรคเสรีนิยมของตนจะไม่ได้รับเลือกจากประชาชนให้ตั้งรัฐบาลได้ นายซิงมันรีจึงใช้วิธีการสกปรกทุกอย่างเพื่อเอาชนะการเลือกตั้ง (คล้าย ๆ กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยทำมาแล้วเมื่อตอนเลือกตั้งปี ๒๕๐๐ ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนเดินขบวนประท้วงอย่างขนานใหญ่ และสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปฏิวัติขับไล่จอมพล ป. ออกนอกประเทศในเวลาต่อมา)

การเลือกตั้งปี ๑๙๖๐ พรรครัฐบาลของนายซิงมันรีได้ชัยชนะอย่างท่วมท้นท่ามกลางกลิ่นคาวเลือด ประชาชนผู้รักความยุติธรรมและรักความเป็นเสรีประชาธิปไตยจึงพากันโกรธแค้นการกระทำของนายซิงมันรีสมุนคนโปรดของสหรัฐอเมริกาอย่างยิ่ง จึงพากันเดินขบวนประท้วงทันที การเดินขบวนในครั้งนั้นนักศึกษาเกาหลีใต้มีบทบาทอย่างสำคัญในการเป็นผู้นำต่อต้านรัฐบาลเกาหลีใต้ รัฐบาลสั่งปราบนักศึกษาและประชาชนทันที โดยสั่งให้ตำรวจยิงนักศึกษาและประชาชนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมากมาย (คล้าย ๆ กับเหตุการณ์ในวันมหาวิปโยคในประเทศไทย ๑๔–๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖) นายซิงมันรีกล่าวหาว่าพวกที่เดินขบวนก่อการวุ่นวายนั้นเป็นพวกคอมมิวนิสต์ ซิงมันรีประกาศกฎอัยการศึกและส่งทหารเข้ารักษาเมืองเซอูล เกิดการเดินขบวนอย่างขนานใหญ่ทั่วประเทศ เฉพาะที่กรุงเซอูลแห่งเดียวมีผู้ถูกยิงตายถึง ๑๒๐ กว่าคน ในที่สุดซิงมันรีทนต่อความกดดันของประชาชนไม่ไหวจึงยอมลาออกจากตำแหน่งและหนีไปอยู่ฮาไว ถึงแก่กรรมที่นั่นโดยไม่มีโอกาสกลับมาเกาหลีได้อีกเลย นับว่าเป็นชัยชนะครั้งสำคัญยิ่งของนักศึกษาและประชาชนชาวเกาหลีใต้ในการยอมสละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย

การเมืองของเกาหลีใต้ภายหลังจากการขับไล่นายซิงมันรีออกนอกประเทศไปแล้วก็มิได้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะบริวารของนายซิงมันรียังมีอิทธิพลอยู่ในวงการเมืองและวงการธุรกิจซึ่งยังจะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนต่อไป

---

๓๐ ธัญญา ผลอนันต์ *เล่มเดิม* หน้า ๖๒

การเลือกตั้งในเกาหลีใต้เมื่อเดือนมกราคม ๑๙๖๑ ผู้ที่ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเกาหลีใต้คือนายชังเมียงอดีตครูใหญ่โรงเรียนมัธยม ภายหลังจากการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว นายชังเมียงก็ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ ยังมีระบบการเล่นพรรคเล่นพวกและการคอรัปชั่นในวงราชการอยู่ทั่วไป นอกจากนั้นรัฐบาลยังไม่สามารถรักษาความสงบภายในประเทศได้ มีการเดินขบวนกันแทบทุกวัน

เหตุการณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่นักศึกษาและประชาชนรวมกลุ่มกันจัดตั้ง "ขบวนการรวมเกาหลี" ขบวนการนี้เริ่มจากนักศึกษาก่อนแล้วต่อมาขยายออกไปสู่ประชาชนทั่วไป กลุ่มที่มีอุดมการตรงกันนี้ได้แก่กลุ่มเยาวชน กลุ่มกรรมกร กลุ่มนักหนังสือพิมพ์และกลุ่มสังคมนิยม การรวมตัวเป็นไปอย่างรวดเร็ว พอถึงมกราคม ๑๙๖๑ ก็รวมเป็นองค์การได้และดำเนินการติดต่อกับเกาหลีเหนือเพื่อเจรจาหาทางรวมประเทศ พฤติการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลสหรัฐเริ่มไม่ไว้ใจรัฐบาลของนายชังเมียง เพราะสหรัฐกลัวว่าถ้ารวมเกาหลีได้สำเร็จเกาหลีทั้งหมดอาจจะปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ก็ได้ และสหรัฐจะต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมากมาย

บักจุงฮีปกครองเกาหลีใต้

ในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๑๙๖๑ นายพลบักจุงฮี ซึ่งเคยได้รับการศึกษาจากสหรัฐได้ก่อการรัฐประหารเข้ายึดอำนาจรัฐบาลของนายชังเมียงได้สำเร็จ พร้อมกันนั้นก็ประกาศนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ปราบคอรัปชั่น ช่วยเหลือประชาชนยากจนและจะซื่อสัตย์ต่อสหรัฐอย่างมั่นคง แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าชาวเกาหลีผู้รักเสรีภาพจะได้ร่วมมือกันขับไล่รัฐบาลเผด็จการของนายซิงมันรีออกไปได้สำเร็จและหวังว่าเกาหลีใต้จะมีประชาธิปไตยอย่างเต็มเปี่ยมก็ต้องล้มเหลวอีกครั้งหนึ่ง

เกาหลีใต้ภายใต้รัฐบาลของนายพลบักจุงฮี ได้เริ่มหันไปคบค้ากับญี่ปุ่นอย่างสนิทสนม ทั้งๆที่ก่อนหน้านั้นคือสมัยรัฐบาลซิงมันรี เกาหลีใต้ต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากยังมีความผูกใจเจ็บญี่ปุ่นไม่หาย เพราะสมัยที่ญี่ปุ่นปกครองเกาหลีญี่ปุ่นได้รีดนาทาเร้นและกอบโกยผลประโยชน์จากเกาหลีอย่างมากมาย ในปี ๑๙๖๕ ญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ก็ลงนามในสนธิสัญญาร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจท่ามกลางเสียงคัดค้านของนักศึกษาและประชาชน สนธิ

สัญญาปี ๑๙๖๕ เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นได้เข้าไปค้าขายและตั้งโรงงานในเกาหลีใต้เป็นการใหญ่ ในระยะไม่กี่ปีต่อมาญี่ปุ่นก็สามารถเข้าครอบงำเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ โดยพวกพ่อค้าญี่ปุ่นพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ นานาที่จะเข้าไปมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ เช่นให้สินบนเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ในวงการรัฐบาลและพยายามเอาอกเอาใจประธานาธิบดีปั๊กจุงฮี

ญี่ปุ่นลงทุนในเกาหลีใต้เฉลี่ยปีละ ๓๐ ล้านดอลลาร์ สิ้นปี ๑๙๖๘ ญี่ปุ่นลงทุนในเกาหลีใต้ทั้งหมด ๔๑๐ ล้านดอลลาร์ซึ่งเป็นการลงทุนมากเป็นที่ ๒ รองจากสหรัฐ[๑๑] ญี่ปุ่นได้เพิ่มการลงทุนในเกาหลีใต้ขึ้นเรื่อย ๆ ในปี ๑๙๗๐ ญี่ปุ่นได้ลงทุนไปทั้งหมดตั้งแต่ต้นมาเป็นจำนวน ๕๕๘ ล้านดอลลาร์ หรือ ๒๐.๒% เทียบกับสหรัฐลงทุนไปแล้ว ๑,๑๒๑ ล้านดอลลาร์ หรือ ๔๐.๔% ปัจจุบันญี่ปุ่นลงทุนในเกาหลีใต้แต่ละปีมากกว่าสหรัฐเสียอีก ในปี ๑๙๖๙ สินค้าเข้าเกาหลีใต้มาจากญี่ปุ่นถึง ๔๐%[๑๒]

ทางฝ่ายประชาชนและนักศึกษาเกาหลีใต้ก็พยายามต่อต้านญี่ปุ่นตลอดเวลา เช่น มีการเดินขบวนคัดค้านการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่น บางครั้งถึงกับมีการปะทะกับตำรวจบาดเจ็บล้มตายไปก็มี การประท้วงได้ลุกลามไปถึงการต่อต้านทหารสหรัฐในเกาหลีใต้ด้วย เพราะปัจจุบันนี้ยังมีทหารสหรัฐประจำอยู่ในเกาหลีใต้ประมาณ ๓๒,๐๐๐ คน เพื่อเอาไว้ต่อต้านเกาหลีเหนือ ฝ่ายเกาหลีใต้กล่าวหาเกาหลีเหนืออยู่เสมอว่าเกาหลีเหนือส่งคนเข้าแทรกซึมในเกาหลีใต้เสมอ ๆ บางครั้งถึงกับมีการปะทะกันบ่อย ๆ ทางพรมแดนเส้นขนานที่ ๓๘

ในปี ๑๙๗๔ สัมพันธภาพระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่นได้เริ่มตึงเครียดขึ้นมาอีก ทั้งนี้เนื่องจากนายพลปั๊กจุงฮีผู้นำเกาหลีใต้ไม่พอใจญี่ปุ่นที่ญี่ปุ่นยินยอมให้ชาวเกาหลีใต้จัดตั้งขบวนการต่อต้านรัฐบาลเกาหลีใต้โดยใช้ญี่ปุ่นเป็นฐานปฏิบัติงาน นายพลปั๊กจุงฮีกล่าวหาว่ารัฐบาลญี่ปุ่นมีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับขบวนการต่อต้านรัฐบาลเกาหลีใต้ โดยเฉพาะเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๑๙๗๔ คนร้ายชาวเกาหลีซึ่งถือหนังสือเดินทางมาจากญี่ปุ่นได้บุกเข้าสังหารนายพลปั๊กจุงฮีขณะปราศรัยแก่ประชาชนเนื่องในวันชาติเกาหลีใต้ แต่บังเอิญภรรยาของเขาต้องรับเคราะห์แทนจนถึงแก่กรรม ทำให้นายพลปั๊กจุงฮีโกรธแค้นมาก ถึงกับกล่าวหาว่าเกาหลีเหนือและรัฐบาลญี่ปุ่นมีส่วนสนับสนุน แต่รัฐบาลเกาหลีเหนือและญี่ปุ่น

---

๑๑ Kim Byoug Sik, *op. cit.* p. 199

๑๒ John Holliday and Gavan McCormack *Japanese Imperialism Today* p. 135

ปฏิเสธอย่างเด็ดขาดว่าไม่มีส่วนร่วมอย่างแน่นอน สถานการณ์ดังกล่าวมานี้ย่อมทำให้สัมพันธไมตรีระหว่างเกาหลีใต้กับเกาหลีเหนือและญี่ปุ่น ซึ่งมีทีท่าจะอบอุ่นกลับต้องตึงเครียดขึ้นมาใหม่อีก

แม้ว่าประธานาธิบดีปั๊กจุงฮีแห่งเกาหลีใต้จะมีอำนาจ และปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการก็ตาม แต่ปั๊กจุงฮียังไม่พอใจเสียงที่คัดค้านรัฐบาล ซึ่งมีมากขึ้นทุกทีโดยเฉพาะพวกนิสิตนักศึกษาซึ่งไม่พอใจรัฐบาลเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ปั๊กจุงฮีจึงปฏิวัติตัวเอง ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๒ (คล้าย ๆ กับจอมพลถนอม ปฏิวัติตัวเองเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๑) การปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคมของเกาหลีใต้ ประธานาธิบดีปั๊กจุงฮีได้ประกาศกฎอัยการศึก ปิดมหาวิทยาลัย และห้ามมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง พร้อมกันนั้นก็ส่งทหารรถถัง เข้ายึดจุดสำคัญ ๆ ในกรุงเซอูลและทั่วประเทศ จับพวกนักการเมืองฝ่ายค้านเข้าคุกหลายคน และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีอย่างกว้างขวาง

ตั้งแต่ที่นายปั๊กจุงฮีได้เข้ายึดอำนาจเมื่อปี ๑๙๖๑ เป็นต้นมา นายปั๊กจุงฮีได้ใช้ระบอบเผด็จการปกครองประเทศ เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ตนเองได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีตลอดกาล การปิดปากฝ่ายค้าน การลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ ตลอดจนเสรีภาพในทางการเมืองมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้นิสิต นักศึกษา ประชาชน และนักการเมืองฝ่ายค้านต่างพากันเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ แต่นายปั๊กจุงฮีปฏิเสธและยังสั่งจับกุมพวกฝ่ายค้านเข้าคุกมากมาย นายปั๊กจุงฮีอ้างถึงเหตุผลที่ปกครองแบบเผด็จการว่าเพื่อความปลอดภัยจากคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือ

เมื่อเสียงเรียกร้องเสรีภาพมากขึ้น นายปั๊กจุงฮีก็ประกาศภาวะฉุกเฉินเมื่อปี ๑๙๗๔ จะลงโทษผู้ที่เรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญถึงจำคุก ๑๕ ปี ประธานาธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจจับกุมคุมขังผู้ผ่าฝืนได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ[๓๓] ฝ่ายชาวเกาหลีใต้ที่รักเสรีภาพก็ไม่ย่อท้อต่างพากันเรียกร้องต่อไปแม้ว่าจะติดคุกหรือถูกประหารชีวิตก็ตาม รัฐบาลได้จับกุมนักศึกษาที่ประท้วงรัฐบาลตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนเมษายน ๑๙๗๔ ถึง ๓๐๐ คน ทางด้านนักศึกษาไทยกลุ่มต่าง ๆ หลายกลุ่มได้ยื่นหนังสือประท้วงการจับกุมนักศึกษาไป

---

๓๓ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ยังรัฐบาลเกาหลีใต้ โดยผ่านสถานเอกอัครราชทูตเกาหลีใต้ประจำประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๑๙๗๔[๓๔]

การประท้วงรัฐบาลบั๊กจุงฮีดำเนินไปอย่างกว้างขวาง และจุดก่อหวอดของการประท้วงมักจะอยู่ตามมหาวิทยาลัยและวัด ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๕ ประธานาธิบดีจึงประกาศกฤษฎีกา ห้ามมหาวิทยาลัยหรือวัดเคลื่อนไหวใด ๆ ที่ต่อต้านประธานาธิบดี[๓๕]

นายบั๊กจุงฮีได้กวาดล้างผู้นำฝ่ายค้านเด็ดขาด แม้กระทั่งนายคิมแดจุง ซึ่งเคยสมัครแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีกับนายบั๊กจุงฮีมาแล้วและต้องหลบหนีไปอยู่ญี่ปุ่น ก็ยังถูกนายบั๊กจุงฮีสั่งให้หน่วยสายลับทำหน้าที่คล้าย ๆ กับ C.I.A. ของสหรัฐ เรียกว่า Korean Central Intelligence Agency ชื่อย่อว่า K.C.I.A. ลักพาตัวนายคิมแดจุงจากญี่ปุ่นกลับไปยังเกาหลีใต้ เรื่องนี้รัฐบาลญี่ปุ่นถึงกับโกรธเคืองการกระทำของรัฐบาลเกาหลีใต้อย่างมาก เพราะเป็นการละเมิดทางการทูตอย่างร้ายแรง ที่ทางการเกาหลีใต้บุกจับบุคคลที่อยู่ในความคุ้มครองของญี่ปุ่นโดยไม่ได้ขออนุญาต ทำให้สัมพันธภาพของประเทศทั้งสองตึงเครียดไปถึง ๒ ปี[๓๕]

การจับกุมผู้คัดค้านรัฐบาลยังคงมีเรื่อยมา โดยอ้างว่าจับกุมเพื่อความมั่นคงของชาติ ทั้ง ๆ ที่นายบั๊กจุงฮีถูกต่อต้านจากพวกเสรีนิยมและบัญญาชน แต่นายบั๊กจุงฮีก็ยังอยู่ในตำแหน่งได้เรื่อยมาโดยไม่มีใครล้มนายบั๊กจุงฮีได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะชาวเกาหลีใต้ส่วนใหญ่เป็นพวกที่เฉย ๆ นั่นเองไม่ว่าจะปกครองด้วยระบอบใด อีกอย่างหนึ่งบั๊กจุงฮีก็มีส่วนในการสร้างเกาหลีใต้ให้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีงานทำและกินดีอยู่ดีขึ้น นอกจากนั้นนายบั๊กจุงฮียังมีนโยบายปราบปรามคอรัปชั่นอย่างจริงจัง อย่างเช่นในปี ๑๙๗๗ มีผู้ถูกสอบสวนและถูกลงโทษเพราะคอรัปชั่นถึง ๖๗,๐๐๐ ราย[๓๖] แต่มีเสียงกล่าวกันว่าพวกชั้นผู้ใหญ่ที่คอรัปชั่นนั้นมักจะรอดตัวไปทุกที สำหรับนายบั๊กจุงฮีนั้นก็มิใช่เป็นคนซื่อสัตย์เพราะมีข่าวว่าค้าผลประโยชน์กับนายทุนบางคนจนร่ำรวยมหาศาล

ในที่สุดวาระสุดท้ายของนายบั๊กจุงฮีก็มาถึง นั่นก็คือเขาถูกสังหารเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๑๙๗๙ สาเหตุความเป็นมามีดังนี้คือ เมื่อต้นเดือนตุลาคม ๑๙๗๙ สมาชิกสภา

---

๓๔ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

๓๕ Newsweek, March 22, p. 6

๓๖ Asia Year Book 1978, p. 224

ซึ่งเป็นพรรคพวกของบั๊กได้ลงมติขับไล่นายคิม ยัง ซัม ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านให้ออกจากตำแหน่งสมาชิกสภา เนื่องจากนายคิมเรียกร้องให้สหรัฐใช้อิทธิพลบีบนายบั๊กให้ยินยอมมอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนเกาหลีใต้ การลงมติขับไล่นายคิมออกจากสภาทำให้ ส.ส. ฝ่ายค้าน ๖๙ คนลาออกจากสมาชิกสภาเพื่อประท้วงรัฐบาล ทางฝ่ายสหรัฐไม่พอใจต่อเหตุการณ์ครั้งนี้ในเรื่องที่รัฐบาลขับสมาชิกสภาฝ่ายค้านถึงกับเรียกทูตของตนกลับไปปรึกษารัฐบาลชั่วคราว อีกไม่กี่วันต่อมา นักศึกษาและประชาชนก็เดินขบวนต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่ และเกิดจลาจลระบาดไปตามเมืองใหญ่ รัฐบาลสั่งปราบอย่างเด็ดขาด ทำให้เกิดบาดเจ็บล้มตายไปหลายคน

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๑๙๗๙ นายคิม แจ กิว ผู้อำนวยการ K.C.I.A. (หรือองค์การสืบราชการลับเกาหลีใต้ ซึ่งบั๊กจุงฮีเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นภายหลังที่เขาได้ขึ้นครองอำนาจเมื่อปี ๑๙๖๑ องค์การนี้มีความสำคัญมาก ทำหน้าที่สืบราชการลับทั้งในประเทศและนอกประเทศ ปราบปรามพวกที่คิดต่อต้านประธานาธิบดีบั๊ก กล่าวกันว่ามีผู้ทำงานหรือให้ความร่วมมือกับองค์การนี้ถึง ๓ แสนคน) เป็นผู้ลงมือสังหารประธานาธิบดีบั๊ก และองครักษ์ของประธานาธิบดีอีก ๕ คน ก็ถูกสังหารไปด้วย

ตอนแรกรัฐบาลออกข่าวว่า การยิงเกิดขึ้นเนื่องจากการทะเลาะวิวาทส่วนตัวระหว่างนายคิมกับหัวหน้าองครักษ์ แต่บังเอิญกระสุนพลาดถูกบั๊กตาย แต่คนทั่วไปไม่เชื่อและคิดว่าจะต้องมีเบื้องหลังมากกว่านี้ รัฐบาลได้แต่งตั้งนายชอย คิว ฮาห์ ซึ่งไม่มีฐานอำนาจทางทหารรักษาการตำแหน่งประธานาธิบดี ส่วนสหรัฐก็ประเทศเตือนเกาหลีเหนือมิให้ฉวยโอกาสสั่งทหารบุกเกาหลีใต้ และสหรัฐได้สั่งทหารของตนเตรียมพร้อม ทางฝ่ายเกาหลีเหนือก็มิได้เคลื่อนไหวทางทหารแต่อย่างใด[๓๗]

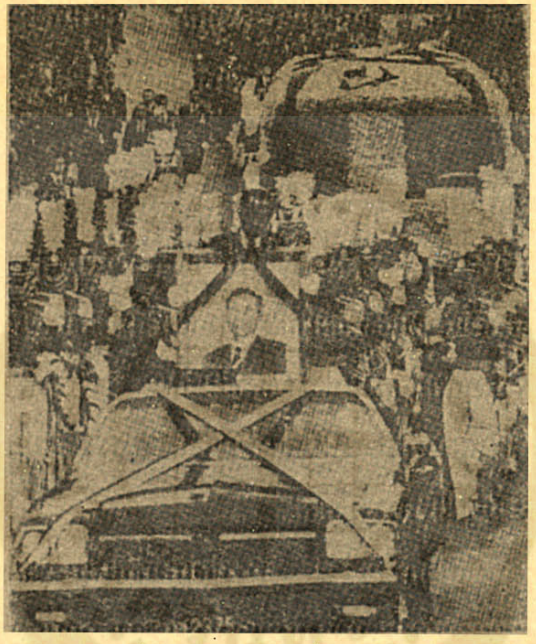
อีกไม่กี่วันต่อมารัฐบาลเกาหลีใต้ก็แถลงการณ์ว่า ประธานาธิบดีถูกสังหารโดยนายคิม แจ กิว ด้วยเจตนาเพื่อที่จะยึดอำนาจ ตัวนายคิมก็ถูกจับพร้อมกับผู้ร่วมคิดอีกหลายคน เบื้องหลังเหตุการณ์ครั้งนี้อาจจะเป็นไปได้ว่า นายคิมได้ร่วมคิดกับนายพลเกาหลีใต้บางคนยึดอำนาจประธานาธิบดี แต่บังเอิญนายคิมไปกระทำรุนแรงเกินไปคือไปฆ่าประธานา

---

๓๗ Newsweek, November 5, 1979, pp. 10–11

ธิบดี ทำให้นายพลคนอื่น ๆ เลยไม่กล้าร่วมมือส่งทหารเข้ายึดอำนาจ ผลก็คือนายคิมถูกจับ ส่วนพวกนายพลปฏิเสธเอาตัวรอด[๓๘]

ตัวนายคิมเองก็ได้ให้การต่อศาลว่า การที่เขาลงมือสังหารประธานาธิบดีปั๊กก็เพื่อต้องการนำประเทศชาติไปสู่ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นวิธีการที่จะต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ได้[๓๙] นายคิมถูกศาลสั่งประหารชีวิต แต่ก็ยังมีสิทธิ์อุทธรณ์ได้

พิธีศพประธานาธิบดีปั๊กจุงฮี

เมื่อสิ้นประธานาธิบดีปั๊กไปแล้วการเมืองของเกาหลีใต้ก็ยังไม่มั่นคง แม้ว่าประธานาธิบดีคนใหม่ประกาศจะแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น นอกจากนั้นก็จะปลดปล่อยนักโทษการเมืองออกจากคุก แนวทางประชาธิปไตยไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ ในเมื่อฝ่ายทหารเกิดแตกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่นิยมปั๊กต้องการใช้อำนาจเผด็จการต่อไปอีก ส่วนฝ่ายเดินสายกลางต้องการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น ในที่สุดฝ่ายนิยมเผด็จการก็ก่อรัฐประหารโดยการส่งกำลังทหารเข้าจับกุมนายพลฝ่ายเดินสายกลางไว้หลายคน เมื่อกลางเดือนธันวาคม ๑๙๗๙ โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดี[๔๐] โดยเฉพาะ

---

๓๘ Times, November 12, 1979 p. 20

๓๙ Newsweek, November 26, 1679

๔๐ มติชน ฉบับวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๒

นายพล จุง เฮือง ฮวา ผู้ใช้กฎอัยการศึกก็ถูกจับกุมส่งฟ้องศาลในข้อหาร่วมมือกับนายคิม ลังหารประธานาธิบดีบั๊กจุงฮี

เข้าใจว่าพวกนายพลนิยมบั๊กจุงฮีคงจะขึ้นครองอำนาจ และเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ก็คงจะต้องถอยห่างออกไปอีก เพราะเผด็จการนั้นย่อมมีตัวตายตัวแทน

ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีใต้กับสหรัฐ ในตอนปลายสมัยของประธานาธิบดีบั๊กจุงฮี สหรัฐเริ่มไม่ค่อยพอใจบั๊กจุงฮีเท่าใดนัก เนื่องจากสหรัฐเห็นว่าบั๊กจุงฮีปกครองเกาหลีใต้เข้มงวดเผด็จการมากเกินไป บางคนเชื่อว่าสหรัฐอาจจะมีส่วนรู้เห็นในการล้มอำนาจของบั๊กจุงฮีก็ได้ ทางฝ่ายนายบั๊กจุงฮีก็ไม่ค่อยพอใจนโยบายของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ซึ่งประกาศถอนทหารสหรัฐออกจากเกาหลีใต้ และคาร์เตอร์ก็ได้เริ่มถอนไปบ้างแล้ว แต่ต่อมาก็ประกาศว่าจะคงทหารสหรัฐ ๓๘,๐๐๐ คนไว้ในเกาหลีใต้ต่อไป เพราะไม่ไว้ใจเกาหลีเหนือซึ่งอาจจะโจมตีเกาหลีใต้

ปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายบาดหมางกันอย่างรุนแรงก็คือ กรณีที่เรียกว่า Korea Gate คือนายตง ซุน บั๊ก ใช้เงินราว ๑ ล้านดอลลาร์ ติดสินบน ส.ส. อเมริกันเพื่อให้สนับสนุนทางการเมืองที่เป็นประโยชน์แก่เกาหลีใต้มาเป็นเวลาหลายปี เมื่อเรื่องนี้ถูกเปิดโปงขึ้น รัฐบาลสหรัฐได้ติดต่อไปยังเกาหลีใต้ เพื่อขอให้ส่งนายตง ซุน บั๊ก ไปสอบสวน แต่ประธานาธิบดีบั๊กจุงฮีไม่ยอมอนุมัติ ทำให้รัฐบาลและ ส.ส. อเมริกันไม่พอใจรัฐบาลเกาหลีใต้เป็นอันมาก และทำให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศต้องเสื่อมลง[๔๑]

ในขณะที่สหรัฐกับเกาหลีเหนือแสดงท่าทีรอมชอมกันอยู่นั้น เกาหลีใต้ก็แสดงท่าทีมิตรกับจีนและรุสเซีย โดยมีการติดต่อค้าขายซึ่งกันและกันแม้ว่าเกาหลีใต้จะไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนและรุสเซียก็ตาม เกาหลีใต้เสนอซื้อเหล็กและซุงจากรุสเซีย และซื้อน้ำมันดิบจากจีน[๔๒]

อย่างไรก็ตามสหรัฐจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนเกาหลีใต้ต่อไปเพื่อให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองสำหรับที่จะต่อสู้กับเกาหลีเหนือได้ กองทัพเกาหลีเหนือนั้นมีความเข้มแข็งกว่าเกาหลีใต้มาก ขณะนี้เกาหลีเหนือเป็นประเทศที่มีกองทัพบกใหญ่เป็นอันดับ ๕

---

๔๑ Asia Year Book 1978, p. 225

๔๒ loc. cit.

ของโลก[๔๓] สหรัฐยังจำเป็นที่จะต้องมีฐานทัพเพื่อคุ้มครองเกาหลีใต้และคุ้มครองผลประโยชน์ของตนอีกนาน มิฉะนั้นเกาหลีเหนืออาจจะบุกเข้ายึดเกาหลีใต้ก็ได้

ความเคลื่อนไหวในการรวมเกาหลี

นโยบายที่สำคัญประการหนึ่งของเกาหลีเหนือก็คือการหาหนทางรวมประเทศเกาหลีทั้งสองเข้าด้วยกัน ก่อนสงครามเกาหลี (๑๙๕๐–๑๙๕๓) เกาหลีเหนือพยายามรวมประเทศโดยการเจรจา แต่ก็ประสบความล้มเหลวเนื่องจากสหรัฐอเมริกาจัดตั้งรัฐบาลเกาหลีใต้โดยเอกเทศ เกาหลีเหนือจึงได้พยายามอีกครั้งหนึ่งโดยวิธีเปิดฉากทำสงครามเกาหลี แต่ก็ประสบความล้มเหลวอีกเนื่องจากถูกสหรัฐและองค์การสหประชาชาติส่งทหารเข้าสู้รบกับเกาหลีเหนือ

หลังสงครามเกาหลีเป็นต้นมา เกาหลีเหนือก็ยังไม่เลิกล้มความพยายามที่จะรวมเกาหลีให้จงได้ แต่เกาหลีเหนือก็ไม่กล้าที่จะใช้วิธีการทำสงครามเนื่องจากยังมีทหารสหรัฐตั้งอยู่ในเกาหลีใต้ถึง ๔๐,๐๐๐ คน อีกทั้งกองทัพเกาหลีใต้ก็มีความแข็งแกร่งมิใช่น้อย ลำพังถ้ารบกันตัวต่อตัวระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้แล้ว เป็นที่คาดหมายกันว่าเกาหลีเหนือคงจะได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน ทางฝ่ายสหรัฐเองก็เชื่อว่าถ้าสหรัฐถอนทหารออกจากเกาหลีใต้เมื่อใดเกาหลีเหนืออาจจะโจมตีเกาหลีใต้ เพราะกองทัพเกาหลีเหนือมีความเข้มแข็งกว่าเกาหลีใต้หลายเท่า และได้รับอาวุธอย่างทันสมัยจากโซเวียตและจีน สหรัฐเชื่อว่าเกาหลีเหนือจะชนะเกาหลีใต้อย่างแน่นอนถ้าไม่มีสหรัฐเข้าช่วย[๔๔]

หลังสงครามเกาหลี เกาหลีเหนือหันมามุ่งฟื้นฟูสร้างระบบการปกครองที่มั่นคง สร้างระบบเศรษฐกิจการศึกษาที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาภาคบังคับ เกาหลีเหนือเป็นประเทศที่จัดให้พลเมืองของตนได้รับการศึกษาภาคบังคับยาวนานที่สุดในโลกคือนานถึง ๑๑ ปี และเยาวชนเกาหลีเหนือตั้งแต่อายุ ๕ ปีขึ้นไปได้รับการศึกษาเล่าเรียนฟรี ภายหลังที่จีนได้ถอนทหารออกจากเกาหลีเหนือตั้งแต่ปี ๑๙๕๘ ไปแล้ว เกาหลีเหนือก็มุ่งโฆษณาให้สหรัฐถอนทหารออกจากเกาหลีใต้ นโยบายรวมประเทศของเกาหลีเหนือเริ่มแข็งกร้าวขึ้นใหม่ตั้งแต่ปี ๑๙๖๑ เป็นต้นไป โดยเกาหลีเหนือได้ร่วมมือกับโซเวียตทางการทหาร

---

๔๓ The Nation, June 23, 1979

๔๔ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๑๘

อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เนื่องจากเกาหลีใต้ได้ทำสนธิสัญญากับญี่ปุ่น และต่อมาเกาหลีใต้ก็ส่งทหารไปรบในเวียดนาม เกาหลีเหนือปฏิเสธการรวมเกาหลีโดยวิธีการเลือกตั้งทั่วไป เนื่องจากเกาหลีเหนือมีพลเมืองเพียงครึ่งหนึ่งของเกาหลีใต้ ถ้าหากรวมโดยวิธีเลือกตั้งแล้ว เกาหลีใต้ก็จะเข้าไปครอบงำเกาหลีเหนือ[๔๕]

ประธานาธิบดี กิม อิล ซุง แห่งเกาหลีเหนือได้เสนอแผนการรวมประเทศไว้ ๓ ขั้นคือ

๑. ถอนกำลังทหารสหรัฐออกจากเกาหลีใต้และลดกำลังทหารลงทั้งสองฝ่าย

๒. รวมกันเป็นสหพันธรัฐ แต่ให้แต่ละฝ่ายปกครองตนเองไปก่อนและให้จัดตั้งคณะกรรมาธิการสูงสุดแห่งชาติโดยมีผู้แทนจากรัฐบาลของประเทศทั้งสอง

๓. ขั้นสุดท้ายคือ ให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เพื่อจัดตั้งรัฐบาลกลางแห่งชาติโดยปราศจากการแทรกแซงของต่างชาติ

ทางฝ่ายเกาหลีใต้ ประธานาธิบดีบักจุงฮี แสดงท่าทีเฉยเมยต่อการรวมเกาหลี บักจุงฮีเห็นว่าการจะรวมเกาหลีใต้จะต้องเอาชนะเกาหลีเหนือทางเศรษฐกิจเสียก่อน ซึ่งขณะนี้เศรษฐกิจเกาหลีใต้ยังสู้เกาหลีเหนือไม่ได้ บักจุงฮีได้ยืนยันถึงวิธีการรวมประเทศโดยวิธีการเลือกตั้งทั่วไปภายใต้การตรวจตราของสหประชาชาติ[๔๖] ซึ่งเป็นสิ่งที่เกาหลีเหนือรับไม่ได้

หนทางของการรวมเกาหลีเป็นสิ่งที่ยาก และสหรัฐก็ไม่เห็นด้วยที่จะรวมเกาหลีในระยะนี้ เพราะจะทำให้สหรัฐหมดอิทธิพลในคาบสมุทรเกาหลี เกาหลีเหนือคงทราบถึงปัญหาข้อนี้ดี จึงดำเนินนโยบายต่อต้านสหรัฐอยู่เสมอมา เช่นในเดือนมกราคม ๑๙๖๘ เกาหลีเหนือได้ส่งหน่วยคอมมานโด ๓๑ คนแทรกซึมลงสู่เกาหลีใต้เพื่อฆ่าประธานาธิบดีบักจุงฮี แต่ก็ล้มเหลว อีก ๓ วันต่อมาเกาหลีเหนือก็เข้ายึดเรือพิวโบล (U.S.S. Pueblo) ซึ่งเป็นเรือจารกรรมของสหรัฐที่ล่วงล้ำเข้าไปในน่านน้ำเกาหลีเหนือ อีก ๒ เดือนต่อมาเกาหลีเหนือก็ยิงเครื่องบินจารกรรมของสหรัฐตกในทะเลญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังมีการปะทะกันตามพรมแดนเส้นขนานที่ ๓๘ หลายครั้ง[๔๗] อย่างไรก็ตาม กิมอิลซุง ก็แถลงว่าเกาหลีเหนือ

---

๔๕ Franz H. Michael and George E. Taylor *The Far East in the Modern World* p. 838

๔๖ บักจุงฮี *พลังแห่งชาติ* หน้า ๘๐–๑๕๒

๔๗ Franz H. Michael and George E. Taylor, *op. cit.* p. 835

พร้อมที่จะทำสัญญาสันติภาพกับสหรัฐโดยมีเกาหลีใต้เข้าร่วมด้วยก็ได้ และได้ปฏิเสธว่าไม่มีแผนการใด ๆ ที่จะส่งทหารเข้ายึดเกาหลีใต้[๔๘]

ในเดือนสิงหาคม ๑๙๗๐ ประธานาธิบดีปั๊กจุงฮีเสนอให้มีการรวมเกาหลีโดยวิธีเลือกตั้งทั่วไปและให้สหประชาชาติเข้าควบคุมการเลือกตั้ง กิมอิลซุงได้โต้ตอบทันทีว่าเกาหลีเหนือพร้อมที่จะรับการเลือกตั้งทั่วไป แต่สหรัฐจะต้องถอนทหารออกจากเกาหลีใต้ และประธานาธิบดีปั๊กจุงฮีจะต้องลาออกจากตำแหน่งเสียก่อน

ภายหลังจากที่ประธานาธิบดีนิกสันได้ไปเยือนปักกิ่งเมื่อปี ๑๙๗๒ แล้ว เกาหลีทั้งสองฝ่ายได้มีท่าทีประนีประนอมกันมากขึ้น ผู้แทนกาชาดของทั้งสองฝ่ายได้ไปประชุมกันที่เบียงยางและเซอูลเพื่อพิจารณาปัญหาการรวมเกาหลี ผู้สื่อข่าวได้รับอนุญาตให้เดินทางไปยังดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่งได้ เกาหลีเหนือจึงหยุดการแทรกซึมทางทหาร บรรยากาศแห่งการเป็นมิตรมีท่าทีดีขึ้น[๔๙]

ในเดือนสิงหาคม ๑๙๗๖ กลุ่มประเทศโลกที่ ๓ จำนวน ๘๓ ประเทศ ซึ่งประชุมกันที่กรุงโคลัมโบ ได้ลงมติเรียกร้องให้ยุบเลิกกองทหารสหประชาชาติ (ทหารสหรัฐ) ในเกาหลีใต้พร้อมกับให้ถอนอาวุธนิวเคลียร์ออกจากคาบสมุทรเกาหลีใต้ ส่วนเรื่องการรวมเกาหลีนั้นเป็นเรื่องภายในของประชาชนเกาหลีที่จะตกลงกันเอง โดยปราศจากการแทรกแซงของต่างชาติ[๕๐]

ทางฝ่ายเกาหลีใต้เสนอให้สหประชาชาติรับเกาหลีเข้าเป็นสมาชิกทั้งสองประเทศ สหรัฐสนับสนุนข้อเสนอนี้ แต่เกาหลีเหนือ จีน และรุสเซียคัดค้าน เพราะถ้าเป็นสมาชิกทั้งสองประเทศแล้วโอกาสที่จะรวมเกาหลีเป็นประเทศเดียวกันจะยิ่งยากมากขึ้น

ทางฝ่ายเกาหลีเหนือก็ยังยืนยันในหลักการเดิม คือสหรัฐต้องถอนทหารออกจากเกาหลีใต้ และปล่อยให้ชาวเกาหลีตกลงกันเองในเรื่องการรวมประเทศ เกาหลีเหนือมีท่าทีใช้หลักการประนีประนอมมากกว่าแต่ก่อน เพราะคงเข้าใจดีว่าการใช้กำลังเพื่อรวมประเทศนั้นคงจะทำไม่ได้เสียแล้ว เกาหลีเหนือเสนอว่าเมื่อเกาหลี ๒ ฝ่ายตกลงรวมประเทศกันแล้ว

---

๔๘ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๘

๔๙ Franz H. Michael and George E. Taylor, *op. cit.* p. 846

๕๐ ประชาชาติ ฉบับวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๙

ก็ให้แต่ละฝ่ายปกครองกันเองโดยให้คงสภาพสังคมแบบปัจจุบันนี้ไปก่อน ตอนหลังแล้วจึงค่อยร่วมมือกันมากขึ้นเรื่อย ๆ[๕๐]

ภายหลังมรณกรรมของประธานาธิบดีปั๊กจุงฮีแล้ว ถ้าหากการเมืองของเกาหลีใต้มีแนวโน้มไปในทางประชาธิปไตยมากขึ้น ก็อาจเป็นไปได้ว่าการรวมเกาหลีสองประเทศอาจจะเป็นไปได้ในอนาคตแต่ก็คงอีกนาน ท่าทีของสหรัฐที่เคยต่อต้านเกาหลีเหนืออย่างเข้มแข็งก็อาจจะผ่อนปรนมากขึ้น เพราะเกาหลีเหนือในปัจจุบันเอนเอียงไปทางจีนและสนับสนุนรัฐบาลของเขียวสัมพันธ์–พอลพตในการต่อสู้กับเวียดนาม ทำให้รุสเซียไม่ค่อยพอใจเกาหลีเหนือนัก อย่างน้อยที่สุดการที่โซเวียตจะแผ่อิทธิพลในตะวันออกไกลโดยผ่านเกาหลีเหนือก็จะกระทำไม่ได้ง่าย ๆ เหมือนก่อนแล้ว ขณะเดียวกันก็เป็นที่เชื่อกันว่าเกาหลีเหนือคงจะไม่บุกเข้ายึดเกาหลีใต้เพื่อรวมประเทศอย่างแน่นอน

การแบ่งบันอิทธิพลของมหาอำนาจในคาบสมุทรเกาหลี เกาหลีเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของมหาอำนาจคือ สหรัฐ โซเวียต จีน และญี่ปุ่น ทั้งสี่ประเทศถือว่าเกาหลีคือสะพานที่ทอดข้ามไปรุกรานประเทศตน ประกอบกับทั้งสี่ประเทศมีผลประโยชน์อย่างมหาศาลในเกาหลี

สหรัฐเป็นประเทศที่เข้าไปลงทุนในเกาหลีใต้มากเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนญี่ปุ่นตามมาเป็นอันดับ ๒ และกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อสหรัฐพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีนและเริ่มยากจนลงก็เห็นความจำเป็นที่จะต้องลดกำลังทหารสหรัฐในเกาหลีใต้ลง แต่สหรัฐก็ได้วางแผนที่จะให้ญี่ปุ่นเข้ารับหน้าที่คุ้มครองเกาหลีใต้แทนสหรัฐ จึงสนับสนุนให้ญี่ปุ่นได้สร้างกองทัพอย่างขนานใหญ่ ญี่ปุ่นก็รู้ถึงบัญหาข้อนี้ดีและได้เริ่มนโยบายที่จะเข้าไปแทนที่สหรัฐในเกาหลี

ญี่ปุ่นได้เริ่มผูกสัมพันธ์ทางทหารอย่างใกล้ชิดกับเกาหลีใต้ เช่นได้เข้าร่วมผึกซ้อมทางทหารกับกองทหารสหรัฐและเกาหลีใต้ในโอกินาวาเมื่อเดือน มิถุนายน ๑๙๗๑ และได้วางแผนร่วมกับสหรัฐในการทำสงครามในเกาหลี จนถึงกับมีการผึกซ้อมร่วมกันหลายครั้งทั้งแต่ปี ๑๙๖๐ เป็นต้นมา สหรัฐได้แสดงท่าทีเบาใจในภาระผูกพันกับเกาหลีและเชื่อว่าถ้าเกาหลีเหนือโจมตีเกาหลีใต้เมื่อใด ญี่ปุ่นจะส่งทหารเข้าช่วยทันที[๕๒]

---

๕๐ สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

๕๒ John Halliday and Gavan McCormack *op cit.* pp. 97–103

ทางฝ่ายเกาหลีใต้ก็พยายามเร่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ และสร้างกำลังกองทัพอย่างเข้มแข็งเพื่อเตรียมรับมือกับเกาหลีเหนือ มีข่าวว่าเกาหลีใต้มีแผนการที่จะสร้างอาวุธนิวเคลียร์เป็นของตนเอง โดยวางแผนที่จะซื้ออุปกรณ์การผลิตนิวเคลียร์จากฝรั่งเศส ทางฝ่ายสหรัฐได้แสดงท่าทีว่าไม่สนับสนุนให้เกาหลีใต้มีระเบิดนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง[๕๓] แต่สหรัฐก็ได้ขู่เกาหลีเหนือว่า ถ้าเกาหลีเหนือโจมตีเกาหลีใต้เมื่อใดสหรัฐอาจใช้อาวุธนิวเคลียร์ตอบโต้ ทางฝ่ายจีนก็ประกาศว่าถ้าเกาหลีใต้รุกรานเกาหลีเหนือเมื่อใด จีนและรุสเซียก็จะต้องเข้าช่วยเกาหลีเหนืออย่างแน่นอน จีนเสนอว่าจีนกับสหรัฐควรร่วมมือกันเพื่อยับยั้งปัญหาเกาหลี

แม้ว่าสหรัฐจะประกาศถอนทหารออกจากเกาหลีใต้อย่างแน่นอน แต่เชื่อได้แน่ว่าสหรัฐคงจะไม่ปล่อยให้เกาหลีใต้ถูกโจมตีเป็นอันขาด ขณะนี้สหรัฐได้นำหัวรบระเบิดนิวเคลียร์ไว้ในเกาหลีใต้ถึง ๗๐๐ หัว อันเป็นการละเมิดข้อตกลงสงบศึกเกาหลีซึ่งห้ามนำอาวุธยุทธศาสตร์เข้าไปในคาบสมุทรเกาหลี นอกจากนั้นสหรัฐยังได้ร่วมซ้อมรบกับกองทัพเกาหลีใต้ครั้งใหญ่เมื่อเดือนเมษายน ๑๙๗๘ โดยใช้กำลังทหารนับแสนคน เพื่อแสดงให้เห็นว่าสหรัฐยังไม่ทอดทิ้งเกาหลีใต้อย่างเด็ดขาด[๕๔] นายไมค์ แมนสฟิลด์ เอกอัครรัฐทูตสหรัฐประจำญี่ปุ่นแถลงว่า เขาคาดว่าสหรัฐจะเข้าร่วมรบกับเกาหลีใต้ถ้าหากเกิดสงครามขึ้นในคาบสมุทรเกาหลี[๕๕]

สรุป ปัญหาเกาหลีคงจะยืดเยื้อต่อไปอีกนาน และเป็นจุดของสงครามเย็นแห่งหนึ่งของโลก มหาอำนาจคงจะไม่ยอมเสียผลประโยชน์ของตน คงจะต้องช่วงชิงผลประโยชน์และอิทธิพลกันต่อไป อย่างไรก็ตามการแตกแยกระหว่างรุสเซียกับจีน และเกาหลีเหนือเลือกเข้าข้างจีนทำให้ฐานะของสหรัฐในเกาหลีเริ่มกระเตื้องขึ้น จีนซึ่งพยายามกระชับสัมพันธไมตรีกับสหรัฐคงจะไม่ปล่อยให้เกาหลีเหนือบุกเกาหลีใต้ เพราะเท่ากับจีนต้องประจันหน้ากับสหรัฐโดยตรง ซึ่งจีนคงจะไม่โง่ทำเช่นนั้น

---

๕๓ Newsweek, February, 1976

๕๔ สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๒๐

๕๕ สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๐

บทที่ ๓
ญี่ปุ่น

ประวัติความเป็นมาโดยย่อ

ญี่ปุ่น เริ่มประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ ๖๖๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งถือว่าเป็นปีแห่งการเริ่มต้นปกครองด้วยราชวงศ์ของจักรพรรดิจิมมุ ก่อนหน้านี้ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นมีหลักฐานไม่แน่นอน เป็นแบบนิยายปรัมปราและเรื่องราวอภินิหาร แต่นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าชาวพื้นเมืองในระยะแรก ๆ นั้น มีพวกอพยพมาจากส่วนต่าง ๆ ของเอเชียตะวันตกและจากหมู่เกาะทะเลใต้รวมอยู่ด้วย

บรรพบุรุษดั้งเดิมของญี่ปุ่นเป็นพวกชนเผ่ายามาโตะ (Yamato) ค่อย ๆ มีอำนาจเหนือชนเผ่าต่าง ๆ ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๓ หรือที่ ๔ โดยทั่วไปแล้วยอมรับกันว่าบรรดาผู้นำเผ่ายามาโตะคือบรรพบุรุษของพระราชวงศ์ญี่ปุ่น ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๔ ได้เริ่มมีการติดต่อกันระหว่างญี่ปุ่นกับราชอาณาจักรต่าง ๆ ในแหลมเกาหลี ได้มีการนำเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ จากจีนเข้ามายังญี่ปุ่นโดยผ่านประเทศเกาหลี

ญี่ปุ่นยอมรับวัฒนธรรมจีนด้วยความเต็มใจและยกย่องวัฒนธรรมจีนว่าสูงกว่าของตน โดยเฉพาะได้นำเอาหนังสือจีนมาใช้ในญี่ปุ่น จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นได้ศึกษาวิทยาการต่าง ๆ ของจีนเช่นการแพทย์ วิทยาศาสตร์ ตลอดจนลัทธิขงจื๊อ ในปี ค.ศ. ๕๓๘ ได้มีการนำเอาพุทธศาสนาจากอินเดียเข้าสู่ญี่ปุ่นโดยผ่านจีนและเกาหลี ญี่ปุ่นพยายามเลียนแบบจีนเช่นทางด้านการปกครอง ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ แล้วนำไปดัดแปลงให้เป็นแบบญี่ปุ่น

เมืองหลวงแห่งแรกของญี่ปุ่นคือเมืองนารา ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อต้นศตวรรษที่ ๘ โดยสร้างเลียนแบบนครเชียงอานเมืองหลวงของราชวงศ์ถังของจีนทุกประการ เมืองนาราเป็นเมืองหลวงของญี่ปุ่นถึงปี ๗๘๔ จึงได้ย้ายไปสร้างเมืองหลวงใหม่ที่เกียวโต ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นสมัยเฮอัน ซึ่งสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. ๑๑๙๒ สมัยนี้เป็นระยะสำคัญระยะหนึ่งแห่งการวิวัฒนาการทางศิลปะ การติดต่อกับประเทศจีนได้หยุดชะงักลงในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๙ และอารยธรรมของญี่ปุ่นได้เริ่มต้นมีลักษณะและแบบพิเศษเฉพาะตัวตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าระยะแรกจะเป็นระยะที่มีการรับเอาวิชาการ ศิลปะ และความรู้ต่าง ๆ จากต่างประเทศเข้ามา แล้วติดตามด้วยระยะแห่งการเลียนแบบและเปลี่ยนรูป ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าว สิ่งต่าง ๆ ที่ได้นำมาจากภายนอกนั้นจะค่อย ๆ มีลักษณะพิเศษเป็นของญี่ปุ่นไป*

ญี่ปุ่นสมัยระบบศักดินา (Feudalism) เป็นเวลาประมาณ ๗ ศตวรรษนับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ ๑๒ ถึงกลางศตวรรษที่ ๑๙ ถือกันว่าเป็นสมัยที่ญี่ปุ่นมีการปกครองแบบระบบศักดินา อันที่จริงแล้วสังคมญี่ปุ่นได้เริ่มพัฒนาการเข้าสู่สังคมศักดินาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๘ และศตวรรษที่ ๙ แล้ว ครั้นถึงปลายศตวรรษที่ ๑๒ การวิวัฒนาการของสังคมระบบศักดินาแบบสงบถึงขั้นสิ้นสุด การขัดแย้งกันระหว่างตระกูลใหญ่ ๆ เป็นเหตุให้ชาวญี่ปุ่นจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้ซึ่งกันและกันเพื่อชิงความเป็นใหญ่ สงครามระหว่างตระกูลไตระกับตระกูลมินาโมะโตะในปี ๑๑๕๙ และ ๑๑๖๐ ได้เปิดทางให้ตระกูลไตระเด่นขึ้นมามีอำนาจเหนือตระกูลอื่น ๆ เป็นการเริ่มต้นระบบทหารมีอำนาจในการปกครอง แต่ตระกูลไตระมีอำนาจได้เพียง ๓๐ ปี ในปี ๑๑๘๕ ตระกูลมินาโมะโตะ ก็ฟื้นอำนาจขึ้นมาอีกและปราบตระกูลไตระจนราบคาบ ผู้นำจึงตั้งตัวเป็นโชกุน (แปลว่าผู้บัญชาการทหาร) โชกุนได้จัดระเบียบการบริหารแบบการทหาร แต่คงรักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ดังเดิม ณ กรุงเกียวโต[๒] สมัยระบบศักดินาประชาชนแทบจะไม่รู้จักองค์จักรพรรดิ เนื่องจากพระองค์ไม่มีอำนาจหรือมีบทบาทในการปกครองแต่อย่างใด โชกุนมีอำนาจในการบริหารประเทศอย่างเด็ดขาด แต่โชกุนก็มิได้ล้มเลิกสถาบันกษัตริย์ทั้งที่ทำได้ ด้วยเหตุนี้ราชวงศ์ของจักรพรรดิที่ปกครองญี่ปุ่นจึงมีอยู่ราชวงศ์

---

* กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น *ญี่ปุ่นปัจจุบัน* หน้า ๑๑–๑๒

๒ เขียน ธีระวิทย์ *วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น* หน้า ๑๘

เดียวคือราชวงศ์ยามาโตะ ซึ่งปกครองญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน นี่คือคุณลักษณะของชาวญี่ปุ่นประการหนึ่ง คือเป็นผู้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนโดยเคร่งครัด

ตำแหน่งโชกุนนั้นได้เปลี่ยนมือจากตระกูลหนึ่งไปยังอีกตระกูลหนึ่ง แล้วแต่ว่าตระกูลนั้นจะมีอำนาจนานเท่าใด จนกระทั่งถึงปี ๑๘๖๘ โชกุนจึงได้ถวายอำนาจคืนแก่จักรพรรดิ

ในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๖ ญี่ปุ่นเกิดสงครามกลางเมืองกันหลายครั้ง มีการแย่งชิงอำนาจกันในหมู่เจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ในที่สุด ฮิเดโยชิ ขุนศึกผู้ยิ่งใหญ่ก็สามารถปราบปรามศัตรูจนราบคาบ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่งในปี ๑๕๙๐ บุคคลที่มีอำนาจต่อมาคือ อิเอยาสุ โตกุงาวะ ซึ่งได้ตั้งรัฐบาลของเขาที่เยโด ต่อมาเป็นที่รู้จักในนามของโตเกียว ทั้งนี้นับเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น อิเอยาสุได้สร้างแบบอย่างสำหรับชีวิตของชาติขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมและการปกครอง ซึ่งได้ยึดถือสืบต่อกันมาถึง ๒๖๕ ปี

ฝรั่งชาติตะวันตกได้เริ่มติดต่อค้าขายกับญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกในปี ๑๕๔๓ พ่อค้าชาวโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาถึงเกาะญี่ปุ่น และได้นำอาวุธปืนมาขายให้แก่ญี่ปุ่นอีกด้วย อีก ๒–๓ ปีต่อมา คณะเผยแพร่ศาสนานิกายเยซูอิต โดยมี เซ็นต์ ฟรานซิส ซาเวียร์ (St. Francis Xavier) เป็นผู้นำ ได้เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในญี่ปุ่น ต่อมาพ่อค้าชาวฮอลันดา อังกฤษ และฝรั่งชาติอื่น ๆ ก็เข้ามาติดต่อค้าขายกับญี่ปุ่นมากขึ้นตามลำดับ

การที่มิชชันนารีนำเอาศาสนาเข้ามาเผยแพร่ให้แก่ชาวญี่ปุ่น ทำให้ชาวญี่ปุ่นจำนวนมากได้เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาดั้งเดิมหันมานับถือคริสต์ศาสนา เป็นเหตุให้รัฐบาลโชกุนกลัวว่าพวกที่ถือคริสต์จะตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลโดยมีพวกฝรั่งผิวขาวเป็นผู้สนับสนุน ในที่สุดจึงได้มีการห้ามการเผยแพร่คริสต์ศาสนา สมัยอิเอยาสุจึงลงมือปราบพวกที่ถือคริสต์และมิชชันนารีเป็นการใหญ่ จนถึงปี ๑๖๓๙ ญี่ปุ่นจึงปิดประเทศโดยเด็ดขาด แต่ก็ยินยอมให้พ่อค้าชาวฮอลันดาและชาวจีนจำนวนน้อยเข้ามาค้าขายได้บนเกาะเล็ก ๆ ที่นางะซากิ ซึ่งเป็นสถานที่เดียวที่ญี่ปุ่นจะติดต่อกับโลกภายนอก และโดยอาศัยจุดนี้เองที่วิชาการแพทย์ตะวันตกและวิทยาศาสตร์แขนงอื่น ๆ ถูกนำเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นตลอดระยะเวลาอันยาวนานของการแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยว

ญี่ปุ่นสมัยใหม่

การเปิดประเทศญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. ๑๘๕๓ ประธานาธิบดีฟิลมอร์ (Fillmore) แห่งสหรัฐได้แต่งตั้งให้ นายพลเรือจัตวาเปอร์รี่ คุมเรือรบจำนวน ๔ ลำพร้อมด้วยสารของท่านประธานาธิบดีเดินทางไปเจรจากับโชกุนเพื่อขอติดต่อด้วย เปอร์รีมอบสารไว้ให้โชกุนพร้อมทั้งขู่ว่าจะกลับมาพังผลในต้นปีถัดไปด้วยกำลังเรือรบที่แข็งแกร่งกว่าเดิม พอถึงเดือนมกราคม ๑๘๕๔ เปอร์รีก็คุมเรือรบ ๘ ลำกลับมายังญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลโชกุนเห็นเป็นการยากที่จะขับไล่เรือรบของเปอร์รีออกไปจากน่านน้ำญี่ปุ่น จึงยอมตกลงเซ็นสัญญาคานากาวะกับเปอร์รี สัญญาฉบับนี้ญี่ปุ่นมิได้เสียเปรียบอะไรเพียงแต่ยอมรับว่าจะช่วยเหลือลูกเรืออเมริกันที่เรือแตกและขึ้นฝั่งญี่ปุ่น จะยอมให้เรืออเมริกันแวะเข้าเติมเสบียงในเมืองท่าของญี่ปุ่นได้ แต่ที่สำคัญก็คือญี่ปุ่นรับรองว่าสหรัฐเป็นชาติที่ได้รับผลประโยชน์อย่างยิ่ง* (most favored nation)

เมื่อญี่ปุ่นเซ็นสัญญามิตรภาพกับสหรัฐแล้ว ต่อมาชาวยุโรปต่าง ๆ ก็ขอทำสัญญากับญี่ปุ่นตามอย่างสหรัฐบ้าง ญี่ปุ่นจึงขอเซ็นสัญญากับรุสเซีย อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ ทำนองเดียวกับที่ได้ทำสัญญากับสหรัฐ ซึ่งนับเป็นการเปิดประเทศญี่ปุ่นให้ได้ติดต่อกับโลกภายนอกอีกครั้งหนึ่ง อีกสิบปีต่อมาสนธิสัญญาฉบับนี้ก็ได้ถูกเปลี่ยนเป็นสนธิสัญญาทางการค้า และญี่ปุ่นได้ทำสนธิสัญญาที่คล้ายคลึงกับประเทศฝรั่งเศสด้วย

จะเห็นได้ว่าการที่ญี่ปุ่นยอมทำสัญญากับชาติตะวันตกแต่โดยดีเป็นเพราะญี่ปุ่นรู้ดีว่าไม่สามารถที่จะขัดขืนได้ เพราะการขัดขืนย่อมนำมาซึ่งการทำสงครามและญี่ปุ่นจะไม่มีทางสู้ชาติตะวันตกได้เลย เพราะญี่ปุ่นยังด้อยความเจริญกว่าชาติตะวันตกชนิดที่เทียบกันไม่ได้ โดยเฉพาะอาวุธญี่ปุ่นยังเป็นอาวุธแบบโบราณ แต่ชาติตะวันตกใช้อาวุธปืนและเรือรบที่มีอานุภาพสูง ญี่ปุ่นมีความเข้าใจในฐานะของตนและยอมรับสภาพความเป็นจริง ขณะเดียวกันก็หาทางปรับปรุงฐานะของตนให้เข้มแข็งด้วยวิธีการอันชาญฉลาดซึ่งผิดกับจีนในสมัยเดียวกันไม่ยอมรับรู้ว่าฝรั่งชาติตะวันตกมีความเจริญก้าวหน้ากว่าตน ยังคิดว่าตนเองเป็นชาติที่มีอารยธรรมสูงสุดในโลก จีนจึงไม่ยอมประนีประนอมกับชาติตะวันตก ผลก็คือจีนต้องทำสงครามแพ้ชาติตะวันตกหลายครั้งหลายหนจนต้องยอมเสียผลประโยชน์อย่างมากมาย

---

* หมายถึงเมื่อจะให้ผลประโยชน์แก่ชาติใดก็จะต้องให้ผลประโยชน์นั้นแก่สหรัฐด้วย

เมื่อโชกุนได้เซ็นสัญญาการค้ากับชาติตะวันตกไปแล้ว มีผลทำให้กลุ่มบุคคลหลายพวกหลายกลุ่มไม่เห็นด้วยเพราะไม่ต้องการที่จะติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตก กลุ่มพวกนี้พยายามต่อต้านอำนาจของโชกุนโดยหันไปเป็นกำลังสนับสนุนจักรพรรดิ ประกอบกับโชกุนไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศได้ จึงทำให้ไดเมียว ซามูไร และโรนิน* บางพวกไม่พอใจหันไปแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระจักรพรรดิ พวกนักเขียนต่าง ๆ พยายามรื้อฟื้นอำนาจของจักรพรรดิขึ้นมาใหม่ ทำให้ประชาชนเริ่มหันเหความคิดไปยังองค์จักรพรรดิและเริ่มเห็นว่าโชกุนขึ้นมามีอำนาจโดยผิดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี

เมื่อสถาบันโชกุนถูกฝ่ายต่าง ๆ คุกคามและต่อต้าน เสียงเรียกร้องให้โชกุนคืนอำนาจแก่จักรพรรดิมีมากขึ้นทุกที ในที่สุดโชกุนไม่สามารถต้านทานแรงกดดันได้จึงยอมถวายอำนาจคืนแก่สมเด็จพระจักรพรรดิซึ่งถูกประชาชนลืมไปหลายร้อยปีได้กลับรื้อฟื้นอำนาจขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นการสิ้นสุดสมัยแห่งระบบศักดินาและโชกุน จากนั้นไปเป็นการเริ่มต้นประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของญี่ปุ่นซึ่งเรียกว่า สมัยเมยิ (๑๘๖๗–๑๙๑๒)

สมัยเมยิ ญี่ปุ่นภายใต้การปกครองของจักรพรรดิเมยิ ได้เริ่มต้นการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตกเป็นการใหญ่โดยเลียนแบบตะวันตกทุกประการ ไม่ว่าทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา การทหาร สังคม ฯลฯ ญี่ปุ่นก็สามารถบรรลุผลสำเร็จอย่างงดงามภายในระยะไม่กี่สิบปีซึ่งไม่มีชนชาติใดทำได้สำเร็จ

ในปีแรกของการขึ้นครองราชสมบัติ จักรพรรดิเมยิทรงย้ายเมืองหลวงจากเกียวโตมายังเยโด และได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นโตเกียว ซึ่งแปลว่านครหลวงแห่งตะวันออก จักรพรรดิเมยิพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนของพระองค์ในปี ๑๘๘๙ สถาปนาการปกครองระบอบกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ แต่จักรพรรดิทรงมีอำนาจที่เด่น และยังกุมอำนาจที่สำคัญ ๆ เอาไว้เช่นเดียวกับจักรพรรดิของเยอรมันสมัยเดียวกัน จักรพรรดิทรงเป็นศูนย์กลางแห่งความจงรักภักดีของขุนนาง ข้าราชการและประชาชน สังคมของญี่ปุ่นซึ่งมีการแบ่งแยกประชาชนในสมัย Feudal ได้ถูกยกเลิกจนหมดสิ้น ประเทศญี่ปุ่นทั้งประเทศได้ทุ่มเทกำลังและมีความกระตือรือร้นอย่างแรงกล้าในการที่จะศึกษาและรับเอาอารยธรรมสมัยใหม่ของยุโรปเข้ามาใช้

---

* ไดเมียวคือเจ้าผู้ครองนคร ซามูไรและโรนินเป็นพวกนักรบ

ญี่ปุ่นปรับปรุงการทหารเป็นการใหญ่ โดยปรับปรุงกองทัพบก กองทัพเรือ ใช้อาวุธและผึกฝนยุทธวิธีตะวันตก ยกเลิกระบบทหารแบบซามูไรอย่างสิ้นเชิง ญี่ปุ่นพยายามที่จะสร้างอาวุธและกระสุนดินดำขึ้นใช้เอง ภายในระยะเวลาไม่กี่ปีญี่ปุ่นก็มีกองทัพที่เข้มแข็งพร้อมที่จะทำสงครามนอกประเทศเพื่อที่จะขยายดินแดนได้ จากนั้นญี่ปุ่นยังสนใจในดินแดนเกาหลี เป็นเหตุให้เกิดกระทบกระทั่งกับจีนจนนำไปสู่สงคราม จีน–ญี่ปุ่น (Sino–Japanese War ๑๘๙๔–๑๘๙๕) ผลก็คือจีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นได้สร้างอิทธิพลเหนือดินแดนเกาหลี แต่ญี่ปุ่นก็พบคู่แข่งที่พยายามจะขยายอิทธิพลเข้าเกาหลีเหมือนกันนั่นก็คือรุสเซีย สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรุสเซีย (Russo–Japanese War ๑๙๐๔–๑๙๐๕) จึงระเบิดขึ้นและสิ้นสุดลงด้วยการที่รุสเซียขอยอมสงบศึก

จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นใช้เวลาตั้งตัวเพียง ๔๐ ปีก็สามารถเอาชนะชาติมหาอำนาจคือรุสเซียได้ จากการที่ญี่ปุ่นเอาชนะรุสเซียได้จึงทำให้ชาติมหาอำนาจอื่นยอมรับรองความยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่นในฐานะชาติมหาอำนาจเคียงบ่าเคียงไหล่กัน อย่างไรก็ตามเมื่อญี่ปุ่นก้าวขึ้นมาในระดับมหาอำนาจแล้ว ญี่ปุ่นก็ยิ่งกระหายที่จะขยายอาณานิคมออกไปให้กว้างขวางเหมือนกับมหาอำนาจตะวันตกชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียและจีน แต่ญี่ปุ่นเสียเปรียบตะวันตกในแง่ที่ว่าญี่ปุ่นเป็นผู้มาทีหลัง ดินแดนที่ญี่ปุ่นควรจะฉกฉวยได้ก็ถูกชาติตะวันตกฉกฉวยไปหมดสิ้นแล้ว ยังเหลือแต่เกาหลีและจีนเท่านั้นที่ญี่ปุ่นพอจะเชือดเฉือนได้อย่างสบาย

ในปี ๑๙๑๐ ญี่ปุ่นก็ผนวกเกาหลีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่น ส่วนในจีนนั้นญี่ปุ่นขอผลประโยชน์จากจีนต่าง ๆ นานาเช่นเดียวกับชาติตะวันตก

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับเยอรมันในปี๑๙๑๔ และส่งทหารเข้ายึดดินแดนที่เป็นเขตเช่าของเยอรมันในจีน จีนยื่นประท้วงว่าดินแดนที่เป็นเขตเช่าของเยอรมันควรจะตกเป็นของจีนตามเดิม แต่ญี่ปุ่นไม่สนใจและยังขู่เข็ญรีดนาทาเร้นจีนหนักข้อขึ้นโดยยื่นข้อเรียกร้อง ๒๑ ข้อ (Twenty-one Demands Pressed on China) ต่อจีน ถ้าจีนยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นทั้งหมดก็เท่ากับเป็นการสูญเสียอำนาจอธิปไตยให้แก่ญี่ปุ่นโดยสิ้นเชิง จีนพยายามขอให้มหาอำนาจอื่นช่วย แต่ก็ไม่ได้ผล คงมีสหรัฐประเทศเดียวที่แสดงความเห็นอกเห็นใจจีน แต่ก็ช่วยเหลืออะไรได้ไม่มากนัก คงทำได้แต่เพียงขอให้ญี่ปุ่นเพลาความรุนแรงของข้อเรียกร้องลงเท่านั้น ในที่สุดจีนต้องยอมรับข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นด้วยความขมขื่นใจ

ญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑

แม้ว่าญี่ปุ่นจะมิได้มีบทบาทสำคัญในการสู้รบระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ตาม แต่ญี่ปุ่นก็ได้รับความกระทบกระเทือนจากสงครามมิใช่น้อยเหมือนกัน ในระหว่างปี ๑๙๒๔–๑๙๒๕ ญี่ปุ่นประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ค่าแรงพลอยตกต่ำไปด้วยเป็นเหตุทำให้กรรมกรไม่พอใจก่อการหยุดงานและเรียกร้องค่าแรงเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันกรรมกรได้รวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองกับนายจ้างและเริ่มเคลื่อนไหวที่จะมีบทบาททางการเมือง ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เริ่มก่อตัวในญี่ปุ่นตั้งแต่ปี ๑๙๒๑ มาแล้ว ในปี ๑๙๒๓ รัฐบาลญี่ปุ่นลงมือปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง พวกคอมมิวนิสต์พยายามต่อสู้ทางการเมืองเพื่อให้รัฐบาลยอมรับพรรคคอมมิวนิสต์ว่าถูกต้องตามกฎหมาย แต่ไม่สำเร็จเพราะลัทธิคอมมิวนิสต์ขัดต่อลัทธินายทุนและลัทธิจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่น รัฐบาลได้กวาดล้างพวกคอมมิวนิสต์หลายครั้ง ประกอบกับประชาชนไม่ค่อยสนับสนุนเท่าใดนัก พวกคอมมิวนิสต์จึงต้องสลายตัวในที่สุด

ภายหลังสงครามโลกครั้ง ๑ ญี่ปุ่นพยายามที่จะขยายตลาดการค้าของตนออกไปในเอเชียอย่างกว้างขวาง บุคคลสำคัญในวงการธุรกิจพยายามเข้าไปมีบทบาทในการปกครองบ้านเมืองมากยิ่งขึ้นและมีส่วนทำให้ญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ชนชั้นปกครองรุ่นใหม่ซึ่งไม่ใช่ชนชั้นซามูไรได้รับความเชื่อถือจากประชาชนลดน้อยลงจึงต้องสร้างอิทธิพลของตนโดยการหาเสียงกับรัฐสภาและวงการค้าซึ่งเรียกว่า "ไซบัตสุ"* นักการเมืองรุ่นใหม่ได้ใช้รัฐสภาและสมาชิกรัฐสภาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาสิทธิและอภิสิทธิ์ในวงการค้าต่าง ๆ จากทางราชการ พรรคการเมืองของญี่ปุ่นได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากพวกไซบัตสุ ดังนั้นพรรคการเมืองจึงกลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

ตั้งแต่ปี ๑๙๑๗–๑๙๒๓ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ล้มลุกคลุกคลานเปลี่ยนรัฐบาลกันบ่อยครั้ง พวกชาวไร่ชาวนาไม่สนใจต่อการเมือง ผู้แทนที่เลือกเข้ามาก็มักจะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม แต่ญี่ปุ่นก็เจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุมาก ภายหลังจากที่กรุงโตเกียวเกิดแผ่นดินไหวอย่างร้ายแรงในปี ๑๙๒๓ จนเป็นเหตุให้เมืองพินาศผู้คนล้มตายนับแสนแล้ว

---

*หมายถึงกลุ่มพ่อค้าไม่กี่ตระกูล ซึ่งเป็นกลุ่มที่ควบคุมเศรษฐกิจการค้าอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น ตระกูลที่สำคัญ ๆ เช่น ตระกูลมิตซุย มิตสุบิชิ สุมิโตโมะ และยาสุดะ ตระกูลใหญ่ ๆ เหล่านี้ยังควบคุมเศรษฐกิจและการค้าของญี่ปุ่นมาจนกระทั่งทุกวันนี้

โตเกียวรวมทั้งโยโกฮามาด้วยถูกสร้างขึ้นใหม่ทันสมัยแบบตะวันตก ชีวิตชาวเมืองในเมืองอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้คนหันไปใช้ชีวิตแบบชาวยุโรปมากยิ่งขึ้น คือใช้ชีวิตอิสระเสรีตามแบบตะวันตก แต่คนส่วนใหญ่เช่น นายทหาร พวกเจ้าของที่ดิน และข้าราชการไม่ค่อยเห็นด้วยกับการแสดงออกซึ่งเสรีตามแบบตะวันตก พวกนี้ยังนิยมการปกครองแบบเผด็จการ รักชาติอย่างแรงกล้าและจงรักภักดีต่อจักรพรรดิ จึงกลายเป็นพวกชาตินิยมอย่างรุนแรง ไม่ชอบพวกเสรีนิยม มีการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมลับ ใช้วิธีการฆาตกรรมบุคคลที่ขัดแย้งทางการเมือง บางสมาคมตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการขยายดินแดน เช่นสมาคมมังกรดำ ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนความเห็นว่าแม่น้ำอามูร์ในไซบีเรียควรจะเป็นแม่น้ำกั้นเขตพรมแดนระหว่างรุสเซียกับญี่ปุ่น สมาคมนี้มีอิทธิพลมาก

พวกชาตินิยมชื่นชมในระบบทหารมาก พวกทหารก็ได้รับการอบรมให้นิยมลัทธิเผด็จการและภูมิใจที่ได้เป็นทหารของจักรพรรดิและรักชาติอย่างแรงกล้า พวกทหารจึงได้รับความนิยมจากประชาชนโดยทั่วไป

ในปี ๑๙๒๗ ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้การค้าของญี่ปุ่นตกต่ำลง ประเทศต่าง ๆ พากันขึ้นภาษีสินค้าของญี่ปุ่น ทำให้สินค้าญี่ปุ่นมีราคาสูงเป็นเหตุให้ญี่ปุ่นเสียตลาดการค้า เศรษฐกิจของญี่ปุ่นทรุดโทรมลงในขณะที่พลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ฝ่ายทหารเห็นว่าการใช้วิธีเจรจากับประเทศต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาคงไม่ได้ผล เพราะแต่ละประเทศก็มุ่งรักษาผลประโยชน์ของตน จึงคิดที่จะใช้กำลังทหารเพื่อหาวัตถุดิบ ประชาชนที่ได้รับความยากลำบากก็เริ่มสนับสนุนทหารมากขึ้น มีการโฆษณาลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรง และทำลายรากฐานของระบอบประชาธิปไตย พวกเสรีนิยมถูกฆ่าตายไปหลายคนทำให้หวาดกลัวไม่กล้าต่อต้านลัทธิเผด็จการ นอกจากนั้นยังสอนให้พลเมืองเชื่อกันอย่างจริงจังว่าจักรพรรดิเป็นเทวราชาของชาวญี่ปุ่น และชาติญี่ปุ่นเป็นชาติที่สูงส่งยิ่งกว่าชาติใด

ในปี ๑๙๒๕ ออก พ.ร.บ. รักษาความสงบ จำกัดสิทธิของประชาชนในการพูด การเขียน หรือการแสดงความคิดอิสระเสรี ความคิดที่กระทบกระเทือนต่อจักรพรรดิ ต่อเศรษฐกิจมักจะถูกตีความว่าเป็นอันตรายต่อความมั่นคง

ทหารของชาติเป็นอิสระจากรัฐบาลและรับผิดชอบต่อรัฐสภา ทำให้รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถควบคุมทหารได้ เมื่อทหารเป็นอิสระก็มักจะทำอะไรตามใจชอบ ในปี ๑๙๓๑

ฝ่ายทหารก็ส่งทัพบกเข้ายึดแมนจูเรียโดยที่รัฐบาลไม่ได้รับรู้ ต้นปี ๑๙๓๒ ญี่ปุ่นก็จัดตั้งรัฐบาลหุ่นที่แมนจูเรียและเปลี่ยนชื่อแมนจุเรียใหม่ว่า *แมนจูโกะ* สันนิบาตชาติเรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากแมนจูเรียและประณามญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงประกาศลาออกจากสันนิบาตชาติ ความสำเร็จของกองทัพบกญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ทำให้ประชาชนยิ่งสนับสนุนทหารมากยิ่งขึ้นส่วนจีนต่อต้านญี่ปุ่นโดยการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น

ต้นปี ๑๙๓๒ พวกนายทหารหัวรุนแรง ต้องการให้เลิกระบบการปกครองแบบรัฐสภา ถึงกับบุกเข้าสังหารนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น เหตุการณ์ครั้งนี้กองทัพญี่ปุ่นได้ถือเป็นสาเหตุเรียกร้องให้เลิกตั้งรัฐบาลตามระบบพรรคการเมือง เพราะทำให้เกิดความวุ่นวาย ข้ออ้างเหล่านี้ทำให้คนส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะพรรคการเมืองของญี่ปุ่นเป็นกลุ่มบุคคลที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ในที่สุดนายพลเรือเอกไซโตก็ได้รับมอบหมายให้จัดตั้งรัฐบาลที่ไม่เป็นของพรรคการเมืองใดเรียกว่ารัฐบาลแห่งชาติ ญี่ปุ่นได้ปกครองเช่นนี้เรื่อยไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลของญี่ปุ่นจึงเป็นรัฐบาลทหารมีนโยบายเผด็จการและชาตินิยมจัด ไม่ยอมรับรู้อำนาจของรัฐสภา รัฐสภาจึงไม่มีความหมาย แต่ทหารก็ไม่ยกเลิกรัฐสภา เพราะเป็นสิ่งที่จักรพรรดิพระราชทานให้ ถ้าไปยกเลิกจะเป็นการลบหลู่จักรพรรดิ

ตั้งแต่ปี ๑๙๓๒ เป็นต้นมา ญี่ปุ่นพยายามอบรมราษฎรให้มีชาตินิยมจัด โฆษณาอย่างกว้างขวางให้ประชาชนเกลียดชาติตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษกับสหรัฐ ใครคัดค้านมักจะถูกสมาคมลับฆ่าตาย รัฐบาลเข้าควบคุมการศึกษา หนังสือพิมพ์ เศรษฐกิจ การผลิต การค้า นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังมีแผนการที่จะขับไล่ตะวันตกให้ออกไปจากเอเชีย ซึ่งญี่ปุ่นถือว่าเป็นหน้าที่ของญี่ปุ่นที่จะปลดแอกเอเชียให้เป็นเอกราช แต่แท้ที่จริงแล้วญี่ปุ่นก็มีแผนการที่จะขับฝรั่งออกไปจากเอเชียและญี่ปุ่นจะเข้าไปมีอิทธิพลแทนที่ ซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า "นโยบายสถาปนาวงไพบูลย์ร่วมกัน" หรือ "ระเบียบใหม่" นโยบายดังกล่าวนี้ได้เริ่มตั้งขึ้นแต่ปี ค.ศ. ๑๙๓๔ ญี่ปุ่นได้ออกประกาศฉบับหนึ่งเรียกว่า Amau Statement แถลงถึงนโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นว่าจะเป็นผู้นำในเอเชียทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ จนปรากฏชื่อที่นิยมเรียกกันว่า Japan's Monroe Doctrine

ญี่ปุ่นได้ผันที่จะสถาปนาระเบียบใหม่ในมหาเอเชียบูรพา (Greater East Asia) คำนี้กินความไปถึงดินแดน จีน ญี่ปุ่น ไทย พม่า อินโดจีน แหลมมลายู หมู่เกาะ

ภาพโปสเตอร์ที่ญี่ปุ่นได้โฆษณาต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกในประเทศไทย

อินเดียตะวันออก ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวกินี และบรรดาเกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก อาจรวมถึงดินแดนรุสเซียบางส่วนและอินเดียด้วย เมื่อญี่ปุ่นเปิดฉากทำสงครามมหาเอเชียบูรพาแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นได้ดำเนินแผนการตามที่วางไว้ทุกประการ เมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้บุกขึ้นยึดดินแดนจีน มลายู ไทย พม่า อินโดจีน อินเดียตะวันออก ฟิลิปปินส์ นิวกินี เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ตลอดจนถึงอินเดียด้วย[๓]

ข้าราชการพลเรือนญี่ปุ่นพยายามที่จะยับยั้งอำนาจของฝ่ายทหารไว้ได้บ้างเหมือนกัน โดยเฉพาะข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ บุคคลที่เป็นผู้นำในการถ่วงอำนาจทหารคือ ไซออนจิ จนถึงปี ๑๙๔๐ ไซออนจิก็ถึงแก่กรรม คนที่เป็นตัวตั้งตัวตีต่อมาก็คือ เจ้าชายโคโนเอะ ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสองครั้ง คือในปี ๑๙๓๙ และ ๑๙๔๑ แต่ก็ถ่วงอำนาจทหารไว้ไม่สำเร็จ ทหารได้เข้าครองอำนาจเด็ดขาดในปี ๑๙๔๑ คือพลเอกโตโจได้เป็นนายกรัฐมนตรี

ในปี ค.ศ. ๑๙๓๗ ญี่ปุ่นก็โจมตีจีน ยึดได้กรุงปักกิ่ง เทียนสิน มองโกเลียเซียงไฮ้ กองทหารจีนคณะชาติพยายามต่อต้านญี่ปุ่นแต่สู้ไม่ไหวต้องถอยเรื่อยไป ต่อมาญี่ปุ่น

---

๓ Willard H. Elsbree *Japan's Role in Southeast Asian Nationalist Movements* pp. 18–25

ยึดได้นานกิง ฮั่นเค้า เจียงไคเชคจึงถอยไปตั้งรัฐบาลที่จุงกิง ญี่ปุ่นได้ตั้งรัฐบาลหุ่นปกครองจีนที่นานกิง แต่ชาวจีนก็พยายามต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นต่อไปโดยวิธีทำสงครามใต้ดิน

การรุกรานของญี่ปุ่นทำให้ สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส คำหนิญี่ปุ่นอย่างรุนแรง แต่ญี่ปุ่นก็ได้มิตรผู้ยิ่งใหญ่คือเยอรมนีกับอิตาลี ในปี ๑๙๓๙ ญี่ปุ่นกับเยอรมนีลงนามในสัญญาต่อต้านคอมมิวนิสต์ และต่อมาอิตาลีก็เข้าร่วมด้วย ในปี ๑๙๓๙ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ระเบิดขึ้นในยุโรป ฝ่ายสัมพันธมิตรต้องเพลี่ยงพล้ำในระยะแรก ทำให้ญี่ปุ่นฉวยโอกาสขยายอิทธพลเข้าสู่อินโดจีนในปี ๑๙๔๐ สหรัฐเริ่มไม่ไว้ใจและต่อต้านญี่ปุ่นโดยการไม่ยอมส่งสินค้าหลายอย่างไปขายให้แก่ญี่ปุ่น เช่นสินค้าเหล็กและน้ำมัน อังกฤษและฮอลันดาเอาตามอย่างสหรัฐในการต่อต้านญี่ปุ่นบ้าง ทำให้ญี่ปุ่นได้รับความเดือดร้อน กองทัพด้อยสมรรถภาพลง สงครามในจีน ญี่ปุ่นก็ไม่สามารถพิชิตจีนได้อย่างเด็ดขาด สงครามจึงดำเนินไปอย่างยืดเยื้อทำให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นทรุดลงไป สหรัฐขอให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากจีน ถ้าญี่ปุ่นทำตามสหรัฐก็จะขายสินค้าให้แก่ญี่ปุ่นตามเดิม แต่ฝ่ายทหารถือว่าการถอนทหารออกจากจีนเป็นการกระทำที่เสียเกียรติยศ ประชาชนจะเสื่อมศรัทธาต่อทหาร ดังนั้นการทำสงครามกับตะวันตกจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้น บุคคลบางคนในรัฐบาลของญี่ปุ่นพยายามปรองดองกับสหรัฐ แต่สหรัฐก็ไม่ยอม เพราะต้องการให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากจีน ในที่สุดรัฐบาลพลเรือนของเจ้าชายโคโนเอะก็ลาออก เพื่อเปิดโอกาสให้พลเอกโตโจจัดตั้งรัฐบาลทหารในปี ๑๙๔๑ ขณะที่ทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐกำลังเจรจากับรัฐบาลสหรัฐอยู่นั้น เช้าตรู่วันที่ ๗ ธันวาคม ๑๙๔๑ ญี่ปุ่นก็ส่งเครื่องบินเข้าโจมตีฐานทัพสหรัฐที่เพิร์ลฮาเบอร์โดยสหรัฐไม่รู้ตัว จากนั้นสงครามภาคแปซิฟิกก็ระเบิดขึ้น เหตุการณ์ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงรายละเอียด เพราะมีหนังสือหลายเล่มเขียนอย่างละเอียดอยู่แล้ว แต่สรุปได้ว่าสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับฝ่ายสัมพันธมิตรดำเนินไปอย่างดุเดือด จนถึงวันที่ ๖ สิงหาคม ๑๙๔๕ สหรัฐก็นำระเบิดปรมาณูลูกแรกทิ้งลงไปที่เมืองฮิโรชิมา ทำความเสียหายให้แก่ญี่ปุ่นอย่างย่อยยับ รุสเซียฉวยโอกาสประกาศสงครามกับญี่ปุ่นในวันที่ ๘ สิงหาคม พอถึงวันที่ ๙ สิงหาคม สหรัฐก็นำระเบิดลูกที่สองทิ้งลงที่เมืองนางาซากิ เมื่อโดนระเบิดปรมาณูเข้าสองลูกแล้วญี่ปุ่นจึงได้ประกาศยอมแพ้อย่างเด็ดขาดโดยไม่มีเงื่อนไข ในวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๑๙๔๕

ญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

สหรัฐปกครองญี่ปุ่น

เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นอยู่ในลักษณะแทบจะสิ้นเนื้อประดาตัว ญี่ปุ่นต้องสูญเสียอย่างใหญ่หลวงทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุ ประมาณกันว่าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีชาวญี่ปุ่นเสียชีวิต ๑,๘๕๐,๐๐๐ คน เมืองต่าง ๆ ถูกทำลายไปประมาณ ๔๐ % อาคารบ้านเรือนถูกทำลายไป ๒,๒๕๒,๐๐๐ หลัง เมืองฮิโรชิมา ซึ่งถูกระเบิดปรมาณูลูกแรกมีผลทำให้ผู้คนเสียชีวิตไป ๑๐๐,๐๐๐ คน[๔] ชาวญี่ปุ่นประมาณ ๓๐ % ของทั้งหมดไร้ที่อยู่อาศัย ในปีแรกภายหลังสงครามสงบ การคมนาคมทางบกทางทะเลหยุดชะงักหมด ภาวะขาดแคลนอาหารอย่างร้ายแรงมีอยู่ทั่วไป ศีลธรรมเสื่อมโทรม พวกชาวไร่ชาวนาฉวยโอกาสแสวงหากำไรโดยส่งผลิตผลของตนไปจำหน่ายในตลาดมืด พวกชนชั้นร่ำรวยเท่านั้นจึงจะสามารถซื้ออาหารบริโภคได้อย่างพอเพียง โรงงานอุตสาหกรรมถูกทำลายไปถึงหนึ่งในสี่ ประเทศชาติประสบภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินเยนลดลงถึง ๑๐๐ เท่าของก่อนที่จะเกิดสงคราม

แม้ว่าญี่ปุ่นจะประสบภัยพิบัติจากสงครามอย่างร้ายแรงเพียงใด แต่ญี่ปุ่นก็สามารถฟื้นตัวเองและสร้างฐานะให้พ้นจากความล่มจมได้อย่างรวดเร็ว ที่ญี่ปุ่นทำได้สำเร็จเป็นเพราะญี่ปุ่นมีส่วนประกอบอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. *สหรัฐอเมริกาผู้ปกครองญี่ปุ่นพยายามควบคุมดูแลญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิด ในการจัดโครงสร้างทางสังคมและการเมืองจนญี่ปุ่นสามารถช่วยตนเองได้*

๒. *ชาวญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีระเบียบวินัย มีความสำนึกรับผิดชอบในทางสังคมและทางการเมือง*

๓. *ญี่ปุ่นมิได้มีความท้อถอยหรือหมดกำลังใจในการแพ้สงครามชาวญี่ปุ่นมิได้โทษว่าเป็นความผิดของฝ่ายทหาร แต่ญี่ปุ่นยอมรับการพ่ายแพ้อย่างหน้าชื่นตาบานว่าสู้ฝ่ายประชาธิปไตยไม่ได้ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงพยายามที่จะสร้างชาติของตนใหม่ เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์*

ญี่ปุ่นไม่จำเป็นที่จะต้องใช้เวลาอันยาวนานในการสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองใหม่ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีรากฐานที่มั่นคงอยู่แล้ว ญี่ปุ่นได้ปรับปรุงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ

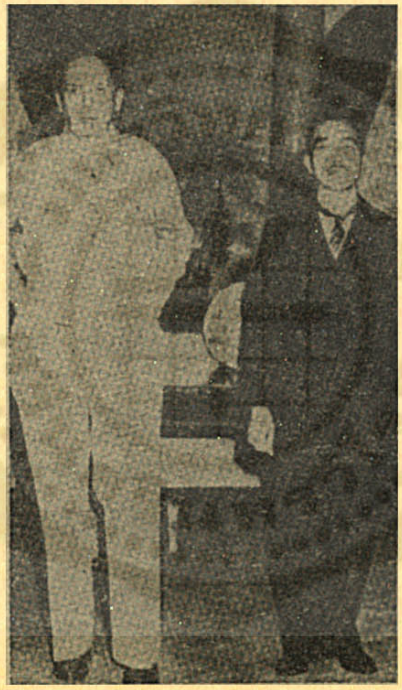
---

๔ Edwin O. Reischauer *The United States & Japan* p. 207

เสียใหม่ โดยนำเอาระบบสังคมนิยมเข้ามาใช้ ผิดกับสมัยก่อนสงครามซึ่งญี่ปุ่นมักจะมุ่งอำนวยผลประโยชน์ให้แก่พวกนายทุน นโยบายบริหารประเทศหลังสงครามโลกถูกกำหนดโดยบุคคลที่สำคัญ ๒ คน คือ

๑. *นายพลแมคอาเธอร์ (Mac Arthur) ผู้ต้องการที่จะสร้างญี่ปุ่นให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง*

๒. *นายกรัฐมนตรีโยชิดะ (Yoshida) ผู้ซึ่งพยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเสียใหม่เพื่อศักดิ์ศรีของชาวญี่ปุ่น และเพื่อที่จะได้รับอิสรภาพทางวัฒนธรรม*[๔]

สมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตกับนายพลแมคอาเธอร์
ภาพถ่ายเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๖

นายพลแมคอาเธอร์ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของฝ่ายสัมพันธมิตรในการทำศึกกับญี่ปุ่น เป็นผู้วางแผนในการจัดตั้งกองบัญชาการสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร (Supreme Commander for the Allied Powers) เรียกย่อ ๆ ว่าสแกป (SCAP) เพื่อทำหน้าที่ในการยึดครองญี่ปุ่น แมคอาเธอร์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการสูงสุด ในการประชุมที่กรุงมอสโกของฝ่าย

๔ John Whitney Hall *Japan* p. 350

สัมพันธมิตร เมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๔๕ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการยึดครองญี่ปุ่น ที่ประชุมได้ตกลงกันว่าคณะกรรมการควบคุมการยึดครองญี่ปุ่นแบ่งออกเป็นสองฝ่ายใหญ่ ๆ คือ

๑. *คณะกรรมาธิการภาคตะวันออกไกลประจำที่กรุงวอชิงตัน (The Far Eastern Commission in Washington) คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยผู้แทนชาติต่าง ๆ ๑๓ ชาติ ที่มีส่วนในการทำสงครามปราบญี่ปุ่น มีหน้าที่ในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายใหญ่ ๆ สำหรับปกครองญี่ปุ่น*

๒. *สภาสัมพันธมิตรสำหรับปกครองญี่ปุ่นในกรุงโตเกียว (Allied Council for Japan in Tokyo) ประกอบด้วยผู้แทนจากมหาอำนาจทั้งสี่ คือ สหรัฐ รุสเซีย จีน (คณะชาติ) และอังกฤษ ทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่แมคอาเธอร์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการปกครองญี่ปุ่น*

ในทางปฏิบัติสภาสัมพันธมิตรกลายเป็นเวทีสำหรับเป็นที่ถกเถียงกันระหว่างผู้แทนสหรัฐกับผู้แทนโซเวียต สหรัฐมีอิทธิพลในคณะกรรมการทั้งสองฝ่ายมาก คือมีสิทธิ์ยับยั้งการลงมติของคณะกรรมาธิการได้ ดังนั้นคณะกรรมาธิการจึงไม่มีอำนาจอะไรนอกจากว่าทำหน้าที่อนุมัติข้อเสนอของสหรัฐซึ่งแมคอาเธอร์เป็นผู้ดำเนินงาน

สหรัฐได้เตรียมการต่าง ๆ ไว้เรียบร้อยแล้วก่อนที่สงครามโลกจะสงบ โดยสหรัฐมุ่งหวังที่จะเข้าไปยึดครองญี่ปุ่นและเกาหลีหรือเอเชียส่วนอื่น ๆ มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สหรัฐจำนวนมากมายให้เรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น เพื่อที่จะส่งคนเหล่านี้ไปปกครองญี่ปุ่นภายหลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว นโยบายของสหรัฐในการปกครองญี่ปุ่นคือต้องการที่จะสร้างญี่ปุ่นให้เจริญก้าวหน้าและเป็นประเทศประชาธิปไตยเพื่อที่จะต่อต้านอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ดังนั้นสหรัฐจึงไม่ได้ใช้นโยบายแก้แค้นหรือลงโทษญี่ปุ่นแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ก่อสงคราม จึงนับว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่โชคดีมาก มีสหรัฐปกครองแต่เพียงประเทศเดียว ไม่ต้องถูกแบ่งเป็นส่วน ๆ เหมือนกับเยอรมนีซึ่งถูกปกครองโดยสี่ชาติ (สหรัฐ รุสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส)

ในเดือนแรก ๆ ของการเข้ายึดครองญี่ปุ่น สหรัฐได้ดำเนินการยกเลิกกองทัพญี่ปุ่นโดยการยุบเลิกกระทรวงทหารเรือและกระทรวงทหารบก งานที่สำคัญยิ่งก็คือการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ถึงกับตั้งกระทรวงใหม่ดำเนินการในเรื่องนี้โดยเฉพาะ เรียกว่ากระทรวงปลดกำลัง เมื่อปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นหมดแล้วกระทรวงนี้จึงถูกยุบเลิกไป ทหารและพลเรือน

ญี่ปุ่นซึ่งไปปฏิบัติหน้าที่นอกประเทศจำนวนถึง ๖ ล้านคน เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดการส่งกลับญี่ปุ่น แต่ก็ไม่สามารถส่งกลับทั้งหมดได้เพราะยังมีตกค้างเป็นนักโทษของรุสเซียถูกกักขังที่ไซบีเรียอีกหลายร้อยหลายพันคน

ทางด้านการเมือง แมคอาเธอร์สั่งให้ยุบเลิกองค์การซึ่งส่งเสริมลัทธิชาตินิยมหรือลัทธิทหารหมด ยกเลิกกฎหมายที่ปราบปรามผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล พวกคอมมิวนิสต์และนักโทษการเมืองอื่น ๆ ที่ถูกขังคุกได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ ลัทธิชินโตซึ่งมีหลักการส่งเสริมให้ญี่ปุ่นคลั่งอำนาจก็ถูกล้มเลิกไป มีการจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อพิจารณาโทษอาชญากรสงคราม บรรดานายทหารที่สำคัญ ๆ และบุคคลในวงการรัฐบาลญี่ปุ่นชุดก่อนสงครามจำนวน ๒๕ คนถูกส่งขึ้นศาลพิเศษในฐานะเป็นอาชญากรสงคราม การพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างยืดเยื้อจนถึงปี ๑๙๔๘ ศาลจึงตัดสินลงโทษโดยแขวนคอนักโทษ ๗ คน ในจำนวนนี้รวมทั้งพลเอกโตโจด้วย ส่วนอดีตนายกรัฐมนตรีฮิโรตะ (Hirota) ก็ถูกตัดสินประหารชีวิตด้วยแต่ชิงฆ่าตัวเองตายเสียก่อน การประหารชีวิตพวกอาชญากรสงครามทำให้มหาชนญี่ปุ่นรู้สึกสงสารพวกนักโทษเหล่านี้[๖]

งานสำคัญอีกอย่างหนึ่งของแมคอาเธอร์ ก็คือการกวาดล้างบุคคลในวงการต่างๆ ทั้งข้าราชการพลเรือน ทหาร ครู ฯลฯ ซึ่งมีส่วนในการสนับสนุนให้รัฐบาลชุดก่อนของญี่ปุ่นคลั่งอำนาจ โดยการปลดพวกนี้ออกจากตำแหน่ง บางคนก็ชิงลาออกจากงานเสียก่อน ผลของการกวาดล้างปรากฏว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสูง ๆ ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คนถูกออกจากงาน ต้นปี ๑๙๔๖ สหรัฐพยายามที่จะปฏิรูปการปกครองของญี่ปุ่นด้วยวิธีการที่รุนแรงและเฉียบขาด เพื่อยกเลิกระบบเผด็จการและสร้างประชาธิปไตยใหม่ให้แก่ญี่ปุ่น แมคอาเธอร์จัดตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญให้แก่ญี่ปุ่น งานร่างรัฐธรรมนูญดำเนินไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลญี่ปุ่นได้มีโอกาสแก้ไขเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็ส่งไปให้สภา Diet พิจารณา สมเด็จพระจักรพรรดิทรงประกาศใช้รัฐธรรมนูญในเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๗

รัฐธรรมนูญใหม่ได้เปลี่ยนแปลงพื้นฐานโครงสร้างทางการเมืองที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ยกเลิกความคิดที่ว่าจักรพรรดิทรงมีอำนาจสูงสุด โดยถือว่าจักรพรรดิเป็นแต่เพียงสัญญลักษณ์ของประเทศและเป็นศูนย์รวมของปวงชน จักรพรรดิจะไม่มีอำนาจทาง

---

๖ Edwin O. Reischauer *Japan* pp. 222–225

การเมืองเลย อันที่จริงจักรพรรดิทรงยอมรับฐานะของพระองค์มาก่อนหน้าที่จะร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ กล่าวคือ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสถึงประชาชนเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๔๖ ว่า "พระองค์มิได้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ดังที่ชาวญี่ปุ่นเชื่อกัน แต่พระองค์เป็นมนุษย์ธรรมดา" อย่างไรตามก็ยังมีบุคคลหลายคนที่เรียกร้องให้นำตัวจักรพรรดิขึ้นศาลพิจารณาในฐานะเป็นอาชญากรสงคราม

๒. จัดรูปแบบการปกครองใหม่ เป็นแบบระบบรัฐสภาเช่นเดียวกับอังกฤษ รัฐธรรมนูญกำหนดว่ารัฐบาลต้องมาจากเสียงข้างมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยกเลิกการให้อำนาจแก่สภาองคมนตรีและสภาขุนนาง ซึ่งสภาทั้งสองมีอำนาจมากก่อนที่ญี่ปุ่นจะแพ้สงคราม ศาลสูงจะอยู่ใต้บังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนจะเป็นผู้เลือกจากสมาชิกสภาด้วยกัน สภาขุนนาง (House of Peers) เปลี่ยนเป็นสภาที่ปรึกษา (House of Councillors) มีจำนวน ๒๕๐ คน โดยให้ประชาชนเป็นผู้เลือก อยู่ในวาระ ๖ ปี แต่จะออกไปครึ่งหนึ่งทุก ๆ ๓ ปี และให้ประชาชนเลือกเพิ่มเติมให้ครบตามจำนวนทุก ๓ ปี เช่นเดียวกัน สภาที่ปรึกษาไม่มีอำนาจอะไรมากนัก อำนาจอยู่ที่สภาผู้แทนราษฎร การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ โดยมีเสียงสนับสนุนจากสมาชิกทั้งสองสภาจำนวนสองในสามของสมาชิกทั้งหมด[๗]

ในด้านการรักษาสันติภาพ รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นกำหนดตายตัวว่า ญี่ปุ่นจะไม่สร้างกองทัพบก กองทัพเรือ อากาศขึ้นอีก เอกราชของญี่ปุ่นในอนาคตจะขอพึ่งแต่ความยุติธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตของชาติอื่น ๆ เป็นประมาณ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีทั้งปวงจะต้องเป็นพลเรือนทั้งสิ้น จะดำรงตำแหน่งทางทหารด้วยไม่ได้

การบริหารประเทศญี่ปุ่นภายใต้การควบคุมดูแลของสหรัฐนั้น นายพลแมคอาเธอร์มีอำนาจเด็จขาด เมื่อนายพลแมคอาเธอร์ต้องการที่จะให้ญี่ปุ่นทำอย่างไรหรือจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ก็สั่งการไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม จะขัดขวางหรือปฏิเสธไม่ได้ โดยวิธีนี้ประชาชนญี่ปุ่นจึงไม่ค่อยจะมีความรู้สึกว่าตัวเองอยู่ใต้อำนาจหรือคำบงการของสหรัฐ

ทางด้านสังคม ประชาชนชาวญี่ปุ่นทั้งหญิงชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ และหญิงชายที่มีอายุครบ ๒๕ ปีบริบูรณ์มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้

---

๗ Ibid, pp. 225–227

นับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญให้สิทธิแก่หญิงและชายเสมอภาคเท่าเทียมกัน เพราะก่อนหน้านั้นผู้หญิงญี่ปุ่นไม่ผิดอะไรกับเป็นทาสของผู้ชาย ต้องอยู่ใต้การบงการของผู้ชายอยู่ตลอดเวลา ไม่มีปากมีเสียงอะไรทั้งสิ้น ชาวอเมริกันจึงกลายเป็นผู้ปลดแอกให้แก่ผู้หญิงญี่ปุ่น

เมื่อตอนที่สหรัฐเข้ายึดครองญี่ปุ่นใหม่ ๆ แมคอาเธอร์ใช้วิธีปกครองแบบเผด็จการ เช่น เซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์และวิทยุ ห้ามวิพากษ์วิจารณ์สหประชาชาติในทางทำลาย ห้ามแสดงความเห็นในข่าว ห้ามป้ายสี ฯลฯ ต่อมาสั่งเลิกตำรวจลับ เลิกผึกวิชาทหารแก่นักเรียนมีการออกกฎหมายสหภาพแรงงาน ให้คนงานมีสิทธิที่จะจัดตั้งสหภาพแรงงานของตนเพื่อไว้สำหรับต่อรองเรียกผลประโยชน์หรือรักษาผลประโยชน์ของตนต่อนายจ้าง

ทางด้านการศึกษา แต่เดิมนั้นดำเนินนโยบายตามหลักคติธรรมของขงจื๊อ แต่แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสหรัฐดำเนินนโยบายคล้าย ๆ กับการศึกษาของชาวอเมริกัน คือให้เด็กได้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ทั้งกายและใจ ปราศจากการกดดันทางจิตใจใด ๆ เน้นให้เด็กรักความจริงและความยุติธรรม มีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตัวเองและต่อสังคม เด็กหญิงมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กผู้ชาย

เกี่ยวกับครอบครัว กฎหมายใหม่ได้เลิกล้มระบบการมีหัวหน้าครอบครัวเป็นใหญ่ยิ่งอยู่ในบ้านแต่ผู้เดียว หญิงชายมีสิทธิแต่งงานกันได้ตามความสมัครใจ เมื่อหญิงอายุได้ ๑๖ ปี และชายอายุ ๑๘ ปี และเมื่อสมรสแล้วทั้งสองฝ่ายมีสิทธิเท่าเทียมกันในบ้าน ลัทธิมอบทรัพย์สมบัติส่วนใหญ่ให้ลูกชายคนหัวปีสำหรับสืบสกุลก็ถูกยกเลิกไป ลูกทุกคนย่อมมีสิทธิโดยเท่าเทียมกันที่จะได้รับมรดกโดยเท่า ๆ กัน

นอกจากนั้น SCAP ยังบีบรัฐบาลญี่ปุ่นให้ลงมือปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ชาวไร่ชาวนาผู้ยากจนได้มีที่ดินทำมาหากินและมีรายได้จากการประกอบอาชีพการเพาะปลูกอย่างพอเพียง

ทางด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนขึ้นทุกเมืองและทุกหมู่บ้านให้ทำหน้าที่เผยแพร่ความคิดความเห็น ปลุกใจประชาชนให้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของตนและปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพที่จะนับถือศาสนาใดก็ได้ ศาสนาชินโตที่เคยมีอิทธิพลในทางการเมืองและกระตุ้นลัทธิชาตินิยมในทางที่ผิด ๆ ก็ได้รับการปรับปรุงใหม่ รัฐบาลยกเลิกการอุปถัมภ์ศาสนาชินโตโดยเด็ดขาด และให้ความสำคัญของศาสนาต่าง ๆ โดยเท่าเทียมกัน

แม้ว่าชาวญี่ปุ่นจะนิยมอเมริกันและเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมของตนเป็นแบบอเมริกัน แต่ก็มิใช่ว่าชาวญี่ปุ่นจะหันไปรับเอาขนบธรรมเนียมประเพณีของคนอเมริกันเสียทุกอย่าง บางอย่างที่ชาวญี่ปุ่นเห็นว่าดีงามเขาก็ยังรักษาประเพณีดั้งเดิมของเขาไว้ ถ้าอย่างใดเห็นว่าล้าสมัยไม่เกิดประโยชน์เขาก็เลิกหรือเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย ญี่ปุ่นจึงเป็นชาติที่ปรับปรุงตัวเองได้อย่างรวดเร็ว และโดยที่มีความมานะ อดทน รักชาติเป็นชีวิตจิตใจ ในช่วระยะเวลาไม่กี่ปีญี่ปุ่นก็สามารถฟื้นตัวเองจากความย่อยยับให้ลืมตาอ้าปากขึ้นมาได้ จากนั้นก็พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทุกด้าน

ญี่ปุ่นได้รับเอกราช ภายหลังจากสหรัฐได้ปกครองญี่ปุ่นเป็นเวลานานถึง ๖ ปีเศษ สหรัฐก็เห็นว่าการปกครองญี่ปุ่นนานเกินไปอาจจะเกิดผลร้ายขึ้นมาได้เพราะจะทำให้ญี่ปุ่นเห็นว่าสหรัฐเป็นศัตรูไม่รู้จักสิ้นสุด และเมื่อชาวญี่ปุ่นเกิดความรู้สึกชาตินิยมจัดก็ย่อมที่จะดิ้นรนเป็นเอกราช อาจจะเป็นเหตุทำให้ญี่ปุ่นหันไปรับเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาใช้เพื่อที่จะต่อต้านสหรัฐ ขณะนั้นสหรัฐเริ่มหวาดกลัวคอมมิวนิสต์แล้ว เพราะสงครามเกาหลีกำลังเสร็จใหม่ ๆ และจีนกำลังมีอำนาจอยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่ ถ้าหากสหรัฐสูญเสียญี่ปุ่นอีกก็จะเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น สหรัฐจึงจำเป็นที่จะต้องดึงเอาญี่ปุ่นเข้ามาเป็นพวกให้จงได้ สำหรับจะเป็นปราการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออก ในที่สุดสหรัฐจึงตัดสินใจให้ญี่ปุ่นได้รับเอกราชโดยมีการลงนามในสัญญาสันติภาพที่ซานฟรานซิสโก เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๑๙๕๑ สัญญาฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๘ เมษายน ๑๙๕๒ เป็นต้นไป

สัญญาสันติภาพฉบับนี้มีประเทศต่าง ๆ ร่วมลงนาม ๔๘ ชาติ สาธารณรัฐประชาชนจีนกับโซเวียตไม่ยอมร่วมลงนามด้วย สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นเนื่องจากสหรัฐยังไม่ได้รับรองแต่รับรองไต้หวัน ดังนั้นรัฐบาลไต้หวันจึงลงนามในฐานะเป็นประเทศจีน ซึ่งทำให้บางประเทศที่รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ค่อยจะพอใจนัก โดยเฉพาะอินเดียถึงกับปฏิเสธการลงนามในตอนแรกแต่ตอนหลังก็ยอมลงนาม

ญี่ปุ่นกับสหรัฐยังได้ลงนามในสัญญาสองต่อสองอีกฉบับหนึ่งเรียกว่าสนธิสัญญาความมั่นคง สัญญาฉบับนี้ญี่ปุ่นยินยอมให้สหรัฐตั้งกองกำลังทหารในญี่ปุ่นได้เพื่อใช้ป้องกันข้าศึกจากภายนอกและรวมทั้งการรักษาความสงบภายในด้วย ญี่ปุ่นเห็นสัญญาว่าจะไม่ยินยอมให้ประเทศใดเข้ามาตั้งฐานทัพในญี่ปุ่นนอกเหนือจากสหรัฐ สัญญาฉบับนี้ไม่ได้กำหนดอายุไว้สุดแท้แต่รัฐบาลสหรัฐกับญี่ปุ่นจะตกลงกันเองว่าสมควรจะเลิกเมื่อใด

สนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่นนี้ ทำให้คนญี่ปุ่นบางกลุ่มไม่พอใจ เพราะกลัวสัญญาฉบับนี้จะเป็นการชักศึกเข้าบ้าน จึงพากันเรียกร้องให้เลิกสัญญาความมั่นคงฉบับนี้เสีย พรรคที่เรียกร้องได้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคกรรมกรและชาวนา และพรรคโซเชียลลิสต์

การที่โซเวียตไม่ยอมลงนามในสัญญาสันติภาพกับญี่ปุ่น จึงเท่ากับว่าโซเวียตยังมีสถานะสงครามกับญี่ปุ่นอยู่ ดังนั้นจึงทำให้ญี่ปุ่นไม่ไว้ใจโซเวียต กลัวว่าโซเวียตจะรุกรานญี่ปุ่น แต่เนื่องจากญี่ปุ่นไม่สามารถมีกองทัพได้ ญี่ปุ่นจึงทุ่มเงินงบประมาณจำนวนมากเพื่อเอาไปใช้จ่ายในการรักษาความสงบโดยการเพิ่มกำลังตำรวจและจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัยทางทะเล การบังคับบัญชาตำรวจ และหน่วยรักษาความปลอดภัยอยู่ในองค์การอันเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน เมื่อใดญี่ปุ่นแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่ให้มีกองทัพสำหรับป้องกันตัวเองได้ ญี่ปุ่นก็พร้อมที่จะจัดตั้งกองทัพบก เรือ อากาศได้ทันที

การเปลี่ยนแปลงดินแดน เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ และสงครามยุติแล้ว ญี่ปุ่นจะต้องคืนดินแดนต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่นยึดมาได้ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ให้แก่เจ้าของเดิมตามคำประกาศแห่งปอร์ตสดัม (Portsdam Proclamation) มีผลทำให้เกาหลีได้รับเอกราช ไต้หวันและหมู่เกาะเปสคาดอเรสจะต้องคืนให้แก่จีน (ต่อมาคือสถานที่ลี้ภัยของจีนคณะชาติ) หมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือ ซึ่งญี่ปุ่นเป็นผู้ดูแล สันนิบาตชาติต้องโอนไปให้สหรัฐดูแลแทนในฐานะเป็นดินแดนภาวะทรัสตีของสหประชาชาติ ตามข้อตกลงยัลต้า* (Yalta Agreement) โซเวียตมีสิทธิที่จะเข้าไปยึดครองภาคใต้ของสะขะลิน (Sakhalin) และหมู่เกาะคูริล (Kurile Islands) ทางเหนือของเกาะฮอกไกโด สหรัฐอเมริกาเข้ายึดครองหมู่เกาะริวกิว (Ryukyu) และหมู่เกาะโบนิน (Bonin islands) และปกครองดินแดนเหล่านี้แยกออกไปจากประเทศญี่ปุ่น สนธิสัญญาสันติภาพกำหนดให้ญี่ปุ่นมีดินแดนที่เป็นเกาะใหญ่ ๆ อยู่ ๔ เกาะคือ ฮอนชู (Honshu) คิวชู (Kyushu) ชิโกกุ (Shikoku) และฮอกไกโด (Hokkaido) รวมทั้งหมู่เกาะเล็ก ๆ ที่อยู่ใกล้ ๆ กับเกาะใหญ่ ๆ เหล่านี้ด้วย[๙]

---

*รูสเวลต์ เชอร์ชิล สตาลินได้ไปประชุมกันที่เมืองยัลตาในคาบสมุทรไครเมียเมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๔๕ เพื่อพิจารณาเรื่องการยึดครองเยอรมันและญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกสงบแล้ว

๙ Edwin O. Reischauer *Japan* p. 240

การพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใหม่ ๆ ญี่ปุ่นเผชิญปัญหาเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว เมืองต่าง ๆ ส่วนใหญ่ถูกทำลายย่อยยับ โรงงานอุตสาหกรรมถูกทำลาย ไม่สามารถหาเครื่องจักรมาทดแทนเครื่องจักรที่ถูกทำลายไปหรือจัดหาวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิต แม้กระทั่งผลิตผลทางเกษตรก็ไม่สามารถที่จะผลิตพอเลี้ยงประชากรซึ่งกำลังได้รับความอดอยากได้ ไม่มีเรือเดินทะเลที่จะใช้เป็นหลักในการขนส่งสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ทำให้การค้าขายต่างประเทศของญี่ปุ่นเป็นง่อยและหยุดชะงักหมด สิ่งเดียวที่ทำให้ญี่ปุ่นรอดพ้นจากความอดอยากก็คือสหรัฐได้ลงมือช่วยเหลือญี่ปุ่นเป็นการใหญ่ โดยจัดส่งอาหารมาให้อย่างเร่งด่วน นับเป็นเวลาหลายปีภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามแล้ว ญี่ปุ่นยังต้องอาศัยเงินช่วยเหลือจากสหรัฐคือเฉลี่ยแล้วสหรัฐช่วยญี่ปุ่นปีละประมาณ ๕๐ ล้านดอลลาร์ คนอเมริกันเห็นว่าถ้าไม่ช่วยเหลือญี่ปุ่นปล่อยให้ญี่ปุ่นอดอยาก ก็จะทำให้เกิดโรคระบาดหรือเกิดความไม่สงบ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการที่สหรัฐเข้าไปปกครองญี่ปุ่น

การปฏิรูปเบื้องแรกในทางเศรษฐกิจซึ่งสหรัฐมีส่วนกำหนดนโยบายก็คือจำกัดการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลในทางที่ประหยัดที่สุด ในระหว่างปี ๑๙๔๙ สหรัฐบังคับให้รัฐบาลญี่ปุ่นตัดทอนโครงการต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็น และปลดลูกจ้างของรัฐบาลที่มีมากเกินกว่าความจำเป็นออกไป เพื่อลดภาวะเงินเฟ้อให้น้อยลง การปลดลูกจ้างออกมาก ๆ ทำให้สหภาพกรรมกรประท้วง แต่รัฐบาลก็ไม่พ่ายเสียง ทั้งนี้เพื่อให้ฐานะการคลังอยู่รอด แต่เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็ไม่กระเตื้องขึ้นเท่าใดนัก จนกระทั่งเกิดสงครามเกาหลีในปี ๑๙๕๐ มีผลทำให้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากว่าสหรัฐได้สั่งซื้อสินค้าจำนวนมากมายจากญี่ปุ่นไปใช้ในเกาหลี ทำให้การลงทุนกิจการอุตสาหกรรมคึกคักขึ้น

ภายหลังสงครามเกาหลี สหรัฐก็ยังช่วยญี่ปุ่นทางด้านเศรษฐกิจต่อไป โดยสั่งซื้อสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมญี่ปุ่นเพื่อใช้ในกองทัพสหรัฐในญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการกระตุ้นให้ญี่ปุ่นได้ขยายอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว โดยเฉลี่ยแล้วผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นประมาณปีละ ๑๓.๒ %[๕]

การลงทุนในระยะแรกมักจะลงทุนเกี่ยวกับการบริการทางด้านความบันเทิง เช่น

---

๕ W.G. Beasley *The Modern History of Japan* p. 304–305

ไนท์คลับ เป็นต้น ซึ่งไม่มีผลทำให้เศรษฐกิจฟื้นฟูเท่าใดนัก แต่มีผลอยู่ประการหนึ่งก็คือ ดึงดูดเงินจากทหารอเมริกันซึ่งมักจะนิยมไปท่องเที่ยวพักผ่อนหลังจากทำศึกในเกาหลี คล้ายๆ กับประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวของทหารอเมริกันที่ไปรบในเวียดนาม ในระหว่างที่สหรัฐทำสงครามในอินโดจีน กิจการทางด้านบันเทิงเช่นไนท์คลับ โรงอาบอบนวดในประเทศไทยจึงเฟื่องฟูที่สุด และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีกิจการลงทุนทางด้านบันเทิงมาก ๆ ก็ไม่สามารถแก้ไขเงินเฟ้อได้

ฤดูใบไม้ผลิของปี ๑๙๕๕ รัฐบาลญี่ปุ่นวิตกอย่างยิ่งเกี่ยวกับภาวะเงินเฟ้อ จึงเริ่มลดจำนวนธนบัตรที่พิมพ์ออกให้น้อยลงไปอีกเป็นครั้งที่ ๒ เป็นผลทำให้ธุรกิจเล็ก ๆ ซึ่งอยู่ในฐานะไม่มั่นคงอยู่แล้วประสบภาวะล้มละลาย แต่โชคได้ช่วยเศรษฐกิจของญี่ปุ่นให้กระเตื้องขึ้นในปีเดียวกันนี้การเพาะปลูกได้รับผลดีที่สุดเท่าที่ได้เคยมีมา ทำให้ชาวไร่ชาวนามีฐานะดีขึ้น ขณะเดียวกันญี่ปุ่นเริ่มเพ่งเล็งในการปูพื้นฐานการค้าขายระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีและเอเชียอาคเนย์ แต่ญี่ปุ่นก็พบอุปสรรคว่าประเทศเหล่านี้ยังเกี่ยงที่จะให้ญี่ปุ่นชดใช้ค่าเสียหายจากสงครามซึ่งญี่ปุ่นเป็นผู้ก่อไว้ขณะเข้าไปยึดครอง แต่เพื่อประโยชน์ในทางการค้าญี่ปุ่นก็จำต้องยอมชดใช้ค่าเสียหายให้ ในปี ๑๙๕๔ ญี่ปุ่นก็ลงนามชดใช้ค่าเสียหายแก่พม่า และอีกไม่กี่ปีต่อมาญี่ปุ่นก็ต้องลงนามในสัญญาทำนองเดียวกันจ่ายค่าเสียหายให้แก่ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนามใต้ ในปี ๑๙๖๔ ญี่ปุ่นสามารถฟื้นฟูสัมพันธภาพกับเกาหลีใต้ทางด้านการค้าภายหลังจากเกาหลีทั้งคนเป็นศัตรูต่อญี่ปุ่นมานาน[๑๐]

เศรษฐกิจของญี่ปุ่นในช่วงสิบปีแรกหลังสงครามโลกยังไม่ค่อยจะดีนัก จนถึงปี ๑๙๖๐ ก็ยังล้าหลังกว่าเยอรมันตะวันตกและอังกฤษ มาตรฐานการครองชีพของชาวญี่ปุ่นในเวลานั้นพอ ๆ กับชาวยุโรปภาคใต้เท่านั้น ถึงอย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ปี ๑๙๕๕ เป็นต้นมา กระบวนการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังคงดำเนินเรื่อยมา และในระยะสิบปีต่อจากนั้น อัตราการขยายตัวต่อปีโดยเฉลี่ยของผลผลิตรวมประชาชาติที่แท้จริงสูงขึ้นถึง ๑๐ เปอร์เซนต์ ในปีงบประมาณ ๑๙๖๖ ผลผลิตรวมประชาชาติสูงขึ้นถึง ๓๖,๔๕๔ ๐๐๐ ล้านเยน หรือ ๒,๐๒๕,๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งนับเป็นที่สี่ของโลก ในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าออก

---

๑๐ Edwin O. Reischauer *The United States & Japan* pp. 291–296

ประมาณ ๖๓.๕ % ของสินค้าออกทั้งหมดประกอบด้วยผลิตผลทางอุตสาหกรรมหนัก และอุตสาหกรรมเคมี[๑๑]

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มั่งคั่งอันดับ ๓ ของโลกรองจากสหรัฐและโซเวียต ผลผลิตอุตสาหกรรมที่นำออกสู่ตลาดโลกของญี่ปุ่นเรียงตามลำดับปริมาณดังนี้

อันดับหนึ่งได้แก่ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ จักรยานยนต์ กล้องถ่ายรูป จักรเย็บผ้า เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ และเรือ

อันดับสองได้แก่ รถยนต์ เครื่องมือประมง

อันดับสามได้แก่ เหล็ก ปุ๋ย น้ำมันปิโตรเลียม

อันดับสี่ได้แก่ ซิเมนต์ เครื่องไฟฟ้า[๑๒]

ในปี ๑๙๗๓ เศรษฐกิจของญี่ปุ่นเริ่มหยุดชะงักลง ทั้งนี้เนื่องมาจากประเทศกลุ่มผู้ผลิตน้ำมันในตะวันออกกลาง ได้รวมหัวกันบีบญี่ปุ่นโดยลดการส่งน้ำมันให้แก่ญี่ปุ่นลงถึง ๓๐% และเพิ่มราคาขึ้นถึง ๓๐% ญี่ปุ่นได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก ทำให้โรงงานหลายแห่งต้องปิดลง คนงานนับหยุดงานบ่อยครั้ง เกิดภาวะเงินเฟ้อ ทำให้ญี่ปุ่นต้องหันไปสั่งซื้อสินค้านอกประเทศมากขึ้น รัฐบาลญี่ปุ่นได้แก้ปัญหาโดยการเอาใจกลุ่มประเทศอาหรับด้วยการเปลี่ยนนโยบาย หันไปสนับสนุนการต่อสู้ของขบวนการปาเลสไตน์ คัดค้านการที่อิสราเอลยึดครองดินแดนของอาหรับ[๑๓] นอกจากนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินนโยบายสนิทสนมกับจีนและโซเวียตเพื่อประโยชน์ทางด้านการค้า โดยเฉพาะญี่ปุ่นได้หันมาเจรจาซื้อน้ำมันจากจีน โซเวียตและอินโดนีเซียเพิ่มขึ้น

ในช่วงปี ๑๙๗๒–๑๙๗๕ อุตสาหกรรมญี่ปุ่นได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนักเนื่องจากปัญหาน้ำมันแพง ทำให้การค้าของญี่ปุ่นลดลงประมาณ ๓.๕% หลังจากนั้นไม่นานญี่ปุ่นก็ฟื้นขึ้นอย่างรวดเร็ว พอถึงปี ๑๙๗๖ สินค้าขาออกของญี่ปุ่นก็เพิ่มขึ้นจากเดิม ๑๕–๑๘%[๑๔]

ปัญหาประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคของความก้าวหน้าในทางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นก็คือการขาดแคลนวัตถุดิบ การขาดแคลนสถานที่ตั้งโรงงาน ทำให้เกิดภาวะสิ่งแวดล้อมเป็น

---

๑๑ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น *ญี่ปุ่นปัจจุบัน* ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๓๒

๑๒ Milton W. Meyer *History of the Far East* p. 367

๑๓ เอเชียวิเคราะห์ข่าว ฉบับ ๑๘–๒๕ ธ.ค. ๒๕๑๖

๑๔ Asia Year Book 1977, pp. 204–210

พิษ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงต้องหาทางไปลงทุนตั้งโรงงานในต่างประเทศเช่นในอินโดนีเซีย บราซิล ตะวันออกกลาง สำหรับในประเทศไทยนั้น ญี่ปุ่นได้ลงทุนมีปริมาณมากราว ๔๐% ของการลงทุนของชาวต่างประเทศทั้งหมด ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและเหตุการณ์นองเลือดในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๑๙๗๖ ทำให้นักธุรกิจญี่ปุ่นไม่กล้ามาลงทุนในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ผลก็คือการลงทุนของญี่ปุ่นในเมืองไทยลดลง[๑๕]

ญี่ปุ่นสามารถตีตลาดการค้าได้ทั่วโลก แม้กระทั่งสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศองค์การตลาดร่วมแห่งยุโรปก็ต้องเสียดุลย์การค้าให้แก่ญี่ปุ่น สินค้าที่ญี่ปุ่นสามารถตีตลาดในกลุ่มองค์การตลาดร่วมได้แก่เครื่องไฟฟ้า เหล็ก รถยนต์ ซึ่งญี่ปุ่นส่งสินค้าเหล่านี้ไปขายในราคาถูกกว่าที่ขายในญี่ปุ่นเสียอีก

ในปี ๑๙๗๗ กลุ่มประเทศองค์การตลาดร่วมได้เริ่มป้องกันมิให้สินค้าญี่ปุ่นทะลักเข้ามาตีตลาดเหมือนแต่ก่อน ทางฝ่ายสหรัฐก็เช่นเดียวกัน ได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นลดการส่งสินค้าไปจำหน่ายยังสหรัฐให้น้อยลง นายฟุกูดะนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนนโยบายจำกัดการส่งสินค้าของญี่ปุ่นให้ลดลงและซื้อสินค้าจากสหรัฐและประเทศยุโรปเพิ่มขึ้น ดังเช่นข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐได้ตกลงกันว่าในช่วง ๓ ปี ระหว่าง ๑๙๗๗–๑๙๘๐ ญี่ปุ่นจะส่งเครื่องรับโทรทัศน์สีไปขายยังสหรัฐได้ไม่เกิน ๑.๗๕ ล้านเครื่อง ทั้ง ๆ ที่ในปี ๑๙๗๖ ญี่ปุ่นส่งเครื่องรับโทรทัศน์สีไปขายยังสหรัฐถึง ๒.๙๖ ล้านเครื่อง[๑๖]

ปัญหาเรื่องการขึ้นราคาน้ำมันมีผลกระทบต่อญี่ปุ่นอย่างมากและต่อเนื่องกันเรื่อยมา ต้นปี ๑๙๗๘ ค่าครองชีพของชาวญี่ปุ่นสูงขึ้นถึง ๔ % และมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอีก ทำให้นักธุรกิจในประเทศเริ่มลังเลใจในการลงทุน รัฐบาลกลัวว่าจะเกิดปัญหาเงินเฟ้อตามมา จึงพยายามหามาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันเงินเฟ้อ เช่นส่งเสริมให้มีงานทำ โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณตั้งอัตราตำแหน่งงานเพิ่มขึ้น ใช้นโยบายประหยัดและจัดสวัสดิการแก่ประชาชนมากขึ้น ในช่วงระยะนั้นการส่งสินค้าออกของญี่ปุ่นลดลง ๒.๕ % แต่ญี่ปุ่นก็ขายสินค้าได้ราคาสูงขึ้นถึง ๑๔.๘ % จึงไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อญี่ปุ่นมากนัก[๑๗]

---

๑๕ Fareastern Economic Review, September 23, 1977, pp. 10–11

๑๖ Asia Year Book 1978, p. 217

๑๗ Asia Year Book, 1979, pp. 212–213

พอมาถึงปี ๑๙๗๙ เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็เริ่มมั่นคงขึ้นอีก แม้ว่าค่าครองชีพจะสูงขึ้นแต่ประชาชนก็มีรายได้สูงขึ้น รัฐบาลของนายโอฮิระจึงวางแผนที่จะเก็บภาษีประชาชนสูงขึ้น ปรากฏว่านโยบายนี้ถูกคัดค้านจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านซึ่งพยายามโจมตีรัฐบาลอย่างหนัก ทำให้รัฐบาลต้องเสียคะแนนนิยมจากประชาชน

ปัญหาที่ญี่ปุ่นวิตกอย่างมากในปัจจุบัน ก็คือปัญหาน้ำมัน ญี่ปุ่นต้องซื้อน้ำมันจากตะวันออกกลาง ๗๘ % นอกนั้นซื้อจากจีนและประเทศในเอเชีย เม็กซิโก ไนจีเรีย ญี่ปุ่นพยายามแสวงหาพลังงานอื่น ๆ มาชดเชยน้ำมันเช่นถ่านหินและพลังงานปรมาณู แต่ก็ยังไม่พอเพียง ญี่ปุ่นพยายามช่วยประเทศต่าง ๆ ในเอเชียและลาตินอเมริกาเพื่อค้นหาแหล่งน้ำมันใหม่ ๆ ญี่ปุ่นเป็นชาติอุตสาหกรรมแต่ไม่มีน้ำมันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการดำเนินงานอุตสาหกรรม ถ้าหากเกิดสงครามระหว่างประเทศขึ้นญี่ปุ่นจะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก ดังเช่นปัญหาอิหร่านที่เกิดขึ้นในขณะนี้เป็นต้น[๑๘] ดังนั้นญี่ปุ่นจึงใช้วิธีกว้านซื้อน้ำมันมาตุนไว้อย่างมากมาย แม้ว่าจะต้องซื้อมาในราคาแพงกว่าที่ประเทศอื่น ๆ ซื้อกัน ญี่ปุ่นก็ยอมเพราะดีกว่าไม่มีน้ำมันใช้เลย

ปัจจุบันนี้การที่ญี่ปุ่นเจริญรุ่งเรืองทางอุตสาหกรรมและการค้าอย่างรวดเร็วเกินไป ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มวิตกกังวลต่อปัญหาภาวะเงินเฟ้อ และถ้าเกิดวิกฤตการณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อการค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นเมื่อใด เศรษฐกิจญี่ปุ่นก็อาจจะพินาศในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนั้นยังทำให้เงินเยนของญี่ปุ่นมีค่าสูงมาก และมีผลทำให้สินค้าญี่ปุ่นที่ส่งไปขายต่างประเทศมีราคาแพง จะมีผลทำให้สินค้าขายไม่ออกในอนาคต

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้ญี่ปุ่นมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นต้องสูญเสียดินแดนทั้งหมดที่เคยยึดครองไว้ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงทำให้ญี่ปุ่นต้องประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งปัญหาประชากรล้นประเทศซึ่งเป็นปัญหาใหม่ที่ร้ายแรงมาก แต่อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นสามารถฟื้นตัวเองได้อย่างรวดเร็วและน่าอัศจรรย์ ทั้งนี้เป็นเพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกื้อกูลให้ญี่ปุ่นได้พัฒนาเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเช่น

---

๑๘ Asia Year Book, 1979, pp. 202–203

๑. ญี่ปุ่นไม่ต้องพะวงเรื่องการป้องกันประเทศ เพราะสหรัฐทำหน้าที่คุ้มครองญี่ปุ่นแทน ญี่ปุ่นจึงสามารถระดมเงินทุนไปใช้ในการอุตสาหกรรมได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เป็นการทุ่นรายจ่ายที่จะนำไปใช้ทางด้านทหารอย่างมากมาย

๒. ระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแบบเก่าๆ ถูกทำลายไปสิ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมใหม่หมด โดยนำเอาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ จากสหรัฐและประเทศในยุโรปมาใช้ และดัดแปลงให้เข้ากับระบบของญี่ปุ่น

๓. ทางด้านการศึกษา ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการพัฒนาประสิทธิภาพของพลเมืองทางด้านต่าง ๆ การศึกษาของญี่ปุ่นเจริญก้าวหน้าเป็นเพราะสหรัฐเป็นผู้วางรากฐานไว้ให้ ญี่ปุ่นสามารถผลิตคนของตนออกไปรับใช้ชาติทุกด้านโดยไม่จำเป็นจะต้องอาศัยต่างชาติเข้ามาช่วยเหลือในฐานะผู้เชี่ยวชาญ

๔. อัตราการสะสมและการลงทุนของญี่ปุ่นมีสูงมาก ทั้งนี้เป็นเพราะชาวญี่ปุ่นเป็นผู้มีนิสัยรักการประหยัด และมุ่งที่จะดำเนินกิจการให้แบ่งขยายออกไป ในปี ๑๙๗๐ อัตราการสะสมทุนของญี่ปุ่นสูงถึง ๑๙.๔ % ของรายได้ซึ่งนับว่าสูงกว่าสหรัฐเสียอีก

๕. ลักษณะของญี่ปุ่นที่สำคัญก็คือมีความสามัคคีกัน และมุ่งไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมคือประเทศชาติ ดังนั้นพวกพ่อค้าและนักอุตสาหกรรมญี่ปุ่นต่างก็ร่วมมือกันดี ไม่เอารัดเอาเปรียบหรือทำลายกันเอง บริษัทใหญ่ ๆ มักจะมีการตกลงแบ่งอาณาเขตการค้าขายและการลงทุน เช่น บริษัทมิตซุยและมิตซุบิชิตกลงกันเองว่าจะมุ่งติดต่อค้าขายกับเกาหลีใต้และไต้หวันเป็นสำคัญ ในขณะที่บริษัทซูมิโตโมะมุ่งไปหาตลาดใหม่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน

๖. ญี่ปุ่นมีระบบการบริหารบุคคลที่มีประสิทธิภาพ คนงานญี่ปุ่นมีความเคารพซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และบริษัทของตน คนงานมีเสถียรภาพมั่นคงและได้รับสวัสดิการดี นายจ้างมิได้เอาเปรียบลูกจ้าง ดังนั้นการตั้งตนเป็นศัตรูระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างจึงไม่ค่อยมี คนงานจึงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพยายามพัฒนาความก้าวหน้าของตนเองอยู่เสมอ

๗. รัฐบาลญี่ปุ่นสนับสนุนการอุตสาหกรรม และการลงทุนทุกประเภทของพ่อค้าญี่ปุ่นเป็นอย่างดี โดยปรกติรัฐบาลญี่ปุ่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชน และ

ความเจริญของประเทศ แม้ว่ารัฐบาลจะสนับสนุนกลุ่มนายทุนอุตสาหกรรมก็ตาม แต่ผลประโยชน์นั้นก็ตกสะท้อนมาถึงประชาชน และพวกนายทุนก็ให้ความร่วมมือแก่รัฐบาลเป็นอย่างดี

วิธีการที่รัฐบาลช่วยเหลืองานอุตสาหกรรมก็คือ ตอนแรกรัฐบาลริเริ่มจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นก่อน แล้วจึงขายหุ้นทั้งหมดให้แก่เอกชนภายหลัง ระบบธนาคารของญี่ปุ่นเป็นกำลังสำคัญช่วยในด้านพัฒนาเศรษฐกิจ คือจะให้เงินกู้ในระยะยาว โดยเสียดอกเบี้ยต่ำเพื่อใช้ในการลงทุนจริง ๆ รัฐบาลกำหนดอัตราภาษีสินค้าเข้าที่จำเป็นต่อการอุตสาหกรรมไม่ให้สูงจนเกินไป ตลอดจนการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นประโยชน์ต่อพ่อค้าที่ค้าขายกับต่างประเทศ นับว่ารัฐบาลมีส่วนอย่างมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ[๑๙]

นอกจากปัจจัยที่มีส่วนทำให้ญี่ปุ่นเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกเช่น ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรอย่างเยี่ยมยอด ทั้งนี้เนื่องมาจากประเทศญี่ปุ่นเป็นเกาะได้รับภัยจากธรรมชาติเช่น ลมไต้ฝุ่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิดอยู่ตลอดเวลา จึงมีส่วนผลักดันทำให้ชาวญี่ปุ่นต้องมีความบึกบึนอดทนและกล้าหาญเพื่อที่จะเอาชนะธรรมชาติและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ภูมิประเทศของญี่ปุ่นเต็มไปด้วยภูเขาจึงไม่สามารถที่จะเพาะปลูกหรือประกอบอาชีพกสิกรรมได้อย่างเต็มที่ ญี่ปุ่นจึงหันมาเอาดีทางด้านอุตสาหกรรม แต่ทางด้านเกษตรกรรมแม้ว่าเนื้อที่ที่เพาะปลูกจะมีน้อย แต่ญี่ปุ่นก็สามารถเพาะปลูกอย่างได้ผล โดยนำเอาเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย ญี่ปุ่นมีเกษตรกรประมาณ ๓๐ % ของประชากรทั้งหมด มีที่ดินใช้เพาะปลูก ๓๗.๕ ล้านไร่ ที่ดินที่ใช้สำหรับเพาะปลูกได้ถูกใช้เพื่อการเพาะปลูกอย่างหนาแน่นและเต็มไปด้วยพืชผล แม้แต่บนที่ดอนและตามภูเขาเล็ก ๆ ก็มีการเพาะปลูกโดยแบ่งเป็นชั้น ๆ ทางด้านข้างของภูเขา

พืชผลที่สำคัญได้แก่ข้าว รองลงมาได้แก่ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ ญี่ปุ่นผลิตอาหารเลี้ยงประชากรได้ ๘๐ % ส่วนที่เหลืออีก ๒๐ % และผลิตผลทางเกษตรอื่น ๆ ซึ่งสั่งเข้ามาเพื่อใช้ในการอุตสาหกรรม เช่น ยางดิบ ผ้าย และขนสัตว์ ประมาณ ๓๔.๔ เปอร์เซนต์ของสินค้าขาเข้าทั้งหมด[๒๐]

---

๑๙ ประทุมพร วัชรเสถียร "โฉมหน้าของญี่ปุ่น" จุลสารชุด *เบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* ธันวาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑๙—๒๕

๒๐ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น *ญี่ปุ่นปัจจุบัน* ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๑ หน้า ๓๕

ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้ที่มีความรักชาติอย่างแรงกล้าหรือมีความเป็นชาตินิยมจัด ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทหารญี่ปุ่นได้แสดงความกล้าหาญอย่างเยี่ยมยอด จงรักภักดีต่อชาติและองค์จักรพรรดิอย่างแน่นแฟ้น ในปัจจุบันนี้ความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิได้เสื่อมลงไปกว่าเดิมแต่ความรักชาติยังมีเหมือนเดิม ญี่ปุ่นถือนโยบายทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องเป็นของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นไม่นิยมซื้อสินค้าต่างประเทศในเมื่อสินค้าเหล่านั้นญี่ปุ่นผลิตได้เองแล้ว แม้กระทั่งชาวญี่ปุ่นที่เดินทางไปต่างประเทศก็ยังต้องนำของใช้ที่ผลิตจากประเทศของตนติดตัวไปด้วย เพื่อที่จะได้ไม่ต้องไปซื้อสินค้าชาติอื่น เพราะจะทำให้สูญเงินตราไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะความที่ญี่ปุ่นชาตินิยมจัดนี้เอง เมื่อชาวญี่ปุ่นไปติดต่อค้าขายหรือไปลงทุนในประเทศใด จึงมักจะถูกคนในชาตินั้นมองญี่ปุ่นในแง่เห็นแก่ตัว เอาเปรียบชาวพื้นเมืองมากเกินไป คิดแต่จะแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนถ่ายเดียว ญี่ปุ่นจึงได้รับสมญาว่าเป็น "สัตว์เศรษฐกิจ"

ในปัจจุบันนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้สนับสนุนให้นายทุนญี่ปุ่นไปลงทุนนอกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนาเนื่องจากค่าแรงถูก และเป็นแหล่งวัตถุดิบ นอกจากนั้นในประเทศด้อยพัฒนาที่ญี่ปุ่นไปลงทุน ไม่มีกฎหมายที่จะควบคุมการลงทุนของญี่ปุ่นอย่างรัดกุม ญี่ปุ่นจึงสามารถผูกขาดการลงทุน และกอบโกยผลประโยชน์กลับไปยังประเทศของตนได้สะดวก บางประเทศเช่นเกาหลีใต้ก็ออกกฎหมายห้ามกรรมกรนัดหยุดงาน ก็ยิ่งเป็นผลประโยชน์ต่อนายทุนญี่ปุ่นเป็นอันมาก

ที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ในเวลานี้ ญี่ปุ่นประสบปัญหาจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรมในญี่ปุ่นปล่อยแกสพิษ และสารเคมีเช่น สารเมอคิวรีแคดเมียมไปในอากาศและน้ำ ทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์อย่างร้ายแรง รัฐบาลญี่ปุ่นจึงออกกฎหมายควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมอย่างเข้มงวด[๒๐] นายทุนญี่ปุ่นจึงสนใจไปตั้งโรงงานในต่างประเทศเช่นประเทศไทยเป็นต้น เพราะประเทศไทยไม่ค่อยสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ โรงงานต่าง ๆ ในประเทศไทยสามารถปล่อยสารมีพิษได้อย่างเสรีโดยมีการควบคุมอย่างหละหลวม

---

๒๐ W.G. Beasley, *op. cit.* pp. 309–310

เมื่อต้นปี ๑๙๗๔ นายกรัฐมนตรีทานากะแห่งญี่ปุ่นเดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ เช่น ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ระหว่างที่นายทานากะพำนักอยู่ในประเทศเหล่านี้ได้ถูกนักศึกษาและประชาชนเดินขบวนต่อต้านและประณามว่าญี่ปุ่นเป็นชาติที่เห็นแก่ตัว สำหรับประเทศไทยเราตั้งแต่ปี ๑๙๗๓ เป็นต้นมา นักศึกษาส่วนหนึ่งได้พยายามรณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นแต่ไม่ค่อยจะได้ผลนักเนื่องจากสินค้าญี่ปุ่นเป็นที่นิยมของคนไทยเสียแล้ว เพราะมีราคาถูกกว่าสินค้าของฝรั่ง เมื่อพ่อค้าหรือนายทุนญี่ปุ่นไปลงทุนในประเทศใดมักจะไปติดสินบนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของประเทศเหล่านั้น เพื่อที่จะได้ช่วยเหลือเอื้ออำนวยให้ผลประโยชน์แก่ญี่ปุ่น พวกพ่อค้าญี่ปุ่นมักจะใช้วิธีการอันชาญฉลาดในการดำเนินธุรกิจเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและเพื่อประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นประเทศด้อยพัฒนาที่ญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนทั้งหลาย จึงมักจะกลายเป็นเบี้ยล่างทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นโดยไม่รู้ตัว

การเมืองของญี่ปุ่นภายหลังได้รับเอกราช

ญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคงที่สุดในเอเชีย การเมืองของญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีความเจริญก้าวหน้าคล้ายคลึงและใกล้เคียงกับชาติตะวันตกเพิ่มขึ้นเรื่อยมา มีพรรคการเมืองใหญ่ ๆ ที่มั่นคงอยู่ ๒ พรรคคอยถ่วงดุลย์อำนาจซึ่งกันและกัน ประชาชนญี่ปุ่นมีความตื่นตัวในระบบการปกครองประชาธิปไตย ในครั้งใดที่มีการเลือกตั้งประชาชนต่างก็ไปใช้สิทธิ์ใช้เสียงถึง ๗๕ เปอร์เซนต์ รัฐบาลญี่ปุ่นสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนด้วยวิธีทางการเมืองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ในระหว่างที่ญี่ปุ่นอยู่ใต้การปกครองของสหรัฐ รัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินนโยบายทางการเมืองแบบเสรีนิยมจัด และให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองอย่างกว้างขวาง พวกนักโทษการเมืองและพวกฝ่ายซ้ายที่ถูกจับขังคุกตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ พวกสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์จึงมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงระยะตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๑๙๔๗ ถึงเดือนมีนาคม ๑๙๔๘ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นคือนายคัตตายามา เตทสุ (Katayama Tetsu) เป็นผู้สังกัดพรรคสังคมนิยม แต่นายกรัฐมนตรีผู้นี้อยู่ในตำแหน่งไม่นาน พรรคอนุรักษ์นิยมก็กลับเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง โดยมีนายโยชิดะ เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคสังคมนิยมเป็นพรรคที่กำลังมีบทบาทสำคัญมากขึ้นทุกที

แต่ยังเป็นพรรคที่มีเสียงข้างน้อยในสภา พรรคนี้ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ในปี ๑๙๖๐ พรรคสังคมนิยมพยายามที่จะบีบบังคับไม่ให้รัฐบาลญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาร่วมป้องกันระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น (U.S.–Japan Mutual Defense Treaty) แต่รัฐบาลดึงดันที่จะทำสัญญาจนได้ พรรคสังคมนิยมจึงประณามรัฐบาลว่าเป็น "ระบบทรราชย์โดยคนกลุ่มใหญ่" (trranny of the majority)[๒๒] นอกจากนั้นยังมีปัญหาขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างพรรคอนุรักษ์นิยมกับพรรคฝ่ายซ้ายเกี่ยวกับการต่อต้านบทบาทของคนรุ่นใหม่ซึ่งได้แก่พวกนักศึกษา ปัญญาชนและพวกนักหนังสือพิมพ์ พรรคอนุรักษ์นิยมกลัวคนรุ่นใหม่ทั้งที่เป็นพวกซ้ายจัดและพวกขวาจัด เพราะพวกนี้ใช้วิธีการรุนแรงในการแก้ปัญหาทางการเมือง[๒๓] พวกซ้ายจัดได้แก่พวกคอมมิวนิสต์ ตอนแรกพวกนี้นิยมโซเวียตแต่ในระยะหลังหันไปนิยมสาธารณรัฐประชาชนจีน นโยบายของพวกนี้คือต้องการที่จะแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจด้วยวิธีการปฏิรูป ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๓ ผลของการเลือกตั้งทั่วไปปรากฏว่าพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับเลือกตั้งเพียง ๕ เปอร์เซ็นต์ พรรคสังคมนิยมฝ่ายขวาได้ ๒๙ เปอร์เซ็นต์ และพรรคสังคมประชาธิปไตย (Democratic Socialist) ได้ ๗ เปอร์เซ็นต์ ถึงอย่างไรก็ตามมีแนวโน้มว่าประชาชนญี่ปุ่นกำลังนิยมพรรคที่มีนโยบายสังคมนิยมเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากผู้นำกลุ่มการเมืองที่นิยมสังคมนิยมมักจะแตกแยกกันเองจึงทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากเท่าที่ควร พรรคการเมืองที่มีแนวนโยบายสังคมนิยมมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนองค์การกรรมกรและผู้ใช้แรงงาน ยกตัวอย่างเช่นในปี ๑๙๖๓ องค์การโซเฮียว (Sohyo) ซึ่งมีสมาชิกถึง ๔๔.๘ เปอร์เซ็นต์ของกรรมกรทั้งหมดจำนวน ๙,๓๕๗,๑๙๗ คนได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากพรรคสังคมนิยม องค์การเซ็นโร (Zenro) ได้รับการสนับสนุนจากพรรคสังคมประชาธิปไตยเป็นต้น

เมื่อเสียงประชาชนส่วนใหญ่กำลังจะมีแนวโน้มไปในทางสนับสนุนนโยบายสังคมนิยม จึงทำให้พรรคการเมืองที่มีนโยบายเสรีนิยมจัดและพรรคอนุรักษ์นิยมต้องเปลี่ยนนโยบายของตนไปบ้าง คือปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องกับพวกสังคมนิยม มิฉะนั้นจะถูกพวกสังคมนิยมต่อต้านอย่างรุนแรง นโยบายใหม่ของพวกเสรีนิยมก็คือพยายามที่จะให้ประชาชนได้รับ

---

๒๒ John Whitney Hall, *op. cit* pp. 355–356

๒๓ Ibid, p. 357

สวัสดิการมากที่สุดซึ่งเรียกว่ารัฐสวัสดิการ (welfare state) เป็นการประนีประนอมกับพวกสังคมนิยม และเพื่อเป็นการสนับสนุนนโยบายนี้บรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจประชาชน จึงควรที่จะเป็นองค์การอิสระไม่อยู่ใต้อิทธิพลของพรรคการเมืองใดรวมทั้งพรรคของรัฐบาลด้วย[๒๔]

การที่ประชาชนญี่ปุ่นได้หันมานิยมฝ่ายซ้ายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพวกฝ่ายซ้ายพยายามโฆษณาให้เห็นว่าการที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นเพราะความผิดพลาดของพวกขวาจัด (ฝ่ายทหาร) ซึ่งปกครองประเทศอยู่ในขณะนั้นจนนำประเทศเข้าสู่สงคราม ส่วนพวกซ้ายจัดคือพวกคอมมิวนิสต์พยายามคัดค้านนโยบายจักรวรรดินิยมของพวกฝ่ายขวา ผลก็คือถูกจับเข้าคุกจำนวนมากมาย นี่คือความดีของพวกฝ่ายซ้าย การโฆษณาดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนญี่ปุ่นเห็นคล้อยตามด้วย

แม้ว่าพรรคที่มีนโยบายสังคมนิยมจะพยายามรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนแต่ก็ยังไม่สามารถที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ทั้งนี้เป็นเพราะฝ่ายขวารวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้อย่างมั่นคงกว่า ดังเช่นในปี ๑๙๕๕ พรรคที่มีนโยบายอนุรักษ์นิยมสองพรรครวมกันใช้ชื่อใหม่ว่า "พรรคเสรีประชาธิปไตย" (Liberal Democratic Party) ตั้งแต่นั้นมาพรรคนี้ก็สามารถเอาชนะจิตใจประชาชนตั้งรัฐบาลเรื่อยมา เหตุผลประการหนึ่งที่ได้รับความนิยมจากประชาชนญี่ปุ่นเป็นเพราะรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้สำเร็จ ประชาชนมีฐานะมั่งคั่ง การค้ากับต่างประเทศก็ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงที่สุดในฐานะที่สร้างญี่ปุ่นให้เป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจก็คือนายอิเคดะ (Ikeda) เขาได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึงสามสมัย คือตั้งแต่ปี ๑๙๖๐ ไปจนถึงปี ๑๙๖๔ ต่อมาสุขภาพของเขาไม่ดีจึงได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๔ และผู้ที่ดำรงตำแหน่งสืบแทนก็คือนายซาโตะ (Sato)[๒๕] นายซาโตะ* ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและต่างประเทศเจริญรอยตามแบบของนายอิเคดะเรื่อยมา จนกระทั่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้านั่งในสหประชาชาติและสหรัฐกับจีนแสดงทีท่าจะเป็นมิตรกัน ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มตระหนักว่า ถึงเวลาแล้วที่ญี่ปุ่นจะต้องมีสัมพันธภาพกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างใกล้ชิด และจะต้องเปลี่ยนแปลง

---

๒๔ Edwin P. Reischauer *The United States & Japan* pp. 319–323

๒๕ Ibid, pp. 323 327

* เป็นนายกรัฐมนตรีที่อยู่ในตำแหน่งนานที่สุดนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

นโยบายเก่า ๆ เพื่อปูพื้นฐานไปสู่ความสัมพันธ์กับจีน ดังนั้นเพื่อรักษามรรยาทและสบีริดทางการเมืองนายซาโตะจึงได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๒ เพื่อเปิดโอกาสให้พรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภาได้เลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ผลก็คือนายเกกุ เออิ ทานากะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและอุตสาหกรรมขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นสืบแทนนายซาโตะ

ภายหลังจากที่นายทานากะขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็ประกาศดำเนินนโยบายผูกมิตรกับจีนต่อไป ในเดือนกันยายน ๑๙๗๒ เขาก็เดินทางไปยังกรุงปักกิ่งเพื่อเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน รัฐบาลพรรคเสรีประชาธิปไตยคาดว่าการเปิดสัมพันธ์กับจีนจะช่วยให้ประชาชนได้เลือกตั้งสมาชิกพรรคเสรีประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ผลปรากฏว่าผิดคาดเพราะการเลือกตั้งเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๒ พรรคเสรีประชาธิปไตยได้รับเลือกน้อยลงกว่าเดิม ส่วนพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับเลือกมากขึ้นและมีสมาชิกที่ได้รับเลือกรองลงไปจากพรรคเสรีประชาธิปไตย[๒๖]

นายทานากะได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง แต่ต่อมาเขาก็ถูกกล่าวหาว่ามัวหมองในเรื่องการทุจริต คือมีเสียงกล่าวหาว่านายทานากะได้ตั้งบริษัทเถื่อนขึ้นและจัดซื้อที่ดินในราคาถูกเพื่อนำไปขายให้แก่รัฐบาลในราคาแพง ในที่สุดนายทานากะก็เลยลาออกจากตำแหน่งและนายมิกิขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนมาจนกระทั่งถึงต้นปี ๑๙๗๖ ก็เกิดกรณีคอรัปชั่นครั้งใหญ่ในวงการรัฐบาลอีก ทั้งนี้เนื่องมาจากบริษัทล็อคฮีดซึ่งเป็นบริษัทผลิตเครื่องบินในสหรัฐได้ให้สินบนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และนักการเมืองคนสำคัญของพรรคเสรีประชาธิปไตยตั้งแต่สมัยนายทานากะเป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อให้ซื้อเครื่องบินจากบริษัทล็อคฮีด พอเรื่องนี้เกิดแดงขึ้นหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ก็ประโคมข่าวนี้เป็นการใหญ่ ทำให้รัฐบาลพรรคเสรีประชาธิปไตยได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก และเกิดความแตกแยกกันในพรรคอย่างรุนแรงถึงกับสมาชิกพรรคบางคนขับไล่นายมิกิออกจากตำแหน่ง[๒๗]

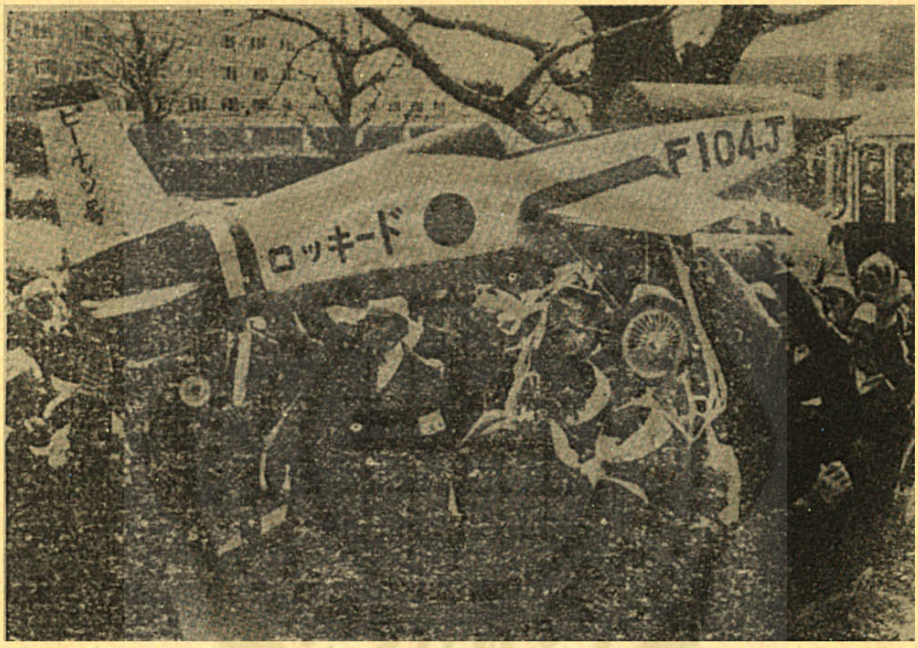
ต่อมานายทานากะก็ถูกจับในข้อหารับสินบนจากบริษัทล็อคฮีดและยังมีคนอื่นถูกจับกุมเพิ่มเติมอีก ๑๔ คน การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๖ พรรครัฐบาลคือ

---

๒๖ Franz H. Michael and George E .Taylor *The Far East in the Modern World* pp. 645–646

๒๗ ประชาชาติรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๙

พรรคเสรีประชาธิปไตยได้จำนวนที่นั่งในสภาลดลงกว่าที่เคยได้รับมา ทั้งนี้เพราะผลกระทบจากกรณีล็อคฮีดนั่นเอง ผลของการเลือกตั้งพรรครัฐบาลได้ ๒๔๙ ที่นั่ง พรรคสังคมนิยมได้ ๑๒๓ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ ๑๗ นอกนั้นเป็นพรรคอื่น ๆ จากจำนวนผู้แทนทั้งหมด ๕๑๑ คน[๒๕] ด้วยเหตุที่พรรคเสรีประชาธิปไตยไม่ได้ชนะเด็ดขาดจึงจำเป็นต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกับสมาชิกที่ไม่สังกัดพรรคเป็นครั้งแรก

นักธุรกิจญี่ปุ่นกำลังเรียกร้องให้สอบสวนเรื่องล็อคฮีด

การที่ชาวญี่ปุ่นยังเลือกพรรคเสรีประชาธิปไตยเป็นพรรคเสียงข้างมากในสภา อาจจะเป็นเพราะยังไม่มีพรรคการเมืองฝ่ายค้านพรรคใดมีความสามารถพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ พรรคสังคมนิยมซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เข้มแข็งที่สุดก็เกิดแตกแยกกันเองในระหว่างผู้นำพรรค ผู้นำบางคนก็ได้แยกตนออกไปตั้งพรรคการเมืองใหม่ ทำให้พรรคสังคมนิยมอ่อนกำลังลง อีกประการหนึ่งเป็นเพราะพรรคเสรีประชาธิปไตยสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจให้แก่ญี่ปุ่นตลอดมา ชาวญี่ปุ่นจึงคิดว่าพรรคการเมืองอื่นอาจจะไม่มีความสามารถเท่ากับพรรคเสรีประชาธิปไตย[๒๖]

---

๒๕ Asia Year Book 1977, pp. 196–197

๒๖ Asia Year Book 1978, pp. 204–205

ปลายเดือนธันวาคม ๑๙๗๖ นายมิกินายกรัฐมนตรีซึ่งขึ้นดำรงตำแหน่งสืบแทนนายทานากะก็ได้ลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากพรรคของตนไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นเสียงส่วนใหญ่ในสภาโดยเด็ดขาด นายฟุกูดะจึงได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อมาจนถึงปี ๑๙๗๘ นายฟุกูดะผู้นี้เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความเชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจ[๓๐]

ในการเลือกตั้งชิงตำแหน่งหัวหน้าพรรคเมื่อปลายปี ๑๙๗๘ ผลก็คือนายโอฮิระซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพวกนักธุรกิจได้รับเลือกเป็นหัวหน้าพรรคสืบแทนนายฟุกูดะ ซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญญาเศรษฐกิจและค่าครองชีพสูงได้ เมื่อเข้ารับตำแหน่งแล้วนายโอฮิระก็ถือโอกาสยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งสภาผู้แทน ฯ กันใหม่ ผลของการเลือกตั้งเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๗๙ ปรากฏว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยได้ที่นั่งเพียง ๒๔๘ ที่นั่ง จากจำนวนทั้งหมด ๕๑๑ ที่นั่งคือได้ไม่ถึงครึ่ง แสดงให้เห็นว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยมีฐานะตกต่ำอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทำให้ต้องตั้งรัฐบาลผสมร่วมกับสมาชิกที่ไม่สังกัดพรรคอีกเป็นครั้งที่ ๒[๓๑] การที่ฐานะของพรรครัฐบาลตกต่ำลงเนื่องมาจากประชาชนไม่พอใจนโยบายเก็บภาษีประชาชนเพิ่มขึ้นและปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้น นอกจากนั้นปัญหาบางเรื่องที่ยืดเยื้อและรัฐบาลแก้ไม่ตก คือปัญหาการคัดค้านการสร้างท่าอากาศยานนาริตะ ซึ่งพวกนักศึกษาและชาวนาพากันคัดค้านมานานแล้ว เนื่องจากการสร้างสนามบินนาริตะทำให้ชาวนาที่อยู่รอบนอก ๆ สนามบินได้รับความเดือดร้อน พวกนักศึกษาและชาวนาได้ก่อการจลาจล และพยายามเผาสนามบิน ทำให้รัฐบาลต้องส่งกำลังตำรวจนับหมื่นคนเข้าปราบ แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ปัจจุบันนี้แม้ว่าจะเปิดสนามบินใช้การได้แล้ว แต่พวกนักศึกษาและชาวนาก็ยังพยายามขัดขวางการเดินทางของผู้โดยสารไปยังสนามบิน ทำให้ผู้โดยสารได้รับความเดือดร้อนและเสียเวลามาก รัฐบาลก็ยังแก้ปัญหาไม่ได้[๓๒]

กองทัพแดงญี่ปุ่น กองทัพแดงญี่ปุ่นเป็นองค์การก่อการร้ายหัวรุนแรงแต่ไม่นิยมคอมมิวนิสต์ มีอุดมการสูงสุดเพื่อปฏิวัติโลกเสียใหม่โดยการใช้อาวุธเป็นสื่อเรียกตนเองว่ากองทัพแดง (Red Army) คนกลุ่มนี้เป็นพวกหนุ่มสาวชาวญี่ปุ่นมีอยู่ราว ๆ ๒๐—๓๐ คน ซึ่งมีความกล้าหาญบ้าบิ่นพร้อมที่จะยอมตายเพื่ออุดมการของตน ผลงานของพวกนี้ที่นับว่าสำคัญ

---

๓๐ สยามรัฐรายวันฉบับวันที่ ๒๔, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๙

๓๑ มติชนฉบับวันที่ ๒๓—๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๒

๓๒ Asia Week, June 9, 1978, p. 26

เช่น จี้เครื่องบินญี่ปุ่นไประเบิดทิ้งทั้งลำ บุกสนามบินเทลอาวีฟของอิสราเอลแล้วยิงกราดประชาชนตายไป ๒๔ ศพ ยึดสถานทูตญี่ปุ่นในกรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อปี ๑๙๗๕ และครั้งหลังสุดเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๖ สมาชิกกองทัพแดงได้จี้เครื่องบินญี่ปุ่นซึ่งบินระหว่างปารีสไปยังโตเกียว กองทัพแดงได้เรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นปล่อยนักโทษ ๗ คน ซึ่งเป็นผู้ก่อการร้ายและจ่ายเงินอีก ๖ ล้านดอลลาร์ รัฐบาลญี่ปุ่นต้องยอมรับ นายฟุกูดะแถลงว่าจำเป็นต้องยอมเพราะเห็นแก่ชีวิตคนโดยสาร ๑๔๐ คน[๓๓]

แม้ว่ากองทัพแดงจะมีสมาชิกอยู่จำนวนน้อย แต่ก็ได้สร้างความหวาดหวั่นและเกรียวกราวแก่ประชาชนทั่วโลก

นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นภายหลังจากได้รับเอกราช

ญี่ปุ่นกับสหรัฐ

โดยปรกติแล้วประเทศญี่ปุ่นภายหลังจากที่สหรัฐได้ยินยอมให้เอกราช ซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นทางการตั้งแต่เดือนเมษายน ๑๙๕๒ เป็นต้นมา ญี่ปุ่นมักจะดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐตลอดมา ดังจะเห็นได้จากนโยบายของสหรัฐเกี่ยวกับไต้หวันและเวียดนาม รัฐบาลญี่ปุ่นก็ไม่ค่อยจะขัดแย้งกับสหรัฐในเรื่องนี้เลย แม้ว่าสหรัฐจะปกครองญี่ปุ่นอยู่เป็นเวลาหลายปีก็ตามแต่ชาวญี่ปุ่นก็มิได้เกลียดชังสหรัฐมากนัก ส่วนใหญ่แล้วยังคิดว่าสหรัฐเป็นมิตรที่ดีของญี่ปุ่น ปัญหาที่ขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐซึ่งนับว่าเป็นปัญหาเรื้อรังเรื่อยมานับตั้งแต่ญี่ปุ่นได้รับเอกราชได้แก่

ก **ปัญหาสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน** สนธิสัญญาฉบับนี้มีหลักการอยู่ว่าสหรัฐจะรักษากำลังรบไว้ในญี่ปุ่นต่อไป แม้ว่าญี่ปุ่นจะได้รับเอกราชแล้วก็ตามเพื่อรักษาความมั่นคงในตะวันออกไกล นอกจากนั้นทหารสหรัฐที่มีอยู่ในญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือตามคำขอร้องของรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อปราบปรามการจลาจล และความยุ่งเหยิงในญี่ปุ่นนั้นย่อมหมายความว่าตามสนธิสัญญาฉบับนี้ จะอนุญาตให้สหรัฐใช้ญี่ปุ่นเป็นฐานทัพในการต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนและโซเวียตโดยตรง ซึ่งเท่ากับเป็นการชักศึกเข้าบ้านเพราะถ้าหากเกิดสงครามขึ้นมาญี่ปุ่นก็จะต้องเป็นเป้าหมายแรกที่จะต้องถูกข้าศึกโจมตี อีกประการหนึ่ง

---

๓๓ Asia Year Book 1978, p. 206

สัญญาฉบับนี้เปิดโอกาสให้สหรัฐเข้าแทรกแซงปัญหาภายในของญี่ปุ่น เท่ากับว่าญี่ปุ่นยังไม่ได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์

ประชาชนญี่ปุ่น นิสิตนักศึกษาและพรรคการเมืองฝ่ายค้านต่างพากันคัดค้านสัญญาฉบับนี้กันเรื่อยมาและเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกโดยเด็ดขาดเพื่อที่ญี่ปุ่นจะได้มีอธิปไตยในชาติอย่างแท้จริง ในปี ๑๙๖๐ นับว่าเป็นปีที่จะสิ้นสุดอายุของสัญญา รัฐบาลญี่ปุ่นแสดงท่าทีจะต่ออายุสัญญาต่อไปอีก จึงเกิดการคัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรง มีการเดินขบวนต่อต้านอย่างขนานใหญ่ติดต่อกันหลายวัน นักศึกษา อาจารย์ กรรมกร ก่อการสไตร์คนัดหยุดงาน แต่นายกรัฐมนตรีกิชิก็เดินทางไปเซ็นสัญญากับประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ที่กรุงวอชิงตันในเดือนมกราคม ๑๙๖๐ เพื่อต่ออายุสัญญาความมั่นคงร่วมกันออกไปอีก[๓๔]

สัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่น–สหรัฐที่ลงนามใหม่ครั้งนี้ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจากเดิมกล่าวคือ ก่อนที่สหรัฐจะใช้ฐานทัพในญี่ปุ่นปฏิบัติการทางทหารนอกดินแดนญี่ปุ่น และการเอาอาวุธนิวเคลียร์เข้าไปในฐานทัพต้องได้รับความยินยอมจากญี่ปุ่นก่อนเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นสนธิสัญญาใหม่จะให้สิทธิทหารอเมริกันในการปราบปรามการจลาจลภายในด้วย รัฐบาลเห็นว่าข้อแก้ไขในสนธิสัญญาฉบับใหม่จะทำให้ญี่ปุ่นมีเอกราชยิ่งขึ้นและมีเกียรติยิ่งขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ[๓๕]

ข. ปัญหาการที่สหรัฐยึดครองโอกินาวา* การที่สหรัฐยึดครองหมู่เกาะริวกิว โบนิน และโอกินาวาโดยไม่ยอมคืนให้แก่ญี่ปุ่น แม้ว่าจะยินยอมให้เอกราชแก่ญี่ปุ่นแล้วก็ตาม ชาวญี่ปุ่นก็ยังถือว่าตนนั้นยังไม่ได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ เมื่อเสียงเรียกร้องของประชาชนญี่ปุ่นให้สหรัฐคืนหมู่เกาะดังกล่าวมากขึ้น จึงทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้การนำของนายซาโตะต้องรีบเร่งเจรจากับสหรัฐในเรื่องนี้ ในที่สุดรัฐบาลสหรัฐก็ตกลงคืนหมู่เกาะอื่น ๆ ให้แก่ญี่ปุ่นในปี ๑๙๖๘ ส่วนเกาะโอกินาวานั้นสหรัฐยังไม่ยอมคืนให้ นายดัลเลส รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐแถลงว่าจะคืนโอกินาวาให้แก่ญี่ปุ่นอย่างแน่นอนแต่รออีกสักระยะหนึ่งก่อน[๓๖] แม้ว่าชาวญี่ปุ่นได้เกาะโบนินคืนแล้วก็ตามแต่ชาวญี่ปุ่นก็ไม่พอใจ เพราะญี่ปุ่นยัง

---

๓๔ เขียน ธีระวิทย์ *นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น* หน้า ๓๕–๔๒

๓๕ เดิม

* โอกินาวาเป็นฐานทัพเรือที่ ๗ ของสหรัฐ เป็นฐานทัพของเครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดหนัก สหรัฐมีไว้สำหรับต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชียและเคยทำสงครามในอินโดจีน

๓๖ Edwin O. Reischauer *Japan* p. 324

ไม่ได้โอกินาวาคืน และสหรัฐยังไม่ได้ให้คำมั่นอย่างแน่นอนว่าจะคืนโอกินาวาให้แก่ญี่ปุ่นเมื่อใด ทั้งนี้เพราะโอกินาวามีความสำคัญต่อสหรัฐอย่างมากมายเหลือเกิน เป็นฐานทัพที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำสงครามในเวียดนาม และรักษาอิทธิพลของสหรัฐในเอเชีย แต่รัฐบาลญี่ปุ่นก็ไม่ละความพยายามในการเจรจาขอให้สหรัฐคืนโอกินาวาแก่ญี่ปุ่น ในปี ๑๙๖๙ ประธานาธิบดีนิกสัน และนายซาโตะนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ประกาศข้อตกลงร่วมกันว่า สหรัฐจะคืนโอกินาวาให้แก่ญี่ปุ่นในปี ๑๙๗๒[๓๗] แม้ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะไม่ค่อยเห็นด้วยกับประชาชนที่ต้องการจะให้สหรัฐถอนฐานทัพออกจากดินแดนญี่ปุ่นโดยเร็ว ทั้งนี้เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นทราบดีว่าถ้าหากสหรัฐถอนฐานทัพออกจากญี่ปุ่นไปแล้วจะเกิดช่องว่างขึ้น เพราะกองทัพญี่ปุ่นยังไม่เข้มแข็งพอที่จะต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนและโซเวียตได้ ญี่ปุ่นจะต้องใช้เวลาอีกหลายปีที่จะปรับปรุงกองทัพให้เข้มแข็งแต่ก็เป็นการขัดต่อนโยบายของญี่ปุ่นที่ญี่ปุ่นไม่ต้องการเป็นมหาอำนาจทางทหาร และต่อต้านการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ นับว่าเป็นเรื่องที่น่าลำบากใจแก่รัฐบาลญี่ปุ่นเป็นอย่างยิ่ง

ในปี ๑๙๗๒ สหรัฐก็มอบโอกินาวาให้คืนกลับไปอยู่ในการปกครองของญี่ปุ่นโดยมีข้อแม้ว่าสหรัฐจะยังคงมีฐานทัพไว้ในโอกินาวาต่อไป แต่การปฏิบัติทางทหารของสหรัฐจะต้องได้รับการยินยอมจากรัฐบาลญี่ปุ่น การที่ญี่ปุ่นยังยินยอมให้สหรัฐใช้โอกินาวาเป็นฐานทัพ และยังยอมให้มีการนำเอาระเบิดนิวเคลียร์มาสะสมไว้ในดินแดนญี่ปุ่น จึงทำให้พรรคการเมืองฝ่ายซ้ายถือเป็นข้ออ้างในการโจมตีฝ่ายรัฐบาลอย่างไม่หยุดยั้ง[๓๘]

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่นในปัจจุบัน หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐอเมริกาพยายามสร้างญี่ปุ่นให้เข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการทหาร เพื่อให้ญี่ปุ่นเป็นปราการในการต่อต้านอิทธิพลของจีน ขณะเดียวกันสหรัฐเข้าไปลงทุนในญี่ปุ่นอย่างมากมาย สถิติเมื่อสิ้นปี ๑๙๗๐ สหรัฐลงทุนในญี่ปุ่นทั้งสิ้น ๗,๒๓๒ ล้านดอลลาร์ สหรัฐเป็นประเทศที่เข้าไปลงทุนในญี่ปุ่นมากที่สุด คือมีบริษัทสหรัฐไปลงทุนทั้งหมดถึง ๖๑.๕% ของบริษัทต่างชาติทั้งหมด บริษัทสหรัฐได้รวมหัวกับบริษัทใหญ่ ๆ ของญี่ปุ่นเพื่อผูกขาดการค้าทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยเฉพาะการร่วมกับบริษัทรถยนต์ญี่ปุ่น เช่นบริษัทอีสุซุและ

---

๓๗ Ibid p. 325.

๓๘ Franz H. Michael and George E. Taylor *op. cit.* p. 645

มิตสุบิชิมอเตอร์ บริษัทเครื่องบินสหรัฐร่วมมือกับบริษัทญี่ปุ่นเพื่อผลิตเครื่องบินใช้ในกองทัพสหรัฐ

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเมื่อผลประโยชน์ของสหรัฐ และญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเช่นนี้ ในฐานะที่สหรัฐเคยปกครองญี่ปุ่นมาสหรัฐจึงต้องควบคุมญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิดทุกด้าน เพราะถ้าสหรัฐสูญเสียญี่ปุ่นแล้วก็เท่ากับสหรัฐสูญเสียอิทธิพลในเอเชียตะวันออกลงอย่างสิ้นเชิง

ก่อนปี ค.ศ. ๑๙๗๒ ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่างประเทศตามหลังสหรัฐ เช่นญี่ปุ่นสนับสนุนสหรัฐอย่างแข็งขันในองค์การสหประชาชาติ ญี่ปุ่นไม่ยอมมีสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่สนับสนุนไต้หวันเช่นเดียวกับสหรัฐ ญี่ปุ่นสนับสนุนสหรัฐในการทำสงครามในอินโดจีน และญี่ปุ่นก็ได้ผลประโยชน์ทางการค้าจากสงครามอินโดจีนอย่างมหาศาล คือญี่ปุ่นส่งสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมในญี่ปุ่นไปจำหน่ายแก่กองทัพสหรัฐที่มาทำสงครามในเวียดนามได้กำไรปีหนึ่งเฉลี่ยแล้วถึง ๒ พันล้านดอลลาร์เช่นเดียวกับเมื่อครั้งเกิดสงครามเกาหลี[๓๙]

ทางฝ่ายสหรัฐเองก็ยังจำเป็นต้องพึ่งญี่ปุ่นทางด้านทหารอยู่มาก เพราะญี่ปุ่นเหมาะเป็นฐานทัพของสหรัฐในการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของโซเวียตและจีนในภาคตะวันออกไกล ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ สหรัฐมีทหารไว้ในญี่ปุ่นถึง ๒๖๐,๐๐๐ คน และมีฐานทัพถึง ๒,๘๒๔ แห่ง และระหว่างสงครามอินโดจีนสหรัฐได้เพิ่มกำลังทหารไว้ในญี่ปุ่นอีกมากมาย แต่ในปัจจุบันนี้กำลังทหารสหรัฐในญี่ปุ่นได้ลดลงกว่าเดิมมาก คือมีทหารเหลืออยู่ในญี่ปุ่นเพียง ๗๘,๐๐๐ คน และเหลือฐานทัพไว้ ๑๔๓ แห่ง ในจำนวนนี้อยู่ในโอกินาวา ๖๓ แห่ง[๔๐]

จนกระทั่งถึงปี ๑๙๗๒ ประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนจีนทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นรู้สึกตกใจมากนึกไม่ถึงว่าสหรัฐจะมีไมตรีกับจีนเร็วถึงเพียงนี้ ทำให้ญี่ปุ่นรู้สึกว่าตนถูกสหรัฐหักหลัง หลังจากนี้ไปญี่ปุ่นจึงดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นของตนเองมากขึ้น เช่นประกาศความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน สนับสนุนกลุ่มประเทศอาหรับในการพิพาทกับอิสราเอล[๔๑]

---

๓๙ John Holliday and Gavan Mc Cormack *Japanese Imperialism Today* pp. 1–12

๔๐ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับสิงหาคม–ธันวาคม ๒๕๑๘

๔๑ คำแถลงของนายคิอิชิ มิยาซาวา ร.ม.ต. ต่างประเทศญี่ปุ่น (ประชาชาติรายวันฉบับวันที่ ๒๒ ก.ค. ๒๕๑๘)

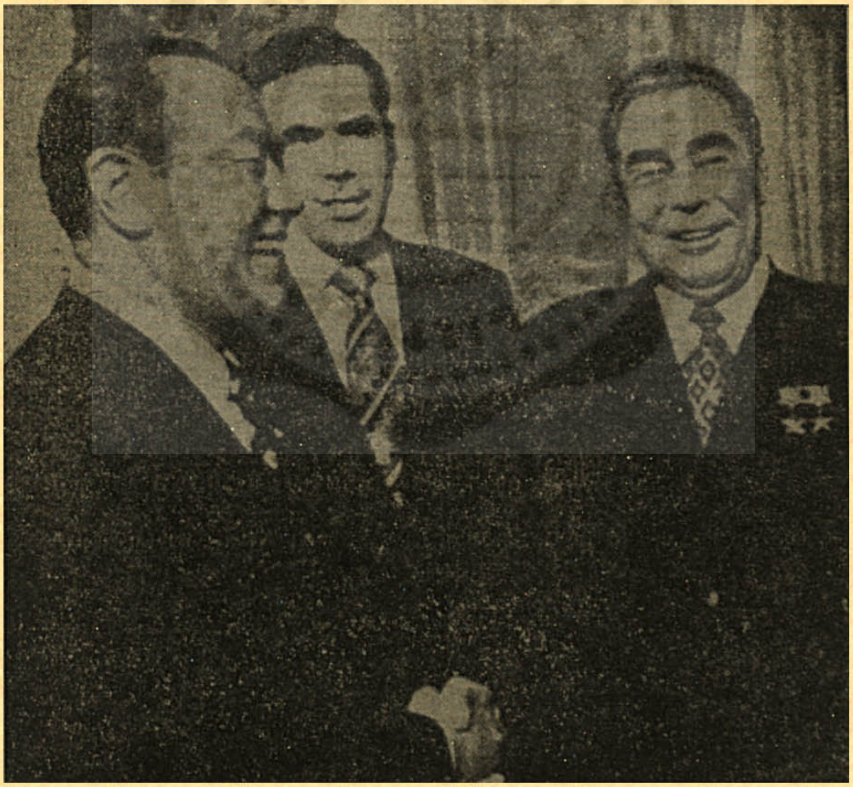
อย่างไรก็ตามเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศทุนนิยมก็ยังคงต้องรักษาความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศตะวันตกและสหรัฐต่อไป แต่มีทีท่าเป็นอิสระจากสหรัฐมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นคงจะไม่ทิ้งนโยบายเดินตามสหรัฐอย่างแน่นอน เพราะทุกวันนี้ญี่ปุ่นได้รับผลประโยชน์จากสหรัฐอย่างมากมาย เนื่องจากสหรัฐเป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่น การขัดแย้งกับสหรัฐจะทำให้ญี่ปุ่นต้องเสียลูกค้าที่ดีที่สุดไป แต่ปัญหาใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น ก็เนื่องมาจากสหรัฐดำเนินนโยบายกีดกันสินค้าญี่ปุ่นที่เข้าไปทีตลาดในสหรัฐทำให้ญี่ปุ่นไม่พอใจสหรัฐในเรื่องนี้มาก แต่สหรัฐก็ยังจำต้องเอาใจญี่ปุ่นเพื่อจะได้ญี่ปุ่นไว้เป็นพวกสำหรับถ่วงดุลย์อำนาจกับโซเวียตในเอเชีย

ญี่ปุ่นกับโซเวียต

สัมพันธภาพระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียต นับแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมาไม่ค่อยจะดีนัก ทั้งนี้เป็นเพราะโซเวียตยึดครองดินแดนญี่ปุ่นแล้วไม่ยอมคืนให้ ดินแดนที่โซเวียตยึดครองได้แก่ตอนใต้ของสะขะลินและหมู่เกาะคูริล ซึ่งโซเวียตผนวกเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของตน แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมรับรองฐานะดังกล่าว ครั้นเรียกร้องขอคืนจากโซเวียต โซเวียตก็ไม่ยอมคืนให้ ญี่ปุ่นก็ไม่รู้จะทำอย่างไรดีและไม่มีเครื่องมือที่จะต่อรองกับโซเวียตได้ หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์มาก เหมาะที่จะใช้เป็นฐานทัพในการสกัดกั้นการรุกรานของสหรัฐซึ่งมีฐานทัพอยู่ที่อ่าวเพิร์ล และป้องกันการรุกรานของญี่ปุ่นได้อย่างดี ดังนั้นจึงเป็นการยากมากที่โซเวียตจะคืนดินแดนนี้แก่ญี่ปุ่น

นอกจากจะมีปัญหาเรื่องดินแดนแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องการประมงอีกด้วย โซเวียตเรียกร้องให้ปิดทะเลญี่ปุ่น มิให้เรือรบต่างชาติเข้า นอกจากเรือรบของญี่ปุ่น เกาหลีและโซเวียตแล่นเข้าไปในน่านน้ำแถบนั้นได้ การเจรจาดำเนินไปอย่างยืดเยื้อถึง ๑๗ เดือน ในที่สุดก็ตกลงกันในเดือนตุลาคม ๑๙๕๖ ทั้งสองประเทศได้ออกแถลงการณ์ร่วมกัน ประกาศการสิ้นสุดแห่งภาวะสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับโซเวียต เหตุที่โซเวียตเพิ่งมารับรองญี่ปุ่นในปีนี้ก็เนื่องมาจากสัญญาสันติภาพที่สหรัฐยินยอมให้ญี่ปุ่นเป็นเอกราช และได้ลงนามร่วมกับประเทศต่าง ๆ ในปี ๑๙๕๑ นั้นโซเวียตได้ประกาศคัดค้าน และไม่ยอมร่วมลงนามด้วย นอกจากนั้นโซเวียตยังได้ใช้สิทธิยับยั้งไม่ให้ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติตั้งแต่ปี ๑๙๕๒ เป็นต้นมา เพิ่งมาสนับสนุนญี่ปุ่นในปี ๑๙๕๖ นี้เอง

ปัญหาเรื่องการประมงเป็นปัญหาที่ทำให้ญี่ปุ่นกับโซเวียตบาดหมางกันอีกด้วย โซเวียตจับเรือประมงญี่ปุ่นโดยกล่าวหาว่าล่วงล้ำเข้าไปในเขตน่านน้ำโซเวียตจำนวนนับพันลำตั้งแต่ปี ๑๙๔๘ ถึง ๑๙๖๒ ภายหลังปี ๑๙๕๖ เป็นต้นไป ญี่ปุ่นกับโซเวียตถ้อยทีถ้อยอาศัยกันมากยิ่งขึ้น มีการเยี่ยมเยียนและเปิดการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาบ่อยขึ้น ปัญหาเรื่องดินแดนเป็นปัญหาที่ตกลงกันได้ยาก โซเวียตอ้างว่าตราบใดที่ญี่ปุ่นมีสนธิสัญญามิตรภาพกับอเมริกาโซเวียตก็จะไม่คืนดินแดนให้แก่ญี่ปุ่น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือถ้าญี่ปุ่นอยากได้ดินแดนคืน ก็จะต้องขับไล่ฐานทัพสหรัฐทั้งหมดออกจากดินแดนญี่ปุ่น กรณีนี้น่าจะเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่บีบให้ญี่ปุ่นจะต้องสร้างสมกำลังทหารของตนให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อที่จะให้สหรัฐถอนทหารของตนออกจากญี่ปุ่นและเพื่อสำหรับเป็นเครื่องมือในการต่อรองเจรจากับโซเวียต

ทานากะ อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นสัมผัสมือกับเบรสเนฟ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต
ญี่ปุ่นหวังพึ่งแหล่งน้ำมันของโซเวียต โซเวียตหวังพึ่งญี่ปุ่น
ช่วยพัฒนาแหล่งน้ำมันของตน

ตั้งแต่สมัยรัฐบาลของนายทานากะเป็นต้นไป ญี่ปุ่นเริ่มแสดงท่าทีที่จะสนิทสนมกับรุสเซียเพิ่มขึ้น ทางฝ่ายรุสเซียเองก็อยากที่จะสนิทสนมกับญี่ปุ่น เนื่องจากกลัวว่าญี่ปุ่นจะไปสนิทสนมกับจีนและจะเป็นอันตรายต่อรุสเซีย รุสเซียรู้ว่าญี่ปุ่นมีความต้องการน้ำมันมาก จึงหาทางสนิทสนมกับญี่ปุ่นโดยใช้น้ำมันเป็นเครื่องล่อใจ รุสเซียได้ชักชวนให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมลงทุนในการพัฒนาแหล่งน้ำมันที่ตูเมน (Tumen) และสร้างท่อน้ำมันจากที่นั่นไปยังผิงแปซิพีกและลำเลียงต่อไปยังญี่ปุ่น เรื่องการลงทุนร่วมกับรุสเซียนั้นญี่ปุ่นสนใจมาก เพราะญี่ปุ่นจะได้แหล่งน้ำมันมหาศาล[๔๒] แต่รัฐบาลญี่ปุ่นก็มุ่งมั่นที่จะเรียกร้องดินแดนญี่ปุ่นคืนจากรุสเซียให้ได้ ดินแดนที่ญี่ปุ่นเรียงร้องได้แก่เกาะ ๒ เกาะทางเหนือของฮอกไกโด คือเกาะชิโกตัน (Shikotan) กับฮาโบไม (Habomai) และอีก ๒ เกาะซึ่งอยู่ทางใต้ของหมู่เกาะคูริลได้แก่เกาะกูนาฉิริ (Kuna shiri) และเอโตโรฟู (Etorofu) รุสเซียให้คำมั่นว่าจะคืนสองเกาะแรกให้แก่ญี่ปุ่นภายหลังจากที่ญี่ปุ่นและรุสเซียได้ทำสนธิสัญญาสันติภาพและมีผลสมบูรณ์แล้ว ส่วนที่เหลืออีก ๒ เกาะนั้นรุสเซียได้ผนวกเข้าเป็นดินแดนของรุสเซียไปแล้ว[๔๓]

ในเดือนมกราคม ๑๙๗๖ นายโกรมิโก รัฐมนตรีต่างประเทศรุสเซียได้เดินทางไปยังญี่ปุ่นเพื่อเจรจาขอทำสัญญามิตรภาพและสันติภาพกับญี่ปุ่น แต่การเจรจาไม่เป็นผล ญี่ปุ่นปฏิเสธที่จะลงนามสัญญาสันติภาพจนกว่ารุสเซียจะยอมคืนเกาะที่ญี่ปุ่นเรียกร้องคืนเสียก่อน[๔๔] ทางฝ่ายรุสเซียก็ไม่พอใจญี่ปุ่นเหมือนกันในเรื่องที่ญี่ปุ่นจะไปทำสัญญาสันติภาพกับจีนและมีข้อความตอนหนึ่งในสัญญากล่าวว่า "จีนและญี่ปุ่นจะคัดค้านประเทศใดที่กระทำตนเป็นเจ้าเข้าครอบงำประเทศอื่น" ข้อความนี้รุสเซียตีความว่าเป็นข้อความที่มุ่งต่อต้านรุสเซีย[๔๕] นอกจากนั้นรุสเซียยังขู่ว่าจะใช้มาตรการตอบโต้ญี่ปุ่นถ้าญี่ปุ่นลงนามในสัญญาฉบับนี้ ญี่ปุ่นเลยลังเลใจไม่กล้าลงนามในสัญญาดังกล่าว เพราะญี่ปุ่นกำลังมีผลประโยชน์คือร่วมมือกับรุสเซียในการพัฒนาไซบีเรีย

ปัญหาอื่น ๆ ที่ทำให้ญี่ปุ่นกับรุสเซียยังกินแหนงแคลงใจกัน เช่นปัญหาการประมง กล่าวคือในเดือนธันวาคม ๑๙๗๖ รุสเซียได้ประกาศขยายเขตน่านน้ำการจับปลาของตนออก

---

๔๒ Franz H. Michaee and George E. Taylor *op. cit.* p. 646

๔๓ Milton W. Meyer *op. cit.* p. 368

๔๔ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๑๙

๔๕ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๘

ไปเป็น ๒๐๐ ไมล์ ทำให้ญี่ปุ่นต้องสูญเสียผลประโยชน์ในการจับปลาทางเหนือของแปซิฟิก ต่อมาทั้งสองฝ่ายก็ตกลงกันได้ในปลายปี ๑๙๗๗ โดยรุสเซียยินยอมให้ญี่ปุ่นเข้าจับปลาในเขตน่านน้ำของตนได้ แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอนุญาต[๔๖]

อีกกรณีหนึ่งเนื่องมาจากนักบินรุสเซียได้ขับเครื่องบิน มิก-๒๕ ไปลงในญี่ปุ่นเพื่อขอลี้ภัยทางการเมืองเมื่อตอนปลายปี ๑๙๗๖ รุสเซียขอให้ญี่ปุ่นส่งเครื่องบินคืน แต่ญี่ปุ่นกลับนำไปมอบให้สหรัฐเพื่อศึกษาวิจัย ตอนหลังจึงได้คืนแก่รุสเซีย เรื่องนี้รุสเซียไม่พอใจญี่ปุ่นอย่างยิ่ง[๔๗]

สรุป แม้ว่ารุสเซียกับญี่ปุ่นมีความปรารถนาจะปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่าง ๒ ประเทศให้ดีขึ้น แต่ก็เป็นไปได้ยากเพราะยังมีปัญหาเรื่องดินแดนและเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง

ญี่ปุ่นกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ปัจจุบันนี้ (ม.ค. ๑๙๘๐) สัมพันธภาพระหว่างญี่ปุ่นกับรุสเซียมีแนวโน้มอาจจะเสื่อมลงไปอีก ทั้งนี้เนื่องมาจากญี่ปุ่นดำเนินนโยบายสนิทสนมกับจีน และยังลงนามในสัญญาสันติภาพระหว่างญี่ปุ่นกับจีนซึ่งในสัญญามีข้อความทำนองต่อต้านรุสเซีย รุสเซียไม่พอใจอย่างยิ่งและประกาศว่าจะไม่เจรจาปัญหาหมู่เกาะคูริลกับญี่ปุ่น นอกจากนั้นกองทัพรุสเซียยังจัดให้มีการซ้อมรบในมหาสมุทรแปซิฟิกอีกด้วย[๔๘] เท่านั้นยังไม่พอรุสเซียยังส่งกำลังทหารมาไว้ที่เกาะคูริลถึง ๖๐๐๐ คน[๔๙] และยังส่งมาไว้ที่เกาะอื่น ๆ ซึ่งเป็นเกาะที่ญี่ปุ่นกำลังเรียกร้องขอคืน แสดงให้เห็นว่ารุสเซียไม่ได้หวั่นเกรงญี่ปุ่นเลยและยังแสดงทีท่าท้าทายญี่ปุ่นอีกด้วย ปัญหาดังกล่าวทำให้แผนการของญี่ปุ่นในอันที่จะร่วมมือกับรุสเซียพัฒนาแหล่งน้ำมันในไซเบียเรียต้องหยุดชะงักลง และยังมีผลทำให้ญี่ปุ่นต้องทุ่มเทงบประมาณทางทหารให้มากยิ่งขึ้นไปอีก และจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับจีนอย่างใกล้ชิด

นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับจีนมักจะเจริญรอยตามอย่างสหรัฐ แต่ญี่ปุ่นก็ไม่

---

๔๖ Asia Year Book, 1978, pp. 208-209

๔๗ Asia Year Book, 1977, p. 203

๔๘ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

๔๙ The Nation, February 5, 1979

สนับสนุนให้จีนไต้หวันบุกขึ้นไปบนผืนแผ่นดินใหญ่ นโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นในเวลาต่อมาก็คือการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่รับรองรัฐบาลไต้หวัน

สัมพันธภาพระหว่างจีนกับญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี ๑๙๕๓ ในเมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดส่งคณะกรรมการจากสภากาชาดญี่ปุ่นเดินทางไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเจรจากับรัฐบาลจีนในเรื่องเกี่ยวกับการจัดส่งชาวญี่ปุ่นซึ่งไปทำมาหากินในดินแดนจีนตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เดินทางกลับประเทศญี่ปุ่น การเจรจาประสบผลสำเร็จด้วยดี ในเดือนมีนาคม ๑๙๕๓ ชาวญี่ปุ่นได้เดินทางกลับประเทศหลายรุ่นด้วยกันจำนวนทั้งหมดประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน

ระหว่างปี ๑๙๕๒–๑๙๕๔ ทั้งสองประเทศได้ส่งคณะทูตซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ จำนวนหลายคณะเดินทางไปเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ ๆ

การแลกเปลี่ยนทางการค้าได้เริ่มต้นภายหลังปี ๑๙๕๒ ไปแล้ว กล่าวคือในปี ๑๙๕๒ ได้มีการลงนามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนอย่างไม่เป็นทางการในการแลกเปลี่ยนทางการค้า โดยมีข้อตกลงกันว่าทั้งสองฝ่ายจะส่งสินค้าไปจำหน่ายซึ่งกันและกัน มีมูลค่าประมาณปีละ ๘๔ ล้านดอลลาร์[๕๐] การค้าระหว่างจีนกับญี่ปุ่นดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการนี้ ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ไต้หวันมาก เพราะการค้าอาจจะนำไปสู่การที่ญี่ปุ่นรับรองรัฐบาลบ่กกึง ซึ่งจะทำให้ฐานะของไต้หวันลำบากมาก การค้าระหว่างจีนกับญี่ปุ่นทำท่าจะดำเนินไปด้วยดี แต่ก็ต้องสะดุดหยุดชะงักลงในปี ๑๙๕๘ เนื่องจากมีเหตุการณ์ไม่คาดคิดเกิดขึ้น กล่าวคือจีนขอให้ผู้แทนทางการค้าของจีนในญี่ปุ่นมีสิทธิพิเศษทางการทูตและชักธงจีนได้ ไต้หวันรีบประท้วงอย่างแข็งขันและรัฐบาลญี่ปุ่นก็ไม่อนุญาต แต่บังเอิญมีชาวญี่ปุ่นฝ่ายขวาได้ไปชักธงจีนลงมาและฉีกทิ้ง รัฐบาลจีนได้ประท้วงต่อญี่ปุ่นและขอให้ลงโทษผู้ที่ฉีกธงจีนแต่ก็ไม่ได้ผล ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นตึงเครียดขึ้น[๕๑]

ในช่วงระยะนี้จีนไม่ค่อยจะไว้ใจญี่ปุ่นมากนัก เพราะจีนถือว่าการที่ญี่ปุ่นรับรองไต้หวัน และการที่ญี่ปุ่นยินยอมให้สหรัฐตั้งฐานทัพในญี่ปุ่นเป็นการคุกคามจีน สงครามเกาหลีสหรัฐได้ใช้ฐานทัพในโอกินาวาโจมตีกองทหารจีนที่ส่งลงมาช่วยเกาหลีเหนือ รัฐบาลญี่ปุ่นเองก็ไม่แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อจีนอย่างจริงใจ เพราะยังดำเนินนโยบายต่อจีนตามแบบอย่าง

---

๕๐ Asia Year Book, 1977, pp. 76–79

๕๑ เขียน ธีระวิทย์ *เล่มเดิม* หน้า ๘๓–๘๔

สหรัฐ ด้วยเหตุนี้จีนจึงเข้าแทรกแซงกิจการภายในของญี่ปุ่น โดยการสนับสนุนพรรคฝ่ายค้านของญี่ปุ่นโดยเฉพาะพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคสังคมนิยม จีนยังได้โฆษณาโจมตีรัฐบาลญี่ปุ่นเรื่อยมา

ในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีกลุ่มชนหลายกลุ่มที่เรียกร้องให้รัฐบาลรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะกลุ่มบัญญาชน พรรคฝ่ายค้าน และนักธุรกิจญี่ปุ่น พวกนักธุรกิจนับว่ามีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากในการบีบบังคับให้รัฐบาลญี่ปุ่นส่งเสริมการค้ากับจีน ทั้งนี้เป็นเพราะเศรษฐกิจของจีนและญี่ปุ่นมีส่วนส่งเสริมซึ่งกันและกัน จีนต้องการสินค้าประเภทเครื่องจักรกลของญี่ปุ่น เครื่องมือในการสื่อสาร เหล็กกล้า ปุ๋ยและเคมีภัณฑ์ ส่วนญี่ปุ่นต้องการแร่เหล็ก ถ่านหินและถั่วเหลืองจากจีน ภายหลังที่การค้าระหว่างจีนกับโซเวียตลดลง จีนต้องพึ่งสินค้าประเภทอุปกรณ์เครื่องจักรกลจากญี่ปุ่นมากขึ้น สถิติการค้าระหว่างสองประเทศในปี ๑๙๖๖ จีนส่งสินค้าไปขายยังญี่ปุ่นมีมูลค่า ๓๐๖ ล้านเหรียญอเมริกัน และญี่ปุ่นส่งสินค้าไปขายยังจีน ๓๐๕ ล้านเหรียญอเมริกัน จีนจึงเป็นลูกค้ารายใหญ่อันดับ ๔ ของญี่ปุ่นรองจากสหรัฐ ออสเตรเลีย และแคนาดา และญี่ปุ่นกลายเป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สุดของจีน

นับว่าเป็นเรื่องที่แปลกพอสมควรที่ทั้งสองประเทศค้าขายกันอย่างกว้างขวาง แต่ทั้งสองประเทศก็ยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตซึ่งกันและกัน การค้าจึงดำเนินไปในลักษณะกึ่งราชการ โดยจีนถือว่าเป็นทางการเพราะรัฐบาลเป็นผู้ค้า ส่วนญี่ปุ่นถือว่าไม่ใช่ทางการ แต่รัฐบาลให้การสนับสนุนทางอ้อม ในปี ๑๙๖๘ จีนและญี่ปุ่นได้ลงนามในข้อตกลงทางการค้าซึ่งสนับสนุนหลักการสามประการในทางการค้าของจีน แต่รัฐบาลญี่ปุ่นก็ยังยืนยันถึงนโยบาย "การค้าแยกออกจากการเมือง" นั่นก็คือเรื่องการค้าก็ค้ากันไป ส่วนทางการเมืองรัฐบาลญี่ปุ่นก็ยังรับรองรัฐบาลไต้หวันต่อไป ในปี ๑๙๖๔ รัฐบาลฝรั่งเศสประกาศรับรองจีน แต่ญี่ปุ่นก็มิได้ปฏิบัติตามฝรั่งเศส ในองค์การสหประชาชาติญี่ปุ่นดำเนินนโยบายตามอย่างสหรัฐเกี่ยวกับจีนคือถือว่าปัญหาจีนเข้าองค์การสหประชาชาติเป็นปัญหาสำคัญ คือต้องมีเสียงสนับสนุนภายในสมัชชาใหญ่ถึง ๒ ใน ๓[๕๒]

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ จนถึงกับมีการเรียกร้องให้จัดตั้งทูตการค้าของทั้งสองฝ่ายประจำโตเกียวและปักกิ่ง ในปี ๑๙๖๓ ญี่ปุ่นได้จัด

---

๕๒ Lawrence Olson, *op. cit.* p. 96

งานแสดงสินค้าอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในกรุงปักกิ่ง และแสดงทั่วทุกหนทุกแห่งในประเทศจีน ทางฝ่ายจีนก็เอาตามอย่างบ้างโดยจัดงานแสดงสินค้าที่กรุงโตเกียวในปี ๑๙๖๔ และต่อมาจีนกับญี่ปุ่นก็ได้ตกลงแลกเปลี่ยนผู้สื่อข่าวไปประจำซึ่งกันและกัน โครงการขั้นต่อไปก็คือเปิดสายการบินเชื่อมติดต่อระหว่างประเทศทั้งสอง

ญี่ปุ่นเปลี่ยนนโยบายต่อจีน เมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับจีนจนถึงขั้นที่ประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปปักกิ่งเมื่อปี ๑๙๗๒ เพื่อเจรจากับผู้นำจีนและสหรัฐยอมรับว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนแล้ว ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นมีความตกใจมากเพราะนึกไม่ถึงว่าสหรัฐจะเปลี่ยนแปลงนโยบายรวดเร็วเช่นนั้น ทำให้ญี่ปุ่นปรับนโยบายไม่ทัน รัฐบาลนายซาโตะได้พิจารณาเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นเสียใหม่ นโยบายเดิมที่หวังพึ่งสหรัฐทางด้านทหารและไม่รับรองจีนนั้นเป็นสิ่งที่ล้าสมัยเสียแล้ว เพราะจีนในปัจจุบันเป็นจีนที่เต็มไปด้วยเขี้ยวเล็บ มีอาวุธนิวเคลียร์พร้อมด้วยจรวดที่จะถล่มญี่ปุ่นได้ทุกจุดของประเทศถ้าหากเกิดสงครามขึ้น อีกประการหนึ่งญี่ปุ่นก็มีผลประโยชน์ทางการค้ากับจีนและประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอย่างมากมาย ญี่ปุ่นจำเป็นที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนไว้มากกว่าที่จะยึดมั่นต่อนโยบายเก่า ๆ และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงสปิริตทางการเมือง นายซาโตะจึงได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนมิถุนายน ๑๙๗๒ เพื่อเปิดโอกาสให้นายทานากะเข้ารับตำแหน่งใหม่และเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศเสียใหม่เพื่อเตรียมการรับรองจีน

ทางฝ่ายจีนก็ได้ทอดไมตรีมายังญี่ปุ่น เพราะหวังที่จะได้ญี่ปุ่นมาเป็นมิตร เพื่อถ่วงดุลย์อำนาจกับรุสเซีย ด้วยเหตุนี้นายจูเอินไลจึงได้ส่งหนังสือไปเชิญนายทานากะนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นให้ไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเดือนสิงหาคม ๑๙๗๒ นายทานากะได้ตอบรับและเดินทางไปเยือนจีนเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๒ ท่ามกลางความเคียดแค้นจากไต้หวัน

ขณะที่เยือนจีนอยู่นั้น นายทานากะกับนายจูเอินไลได้ลงนามในข้อตกลงเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน อันทำให้ภาวะสงครามระหว่างประเทศทั้งสองยุติลง แถลงการณ์ร่วม ๖ ข้อ มีสาระสำคัญคือ ญี่ปุ่นได้ประกาศรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นประเทศจีนประเทศเดียวที่มีรัฐบาลถูกต้องตามกฎหมาย และแสดงความมุ่งหวังว่าประเทศ

ทั้งสองตกลงจะมีการเจรจากันเพื่อทำข้อตกลงกันเรื่องการค้า การเดินเรือ การบิน การประมง และเกี่ยวกับข้อตกลงอื่น ๆ[๕๓]

ในช่วงระยะนี้ญี่ปุ่นมีทีท่าหันไปสนิทสนมกับจีนมากกว่ารุสเซีย โดยเฉพาะญี่ปุ่นกำลังสนใจที่จะค้าขายและลงทุนกับรัฐบาลจีนมากขึ้น ญี่ปุ่นได้ส่งทูตไปจีนหลายคณะโดยมีพวกนายทุนใหญ่ ๆ ร่วมเดินทางไปกับคณะทูตด้วย ทั้งสองฝ่ายได้เจรจาในเรื่องการพัฒนาท่าเรือ พัฒนาการเกษตร และพัฒนาน้ำมันปิโตรเลียมในจีน ญี่ปุ่นได้ร่วมลงทุนก่อสร้างโรงงานเหล็กกล้าในจีนเป็นเงินถึง ๔๐๐ ล้านดอลลาร์ และมีการเจรจากันในการที่จะแลกเปลี่ยนเหล็กกล้าของญี่ปุ่นกับน้ำมันดิบของจีน บริษัทกลั่นน้ำมันในญี่ปุ่นได้ลงทุนสร้างโรงงานสกัดขี้ผึ้งในโรงกลั่นของตนเป็นเงินถึง ๓๐๐ ล้านดอลลาร์ เพื่อเตรียมกลั่นน้ำมันจากจีน[๕๔]

แม้ว่าญี่ปุ่นจะเริ่มค้าขายและลงทุนในจีนมากขึ้น แต่ญี่ปุ่นก็ยังผูกสัมพันธ์กับไต้หวันอย่างใกล้ชิดทั้ง ๆ ที่ไม่มีสัมพันธ์ทางการทูตกัน ทั้งนี้เนื่องจากนายทุนญี่ปุ่นยังมีผลประโยชน์ในไต้หวันอย่างมากมาย ญี่ปุ่นคงจะทิ้งไต้หวันไม่ได้ เพราะญี่ปุ่นค้าขายและลงทุนในไต้หวันมากกว่าค้าขายและลงทุนร่วมกับจีนเสียอีก

แม้ว่าญี่ปุ่นจะรับรองจีนตั้งแต่ปี ๑๙๗๒ แล้วก็ตาม แต่ทั้งสองประเทศก็ยังมิได้ทำสัญญาสันติภาพต่อกัน ทั้งสองฝ่ายจึงได้เจรจาเพื่อจัดทำสัญญาสันติภาพ ทางฝ่ายจีนต้องการที่จะจัดทำโดยเร็ว เนื่องจากต้องการชักชวนญี่ปุ่นให้ร่วมมือกับจีนต่อต้านรุสเซียซึ่งจีนถือว่ารุสเซียเป็นผู้คุกคามเอเชียและเป็นศัตรูร่วมของจีนกับญี่ปุ่น การเจรจาเพื่อจัดทำสัญญาสันติภาพนั้นอย่างอื่นไม่มีปัญหาอะไรเลย แต่ติดขัดนิดเดียวตรงที่จีนต้องการจะให้ใส่ข้อความในสัญญาว่า "ทั้งสองประเทศจะคัดค้านความพยายามของอภิมหาอำนาจใด ๆ หรือกลุ่มประเทศใดที่แสวงหาความเป็นเจ้าเป็นใหญ่" (hegemony)[๕๕]

ญี่ปุ่นคัดค้านข้อความนี้เพราะกลัวจะขัดใจกับรุสเซีย เนื่องจากระยะนี้ญี่ปุ่นก็ต้องการเอาใจรุสเซียเหมือนกันเพราะญี่ปุ่นกำลังเรียกร้องเกาะ ๔ เกาะคืนจากรุสเซีย

---

๕๓ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๖

๕๔ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๘

๕๕ Asia Year Book, 1977, p. 203

ทั้งสองฝ่ายไม่อาจลงนามในสัญญาสันติภาพกันได้ และเจรจายืดเยื้อกันต่อมาอีกหลายปี จนถึงเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๘ ทั้งสองประเทศจึงลงนามในสัญญากันได้โดยแก้ไขข้อความซึ่งมีความหมายต่อต้านรุสเซียให้อ่อนลงไป

ญี่ปุ่นกับจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ในปี ๑๙๗๘ การค้าของประเทศทั้งสองเพิ่มขึ้นเป็น ๕ พันล้านดอลลาร์ เทียบกับปี ๑๙๗๗ ทั้งสองประเทศค้าขายกันมีมูลค่า ๓.๕ พันล้านดอลลาร์[๕๖] เมื่อนายโอฮิระขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ได้ประกาศนโยบายที่จะผูกสัมพันธ์กับจีนอย่างใกล้ชิด ต้นเดือนธันวาคม ๑๙๗๙ นายโอฮิระก็ได้เดินทางไปเยือนจีนเพื่อกระชับมิตรภาพและเพื่อตกลงกันเรื่องที่จีนจะขอกู้ญี่ปุ่นโดยแลกกับการที่ญี่ปุ่นจะแสวงหาทรัพยากรจากจีน นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังเสนอที่จะให้จีนกู้เงินจำนวน ๑๕๐๐ ล้านดอลลาร์ เพื่อสำหรับพัฒนาจีนให้ทันสมัย[๕๗]

ญี่ปุ่นกับอาเซียน

กลุ่มอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่ค้ากับญี่ปุ่นอยู่มาก และญี่ปุ่นก็ได้เปรียบดุลย์การค้ากับกลุ่มประเทศอาเซียน มีอยู่ ๒ ประเทศเท่านั้นที่ญี่ปุ่นเสียดุลย์การค้าคือ อินโดนีเซียกับสิงคโปร์ แต่เมื่อรวมกันแล้วญี่ปุ่นได้เปรียบดุลย์การค้า นอกจากนั้นประเทศในกลุ่มอาเซียน ญี่ปุ่นสนใจมาลงทุนเป็นพิเศษโดยเฉพาะอินโดนีเซียกับสิงคโปร์

บทบาทของกลุ่มอาเซียนซึ่งเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้ญี่ปุ่นต้องหันมาเอาใจใส่ เมื่อสหรัฐถอนตัวออกจากอินโดจีนทำให้เกิดช่องว่างขึ้นในเอเชียอาคเนย์และเกิดการประจันหน้ากันขึ้นระหว่างกลุ่มอาเซียนกับกลุ่มอินโดจีน ทำให้กลุ่มอาเซียนต้องหาทางร่วมมือกันทางเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ซึ่งญี่ปุ่นก็เห็นด้วยในเรื่องนี้ ประเทศที่เสียเปรียบดุลย์การค้าแก่ญี่ปุ่น เช่นไทยและฟิลิปปินส์ต่างก็เรียกร้องให้ญี่ปุ่นช่วยซื้อสินค้าของตนมากขึ้น แต่ญี่ปุ่นก็บ่ายเบี่ยงเสมอมา

ในปี ๑๙๗๗ ญี่ปุ่นจึงเริ่มแสดงท่าทีสนใจประเทศในกลุ่มอาเซียนมากขึ้นเป็นพิเศษ ในเดือนกันยายน นายกรัฐมนตรีฟุกูดะได้ใช้เวลาหลายวันเดินทางไปเยือนประเทศในกลุ่มอาเซียน นอกจากนั้นยังได้เชิญผู้นำของประเทศอาเซียนเช่น มาร์คอส, ลีกวนยู

---

๕๖ Newsweek October 30, 1978, pp. 6–7

๕๗ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๒๐ ธ.ค. ๒๕๒๒

และธานินทร์ให้ไปเยือนญี่ปุ่น นายฟุกูดะยังได้ไปร่วมประชุมกับผู้นำอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์อีกด้วย การที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจมากเช่นนี้ เป็นเพราะเอเชียอาคเนย์เป็นแหล่งวัตถุดิบและเป็นตลาดใหญ่ของสินค้าญี่ปุ่นนั่นเอง[๕๙]

ในการเดินทางไปเยือนอาเซียนของฟุกูดะที่มะนิลา ฟุกูดะได้แถลงผ่านสื่อมวลชนถ้อยแถลงของเขาเรียกกันว่าลัทธิฟุกูดะ (Fukuda doctrine) โดยประกาศว่าญี่ปุ่นจะมุ่งสันติภาพและจะไม่ขอมีบทบาททางทหารหรือเข้าบงการเอเชียเหมือนดังในอดีต ฟุกูดะให้คำมั่นว่าญี่ปุ่นจะช่วยเหลือกลุ่มอาเซียน และจะส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ฟุกูดะเสนอใช้เงิน ๑,๕๐๐ ล้านดอลลาร์เพื่อช่วยเหลือประเทศกลุ่มอาเซียน และจะเปิดตลาดการค้าในญี่ปุ่นสำหรับกลุ่มอาเซียนเพิ่มขึ้น[๕๙]

ขณะเดียวกันฟุกูดะก็ดำเนินนโยบายผูกมิตรกับกลุ่มอินโดจีน โดยส่งทูตพิเศษไปเยือนเวียดนาม แสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นมุ่งที่จะไปลงทุนโดยเฉพาะในเวียดนามและเปิดตลาดการค้าในกลุ่มอินโดจีนอีกด้วย นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังได้ประกาศนโยบายส่งเสริมให้กลุ่มอาเซียนกับกลุ่มอินโดจีนเป็นมิตรและร่วมมือกัน

เมื่อเวียดนามยกกำลังบุกเขมรในเดือนมกราคม ๑๙๗๙ ญี่ปุ่นแสดงท่าทีคัดค้านอย่างแข็งขัน และประกาศว่าจะตัดความช่วยเหลือเวียดนาม แต่เมื่อเวลาผ่านไปเวียดนามก็ยังไม่ยอมถอนทหารออกจากเขมร ญี่ปุ่นก็เริ่มผ่อนคลายการคัดค้านลง ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นรู้อยู่แก่ใจว่าเวียดนามเป็นประเทศที่ขาดแคลนเครื่องอุปโภคและบริโภคมาก เหมาะที่จะเป็นลูกค้ารายใหญ่รายหนึ่ง และยังเหมาะสำหรับนายทุนญี่ปุ่นที่จะไปลงทุนในเวียดนามอีกด้วย ส่วนในเขมรนั้นยังขาดแคลนสินค้าจากนอกประเทศอย่างมากมาย ญี่ปุ่นจึงส่งทูตการค้าเดินทางไปยังพนมเปญเพื่อเจรจาการค้ากับรัฐบาลเฮงสัมริน[๖๐] จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นดำเนินนโยบายการค้ากับการเมืองแยกจากกัน กล่าวคือการเมืองก็คัดค้านเวียดนาม ส่วนการค้าก็เป็นเรื่องของการแสวงหากำไรโดยไม่สนใจว่าใครจะเป็นรัฐบาลหรือใครจะรบกัน

น่าจะเป็นไปได้ว่าญี่ปุ่นกำลังวางแผนสร้างวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาทางเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ โดยมีญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลาง เช่นเดียวกับญี่ปุ่นได้เคยสร้างไว้เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

---

๕๙ Asia Year Book 1978, p. 208

๕๙ loc. cit.

๖๐ มติชน ฉบับวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๒

การฟื้นฟูลัทธิทหาร

ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ ๒ และสหรัฐอเมริกาได้เข้ายึดครองญี่ปุ่น กองทัพญี่ปุ่นซึ่งเคยเป็นกองทัพที่ยิ่งใหญ่ก่อนสงครามโลก ก็ได้ยุบตัวเองกลายมาเป็นกองกำลังป้องกันตนเองหน่วยเล็ก ๆ แต่ญี่ปุ่นก็ไม่วิตกอะไรเพราะมีสหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในญี่ปุ่นอย่างใหญ่โต ทำหน้าที่ป้องกันประเทศญี่ปุ่นแทนชาวญี่ปุ่น ในระยะแรกญี่ปุ่นไม่สนใจในเรื่องการขยายกองทัพ แต่ญี่ปุ่นมุ่งมั่นพัฒนาประเทศอย่างขนานใหญ่ให้พ้นจากความพินาศที่ญี่ปุ่นได้รับระหว่างสงครามโลก เศรษฐกิจของญี่ปุ่นจึงเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

เมื่อสงครามเกาหลีเกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน ๑๙๕๐ ญี่ปุ่นก็มีส่วนสนับสนุนทหารสหรัฐในสงครามเกาหลี สหรัฐได้ใช้ญี่ปุ่นเป็นฐานทัพสำคัญในการส่งทัพเข้าไปรบในเกาหลี นอกจากนั้นนายพลแมคอาเธอร์แห่งสหรัฐได้จัดตั้งกองตำรวจสำรองแห่งชาติญี่ปุ่นขึ้นมีกำลัง ๗๕,๐๐๐ คน เพื่อประกันความมั่นคงทางทหารในประเทศญี่ปุ่น

หลังจากที่ญี่ปุ่นได้รับเอกราชแล้ว "กองตำรวจสำรอง" ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นกองรักษาความปลอดภัยในปี ๑๙๕๒ และทางการได้เริ่มตั้งกองกำลังนาวีขึ้นอีก ในปี ๑๙๕๔ กองรักษาความปลอดภัยก็ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกองกำลังป้องกันตนเอง และได้เริ่มสร้างกองกำลังทางอากาศขึ้น[๖๑] แม้ว่าจะมิได้เรียกว่าเป็นกองทัพ แต่กองกำลังป้องกันตนเองก็คือกองทัพนั่นเอง แต่ที่เรียกเช่นนั้นก็เพื่อมิให้ผิดรัฐธรรมนูญที่ห้ามตั้งกองทัพ

จำนวนทหารในกองกำลังป้องกันตนเองได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงระหว่างปี ๑๙๕๔–๑๙๗๐ ญี่ปุ่นได้เพิ่มกำลังทหารจาก ๑๕๒,๐๙๕ เป็น ๒๕๘,๐๗๔ คน สำหรับทางด้านงบประมาณทหารของญี่ปุ่นนั้นก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน คือในปี ๑๙๖๒ ใช้งบประมาณ ๑,๒๐๐ ล้านบาท ในปี ๑๙๗๑ ใช้งบประมาณ ๓๗,๒๖๐ ล้านบาท และในปี ๑๙๗๕ ญี่ปุ่นใช้งบประมาณถึง ๖๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๗ หรือ ๘ ของโลก[๖๒] และกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขณะนี้ญี่ปุ่นมีนโยบายเพิ่มงบประมาณทางทหารขึ้นถึงปีละ

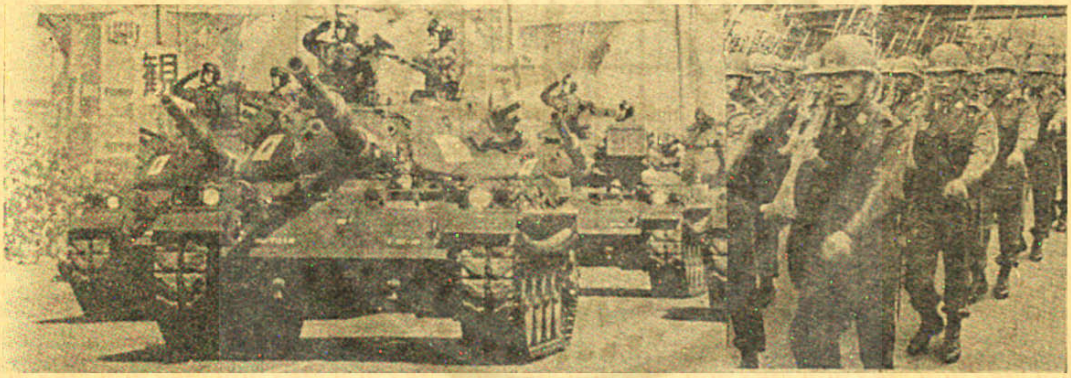
---

๖๑ John Halliday and Gavan Mc Cormack, *op. cit.* pp. 78–79

๖๒ ประชาชาติรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๘, หน้า ๓๒–๓๔

๒๕ %[๖๓] โดยเฉพาะในปี ๑๙๗๙ ญี่ปุ่นได้สั่งซื้ออาวุธจากสหรัฐมีมูลค่าถึง ๒.๕ พันล้านดอลลาร์รวมทั้งการซื้อเครื่องบินแบบ F–๑๕ ซึ่งเป็นเครื่องบินทันสมัยล่าสุดของสหรัฐ[๖๔]

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นเพิ่มกำลังทหารขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะหลัง ๆ นี้ก็เนื่องมาจากการที่ญี่ปุ่นมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างแข็งแกร่งแล้ว ญี่ปุ่นได้ไปลงทุนทั่วโลกและโดยเฉพาะในเอเชีย ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในต่างประเทศมีมากมายมหาศาล ญี่ปุ่นก็จำเป็นต้องสร้างกองทัพอย่างใหญ่โตเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน จะหวังพึ่งสหรัฐเหมือนก่อนไม่ได้แล้ว ประกอบกับสหรัฐพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีน จึงดำเนินนโยบายลดกำลังทหารในเอเชียลง และสหรัฐก็สนับสนุนให้ญี่ปุ่นได้ขยายกองทัพเพื่อเข้ารับหน้าที่แทนสหรัฐ นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้รับอิทธิพลจากประชาชนรุ่นใหม่ตลอดจนนักเขียนซึ่งมีความรู้สึกชาตินิยมจัด ได้เรียกร้องให้รัฐบาลสร้างกองทัพเพื่อฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ทางด้านทหารของญี่ปุ่นขึ้นมาใหม่อีก

แสนยานุภาพกองทัพญี่ปุ่นปัจจุบัน

สิ่งที่ญี่ปุ่นวิตกอีกประการหนึ่งคือการขยายอำนาจของกองทัพเรือโซเวียตที่ได้ส่งกองเรือของตนเข้ามายังเขตน่านน้ำแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดียซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของสหรัฐ แม้กระทั่งจีนเองก็ยังกล่าวย้ำอยู่เสมอว่าโซเวียตกำลังแผ่อิทธิพลเข้าครอบงำเอเชีย สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องฟื้นฟูลัทธิทหารขึ้นมาใหม่อีก

กำลังกองทัพญี่ปุ่นนั้นยังด้อยกว่าจีนและโซเวียตมาก แต่ญี่ปุ่นกำลังปรับปรุงสมรรถภาพของกำลังกองทัพอย่างขนานใหญ่ เช่นสร้างโรงงานผลิตเครื่องบินไอพ่นแบบ

---

๖๓ Asia Week, October 6, 1978 p. 39

๖๔ มติชน ฉบับวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๒๒

แฟนทอม สร้างเรือรบที่ทันสมัย และวางแผนที่จะขยายกำลังกองทัพถึง ๑ ล้านคนในอนาคต ขณะนี้กองทัพญี่ปุ่นมีกำลังเป็นอันดับ ๗ ของโลก[๖๕]

ญี่ปุ่นได้พัฒนาทางด้านเทคนิคทางทหารและได้ทุ่มงบประมาณอย่างมากมาย เพื่อเตรียมการสำหรับที่จะผลิตอาวุธนิวเคลียร์ใช้เอง ดังจะเห็นได้จากการที่ญี่ปุ่นสามารถส่งดาวเทียมขึ้นโคจรในอวกาศได้สำเร็จตั้งแต่ปี ๑๙๗๐ และมีจรวดที่สามารถยิงไกลถึง ๕,๐๐๐ไมล์ จรวดนี้สามารถติดหัวรบนิวเคลียร์ได้ถ้าญี่ปุ่นต้องการ และญี่ปุ่นสามารถผลิตอาวุธนิวเคลียร์ได้ภายใน ๒ เดือน[๖๖]

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่คัดค้านการแข่งขันทางด้านอาวุธนิวเคลียร์อย่างแข็งขัน แต่ปัจจุบันญี่ปุ่นได้เริ่มเปลี่ยนนโยบายแล้ว ดังจะเห็นได้จากรัฐบาลญี่ปุ่นปัจจุบันไม่ยอมรับรองสนธิสัญญาจำกัดอาวุธนิวเคลียร์ และผู้นำญี่ปุ่นหลายคนได้เริ่มพูดถึงการที่ญี่ปุ่นควรจะมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ใช้ อาจเป็นไปได้ว่าในอนาคตญี่ปุ่นคงจะมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ใช้แน่นอน และญี่ปุ่นอาจจะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ญี่ปุ่นได้สร้างกองทัพอย่างเต็มที่

จุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของญี่ปุ่นคือเกาหลี ญี่ปุ่นวิตกมากกลัวว่าเกาหลีเหนือจะโจมตีเกาหลีใต้เพื่อรวมประเทศ ซึ่งจะทำให้ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในเกาหลีต้องสูญเสียหมด ยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้โซเวียตได้บุกเข้ามาตั้งฐานทัพถึงประตูบ้านญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงได้วางแผนทางทหารร่วมกับสหรัฐในการทำสงครามเกาหลี หรือสงครามนิวเคลียร์ สหรัฐเชื่อมั่นว่าถ้าสงครามเกาหลีระเบิดขึ้นอีก คราวนี้ญี่ปุ่นคงจะส่งทหารไปช่วยเกาหลีใต้อย่างแน่นอน รัฐมนตรีกลาโหมญี่ปุ่นประกาศจะให้สหรัฐใช้ฐานทัพในญี่ปุ่นเพื่อเข้าช่วยเกาหลีใต้ในกรณีเกาหลีใต้ถูกรุกราน เพราะญี่ปุ่นถือว่าความมั่นคงของเกาหลีใต้คือความมั่นคงของญี่ปุ่น[๖๗]

ปัญหาเรื่องที่เกาหลีเหนือจะบุกเกาหลีใต้ในปัจจุบันไม่มีอะไรที่น่าวิตกอีกแล้ว เพราะเมื่อตอนที่นายเติ้งเสี่ยวผิงไปเยือนญี่ปุ่นในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ ผู้นำจีนและญี่ปุ่นได้มีการเจรจากันเรื่องปัญหาเกาหลี และสองฝ่ายประกาศสนับสนุนให้มีการรวมเกาหลีโดยวิธี

---

๖๕ John Halliday and Gavan Mc Cormack *op. cit.* pp. 81--82

๖๖ ประชาชาติรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๙

๖๗ ประชาชิปไตย ฉบับวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๘

เจรจา[๖๙] ฝ่ายจีนกำลังชักจูงญี่ปุ่นให้ร่วมมือกับจีนต่อต้านรุสเซีย จึงไม่สนับสนุนเกาหลีเหนือยกทัพเข้าโจมตีเกาหลีใต้ ซึ่งจะมีผลทำให้จีนต้องเผชิญหน้ากับญี่ปุ่นอย่างแน่นอน

เป็นอันว่าบัดนี้ญี่ปุ่นได้ก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจในเอเชียอีกประเทศหนึ่งแล้ว และญี่ปุ่นก็พร้อมที่จะแข่งขันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทหารกับมหาอำนาจอีก ๓ ประเทศ คือ สหรัฐ โซเวียต และจีน แต่ญี่ปุ่นก็ด้อยกว่ามหาอำนาจอื่นอยู่นิดหนึ่งก็คือยังไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ ถ้าญี่ปุ่นมีเมื่อใดก็เป็นจักรวรรดินิยมเต็มตัว

---

๖๙ The Nation, February 5, 1979

บทที่ ๔
เอเชียอาคเนย์

ดินแดนเอเชียอาคเนย์ เป็นจุดปะทะของวัฒนธรรมสองวัฒนธรรม คือ จีน กับอินเดีย มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๔ ล้านตารางกิโลเมตร. มีประชากรอยู่อย่างกระจัดกระจายในเนื้อที่กว้างขวาง แต่บางแห่งก็หนาแน่น เช่น ในชวา และทางแถบสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำแดง (Red River) ในเวียดนามเหนือ บริเวณนี้เป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง สามารถทำนาได้ถึงปีละ ๓ ครั้ง

คำว่า "*เอเชียอาคเนย์*" แต่เดิมนั้นยังไม่ได้ใช้เรียกกัน ฝรั่งมักจะเรียกดินแดนทางแถบนี้ว่า "ตะวันออก" ซึ่งกินความไปถึงจีน ญี่ปุ่น เกาหลี อีกด้วย ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นายพลลอร์ด เมาท์แบตเตน ได้รับแต่งตั้งให้มาเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดในการทำศึกเพื่อปราบญี่ปุ่นในเอเชียอาคเนย์ ท่านผู้นี้จึงได้ไปตั้งกองบัญชาการที่ศรีลังกาโดยใช้คำว่า "เอเชียอาคเนย์" (Southeast Asia) ขึ้นเป็นครั้งแรก จากนั้นคำว่าเอเชียอาคเนย์ก็ใช้กันแพร่หลายเรื่อยมา ปัจจุบันนี้ดินแดนเอเชียอาคเนย์ครอบคลุมไปถึงประเทศต่าง ๆ คือ พม่า ไทย ลาว เขมร เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์* นอกจากนี้ยังมีบรูไนดินแดนในอารักขาของอังกฤษในเกาะบอร์เนียวอีกด้วย มีประชากรทั้งสิ้นประมาณกว่า ๓๐๐ ล้านคน จากลักษณะที่ตั้งของเอเชียอาคเนย์ ทำให้

---

* Richard Allen *A Short Introduction to the History and Politics of Southeast Asia* pp. 3–5

ภูมิภาคนี้มีความสำคัญในด้านการควบคุมการคมนาคมติดต่อระหว่างเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกและทวีปออสเตรเลียเป็นอย่างมาก

ชาติตะวันตกเข้ายึดครองเอเชียอาคเนย์

โปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นชาติแรกที่ค้นพบเส้นทางเดินเรือจากยุโรปมายังอินเดียโดยอ้อมแหลมแอฟริกามาถึงเมืองกาลิกูฏ (Galicut) ในปี ๑๔๙๘ ต่อจากนั้นจึงได้เข้าครอบครองเมืองกัว (Goa) ในอินเดียใช้เป็นศูนย์กลางการค้าของโปรตุเกส และแผ่อำนาจเข้าไปในศรีลังกาเข้ายึดครองมะละกาจากพวกอาหรับในปี ๑๕๑๑ ทั้งยังตั้งตลาดการค้าที่ชวาและที่เกาะอื่นๆ หลายแห่งในประเทศอินโดนีเซียปัจจุบัน ความสำเร็จของอัลบูเคอร์กที่ยึดเมืองกัวและมะลากาได้นั้นได้ช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่โปรตุเกสในเอเชียอาคเนย์อย่างมากมาย ลิสบอนเมืองหลวงของโปรตุเกส ได้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศของยุโรป ในการผูกขาดสินค้าเครื่องเทศนั้นมิใช่เพราะการดำเนินงานของเอกชน แต่รัฐบาลได้สนับสนุนและเข้าดำเนินการโดยตลอด ผู้ดำเนินการของโปรตุเกสในเอเชียอาคเนย์ได้แก่อุปราชและข้าหลวงประจำส่วนต่าง ๆ รัฐบาลได้ส่งเรือรบมาคุ้มครองเรือสินค้าและผลประโยชน์ของโปรตุเกสในเอเชียอาคเนย์

นอกจากโปรตุเกสจะมุ่งค้าขายแล้วยังมุ่งเผยแพร่คริสต์ศาสนาอีกด้วย ในปี ๑๕๒๑ ในสมัยพระเจ้าจอห์นที่ ๓ แห่งโปรตุเกสได้ส่งหมอสอนศาสนามายังอินเดีย มะละกาและหมู่เกาะอินเดียตะวันออก เพื่อทำการเผยแพร่คริสต์ศาสนา งานเผยแพร่ได้ดำเนินก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ถึงกับมีการจัดตั้งบิชอปแห่งเมืองกัวในปี ๑๕๓๘ ต่อมาอีก ๑๙ ปี บิชอปเมืองกัวก็ได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นอาร์คบิชอป มีอำนาจทางศาสนจักรทั่วไปในดินแดนฝ่ายตะวันออก

โปรตุเกสได้ทำไมตรีกับประเทศที่มีอำนาจบนแหลมอินโดจีนโดยเฉพาะกับประเทศพม่า และประเทศไทย ได้เข้ามาค้าขายกับประเทศพม่าและประเทศไทยพร้อมกัน นักผจญภัยชาวโปรตุเกสได้เข้าอาสาเป็นทหารอยู่ในกองทัพพม่าและกองทัพไทย ครั้นเมื่อไทยรบกับพม่าอาสาโปรตุเกสก็ได้มีส่วนในการช่วยกองทัพไทยรบกับพม่าด้วย

โปรตุเกสมีอำนาจอยู่ในเอเชียอาคเนย์ได้เกือบ ๑๐๐ ปี ก็เสื่อมอำนาจลงในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ทั้งนี้เป็นเพราะอังกฤษกับฮอลันดาได้แผ่ขยายการค้ามายังเอเชียอาคเนย์ ฮอลันดาได้ทำสงครามกับโปรตุเกสหลายครั้ง โปรตุเกสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต้องเสียอาณานิคมให้แก่ฮอลันดา ในปี ๑๖๔๑ ฮอลันดาก็เข้ายึดครองมะละกาจากโปรตุเกสเป็นการสิ้นสุดอำนาจของโปรตุเกสในเอเชียอาคเนย์ เมื่อโปรตุเกสสูญเสียมะละกาแล้ว ความเป็นใหญ่ในการค้าของชาวยุโรปในเอเชียก็ตกแก่ฮอลันดาและอังกฤษต่อไป

สเปน

สเปนได้ส่งนักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ชื่อแมกเจนแลน เดินทางมาถึงหมู่เกาะฟิลิปปินส์เป็นครั้งแรกในปี ๑๕๒๑ นับเป็นก้าวแรกของสเปนในอันที่จะปูพื้นฐานการแสวงอาณานิคมในเอเชียอาคเนย์และการยึดครองฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของตน ในปี ๑๕๕๒ พระเจ้าฟิลิปที่ ๒ แห่งสเปน ทรงส่งเรือรบ ๔ ลำพร้อมด้วยทหารจำนวนหนึ่งมาตั้งอาณานิคมในฟิลิปปินส์ (ชื่อนี้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่พระเจ้าฟิลิปที่ ๒) พวกสเปนได้ปราบปรามชาวพื้นเมือง และตั้งตนเป็นนายเหนือชาวพื้นเมืองทุกแห่ง พวกชาวพื้นเมืองถูกบังคับให้เสียเงินเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ที่มาปกครองตน บางครั้งก็ถูกเกณฑ์แรงงานไปสร้างถนน ชาวพื้นเมืองได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากสเปนน้อยที่สุด ชาวสเปนมิได้เอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพของชาวพื้นเมือง มีแต่เก็บภาษีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พวกที่ได้ทำประโยชน์ต่อชาวพื้นเมืองมากที่สุดได้แก่พวกมิชชันนารี เพราะนอกจากจะทำการสอนศาสนาแล้ว ยังได้แนะนำวิธีการใหม่ ๆ ในการเกษตรกรรมและหัตถกรรม ได้เปิดโรงเรียนทุกหมู่เกาะและในปี ๑๖๐๑ ก็ได้จัดตั้งวิทยาลัยแห่งหนึ่งขึ้นที่มะนิลา

ตลอดเวลาที่สเปนปกครองฟิลิปปินส์อยู่นั้น สเปนต้องทำสงครามอยู่เกือบตลอดเวลา เช่นทำสงครามกับโปรตุเกส จีน ฮอลันดา อังกฤษ เป็นต้น นอกจากนั้นยังเกิดความไม่สงบภายในฟิลิปปินส์ตลอดเวลาอีกด้วย มูลเหตุก็เนื่องมาจากชาวสเปนบังคับกดขี่ให้ชาวพื้นเมืองนับถือคริสต์ศาสนา บางคราวก็เนื่องมาจากความไม่พอใจในความเป็นอยู่ และถูกกดขี่จึงรวมหัวกันก่อการกบฏ ทำให้สเปนต้องปราบปรามอยู่เสมอมา แต่เนื่องจากชาวฟิลิปปินส์แยกกันอยู่เป็นหย่อม ๆ และอยู่กันอย่างอิสระ ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะรวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนต่อต้านสเปนได้

ล่วงมาในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๘ การคมนาคมและการศึกษาเจริญขึ้น ทำให้คนไปมาหาทินได้สะดวก รู้จักว่าตนเป็นพวกเดียวกัน หาใช่เป็นแต่เพียงสมาชิกท้องที่เฉพาะที่ตนอยู่เท่านั้นไม่ เมื่อสเปนส่งเสริมการค้าตามอย่างฮอลันดาและอังกฤษก็ทำให้เกิดชนชั้นกลางชาวฟิลิปปินส์ขึ้นซึ่งต้องการความเป็นอิสระและเสรีภาพ ในปี ๑๗๙๘ ได้เกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสและสงครามกู้อิสรภาพของชาวอเมริกันซึ่งมีมาก่อนหน้านั้น ข่าวได้แพร่หลายมายังชาวฟิลิปปินส์ ทำให้คนทั้งหลายมีความรู้สึกนึกคิดถึงชาติภูมิของตนยิ่งขึ้น

เนื่องจากฟิลิปปินส์ได้เลือกเอาภาษาและความคิดเห็นแบบสเปนมาเป็นของตน ฉะนั้นจึงมีความรู้สึกจงรักภักดีต่อกษัตริย์สเปนอย่างมั่นคง ระหว่างปี ๑๘๑๐ ถึง ๑๘๓๕ ฟิลิปปินส์มีสิทธิส่งผู้แทนไปยังรัฐสภาคอร์เตสในสเปนได้ แต่ล่วงมาในปี ๑๘๓๗ รัฐบาลสเปนก็ได้ตัดสิทธินี้เสียทั้ง ๆ ที่ชาวฟิลิปปินส์ได้คัดค้านอย่างแข็งขัน นับแต่นั้นมาความสำนึกในชาติก็กลายเป็นปฏิปักษ์ต่อสเปนอย่างแรงกล้าทุกที

การปกครองของสเปนในครั้งนั้นเอาแน่นอนอะไรไม่ได้ บางครั้งก็ผ่อนปรน บางครั้งก็ตึงเครียด ทำให้ชาวฟิลิปปินส์เห็นว่าตนจะหวังพึ่งสเปนต่อไปไม่ได้อีกแล้ว ผู้ที่ได้รับการศึกษาดีจากต่างประเทศจึงได้เกิดความคิดในอันที่จะประกาศตนเองเป็นอิสรภาพ ดังเช่นที่อเมริกาได้กระทำต่ออังกฤษมาแล้ว บุคคลเหล่านี้ได้จัดตั้งเป็นสมาคมลับขึ้นทั่วไป ในปี ๑๘๙๖ รัฐบาลได้เข้าจับกุมหัวหน้าสมาคมลับประหารชีวิตเป็นอันมาก สเปนยอมตกลงที่จะทำการปฏิรูประเบียบการปกครองและอื่น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น แต่ความตกลงนี้เป็นอยู่ชั่วคราวเท่านั้น สเปนไม่ยอมปฏิบัติตามที่ตกลงไว้กับพวกปฏิวัติ โดยเหตุนี้ประชาชนจึงพากันแค้นเคืองคอยหาโอกาสก่อการปฏิวัติขึ้นอีก

ในปี ๑๘๙๘ ความยุ่งยากระหว่างสเปนกับสหรัฐเนื่องมาจากกรณีพิพาทในเกาะคิวบานั้นได้กลายเป็นชนวนสงครามขึ้นระหว่างสหรัฐกับสเปน พวกก่อการปฏิวัติในฟิลิปปินส์ได้ร่วมมือกับกองทัพเรือสหรัฐทำลายกองทัพเรือสเปนในฟิลิปปินส์ลงอย่างสิ้นเชิง สเปนจึงต้องยอมแพ้ต่อสหรัฐ ในการทำสนธิสัญญาสงบศึกซึ่งได้ลงนามกันในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑๘๙๙ นั้น สเปนยอมยกหมู่เกาะฟิลิปปินส์ให้แก่สหรัฐ[๕]

เมื่อสเปนพ่ายแพ้แก่สหรัฐ ชาวฟิลิปปินส์ก็คิดว่าตัวเองจะได้รับเอกราช จนถึง

---

๕ John F. Cady *Southeast Asia, Its Historical Development* pp. 233–257

กับมีการตระเตรียมประกาศเป็นสาธารณรัฐโดยมีกินาลโดผู้นำในการปฏิวัติเป็นประธานาธิบดีคนแรก และประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๑๘๙๙ อย่างไรก็ตามในระหว่างนั้นสเปนได้ยอมยกหมู่เกาะฟิลิปปินส์ให้สหรัฐแล้ว แต่ฟิลิปปินส์ปฏิเสธไม่ยอมรับรู้อำนาจของสเปนในการโอนเกาะนี้ให้แก่สหรัฐ ทางฝ่ายสหรัฐอ้างว่าชาวฟิลิปปินส์ไม่ได้กู้อิสรภาพพ้นจากสเปนด้วยตนเอง สหรัฐจึงมีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายเหนือหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ฟิลิปปินส์ไม่ยอมรับรู้อำนาจของสหรัฐทั้งสองฝ่ายจึงเริ่มทำสงครามกัน ชาวฟิลิปปินส์ถือว่าสงครามครั้งนี้เป็นสงครามกู้อิสรภาพของตนเอง ส่วนสหรัฐถือว่าเป็นการทำสงครามเพื่อปราบกบฏ การสู้รบได้ดำเนินต่อไปจนถึงปี ๑๙๐๒ ชาวฟิลิปปินส์จึงยอมแพ้โดยเด็ดขาด

เมื่อได้หมู่เกาะฟิลิปปินส์มาอยู่ในอำนาจของตนแล้ว สหรัฐได้ทำนุบำรุงฟิลิปปินส์อย่างมาก เช่น สร้างทางคมนาคม จัดให้มีการปกครองแบบเทศบาล จัดแบ่งประเทศออกเป็นมณฑลต่าง ๆ เป็นต้น สหรัฐได้แต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ประจำฟิลิปปินส์ ข้าหลวงใหญ่นี้มีคณะกรรมการเป็นผู้ช่วยแนะนำในกิจการคณะหนึ่ง ประกอบด้วยชาวอเมริกัน ๔ คน และชาวฟิลิปปินส์ ๓ คน

ครั้นต่อมาในปี ๑๙๐๗ สหรัฐอเมริกาได้แก้ไขระเบียบการปกครองเพื่อใกล้ชิดกับพลเมืองมากยิ่งขึ้น ได้จัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรขึ้นสภาหนึ่งมีหน้าที่ทางนิติบัญญัติช่วยเหลือคณะกรรมการ ซึ่งมีลักษณะคล้ายสภาสูงและเป็นสภานิติบัญญัติแต่เดิม สหรัฐอเมริกาได้เลิกภาษีอากรที่เก็บจากสินค้าซึ่งส่งเข้ามาระหว่างประเทศทั้งสองเสีย

แม้ว่าสหรัฐจะผ่อนปรนการปกครองฟิลิปปินส์ให้แก่ชาวฟิลิปปินส์มากมายเพียงใดก็ตาม เสียงเร่งร้องขออิสรภาพก็ยังมีอยู่ตลอดเวลา กระทั่งถึง ค.ศ. ๑๙๓๔ ในสมัยประธานาธิบดีรูสเวลต์ สหรัฐอเมริกาได้ออกรัฐบัญญัติที่จะให้อิสรภาพแก่ชาวฟิลิปปินส์นับแต่นั้นไปอีก ๑๐ ปี คือไม่เกินวันที่ ๔ กรกฎาคม ๑๙๔๔ ฟิลิปปินส์จะได้รับอิสรภาพโดยสมบูรณ์ แต่ยังคงผูกพันในทางเศรษฐกิจร่วมกันต่อไปอีกราว ๑๕ ปี ในปี ๑๙๓๕ มีการประกาศรัฐธรรมนูญฟิลิปปินส์เป็นครั้งแรกและมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีเป็นครั้งแรกด้วย แต่ก่อนที่ฟิลิปปินส์จะได้อิสรภาพโดยสมบูรณ์ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้ระเบิดขึ้นเสียก่อน การได้รับเอกราชจึงหยุดชะงักไปจนกว่าสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒

ฮอลันดา

ฮอลันดาส่งเรือสินค้าเดินทางเข้ามาค้าขายในเอเชียอาคเนย์ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ โดยเข้ามาค้าขายตามเมืองท่าต่าง ๆ ในหมู่เกาะอินเดียตะวันออก ในปี ๑๖๐๒ ได้จัดตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกขึ้นมีชื่อว่า Dutch East India Company บริษัทนี้ทำหน้าที่ควบคุมการค้าของฮอลันดาในตะวันออกไกลอยู่เป็นเวลานานเกือบ ๒๐๐ ปี ฮอลันดามีจุดมุ่งหมายต่างไปจากโปรตุเกส คือมุ่งแต่ทางด้านค้าขายอย่างเดียวไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสอนศาสนาและพยายามขับอิทธิพลของโปรตุเกสออกจากเอเชียอาคเนย์ บริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดาทำการค้าระหว่างยุโรปกับอินเดียและหมู่เกาะอินเดียตะวันออกโดยไม่มีชาวยุโรปแข่งขันอยู่เป็นเวลานาน ฮอลันดาพยายามผูกไมตรีกับเจ้าเมืองต่าง ๆ ในระยะแรก โดยให้ความช่วยเหลือทางทหารแลกเปลี่ยนกับเอกสิทธิ์ในการค้า ในเกาะชวาบริษัทตั้งตนเป็นเจ้าของ เจ้าเมืองต่าง ๆ เป็นเสมือนเมืองออกซึ่งจะต้องส่งสินค้าพื้นเมืองมาเป็นบรรณาการ พ่อค้าชาติอื่น ๆ ถูกกีดกันมิให้ทำการค้าโดยตรงกับหมู่เกาะชวา ทำให้บริษัทสามารถผูกขาดการค้าได้อย่างสบาย ฮอลันดาจะปกครองเฉพาะเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ เท่านั้น และเรียกผลประโยชน์จากเจ้าผู้ครองแคว้น เจ้าผู้ครองแคว้นนั้น ๆ ก็ต้องไปบังคับเอาจากพลเมืองของตนอีกต่อหนึ่ง ทำความเดือดร้อนให้แก่พลเมืองมากมาย ฮอลันดามักจะเข้าไปยุแหย่ให้แคว้นต่าง ๆ รบพุ่งกันเองเพื่อฮอลันดาจะได้เข้าไปช่วยเหลือหรือแทรกแซง เมื่อช่วยเหลือแล้วก็ขอผลประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ก็ส่งทหารเข้ายึดดินแดนโดยตรง ด้วยวิธีการเช่นนี้ฮอลันดาก็ค่อย ๆ ยึดครองหมู่เกาะชวาไปทีละน้อยจนหมดสิ้น ชวาจึงกลายเป็นอาณานิคมของฮอลันดาไป

ฮอลันดาแทบจะไม่ได้สร้างประโยชน์สิ่งใดแก่ชาวพื้นเมือง นอกจากจะกอบโกยความร่ำรวยใส่ตน รัฐบาลฮอลันดาที่ปกครองชวามักจะบังคับให้ราษฎรเพาะปลูกพืชผลที่รัฐบาลต้องการเช่น อ้อย กาแฟ เป็นต้น ซึ่งเป็นสินค้าที่ซื้อขายในยุโรปได้กำไรดี ฮอลันดาบังคับซื้อสินค้าชาวพื้นเมืองในราคาถูกแล้วนำไปขายแพง บางครั้งถ้าชาวไร่ผลิตสินค้าพืชไร่ออกมากเกินขนาดทำให้ราคาตกต่ำ ฮอลันดาก็บังคับให้เผาไร่สินค้าเหล่านั้นเสียเพื่อพยุงราคาไม่ให้ตกต่ำ ฮอลันดาจะได้กำไรงาม ๆ แต่ผู้ที่เดือดร้อนคือชาวไร่

ล่วงมาถึงกลางศตวรรษที่ ๑๙ ประชาชนในฮอลันดาเริ่มตำหนิวิธีการปกครองของรัฐบาลที่มีต่อหมู่เกาะอินเดียตะวันออก ในปี ๑๘๔๘ ฮอลันดาจึงแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่

ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการคลังเป็นผู้ควบคุมการปกครองอาณานิคม ซึ่งกษัตริย์จะทรงปกครองตามอำเภอใจอย่างแต่ก่อนไม่ได้

ต่อมารัฐบาลได้ตั้งผู้สำเร็จราชการมาทำการปกครองและมีอำนาจเด็ดขาด ครั้นถึง ค.ศ. ๑๙๑๗ ประชาชนได้รับการศึกษาดีได้เรียกร้องที่จะปกครองตนเอง รัฐบาลฮอลันดาจึงอะลุ้มอล่วยดีขึ้น ได้จัดตั้งสภาซึ่งเรียกว่า Volkspadd หรือสมัชชา (Assembly) มีหน้าที่แนะนำผู้สำเร็จราชการในทางการเงิน ผู้สำเร็จราชการจะเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกของสภาครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่งหนึ่งคณะกรรมการท้องถิ่นเป็นผู้เลือกตั้ง คณะกรรมการท้องถิ่นนี้ประกอบด้วยผู้เสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาลมากและอ่านเขียนภาษาฮอลันดาได้

อังกฤษ

พวกพ่อค้าอังกฤษเดินทางมาค้าขายยังเอเชียอาคเนย์ทีหลังฮอลันดา ๕ ปี ในปี ค.ศ. ๑๖๐๐ ได้จัดตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกแห่งกรุงลอนดอน (London East India Company) และพยายามสถาปนาการค้าอย่างมั่นคงในอินเดีย ในราวปี ค.ศ. ๑๖๐๙ ก็ขยายอิทธิพลการค้าเข้าสู่พม่า ต่อมาอังกฤษกับพม่าได้เกิดการปะทะกันหลายครั้งทางพรมแดนอินเดีย–พม่า ทั้งนี้เนื่องมาจากพม่าปราบพวกมอญที่ก่อกบฏ พวกมอญหนีเข้าไปในดินแดนของอังกฤษทางแคว้นอัสสัมและมณีปุระจนเป็นเหตุให้เกิดกระทบกระทั่งกับอังกฤษ ในปี ๑๘๒๓ อังกฤษจึงประกาศสงครามกับพม่า อังกฤษได้ส่งกองทัพเรือเข้ายึดเมืองร่างกุ้งและเมืองท่าต่าง ๆ เช่น สิเรียม เมาะตะมะ ทวาย มะริด เป็นต้น พร้อมกันนั้นก็ได้ชักชวนให้ไทยเข้าช่วยอังกฤษรบกับพม่า ตอนแรกไทยตกลงช่วยอังกฤษ แต่ตอนหลังเกิดขัดใจกับอังกฤษเลยไม่ได้เข้าร่วมสงครามด้วย อังกฤษจึงรบต่อไปตามลำพัง ทางฝ่ายพม่าสู้รบอังกฤษไม่ได้จึงขอยอมสงบศึกในปี ๑๘๒๕ ต้องชดใช้ค่าปรับให้แก่อังกฤษรวมทั้งเสียแผ่นดินแคว้นยะไข่ ทวาย ตะนาวศรี มะริดอีกด้วย

เหตุการณ์ล่วงไปราว ๒๐ ปี พม่าก็เริ่มกดขี่ชาวอังกฤษอีกและไม่ยอมรับรู้สนธิสัญญาที่อังกฤษได้ทำไว้กับพม่า สงครามระหว่างอังกฤษกับพม่าจึงเกิดขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ ในปี ๑๘๕๒ ผลก็คือพม่าเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อีกเช่นเคย อังกฤษประกาศยึดมณฑลพะโครวมทั้งเมืองแปรเข้าอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ

ในปี ๑๘๘๕ เกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่าอีกเป็นครั้งที่ ๓ สาเหตุเนื่องมาจากว่าพม่าข่มเหงชาวอังกฤษและไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ทำกันได้ อีกทั้งพม่าเปลี่ยนแปลงนโยบายคือหันไปสนิทสนมกับฝรั่งเศสซึ่งเป็นคู่แข่งของอังกฤษในสมัยนั้น พม่าได้ให้ผลประโยชน์แก่ฝรั่งเศสมากมาย เช่น อนุญาตให้ฝรั่งเศสตั้งธนาคารขึ้นในพม่า อนุญาตให้ทำเหมืองเพชรพลอย ผูกขาดสินค้าใบชา และยินยอมให้ฝรั่งเศสเก็บภาษีอากรสินค้าซึ่งขึ้นล่องตามลำแม่น้ำเป็นต้น อังกฤษไม่พอใจพม่าเพราะตนเองต้องเสียผลประโยชน์ไปอย่างมากมาย จึงต้องทำสงครามกับพม่าอีก สงครามครั้งนี้เป็นผลทำให้พม่าต้องตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษทั้งประเทศ อังกฤษได้ประกาศรวมพม่าเข้าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดีย เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๘๘๖ และสิ้นอิสรภาพตั้งแต่นั้นมา อังกฤษได้ส่งข้าหลวงมาปกครองพม่าและขึ้นตรงต่ออุปราชแห่งอินเดีย

สมัยที่อังกฤษปกครองพม่า อังกฤษได้บำรุงการศึกษาของพม่าอยู่ไม่น้อย เมื่อชาวพม่าได้รับการศึกษามากเข้า ก็เกิดความรู้สึกในชาตินิยมแรงกล้ามากขึ้นและแพร่หลายเข้าไปในหมู่ประชาชน-ยิ่งพม่าได้เห็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงเช่นไทยและจีนเป็นเอกราช จึงมีความต้องการที่จะดิ้นรนเป็นเอกราชบ้าง อังกฤษก็ไม่ยอมให้ง่าย ๆ ใช้วิธีทั้งปลอบทั้งขู่ชาวพม่ามาช้านานจนกระทั่งอินเดียดิ้นรนที่จะมีสภาการปกครองบ้านเมืองเอง ทางพม่าก็พยายามดิ้นรนใคร่ได้สิทธิเช่นนั้นบ้าง ในที่สุดอังกฤษเห็นว่าจะทนทานต่อไปไม่ไหวจึงได้ร่างรัฐธรรมนูญของพม่าและอินเดียขึ้นใหม่ ให้อินเดียและพม่ามีการปกครองตนเอง แยกพม่าออกจากอินเดียเป็นประเทศหนึ่งต่างหาก แต่ในการปกครองตนเองนี้ อังกฤษยังสงวนสิทธิไว้ ๓ ประการคือ การติดต่อกับต่างประเทศ การคลังของประเทศและทางด้านทหารซึ่งอังกฤษขอเข้าควบคุมอย่างใกล้ชิด

อังกฤษยึดครองมลายู อังกฤษเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในแหลมมลายูโดยเข้ามาขอเช่าเกาะหมาก (เกาะปีนัง) จากพระยาไทรบุรีในปี ๑๗๘๖ ต่อมาในปี ๑๘๐๐ อังกฤษได้ขอซื้อดินแดนบนแหลมมลายูตรงข้ามเกาะหมากจากพระยาไทรบุรี โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันพวกสลัดบูกีสเข้าไปก่อจลาจลในเกาะหมาก อังกฤษพยายามที่จะหาที่เหมาะสำหรับสร้างศูนย์กลางการค้าในเอเชียอาคเนย์ จึงได้ไปเจรจาขอซื้อเกาะสิงคโปร์จากสุลต่านแห่งยะโฮร์ ซึ่งขณะนั้นสิงคโปร์ยังเป็นเกาะร้างไม่มีประโยชน์เท่าใดนัก ในปี ค.ศ. ๑๘๒๔ ฮอสันดาได้ยอม

ยกมะละกาให้แก่อังกฤษเพื่อแลกเปลี่ยนกับเมืองต่าง ๆ ของอังกฤษในหมู่เกาะสุมาตรา ในปี ค.ศ. ๑๘๕๘ อังกฤษได้เลิกบริษัทอินเดียตะวันออก และได้โอนดินแดนเหล่านี้คือ สิงคโปร์ เกาะปีนังและมะละกามาเป็นของรัฐบาลอังกฤษ โดยตรงเรียกว่า เสตรทส์ เซ็ทเทิลเมนต์ (Straits Settlement) มีชาวอังกฤษเป็นผู้สำเร็จราชการโดยตรงเด็ดขาดและเอาสิงคโปร์เป็นเมืองหลวง

อังกฤษพยายามขยายอำนาจเข้าไปสู่รัฐอื่น ๆ ทีละน้อย โดยถือเอาเป็นข้ออ้างในการที่รัฐมลายูอื่น ๆ มีโจรผู้ร้ายชุกชุม เจ้าผู้ครองรัฐหรือสุลต่านไม่สามารถปราบปรามได้โดยปล่อยให้ลุกลามเข้าไปในดินแดนของอังกฤษ อังกฤษจึงส่งกำลังเข้าปราบปรามตามรัฐต่าง ๆ และส่งข้าหลวงใหญ่ไปประจำ บางรัฐก็มีการแย่งชิงราชสมบัติกัน อังกฤษต้องยื่นมือเข้าไปอารักขาความสงบเอารัฐนั้นเป็นรัฐอารักขาอีกทีหนึ่ง ในที่สุด เปรัค สลังงอ เนครี เซมบิลัน ปาหัง ก็ตกเป็นของอังกฤษหมดสิ้น และได้ร่วมกันเข้าเป็นสหพันธรัฐมลายู (Federated Malay States)

ครั้นล่วงมาในปี ๑๙๐๘ ไทยได้ยินยอมยกไทรบุรี ปลิศ กลันตันและตรังกานู ให้แก่อังกฤษเป็นการแลกเปลี่ยนกับอังกฤษที่ยอมยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเฉพาะคนในบังคับอังกฤษ รัฐมลายูทั้งสี่นี้รวมทั้งรัฐยะโฮร์อีกรัฐหนึ่งถือว่าต่างเป็นอิสระแก่กัน ต่างมีรัฐบาลของตนเอง มีสุลต่านหรือราชาปกครอง สุลต่านหรือราชาทรงไว้ซึ่งสิทธิดำเนินการปกครองภายในรัฐของตน อังกฤษเพียงตั้งที่ปรึกษามาประจำเท่านั้น

ฝรั่งเศส

เมื่อฝรั่งเศสทำสงครามแพ้อังกฤษในอินเดียแล้ว จึงหมดอิทธิพลในอินเดียและหันมาสนใจในอินโดจีน ฝรั่งเศสได้ช่วยองเชียงสือปราบกบฏไกเซินจนสำเร็จในปี ๑๘๐๒ และได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าเวียดนามยาลอง พระองค์ทรงโปรดปรานฝรั่งเศสเป็นพิเศษโดยอนุญาตให้พวกพ่อค้าได้รับสิทธิเข้าไปค้าขายในเมืองญวน และพวกมิชชันนารีก็ได้รับสิทธิในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้

เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้ายาลองกษัตริย์พระองค์ใหม่คือพระเจ้ามินมางมิได้โปรดปรานฝรั่งเศสเหมือนพระราชบิดา ทรงรังเกียจชาวฝรั่งเศสเนื่องจากมีชาวฝรั่งเศสบางคนไปสนับ-

สนุนพวกกบฏคิดร้ายต่อพระองค์ พระองค์ได้ประกาศห้ามฝรั่งเศสเข้าประเทศ ที่มีอยู่แล้วในประเทศก็ถูกขับไล่ออกไป พวกที่ขัดขืนก็ถูกประหารอย่างทารุณ นับตั้งแต่นั้นมาพวกบาทหลวงและพวกเข้ารีตก็ถูกประหารหนักยิ่งขึ้น ฝรั่งเศสอดทนไม่ไหวจึงส่งเรือรบมายิงป้อมตามชายฝั่งทะเลในปี ๑๘๕๖ แต่ญวนก็ต่อต้านได้และยิ่งลงมือประหารพวกสเปนกับฝรั่งเศสหนักข้อยิ่งขึ้น ในปี ๑๘๕๘ ฝรั่งเศสกับสเปนจึงร่วมมือกันเข้ายึดไซ่ง่อนไว้ได้ ในขณะที่ญวนกำลังรบกับฝรั่งเศสทางภาคใต้นั้น ทางภาคเหนือก็เกิดจลาจล พระเจ้าตือดึ๊กจึงยอมสงบศึกกับฝรั่งเศสและยอมทำสัญญาสันติภาพ ญวนต้องยกบริเวณไซ่ง่อนให้แก่ฝรั่งเศส ยอมเปิดเมืองท่าทำการค้าอีก ๓ แห่งรวมทั้งต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามเป็นอันมาก ส่วนสเปนนั้นก็ได้รับสิทธิให้เผยแพร่ศาสนาได้โดยเสรี

เมื่อฝรั่งเศสได้ญวนใต้แล้วก็สนใจที่จะได้เขมรไว้เป็นอาณานิคม ในปี ๑๘๖๓ ฝรั่งเศสอ้างว่าเขมรเคยอยู่ในการปกครองของญวนมาก่อน บัดนี้ฝรั่งเศสได้ญวนแล้วจึงขอให้ไทยยอมให้ฝรั่งเศสเป็นผู้บำรุงเขมรร่วมกับไทยแทนญวน ฝ่ายไทยไม่สามารถขัดขืนได้จึงต้องยอม ทั้งสองฝ่ายจึงได้จัดส่งข้าหลวงไปจัดการราชาภิเษกพระเจ้านโรดมพร้อมกัน ต่อมาอีก ๔ ปี คือในเดือนกรกฎาคม ๑๘๖๗ ฝรั่งเศสก็บังคับให้ไทยทำสัญญายอมรับรองอำนาจอารักขาของฝรั่งเศสเหนือเขมร ต่อจากนั้นฝรั่งเศสพยายามแทรกแซงเข้าไปในกิจการบ้านเมืองของเขมรมากขึ้นเป็นลำดับ ในปี ๑๘๘๔ ฝรั่งเศสให้พระเจ้านโรดมกษัตริย์ของเขมรลงนามในสัญญาอยู่ใต้อารักขาของฝรั่งเศส สมเด็จพระเจ้านโรดมไม่มีหนทางขัดขืนได้จึงยอมลงนามในหนังสือสัญญาฉบับนั้น เขมรจึงตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสด้วยประการดังนี้

ทางฝ่ายเมืองญวน ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสได้ยึดครองญวนภาคใต้ไว้ได้แล้ว บรรดาหัวเมืองที่ฝรั่งเศสตีได้และตกเป็นของฝรั่งเศสนั้นได้เกิดกบฏจลาจลขึ้นเพื่อขับไล่ชาวฝรั่งเศสออกไป ฝรั่งเศสจึงถือโอกาสส่งทหารเข้าปราบปรามและยึดแคว้นโคชินไชนา (Cochin China) ได้ทั้งหมด ในปี ๑๘๗๔ ฝรั่งเศสก็เข้าโจมตีและยึดฮานอยจากญวนได้ แต่ขณะนั้นฝรั่งเศสไม่มีกำลังพอที่จะรุกรานญวนต่อไปได้จึงเปิดเจรจาสงบศึกและทำหนังสือสัญญาสันติภาพกับญวน แต่สัญญาฉบับนี้มิได้ทำให้ฝรั่งเศสพอใจ ด้วยในทางปฏิบัติเวียดนามยังทำตนเป็นเมืองขึ้นของจีนอยู่ดังเดิม ความวุ่นวายในตังเกี๋ยทำให้ฝรั่งเศสค้าขายไม่สะดวก นอกจากนั้นการฆ่าบาทหลวงยังมีอยู่อีก

ในระหว่างปี ๑๘๗๓ ได้เกิดกบฏพ่ันเทในเวียดนาม ทำให้พระเจ้าตือดึกต้องขอกำลังทหารจีนมาช่วย จีนได้ช่วยเวียดนามปราบกบฏจนสำเร็จ ในระยะนี้ฝรั่งเศสต้องการขยายอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์ เพื่อทดแทนความปราชัยของตนต่อเยอรมนีในยุโรป จึงคิดจะยึดเวียดนามไว้ ในปี ๑๘๘๒ ฝรั่งเศสได้ส่งกองทหารมายังฮานอยและเข้าโจมตีดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแดงทันที ในปี ๑๘๘๓ ฝรั่งเศสตีได้กรุงเว้ ประกอบกับพระเจ้าตือดึกสิ้นพระชนม์ลง ฝรั่งเศสจึงเข้ายึดครองเวียดนามทั้งหมดไว้ได้โดยง่าย

อย่างไรก็ตาม จีนยังถือว่าเวียดนามเป็นเมืองขึ้นของตน จึงส่งทหารมาสู้รบกับฝรั่งเศส แต่สู้อิทธิพลของฝรั่งเศสไม่ได้จึงยอมทำสัญญาเทียนสินในปี ๑๘๘๔ รับรองสิทธิของฝรั่งเศสเหนือเวียดนาม เวียดนามจึงตกเป็นอาณานิคมตั้งแต่นั้นมา

เมื่อญวนและเขมรตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสหมดสิ้นแล้ว ฝรั่งเศสก็หวังที่จะรวบรัดเอาบรรดาหัวเมืองลาวริมฝั่งแม่น้ำโขงไว้เป็นกรรมสิทธิ์ต่อไป ฝรั่งเศสเหมาเอาว่าดินแดนใดที่เคยส่งบรรณาการแก่เวียดนามต้องตกอยู่ในอาณัติของฝรั่งเศสด้วย ในปี ๑๘๘๘ ฝรั่งเศสยึดสิบสองจุไทย ไทยไม่มีทางต่อต้านจึงต้องยอมให้ฝรั่งเศสยึดไป ในปี ๑๘๙๓ ฝรั่งเศสส่งทหารรุกรานทางแม่น้ำโขงตอนเหนือ ไทยทำการขัดขวางจึงเกิดกรณีพิพาทกันขึ้น และฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบ ๓ ลำเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาจนเกิดการปะทะกันขึ้น ฝรั่งเศสยื่นคำขาดหลายประการทำให้ไทยต้องยินยอมเพราะเห็นแก่เอกราชของประเทศ และได้ตกลงทำสัญญาสันติภาพกันขึ้นที่กรุงเทพ ฯ ผลของการทำสัญญาครั้งนี้ นอกจากไทยต้องใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝรั่งเศสแล้ว ยังต้องเสียดินแดนอีกคือ ดินแดนบนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงรวมทั้งอาณาเขตหลวงพระบางและเวียงจันทน์ ตลอดจนบรรดาเกาะต่าง ๆ ในลำแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๐๗ ไทยกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญากันอีกฉบับหนึ่ง คือฝรั่งเศสยอมเลิกศาลกงสุลและยอมให้คนในบังคับฝรั่งเศสอยู่ใต้อำนาจศาลไทย และเพื่อเป็นการตอบแทน ไทยต้องยกพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส

ในระยะแรกฝรั่งเศสยึดโคชินไชนาเป็นอาณานิคม ส่วนอันนัม ตังเกี๋ย เขมร และหลวงพระบางเป็นดินแดนในอาณัติ แต่เมื่อยึดได้ลาวก็ถือเอาลาวเป็นอาณานิคมอีกแห่งหนึ่ง ต่อมาฝรั่งเศสเห็นว่าการแบ่งเช่นนี้เป็นการยากแก่การปกครอง จึงรวมดินแดนทั้งหมดในปี ๑๘๙๘ เรียกว่าอินโดจีนของฝรั่งเศสโดยจัดให้มีข้าหลวงใหญ่ (Governor-General) ทำ

การปกครองขึ้นตรงต่อกรุงปารีส การรวมตัวกันขึ้นนี้ให้ประโยชน์ต่อลาวซึ่งไม่มีกำลังพอเลี้ยงตัวเอง แต่ดินแดนซึ่งอุดมเช่นไคชินไชนาต้องรับภาระเลี้ยงดินแดนที่ยากจนกว่า ส่วนทางด้านการปกครองภายในนั้นทั้งลาว เขมร และเวียดนามต่างก็มีรัฐบาลของตนปกครองแยกกันอยู่

สมัยที่ฝรั่งเศสปกครองอินโดจีนนั้น ฝรั่งเศสแทบจะไม่ได้สร้างประโยชน์อะไรแก่เขมรและลาวมากนัก ลาวและเขมรยังมีสภาพล้าหลังเหมือนเดิม ทั้งนี้เพราะลาวและเขมรไม่ค่อยมีทรัพยากรธรรมชาติดี ๆ เหมือนเวียดนาม สำหรับเวียดนามนั้นฝรั่งเศสยังสร้างความเจริญให้บ้างแต่ก็ทำเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศส เช่น ปรับปรุงเมืองไฮฟองให้เป็นเมืองท่า จัดสร้างถนน เขื่อน เพื่อช่วยในการเพิ่มผลผลิตข้าว ตลอดจนการทำสวนยาง ซึ่งฝรั่งเศสได้นำเอาวิธีการทำสวนยางในมลายูมาใช้ในเวียดนาม การเพาะปลูกได้ขยายไปทั่วเวียดนามตอนใต้ทำให้ขาดแคลนแรงงาน ฝรั่งเศสได้นำเอาระบบเกณฑ์แรงงานมาใช้ทางแถบสามเหลี่ยมแม่น้ำแดง ทำให้ผู้ที่ถูกเกณฑ์แรงงานต่อต้านฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสได้รีดเก็บภาษีจากชาวเวียดนามอย่างหนักเพื่อส่งไปยังเมืองแม่ พวกนายทุนฝรั่งเศสได้เข้ามาฮุบที่ของชาวไร่ชาวนา ซึ่งมีฐานะยากจนอยู่แล้วไปสร้างเป็นฟาร์มขนาดใหญ่หรือทำไร่ขนาดใหญ่เช่นสวนยางพาราเป็นต้น ชาวเวียดนามจึงต้องเช่าที่ดินของตนเองจากนายทุนฝรั่งเศสอีกทีหนึ่ง หรือไม่ก็ไปเป็นกรรมกรรับจ้างนายทุนฝรั่งเศส การปลูกข้าวได้รับผลดีทางแถบสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำโขง เพราะฝรั่งเศสได้นำเอาเทคนิคการปลูกข้าวใหม่ ๆ มาใช้ตลอดจนปรับปรุงระบบการชลประทาน ทำให้เพิ่มผลผลิตได้มาก เช่นในปี ๑๘๘๐ เวียดนามส่งสินค้าข้าวออกนอกประเทศถึง ๒๘๐,๐๐๐ ตัน ในปี ๑๙๐๐ ส่งออก ๗๔๗,๐๐๐ ตัน ในปี ๑๙๓๗ ส่งออกนอกประเทศถึง ๑,๕๔๘,๐๐๐ ตัน[๒]

ฝรั่งเศสได้จัดตั้งโรงเรียนประถมขึ้นไม่มากนักในเวียดนาม ชาวเวียดนามเป็นจำนวนน้อยที่ได้รับการศึกษา การศึกษาในเวียดนามนั้นใช้ตำราฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ ห้ามสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยเด็ดขาด (เพราะจะทำให้ชาวเวียดนามเกิดความรู้สึกชาตินิยม) มหาวิทยาลัยฮานอยจัดการศึกษาแบบฝรั่งเศสผลิตนักกฎหมาย และนักวิทยาศาสตร์ออกมาไม่มากนัก โรงเรียนมัธยมในไซ่ง่อนและฮานอยมีนักเรียนชาวเวียดนามกับชาวฝรั่งเศสเรียนรวม

---

๒ Richard Haris *History Today* February, 1955, p. 91

กันครึ่งต่อครึ่ง จึงเห็นได้ว่าการศึกษาของเวียดนามได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสมาก แม้กระทั่งเบาได๋ (Bao Dai) อดีตจักรพรรดิของเวียดนามก็ได้รับการศึกษาจบชั้นมหาวิทยาลัยจากฝรั่งเศส และพวกชนชั้นปัญญาชนเวียดนามส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากฝรั่งเศสแทบทั้งสิ้น[๓]

ฝรั่งเศสได้กอบโกยผลประโยชน์จากอินโดจีนไปอย่างมากมาย ขณะเดียวกันพยายามหาทางที่จะป้องกันมิให้ชาวอินโดจีนดิ้นรนหรือเรียกร้องเอกราช โดยการมอมเมาสิ่งผิด ๆ ให้แก่ชาวอินโดจีน เช่นฝิ่นให้ชาวลาว เขมร ญวนนอนหลับตอนกลางวันซึ่งยังติดเป็นนิสัยจนถึงทุกวันนี้ ให้สูบฝิ่นอย่างเสรี มอมเมาโดยให้เล่นการพนันและเก็บภาษีเป็นผลประโยชน์ของฝรั่งเศส การที่ฝรั่งเศสพยายามมอมเมาสิ่งผิด ๆ ให้แก่ชาวอินโดจีน ก็เพื่อที่จะให้ชาวอินโดจีนลืมความยากแค้นที่ถูกฝรั่งเศสปกครอง และเพื่อมิให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในการดิ้นรนเพื่ออิสรภาพ ถึงอย่างไรก็ตามชาวเวียดนามมีความรู้สึกเกลียดชังฝรั่งเศสมากที่สุด และต้องการที่จะกอบกู้เอกราช ชาวเวียดนามพยายามเรียกร้องของเอกราชเรื่อยมา แต่ยิ่งเรียกร้องฝรั่งเศสก็ยิ่งปกครองเข้มงวดมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

กำเนิดลัทธิชาตินิยมในเอเชียอาคเนย์

ก่อนที่ฝรั่งจะเข้ามายึดครองเอเชียอาคเนย์ ชาวเอเชียอาคเนย์ไม่รู้จักคำว่า "ชาตินิยม" ไม่รู้จักคำว่า "ชาติ" เพราะสภาพทางการเมืองยังไม่ได้รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนมีลักษณะแตกแยกเป็นแว่นแคว้น ต่างคนต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน ครั้นชาติตะวันตกเข้าปกครองเอเชียอาคเนย์ก็ปกครองดินแดนเหล่านี้เป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น ชาวพื้นเมืองต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน และมีนายคนเดียวกัน กล่าวได้ว่าเอเชียอาคเนย์ภายใต้การปกครองของตะวันตกเป็นช่วงระยะที่มีความสงบที่สุด การทำสงครามแย่งชิงอำนาจหรือรุกรานซึ่งกันและกันดังแต่ก่อนก็หมดสิ้นไป นับว่าเป็นช่วงระยะที่ชาวเอเชียอาคเนย์ได้หันมาคิดถึงตนเองมากที่สุดได้เรียนรู้ถึงความบกพร่องของตน พร้อมกันนั้นความคิดใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้นหลายอย่าง ซึ่งเป็นความคิดที่เกิดขึ้นเป็นผลเนื่องมาจากการอยู่ใต้อิทธิพลของตะวันตก ความคิดที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือความคิดในการต้องการเป็นอิสรภาพ ไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจใคร ความคิดที่ว่านี้ก็มาจากการได้เห็นได้ศึกษาได้เรียนรู้ถึงสังคมประเพณีวัฒนธรรมตะวันตก รู้ว่าชาว

---

๓ Ibid p. 93

ตะวันตกนั้นเป็นชาติที่มีอิสระเสรีภาพ แต่ขณะเดียวกันชาวตะวันตกก็ไปปกครองชนชาติที่ด้อยกว่าตนอย่างกดขี่

ชาวพื้นเมืองของเอเชียอาคเนย์ได้มีโอกาสศึกษาภาษาของชาติตะวันตกที่ปกครองตน จึงทำให้สามารถอ่านหนังสือภาษาชาติตะวันตกได้ ชาวพื้นเมืองบางคนมีโอกาสเดินทางไปศึกษายังยุโรป ได้ไปเห็นความเจริญก้าวหน้าของยุโรปตลอดจนความคิดทางด้านเสรีนิยมของชาวยุโรปจึงนำประสบการณ์ที่ตนได้รับกลับมาเผยแพร่ในประเทศของตน ดังนั้น จึงทำให้ความรู้สึกนึกคิดทางด้านชาตินิยมฝังอยู่ในใจของชาวเอเชียอาคเนย์เพิ่มขึ้นทีละน้อย ๆ

การศึกษาแผนใหม่ทำให้ชาวเอเชียอาคเนย์รับเอาความคิดเห็นทางการเมืองใหม่ๆ เข้ามา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดที่อยากจะได้มีสิทธิปกครองตนเอง ชาวเอเชียอาคเนย์ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับการปฏิวัติในฝรั่งเศส อังกฤษ และสงครามกู้ชาติในอเมริกาก็ยิ่งเป็นการกระตุ้นและเร้าใจให้ชาวเอเชียอาคเนย์ต้องการที่จะได้รับเสรีภาพ

ในช่วงที่ฝรั่งปกครองเอเชียอาคเนย์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในเอเชียอาคเนย์อย่างขนานใหญ่ มีการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นอย่างมากมายและได้รับการส่งเสริมให้ส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ ไทย พม่า เวียดนาม และเขมร ส่งสินค้าข้าวออกจำหน่ายต่างประเทศนับเป็นล้าน ๆ ตัน มลายูและอินโดนีเซียผลิตยางพาราวมกันเท่ากับ ๔๐% ของโลกในปี ๑๙๓๘[๔]

ชาติตะวันตกได้นำเอาเทคนิคใหม่ๆ และเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิตทำให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้นมาคืออาชีพอุตสาหกรรม ทำให้เกิดชนชั้นกรรมกรและการขายแรงงาน แต่ผลเสียที่ตามมาคือผลิตผลอุตสาหกรรมเช่นเสื้อผ้า ซึ่งผลิตจำหน่ายในราคาต่ำได้ทำลายอุตสาหกรรมทอผ้าในครอบครัวของชาวพื้นเมือง ทำให้ประชากรต้องหันไปพึ่งอาชีพกสิกรรมเป็นหลัก สภาพของชาวไร่ชาวนาและกรรมกรในโรงงานก็ยังยากจนเหมือนเช่นเดิม สวัสดิการต่างๆ ไม่ได้รับการเหลียวแลจากผู้ปกครองเท่าใดนัก ประชากรที่อยู่ใต้การปกครองของอังกฤษนับว่าได้รับการกดขี่น้อยกว่าประชากรที่อยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ฮอลันดา

อย่างไรก็ตาม นับว่าชาวเอเชียอาคเนย์ได้เรียนรู้ระบบเศรษฐกิจจากชาวตะวันตกอยู่มาก ซึ่งเป็นรากฐานในการที่ชาวเอเชียอาคเนย์ได้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองภายหลังได้รับเอกราชจากชาติตะวันตกแล้ว

---

๔ บี. อาร์ เพิร์ล *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์* (เรืองแปล) หน้า ๑๕๓—๑๕๔

ญี่ปุ่นได้พัฒนาชาติของตนเจริญอย่างรวดเร็วภายหลังจากที่เปิดประเทศแล้ว ทำให้ชาวเอเชียอาคเนย์มองดูญี่ปุ่นด้วยความชื่นชม การที่ญี่ปุ่นสามารถเอาชนะรุสเซียได้ในสงครามรุสเซีย–ญี่ปุ่นเมื่อปี ๑๙๐๕ ทำให้ชาวเอเชียมีความตื่นตัวในเรื่องชาตินิยมมาก เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าฝรั่งตะวันตกก็มิได้เก่งกาจไปกว่าชาวเอเชียเสียทุกอย่าง การปฏิวัติของ ดร. ซุนยัดเซ็นในจีนเมื่อปี ๑๙๑๑ เป็นการกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดทางด้านชาตินิยมและเสรีนิยมแก่ชาวเอเชียอาคเนย์เช่นเดียวกัน

สงครามโลกครั้งที่ ๑ (๑๙๑๔–๑๙๑๘) มีส่วนสำคัญในการสร้างลัทธิชาตินิยมเจริญงอกงามในเอเชีย เพราะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหาชาตินิยมและปัญหาของชาวยุโรปหลายครั้งที่กรุงปารีสและที่อื่น ๆ การจัดตั้งสันนิบาตแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของนานาชาติในการที่จะผดุงสันติภาพของโลกและของประเทศต่าง ๆ สันนิบาตชาติมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความเสมอภาคในบรรดาประเทศต่าง ๆ โดยเท่าเทียมกัน ซึ่งตรงกับความใฝ่ฝันของชาวเอเชียอาคเนย์

ญี่ปุ่นในฐานะผู้สร้างความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรงแก่ชาวเอเชียอาคเนย์

ก่อนที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นเป็นชาติเดียวในเอเชียที่มีความรู้สึกทางด้านชาตินิยมอย่างรุนแรงจัด ญี่ปุ่นปกครองประเทศด้วยระบบทหารและมีความใฝ่ฝันทะเยอทะยานที่จะขับไล่ฝรั่งตะวันตกให้ออกไปจากเอเชีย ถึงกับประกาศสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชีย คือการจัดตั้ง "วงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา" ซึ่งกินอาณาเขตครอบคลุมถึงดินแดนของประเทศต่าง ๆ เช่น จีน ไทย พม่า อินโดจีน มลายู หมู่เกาะอินเดียตะวันออก (อินโดนีเซีย) ฟิลิปปินส์ นิวกินี ออสเตรเลีย และเกาะต่าง ๆ ญี่ปุ่นต้องการที่จะเป็นผู้นำในกลุ่มนี้ ญี่ปุ่นได้โฆษณาให้ชาวเอเชียอาคเนย์เห็นถึงความเลวร้ายของลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตกและเรียกร้องให้ร่วมมือกับญี่ปุ่นในการขับไล่จักรวรรดินิยมผิวขาวให้ออกไปจากเอเชีย

การที่ญี่ปุ่นได้เรียกร้องให้ชาวเอเชียอาคเนย์ร่วมมือกับตนในการต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกและสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชียโดยญี่ปุ่นเป็นผู้นำนั้น ญี่ปุ่นได้รับผลสำเร็จไม่มากนัก ผู้นำการกู้เอกราชของเอเชียอาคเนย์บางคนก็ไปร่วมงานกับญี่ปุ่น แต่บางคนก็

ต่อต้าน เพราะเห็นว่าพฤติกรรมของญี่ปุ่นที่เคยรุกรานจีน เกาหลี ย่อมแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นก็เป็นนักจักรวรรดินิยมเช่นเดียวกัน ชาวเอเชียอาคเนย์ไม่ไว้ใจญี่ปุ่นมากนัก แต่อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นได้แสดงเจตจำนงที่จะขับไล่พวกผิวขาวออกจากเอเชียก็ตรงกับความต้องการของชาวเอเชียอาคเนย์ที่ถูกผิวขาวปกครอง

ความคิดในการสร้างระเบียบใหม่ของเอเชียที่ญี่ปุ่นวาดภาพไว้ก็คือ ญี่ปุ่นจะแทรกซึมความคิดของญี่ปุ่นไปสู่พลเมืองของเอเชีย แทรกซึมทางด้านวัฒนธรรม กระตุ้นให้ชาวพื้นเมืองต่อต้านตะวันตก และสำนึกในความเป็นชาติของตน

ในประเทศไทยลัทธิชาตินิยมแตกต่างไปจากประเทศอื่น แม้ว่าประเทศไทยจะมิได้ตกเป็นเมืองขึ้นของตะวันตก แต่ประเทศไทยก็ได้รับผลจากความกดดันของมหาอำนาจตะวันตกที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้านของไทย การที่อังกฤษและฝรั่งเศสเชือดเฉือนดินแดนไทยทำให้ไทยสามารถรวมกันได้ ส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดในการสร้างลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย ก็คือการที่ไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง ผูกพันจิตใจของชาวไทยให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเทศไทยมีความแตกต่างในทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษาน้อยที่สุดในเอเชียอาคเนย์ ในปี ๑๙๔๑ รัฐบาลไทยต้องตกอยู่ใต้บงการของญี่ปุ่นและทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทย แต่สัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระหว่างสงครามดำเนินไปด้วยดี ลัทธิชาตินิยมของไทยเกิดขึ้นเพราะได้เห็นญี่ปุ่นแสดงอำนาจบาตรใหญ่และตั้งกองทหารไว้ในประเทศไทยนั่นเอง[๕]

ในเดือนธันวาคม ๑๙๔๑ ญี่ปุ่นเปิดฉากโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ของสหรัฐ เป็นการเริ่มต้นสงครามภาคแปซิฟิก จากนั้นญี่ปุ่นก็ส่งทหารยกพลขึ้นบกโจมตีเอเชียอาคเนย์ ในระยะแรกญี่ปุ่นประสบความสำเร็จอย่างงดงาม สามารถขับจักรวรรดินิยมผิวขาวออกจากเอเชียอาคเนย์ได้สำเร็จ ญี่ปุ่นสามารถเข้ายึดครองแหลมมลายู ไทย พม่า ฟิลิปปินส์ อินโดจีน อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และหมู่เกาะต่าง ๆ ในภาคพื้นแปซิฟิก

ชัยชนะของญี่ปุ่นในระยะแรกได้ทำลายอาณานิคมของตะวันตกอย่างหมดสิ้น การที่ตะวันตกถูกขับไล่ออกไปจากเอเชียอาคเนย์อย่างน้อยก็ชั่วระยะหนึ่งได้ก่อให้เกิดกำลังใจแก่ประชาชนในเอเชียในความพยายามต่อสู้เพื่อเอกราช ผู้นำเอเชียอาคเนย์บางกลุ่มมีความเชื่อ

---

๕ William L. Holland *Asian Nationalism and the West* pp. 4–10

อยู่เหมือนกันว่าญี่ปุ่นอาจจะเป็นผู้ช่วยเหลือในการต่อสู้เพื่อเอกราชได้ การยึดครองของญี่ปุ่นได้นำเอกราชมาให้ชาวเอเชียอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เป็นการโหมโรงให้เกิดการต่อสู้เพื่อเอกราชในเวลาต่อมา ประชาชนเป็นจำนวนมากพากันต้อนรับญี่ปุ่นอย่างกระตือรือร้น ยกเว้นในฟิลิปปินส์มีอยู่ไม่มากนัก

วิธีการยึดครองประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ของญี่ปุ่นไม่เหมือนกัน ในพม่าและฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นสถาปนาระบบการปกครองเอกราชให้แก่ประเทศทั้งสองโดยญี่ปุ่นเป็นผู้ควบคุมทางอ้อม ในปี ๑๙๔๓ ในอินโดจีนญี่ปุ่นกับรัฐบาลวิชีของฝรั่งเศสได้ตกลงยินยอมให้ฝรั่งเศสปกครองอินโดจีนต่อไปจนถึงเดือนมีนาคม ๑๙๔๕ หลังจากนั้นเวียดนาม เขมร และลาวก็ประกาศเอกราชจัดตั้งรัฐบาลของตนขึ้นใหม่ แต่ญี่ปุ่นเข้าควบคุมโดยตรง ในอินโดนีเซียญี่ปุ่นเข้าปกครองโดยตรง โดยไม่ยอมให้ชาวพื้นเมืองปกครองตนเอง ญี่ปุ่นจึงต้องเผชิญกับพวกชาตินิยมอินโดนีเซียซึ่งต่อต้านญี่ปุ่นอย่างรุนแรง ในตอนปลายสงครามญี่ปุ่นตระเตรียมที่จะให้อินโดนีเซียประกาศเอกราชแต่ญี่ปุ่นก็แพ้สงครามเสียก่อน ชาวอินโดนีเซียจึงประกาศเอกราชด้วยตนเองก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมแพ้อย่างเป็นทางการ ๒ วัน[๖]

แม้ว่าลาว เขมร เวียดนาม ฟิลิปปินส์ พม่า อินโดนีเซีย ประกาศอิสรภาพและมีความชื่นชมยินดีในเอกราชของตนชั่วระยะเวลาอันสั้นก็ตาม แต่ก็ทำให้ชนชาติเหล่านี้มีความรู้สึกชาตินิยมมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นครั้งแรกที่ได้มีโอกาสปรับปรุงกลไกของการปกครองและบริหารด้วยตนเอง เช่นในพม่าและฟิลิปปินส์ กองทัพแห่งชาติได้รับการปรับปรุงให้มีระเบียบวินัยและมีผู้นำเป็นชาวพื้นเมือง ในโรงเรียนต่าง ๆ ก็นำเอาภาษาพื้นเมืองมาใช้เรียนแทนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนธงชาติอันเป็นสัญญลักษณ์ของชาติได้ถูกชักขึ้นสู่ยอดเสาอีกครั้งหนึ่ง[๗]

เอเชียอาคเนย์ต่อต้านญี่ปุ่น ในตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชาวเอเชียเริ่มรู้แล้วว่าญี่ปุ่นซึ่งอวดอ้างตัวเองเป็นมหาพันธมิตรต่อชาวเอเชียนั้น แท้ที่จริงแล้วก็คือจักรวรรดินิยมเช่นเดียวกับประเทศตะวันตก ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ญี่ปุ่นได้เข้ายึดครองเศรษฐกิจได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวเอเชียอาคเนย์มากมาย และควบคุมชาวพื้นเมืองอย่างใกล้ชิดไม่ให้เอกราชอย่างแท้จริง รัฐบาลของประเทศเอเชียอาคเนย์ที่ตั้งขึ้นในระหว่าง

---

๖ John Kerry King *Southeast Asia in Perspective* pp. 37–39

๗ *loc. cit.*

สงครามก็ล้วนแล้วแต่เป็นรัฐบาลหุ่นของญี่ปุ่นซึ่งมีญี่ปุ่นบงการอยู่เบื้องหลัง ด้วยเหตุนี้ความนิยมญี่ปุ่นที่มีอยู่ในระยะแรก ๆ ก็แทบจะไม่มีเหลือ ในปี ๑๙๔๕ ชาวเอเชียอาคเนย์ได้หันไปต่อต้านญี่ปุ่น แม้ว่าญี่ปุ่นจะเข้าควบคุมการบริหารประเทศ และส่งเสริมหัวหน้าพวกชาตินิยมสนับสนุนกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ ก็ตามแต่ญี่ปุ่นก็ไม่สามารถปลูกฝังความนิยมญี่ปุ่นลงไปในจิตใจของชาวเอเชียอาคเนย์ได้ ญี่ปุ่นคือนักจักรวรรดินิยมซึ่งเข้ามาแทนที่ตะวันตกการที่ญี่ปุ่นประสบความล้มเหลวเป็นเพราะญี่ปุ่นคาดการณ์ผิดเกี่ยวกับธรรมชาติและพลังของชาตินิยมในเอเชียอาคเนย์

ในมลายู ความรู้สึกทางด้านชาตินิยมไม่รุนแรงนัก ทั้งนี้เป็นเพราะ

๑. *สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ชาวมลายูไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อเกี่ยวข้องกัน*

๒. *อังกฤษไม่ได้ปกครองชาวมลายูโดยตรง เพราะมีสุลต่านปกครองแบ่งออกเป็นรัฐ ๆ*

๓. *การแตกแยกทางเชื้อชาติระหว่างมาเลย์และชาวจีน ซึ่งมีจำนวนเท่า ๆ กัน*[๔]

เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดแหลมมลายูในปี ๑๙๔๑ ชาวมลายูไม่มีบทบาทสำคัญเท่าใดนักในการต่อต้านพวกญี่ปุ่น แต่พวกที่ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างรุนแรงคือพวกชาวจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งทำสงครามใต้ดินสู้รบกับญี่ปุ่น แอบซุ่มโจมตีทหารญี่ปุ่นตามแถบภูเขาและป่าทึบ ทหารจีนก็กมินตั๋งร่วมด้วยทหารอังกฤษกระโดดร่มลงปฏิบัติการเป็นกองโจรในป่าทึบมลายู และคอยตัดการลำเลียงของกองทหารญี่ปุ่นตลอดเวลา

ในพม่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนการรุกรานของญี่ปุ่น กองทัพพม่าส่วนใหญ่ยังจงรักภักดีต่ออังกฤษ เช่นเดียวกับชนเผ่าต่าง ๆ ในพม่าได้ช่วยเหลืออังกฤษในการต่อต้านญี่ปุ่นเป็นอย่างดี นายทหารอังกฤษควบคุมทหารกะเหรี่ยงแต่งเป็นกองโจรทำสงครามกองโจรต่อต้านญี่ปุ่นจนสิ้นสงครามโลก

ในอินโดจีน สันนิบาตเวียดมินห์ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ ดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นในแถบตังเกี๋ย พวกเวียดมินห์ได้รับอาวุธและได้รับการฝึกฝนจากสหรัฐอเมริกา พวกกองโจรเวียดมินห์ได้ให้ความช่วยเหลือสัมพันธมิตรเป็นอย่างดี

---

๔ William L. Holland *op. cit.* p. 4–10

ในอินโดนีเซีย ขบวนการกู้ชาติได้แบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งมีผู้นำคือ ซูการ์โนกับแฮตตา ได้ร่วมมือกับญี่ปุ่น เพื่อดำเนินการกอบกู้เอกราชให้แก่อินโดนีเซีย อีกพวกหนึ่งมีสจาห์เรอร์ (Sjahrir) และ สจาริฟุดดิน (Sjarifuddin) เป็นหัวหน้าต่อต้านญี่ปุ่น แต่ร่วมมือกับกลุ่มของซูการ์โน

ในประเทศไทย *นายปรีดี พนมยงค์* ได้ลาออกจากรัฐมนตรีคลังเมื่อ *จอมพล ป. พิบูลสงคราม* ประกาศเข้าข้างญี่ปุ่น นายปรีดีได้เข้าร่วมกับพวกเสรีไทยในสหรัฐและอังกฤษโดยพยายามจะจัดตั้งรัฐบาลเสรีไทยทางภาคเหนือแต่ก็ประสบความล้มเหลว สัมพันธมิตรได้รับความช่วยเหลือจากพวกเสรีไทยในการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่มาก พวกเสรีไทยได้ช่วยเหลือเชลยศึกสัมพันธมิตรเมื่อตอนที่ก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะเป็นอย่างดี

ในระยะแรกของสงครามโลก ญี่ปุ่นได้เข้ายึดครองประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ได้หมด แต่พอถึงปี ๑๙๔๒ สัมพันธมิตรก็เริ่มตีโต้ ในปี ๑๙๔๓ สัมพันธมิตรก็เตรียมกวาดล้างกองทัพญี่ปุ่นให้หมดสิ้นไปจากแปซิฟิก ญี่ปุ่นได้เริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองเอเชียอาคเนย์เสียใหม่ โดยการเอาใจประชาชนประเทศเหล่านี้ไว้สำหรับต่อต้านสัมพันธมิตร วิธีการของญี่ปุ่นก็คือจัดตั้งรัฐบาลหุ่นและประกาศอิสรภาพให้แก่ประเทศต่าง ๆ ในวันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๔๓ พม่าก็ได้รับอิสรภาพ โดยมี ดร. บามอ (Dr. Ba Maw) เป็นประธานาธิบดี แต่ไม่มีการประกาศรัฐธรรมนูญใหม่ แท้ที่จริงแล้วการบริหารประเทศต้องตกอยู่ในกำมือของโกตะระ โอกาวะ (Dr.Gotara Ogava) อดีตรัฐมนตรีญี่ปุ่นเป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลังในตำแหน่งที่ปรึกษาสูงสุดของรัฐบาลพม่า ในทำนองเดียวกันญี่ปุ่นก็ช่วยประกาศเอกราชจอมปลอมให้แก่ฟิลิปปินส์เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๑๙๔๓ โดยมี Jose P. Laurel เป็นประธานาธิบดี[๕]

การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์

อินโดนีเซีย

ชาวอินโดนีเซียได้พยายามต่อสู้เพื่อเอกราชให้หลุดพ้นจากอาณานิคมของฮอลันดาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ กล่าวคือในปี ค.ศ. ๑๙๑๒ พวกลูกครึ่งในอินโดนีเซียได้

---

๕ D.G.E. Hall *A History of Southeast Asia* pp. 769–783

ตั้งสมาคมต่อต้านฮอลันดามีชื่อว่า National Indes Party มีสำนักงานใหญ่ที่อินโดนีเซีย และมีสาขาอยู่ที่ฮอลันดา ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวอินโดนีเซีย และนักศึกษาอินโดนีเซียที่ไปศึกษาอยู่ที่ฮอลันดา

ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๒๖ เกิดปฏิวัติขึ้นที่สุมาตรา รัฐบาลฮอลันดาสั่งกวาดล้างพวกกู้ชาติเป็นการใหญ่ มีผู้ถูกจับกุมประมาณ ๑๓,๐๐๐ คน และถูกเนรเทศไปยังนิวกินีดินแดนซึ่งเต็มไปด้วยโรคไข้จับสั่น สมาคม National Indes Party ก็ถูกกวาดล้างไปด้วย

พวกนักศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องเอกราชมากที่สุด ผู้นำนักศึกษาที่สำคัญคือ มูฮัมมัด แฮตตา ได้จัดตั้งสมาคมบรีฮิมปูนันที่ฮอลันดา ตอนแรกมีบทบาทในการเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างนักศึกษาอินโดนีเซียกับนักศึกษาฮอลันดา ตอนหลังสมาคมนี้เปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมชวาหนุ่ม โดยมีซูการ์โนเป็นสมาชิกด้วย ซูการ์โนผู้นี้เป็นผู้ที่พูดจาคารมคมคายดี เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เขาชอบเขียนบทความปลุกใจชาวอินโดนีเซียในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ และเดินทางไปปาฐกถาในที่ต่าง ๆ โจมตีการปกครองของฮอลันดา จึงทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังในหมู่นักศึกษาและประชาชนอย่างรวดเร็ว

ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๒๗ ซูการ์โนได้ก่อตั้งองค์การชาตินิยมแห่งอินโดนีเซียขึ้นและมีสาขากระจายไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว ในปี ๑๙๒๘ จึงได้เปลี่ยนชื่อเสียใหม่ว่า "พรรคชาตินิยมแห่งอินโดนีเซีย" และประกาศต่อสู้เพื่อเอกราชของอินโดนีเซียอย่างเปิดเผย ขณะเดียวกันซูการ์โนก็พยายามรวบรวมพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีแนวนโยบายต่อสู้เพื่อเอกราชรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนสำเร็จ เป็นสหพันธ์แห่งพรรคการเมืองของชาติอินโดนีเซีย (P.P.P.K.I.) โดยมีซูการ์โนเป็นประธานสหพันธ์ เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของฮอลันดาทราบเรื่องเข้าก็รู้สึกตกใจมาก จึงสั่งจับกุมซูการ์โนกับพรรคพวกรวมทั้งแฮตตาด้วย ในปี ๑๙๒๙ ซูการ์โนกับพรรคพวกบางคนก็ถูกจำคุก แต่อยู่ไม่นานก็ได้รับการปลดปล่อย เมื่อได้รับอิสระซูการ์โนก็เรียกร้องเอกราชต่อไปอีก ในเดือนสิงหาคม ๑๙๓๓ เขาจึงถูกจับกุมอีกครั้งหนึ่ง และครั้งนี้ถูกเนรเทศไปอยู่เกาะฟลอเรส (Flores)

ในปี ๑๙๓๙ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ระเบิดขึ้นในยุโรป กองทัพนาซีเข้ายึดครองฮอลันดา ระยะนี้ฮอลันดาเอาอกเอาใจชาวอินโดนีเซียมากขึ้น พรรคการเมืองต่าง ๆ เรียกร้องให้จัดตั้งรัฐสภาแห่งชาติ พวกกู้ชาติฉวยโอกาสยื่นเงื่อนไขต่อรัฐบาลฮอลันดาเพื่อ

ให้มีรัฐสภาโดยการเลือกตั้ง และให้พรรคการเมืองทุกพรรคมีผู้แทนอยู่ในรัฐสภา แต่ฮอลันดาพยายามหน่วงเหนี่ยวไม่ยอมให้ชาวอินโดนีเซียได้รับสิทธิทางการเมืองง่าย ๆ

ในเดือนมกราคม ๑๙๔๒ ญี่ปุ่นบุกอินโดนีเซีย ทหารฮอลันดาสู้ได้เพียง ๘ วัน ก็ยอมแพ้ ระยะนี้ชาวอินโดนีเซียได้หันไปร่วมมือกับญี่ปุ่น เพราะได้รับอิสระเสรีภาพมากขึ้น ญี่ปุ่นกำลังเอาใจชาวอินโดนีเซีย และได้ปลดปล่อยนักโทษการเมืองที่ฮอลันดาจับขังไว้ให้เป็นอิสระจนหมดสิ้น ซูการ์โนกับแฮตตาจึงมีโอกาสดำเนินงานเพื่อกู้เอกราชอีกครั้งหนึ่ง ผู้นำอินโดนีเซียไม่ไว้ใจญี่ปุ่นเท่าใดนัก แต่จำเป็นที่จะต้องผูกมิตรกับญี่ปุ่น เพื่อหวังที่จะให้ญี่ปุ่นสนับสนุนการประกาศอิสรภาพ แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ค่อยไว้ใจผู้นำอินโดนีเซียเช่นเดียวกัน ญี่ปุ่นยอมให้พวกกุชาติจัดตั้งองค์การต่าง ๆ แต่ญี่ปุ่นขอเข้าควบคุมการดำเนินงาน ในปี ๑๙๔๓ ญี่ปุ่นยินยอมให้ซูการ์โนจัดตั้งสภาที่ปรึกษากลางขึ้น เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่ญี่ปุ่นก่อนที่ญี่ปุ่นจะปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารใด ๆ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๑๙๔๕ ญี่ปุ่นประกาศยอมจำนนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างเด็ดขาด อีก ๒ วันต่อมา คือวันที่ ๑๗ สิงหาคม ซูการ์โนก็ประกาศเอกราช ทหารญี่ปุ่นมิได้ขัดขวางแต่อย่างใด เพราะรู้อยู่แก่ใจว่าไม่สามารถที่จะปกครองอินโดนีเซียต่อไปได้ อินโดนีเซียประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งร่างขึ้นตามแนวทางหลักปัญจศีลของซูการ์โน ซึ่งมีอยู่ ๕ ข้อ ดังนี้คือ

๑. ถือพระเจ้า ๒. นิยมในนานามนุษยชาติ ๓. นิยมชาติ ๔. ประชาธิปไตย ๕. ยุติธรรมแก่สังคม

ซูการ์โนได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย โดยมีแฮตตาเป็นรองประธานาธิบดี

ปลายเดือนกันยายน ๑๙๔๖ กองทัพสัมพันธมิตรซึ่งมีทหารอังกฤษ และทหารอินเดียก็ยกพลขึ้นบกที่อินโดนีเซียเพื่อปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น ทางฝ่ายฮอลันดาประกาศไม่ยอมรับรู้การประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย และได้ยกทหารขึ้นบกที่อินโดนีเซียอีกครั้งหนึ่ง จึงเกิดปะทะกับทหารอินโดนีเซีย ทั้งสองฝ่ายได้สู้รบกันอย่างรุนแรง ซูการ์โนประกาศไม่ยอมให้อินโดนีเซียกลับไปอยู่ใต้อำนาจของฮอลันดาอีกโดยเด็ดขาด ผลของการสู้รบปรากฏว่าฮอลันดาไม่สามารถเอาชนะอินโดนีเซียได้ เพราะอินโดนีเซียไม่เหมือนเดิมเสียแล้ว ทหาร

ได้รับการผึกจากญี่ปุ่นและมีอาวุธดี ๆ ของญี่ปุ่นใช้ ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๖ ทั้งสองฝ่ายจึงเบิดการเจรจากันโดยมีอังกฤษเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และยุติลงความกันได้โดยลงนามในข้อตกลง "ลิงกาดยาตี" (Linggadjati Agreement) ฮอลันดายอมรับรองรัฐบาลอันชอบด้วยกฎหมายของอินโดนีเซีย เหนือเกาะชวา สุมาตรา และมาดูระ หลังจากลงนามในสัญญาแล้ว ฮอลันดาก็มิได้ปฏิบัติตามสัญญา โดยคิดว่าตนเองเข้มแข็งพอที่จะปราบอินโดนีเซียได้ ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๔๗ ทั้งสองฝ่ายจึงเริ่มปะทะกันอีก ประเทศต่าง ๆ ตำหนิการกระทำของฮอลันดา นายเนห์รูนายกรัฐมนตรีอินเดียได้ร้องเรียนไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติและในเวลาเดียวกันก็เรียกประชุมประเทศเอเชีย แอฟริกาที่ได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่นิวเดลฮีด้วย ที่ประชุมลงมติให้ฮอลันดาปล่อยนักโทษการเมืองที่กักขังไว้ทั้งหมด และให้รัฐบาลอินโดนีเซียบริหารประเทศโดยเสรี คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาข้อพิพาทซึ่งประกอบด้วยออสเตรเลีย เบลเยียม สหรัฐ คณะกรรมการ ฯ ได้ไกล่เกลี่ยให้สองฝ่ายประนีประนอมกัน และได้ลงนามในสัญญาเรนวิลล์ เมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๔๘ โดยสหรัฐเป็นผู้ช่วยเหลือการเจรจาครั้งนี้เป็นอย่างมาก[๑๐]

ความหวังที่จะเกิดสันติภาพในอินโดนีเซียต้องพังทลายลงอีกครั้งหนึ่ง ในเดือนธันวาคม ๑๙๔๘ ทหารฮอลันดาได้บุกเข้าโจมตีกองบัญชาการของซูการ์โน จับซูการ์โนกับแฮตตาและคณะรัฐมนตรีอีก ๗ คนไปกักขังไว้ในสุมาตรา ทหารฮอลันดากับอินโดนีเซียเริ่มสู้รบกันอีก และชิงตัวซูการ์โนกับแฮตตาออกจากที่คุมขังได้ ครานั้นมีมติมหาชนทั่วโลกประณามฮอลันดา คณะมนตรีความมั่นคงได้ออกแถลงการณ์ตำหนิฮอลันดาอย่างรุนแรง การรุกรานของฮอลันดาจึงเพลามือลง ในที่สุดสองฝ่ายก็ตกลงเจรจากันอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ฮอลันดายอมให้เอกราชแก่อินโดนีเซียโดยเด็ดขาด แต่ทั้งสองฝ่ายเกิดการขัดแย้งกันเรื่องอิเรียนตะวันตก* (West Irian) ฮอลันดาต้องการจะสถาปนาเป็นรัฐอิสระเรียกว่ารัฐปาปัว แต่อินโดนีเซียอ้างว่า ดินแดนอิเรียนตะวันตกอยู่ในดินแดนอินโดนีเซียมาแต่โบราณกาลแล้ว ฮอลันดาไม่มีสิทธิ์ก้าวก่ายและจะต้องมอบอิเรียนตะวันตกให้แก่อินโดนีเซียโดยไม่มีเงื่อนไข

---

๑๐ Herbert Feith *Governments and Politics of Southeast Asia* pp. 201–204

* เรียกอีกอย่างหนึ่งว่านิวกินีตะวันตก

การเจรจาระหว่างสองฝ่ายไม่สามารถยุติปัญหาอิเรียนตะวันตกได้ ซูการ์โนเตรียมกำลังที่จะยึดอิเรียนคืนจากฮอลันดา ทั้งสองฝ่ายเตรียมพร้อมที่จะรบกันอีกเพื่อแย่งอิเรียนตะวันตก ตั้งแต่ปี ๑๙๕๑ เป็นต้นไป สถานการณ์ระหว่างอินโดนีเซียกับฮอลันดาอยู่ในภาวะตึงเครียด ซูการ์โนประกาศว่าจะใช้กำลังทหารเข้าจัดการและสั่งซื้ออาวุธจากโซเวียตเป็นการใหญ่ ขณะนั้นอินโดนีเซียได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์แล้ว และถ้าอินโดนีเซียจะบุกอิเรียน ฮอลันดาก็คงไม่มีทางสู้ได้

ในที่สุด สหประชาชาติจึงต้องยื่นมือเข้ามาแก้ไขปัญหาอิเรียนตะวันตกในปี ๑๙๕๔ ประเทศคอมมิวนิสต์สนับสนุนอินโดนีเซียอย่างเต็มที่ อินโดนีเซียจึงเป็นฝ่ายได้เปรียบฮอลันดาทางการทูตอย่างมากมายจึงสามารถบีบฮอลันดาได้ - ในเดือนสิงหาคม ๑๙๖๒ ฮอลันดาก็ยอมโอนอิเรียนไปให้สหประชาชาติควบคุมดูแล และให้ชาวอิเรียนได้ลงประชามติว่าจะไปรวมกับอินโดนีเซียหรือไม่ ผลของการออกเสียงประชามติปรากฏว่า ชาวอิเรียนส่วนใหญ่ต้องการไปรวมกับอินโดนีเซีย ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม ๑๙๖๓ สหประชาชาติก็จัดการโอนอิเรียนตะวันตกไปรวมกับอินโดนีเซีย นับว่าเป็นชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ของอินโดนีเซียในการที่สามารถขับไล่จักรวรรดินิยมฮอลันดาให้ออกไปจากดินแดนของอินโดนีเซียได้อย่างสิ้นเชิง

พม่า

เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาเกิดขึ้น ผู้นำชาตินิยมพม่าแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรไปร่วมมือกับญี่ปุ่นเพื่อกู้เอกราชจากอังกฤษ อีกฝ่ายหนึ่งยังจงรักภักดีต่ออังกฤษและร่วมมือกับอังกฤษเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเข้ายึดครองพม่าโดยเด็ดขาดเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๒ เมื่อญี่ปุ่นยึดพม่าได้แล้วก็สัญญาว่าจะให้เอกราช แต่ขอให้ร่วมมือกับญี่ปุ่นทำสงครามกับอังกฤษต่อไป ผู้นำพม่าในการต่อสู้เพื่อเอกราชที่สำคัญที่สุดและเป็นวีรบุรุษคือ อูออองซาน นักศึกษามหาวิทยาลัยร่างกุ้ง เขาปลุกใจนักศึกษามหาวิทยาลัยให้ลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเอกราชและส่งนักศึกษาจำนวนหนึ่งไปฝึกอาวุธที่ญี่ปุ่น เพื่อกลับมาตั้งหน่วยใต้ดินย่อย ๆ โดยมีอูออองซานเป็นหัวหน้า

ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๒ ญี่ปุ่นมอบเอกราชให้พม่าโดยมี ดร. บามอ เป็นประมุข แต่รัฐบาลพม่าต้องตกอยู่ใต้บงการของญี่ปุ่นอยู่ตลอดเวลา อองซานเห็นว่าญี่ปุ่นไม่มีความ

สุจริตใจในการให้พม่าเป็นเอกราช เขาจึงเลิกเป็นมิตรกับญี่ปุ่นและหันไปร่วมมือกับอังกฤษ อังกฤษให้สัญญาว่าถ้าชาวพม่าร่วมมือกับอังกฤษในการต่อสู้กับญี่ปุ่น เมื่อสงครามสงบแล้ว อังกฤษจะให้พม่าเป็นเอกราช ในระหว่างสงครามอองซานนำพลพรรคทำสงครามใต้ดินกับญี่ปุ่นโดยอังกฤษเป็นฝ่ายจัดหาอาวุธให้ จนทำให้ญี่ปุ่นได้รับความเสียหายอย่างมากมาย

ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามแล้ว อังกฤษก็กลับมาสู่พม่าอีกครั้งหนึ่งในฐานะผู้ชนะสงคราม และลงโทษรัฐบาลชุดเก่าทั้งคณะในข้อหาทรยศต่อชาติและเป็นอาชญากรสงคราม สงครามโลกสงบแต่ปัญหาการให้เอกราชแก่พม่ายังยืดเยื้อต่อไป อังกฤษต้องการให้พม่ารอไปอีกระยะหนึ่งก่อน แต่ชาวพม่าต้องการที่จะให้อังกฤษมอบเอกราชแก่พม่าอย่างสมบูรณ์โดยปราศจากเงื่อนไข ทางฝ่ายอังกฤษเกี่ยงให้กองทัพพม่ามอบอาวุธให้แก่อังกฤษก่อนแล้วจึงเจรจา แต่ทางฝ่ายพม่าไม่ยอมเพราะไม่ไว้ใจอังกฤษ

การเจรจาระหว่างอังกฤษกับอองซานล้มเหลวลง อังกฤษจึงหันไปสนับสนุนอูซอให้จัดตั้งรัฐบาลแทนอองซาน แต่เนื่องจากประชาชนชาวพม่าไม่นิยมอูซอ และเสียงส่วนใหญ่สนับสนุนอองซาน ดังนั้นอูซอจึงไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ อังกฤษเลยหันมาเจรจากับอองซานใหม่ อองซานยังยืนยันอย่างเด็ดขาดว่าอังกฤษต้องให้เอกราชแก่พม่าโดยไม่มีเงื่อนไข โชคเข้าข้างพม่าเมื่ออังกฤษเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ พรรคเลเบอร์ได้เข้ามาเป็นรัฐบาล และนายแอตลีเป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายของรัฐบาลชุดใหม่ก็คือสนับสนุนให้พม่าได้รับเอกราช

การเจรจาระหว่างอองซานกับรัฐบาลอังกฤษได้รับความสำเร็จด้วยดี ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในข้อตกลง แอตลี–อองซาน (Atlee–Aungsan) เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๑๙๔๗ ตามข้อตกลงนี้จะให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนเมษายน

อองซานพยายามดำเนินการไปตามแผนการของเขาที่วางไว้ แต่ประสบอุปสรรคต่าง ๆ นานา เนื่องจากชาวพม่าประกอบด้วยชนหลายพวก เช่น กะเหรี่ยง มอญ ไทยใหญ่ พวกนี้ไม่ยอมอยู่ใต้การปกครองของพม่า เพราะสมัยที่อังกฤษปกครองพม่า อังกฤษถือหลักแยกและปกครอง (divide and rule) คือปกครองชนเผ่าต่าง ๆ แยกออกไปจากการปกครองพม่า การปกครองแบบนี้มีผลเสียหายอย่างมากมาย เพราะทำให้ชนเผ่าต่าง ๆ ไม่สามารถรวมกันในประเทศเดียวกันได้ ต่างฝ่ายต่างต้องการเป็นอิสระและแยกไปตั้งประเทศใหม่

การเลือกตั้งในเดือนเมษายน ๑๙๔๗ เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ผลปรากฏว่า พรรค Anti-Fascist People Freedom League (A.F.P.F.L.) ซึ่งเป็นพรรคของอองซานได้รับชัยชนะและได้เสียงข้างมากในสภา อองซานดำรงตำแหน่งประมุขของพม่า เขามีความเห็นว่าควรจะยินยอมให้ชนเผ่าต่าง ๆ ของพม่ามีส่วนในการร่างรัฐธรรมนูญ แต่พวกกะเหรี่ยงต้องการจะประกาศตนเป็นเอกราชไม่ยอมขึ้นกับพม่า เพราะพวกนี้ยึดครองดินแดนอยู่แถวลุ่มแม่น้ำอิรวดีและตะนาวศรี อองซานพยายามแก้ไขปัญหาด้วยความอดทน แต่เขาก็ถูกคนร้ายบุกเข้ายิงถึงแก่กรรมพร้อมด้วยรัฐมนตรีอีก ๖ คน ขณะประชุมคณะรัฐมนตรี แผนการนี้อูซอเป็นผู้กำหนดเพราะไม่พอใจนโยบายของอองซาน

เมื่อสิ้นอองซานแล้ว อูนุ รองประธานพรรค A.F.P.F.L. ก็ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน ภายหลังจากพม่าร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว รัฐบาลอังกฤษก็ยอมมอบเอกราชให้แก่พม่าโดยไม่มีเงื่อนไข สัญญามอบเอกราชลงนามเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๑๙๔๗ แต่วันประกาศเอกราชของพม่าถือเอาวันที่ ๔ มกราคม ๑๙๔๘[๑๑]

มลายู

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ อังกฤษได้ปูพื้นฐานที่จะให้เอกราชแก่ชาวมลายูโดยสอนให้ชาวมลายูรู้จักปกครองประเทศ แต่ยังไม่ยอมให้ปกครองตนเอง ในระหว่างที่มลายูตกอยู่ใต้การยึดครองของญี่ปุ่น ชาวมลายูมีความรู้สึกทางชาตินิยมมากขึ้น โดยเฉพาะการต่อต้านชาวจีนอย่างจริงจัง ชาวมลายูยึดถืออุดมคติว่า "มลายูสำหรับชาวมาเลย์" ระหว่างญี่ปุ่นยึดครองมลายู ญี่ปุ่นได้จัดตั้งตำรวจมลายูทำหน้าที่ปราบปรามพวกกองโจรจีนอย่างรุนแรง พวกสมาคมลับชาวจีนกำลังกล้าแข็งมากขึ้น และได้รับอาวุธใหม่ ๆ มาใช้ในการสู้รบกับญี่ปุ่น สมาคมลับนี้มีชื่อว่า Malayan Anti-Japanese Army สมาชิกส่วนใหญ่นิยมคอมมิวนิสต์ พอญี่ปุ่นถอนตัวออกไปจากมลายู ชาวมลายูก็เริ่มประหัตประหารกับชาวจีน กองทหารอังกฤษจึงต้องเข้าทำหน้าที่ปราบปรามและควบคุมความสงบจากการวิวาทของสองฝ่าย

ในเดือนธันวาคม ๑๙๔๕ อังกฤษลงมือปลดอาวุธพวกหน่วยต่อต้านญี่ปุ่น พร้อมทั้งแจกเงินเป็นค่ารางวัลคนละ ๓๕๐ ดอลลาร์ พวกหัวหน้าหน่วยหลายคนไม่ยอมให้อังกฤษ

---

๑๑ George E. Taylor *The Fareast in the Modern World* pp. 593–601

ปลดอาวุธและหันไปต่อต้านอังกฤษต่อไปอีก เนื่องจากไม่พอใจสินค้าขึ้นราคาและการขาดแคลนอาหาร บางพวกก็หลบเข้าป่าจับอาวุธทำสงครามกองโจรกับอังกฤษ เพื่อกู้เอกราชของมลายู

อังกฤษประสบปัญหามากมายในการที่จะให้มลายูเป็นเอกราช เช่นปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ซึ่งใช้วิธีการก่อกวนบ่อนทำลายรุนแรงมากขึ้นทุกที ปัญหาอำนาจการปกครองจะอยู่ที่ใครระหว่างชาวจีนกับชาวมลายู การที่ชาวจีนมาอยู่ในมลายูมากมายจนมีจำนวนพอ ๆ กับชาวมลายูซึ่งเป็นเจ้าของบ้านเสียอีกก็เนื่องมาจากสมัยอังกฤษปกครองมลายู พวกนายทุนอังกฤษได้มาลงทุนในการทำสวนยางขนาดใหญ่และเหมืองแร่ต้องใช้คนงานมาก ชาวอังกฤษนิยมจ้างชาวจีนเป็นกรรมกรเพราะชาวจีนขยันขันแข็งและอดทนกว่าชาวพื้นเมือง ดังนั้นจึงทำให้ชาวจีนอพยพจากผืนแผ่นดินใหญ่มาทำงานในมลายูอย่างมากมาย

ในเดือนมกราคม ๑๙๔๖ มีการประกาศจัดตั้ง สหรัฐมาเลย์ (The United Malay National Organization) ใช้ชื่อย่อว่า U.M.N.O. โดยมี ดาโต๊ะ ออนบิน อาฟาร์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้เกิดการจลาจลวุ่นวายทั่วไปเป็นอาทิตย์ ๆ เกิดการแตกแยกกันระหว่างชาวจีนกับชาวมลายู อังกฤษพยายามไกล่เกลี่ยทุกฝ่ายให้เห็นคุณค่าของการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในเดือนเมษายน ๑๙๔๖ มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการสถาปนาสหรัฐมาเลย์ประกอบด้วยผู้แทนชาวมลายู ชาวอินเดีย และชาวจีน ในปี ๑๙๔๗ จึงมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่ ให้อำนาจสุลต่านเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติแต่จะต้องปกครองรัฐให้สอดคล้องกับคำแนะนำของอังกฤษ สิงคโปร์ได้แยกตัวออกไปเป็นเอกเทศ รัฐต่าง ๆ ๙ รัฐ รวมกันเป็นสหพันธรัฐภายใต้ ๓ อำนาจ คือ ข้าหลวงใหญ่อังกฤษ สภาบริหารและสภานิติบัญญัติ รัฐธรรมนูญกำหนดว่า สภาบริหารประกอบด้วยผู้แทนซึ่งเลือกมาจากชนต่าง ๆ หลายเชื้อชาติในมลายู สมาชิกสภานิติบัญญัติประกอบด้วยข้าราชการ ๑๕ คน และสมาชิกที่ได้มาจากการรับเลือกอีก ๖๐ คน ในจำนวนทั้งหมดนี้จะเป็นผู้แทนชาวมลายู ๓๑ คน ที่เหลือจะเป็นผู้แทนของชนชาวยุโรป จีน อินเดีย และยูเรเซียน รัฐบาลกลางมีอำนาจอย่างกว้างขวางและกำจัดอำนาจของรัฐต่าง ๆ ซึ่งมีสุลต่านปกครองให้น้อยลง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ๑๙๔๘ ได้กำหนดตำแหน่งสำคัญ ๆ เป็นของชาวมลายู จึงทำให้ชาวจีนและชาวอินเดียไม่พอใจ พยายามเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคทางการเมืองให้เท่าเทียมกับชาวมลายู ทำให้เกิดปัญหาแตกแยกระหว่างเชื้อชาติดังกล่าวจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

เหตุการณ์แห่งความยุ่งยากได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในเดือนมิถุนายน ๑๙๔๘ เนื่องจากชาวจีนไม่พอใจรัฐธรรมนูญที่จำกัดสิทธิทางการเมืองของชาวจีน การจลาจลและการต่อสู้ได้เริ่มขึ้นและแพร่หลายออกไปอย่างรวดเร็ว ชาวยุโรปและชาวจีนแห่งพรรคก๊กมินตั๋งถูกฆ่าตายไปหลายคน การจลาจลวุ่นวายในครั้งนี้ได้แผ้วทางที่จะนำไปสู่การปฏิวัติ นั่นคือพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งใช้ยุทธวิธีสงครามกองโจรมีแผนการที่จะเข้าควบคุมพื้นที่บางแห่ง และประกาศเขตแดนปลดปล่อยของพวกคอมมิวนิสต์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดคอมมิวนิสต์ก็จะครอบครองประเทศทั้งหมด จากเอกสารที่ทางฝ่ายรัฐบาลจับได้แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีแผนการจะจัดตั้งสาธารณรัฐคอมมิวนิสต์มาเลย์ในวันที่ ๓ สิงหาคม ๑๙๔๘[๑๒]

อังกฤษได้ใช้มาตรการทำลายแผนการของฝ่ายตรงข้ามอย่างรวดเร็วจนไม่สามารถตั้งตัวติด แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้วางแผนไว้อย่างดีเลิศโดยซุกซ่อนอาวุธไว้ต่อสู้กับรัฐบาลเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งสร้างระบบการต่อสู้ไว้อย่างแยบยล พวกนี้ได้แยกตัวออกเป็นหน่วยต่อสู้เล็ก ๆ ทำสงครามกองโจรและเข้าสู้รบกับรัฐบาลในป่าทึบ ซึ่งทางฝ่ายรัฐบาลไม่ชำนาญภูมิประเทศจึงต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบและต้องเพิ่มงบประมาณป้องกันประเทศอย่างมากมาย

ในปี ๑๙๔๙ พรรคคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้งกองทัพปลดปล่อยแห่งชาติมาลายัน (Malayan National Liberation Army) จุดประสงค์เพื่อต่อสู้เพื่อเอกราชของมลายูจากอังกฤษ โดยใช้ชื่อประเทศใหม่ว่า "สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนมลายัน" (Malayan People's Democratic Republic) กองโจรคอมมิวนิสต์ได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนซึ่งกระจัดกระจายอาศัยอยู่ในมลายูทั่วไป[๑๓]

อังกฤษได้เพิ่มกำลังทหารและตำรวจถึง ๒๖,๐๐๐ คน และผึกทหารปราบปรามกองโจรในป่าทึบ นอกจากอังกฤษจะใช้วิธีการปราบพวกกองโจรคอมมิวนิสต์ด้วยกำลังทหารแล้ว อังกฤษยังใช้วิธีการทางจิตวิทยา การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและทางการเมืองควบคู่กันไปด้วย ทำให้ได้รับผลสำเร็จอย่างงดงาม ยุทธวิธีที่อังกฤษนำมาใช้ได้ผล เช่นส่งทหารเข้าคุ้มครองประชาชน ทหารตำรวจจะต้องเป็นมิตรต่อชาวบ้าน ไม่กดขี่ข่มเหงชาวบ้าน พยายามแยกคนดีออกจากคนร้ายโดยการอพยพประชาชนไปอยู่ในที่ที่ปลอดภัย และให้ที่ดิน

---

๑๒ William Li Holland *op cit.* pp. 280–322

๑๓ Franz H. Michael and George E. Taylor *The Far East in the Modern World* p. 761

ทำมาหากิน ใช้วิธีการโฆษณาเกลี้ยกล่อมรวมทั้งการให้รางวัลแก่ผู้ก่อการร้ายที่เข้ามอบตัวต่อรัฐบาล และพวกนี้ได้รับการปฏิบัติด้วยดี ด้วยเหตุนี้ตั้งแต่ปี ๑๙๕๒–๑๙๕๔ รัฐบาลกลับเป็นฝ่ายรุก ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่มีโอกาสสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้อีกเลย จินเป็งหัวหน้าคอมมิวนิสต์ในมลายูประสบความล้มเหลวในการที่จะสถาปนารัฐมลายูเป็นรัฐคอมมิวนิสต์

ในปี ๑๙๕๗ พวกก่อการร้ายถูกปราบปรามจนเหลือเพียงประมาณ ๒,๐๐๐ คน เท่านั้นจากจำนวนระยะแรกประมาณ ๒-๓ หมื่นคน ใช้ทหารตำรวจเข้าปราบทั้งสิ้นประมาณ ๑๒๐,๐๐๐ คน มีผู้เสียชีวิตรวมกันมากกว่า ๓,๐๐๐ คน อังกฤษได้พิจารณาเห็นว่าภัยจากผู้ก่อการร้ายเกือบหมดสิ้นแล้วจึงยินยอมให้เอกราชแก่มลายูอย่างสมบูรณ์ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๑๙๕๗ มลายูประกาศเอกราชภายหลังจากอยู่ใต้อำนาจของอังกฤษมาเป็นเวลา ๘๓ ปี โดยมี ตนกู อับดุล ราห์มาน หัวหน้าพรรคพันธมิตรเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก และมี ตะโต๊ะ อับดุล ราซัค เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ส่วนผู้ก่อการร้ายที่เหลือนั้นก็เป็นหน้าที่ของรัฐบาลมลายูทำการปราบปรามต่อไป[๑๔] ปัจจุบันนี้ยังมีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์หลงเหลืออยู่ตามชายแดนไทย–มลายูอีกประมาณ ๑,๐๐๐–๑,๕๐๐ คน ซึ่งรัฐบาลไทยกับรัฐบาลมาเลเซียกำลังร่วมมือปราบปรามอยู่

ฟิลิปปินส์

พวกนักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ของฟิลิปปินส์ได้แก่พวกที่ได้รับการศึกษาจากยุโรป และพยายามเรียกร้องเอกราชจากสเปน แต่สเปนกล่าวหาว่าพวกนี้ทำผิดกฎหมายและลงมือปราบปรามตั้งแต่ปี ๑๘๙๖ พวกชาตินิยมถูกจำคุกบ้างถูกฆ่าตายไปหลายคน ในปีเดียวกันนี้ได้เกิดการปฏิวัติขึ้นในกรุงมะนิลา สเปนส่งทหารเข้าปราบ พวกปฏิวัติจึงถอยหนีไปตั้งมั่นตามป่าและภูเขา

ในเดือนสิงหาคม ๑๘๙๘ สเปนแพ้สงครามกับสหรัฐและยอมสงบศึก พวกปฏิวัติได้ฉวยโอกาสประกาศเอกราชของฟิลิปปินส์ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๑๘๙๘ แล้ว ผู้นำปฏิวัติที่สำคัญได้แก่ Andres Bonifacis เป็นผู้จัดตั้งสมาคมลับกู้ชาติ Elmilio Aguinaldo เป็นผู้นำทางทหารของพวกปฏิวัติ เขาได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในระยะสั้น ภายหลัง

---

๑๔ โนแอล บาร์เบอร์ *สงครามของพวกสุนัขรับใช้* (*เรื่องแปล*) หน้า ๒๕๐–๒๕๘

จากที่ได้ประกาศเอกราช และได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นโดยมีนโยบายปฏิรูปสังคม การจัดตั้งรัฐบาลพิลิปปินส์ประสบความล้มเหลว และในที่สุดสหรัฐก็เข้ามาปกครองพิลิปปินส์แทนที่สเปน เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะ

๑. *พวกเจ้าของที่ดินที่มั่งคั่ง ต้องการที่จะได้รับตำแหน่งสำคัญ ๆ ในรัฐบาลชุดปฏิวัติ ครั้นไม่ได้ก็เลยไม่สนับสนุนพวกปฏิวัติ*

๒. *เกิดจากนโยบายสหรัฐ แม้ว่านายพลเรือดิวอี (Dewey) และชาวอเมริกันจำนวนมากในตะวันออกไกลจะสนับสนุนให้พิลิปปินส์ได้รับเอกราช แต่นโยบายของสหรัฐที่วอชิงตันต้องการที่จะผนวกเอาดินแดนพิลิปปินส์เป็นเมืองขึ้นของสหรัฐ*

การสู้รบระหว่างทหารอเมริกันกับพิลิปปินส์จึงเริ่มขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๘๙๙ ในเดือนพฤษภาคม Aguinaldo ต้องหนีออกจากกรุงมะนิลาเพื่อไปทำสงครามกองโจรสู้รบกับสหรัฐ เขาก็ถูกจับในปี ๑๙๐๑ การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาวพิลิปปินส์ก็ยุติลงอย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตามการที่ชาวพิลิปปินส์ได้ต่อสู้เพื่อเอกราชอย่างกล้าหาญ จึงได้ชื่อว่าเป็นชาติแรกที่พยายามขับไล่จักรวรรดินิยมผิวขาวให้ออกไปจากเอเชีย[๑๕]

สหรัฐเตรียมการเพื่อให้เอกราชแก่ชาวพิลิปปินส์ ในเดือนมกราคม ๑๙๓๓ พรรคเดโมแครตได้เสนอ พ.ร.บ. Jone Act ต่อสภาโดยจะให้เอกราชแก่พิลิปปินส์ภายในระยะ ๑๐ ปี นับแต่ออก พ.ร.บ. นี้ แต่มีเงื่อนไขว่าสหรัฐจะสงวนสิทธิ์ภายหลังจากให้พิลิปปินส์เป็นเอกราชแล้ว คือการตั้งฐานทัพในพิลิปปินส์ มานูเอล กีซอน ผู้นำกู้ชาติพิลิปปินส์หัวหน้าพรรค Nacionalista ประกาศไม่เห็นด้วยกับการตั้งฐานทัพและคัดค้าน พ.ร.บ. ฉบับนี้ ทางฝ่ายชาวอเมริกันบางส่วนก็ไม่เห็นด้วยในการที่สหรัฐจะให้เอกราชแก่พิลิปปินส์ เพราะพวกนี้มีผลประโยชน์อย่างมากมายในพิลิปปินส์ พวกนี้กลัวว่าการค้าของตนในพิลิปปินส์จะถูกชาวพิลิปปินส์กีดกัน

กีซอนเดินทางไปเจรจากับประธานาธิบดีรูสเวลต์ ทั้งสองฝ่ายจึงได้ประนีประนอมกัน โดยเสนอพระราชบัญญัติฉบับใหม่ซึ่งเรียกว่า พ.ร.บ. Tydings–Mc Duffie ตาม พ.ร.บ. นี้สหรัฐยังยืนยันที่จะตั้งฐานทัพไว้ในพิลิปปินส์ตามเดิม แต่เดิมนั้นสินค้าจากพิลิปปินส์ เช่น น้ำตาล น้ำมันมะพร้าว เชือก ส่งไปขายยังสหรัฐโดยไม่ต้องเสียภาษี แต่ตาม พ.ร.บ. ใหม่

---

๑๕ Conrado Benitez *History of the Philippines* pp. 270–282

ที่จะให้เอกราชแก่ฟิลิปปินส์ สหรัฐจะเริ่มเก็บภาษีสินค้าเข้าและเก็บเพิ่มขึ้นทีละน้อย ๆ จนถึงปี ๑๙๔๑ สหรัฐจะเก็บภาษีอย่างเต็มที่เหมือนกับสินค้าจากประเทศอื่นที่ส่งเข้าสหรัฐ

สหรัฐยังสงวนสิทธิ์ในการควบคุมนโยบายต่างประเทศ การแก้ไขรัฐธรรมนูญตลอดจนนโยบายทางเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่า พ.ร.บ. Tydings–Mc Duffie ไม่ได้ให้เอกราชแก่ชาวฟิลิปปินส์อย่างเต็มที่ ฟิลิปปินส์เปลี่ยนฐานะจากประเทศอาณานิคมเป็นประเทศอยู่ในเครือจักรภพของสหรัฐเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๓๕ มีการจัดตั้งรัฐบาลโดยมีมีกีซอนเป็นประธานาธิบดี รัฐบาลใหม่เริ่มงานปฏิรูปการปกครองประเทศโดยจัดให้มีการปฏิรูปที่ดิน ขยายระบบการศึกษา สร้างถนน สร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ การบริหารงานของประธานาธิบดีดำเนินไปยังไม่ทันไรก็ต้องหยุดชะงักเนื่องจากญี่ปุ่นโจมตีฟิลิปปินส์ในเดือนธันวาคม ๑๙๔๑

ญี่ปุ่นยึดครองฟิลิปปินส์ เมื่อญี่ปุ่นยกพลขึ้นบุกในฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นประสบการต่อต้านจากชาวฟิลิปปินส์อย่างหนัก ดูเหมือนว่าฟิลิปปินส์เป็นชาติเดียวเท่านั้นในเอเชียอาคเนย์ที่ได้รวมกำลังกันต่อสู้กับญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็งที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะชาวฟิลิปปินส์ส่วนใหญ่พอใจนโยบายของสหรัฐที่จะให้เอกราชแก่ฟิลิปปินส์ จึงไม่ต้องการที่จะให้ญี่ปุ่นเข้ามาปลดแอกอีก ครั้นญี่ปุ่นยึดฟิลิปปินส์ได้โดยเด็ดขาดแล้ว ชาวฟิลิปปินส์ไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ หนีเข้าป่าตั้งกองโจรสู้รบกับญี่ปุ่นต่อไป

ในระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองฟิลิปปินส์ ผู้นำฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นบัญญาชนบางคนก็ได้หันไปร่วมมือกับญี่ปุ่น พวกนี้มักจะอ้างว่าการที่ไปเข้ากับญี่ปุ่นก็เพื่อมิให้ชาวญี่ปุ่นใช้อำนาจรุนแรงกับชาวฟิลิปปินส์ แต่พวกเขาก็มิได้เห็นด้วยกับระบบการปกครองที่ญี่ปุ่นใช้กับฟิลิปปินส์ ในเดือนตุลาคม ๑๙๔๓ ญี่ปุ่นก็สถาปนาฟิลิปปินส์ให้เป็นสาธารณรัฐอิสรภาพภายใต้รัฐธรรมนูญโดยมี โจเซ่ ลอเรล (Jose Lawrel) เป็นประธานาธิบดี การบริหารประเทศระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต้องตกอยู่ใต้บงการของญี่ปุ่นตลอดเวลา

กองทัพสหรัฐได้ยกพลขึ้นบกในฟิลิปปินส์ และยึดฟิลิปปินส์กลับคืนมาได้ในเดือนตุลาคม ๑๙๔๔ ฟิลิปปินส์จึงกลับมาอยู่ใต้เครือจักรภพของสหรัฐอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลสหรัฐต้องการที่จะดำเนินคดีกับพวกที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม แต่เรื่องนี้พลเอกดักลาสแมคอาเธอร์ ไม่เห็นด้วย มีรัฐมนตรี ๔ คนในคณะรัฐบาลของประธานาธิบดีลอเรล

ถูกจำคุกฐานร่วมมือกับญี่ปุ่น ตอนหลังพวกนี้ก็ได้รับอภัยโทษจากประธานาธิบดีโรซาส (Roxas)[๑๖]

เวียดนาม

ตลอดเวลาที่ฝรั่งเศสยึดครองเวียดนาม ชาวเวียดนามเป็นผู้ที่มีชาตินิยมรุนแรงที่สุดในเอเชียอาคเนย์ ได้ต่อสู้กับฝรั่งเศสอย่างกล้าหาญเรื่อยมา การต่อสู้อย่างจริงจังได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ๑๘๘๘ ในเมื่อเครื่องวันทัมหัวหน้าพวกกู้ชาติเวียดนามได้รวบรวมกองทัพยกเข้าตีฝรั่งเศสหลายแห่งแต่ตัวเขาต้องเสียชีวิตในการสู้รบ ในราวปี ค.ศ. ๑๙๐๖ นักศึกษาได้นัดพบกันอย่างลับ ๆ ที่เมืองฮานอย ร่วมกันจัดตั้งโรงเรียนกลางคืนสอนโดยไม่คิดมูลค่าและเพื่อคิดกอบกู้อิสรภาพ พอถึงปี ๑๙๐๘ ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสก็ลงนามปิดโรงเรียนดังกล่าวเสีย

นักชาตินิยมที่สำคัญอีกคนหนึ่งชื่อพั่นบอยเจา ได้เดินทางไปเยี่ยมประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและเอเชียอาคเนย์เพื่อขอให้สนับสนุนการกอบกู้เอกราช ในปี ๑๙๐๖ ขณะที่เขาพำนักอยู่ ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ เขาได้ถูกข้าราชการฝรั่งเศสลักพาจากเซี่ยงไฮ้มายังเวียดนามและถูกตัดสินให้จำคุกตลอดชีวิต เรื่องนี้ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางด้านรักชาติอย่างรุนแรงทั่วประเทศ

การที่ญี่ปุ่นทำสงครามชนะรุสเซีย ยิ่งทำให้ชาวเวียดนามตื่นตัวในการเรียกร้องเอกราชมากยิ่งขึ้น ตอนต้นศตวรรษที่ ๒๐ ชาวเวียดนามพยายามรวมกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ ทำนองพรรคการเมืองโดยมีนโยบายกู้ชาติ แต่ก็มิได้มีการประสานงานกันเท่าใดนัก ยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ ใช้วิธีการเรียกร้อง เดินขบวน ก่อการจลาจล ผลก็คือฝรั่งเศสลงมือปราบอย่างทารุณ จับพวกปฏิวัตินำไปประหารชีวิตหรือไม่เอาไปขังคุกจำนวนมากมาย แต่ชาวเวียดนามก็มิได้ย่อท้อ เพราะความรู้สึกรักชาติของชาวเวียดนามนั้นมีมากกว่าความรักชีวิต

หัวหน้าปฏิวัติชาวเวียดนามที่นับว่าเป็นผู้ได้รับความสำเร็จมากที่สุดและมีชื่อเสียงที่สุดคือ โฮจิมินห์* เขาเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าอัจฉริยะที่สุด ซื่อสัตย์ที่สุด รักชาติที่สุด กล้าหาญ

---

๑๖ Conrado Benitez, *op. cit.* pp. 380–394

* มีชื่ออื่น ๆ อีกคือ ถีชุยและเว็องชอนหนี

ที่สุด ผลงานในการต่อสู้เพื่อเอกราชของเขาจึงเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของชาวเวียดนาม เขาได้ชื่อว่าเป็น "วีรบุรุษ" ของชาวเวียดนาม ตามบ้านของชาวเวียดนามมักจะมีรูปของเขาแขวนไว้สำหรับบูชา ชาวเวียดนามรักโฮเหมือนกับเป็นบิดาหรือพระเจ้าของเขา แม้กระทั่งเวลาจะออกจากบ้านไปทำนาก็จะต้องกราบไหว้รูปของเขาเสียก่อน แม้ว่าในระยะที่เขาได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเขาก็ยังดำรงชีวิตอยู่แบบเดียวกับชาวไร่ชาวนาของเวียดนาม[๑๗]

โฮ จิมินห์ เคยไปศึกษาในมหาวิทยาลัยที่กรุงมอสโก และได้ศึกษาลัทธิมาร์กซิสม์เลนินนิสม์ และกลยุทธของพวกบอลเชวิก เคยเป็นเด็กล้างชามในภัตตาคารที่กรุงปารีส เคยเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยวิธีเป็นบ๋อยอยู่ในเรือเดินทะเลและสามารถพูดภาษาต่าง ๆ ได้ถึง ๑๒ ภาษา

ในปี ๑๘๒๕ เขาเดินทางออกจากรุสเซียไปยังจีนเพื่อเริ่มงานกู้ชาติ และได้จัดตั้ง "องค์การแห่งญวนหนุ่มปฏิวัติ" ที่กวางตุ้งโดยได้รับการสนับสนุนจากโซเวียตในประเทศจีน องค์การของเขาจึงเป็นองค์การคอมมิวนิสต์แต่มีจิตมุ่งหมายที่จะกู้เอกราช โฮ จิมินห์ ได้ส่งคนหนุ่มไปรับการฝึกฝนที่โรงเรียนนายร้อยแวมเปา (Whampoa) โดยมีนายทหารโซเวียตเป็นครูฝึกสอน และส่งคนหนุ่ม ๆ เหล่านี้เข้าไปแทรกซึมในเวียดนามเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสโดยวิธีทำการใต้ดิน ในปี ๑๙๓๑ โฮจิมินห์ถูกจับกุมที่ฮ่องกงและถูกลงโทษจำคุก ๖ เดือน

พรรคคอมมิวนิสต์ของโฮในขณะนั้นทำงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนัก รัฐบาลฝรั่งเศสพยายามปราบปรามอย่างรุนแรง พวกผู้นำหลายคนถูกจับกุม เช่น โง เหงวียนเกียบ และ ฟามวันดง เป็นต้น พรรคคอมมิวนิสต์จึงได้ไปรวมกับพรรคอื่น ๆ และได้ชื่อใหม่ว่า "แนวประชาธิปไตยอินโดจีน" (Indochinese Democratic Front)

ในปี ๑๙๔๐ ญี่ปุ่นยกพลเข้าสู่อินโดจีน ขณะนั้นสงครามในยุโรปฝรั่งเศสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เยอรมัน แต่ญี่ปุ่นก็ยังมิได้ยึดอินโดจีนเพียงแต่ต้องการที่จะเคลื่อนพลผ่านอินโดจีนเข้าไปโจมตีจีนเท่านั้น และไม่ได้สนับสนุนชาวเวียดนามให้ต่อสู้เพื่อเอกราชจากฝรั่งเศสอย่างแท้จริงด้วยเหตุนี้ชาวเวียดนามจึงต้องต่อสู้ทั้งญี่ปุ่นและฝรั่งเศส

---

๑๗ ฮวง วัน จี๋ *จากระบอบอาณานิคมสู่ระบอบคอมมิวนิสต์* หน้า ๘๐—๘๒

ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๑ โฮได้จัดตั้งสันนิบาตเพื่ออิสรภาพของเวียดนาม (League for the Independence of Vietnam) ได้ชื่อเป็นภาษาเวียดนามว่า เวียดนาม ด๊อค แลพ ดอง มินห์ ฮอย เรียกกันง่าย ๆ ว่า ขบวนการเวียดมินห์ ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองมีจุดมุ่งหมายเพื่อกอบกู้เอกราชของเวียดนามโดยรวมกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ ที่มิใช่คอมมิวนิสต์เข้าด้วยกันและปฏิบัติงานอยู่ทางแถบชายแดนจีนกับเวียดนามเหนือ

ขณะนั้นประเทศจีน ซึ่งมีทั้งจีนคณะชาติและจีนคอมมิวนิสต์กำลังรบพุ่งกันเองพร้อมๆกับรบญี่ปุ่นไปด้วย เจียงไคเชคผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์อยู่แล้วจึงไม่ไว้ใจพวกเวียดมินห์ซึ่งมีคอมมิวนิสต์เป็นหัวหน้า ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๒ โฮก็ถูกพวกจีนคณะชาติจับกุมไปขังคุก จีนคณะชาติสนับสนุนในการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ของเวียดนามซึ่งไม่ใช่พวกนิยมคอมมิวนิสต์ จึงได้เกิดพรรคใหม่ขึ้นมาอีกมีชื่อว่า ดอง มินห์ ฮอย (Dong Minh Hoi) โดยมีจีนคณะชาติสนับสนุนเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น แต่พรรคดองมินห์ฮอยไม่ได้รับผลสำเร็จหรือได้รับความนิยมเชื่อถือจากชาวเวียดนามเท่าใดนัก ในเดือนกันยายน ๑๙๔๓ โฮก็ได้รับการปลดปล่อยออกจากคุก เขาจึงกลับมาร่วมกับพรรคดองมินห์ฮอยโดยดึงเอาขบวนการเวียดมินห์เข้ามาร่วมด้วย ทำให้ขบวนการกู้เอกราชมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น มีกำลังทหารถึง ๑๐,๐๐๐ คน โดยมีนายพลโว เหงวียน เกี๊ยบ เป็นผู้บัญชาการกองทัพ

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ พวกเวียดมินห์ได้รับความเชื่อถือจากฝ่ายสัมพันธมิตร เนื่องจากได้ช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรในการต่อต้านญี่ปุ่นเป็นอย่างดี พวกเวียดมินห์ได้ช่วยเหลือนักบินอเมริกัน ตลอดจนให้ข้อมูลข่าวสารกองทัพญี่ปุ่นต่อกองทัพอเมริกัน กองทัพเวียดมินห์สามารถเอาชนะจิตใจประชาชนชาวเวียดนามในการต่อสู้กับญี่ปุ่นอย่างกล้าหาญ จนได้รับความเชื่อถือจากประชาชนเวียดนาม

ในเดือนมีนาคม ๑๙๔๕ ญี่ปุ่นได้เปลี่ยนนโยบายใหม่คือเข้ายึดอำนาจการปกครองเวียดนามจากฝรั่งเศส แล้วเปลี่ยนเอาคนพื้นเมืองเข้าเป็นข้าราชการแทนคนฝรั่งเศสทั้งหมด จัดตั้งรัฐบาลใหม่ดำเนินการโดยชาวพื้นเมืองและสถาปนา เบาได๋ ขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งเวียดนาม จักรพรรดิเบาได๋ทรงประกาศเอกราชของเวียดนามด้วยการสนับสนุนของญี่ปุ่น

หลังจากนั้นพระเจ้านโรดมสีหนุแห่งเขมร และพระเจ้าศรีสว่างวงศ์แห่งราชอาณาจักรลาวก็ประกาศเอกราชบ้าง[๑๘]

ทางฝ่ายเวียดมินห์เมื่อเห็นว่าญี่ปุ่นคงจะต้องแพ้สงครามแน่แล้ว จึงได้เคลื่อนกำลังเข้ายึดพื้นที่ในชนบทไว้ให้มากที่สุด และเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้อย่างเป็นทางการได้ ๒ วัน กองทัพเวียดมินห์ก็เข้ายึดครองนครฮานอย จักรพรรดิเบาได๋ทรงสละราชสมบัติและประกาศร่วมกับรัฐบาลใหม่ โฮจิมินห์เชื่อมั่นว่าการกู้เอกราชของตนคงจะได้รับการสนับสนุนจากพันธมิตรตะวันตก จึงได้ประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๑๙๔๕ ประเทศใหม่ได้ชื่อว่า "สาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งเวียดนาม"

เวียดนามภายหลังสงครามโลก การประชุมที่กรุงปอตสดัม (Potsdam Conference) ระหว่างเดือนกรกฎาคม–สิงหาคม ที่ประชุมประกอบด้วยประธานาธิบดีทรูแมนแห่งสหรัฐ สตาลินแห่งโซเวียต และแอตลีนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ที่ประชุมตกลงกันว่าเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามแล้วให้ทหารอังกฤษเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นตั้งแต่เส้นขนานที่ ๑๖ ลงมา ส่วนเหนือเส้นขนานดังกล่าวให้เป็นหน้าที่ของทหารจีนคณะชาติ พวกเวียดมินห์คิดว่าฝ่ายสัมพันธมิตรคงจะสนับสนุนการประกาศเอกราชของเวียดนาม จึงยินยอมให้ทหารอังกฤษและทหารจีนเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นแต่โดยดี ระยะนั้นชาวเวียดนามมีความหวังอย่างเต็มเปี่ยมว่าอนาคตของเวียดนามคงจะสดใส อย่างน้อยที่สุดสหรัฐจะต้องสนับสนุนอย่างแน่นอน เพราะพวกนายทหารอเมริกันหลายคนได้แสดงความเป็นมิตรต่อพวกเวียดมินห์เป็นอย่างดี

แต่แล้วเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น กองทหารอังกฤษที่เข้ามายึดภาคใต้ของเวียดนามก็ยินยอมให้ฝรั่งเศสส่งกองทหารเข้ามายึดไซ่ง่อน และเพิ่มกำลังทหารของตนมากขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเจตนาที่จะยึดอินโดจีนกลับเข้ามาเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง

ฝรั่งเศสได้เริ่มเจรจากับจีน เพื่อขอให้จีนยอมให้ทหารฝรั่งเศสเข้าไปยึดครองเวียดนามเหนือ โดยแลกเปลี่ยนกับการที่ฝรั่งเศสจะยินยอมให้จีนได้ใช้เมืองท่าไฮฟองโดยเสรี และเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับจีน ขณะเดียวกันโฮจิมินห์ก็เห็นว่าปัญหาเวียดนามควรจะต้องแก้ไขด้วยการเจรจากับฝรั่งเศสดีกว่าที่จะใช้วิธีการสู้รบ เพราะขณะนั้นเศรษฐกิจ

---

๑๘ Richard Allen *A Short Introduction to the History and Politics of Southeast Asia* pp. 126–133

เวียดนามทรุดโทรมมาก ผู้คนอดอยากเนื่องจากสภาวะสงคราม เวียดนามไม่มีกำลังพอที่จะต่อต้านฝรั่งเศสได้ โฮจึงได้เดินทางไปยังกรุงปารีสเพื่อเจรจาตกลงกับรัฐบาลฝรั่งเศส

ในเดือนมีนาคม ๑๙๔๖ โฮจิมินห์ได้ลงนามในข้อตกลงกับฝรั่งเศสโดยกำหนดว่าฝรั่งเศสรับรองสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามว่าเป็นรัฐอิสระ แต่ให้ถือว่าเป็นสหพันธรัฐส่วนหนึ่งของสหภาพฝรั่งเศส กองทหารฝรั่งเศสจะถอนออกจากเวียดนามจนหมดสิ้นในปี ๑๙๕๒ สำหรับมณฑลโคชินไชน่านั้น ก็จะให้ประชาชนได้ออกเสียงประชามติว่าจะไปรวมกับเวียดนามส่วนใหญ่ (ประกอบด้วยอันนัมและตังเกี๋ย) หรือไม่

ทุกสิ่งทุกอย่างดูเหมือนจะดำเนินไปด้วยดีและสันติภาพก็คงจะเกิดขึ้นในอินโดจีน แต่แล้วความหวังก็พังทลายลงในเมื่อฝรั่งเศสไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาคือไม่ยอมให้ประชาชนชาวโคชินไชน่าออกเสียงประชามติ แต่ฝรั่งเศสกลับจัดตั้งเป็นสาธารณรัฐโคชินไชน่า(Republic of Cochinchina) เป็นรัฐอิสระอยู่ใต้บงการของฝรั่งเศส แสดงให้เห็นว่าฝรั่งเศสมีเจตนาจะแบ่งแผ่นดินเวียดนามออกเป็นสองส่วน และไม่มีเจตนาอย่างจริงใจที่จะให้เอกราชแก่เวียดนามอย่างแท้จริง

การที่โฮจิมินห์ประสบความล้มเหลวในการใช้วิธีสันติเพื่อเรียกร้องเอกราช จึงทำให้เขาถูกโจมตีจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ทำให้ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชเกิดแตกแยกกัน โดยเฉพาะพวกคอมมิวนิสต์กับพวกที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ จนถึงกับมีการปะทะกันประปราย ชาวเวียดนามยิ่งแตกแยกกันเท่าใดฝรั่งเศสก็ยิ่งพอใจ เพราะนโยบายของฝรั่งเศสคือสร้างความแตกแยกในบรรดาผู้นำชาวเวียดนาม โง ดินห์ เดียม ปฏิเสธที่จะร่วมมือกับรัฐบาลของโฮจิมินห์ พวกคอมมิวนิสต์เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงกับพวกที่นับถือศาสนานิกายฮัวเหา (Hoa Hao) และเกาได (Cao Dai) จนถึงกับผู้นำบางคนหนีไปร่วมมือกับฝรั่งเศส

สิ้นปี ๑๙๔๖ ทุกสิ่งทุกอย่างกำลังก้าวไปสู่สถานการณ์เลวร้าย โว เหงวียน เกี๊ยบ จึงเพิ่มกำลังทหารถึง ๑๐๐,๐๐๐ คน เพื่อตระเตรียมการใช้กำลังในการกู้ชาติ ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๖ ฝรั่งเศสก็เคลื่อนทัพบกและทัพเรือระดมยิงเมืองท่าไฮฟองอย่างทารุณ ผลก็คือประชาชนชาวเวียดนามต้องสูญเสียระหว่าง ๖,๐๐๐–๒๐,๐๐๐ คน

สงครามอินโดจีนเริ่มต้นอีก โฮจิมินห์พยายามที่จะใช้วิธีการเจรจาเพื่อสันติกับฝรั่งเศสจนถึงนาทีสุดท้ายแต่ไร้ผล กองทัพฝรั่งเศสเข้ายึดกรุงฮานอยได้สำเร็จ ๑๙ ธันวาคม

๑๙๔๖ กองทหารเวียดมินห์ก็เริ่มเปิดฉากโจมตีทหารฝรั่งเศสทุกจุดที่อยู่ในกรุงฮานอย การรบดำเนินไปอย่างดุเดือด ทหารฝรั่งเศสยึดตัวเมืองได้ ฝ่ายเวียดมินห์ยึดชนบทได้และทำสงครามกองโจรสู้รบกับฝรั่งเศสต่อไป

โฮจิมินห์วีรบุรุษชาวเวียดนามท่ามกลางหนุ่มสาวชาวเวียดนาม

ฝรั่งเศสได้ตั้งเบาได๋ให้เป็นจักรพรรดิหุ่นในดินแดนที่ฝรั่งเศสครอบครองคือเวียดนามใต้ โดยสหรัฐและอังกฤษรับรองรัฐบาลเบาได๋เมื่อปี ๑๙๕๐ เบาได๋ไม่มีอำนาจอะไรและประชาชนชาวเวียดนามก็ไม่ชอบจักรพรรดิองค์นี้ ชาวเวียดนามยังมีความเชื่อมั่นในตัวโฮจิมินห์ และหวังว่าเขาคงจะประสบความสำเร็จในการกู้เอกราชมากกว่า[๑๕]

สหรัฐอเมริกาเข้าช่วยฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาเคยประกาศอยู่เสมอถึงนโยบายความเสมอภาค อิสรภาพ เสรีภาพของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งการรังเกียจลัทธิล่าเมืองขึ้นและเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ได้รับเสรีภาพ ครั้นโฮจิมินห์ได้เขียนจดหมายถึงประธานาธิบดีทรูแมนหลายฉบับระหว่างปี ๑๙๔๕–๑๙๔๖ ขอให้สหรัฐช่วยบีบบังคับให้ฝรั่งเศสมอบ

๑๕ Ibid, pp., 134–139

เอกราชแก่เวียดนาม สหรัฐกลับทำเฉยเสียและวางตัวเป็นกลางในปัญหาเวียดนามทั้ง ๆ ที่สหรัฐมีอิทธิพลเพียงพอที่จะบีบบังคับฝรั่งเศสได้ นับว่าเป็นนโยบายผิดพลาดของสหรัฐอย่างร้ายแรง ถ้าสหรัฐบีบบังคับให้ฝรั่งเศสมอบเอกราชแก่เวียดนามตั้งแต่ครั้งนั้นแล้ว เหตุการณ์ในอินโดจีนก็คงไม่วุ่นวายมาจนถึงทุกวันนี้ แต่สหรัฐก้าวเดินอย่างผิดพลาดถลำตัวเข้าไปในเวียดนามมากขึ้นทุกที ๆ จนยากที่จะแก้ไข

การที่คอมมิวนิสต์ยึดผืนแผ่นดินใหญ่ในปี ๑๙๔๙ และการที่เกาหลีเหนือโจมตีเกาหลีใต้ในปี ๑๙๕๐ ทำให้สหรัฐเริ่มตกใจกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตั้งแต่นั้นมา โดยหันไปรับรองรัฐบาลเบาได๋แทนที่จะรับรองรัฐบาลโฮจิมินห์ซึ่งตั้งรัฐบาลอยู่ที่ฮานอย สาธารณรัฐประชาชนจีนและโซเวียตประกาศรับรองรัฐบาลของโฮจิมินห์ ยิ่งทำให้สหรัฐหวาดกลัวคอมมิวนิสต์จะเข้าไปปกครองเวียดนามมากขึ้นทุกที และในที่สุดสหรัฐก็ก้าวเข้ามาอีกขั้นหนึ่ง คือให้ความสนับสนุนฝรั่งเศสปราบปรามพวกเวียดมินห์ เพราะในขณะนั้นกองทัพฝรั่งเศสไม่สามารถต่อต้านทัพเวียดมินห์ได้ ทั้ง ๆ ที่มีอาวุธ ปืนใหญ่ รถถัง เครื่องบิน แต่พวกเวียดมินห์ใช้กลยุทธสงครามกองโจรตามแบบเมาเซตุงเคยใช้บนผืนแผ่นดินใหญ่ โดยมี โว เหงวียน เกี๊ยบ แม่ทัพผู้ชาญฉลาดอดีตครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ เป็นผู้บัญชาการประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม ทั้ง ๆ ที่อาวุธด้อยกว่าแต่มีกำลังใจสูง เพราะมีเป้าหมาย คือความเป็นเอกราชของเวียดนาม และประชาชนชาวเวียดนามสนับสนุนอย่างเต็มที่

ในปี ๑๙๕๐ สหรัฐประกาศช่วยเหลือฝรั่งเศสทั้งทางด้านอาวุธและเศรษฐกิจ และช่วยเหลือเพิ่มขึ้นทุกที จนถึงปี ๑๙๕๓ สหรัฐได้ช่วยออกค่าใช้จ่ายการทำสงครามของฝรั่งเศสเป็นเงินถึง ๘๐ % ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของฝรั่งเศส แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ กองทัพเวียดมินห์เป็นฝ่ายรุกเข้าโจมตีทัพฝรั่งเศสยึดได้ตั้งแต่ภาคเหนือจนถึงภาคกลางเรื่อยมาจนถึงภาคใต้บริเวณที่เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของการเพาะปลูก

ขณะนั้นชาวฝรั่งเศสกำลังเรียกร้องให้รัฐบาลของคนยุติสงครามเวียดนามโดยการเจรจาตกลงกับเวียดมินห์ รัฐบาลฝรั่งเศสเห็นว่าคงไม่มีทางเอาชนะพวกเวียดมินห์ได้โดยเด็ดขาดจึงคิดจะสร้างความได้เปรียบทางทหารเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะลงมือเจรจากัน ปลายปี ๑๙๕๓ ฝรั่งเศสได้ระดมพลครั้งใหญ่ตีโต้พวกเวียดมินห์ ทหารฝรั่งเศสรวมพลขัดขวางพวกเวียดมินห์ที่เดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) อันเป็นป้อมค่ายที่แข็งแกร่งที่สุดที่ฝรั่งเศส

มั่นใจเหลือเกินว่าบ้อมน้ำจะไม่มีวันถูกตีแตกได้เพราะตั้งอยู่ในระหว่างหุบเขา ทหารเวียดมินห์ไม่มีทางที่จะขนปืนใหญ่ข้ามภูเขาเข้ามาได้ แต่แล้วฝรั่งเศสก็คาดการณ์ผิดเพราะพวกเวียดมินห์ได้ใช้ความอุตสาหะในการขนปืนใหญ่ข้ามภูเขามาบีดล้อมค่ายเดียนเบียนฟูได้อย่างสบาย

กองทหารฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟูถูกล้อมและถูกระดมยิงด้วยปืนใหญ่จนหมดแรง ไม่สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้ ในวันที่ ๗ พฤษภาคม ๑๙๕๔ บ้อมเดียนเบียนฟูแตกภายหลังถูกล้อม ๒ เดือน ทหารฝรั่งเศสที่รักษาบ้อม ๑๖,๐๐๐ คนถูกฆ่าตายเกือบหมด นับว่าเป็นการเสียหายอย่างย่อยยับที่สุดของฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีน จากนั้นฝรั่งเศสก็ยอมเจรจาสงบศึกที่กรุงเจนีวา[๒๐]

การประชุมเจนีวาด้วยเรื่องปัญหาอินโดจีน การประชุมที่กรุงเจนีวาได้เริ่มต้นเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๑๙๕๔ โดยมีผู้แทนของประเทศต่าง ๆ ๑๔ ชาติเข้าร่วม อาทิ ฝรั่งเศส อังกฤษ สหรัฐ เวียดนามใต้ เขมร ลาว สาธารณรัฐประชาชนจีน รุสเซีย เวียดนามเหนือ พม่า ไทย อินเดีย แคนาดา โปแลนด์ ที่ประชุมถกเถียงกันเป็นเวลานานพอสมควร ในที่สุดก็ตกลงกันได้ว่า ฝรั่งเศสจะให้เอกราชแก่เวียดนาม ลาว เขมรอย่างสมบูรณ์ สำหรับเวียดนามนั้นจะแบ่งออกเป็น ๒ เขตคือเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ โดยถือเส้นขนานที่ ๑๗ เป็นเส้นแบ่งเขต ให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินการปกครองในเขตดังกล่าวจนกว่าจะถึงเวลาเลือกตั้งทั่วไป เพื่อรวมเวียดนามในปี ๑๙๕๖ ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างชาติควบคุมสงบศึกอินโดจีนประกอบด้วยผู้แทนแคนาดา อินเดีย และโปแลนด์ ห้ามมิให้ตั้งฐานทัพต่างชาติในดินแดนอินโดจีน ตลอดจนห้ามนำกำลังทหารต่างชาติหรืออาวุธยุทโธปกรณ์ใด ๆ มาจากนอกประเทศ การเลือกตั้งทั่วไปจะต้องจัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม ๑๙๕๖ ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการควบคุมสงบศึกระหว่างชาติ[๒๑]

เมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่า ยุคแห่งการนองเลือดในอินโดจีนน่าจะยุติลงสันติภาพก็คงจะกลับคืนมา การที่โฮจิมินห์ยอมเซ็นสัญญาสงบศึกกับฝรั่งเศสและยอมให้แบ่งเวียดนามออกเป็น ๒ ส่วนก็เพราะโฮจิมินห์คิดว่าคงจะไม่มีปัญหาอะไรแล้ว เพราะการเลือกตั้ง ในปี ๑๙๕๖ เวียดนาม ๒ ส่วนคงจะรวมกันได้ หลังจากนั้นเวียดนามจะมีระบบการ

---

๒๐ Ibid, pp. 140–143

๒๑ R.S. Chavan *Nationalism in Asia* p. 253

ปกครองใดก็เป็นเรื่องของเวียดนาม เพราะชาวเวียดนามทั้งหลายมีประมุขร่วมกันหรือคนเดียวกันซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของพวกเขา นั่นคือโฮจิมินห์ แต่แล้วความฝันของโฮจิมินห์พังทลายลงอีกครั้งหนึ่ง เพราะสหรัฐผู้ถือนโยบายไม่ยอมอ่อนข้อให้คอมมิวนิสต์ได้แสดงทีท่าไม่พอใจข้อตกลงกรุงเจนีวา นายดัลเลส รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐและเป็นผู้แทนเข้าร่วมประชุมแสดงอาการขุ่นเคืองออกมานอกหน้าและไม่ยอมจับมือกับจูเอินไล ผู้แทนสาธารณรัฐประชาชนจีน นายริชาร์ด นิกสันรองประธานาธิบดีสหรัฐในสมัยนั้นได้แถลงว่าสหรัฐอาจจำเป็นที่จะต้องเข้าแทนที่ฝรั่งเศสในอินโดจีนเพื่อป้องกันมิให้เอเชียเป็นคอมมิวนิสต์ ประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ยืนยันว่าการสูญเสียอินโดจีนจะเป็นเหตุทำให้สูญเสียเอเชียอาคเนย์ทั้งหมดไปด้วยเหมือนกับการเล่นโดมิโน[๒๒] (dominces)* แสดงให้เห็นว่าสหรัฐเตรียมตัวที่จะเข้าแทรกแซงในอินโดจีนตั้งแต่ฝรั่งเศสยังไม่ได้ถอนตัวออกจากอินโดจีน นับเป็นก้าวสำคัญของสหรัฐที่นำไปสู่การผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงจนไม่สามารถถอนตัวออกมาได้ ดังจะได้กล่าวในตอนต่อไป

เขมร

ขณะที่ฝรั่งเศสกำลังเพลี่ยงพล้ำเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ ๒ อยู่นั้นไทยก็บุกอินโดจีนทางด้านเขมรในปี ๑๙๔๐ เพื่อเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ญี่ปุ่นต้องการที่จะขยายอิทธิพลเข้ามายังอินโดจีนอยู่แล้วจึงถือโอกาสยื่นมือเข้าไกล่เกลี่ย ไทยกับฝรั่งเศสจึงตกลงยุติสงครามกันได้ ครั้นญี่ปุ่นเปิดฉากทำสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นก็เข้ายึดครองเขมรโดยอ้างว่ามีความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ เมื่อญี่ปุ่นยึดครองเขมรแล้วก็ปลดผู้ปกครองเขมรที่เป็นชาวฝรั่งเศส และผู้นิยมฝรั่งเศสออกไปและแต่งตั้งบุคคลที่ญี่ปุ่นเห็นว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศสเข้ามาเป็นแทน ญี่ปุ่นสนับสนุนให้เขมรมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทันที พร้อมกันนี้ก็สนับสนุนให้ นายซัน งอกทัน นักชาตินิยมที่มีหัวรุนแรงเป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศสขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี

---

๒๒ Richard Allen, op. cit. pp. 182–187

* หมากสำหรับเล่นชนิดหนึ่งมี ๒๘ ตัว ในที่นี้หมายถึงถ้าคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะในประเทศหนึ่งก็จะรุกรานประเทศต่อ ๆ ไปอีกจนในที่สุดเอเชียเป็นคอมมิวนิสต์หมด ความคิดเช่นนี้จึงเรียกว่าทฤษฎีโดมิโน เป็นทฤษฎีที่สหรัฐถือจริงจังมากและเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัวของสหรัฐ

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง ฝรั่งเศสผู้เพ้กลับกลายเป็นผู้ชนะ เขมรต้องตกอยู่ในสภาพเดิมคือกลับมาอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง นายซัน งอกทัน นายกรัฐมนตรีเขมรจึงต้องหนีไปอยู่ที่ญี่ปุ่นชั่วคราว ต่อมาได้ลอบกลับมายังเขมร เพื่อจัดตั้งเขมรอิสระสู้รบกับฝรั่งเศสเพื่อกู้เอกราชต่อไป ฝรั่งเศสต้องทำศึกในอินโดจีนพร้อม ๆ กัน หลายด้านจึงคิดหาทางที่จะประนีประนอมกับเขมรโดยจัดทำสนธิสัญญาขึ้นฉบับหนึ่งเมื่อเดือนสิงหาคม ๑๙๕๐ เปลี่ยนสภาพจากการที่เขมรเป็นเมืองขึ้นมาเป็นรัฐอารักขาขึ้นกับสหภาพฝรั่งเศสโดยที่ฝรั่งเศสยังควบคุมนโยบายที่สำคัญ ๆ การโอนอ่อนของฝรั่งเศสมิได้ทำให้ชาวเขมรเลิกล้มความตั้งใจที่จะกอบกู้เอกราชเพราะเห็นว่าฝรั่งเศสยังไม่ได้ให้เอกราชแก่เขมรอย่างแท้จริง เขมรอิสระจึงทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสโดยร่วมมือกับพวกเวียดมินห์ต่อไปจนกระทั่งฝรั่งเศสยอมลงนามในข้อตกลงเจนีวาเมื่อปี ๑๙๕๔

นักชาตินิยมที่สำคัญซึ่งมีบทบาทในการกอบกู้เอกราชของเขมรอีกคนหนึ่งคือ เจ้าสีหนุ* เจ้าสีหนุขึ้นครองราชย์เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๑ โดยมีพระชนมายุได้ในขณะนั้น ๑๘ พรรษา ความจริงแล้วผู้ที่ควรจะขึ้นเป็นกษัตริย์ควรจะเป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าศรีสวัสดิ์มณีวงศ์ อันได้แก่เจ้าฟ้าศรีสวัสดิ์มณีเรศหรือไม่ก็เจ้าฟ้าศรีสวัสดิ์มณีพงศ์ แต่ทั้งสองพระองค์ฝรั่งเศสไม่ชอบเพราะเรียกร้องให้ฝรั่งเศสมอบเอกราชแก่เขมร การที่ฝรั่งเศสตั้งเจ้าสีหนุเป็นกษัตริย์เพราะคิดว่าเจ้าสีหนุเป็นเด็กย่อมครอบงำได้ง่าย แต่ฝรั่งเศสคาดผิดเพราะเจ้าสีหนุกลับเป็นผู้ตั้งพระทัยอย่างแรงกล้าในการเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส

เจ้าสีหนุเสด็จไปยังกรุงปารีสเพื่อเจรจาปัญหาเอกราชของเขมรกับฝรั่งเศส แต่การเจรจาประสบความล้มเหลว เจ้าสีหนุเสด็จไปยังสหรัฐเพื่อขอร้องให้สหรัฐช่วย สหรัฐตอบปฏิเสธพร้อมทั้งแนะนำให้เจ้าสีหนุร่วมมือกับฝรั่งเศสในการต่อต้านคอมมิวนิสต์อีกด้วย

เมื่อการเจรจาไม่ได้รับความสำเร็จทำให้เจ้าสีหนุทรงขัดเคืองมาก พระองค์จึงเสด็จออกจากเขมรพร้อมด้วยคณะข้าราชราชการ และพระประยูรญาติลี้ภัยทางการเมืองมายังประเทศไทย และทรงประกาศว่าจะประทับอยู่นอกประเทศจนกว่าฝรั่งเศสจะให้เอกราชอันสมบูรณ์แก่เขมร โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ และทรงขู่ว่าจะประกาศถอนตัวออกจากสหภาพฝรั่งเศส ฝรั่งเศสรู้สึกร้อนใจจึงทำทีจะเอาใจเจ้าสีหนุมากยิ่งขึ้น

ในเดือนมีนาคม ๑๙๕๓ เจ้าสีหนุทรงสละราชบัลลังก์ให้แก่พระราชบิดา เพื่อ

---

* เป็นโอรสของกรมขุมวิสุทธิขัตติยวงศ์นโรดมสุรามฤตกับเจ้าหญิงกุสุมานนารีรักษ์

ที่พระองค์จะได้ทรงเล่นการเมืองอย่างเปิดเผย ฝรั่งเศสไม่กล้าส่งทหารมาปราบเจ้าสีหนุเพราะจะยิ่งทำให้เขมรอิสระร่วมมือกับเจ้าสีหนุแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น การต่อรองระหว่างเจ้าสีหนุกับรัฐบาลปารีสดำเนินอยู่ยังไม่ถึงขั้นเด็ดขาด ก็พอดีสงครามอินโดจีนยุติลงด้วยการพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟู และนำไปสู่การตกลงที่เจนีวา ๑๙๕๔ ตามข้อตกลงนี้เขมรได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ จะต้องถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากเขมรและจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศประกอบด้วยผู้แทน แคนาดา อินเดีย โปแลนด์ เพื่อควบคุมการยุติสงครามอินโดจีน และให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเขมรในปี ๑๙๕๕[๒๓]

ในเดือนกันยายน ๑๙๕๕ มีการเลือกตั้งทั่วประเทศเขมร พรรคขบวนการสังคมนิยมประชาชนเขมรของเจ้าสีหนุได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น เจ้าสีหนุจึงได้ประกาศเอกราชของเขมรอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๑๙๕๕ หลังจากนั้นการเมืองของเขมรก็ตกอยู่ใต้อำนาจของเจ้าสีหนุตลอดมา แม้ว่าในบางครั้งจะมีนายกรัฐมนตรีเป็นคนอื่น แต่ผู้นั้นจะต้องอยู่ในอำนาจของเจ้าสีหนุ

ลาว

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นได้เข้าปกครองราชอาณาจักรลาวและได้ปลดเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสที่เป็นฝ่ายบริหารออกไปหมด ญี่ปุ่นตั้งคนญี่ปุ่นเป็นผู้สำเร็จราชการอาณาจักรลาว ๒ นาย ประจำอยู่หลวงพระบาง ๑ นาย ประจำอยู่ที่ท่าแขกอีก ๑ นาย ส่วนตำแหน่งข้าหลวงแขวงนั้นได้แต่งตั้งให้ข้าราชการลาวดำรงตำแหน่งตลอดจนตำแหน่งหน้าที่ใดที่ฝรั่งเศสเคยแต่งตั้งข้าราชการฝรั่งเศสให้ดำรงตำแหน่งก็เปลี่ยนเป็นข้าราชการลาวทั้งหมด ขณะนั้นความคิดของชาวลาวแตกแยกออกเป็นสองฝ่ายคือฝ่ายฝรั่งเศสฝ่ายหนึ่งอีกฝ่ายหนึ่งต้องการสลัดแอกจากฝรั่งเศสแล้วยึดญี่ปุ่นเป็นที่พึ่ง

ฝ่ายที่เห็นว่าควรจะอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศสต่อไปนั้นเพราะเชื่อว่า ญี่ปุ่นคงจะแพ้สงครามและเมื่อสงครามโลกสงบลงแล้ว ฝรั่งเศสจะต้องกลับมามีอำนาจเหมือนอย่างเดิม จึงพยายามทำทุกอย่างเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนมีความจงรักภักดีต่อฝรั่งเศส และหวังที่จะรับความดีความชอบจากฝรั่งเศส

---

๒๓ ประพัฒน์ ตรีณรงค์ *ประมวลเหตุการณ์สำคัญแห่งเอเชียอาคเนย์* หน้า ๑๔๔–๑๕๔

ฝ่ายที่เห็นว่าควรจะฉวยโอกาสสลัดแอกและเรียกร้องความเป็นเอกราชกลับคืนมา โดยถือความรักชาติและความเห็นอกเห็นใจจากเพื่อนบ้านเป็นหลักประกัน ฝ่ายนี้แม้จะเห็นว่าญี่ปุ่นกำลังเพลี่ยงพล้ำในสงครามแต่ญี่ปุ่นก็ยังมีเจตนาที่จะทำให้ลาวได้รับเอกราช

ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมจำนนต่อสหรัฐ ๔ เดือน ญี่ปุ่นสนับสนุนให้ราชอาณาจักรลาวประกาศเอกราช พระเจ้าศรีสว่างวงษ์ทรงประกาศเอกราชเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๑๙๔๔ ครั้นญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้สงครามโดยเด็ดขาดแล้ว เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงษ์ทรงเกรงฝรั่งเศสจะลงโทษ และรู้ว่าฝรั่งเศสจะกลับคืนมามีอำนาจอีก จึงประกาศยอมให้หลวงพระบางกลับไปขึ้นกับฝรั่งเศสตามเดิม[๒๔]

เจ้าเพ็ชราชมหาอุปราชแห่งราชอาณาจักรลาว ทรงไม่เห็นด้วยที่ยอมให้ลาวกลับไปเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสอีก ยิ่งกว่านั้นยังได้ถวายความเห็นแก่เจ้ามหาชีวิต ขอให้ทรงประกาศรวมราชอาณาจักรลาวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อไปใหม่* พระเจ้าศรีสว่างวงษ์ไม่ทรงเห็นด้วยและไม่ยอมปฏิบัติตาม เจ้าเพ็ชราชจึงประกาศรวมลาวด้วยพระองค์เองและสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งรัฐบาลขึ้นที่นครเวียงจันทน์เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๑๙๔๕

เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นเช่นนี้ พระเจ้าศรีสว่างวงษ์จึงประกาศว่าเจ้าเพ็ชราชเป็นกบฏต่อราชบัลลังก์ และเรียกตัวเจ้าเพ็ชราชให้เข้าเฝ้าที่หลวงพระบาง แต่เจ้าเพ็ชราชทรงปฏิเสธและเรียกร้องให้พระเจ้าศรีสว่างวงษ์ทรงรับรองรัฐบาลที่เจ้าเพ็ชราชทรงตั้งขึ้น พระเจ้าศรีสว่างวงษ์จึงประกาศปลดเจ้าเพ็ชราชออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและตำแหน่งมหาอุปราช

รอยร้าวระหว่างลาวด้วยกันเริ่มแตกแยกมากขึ้นตามลำดับ เพราะถึงแม้ว่าเจ้าเพ็ชราชจะทรงยินยอมถูกปลดออกจากตำแหน่งก็จริง แต่ต่อมาก็ได้มีการตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้น มีพระยาคำม้าวเป็นนายกรัฐมนตรีโดยมีเจ้าเพ็ชราชสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง การที่เจ้าเพ็ชราชถูกปลดออกจากตำแหน่งทำให้ชาวลาวมีความเห็นอกเห็นใจพระองค์มาก ระหว่างนั้นได้มีประชาชนลาวเดินขบวนหลายครั้งหลายหน เพื่อสนับสนุนการเรียกร้องเอกราชของลาว

---

๒๔ M.L. Manich *History of Laos* pp. 319–325

* สมัยอยู่ใต้ฝรั่งเศสลาวแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือเวียงจันทน์กับหลวงพระบาง ฝรั่งเศสใช้วิธีแยกปกครอง

รัฐบาลของพระยาคำม้าวทูลขอให้พระเจ้าศรีสว่างวงษ์เป็นกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย แต่พระเจ้าศรีสว่างวงษ์ทรงปฏิเสธ ดังนั้นสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวของลาวจึงประกาศปลดพระเจ้าศรีสว่างวงษ์ออกจากตำแหน่งกษัตริย์ และได้มีข้าราชการและประชาชนบางส่วนเข้ายึดพระราชวังไว้ จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๑๙๔๕ พระองค์จึงทรงยอมรับเป็นกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลได้พิจารณาเรื่องนี้อยู่นานจึงได้ตกลงอัญเชิญพระเจ้าศรีสว่างวงษ์กลับมาดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญต่อไป

ในขณะที่การเมืองของลาวกำลังวุ่นวาย กำลังทหารฝรั่งเศสก็ได้เคลื่อนเข้าสู่ราชอาณาจักรลาว รัฐบาลพระยาคำม้าวจึงกลายเป็นรัฐบาลพลัดถิ่น หนีไปจัดตั้งเป็นกองทัพลาวอิสระสู้รบกับฝรั่งเศส พวกลาวอิสระได้ร่วมมือกับพวกเวียดมินห์ในการสู้รบกับฝรั่งเศสแต่ไม่เข้มแข็งเท่าพวกเวียดมินห์ ในที่สุดทหารฝรั่งเศสยึดเวียงจันทน์และหลวงพระบางได้ในปี ๑๙๔๖ ผู้นำลาวอิสระคือเจ้าเพ็ชราช เจ้าสุวรรณภูมาและเจ้าสุภานุวงษ์ได้หลบหนีเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งขณะนั้นมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้ารัฐบาล

ในขณะที่พำนักอยู่ในประเทศไทย คณะลาวอิสระพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากสหรัฐและอังกฤษ แต่สหรัฐกำลังเอาใจฝรั่งเศสอยู่แล้วจึงปฏิเสธ พวกลาวอิสระจึงต้องต่อสู้ด้วยตนเอง ฝรั่งเศสไม่กล้าถอนทหารจากเวียดนามมาปราบลาวอย่างจริงจัง เพราะปัญหาเวียดนามสำคัญกว่า จึงค่อย ๆ ผ่อนปรนให้แก่ลาวมากขึ้น ในปี ๑๙๔๗ พระเจ้าศรีสว่างวงษ์ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและทรงให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศ ทั้งนี้โดยการยินยอมของฝรั่งเศส ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๔๙ ฝรั่งเศสก็ยินยอมให้เอกราชแก่ลาวแต่ขอควบคุมนโยบายสำคัญ ๆ เช่นการทหาร เศรษฐกิจและการต่างประเทศ โดยให้ลาวสังกัดอยู่ในเครือจักรภพของฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสให้เอกราชแก่ลาวอย่างไม่สมบูรณ์ จึงทำให้ลาวอิสระแตกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรจะทำสงครามกับฝรั่งเศสต่อไปเพื่อเรียกร้องเอกราชอย่างสมบูรณ์ ฝ่ายนี้มีเจ้าสุภานุวงษ์และพระยาคำม้าวเป็นหัวหน้า ตอนหลังฝ่ายนี้เรียกตนเองว่า ขบวนการปเทดลาว อีกฝ่ายหนึ่งมีเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ และเจ้าสุวรรณภูมาเป็นหัวหน้า ซึ่งมีความเห็นว่าควรจะปรองดองกับฝรั่งเศสเพื่อยุติสงคราม

ในที่สุดฝรั่งเศสก็ยินยอมให้จัดตั้งรัฐบาลลาวขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๕๓ โดยมีเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทางรัฐบาลไทยได้ให้การรับรองรัฐบาลชุดนี้ของลาวด้วย ฝ่ายลาวอิสระซึ่งมีเจ้าสุภานุวงษ์เป็นหัวหน้าประกาศไม่ยอมรับรองรัฐบาลของเจ้าบุญอุ้ม และมุ่งขึ้นไปทางภาคเหนือในแคว้นพงสาลีและซำเหนือรวบรวมกำลังลาวอิสระเพื่อจัดตั้งขบวนการปเทดลาว ขบวนการนี้ได้รับการสนับสนุนจากเวียดมินห์และจีนซึ่งส่งอาวุธและช่วยฝึกหัดทหารให้ ขบวนการปเทดลาวและเวียดมินห์ได้ร่วมมือกันสู้รบกับฝรั่งเศสต่อไปอีกเพื่อเอกราชอย่างสมบูรณ์ของอินโดจีน จนกระทั่งฝรั่งเศสพ่ายแพ้ในศึกเดียนเบียนฟู ปัญหาลาวได้ถูกหยิบยกเข้าที่ประชุมเจนีวา ๑๙๕๔ เช่นเดียวกับปัญหาเวียดนามและเขมร ตามข้อตกลงลาวได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ และหลักเกณฑ์การให้เอกราชแก่ลาวก็เช่นเดียวกับที่ใช้กับเวียดนามและเขมร เช่นการจัดตั้งกรรมการระหว่างชาติทำหน้าที่ในการควบคุมการสงบศึกเป็นต้น[๒๕]

การเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายหลังได้รับเอกราช

อินโดนีเซีย

ภายหลังจากอินโดนีเซียได้รับเอกราชแล้ว รัฐบาลของอินโดนีเซียภายใต้การนำของประธานาธิบดีซูการ์โนดำเนินนโยบายส่วนใหญ่มุ่งต่อต้านจักรวรรดินิยมและถือนโยบายเป็นกลาง อินโดนีเซียได้รับภัยพิบัติจากสงครามอย่างหนัก ประชาชนยากจนค่นแค้น รัฐบาลจึงต้องบริหารประเทศเอนเอียงไปในทางสังคมนิยม ผลการเลือกตั้งในปี ๑๙๕๕ มีพรรคการเมืองเพียง ๔ พรรคที่มีลักษณะเป็นพรรคประจำชาติ คือพรรคชาตินิยม พรรคมัสจูมิ (มุสลิม) พรรค Mahdatul Ulama และพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ที่ใหญ่เป็นที่สองในเอเชียรองจากจีน เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๐ และมีความเข้มแข็งมากขึ้นตามลำดับ[๒๖] พรรคต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะดำเนินระบบรัฐบาลแบบคณะรัฐมนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีพรรคเดียวเท่านั้นคือพรรคคอมมิวนิสต์

---

๒๕ Sisouk Na Champassak *Storm Over Laos* pp. 13–20

๒๖ สมคิด มณีวงศ์ *ซูการ์โนกับอินโดนีเซีย* หน้า ๒๘๓–๒๘๔

ซึ่งมีความเข้มแข็งมากกว่าพรรคอื่น พรรคนี้ปลีกตัวออกจากกิจการรัฐบาลและมุ่งสร้างพลังของตนในกลุ่มสหบาลแรงงานและกลุ่มนักศึกษา เนื่องจากซูการ์โนดำเนินนโยบายชาตินิยมจัดเกินไปและมุ่งส่งเสริมแต่ทางทหารเพื่อต่อต้านฮอลันดาจึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษกิจภายในประเทศได้ ในปี ๑๙๕๗ ประธานาธิบดีซูการ์โนเสนอระบบการปกครองแบบใหม่ซึ่งเรียกว่า "ประชาธิปไตยแบบนำทาง"* (Guide Democracy) ซึ่งดำเนินการโดยสภาแห่งชาติโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีคณะรัฐมนตรีซึ่งประธานาธิบดีจะเป็นผู้เลือก

ซูการ์โนได้อธิบายถึงประชาธิปไตยแบบนำทางว่าหมายถึงประชาธิปไตยในระบบครอบครัวนั่นเอง คือระบบบิดาปกครองบุตร อันเป็นระบบที่ถือว่าบุตรหรือประชาชนทั่วไปมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามแนวทางที่บิดาหรือผู้ปกครองเป็นผู้กำหนด แต่ผู้ปกครองก็ควรจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ระบบการปกครองแบบนี้จึงเท่ากับส่งเสริมระบบการปกครองแบบเผด็จการของซูการ์โนนั่นเอง[๒๗]

ซูการ์โนพยายามหันเหความสนใจของประชาชนให้ลืมความยากจนและความอดอยากไปสู่ปัญหาระหว่างประเทศคือปัญหาอิเรียนตะวันตก ซึ่งกำลังขัดแย้งกับฮอลันดาและการประจันหน้ากับมาเลเซีย ซูการ์โนทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากมายเพื่อใช้ในการซื้ออาวุธเตรียมทำสงคราม ในปลายปี พ.ศ. ๑๙๕๖ ทหารที่เกาะสุมาตราได้ก่อกบฏแข็งข้อต่อรัฐบาล เนื่องจากไม่พอใจรัฐบาลปกครองที่แบบรวมอำนาจเต็มไปด้วยการคอรัปชั่น และไม่ทำนุบำรุงดินแดนสุมาตรา การวุ่นวายในครั้งนั้นทำให้รัฐบาลต้องประกาศกฎอัยการศึก รัฐบาลมอบอำนาจให้ผู้บังคับการหน่วยทหารบกเข้าควบคุมกิจการค้าของบริษัทต่าง ๆ กิจการค้าใดที่เป็นของฮอลันดาถูกโอนมาเป็นทรัพย์สินของชาติหมด ระยะนี้ทหารมีอิทธิพลพอ ๆ กับพรรคคอมมิวนิสต์

เมื่อรัฐบาลกลางรวบอำนาจจึงทำให้นักการเมืองบางคนไม่พอใจ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๘ ได้เกิดการปฏิวัติที่ปาดัง (Padang) ในสุมาตรา พวกปฏิวัติถึงกับประกาศจัดตั้ง

---

* ซูการ์โนอธิบายว่าประชาธิปไตยแบบนำทางคือการกลับไปใช้ระบบการปกครองแบบเดิมของอินโดนีเซีย ซึ่งใช้กันอยู่ตามหมู่บ้านโดยการจะตัดสินปัญหาใด ๆ ต้องถกเถียงกันก่อน แล้วจึงจะมีการลงคะแนนเสียงกันภายหลังโดยเอกฉันท์

๒๗ วอร์ดและแมกริดิช *ระบบการเมืองร่วมสมัยเอเชีย* หน้า ๖๘๕–๖๘๘

รัฐบาลใหม่รัฐบาลกลางจึงต้องปราบปรามอย่างรุนแรงและปราบได้สำเร็จ ทำให้คณะปฏิวัติต้องหลบหนีเข้าป่าไปเป็นกองโจร การที่ทหารปราบกบฏได้สำเร็จทำให้ทหารมีอำนาจมาก ซูการ์โนจำเป็นจะต้องพึ่งเสียงทหารและอิงอำนาจทหารพร้อม ๆ กับอิงอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์

ระบบประชาธิปไตยแบบนำทางของประธานาธิบดีซูการ์โนถูกรัฐสภาโจมตีว่าเป็นระบบเผด็จการและไม่ยอมรับ ประธานาธิบดีจึงประกาศยุบสภา ทำให้ซูการ์โนเป็นเผด็จการมากยิ่งขึ้น เขาสามารถควบคุมทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการ

เมื่อพิจารณาดูแนวความคิดทางการเมืองในช่วงตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงซูการ์โนเสียอำนาจในปี ๑๙๖๕ จะเห็นได้ว่าความคิดทางการเมืองของรัฐที่ซูการ์โนได้สร้างและเน้นบ่อย ๆ นั้นมีอยู่ ๓ อย่างด้วยกันคือ ชาตินิยม ศาสนา และมาร์กซิสม์ ซึ่งซูการ์โนเรียกย่อ ๆ เป็นภาษาอินโดนีเซียว่า "นาซาคอม" (Nasakom) อันหมายถึงชาตินิยม ศาสนา และลัทธิคอมมิวนิสต์ ซูการ์โนย้ำถึงหลักการนี้ว่า เขาจะปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมอินโดนีเซียทุกด้าน เพื่อขจัดความเอารัดเอาเปรียบ และขอให้ชาวอินโดนีเซียเสียสละเพื่อความสำเร็จของการปฏิวัตินี้[๒๘]

หลักการนาซาคอมช่วยให้ผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียได้เข้ามาใกล้ชิดกับประธานาธิบดีซูการ์โน จนแข่งขันกับฝ่ายทหาร ในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์ได้ก่อรัฐประหารในปี ๑๙๖๕ ฝ่ายก่อรัฐประหารได้จับนายทหารชั้นนำ ๖ คนฆ่าทิ้งและยึดสถานที่ราชการ แต่กระทำการไม่สำเร็จจึงถูกฝ่ายทหารภายใต้การนำของนายพลซูฮาร์โตปราบปรามจนราบคาบ ชาวจีนและพรรคคอมมิวนิสต์ถูกทำลายล้าง สมาชิกถูกฆ่าและถูกจำคุกตายไปหลายแสนคน การนองเลือดครั้งนี้มีมูลเหตุมาจากความแตกแยกระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ของคนในชาติอยู่ก่อนแล้ว เช่นความเกลียดชังระหว่างพวกมุสลิมกับคอมมิวนิสต์ การแตกแยกในกองทัพและความเกลียดชังของทหารที่มีต่อคอมมิวนิสต์ ปัจจุบันนี้พรรคคอมมิวนิสต์ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งได้อีก จึงต้องหลบไปทำสงครามกองโจรใต้ดิน เป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องปราบอยู่ทุกวันนี้[๒๙]

---

๒๘ กระมล ทองธรรมชาติ "*ลักษณะน่าสังเกตของการเมืองอินโดนีเซีย*" วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔, หน้า ๑๑๖

๒๙ Peter Lyon *War and Peace in South-East Asia* pp. 58–59

ภายหลังการรัฐประหารในปี ๑๙๖๕ ได้มีผลกระทบกระเทือนต่อการเมืองของอินโดนีเซียมาก คณะทหารเห็นว่าประธานาธิบดีซูการ์โนเข้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์มากเกินไป จึงปลดออกจากตำแหน่ง ในปี ๑๙๖๗ สภาที่ปรึกษา (Consultative Assembly) จึงต้องให้นายพลซูฮาร์โตผู้นำทหารเข้าปราบปรามคอมมิวนิสต์จนสำเร็จ ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศ เป็นประธานาธิบดีคนที่สองตั้งแต่ได้รับเอกราชมา

ปัจจุบันนี้ทหารยังกุมอำนาจทางการเมืองอยู่ การปกครองของอินโดนีเซียยังมีลักษณะเผด็จการ ประชาชนไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพมากนัก หนังสือพิมพ์ยังไม่มีอิสระที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างเต็มที่ ประชาธิปไตยในอินโดนีเซียยังอยู่ห่างไกลเช่นเดียวกับประเทศเอเชียอาคเนย์อื่น ๆ

นโยบายต่างประเทศ สมัยประธานาธิบดีซูการ์โน อินโดนีเซียมีความผูกแค้นเจ็บใจฮอลันดามาก เพราะฮอลันดาได้สร้างความเจ็บปวดให้แก่อินโดนีเซียยิ่งนัก ซูการ์โนจึงพาลเกลียดชังฝรั่งผิวขาวชาวตะวันตกทั้งหมดยกเว้นรุสเซีย ประธานาธิบดีซูการ์โนรู้สึกผิดหวังในการที่สหรัฐไม่ได้ช่วยเหลืออินโดนีเซียในการกอบกู้เอกราชจากฮอลันดาอย่างจริงจัง ทั้งนี้เป็นเพราะสหรัฐมีความเกรงอกเกรงใจฮอลันดา แต่ตอนหลังสหรัฐพยายามบีบบังคับให้ฮอลันดาต้องยอมเจรจากับผู้นำอินโดนีเซีย ทั้งนี้เป็นเพราะสหรัฐกลัวว่าอินโดนีเซียจะหันไปผูกใผ่กับประเทศคอมมิวนิสต์

นโยบายของประธานาธิบดีซูการ์โนคือจะต่อต้านจักรวรรดินิยมทุกทาง และผลแห่งการยึดมั่นในนโยบายนี้จึงทำให้อินโดนีเซียหันไปผูกพันและเป็นมิตรกับประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งซูการ์โนมีความไว้ใจมากกว่าประเทศมหาอำนาจตะวันตก ตั้งแต่ปี ๑๙๕๙ เป็นต้นไป นโยบายต่างประเทศอินโดนีเซียเริ่มมีแนวโน้มที่จะใกล้ชิดและคล้ายคลึงกับคอมมิวนิสต์มากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้มาจากเหตุ ๒ ประการคือ

๑. อินโดนีเซียต้องเผชิญกับกบฏในประเทศ และต้องการกวาดล้างอิทธิพลของฮอลันดาในอิเรียนตะวันตก จึงต้องหันไปพึ่งอาวุธจากรุสเซียและประเทศคอมมิวนิสต์มากขึ้นเพราะค่ายตะวันตกไม่เต็มใจขายให้

๒. พรรคคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลในวงการรัฐบาลและเรียกร้องให้รัฐบาลสนิทสนมกับประเทศคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะบั่กกึง ตั้งแต่ปี ๑๙๖๓ เป็นต้นไป อินโดนีเซีย

หันไปสนิทสนมกับปักกิ่งมากขึ้นตามลำดับและเอาใจออกห่างจากรุสเซีย ปักกิ่งมีความพอใจเช่นนั้น เพราะรุสเซียกับจีนเริ่มบาดหมางกัน จีนจึงหาทางกำจัดอิทธิพลของรุสเซียในเอเชีย

ซูการ์โนได้มองประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ของประชาชาติว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างชาติที่เกิดใหม่ (Nefo) กับชาติที่เจริญมาก่อนแล้ว (Oldefo) และในการต่อสู้นี้ชาติที่เกิดใหม่จะเป็นผู้ชนะที่สุด ซึ่งอินโดนีเซียควรเป็นผู้นำชาติใหม่ในเอเชียและแอฟริกาต่อสู้กับชาติเก่า ด้วยเหตุนี้นับตั้งแต่ปี ๑๙๖๓ เป็นต้นไป อินโดนีเซียจึงพยายามรวมกลุ่มชาติที่เกิดใหม่ในเอเชียและแอฟริกาเพื่อต่อสู้กับชาติที่เจริญมาก่อนแล้ว

ในปี ๑๙๖๓ ซูการ์โนได้กล่าวถึง ลัทธิอาณานิคมสมัยใหม่ (Neo-Colonialism) ซึ่งมาในรูปสหพันธ์มาเลเซียอันมีจักรวรรดินิยมอังกฤษหนุนหลังอยู่ ประธานาธิบดีซูการ์โนรวมเรียกภัยนอกประเทศแหล่งใหม่นี้ว่า Neo Colim ย่อมาจาก Neo-Colonialism, Colonial Imperialism[๓๐]

การสถาปนาสหพันธ์มาเลเซีย ทำให้ซูการ์โนประกาศใช้นโยบายประจันหน้ากับมาเลเซียโดยกล่าวหาว่า เป็นแผนการของอังกฤษและสหรัฐที่ต้องการจะบีบล้อมอินโดนีเซีย ซูการ์โนไม่พอใจสหประชาชาติและกล่าวหาว่าเป็นเครื่องมือของสหรัฐ ประกอบกับมาเลเซียได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกในคณะมนตรีความมั่นคงในปลายปี ๑๙๖๔ ซูการ์โนจึงประกาศถอนตัวออกจากสหประชาชาติตั้งแต่ปี ๑๙๖๕ เป็นต้นไป โดยแสดงเจตจำนงว่าจะไปตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นมาใหม่ประกอบด้วยชาติเอเชียแอฟริกา

การที่ประธานาธิบดีซูการ์โนใช้นโยบายชาตินิยมและต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกและสหรัฐอย่างรุนแรงเกินไป จึงทำให้เขาดำเนินนโยบายต่างประเทศผิดพลาดจนต้องทะเลาะกับชาติอื่น ๆ หลายชาติ จนเป็นเหตุให้คณะทหารไม่พอใจ อีกทั้งยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ ในที่สุดฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ทำการรัฐประหาร แต่ไม่สำเร็จ เพราะถูกฝ่ายทหารปราบเสียก่อน เมื่อคณะทหารได้ปราบคอมมิวนิสต์จนพ่ายแพ้ไปแล้ว ในเดือนมีนาคม ๑๙๖๖ ประธานาธิบดีซูการ์โนก็มอบอำนาจให้นายพลซูฮาร์โตจัดตั้งรัฐบาล ส่วนซูการ์โนได้รับการยกย่องเป็นประธานาธิบดีตลอดชีวิตแต่ไม่มีอำนาจทางการเมือง เขาถูกโจมตีเรื่องที่สนับสนุนให้พรรคคอมมิวนิสต์ก่อการรัฐประหารและเรื่องคอรัปชั่น ในที่สุด

---

๓๐ กระมล ทองธรรมชาติ *นโยบายต่างประเทศอินโดนีเซีย* หน้า ๑๑๔

ซูการ์โนก็ลาออกจากตำแหน่งทางการเมืองทุกตำแหน่งและถูกกักบริเวณให้อยู่แต่ในบ้านพัก ซูการ์โนถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๑๙๗๐ ท่ามกลางความอาลัยของชาวอินโดนีเซีย[๓๐]

อินโดนีเซียสมัยซูฮาร์โต

การเมือง เมื่อประธานาธิบดีซูฮาร์โตขึ้นปกครองประเทศ เขาได้นำเอาระบบเผด็จการมาใช้อย่างจริงจัง โดยเอาสถาบันทหารเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความมั่นคงของฐานะของเขา ซูฮาร์โตให้ทหารเข้าควบคุมกิจการต่าง ๆ ของพลเรือนหมด คือทหารเป็นทั้งรัฐบาล สมาชิกสภา ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการรัฐวิสาหกิจ อธิบดี หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ยึดตำแหน่งเรื่อยมาโดยไม่ยอมให้ใครมาแทน เขาได้อำนาจตั้งแต่ปี ๑๙๖๕ โดยการรัฐประหาร และได้รับเลือกอีก ๓ สมัย คือ เมื่อปี ๑๙๖๘, ๑๙๗๓ และ ๑๙๗๘ การได้รับเลือกแต่ละครั้งเขาได้อาศัยสภาเป็นเครื่องมือนั่นเอง

รัฐสภา สภาอินโดนีเซียแบ่งออกเป็น ๒ สภา คือ

ประธานาธิบดีซูฮาร์โตท่ามกลางทหารอินโดนีเซีย

๓๐ Franz H. Michael and George E. Taylor *op. cit.* p. 703

ก. สภาผู้แทนราษฎร สภานี้มีสมาชิกทั้งหมด ๔๖๐ คน มาจากให้ประชาชนเลือกตั้ง ๓๖๐ คน และประธานาธิบดีแต่งตั้ง ๑๐๐ คน

ข. สภาที่ปรึกษาประชาชน มีสมาชิกทั้งหมด ๙๒๐ คน ในจำนวนนี้มาจากสภาผู้แทน ฯ ๔๖๐ คน จากสภาจังหวัด ๑๓๑ คน จากตัวแทนพรรคการเมืองต่าง ๆ ๑๒๒ คน และประธานาธิบดีแต่งตั้งอีก ๒๐๗ คน

สภาที่ปรึกษาประชาชนเป็นผู้เลือกประธานาธิบดี ฉะนั้นจึงแทบไม่ต้องสงสัยเลยว่าการเลือกประธานาธิบดีแต่ละครั้ง ซูฮาร์โตก็จะได้รับเลือกทุกครั้งไป เพราะสมาชิกสภาส่วนใหญ่ก็คือคนของซูฮาร์โตซึ่งได้รับแต่งตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกสภา ดังเช่นการเลือกประธานาธิบดีของสภาเมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๗๘ ก่อนหน้านั้นนักศึกษาและนักการเมืองฝ่ายค้านได้พากันคัดค้านวิธีการเลือกประธานาธิบดีแบบดังกล่าวกันอย่างหนัก เพราะเห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรมและซูฮาร์โตบริหารประเทศอย่างล้มเหลวเรื่อยมา ผลก็คือนักศึกษาและประชาชนที่ประท้วงการเลือกประธานาธิบดีถูกจับเข้าคุกไปมากมาย และสภาที่ปรึกษาประชาชนก็ใช้เวลาเพียง ๕ นาที เลือกซูฮาร์โตเป็นประธานาธิบดีอีกวาระหนึ่งตามที่คาดหมายทุกประการ[๓๒]

พวกที่เป็นตัวตั้งตัวตีคัดค้านระบบเผด็จการก็คือพวกนักศึกษา ซึ่งได้ชุมนุมต่อต้านรัฐบาลหลายครั้ง จุดอ่อนของรัฐบาลที่นักศึกษาโจมตีมากที่สุดก็คือเรื่องการคอรัปชั่น พวกหนังสือพิมพ์ก็ไม่กล้าคัดค้านรัฐบาล เพราะถ้าค้านก็มีหวังถูกปิดหนังสือพิมพ์และถูกจับเข้าคุก เวลานี้คุกในอินโดนีเซียเต็มไปด้วยนักโทษการเมืองที่ถูกรัฐบาลซูฮาร์โตกวาดล้างองค์การนิรโทษกรรมสากล ได้รายงานว่าในอินโดนีเซียมีการจับกุมคุมขังนักโทษการเมืองโดยไม่ได้ให้ศาลตัดสินมีอยู่ราว ๕๕,๐๐๐–๑๐๐,๐๐๐ คน นักโทษเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกจับกุมคุมขังมาตั้งแต่ครั้งซูฮาร์โตกวาดล้างคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่เมื่อปี ๑๙๖๕ ปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่อินโดนีเซียก็ไม่ทราบว่านักโทษการเมืองของอินโดนีเซียมีอยู่เท่าไรกันแน่ เพราะถูกจับกุมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ[๓๓] และพรรคฝ่ายค้านก็ไม่มีอำนาจที่จะไปคัดค้านรัฐบาล

เศรษฐกิจ อินโดนีเซียเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรอันมีค่า เช่น น้ำมัน ทองแดง ถ่านหิน ป่าไม้ ดีบุก ฯลฯ แต่ฐานะของประชาชนโดยทั่วไปยากจนและด้อยการศึกษา ชาวอินโดนีเซียมีรายได้ถัวเฉลี่ยต่อคนต่อปีประมาณปีละ ๓,๗๐๐ บาท เท่า

---

๓๒ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๑

๓๓ Farcastern Economic Review, December 2, 1977, p. 6

เนื่องจากมีทรัพยากรมากและค่าแรงงานถูก จึงดึงดูดนักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนในอินโดนีเซีย เช่น นายทุนจากญี่ปุ่นและสหรัฐ เป็นต้น

เศรษฐกิจของอินโดนีเซียส่วนใหญ่ตกอยู่ในกำมือของกลุ่มนายทุน พรรคพวกของซูฮาร์โตและรวมทั้งซูฮาร์โตด้วย ในระยะแรกที่ซูฮาร์โตดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีได้เกิดภาวะเงินเฟ้อในอินโดนีเซียอย่างรุนแรง คือภาวะเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นถึงปีละ ๖๒๐% ซูฮาร์โตจึงใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะ ๕ ปี ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปี ๑๙๖๙ แผนนี้มุ่งพัฒนาทางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม ต่อมาในปี ๑๙๗๔ จึงได้เริ่มแผนพัฒนาฉบับที่ ๒ ซึ่งเน้นในเรื่องอุตสาหกรรมโดยการใช้วัตถุดิบในประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจได้ผลพอสมควร ทำให้ลดภาวะเงินเฟ้อลงและส่งสินค้าออกได้เพิ่มขึ้นถึง ๑๐๐ %

แม้ว่าเศรษฐกิจดีขึ้น แต่การบริหารงานในระบบราชการกลับเลวลง ศีลธรรมเสื่อมทรามลง สถานบริการฟุ่มเฟือยเกิดขึ้นมากมาย เช่น ไนท์คลับและโรงอาบ อบ นวด ทั่วทุกหนแห่งเต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำให้งานของรัฐบาลไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ข้าราชการระดับสูงมีฐานะความเป็นอยู่ฟุ่มเฟือยและร่ำรวยมหาศาล ข้าราชการร่วมมือกับพ่อค้าเพื่อควบคุมและผูกขาดธุรกิจ มีข่าวว่าภรรยาของซูฮาร์โตเป็นเจ้าของธุรกิจหลายแห่ง รวมทั้งโรงแรมขนาดใหญ่ในกรุงจาการ์ตา และบุตรชายคนโตของซูฮาร์โตเป็นเจ้าของบริษัทหลายแห่งเช่นเดียวกัน[๓๔]

นโยบายต่างประเทศ เมื่อซูฮาร์โตขึ้นมีอำนาจ เขาก็ประกาศยกเลิกนโยบายประจันหน้ากับมาเลเซียและได้เริ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในปี ๑๙๗๐ ทั้งสองประเทศก็ทำสัญญามิตรภาพกันและร่วมอยู่ในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน เมื่อซูฮาร์โตขึ้นมีอำนาจเขาดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อคอมมิวนิสต์และต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีน จนเป็นเหตุให้สองประเทศตัดสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน[๓๕] แต่ปัจจุบันนี้ (๑๙๘๐) อินโดนีเซียได้แสดงทีท่าว่าอาจจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอีกในไม่ช้านี้ ซูฮาร์โตดำเนินนโยบายผูกสัมพันธ์กับสหรัฐอย่างสนิทสนมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ส่วนความสัมพันธ์กับรุสเซียนั้นไม่สนิทสนมเหมือนกับสมัยซูการ์โน

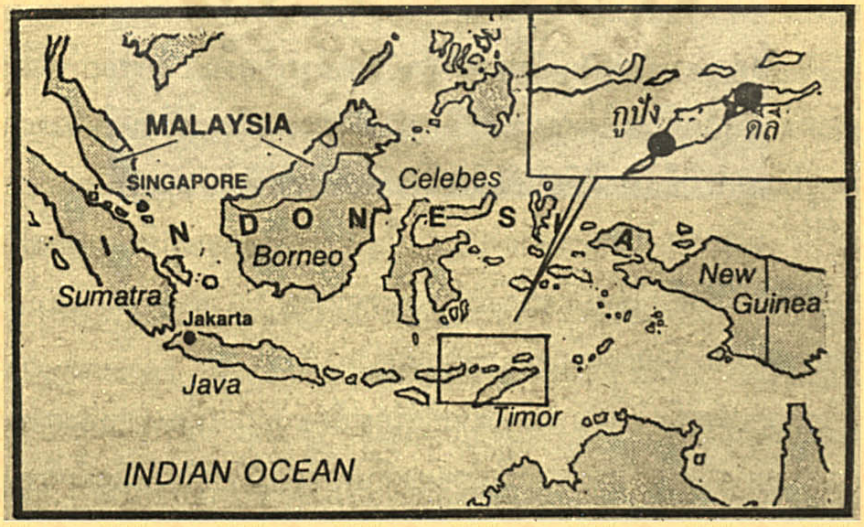
๓๔ Fareastern Economic Review, December 27, 1974, p. 23

๓๕ Asia Year Book 1977, p. 182

อินโดนีเซียเป็นประเทศใหญ่มีพลเมืองถึง ๑๓๕ ล้านคน ดังนั้นมหาอำนาจจึงพยายามเอาใจอินโดนีเซียเพื่อหวังเอาไว้เป็นพวก ปัจจุบันนี้รุสเซียเริ่มสนิทสนมกับอินโดนีเซียอีก รุสเซียเสนอให้การช่วยเหลือทางด้านการเงินและเทคโนโลยีแก่อินโดนีเซียมีมูลค่าถึง ๓๖๐ ล้านดอลลาร์ ในปี ๑๙๗๕ รุสเซียได้ช่วยสร้างโรงงานไฟฟ้าขนาดใหญ่ ๒ โรง โรงงานเหล็กกล้าและสถาบันสมุทรศาสตร์ที่ Ambon แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะเป็นมิตรมากขึ้นแต่รุสเซียก็ยังกล่าวหาว่าอินโดนีเซียกำลังตกอยู่ใต้อิทธิพลของสหรัฐมากขึ้นทุกที

อินโดนีเซียเป็นประเทศสมาชิกอยู่ในกลุ่มโลกที่สาม* ซึ่งมีนโยบายไม่ผูกพันกับมหาอำนาจค่ายใด และประกาศนโยบายต่างประเทศเป็นกลาง นอกจากนั้นยังเป็นสมาชิกกลุ่ม OPEC เพราะอินโดนีเซียเป็นประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกเป็นอันดับ ๑๒ ของโลก

อินโดนีเซียมีความสนิทสนมกับประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นพิเศษ และได้มีข้อตกลงพิเศษกับประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ในการร่วมมือกันปราบกองโจรคอมมิวนิสต์ การค้าของเถื่อนและการขนอาวุธตามบริเวณพรมแดนของสามประเทศ อย่างไรก็ตามอินโดนีเซียได้คัดค้านการที่มีผู้เสนอจะให้อาเซียนร่วมมือกันทางทหารอีกด้วย เพราะเป็นการขัดกับนโยบายเป็นกลางของอินโดนีเซีย[๓๖]

* หมายถึงกลุ่มประเทศที่ประกาศนโยบายไม่ผูกพันกับมหาอำนาจใด ส่วนใหญ่เป็นประเทศในเอเชียแอฟริกาที่เคยตกอยู่ใต้อำนาจจักรวรรดินิยมตะวันตกมาแล้ว

๓๖ Asia Year Book 1798, pp. 199–200

ปัญหาติมอร์

ติมอร์ตะวันออก เป็นดินแดนอาณานิคมของโปรตุเกสมา ๔๐๐ ปีแล้ว ได้กลายมาเป็นจุดวิกฤติการณ์แห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปัจจุบัน สาเหตุก็เนื่องมาจากว่าโปรตุเกสได้ประกาศจะให้เอกราชแก่ติมอร์ตะวันออก แต่การถอนตัวของโปรตุเกสนั้นจะใช้วิธีค่อย ๆ ถอนตัวออกไป ในขณะที่โปรตุเกสกำลังจะถอนตัวออกจากติมอร์ตะวันออก ชาวพื้นเมืองก็ยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเองและเกิดความแตกแยกกันทางการเมืองโดยแบ่งกลุ่มต่าง ๆ ออกได้ ๒ กลุ่ม คือ

๑. พรรคเฟรติลิน ซึ่งนิยมลัทธิสังคมนิยมต้องการให้ติมอร์เป็นเอกราช

๒. พรรคสหภาพประชาธิปไตยติมอร์และกลุ่มการเมืองอีก ๒ กลุ่ม คือ โคตา และตราวาลิสตา มีแนวนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อพรรคเฟรติลิน คือต้องการจะรวมติมอร์ตะวันออกกับดินแดนของอินโดนีเซีย

พรรคเฟรติลินได้ประกาศเอกราชของติมอร์ตะวันออกเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๕ ท่ามกลางการคัดค้านของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามซึ่งต้องการรวมกับอินโดนีเซีย ฝ่ายนี้อ้างว่าชาวติมอร์มีความเกี่ยวพันกับอินโดนีเซียอย่างใกล้ชิดทั้งในทางสายเลือด ผิวพรรณ และธรรมจริยา

ในที่สุดสงครามกลางเมืองระหว่าง ๒ กลุ่มก็ระเบิดขึ้น ในระยะแรกฝ่ายเฟรติลินประสบชัยชนะยึดเมืองต่าง ๆ ได้หลายเมือง ประชาชนชาวติมอร์สามหมื่นกว่าคนได้อพยพเข้าไปลี้ภัยอยู่ในเขตของอินโดนีเซีย คือติมอร์ตะวันตก ส่วนโปรตุเกสก็ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ เนื่องจากโปรตุเกสกำลังประสบปัญหายุ่งยากทางการเมืองในประเทศของตน กำลังทหารในติมอร์ก็มีน้อยไม่พอที่จะเข้าไประงับเหตุการณ์ สงครามกลางเมืองในติมอร์ดำเนินไปอย่างดุเดือด มีผู้บาดเจ็บล้มตายมากมาย

พรรคเฟรติลินไม่สามารถเอาชนะได้โดยเด็ดขาด เนื่องจากประชาชนบางส่วนต้องการรวมกับอินโดนีเซีย นอกจากนั้นฝ่ายนิยมอินโดนีเซียได้ขอให้อินโดนีเซียส่งทหารเข้าช่วย อินโดนีเซียจึงรีบส่งทหารเข้าไปช่วยฝ่ายนิยมอินโดนีเซียทันที โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันมิให้ติมอร์เป็นคอมมิวนิสต์ ทหารอินโดนีเซียได้บุกเข้ายึดเมืองดิลีเมืองหลวงของติมอร์ตะวันออกไว้ได้เมื่อต้นเดือนธันวาคม ๑๙๗๕ จีนและโปรตุเกสได้ประณามการแทรกแซง

ของอินโดนีเซีย ส่วนประเทศกลุ่มอาเซียนประกาศสนับสนุนอินโดนีเซีย พรรคเฟรติลินไม่สามารถต่อต้านกำลังของอินโดนีเซียซึ่งเหนือกว่าทุกด้านได้ จึงล่าถอยเข้าไปในป่า ประกาศทำสงครามกองโจรกับอินโดนีเซียต่อไป สงครามกลางเมืองในติมอร์ซึ่งดำเนินไปเป็นเวลา ๓ เดือนก็สิ้นสุดลง

รัฐบาลอินโดนีเซียได้ประกาศผนวกติมอร์ตะวันออก รวมกับติมอร์ส่วนของอินโดนีเซียตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๑๙๗๖ โดยอ้างว่าเป็นความต้องการของชาวติมอร์ตะวันออก และส่งทหารราว ๓๐,๐๐๐–๔๐,๐๐๐ คน ไปประจำในติมอร์เพื่อปราบพวกกองโจรกู้เอกราชของพรรคเฟรติลินซึ่งมีอยู่ราว ๗๐๐–๘๐๐ คน[๓๗]

โปรตุเกสได้ร้องเรียนไปยังองค์การสหประชาชาติ ขอให้คัดค้านการผนวกของอินโดนีเซีย เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๗ สมัชชาใหญ่ได้พิจารณาเรื่องนี้และลงมติด้วยคะแนนเสียง ๖๗ : ๒๖ เรียกร้องให้อินโดนีเซียมอบเอกราชแก่ติมอร์ตะวันออก แต่อินโดนีเซียประกาศไม่ยอมรับรู้ แม้ว่าสหประชาชาติจะประณามก็ตาม[๓๘]

พม่า

การเมืองของพม่า ภายหลังจากพม่าได้รับเอกราชแล้ว พรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดของพม่าคือพรรค A.F.P.F.L ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดและมั่นคงที่สุดของพม่า เกิดการแตกแยกออกเป็นพรรคเล็ก ๆ ถึง ๗ พรรค นอกจากนั้นยังมีบางพรรคมีแนวความคิดในการปกครองตนเองโดยยึดมั่นต่อเชื้อชาติของตนและยังแข็งข้อต่อรัฐบาลอีกด้วย เช่น องค์การป้องกันแห่งชาติมอญเป็นต้น

การเมืองของพม่าก็เหมือนกับประเทศเอเชียอาคเนย์อื่น ๆ คือมีการแย่งชิงอำนาจกันอยู่ตลอดเวลา นักการเมืองที่สำคัญของพม่าเช่นอูนุเป็นต้น มักจะมีแนวนโยบายไม่เหมือนกับกลุ่มนักการเมืองอื่น ๆ อูนุมีนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและนิยมตะวันตก ส่วนคนอื่น ๆ นิยมระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและต้องการให้พม่าดำเนินนโยบายเป็นกลาง อูนุเคยขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี ๑๙๕๘ ในระหว่างที่เป็นรัฐบาลอยู่

---

๓๗ Asia Year Book 1977, pp. 185–186

๓๘ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๐

นั้นเขาได้พบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เช่นฝ่ายที่ต้องการอำนาจคอยขัดขวางการดำเนินงานของเขา พวกคอมมิวนิสต์ทำสงครามใต้ดินกับรัฐบาล พวกชนหมู่น้อยก่อกบฏ ปัญหาเรื่องทหารจีนคณะชาติที่ก่อกวนอยู่ทางภาคเหนือของพม่า ปัญหาเศรษฐกิจที่ไม่สามารถแก้ไขได้ แม้กระทั่งภายในพรรคการเมืองของตนเองก็ยุ่งยากสับสน ขณะนั้นมีนายทหารนักการเมืองที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งคือนายพลเนวินซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลมาก จึงทำให้นักการเมืองต่าง ๆ หลายพรรคให้การสนับสนุนประกอบกับอูนุได้รับการบีบบังคับมากจึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนกันยายน ๑๙๕๘ เพื่อให้นายพลเนวินบริหารประเทศแทน

เมื่อนายพลเนวินขึ้นมาบริหารประเทศเขาก็ลงมือปราบพวกก่อการจลาจล และพวกนิยมซ้ายจัดไปได้พักหนึ่งจึงลาออกจากตำแหน่ง แต่รัฐบาลสหภาพพม่าลงมติให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้นายพลเนวินดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปอีก จนกว่าจะมีการเลือกตั้งในปี ๑๙๕๙ ผลของการเลือกตั้งในปี ๑๙๕๙ พรรคของอูนุได้เสียงข้างมากในสภา จึงได้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ในปี ๑๙๖๐ โดยมีอูนุเป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลของนายพลเนวินซึ่งเป็นรัฐบาลทหารก็ลาออกไป รัฐบาลของอูนุไม่สามารถแก้ปัญหาอันยุ่งยากได้ เช่น ปัญหาเรื่องการกบฏของพวกกะเหรี่ยง พวกไทยใหญ่ และปัญหาชนหมู่น้อยอื่น ๆ นอกจากนั้นภายในพรรคของอูนุเองก็มีการแย่งอำนาจและแตกแยกกัน ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ดังกล่าว จึงทำให้คณะนายทหารของนายพลเนวินไม่พอใจอย่างยิ่ง ดังนั้นนายพลเนวินจึงก่อการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๑๙๖๒ ประกาศยุบสภาสูงและสภาล่าง ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยุบสภาประจำรัฐต่าง ๆ และจัดตั้งสภาปฏิวัติขึ้น นายพลเนวินได้กำหนดนโยบายของพม่าที่สำคัญคือ

๑. *พม่าต้องดำเนินนโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัด*

๒. *นโยบายเศรษฐกิจเป็นแบบสังคมนิยม*

๓. *ส่งเสริมการอุตสาหกรรมและการเกษตรกรรมให้มากขึ้น*

๔. *รับการช่วยเหลือจากต่างชาติโดยไม่มีข้อผูกพัน*

๕. *จะไม่ให้ชนต่างด้าวหรือมูลนิธิใดจากต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลอย่างเด็ดขาด*[๓๙]

---

๓๙ เชิดชาย เหล่าหล้า และนรนิติ เศรษฐบุตร *การปกครองและการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* หน้า ๔๔๘–๔๖๓

หลังจากปฏิวัติแล้วนายพลเนวินก็ดำรงตำแหน่งประธานสภาปฏิวัติและจัดตั้งรัฐบาลทหาร สภานี้ทำหน้าที่ออกกฎหมาย และตัดสินคดีบางคดีที่เห็นว่าเป็นภัยต่อเศรษฐกิจของชาติ นายพลเนวินพยายามแก้ไขปัญหาที่เสื่อมโทรมของประเทศหลายอย่าง เช่นปัญหาค่าครองชีพสูง ปัญหาคอรัปชั่น และปัญหาชนกลุ่มน้อยเรียกร้องสิทธิ นายพลเนวินปกครองอย่างเข้มงวดภายใต้ระบบเผด็จการแบบทหาร พยายามขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม การขูดรีดจากพวกพ่อค้าและนำเอาระบบสังคมนิยมค่อนข้างจะรุนแรงมาใช้ ในระยะแรกที่เนวินมีอำนาจประชาชนมีความพอใจเขาอยู่มากเนื่องจากเขาใช้อำนาจเด็ดขาดเข้าแก้ไขปัญหาแต่นาน ๆ เข้าเนวินก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหากบฏของชนกลุ่มน้อยได้ ทำให้พม่ามีฐานะยากจนและขาดแคลนอาหาร

ภายหลังจากนายพลเนวินปฏิวัติแล้ว อูนุได้หนีออกนอกประเทศและประกาศไม่รับรองรัฐบาลนายพลเนวิน อูนุได้ลี้ภัยอยู่ที่ลอนดอนพักหนึ่งจึงได้ลี้ภัยมาอยู่ประเทศไทยสมัยจอมพลถนอม เป็นนายกรัฐมนตรี ทางฝ่ายพม่ากล่าวหาว่าอูนุใช้ดินแดนไทยเป็นที่ซ่องสุมผู้คนสำหรับเป็นฐานปฏิบัติการในการกอบกู้อำนาจกลับคืนมา โดยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐและประเทศไทย ทางฝ่ายไทยปฏิเสธตลอดเวลาว่าไม่เคยสนับสนุนอูนุ แต่พม่าก็ไม่เชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าตึงเครียด พม่าแสดงความไม่พอใจไทยโดยจับเรือประมงไทยที่เข้าไปจับปลาในน่านน้ำพม่าบ่อย ๆ ไทยกับพม่าจึงมีการเจรจาเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้หลายครั้งในที่สุดฝ่ายไทยก็ให้อูนุออกจากประเทศไทยและได้ทราบว่าไปอยู่อินเดียแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าจึงเป็นมิตรสนิทสนมกันยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๔ ผลจากการเลือกตั้งทำให้นายพลเนวินได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของพม่า

นโยบายสังคมนิยมของพม่า นโยบายของรัฐบาลพม่านั้นพยายามจำกัดสิทธิของคนต่างด้าว ทั้งนี้เนื่องจากสมัยอังกฤษปกครองพม่า มีต่างชาติอพยพเข้ามาอยู่ในพม่ามากมาย เช่น อินเดีย จีน ปากีสถาน ชนต่างด้าวเหล่านี้จึงเข้าคุมเศรษฐกิจการค้าของพม่าไว้หมดโดยเฉพาะชาวอินเดียเป็นต้น รัฐบาลนายพลเนวินพยายามกีดกันคนต่างชาติให้ออกไปนอกวงการธุรกิจ โดยเฉพาะชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในพม่าซึ่งดำเนินธุรกิจต่าง ๆ มานานก็ถูกขับไล่ออกจากพม่า โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนของมิชชันนารีถูกโอนมาเป็นของรัฐ[๔๐]

---

๔๐ R. S. Chavan *op. cit.* p. 243

รัฐบาลนายพลเนวินใช้นโยบายโอนกิจการของต่างประเทศเข้ามาเป็นของรัฐ เช่นธนาคารเป็นต้น นอกจากนั้นยังโอนกิจการค้าทุกชนิดเป็นของรัฐ รัฐเป็นผู้ดำเนินการทั้งสิ้นรัฐบาลเข้าควบคุมการสั่งสินค้าเข้าอย่างเข้มงวด จึงทำให้สินค้าขาดแคลน ประชาชนต้องไปเข้าคิวซื้อกันในตลาดมืด และต้องซื้อกันในราคาแพงทำให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ ประชาชนได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลมุ่งยึดกิจการค้าจากคนต่างด้าวให้อยู่ในกำมือของคนพม่า ครั้นยึดมาแล้วชาวพม่าก็ไม่สามารถดำเนินกิจการด้วยตนเองได้ยิ่งทำให้ภาวะเศรษฐกิจทรุดหนักลงไปอีก[๔๑]

นายพลเนวินเริ่มใช้นโยบายสังคมนิยมตั้งแต่เดือนมีนาคม ๑๙๖๔ โดยโอนธุรกิจร้านค้าขนาดใหญ่ บริษัท มาดำเนินการโดยรัฐ ตอนแรกดำเนินนโยบายนี้ในกรุงร่างกุ้งก่อน ต่อมาจึงขยายไปทั่วประเทศ รัฐบาลได้ออกคำสั่งให้สมาคมเอกชนทั้งหมดรวมทั้งวัดในพุทธศาสนาด้วยไปจดทะเบียนต่อทางการ ต่อมาในเดือนมกราคม ๑๙๖๖ ในขณะที่รัฐพยายามโอนธุรกิจของเอกชนเป็นของรัฐนั้น ก็เกิดปัญหาขาดแคลนสินค้าที่จะบริโภค ทำให้เกิดปัญหาตลาดมืดขึ้น ปัญหานี้ได้บีบให้รัฐบาลจำเป็นต้องอนุญาตให้มีการค้าขายโดยเอกชนอีก นโยบายสังคมนิยมทำให้เศรษฐกิจของพม่าเสื่อมโทรมลงไป ผลผลิตข้าวลดน้อยลง เหลือแต่เพียงจำหน่ายในประเทศ สินค้าออกลดลง ในปี ๑๙๖๙ การค้าและอุตสาหกรรมก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลโดยสิ้นเชิง[๔๒] รัฐบาลได้นำเอาระบบการแบ่งสรรปันส่วนและควบคุมสินค้าเข้ามาใช้ ร้านค้าของประชาชนจึงเป็นที่รวมของเศรษฐกิจทั้งประเทศ การที่พม่าประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากข้อบกพร่องที่ร้ายแรง ๒ ประการคือ

๑. การใช้ระบบสังคมนิยมแบบเผด็จการทางทหาร อำนาจรัฐที่ส่วนกลางเป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจทั้งประเทศโดยใช้ระบบเข้มงวดแบบทหาร ทำให้ระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่นไม่สามารถยืดหยุ่นได้ ประกอบกับพวกนายทหารที่เข้ามาควบคุมร้านค้าและโรงงานอุตสาหกรรมไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ จึงดำเนินงานล้มเหลว

๒. นายพลเนวินใช้นโยบายชาตินิยมจัดเกินไป บังคับให้ชาวนาขายข้าวในราคาถูก ทำให้ชาวนาไม่มีกำไรจึงเลิกปลูกข้าว ทำให้พม่าซึ่งเคยเป็นประเทศส่งข้าวออกนอกอัน

---

๔๑ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช *สถานการณ์รอบบ้านเรา* หน้า ๑—๖๒

๔๒ Franz H. Michael and George E. Taylor *op. cit.* p. 745

กับสูงสุดของโลกมาแล้ว กลับไม่มีข้าวส่งออกและข้าวในประเทศราคาแพง[๔๓]

ตั้งแต่ปี ๑๙๗๒ เป็นต้นไป พม่าประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ภาวะเงินเฟ้อได้เพิ่มขึ้นถึง ๒๓% ต่อปี . ในปี ๑๙๗๕ การผลิตข้าวตกต่ำลงและขาดแคลนสินค้า ทำให้สินค้าจำนวนมากหายเข้าไปในตลาดมืด ในวงการรัฐบาลมีคอรัปชั่นทั่วไปยิ่งทำให้เศรษฐกิจทรุดหนักลงไปอีก[๔๔] นอกจากนั้นยังได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ในปี ๑๙๗๕ ทำให้การเกษตรล้มเหลวชาวนายากจนและมีหนี้สิน ระหว่างปี ๑๙๗๖–๑๙๗๗ เศรษฐกิจดีขึ้น ผลผลิตทางเกษตรสูงขึ้น การส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้น ภาวะเงินเฟ้อลดลง รัฐบาลพยายามหารายได้เข้าประเทศโดยการขุดหาน้ำมันมากขึ้น ระหว่างปี ๑๙๗๖–๑๙๗๗ พม่าขุดน้ำมันได้ ๙.๕ ล้านบาเรล แต่การขนส่งน้ำมันไม่ค่อยจะสะดวกนัก ส่วนการผลิตข้าวนั้นในช่วงปี ๑๙๗๖–๑๙๗๗ พม่าสามารถส่งข้าวออกต่างประเทศถึง ๖๗๐,๐๐๐ ตัน[๔๕]

ในปี ๑๙๗๗ พม่าเริ่มเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจัดให้ลดลงและเริ่มนโยบายใหม่ ๆ ที่สำคัญเช่น การปฏิรูปทางเศรษฐกิจให้เป็นแบบเสรีนิยมมากขึ้น (แต่ไม่ถึงกับเปลี่ยนไปเป็นทุนนิยมทั้งหมด) นอกจากนั้นยังสนับสนุนให้ชาวต่างประเทศไปลงทุนในพม่า โดยเฉพาะทางด้านเหมืองแร่และป่าไม้ รัฐบาลพยายามขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตก ซึ่งแต่เดิมพม่าไม่สนใจนัก รัฐบาลได้ออกกฎหมายให้สิทธิแก่เอกชนในการลงทุน แต่ไม่ให้เอากำไรมากตามระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม[๔๖] ในปี ๑๙๗๗ พม่าก็ประกาศขยายเขตน่านน้ำของตนออกไปเป็น ๒๐๐ ไมล์

ปัญหาทางการเมือง รัฐบาลพม่าในปัจจุบันปกครองประเทศแบบเผด็จการทางทหารประกอบกับเศรษฐกิจทรุดโทรมจึงทำให้นักการเมืองบางกลุ่มร่วมกับนิสิตนักศึกษาพากันคัดค้านระบบการปกครองของนายพลเนวิน บางครั้งนักศึกษาและประชาชนได้เดินขบวนคัดค้านรัฐบาล แต่ก็ถูกปราบอย่างรุนแรง โดยฝ่ายทหารใช้ปืนยิงกราดเข้าไปในฝูงชนทำให้ประชาชนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมากมาย เหตุการณ์เช่นนี้ได้เกิดขึ้นหลายครั้งตั้งแต่ปี๑๙๖๒ จนถึงปัจจุบัน บางครั้งคนงานโรงงานก็ก่อการสไตรก์เพื่อเรียกร้องค่าแรงงานสูงขึ้น แต่ก็ถูกปราบอย่างรุนแรง ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๕ ศาลพม่าได้ตัดสินจำคุกนักศึกษาและ

---

๔๓. Fareastern Economic Review, April 16, 1976, pp. 44–55

๔๔ Asia Year Book 1977, p. 133

๔๕. Asia Year Book 1978, p. 152

๔๖ Fareastern Economic Review, March 11, 1977, p. 12

กรรมกรพม่า ๒๐๐ คน เป็นเวลา ๔–๙ ปี ในข้อหาแจกใบปลิวโจมตีรัฐบาลและยุยงให้ประชาชนเดินขบวน[๔๗]

ปัจจุบันนี้พรรคโครงการสังคมนิยมพม่า (Burma Socialist Programme Party) เป็นพรรครัฐบาลซึ่งมีอยู่พรรคเดียวและไม่มีพรรคฝ่ายค้านได้ปกครองพม่าเรื่อยมาเป็นเวลา ๑๕ ปีแล้ว พรรคนี้มีสมาชิกอยู่ราว ๕๐,๐๐๐ คน ในเดือนมีนาคม ๑๙๗๖ นายพลทินอู (Tin U) ได้วางแผนปฏิวัติล้มรัฐบาลเนวิน เพื่อปกครองประเทศไปทางเสรีนิยมมากขึ้น แต่ทินอูกับพรรคพวกถูกจับเสียก่อนเลยถูกจำคุกไปคนละหลายปี[๔๘]

ปัญหาความแตกแยกของพม่า ปัญหาเรื่องความแตกแยกภายในของพม่านับว่าเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุด ซึ่งบ่อนทำลายความมั่นคงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจของพม่า รัฐบาลพม่าต้องใช้จ่ายเงินอย่างมากมายเพื่อทำสงครามปราบปรามพวกชนส่วนน้อยซึ่งต้องการจะดิ้นรนเป็นอิสระแยกไปตั้งประเทศใหม่ การที่พม่ามีปัญหาเช่นนี้ก็เนื่องมาจากว่า สมัยที่อังกฤษปกครองพม่าอังกฤษถือหลัก divide and rule คือแยกชนชาติต่าง ๆ ที่อยู่ในพม่าอันได้แก่กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ มอญ ปกครองกันเป็นส่วน ๆ ไปไม่เหมือนกัน ครั้นอังกฤษให้เอกราชแก่พม่าชนชาติต่าง ๆ เหล่านี้ต้องการแยกตัวออกไปเป็นเอกเทศ พม่าก็ไม่ยอมเพราะถ้ายอมแล้วก็จะเหลือเนื้อที่ของพม่าเล็กนิดเดียว รัฐกะเหรี่ยงได้ประกาศตนเป็น

ทหารพม่ากำลังลาดตระเวนปราบพวกกบฏชนส่วนน้อย

๔๗ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๑๘

๔๘ Asia Year Book 1978, p. 145–146

สาธารณรัฐโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขตั้งแต่ปี ๑๙๕๔ พม่าทราบเรื่องเข้าจึงระดมกำลังเข้าปราบอย่างขนานใหญ่ แต่ก็ไม่สามารถปราบได้โดยเด็ดขาดจนถึงทุกวันนี้[๔๘]

รัฐบาลพม่าพยายามที่จะกลืนชนส่วนน้อยให้เป็นชาวพม่าให้หมดโดยให้ชนชาติต่าง ๆ เรียนภาษาพม่าและรับเอาขนบธรรมเนียมประเพณีของพม่าไปใช้ แต่พวกไทยใหญ่และกะเหรี่ยงมองเห็นว่าเป็นการบีบคั้นมากเกินไปจึงไม่ยอมทำตาม รัฐบาลพม่าพยายามเรียกหัวหน้าคณะบุคคลต่าง ๆ มาเจรจากัน พวกนั้นก็เรียกร้องทำนองเดียวกันว่าขอแยกตัวเป็นอิสระหรือถ้าจะรวมกับพม่าก็จะต้องปกครองตนเองพอสมควร รัฐบาลพม่าก็ยอมไม่ได้ ปัญหานี้จึงยืดเยื้อออกไปไม่มีที่สิ้นสุด

ปัจจุบันรัฐบาลพม่าต้องทำสงครามปราบกบฏชนส่วนน้อย ได้แก่พวกกะฉิ่น ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง คะยา (Kayah) มอญ พวกนี้ใช้วิธีสงครามกองโจรกับพม่า นอกจากนั้นพวกนี้ยังหารายได้โดยวิธีปลูกฝิ่นและค้าฝิ่นไปด้วย ทหารพม่าจึงต้องปราบปรามพวกกองคาราวานฝิ่นซึ่งหลบซ่อนอยู่ทางแถบพรมแดนไทย–พม่าไปด้วย

ปัญหาความแตกแยกระหว่างชาวพม่าด้วยกันคือ ปัญหาการกบฏของพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์ของพม่ามีอยู่ ๒ พรรคคือ คอมมิวนิสต์ธงขาว กับคอมมิวนิสต์ธงแดง ทั้งสองพรรคนี้กำลังทำสงครามกองโจรกับรัฐบาลพม่า บางครั้งทั้งสองฝ่ายถึงกับสู้รบกันอย่างรุนแรงบาดเจ็บล้มตายหลายร้อยคนดังเช่นในเดือนเมษายน ๑๙๗๗ พวกคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการรุนแรงยิ่งกว่ากบฏกลุ่มอื่น ๆ โดยมีฐานที่มั่นทางภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า นอกจากนั้นอูนุคู่แข่งทางการเมืองคนสำคัญของเนวินได้จัดตั้งแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ เพื่อทำสงครามกองโจรต่อต้านรัฐบาลพม่า มีหลักฐานว่าอูนุได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐและได้รับความร่วมมือจากไทยอย่างลับ ๆ ในสมัยรัฐบาลถนอมอีกด้วย

กองกำลังของพวกกบฏที่สู้รบกับพม่าในปัจจุบันแยกออกได้ดังนี้ พรรคคอมมิวนิสต์มีกำลังประมาณ ๘๐๐๐–๑๐๐๐๐ คน กบฏไทยใหญ่ กะฉิ่น ฯลฯ รวมกันอีกประมาณ ๑๒๐๐๐ คน พวกกบฏมีหลายกลุ่มแต่รวมกันไม่ติด เพราะมีจุดมุ่งหมายในการต่อสู้ไม่ตรงกัน เช่นพรรคคอมมิวนิสต์ต้องการยึดอำนาจรัฐทั้งหมด ส่วนพวกกบฏอื่น ๆ ถือศาสนาคริสต์ มุสลิม พุทธ ก็ไม่ค่อยชอบพวกคอมมิวนิสต์ พวกนี้ต้องการปกครองตนเองและ

---

๔๘ George E. Taylor *The Fareast in the Modern World* pp. 598–601

ค้าฝิ่นอย่างเสรี ส่วนรัฐบาลพม่ามีกำลังทหารประมาณ ๑๖๐,๐๐๐ คน และใช้เงินงบประมาณของประเทศประมาณ $\frac{1}{3}$ ในการปราบกบฏ[๕๐] ทำให้พม่ามีฐานะยากจนและล้าหลังเนื่องจากขาดแคลนงบประมาณที่จะใช้ในการพัฒนาประเทศ เพราะต้องเอาไปใช้ในการปราบกบฏจำนวนมหาศาล

ปัญหาของพม่าอีกอย่างหนึ่งก็คือปัญหาทหารจีนไต้หวัน หรือจีนคณะชาติ หรือที่เรียกว่า กองพล ๙๓ ซึ่งเป็นกองพลที่เจียงไคเชคทิ้งเอาไว้แถวพรมแดนพม่ากับจีนก่อนที่เจียงจะถอยหนีไปอยู่เกาะไต้หวัน เพื่อไว้สำหรับก่อกวนสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลพม่ารู้สึกหนักใจมากเพราะกองพลนี้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไต้หวัน รัฐบาลพม่าส่งกำลังทหารเข้าขับไล่แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะได้โดยเด็ดขาด เพราะพวกกองพล ๙๓ มักจะหลบหนีเข้ามาในเขตไทย สหประชาชาติเคยเจรจากับไต้หวันเพื่อขอให้ไต้หวันรับเอาทหารกองพล ๙๓ กลับคืนไป รัฐบาลไต้หวันยอมรับแต่ก็ใช้กลลวง คืออพยพสตรี เด็ก คนชรา หรือที่บาดเจ็บกลับไปเท่านั้น ส่วนที่เหลืออีกจำนวนมากซึ่งเป็นชายฉกรรจ์นั้นก็ยังปล่อยให้อยู่ที่เดิมและยังสนับสนุนให้อาวุธอีกด้วย บัจจุบันนี้ทหารจีนกองพล ๙๓ กลายเป็นกองโจรไปแล้วไม่มีระเบียบวินัย บ้างก็แต่งงานกับชาวพื้นเมืองไปเลย และอาศัยอยู่ในดินแดนไทย จึงไม่ค่อยเป็นปัญหาต่อพม่ามากนัก

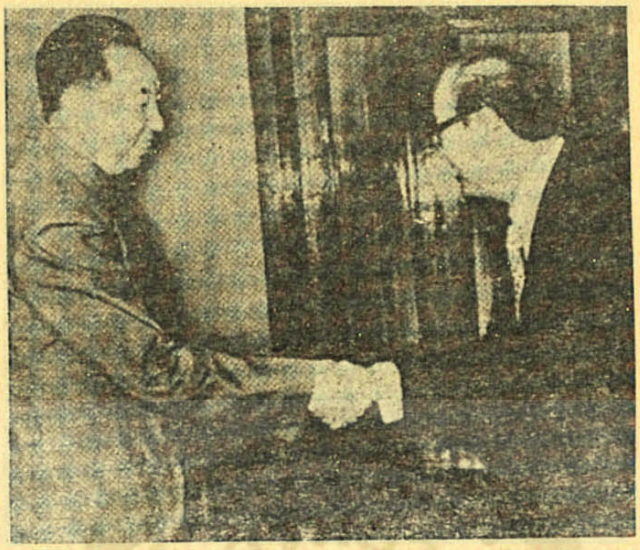
นโยบายต่างประเทศ พม่าประกาศนโยบายต่างประเทศไม่ผูกพันกับฝ่ายใดและเป็นสมาชิกในกลุ่มโลกที่สาม พม่าต้องการให้เอเชียอาคเนย์เป็นเขตเป็นกลางและปลอดจากฐานทัพของต่างชาติ พม่ามีความสนิทสนมกับประเทศในค่ายสังคมนิยมเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากผู้นำพม่าเดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ ระหว่างปี ๑๙๗๖–๑๙๗๗ เช่น เวียดนาม จีน เกาหลีเหนือ เขมร ลาว อินเดีย บังคลาเทศ[๕๑]

ความสัมพันธ์กับจีนนั้น พม่าเคยมีปัญหาเรื่องพรมแดนกับจีน จนถึงกับเกิดปะทะกันขึ้นที่พรมแดนในปี ๑๙๕๔ แต่ทั้งสองฝ่ายก็สามารถเจรจาตกลงกันได้ในปี ๑๙๖๐ โดยตกลงกันว่า พม่ายังครอบครองดินแดนตามเส้นพรมแดนที่มีอยู่แต่เดิมในขณะที่พม่ารับช่วงมาจากอังกฤษเมื่อพม่าได้รับเอกราช แต่พม่าต้องโอนดินแดนบางแห่งให้แก่จีนเพื่อเป็น

---

๕๐ The Nation, March 4, 1979

๕๑ Asia Year Book 1977–1978

นายพลเนวิน ประธานาธิบดีพม่า กำลังจับมือกับประธานหัวโก๊ะฟงแห่งจีน

การแลกเปลี่ยนกัน ปัญหาชายแดนระหว่างพม่ากับจีนจึงค่อยยุติลงด้วยดี อย่างไรก็ตามพม่าก็ไม่ไว้ใจจีนเท่าไรนัก เพราะเข้าใจว่าจีนจะสนับสนุนพวกคอมมิวนิสต์ในพม่า รัฐบาลพม่าพยายามแสดงความเป็นมิตรกับจีน ดังเช่นในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๕ ได้มีแถลงการณ์ร่วมระหว่างประเทศทั้งสองว่า จะยึดหลักปัญจศีลในการอยู่ร่วมกัน จะสนับสนุนให้เอเชียอาคเนย์เป็นกลาง และปลอดจากทหารต่างชาติ[๕๒] ระยะนี้รัฐบาลพม่ากำลังเอาใจจีนเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากนายพลเนวินได้เดินทางไปเยือนจีน ๒ ครั้ง คือในปี ๑๙๗๖ และ ๑๙๗๗ ทั้งนี้เป็นเพราะพม่าเกรงว่าจีนสนับสนุนพวกคอมมิวนิสต์พม่า ทางฝ่ายจีนก็ประกาศสนับสนุนนโยบายเป็นกลางของพม่าอย่างเต็มที่ และยังช่วยเหลือพม่าโดยให้สินเชื่อแก่พม่าเป็นมูลค่า ๑ พันล้านดอลลาร์ภายในปี ๑๙๗๙ เพื่อกระชับสัมพันธไมตรีอีกด้วย[๕๓]

ตั้งแต่ปี ๑๙๗๖ เป็นต้นไป พม่าได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศเป็นแบบเปิดประตูบ้านซึ่งแต่เดิมพม่าไม่ยอมสนิทสนมกับประเทศใดมากนัก พม่าได้เปลี่ยนนโยบายรับความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตก เช่นสหรัฐได้ช่วยเหลือพม่าในเรื่องการศึกษาและวัฒนธรรม เยอรมันตะวันตกและญี่ปุ่นให้พม่ากู้เงินเมื่อปี ๑๙๗๖ เพื่อนำไปพัฒนาโทรศัพท์

---

๕๒ เดลิไทม์ ฉบับวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

๕๓ มติชน, ฉบับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

การแพทย์ โรงกลั่นน้ำมัน และอุตสาหกรรม การที่พม่าเริ่มเปิดประตูบ้านออกไปคบค้าสมาคมกับประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แสดงว่านโยบายปิดประตูบ้านเพื่อพัฒนาตัวเองประสบความล้มเหลว

สหพันธ์มาเลเซีย

การรวมมาเลเซีย ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ สิงคโปร์ได้รับเอกราชให้ปกครองตนเอง แต่เนื่องจากสิงคโปร์เป็นประเทศเล็กและประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวจีน จึงทำให้อังกฤษและมลายูกลัวว่าสิงคโปร์จะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์และจะเป็นอันตรายต่อมลายู ซึ่งกำลังมีปัญหาภายในประเทศเกี่ยวกับปัญหาชาวจีน มลายูและอินเดียกำลังวิวาทกัน ในปี ๑๙๖๐ มีการเลือกตั้งในสิงคโปร์ปรากฏว่าพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับที่นั่งในสภามากจนเกินคาด ทำให้ฐานะของรัฐบาลสิงคโปร์เริ่มสั่นคลอน มลายูเริ่มวิตกว่าอิทธิพลของคอมมิวนิสต์จะแผ่เข้ามายังประเทศของตน ตนกู อับดุล ราห์มาน นายกรัฐมนตรีมลายูเห็นความจำเป็นที่จะต้องรวมสิงคโปร์เข้ากับมลายูเพื่อเป็นพลังต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเพื่อที่จะได้เงินทุนและความเจริญทางการค้าตลอดจนอุตสาหกรรมจากสิงคโปร์มาช่วยมลายู ตนกู ฯ จึงได้เริ่มโครงการรวมมาเลเซียขึ้นโดยจะรวมเอาซาราวัค บอร์เนียวเหนือ (ซาบาห์) และบรูไน ซึ่งเป็นอาณานิคมและรัฐในอารักขาของอังกฤษเข้ามาด้วย อังกฤษยินดีให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่และประชาชนส่วนใหญ่ในสิงคโปร์ให้การสนับสนุน ยกเว้นแต่พวกคอมมิวนิสต์ซึ่งคัดค้าน

ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียเมื่อได้ทราบเรื่องก็ประกาศคัดค้านอย่างเต็มที่ ฟิลิปปินส์อ้างสิทธิเหนือบอร์เนียวเหนือว่าเคยเป็นของฟิลิปปินส์มาก่อน โดยอ้างว่าสุลต่านแห่งซูลูได้ให้บริษัทอังกฤษมีชื่อว่า Dent Brothers เช่าดินแดนบอร์เนียวเหนือ (ประเด็นตรงนี้ทางฝ่ายมลายูและอังกฤษบอกว่าไม่ได้เช่า สุลต่านยกดินแดนให้ไปเลย) ต่อมาบริษัทนี้ก็ยกดินแดนบอร์เนียวเหนือให้เป็นอาณานิคมของอังกฤษ ดังนั้นอังกฤษจะไปยกดินแดนนี้ให้แก่มลายูไม่ได้ ต้องคืนไปให้ฟิลิปปินส์ เพราะเกาะซูลูอยู่ในดินแดนของฟิลิปปินส์[๕๔]

ทางฝ่ายมาเลเซียได้อ้างว่าตนมีสิทธิ์เข้าครองซาบาห์ตามกฎหมาย ฟิลิปปินส์จึงประกาศใช้มาตรการรุนแรงตอบโต้มาเลเซีย และได้เกิดการประจันหน้ากันตั้งแต่ปี ๑๙๖๓

---

๕๔ Bernard K. Gordon *The Dimensions of Conflict in Southeast Asia* p. 11

ถึง ๑๙๖๕ สหรัฐได้วางตัวเป็นกลางในปัญหานี้[๕๕]

ฝ่ายอินโดนีเซียไม่พอใจความคิดที่จะรวมมาเลเซียเป็นอย่างมาก อินโดนีเซียมีชายแดนติดต่อกับซาราวัค บรูไนและบอร์เนียวเหนือประมาณ ๘๐๐ ไมล์ และชิงชังว่ามาเลเซียที่ตั้งขึ้นใหม่นี้เป็นเครื่องมือของจักรวรรดินิยม หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเครื่องมือของอังกฤษที่คิดจะครองอำนาจอยู่ในภูมิภาคส่วนนี้ของโลก ดังนั้นอินโดนีเซียจึงให้การสนับสนุนการกบฏในบรูไนอย่างเปิดเผย

ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากประเทศเพื่อนบ้าน มาเลเซียได้รับการประกาศสถาปนาเป็นประเทศใหม่จนได้เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๑๙๖๓ ทันทีที่ประกาศ ปฏิกิริยาของอินโดนีเซียกับฟิลิปปินส์ก็เกิดขึ้นทันที โดยเฉพาะอินโดนีเซียนับว่ารุนแรงกว่าเพื่อน อินโดนีเซียประกาศไม่รับรองสหพันธ์มาเลเซียและประกาศนโยบายประจันหน้ากับมาเลเซีย ทั้งสองฝ่ายทำท่าจะทำสงครามกัน และส่งกำลังทหารไปไว้ยังชายแดนของแต่ละฝ่ายในซาราวัคและบอร์เนียวเหนือ ต่อมามาเลเซียก็ประกาศตัดสัมพันธ์ทางการทูตทั้งอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ สถานการณ์ระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียได้ตึงเครียดอยู่นาน และมีข่าวว่าทั้งสองฝ่ายมีการปะทะกัน โซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าข้างอินโดนีเซีย อังกฤษ สหรัฐและออสเตรเลียเข้าข้างมาเลเซีย ประธานาธิบดีซูการ์โนประกาศ นโยบายบดขยี้มาเลเซีย และได้ส่งกำลังทหารอาสาสมัครกระโดดร่มลงไปในซาราวัคและบอร์เนียว เพื่อปฏิบัติสงครามกองโจร การกระทำของอินโดนีเซียในครั้งนั้นนานาประเทศส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย สหประชาชาติได้เรียกร้องให้อินโดนีเซียเคารพบูรณภาพเขตแดนของมาเลเซีย นโยบายประจันหน้าของซูการ์โนจึงประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง[๕๖]

ต่อมาทั้งสามฝ่ายก็พยายามหาทางเจรจาปรองดองกัน โดยมีสหรัฐไกล่เกลี่ยบ้าง ไทยไกล่เกลี่ยบ้าง สถานการณ์จึงกระเตื้องขึ้นตามลำดับ เมื่อซูการ์โนถูกขับออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีซูฮาร์โตผู้นำคนใหม่ของอินโดนีเซียจึงเลิกนโยบายประจันหน้า เพราะเห็นว่าเปลืองค่าใช้จ่ายและไม่เกิดผลอะไร ปัจจุบันนี้ทั้งสามประเทศที่เคยมีปัญหาดังกล่าวมีความสนิทสนมกันเหมือนเดิม เพราะทั้งสามประเทศต่างก็เป็นสมาชิกของสมาคมอาเซียน (ASEAN) ด้วยกัน

---

๕๕ Peter Lyon *War and Peace in South-East Asia* p. 41

๕๖ Bernard K. Gordon, *op. cit.* pp. 74–76

ปัญหามาเลเซีย นอกจากมาเลเซียจะมีปัญหาในเรื่องการประจันหน้ากับอินโดนีเซียแล้ว ประเทศมาเลเซียใหม่ยังมีปัญหาแตกแยกภายในอีก คือการทะเลาะวิวาทระหว่างชาวจีนกับชาวมลายู มลายูกลัวว่าพวกชาวจีนจะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภามากกว่าชาวมลายู จะทำให้ชาวมลายูเสียเปรียบทางการเมือง สิงคโปร์กล่าวหาว่ามลายูกีดกันชาวจีนไม่ยอมให้มีสิทธิทางการเมืองเสมอภาคเท่าเทียมกับชาวมลายู การก่อเหตุร้ายระหว่างชาวจีนกับชาวมลายูมีมากขึ้นทุกที ในที่สุดสิงคโปร์จึงประกาศแยกตัวออกจากประเทศมาเลเซีย ในปี ๑๙๖๕ เพื่อตัดปัญหาความยุ่งยากทางการเมือง

ปัญหาความแตกแยกของประชาชนในมาเลเซียยังมิได้หมดสิ้น เพราะประชาชนในคาบสมุทรมาเลย์แบ่งออกได้เป็น ๓ พวกใหญ่ ๆ คือชาวมาเลเซียมีอยู่ราว ๔๒% ชาวจีน ๒๗% และชาวอินเดีย ๘% นอกนั้นเป็นชนชาติอื่น ๆ ชาวจีนกับชาวมาเลย์มีความเกลียดชังสะสมมานานแล้ว ชาวจีนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองและควบคุมเศรษฐกิจไว้หมด ส่วนชาวมาเลย์อาศัยอยู่ในชนบทและยากจน ทั้งสองฝ่ายได้ก่อเหตุจลาจลยกพวกเข้าฆ่าฟันกันอย่างนองเลือดเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๖๙ ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายเป็นอันมาก ปัญหาความแตกแยกในปัจจุบันนี้ยังมิได้หมดไป รัฐบาลมาเลเซียพยายามยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวมาเลย์ให้เทียบเท่าชาวจีน เพื่อแก้ปัญหาความแตกแยก[๕๗]

การปกครอง ปัจจุบันมาเลเซียมีรัฐต่าง ๆ รวมกัน ๑๒ รัฐ รัฐที่ปกครองโดยมีเจ้าผู้ครองนคร (สุลต่าน) มีอยู่ ๙ รัฐ ส่วนอีก ๓ รัฐไม่มีเจ้าผู้ครองนครปกครองได้แก่ ปีนัง ซาราวัก และบอร์เนียวเหนือ มาเลเซียเป็นประเทศที่มีกษัตริย์แปลกไปกว่าประเทศอื่น คือกษัตริย์ของมาเลเซียมาจากสุลต่านเป็นผู้เลือกตั้งและอยู่ในตำแหน่ง ๕ ปี ตำแหน่งกษัตริย์ของมาเลเซียนั้นเรียกว่า ยังดีเปอร์ตวนอากง เมื่อดำรงตำแหน่งจนครบ ๕ ปีแล้วก็จะไม่มีสิทธิ์ได้รับเลือกตั้งอีก จะมีโอกาสก็ต่อเมื่อสุลต่านรัฐอื่น ๆ ได้ดำรงตำแหน่งจนครบทุกองค์แล้วจึงเวียนมาถึงวาระอีกครั้งหนึ่ง

เศรษฐกิจ มาเลเซียเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจดีมากประเทศหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ คืออยู่ในอันดับ ๒ รองจากสิงคโปร์ ประชากรราว ๑๓ ล้านคนมีรายได้ถัวเฉลี่ย

---

๕๗ R. S. Chavan, *op. cit.* pp. 299–300

ปีละประมาณ ๑๕,๐๐๐ บาท ต่อคน[๕๘] ในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมาผลผลิตประชาชาติของมาเลเซียเพิ่มขึ้นทุกปีในอัตราร้อยละ ๕.๘ การที่มาเลเซียมีเศรษฐกิจดีเป็นเพราะการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมอย่างได้ผล และสินค้าที่ผลิตจากการเกษตร เช่น ยางพารา ก็สามารถจำหน่ายได้ราคาดี ลูกค้ายางพาราของมาเลเซียที่สำคัญได้แก่ สหรัฐ โซเวียต ญี่ปุ่น อังกฤษ สาธารณรัฐประชาชนจีน สินค้าที่ทำรายได้ให้แก่มาเลเซียมากมายอีกอย่างหนึ่งคือดีบุก ซึ่งผลิตได้มากที่สุดในโลก

เหตุที่มาเลเซียเป็นประเทศมีเศรษฐกิจดีอีกประการหนึ่งก็คือเป็นเพราะมีรัฐบาลดี อังกฤษวางรากฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่มาเลเซียเป็นอย่างดี ดังนั้นประชาธิปไตยของมาเลเซียจึงมั่นคง ไม่มีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อย ๆ เหมือนดังประเทศเอเชียอาคเนย์บางประเทศ รัฐบาลมาเลเซียจึงทุ่มเทในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ นักการเมืองของมาเลเซียมีอุดมการที่น่าเลื่อมใส เป็นที่เคารพยกย่องของชาวมาเลเซียและต่างประเทศเช่น อดีตนายกรัฐมนตรี ตนกู อับดุล ราห์มาน ส่วนนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันคือ ดาโต๊ะ ฮุสเซน ออนน์

นโยบายต่างประเทศ มาเลเซียดำเนินนโยบายเป็นมิตรและร่วมมือกับชาติเพื่อนบ้าน เช่นเป็นสมาชิกของสมาคมอาเซียน (ASEAN) และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศและรักษาสันติภาพของโลก พยายามดำเนินนโยบายเป็นกลางไม่ต่อต้านมหาอำนาจใดและไม่ยอมเข้าร่วมในองค์การ ส.ป.อ. ในระหว่างที่เกิดการประจันหน้ากับอินโดนีเซีย มาเลเซียได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากอังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ซึ่งได้ส่งทหารมาประจำในดินแดนมาเลเซีย แต่บัจจุบันได้ถอนออกไปหมดแล้ว มาเลเซียจึงต้องเพิ่มพูนกำลังทหารให้เข้มแข็งเพื่อป้องกันตนเอง

เนื่องจากมาเลเซียมีผลประโยชน์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่มากจึงต้องหาทางสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ต้นเดือนมิถุนายน ๑๙๗๔ ตนกู อัลดุล ราซัค จึงได้เดินทางไปปักกิ่งพบปะกับผู้นำจีน ในที่สุดทั้งสองประเทศก็ประกาศร่วมกันว่าจะจัดตั้งสถานทูตประจำซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นก้าวสำคัญก้าวหนึ่งของมาเลเซียในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอิสระเป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะมาเลเซียยึดถือผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

---

๕๘ Asia Year Book 1978, p. 249

เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในอินโดจีน มาเลเซียก็แสดงท่าทีผูกมิตรกับรัฐบาลใหม่ของประเทศอินโดจีน โดยประกาศรับรองและเปิดสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน นอกจากนั้นมาเลเซียยังได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเวียดนามในการบูรณะประเทศ เช่น ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการปลูกยางพารา การทำน้ำมันปาล์ม การแพทย์ การสร้างท่าเรือ สร้างถนนและโทรคมนาคม

ปัญหาคอมมิวนิสต์ รัฐบาลมาเลเซียยังมีปัญหาในเรื่องกองโจรคอมมิวนิสต์ ซึ่งนิยมลัทธิเมาเซตุงปฏิบัติการโจมตีทหารมาเลเซียทางแถบพรมแดนไทย–มาเลเซีย พวกคอมมิวนิสต์มักจะหลบซ่อนเข้ามาในเขตแดนไทย กองทหารมาเลเซียจึงได้ยกติดตามเข้ามาและได้ทำลายทรัพย์สินของชาวไทยจนเป็นเหตุให้คนไทยที่อำเภอเบตงประท้วงต่อมาเลเซียอย่างรุนแรง รัฐบาลไทยสมัย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้เจรจาขอร้องให้มาเลเซียถอนทหารออกจากเขตไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๖ ปัญหานี้ทำให้ไทยกับมาเลเซียเริ่มมีความรู้สึกบาดหมางกัน ฝ่ายไทยเข้าใจว่ามาเลเซียสนับสนุนกองโจรแบ่งแยกดินแดนไทย ซึ่งอาศัยหลบซ่อนในเขตมาเลเซีย. ส่วนมาเลเซียเข้าใจว่าคนไทยไม่เต็มใจที่จะร่วมมือในการปราบโจรจีนคอมมิวนิสต์ ปัญหานี้รัฐบาลสองประเทศกำลังปรับความเข้าใจกันอยู่ สำหรับกองโจรคอมมิวนิสต์ในมาเลเซียนั้น ยังไม่เข้มแข็งเท่าใดนัก มักใช้วิธีแบ่งกลุ่มย่อย ๆ โจมตีเจ้าหน้าที่ในชนบท บางครั้งก็โจมตีถึงในเมือง ดังเช่นเมื่อต้นปี ๑๙๗๖ พวกคอมมิวนิสต์ได้ลอบไประเบิดอนุสาวรีย์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในกรุงกัวลาลัมเปอร์จนเสียหายมาก ปัจจุบันนี้คาดว่ามีกำลังคอมมิวนิสต์ติดอาวุธทางแถบพรมแดนไทย–มาเลเซียอยู่ราว ๒,๐๐๐–๓,๐๐๐ คน[๕๕]

มาเลเซียได้ร่วมมือกับไทยในสมัยนายธานินทร์เป็นนายกรัฐมนตรีปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์มาเลเซียทางภาคใต้ของไทยหลายครั้ง ฝ่ายไทยถึงกับอนุญาตให้ทหารมาเลเซียมาตั้งฐานปฏิบัติการในเขตจังหวัดยะลาอีก ทหารมาเลเซียได้ปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ยังผลให้สวนยางพาราและเศรษฐกิจในภาคใต้ของไทยได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมาก ปัญหาอีกเรื่องหนึ่งระหว่างไทยกับมาเลเซียก็คือเรื่องขบวนการแยกดินแดนซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะแยกดินแดนสี่จังหวัดภาคใต้ของไทยไปรวมกับมาเลเซียโดยมีรัฐมนตรีบางคน

---

๕๕ Newsweek, April 5, 1976, p. 8

ของมาเลเซียสนับสนุน[๖๐] ฝ่ายไทยไม่สามารถปราบปรามขบวนการแยกดินแดนได้อย่างเต็มที่ เพราะพวกนี้หนีไปซ่องสุมกำลังอยู่ในดินแดนมาเลเซีย และทางฝ่ายมาเลเซียก็ให้ความร่วมมือด้วย เรื่องนี้กำลังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากว่าฝ่ายไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบมาเลเซียอย่างมากมาย

สิงคโปร์

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิงคโปร์อยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ โดยรวมกับปีนัง มะละกา ลาบวน เรียกว่า Straits Settlements เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ อังกฤษก็แยกสิงคโปร์ออกปกครองโดยต่างหากจากมลายู ตั้งแต่ปี ๑๙๖๐ เป็นต้นมา สิงคโปร์ก็เป็นฐานทัพที่สำคัญที่สุดของอังกฤษในเอเชียและอยู่ใต้เครือจักรภพของอังกฤษ

สิงคโปร์จำเป็นต้องพึ่งมลายูมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เพราะสิงคโปร์เป็นแต่เพียงเกาะเล็ก ๆ อาหารก็ไม่พอเลี้ยงตัวเองได้ นอกจากนั้นยังต้องอาศัยมลายูสำหรับเป็นดินแดนเบื้องหลังเมื่อท่าที่จะขนส่งสินค้าต่อไปยังประเทศอื่น ถ้าหากมลายูกับสิงคโปร์รวมกันได้ก็จะเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ทั้งสองประเทศจึงตกลงรวมกันเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๖๓ และแยกตัวออกในเดือนสิงหาคม ๑๙๖๕[๖๑]

การเมืองของสิงคโปร์ นับตั้งแต่สิงคโปร์ได้รับเอกราชเมื่อปี ๑๙๕๔ เป็นต้นมา พรรคกิจประชา (Peoples Action Party) ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งจัดตั้งรัฐบาลเรื่อยมาโดยมีนายลีกวนยูเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี ๑๙๕๙ ในปี ๑๙๖๘ พรรคกิจประชาได้รับเลือกตั้งจากประชาชนโดยเด็ดขาดพรรคเดียวเท่านั้น จึงบริหารประเทศโดยไม่มีพรรคฝ่ายค้าน และในปี ๑๙๗๒ ก็ได้ชัยชนะเลือกตั้งโดยเด็ดขาดไม่มีพรรคฝ่ายค้านได้รับเลือก เนื่องจากสิงคโปร์มีประชาชนที่ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ เช่นชาวจีนมีจำนวนมากที่สุด รองลงไปคือ ชาวมาเลย์ อินเดีย รัฐบาลของนายลีกวนยู จึงพยายามสร้างเอกลักษณ์ของสิงคโปร์ขึ้นมา เพื่อให้ชนชาติต่าง ๆ ได้มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นชาวสิงคโปร์มิใช่ชาวจีนหรือชาวมาเลย์ ซึ่งเป็นความคิดที่ทำให้เกิดการแตกแยก[๖๒] และเพื่อป้องกันมิให้ชาวจีนซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของสิงคโปร์ จงรักภักดีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

---

๖๐ Asia Year Book 1978, p. 246

๖๑ Peter Lyon *op. cit.* p. 98

๖๒ วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๐๖

ในเดือนธันวาคม ๑๙๗๖ มีการเลือกตั้งทั่วไป พรรคกิจประชาได้รับชัยชนะโดยเด็ดขาดไม่มีฝ่ายค้านได้รับเลือกเลย คือได้ ๖๙ ที่นั่ง[๖๓] พรรคนี้ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนกวาดที่นั่งในสภาได้หมดตั้งแต่ปี ๑๙๖๘ จึงทำให้นายลีกวนยูสามารถดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันมาหลายสมัยตั้งแต่ปี ๑๙๕๙ พรรคฝ่ายค้านของสิงคโปร์ที่สำคัญมีด้วยกัน ๔ พรรค การเลือกตั้งแต่ละครั้ง พรรคฝ่ายค้านพยายามร่วมมือกันเพื่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล แต่ก็สู้ไม่ไหว เพราะฝ่ายรัฐบาลพยายามหาทางกลั่นแกล้งและบีบคั้นทุกประการ

การบริหารประเทศของฝ่ายรัฐบาลจึงเข้าลักษณะเผด็จการโดยรัฐสภา พวกนักศึกษาและนักการเมืองฝ่ายค้าน เป็นผู้นำในการคัดค้านอำนาจเผด็จการของรัฐบาล ผลก็คือถูกจับขังคุกเป็นจำนวนมากมาย ด้วยข้อหาว่าเป็นสมาชิกหรือไม่ก็สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์มลายู หน่วยราชการที่มีหน้าที่ปราบปรามพวกที่คัดค้านรัฐบาลคือกรมความมั่นคงภายใน (Internal Security Department)

เมื่อพวกนักศึกษาคัดค้านมาก ๆ รัฐบาลก็แก้กฎหมายโดยการล้มเลิกสหภาพนักศึกษา ห้ามมีการเลือกตั้งผู้นำนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ห้ามเคลื่อนไหวทางการเมือง รัฐบาลเข้าควบคุมกิจกรรมของนักศึกษาอย่างใกล้ชิด[๖๔]

การปกครองแบบเผด็จการของนายลีกวนยู ได้รับการคัดค้านจากสมาคมและองค์การระหว่างประเทศ เช่นสมาคมพรรคสังคมนิยมแห่งโลกได้ประณามการปกครองของรัฐบาลสิงคโปร์ และได้ขับไล่พรรคกิจประชาออกจากสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งโลกเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๖ องค์การนิรโทษกรรมสากลได้เปิดโปงการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสิงคโปร์มาตั้งแต่ปี ๑๙๗๖ องค์การ ฯ ได้กล่าวหาว่ารัฐบาลสิงคโปร์จับคนขังคุกมากมายโดยไม่มีการส่งฟ้องศาล บางครั้งก็ใช้วิธีการทารุณโหดร้าย บีบบังคับให้ผู้ต้องหาสารภาพแล้วนำมาโฆษณาทางสื่อมวลชน

นายลีกวนยูไม่สนใจเสียงคัดค้านจากภายนอกเท่าใดนัก เขาตั้งหน้าตั้งตาปกครองแบบเผด็จการต่อไป หนังสือพิมพ์ที่คัดค้านรัฐบาลจะถูกปิดเอาง่าย ๆ จนไม่มีหนังสือพิมพ์ใดกล้าค้านรัฐบาล แม้ว่านายลีกวนยูจะปกครองแบบเผด็จการก็ตาม แต่ประชาชนก็เลือกพรรคกิจประชาจัดตั้งรัฐบาลเรื่อยมา ทั้งนี้ต้องขอยกให้เป็นความสามารถของนายลีกวนยูที่

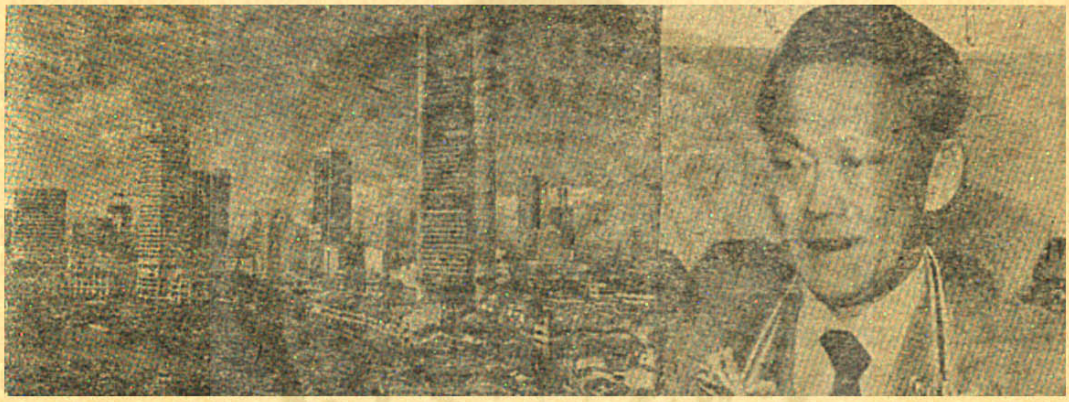
---

๖๓ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๙

๖๔ Asia Year Book 1978, p. 292

สามารถสร้างเศรษฐกิจของชาวสิงคโปร์ ให้อยู่ดีกินดีเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว เมื่อประชาชนอยู่ดีกินดีแล้ว ก็ไม่สนใจในเรื่องเผด็จการเท่าใดนัก

เศรษฐกิจ รัฐบาลพรรคกิจประชาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม พยายามมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการใหญ่ จนกระทั่งกลายเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมของเอเชียอาคเนย์ นอกเหนือไปจากการเป็นศูนย์กลางการค้าและคมนาคม รัฐบาลได้สนับสนุนการลงทุนอุตสาหกรรมมากมายจึงทำให้ประชาชนมีงานทำอย่างทั่วถึง รัฐบาลพยายามจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนอย่างดี เช่นการบริการทางด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา การแพทย์ ฯลฯ สิงคโปร์จึงเป็นประเทศที่มั่งคั่งที่สุดในเอเชียอาคเนย์

(ซ้าย) ความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุของสิงคโปร์ปัจจุบัน
(ขวา) นายลี กวนยู

นโยบายต่างประเทศ สิงคโปร์ดำเนินนโยบายเป็นกลางไม่ผูกใผ่กับมหาอำนาจฝ่ายใด เนื่องจากสิงคโปร์เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง มหาอำนาจทั้งหลายจึงใคร่ที่จะมีอิทธิพลเหนือสิงคโปร์ แต่สิงคโปร์ก็พยายามกันมิให้มหาอำนาจใดมีอิทธิพลเหนือสิงคโปร์ และต้องการให้เอเชียอาคเนย์เป็นเขตเป็นกลาง ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๖ นายลีกวนยูได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการ คาดว่าในอนาคตอันใกล้ สิงคโปร์ก็คงจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน สิ่งที่รัฐบาลสิงคโปร์เป็นห่วงก็คือชาวจีนในสิงคโปร์ส่วนใหญ่ยังมีความจงรักภักดีต่อประเทศจีนอยู่[๖๕] เหตุนี้เองที่ทำให้สิงคโปร์ยังไม่กล้ารับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน

---

๖๕ ประชาชาติรายวัน ฉบับวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๙

สิงคโปร์ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในประเทศ แต่นโยบายนอกประเทศนั้น ติดต่อค้าขายกับทุกประเทศโดยไม่สนใจว่าจะปกครองด้วยลัทธิใด ลึกวนยูสนับสนุนกลุ่มอาเซียนให้ติดต่อค้าขาย และมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับกลุ่มอินโดจีน ในขณะที่นายธานินทร์นายกรัฐมนตรีของไทยดำเนินนโยบายต่อต้านประเทศอินโดจีน ในปี ๑๙๗๗ สิงคโปร์ส่งทูตการค้าไปเยือนเวียดนาม และค้าขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน สิงคโปร์ทั้งตนเป็นพ่อค้าคนกลางระหว่างประเทศ เช่นซื้อข้าวจากประเทศไทยแล้วนำไปขายให้เวียดนามเอากำไรอีกต่อหนึ่งเป็นต้น

สิงคโปร์ดำเนินนโยบายผูกสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิด เพราะญี่ปุ่นไปลงทุนธุรกิจในสิงคโปร์มาก นายทุนญี่ปุ่นสนใจไปลงทุนในสิงคโปร์มากกว่าประเทศใดในกลุ่มอาเซียน ทั้ง ๆ ที่ค่าแรงงานในสิงคโปร์สูง ทั้งนี้เป็นเพราะการเมืองของสิงคโปร์มั่นคงนั่นเอง สำหรับจีนนั้นแม้ว่าจะไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน แต่สิงคโปร์กับจีนก็มีการติดต่อทางการค้าและส่งผู้แทนทางการค้าและเปลี่ยนกันเมื่อปี ๑๙๗๗[๖๖]

ทางด้านการป้องกันประเทศนั้นแต่เดิมอังกฤษตั้งฐานทัพไว้ในสิงคโปร์ จนถึงปี ๑๙๗๑ อังกฤษจึงถอนทัพออกหมด สิงคโปร์จึงเร่งปรับปรุงการทหารเป็นการใหญ่ เพื่อความเข้มแข็งในการป้องกันตนเอง[๖๗]

ฟิลิปปินส์

กบฏฮุคบาลาฮับ (Hukbalaphab) หลังจากที่ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากสหรัฐแล้ว สหรัฐได้ช่วยเหลือทางด้านการเงินเป็นจำนวนมากแก่ฟิลิปปินส์ แต่ส่วนใหญ่แล้วใช้ในการปราบกบฏคอมมิวนิสต์ฮุคบาลาฮับ คำว่าฮุคบาลาฮับในภาษาตากาล็อกหมายความว่า "กองทัพประชาชนผู้ต่อต้านญี่ปุ่น" ขบวนการฮุคบาลาฮับได้รวมกลุ่มกันแถวหมู่บ้านในลูซอนภาคกลางโดยเริ่มต้นตั้งแต่เดือนมีนาคม ๑๙๔๒ หัวหน้าพวกฮุค ฯ หลายคนเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ได้ร่วมมือกับกองโจรฟิลิปปินส์หน่วยอื่น ๆ ต่อต้านญี่ปุ่น หลังสงคราม พวกกองโจรหน่วยอื่น ๆ ได้มอบตัวต่อทหารอเมริกัน แต่พวกฮุค ฯ ได้ต่อต้านอเมริกันต่อไป ในปี ๑๙๔๖ รัฐบาลพยายามเจรจากับพวกฮุค ฯ แต่ก็ล้มเหลว สงครามกองโจรยังดำเนินต่อไปในฟิลิปปินส์ การปราบปรามพวกฮุค ฯ เป็นไปด้วยความ

---

๖๖ Asia Year Book 1978, pp. 302–305

๖๗ Richard Butwell, *op. cit.* pp. 105–106

ลำบากและแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ผู้นำนักการเมืองหลายคนเสนอให้รัฐบาลประกาศนิรโทษกรรมแก่พวกฮุค ฯ ประธานาธิบดีโรซัสประกาศว่าขบวนการฮุคบาลาฮับและสหภาพกสิกรแห่งชาติ เป็นขบวนการเมืองที่ผิดกฎหมาย แต่ประธานาธิบดียังไม่ทันที่จะใช้มาตรการอันรุนแรงเข้าปราบปรามก็ถึงแก่อสัญกรรมเสียก่อน

รองประธานาธิบดีควิริโน (Quirino) ได้เข้ารักษาตำแหน่งแทน เขาได้เปิดการเจรจากับตารัค (Taruc) หัวหน้าขบวนการฮุค ฯ และเรียกร้องให้พวกฮุค ฯ ยอมจำนนต่อรัฐบาลแต่โดยดีโดยรัฐบาลจะไม่เอาความผิด แต่จะต้องมอบอาวุธและกระสุนปืนให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐบาลพวกฮุค ฯ ปฏิเสธที่จะมอบอาวุธปืน รัฐบาลจึงใช้กำลังทหารเข้าปราบอย่างเด็ดขาด

ต่อมาประธานาธิบดีควิริโน (Quirino) ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอีกสมัยหนึ่งในระยะนั้นการเมืองฟิลิปปินส์เต็มไปด้วยความเสื่อมเสียโดยเฉพาะเรื่องการคอรัปชั่นของข้าราชการ ในปี ๑๙๔๘ เศรษฐกิจตกต่ำโดยเฉพาะสินค้าออกที่สำคัญคือมะพร้าวแห้งราคาลดลงอย่างมากมาย ทำให้ฐานะการคลังทรุดลงอย่างน่าใจหาย ข้าราชการไม่ได้รับเงินเดือนเพราะรัฐบาลไม่มีเงินสดจ่าย รัฐบาลขาดความเชื่อถือจากประชาชน ทำให้พวกกบฏลุกยืนขึ้นต่อต้านรัฐบาล

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๕๐ ขบวนการฮุคบาลาฮับได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น Hukbong Mapagpalayang Bayan ซึ่งแปลว่า "กองทัพปลดปล่อยแห่งประชาชน" (People's Liberation Army) ได้เปิดฉากโจมตีทหารรัฐบาลอย่างรุนแรงและยึดพื้นที่ได้หลายจังหวัดในลูซอนภาคกลางซึ่งเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ รัฐบาลฟิลิปปินส์พยายามแก้ไขวิกฤติการณ์อย่างเต็มที่ สหรัฐเรียกร้องให้ฟิลิปปินส์แก้ไขปัญหาภายในโดยด่วน โดยได้ส่งคณะกรรมการชุดหนึ่งมายังฟิลิปปินส์เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ คณะกรรมการสหรัฐได้แนะนำให้แก้ไขทางด้านการเงิน การค้า การเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและนโยบายแรงงาน นอกจากนั้นยังเสนอให้รัฐบาลสหรัฐช่วยเหลือฟิลิปปินส์ทางด้านการเงินเป็นจำนวน ๒๕๐ ล้านดอลลาร์เพื่อใช้ในการพัฒนาโครงการใหม่ ๆ รัฐบาลฟิลิปปินส์สัญญาว่าจะปรับปรุงกฎหมายการเก็บภาษีเสียใหม่

ในคณะรัฐบาลชุดประธานาธิบดีควิริโน มีรัฐมนตรีที่เด่นอยู่คนหนึ่งคือแม็กไซไซ (Magsaysay) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม งานชิ้นสำคัญของเขาคือขับ

เกี่ยวกับพวกฮุค ๆ อย่างได้ผล เขาดำเนินนโยบายเอาอกเอาใจชาวไร่ชาวนาและได้จัดตั้งโครงการที่ดินใหม่ ๆ สำหรับพวกฮุค ๆ ที่เข้ามอบตัว ในปี ๑๙๕๓ แม็กไซไซได้สมัครเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น

เมื่อแม็กไซไซขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขาได้ปรับปรุงประเทศเป็นการใหญ่ ส่งเสริมประชาชนให้ได้รับเสรีภาพ ส่งเสริมฐานะของกรรมกร ปราบปรามการคอรัปชั่น ทำให้ฟิลิปปินส์เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่แล้วประธานาธิบดีก็ประสบเคราะห์กรรมในเดือนมีนาคม ๑๙๕๗ ในเมื่อเครื่องบินที่เขาโดยสารได้ชนกับภูเขาระเบิด ทั้งลำเป็นการจบชีวิตการเป็นนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ของเขาเพียงแค่นั้น ประชาชนฟิลิปปินส์พากันโศกสลดในมรณกรรมของเขาทั้งประเทศ[๖๘]

ปัญหาเกี่ยวกับชาตินิยม ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งของฟิลิปปินส์หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือการที่สหรัฐตั้งฐานทัพในฟิลิปปินส์ ตามข้อตกลงในปี ๑๙๔๖ และ ๑๙๔๗ สหรัฐมีสิทธิตั้งฐานทัพในฟิลิปปินส์เป็นเวลา ๙๙ ปี และบริเวณที่เป็นฐานทัพของสหรัฐนั้นสหรัฐมีสิทธิ์ที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของฟิลิปปินส์ก็ได้ ชาวฟิลิปปินส์ไม่พอใจข้อตกลงนี้มากเพราะเท่ากับสหรัฐมีอธิปไตยเหนือฟิลิปปินส์ ชาวฟิลิปปินส์จึงได้คัดค้านเกี่ยวกับเรื่องนี้เรื่อยมา โดยเฉพาะในระหว่างปี ๑๙๕๖–๑๙๕๗ การต่อต้านสหรัฐได้รุนแรงและกว้างขวางยิ่งขึ้น ร้อนถึงรัฐบาลสหรัฐต้องส่งรองประธานาธิบดีนิกสันสมัยนั้น เดินทางมายังฟิลิปปินส์ในปี ๑๙๕๖ นิกสันแถลงว่าสหรัฐยอมรับรู้อำนาจสูงสุดของฟิลิปปินส์เหนือดินแดนที่เป็นฐานทัพของสหรัฐ และยินดีที่จะเจรจากับรัฐบาลฟิลิปปินส์เพื่อขอแก้ไขสัญญากันใหม่ ในเดือนมีนาคม ๑๙๕๖ ทั้งฟิลิปปินส์และสหรัฐได้ทบทวนสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองขึ้นใหม่ และตกลงที่จะให้มีการเจรจาแก้ไขสิทธิบางอย่างของสหรัฐที่อยู่เหนือกฎหมายฟิลิปปินส์ การเจรจาได้เริ่มขึ้นในเดือนธันวาคม ๑๙๕๖ และดำเนินติดต่อกันไปเป็นเวลา ๒ ปี[๖๙]

ในสมัยประธานาธิบดีมาร์คอส ภายหลังการสิ้นสุดสงครามอินโดจีนแล้ว มาร์คอสพยายามปรับนโยบายต่างประเทศใหม่เช่นเดียวกับไทย ฟิลิปปินส์พยายามดิ้นรนเป็นอิสระจากอเมริกามากขึ้น โดยเจรจาเรื่องฐานทัพสหรัฐในฟิลิปปินส์ ซึ่งสัญญาเดิมสหรัฐมีสิทธิ์

---

๖๘ George Mc Turnan Kahin *Government and Politics of Southeast Asia* pp. 440–449

๖๙ Ibid, pp. 499–503

เช่า ๙๙ ปี ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้โดยลดเวลาลงเหลือ ๒๕ ปี ต่อมานายมาร์คอสก็ได้แถลงเมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๕ ว่าฟิลิปปินส์ต้องการที่จะควบคุมฐานทัพสหรัฐในฟิลิปปินส์ และจะไม่ยอมให้ฐานทัพเหล่านี้มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตต่อไปอีก ในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็เปิดการเจรจากันอีกเมื่อเดือนมิถุนายน ๑๙๗๖[๗๐] การเจรจายืดเยื้อต่อมาจนถึงปี ๑๙๗๘ ก็ตกลงกันได้โดยสหรัฐจะต้องจ่ายค่าเช่าฐานทัพเพิ่มขึ้นและยินยอมให้ฟิลิปปินส์มีอธิปไตยเหนือฐานทัพสหรัฐ[๗๑]

ปัญหาทางการเมือง ฟิลิปปินส์ประสบปัญหาทางการเมืองมากมาย ประชาชนยังไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพและการความเสมอภาคเท่าใดนัก ประชากรโดยทั่วไปยังมีฐานะยากจน ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนห่างกันมาก พรรคการเมืองที่สำคัญๆมีอยู่ ๒ พรรค คือพรรคนาชิอองนาลลิสต้า (Nacionalista) และพรรคลิเบอรัล (Liberal) ทั้งสองพรรคมีนโยบายคล้าย ๆ กัน การเลือกตั้งแต่ละครั้งก็มักจะเน้นในเรื่องคุณสมบัติของผู้เลือกตั้งมากกว่าที่จะเน้นในเรื่องนโยบายของพรรค พรรคคอมมิวนิสต์ในฟิลิปปินส์ถือว่าเป็นพรรคที่ผิดกฎหมาย ในสมัยประธานาธิบดีแม็กไซไซพวกฮุคบาลาฮับมีทีท่าว่าสงบเงียบไป แต่บัจจุบันนี้ขบวนการฮุค ๆ หรือขบวนการคอมมิวนิสต์มีทีท่าจะรื้อฟื้นขึ้นอีก เพราะยังมีพวกฮุคเหลืออยู่อีกประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าคนที่จับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลเทียบกับเมื่อปี ๑๙๕๐-๑๙๕๑ ซึ่งเป็นระยะที่พวกฮุค ๆ กำลังมีอิทธิพลเต็มที่มีจำนวนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ คน ขบวนการฮุค ๆ มีอิทธิพลอยู่ทางแถบตอนกลางของลูซอน การที่ขบวนการฮุคยังมีอิทธิพลอยู่ได้ก็เนื่องมาจากปัญหาชนบท ข้าราชการไม่สามารถคุ้มครองราษฎรได้และกดขี่ข่มเหงประชาชน ชนชั้นร่ำรวยมีความเป็นอยู่หรูหราและมั่งคั่งในขณะที่ประชาชนยากไร้ จึงทำให้พวกฮุค ๆ เข้าปล้นคนร่ำรวยเพื่อเอามาแบ่งให้แก่คนจน ทำให้คนรวยต้องไปจ้างหน่วยรักษาความปลอดภัยคุ้มครองทรัพย์สินของตนให้ปลอดภัยเพราะตำรวจทำงานไม่ได้ผล ประมาณกันว่าในปี ๑๙๖๙ จำนวนผู้ทำหน้าที่รักษาทรัพย์สมบัติของคนร่ำรวยมีอยู่อย่างน้อย ๓๐๐,๐๐๐ คน

การบริหารประเทศฟิลิปปินส์ตกอยู่ในกำมือของคนร่ำรวยและกลุ่มทหารจำนวนหนึ่งเท่านั้น จึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยของฟิลิปปินส์ไม่มั่นคงเป็นเหตุให้เกิดการปฏิวัติ

---

๗๐ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๘, ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๙

๗๑ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๑

รัฐประหารเช่นเดียวกับประเทศเอเชียอาคเนย์อื่น ๆ พวกนักศึกษารุ่นใหม่ซึ่งมีความคิดก้าวหน้าในทางการเมืองไม่พอใจระบบบริหารประเทศของรัฐบาล จึงมักจะมีการก่อการจลาจลหรือประท้วงรัฐบาลอยู่เสมอๆ บางพวกก็นิยมคอมมิวนิสต์และสนับสนุนขบวนการฮุคบาลาฮับ นอกจากนั้นยังพากันคัดค้านฐานทัพอเมริกันอยู่เสมอ รัฐบาลได้ปราบพวกนักศึกษาอย่างรุนแรงทำให้มีการบาดเจ็บล้มตายอยู่บ่อย ๆ

ในปี ๑๙๖๙ ประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน อี. มาร์คอส (Ferdinan E. Marcos) ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีสมัยที่ ๒ นับเป็นประธานาธิบดีคนแรกของฟิลิปปินส์ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาสองสมัยติดต่อกัน[๗๒]

ตั้งแต่ปี ๑๙๗๐ เป็นต้นไปรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เลื่อมโทรมได้ ทำให้ประชาชนไม่พอใจจึงก่อการจลาจลวุ่นวายเช่นก่อวางระเบิดในที่สาธารณะหลายแห่ง นอกจากนั้นพวกคอมมิวนิสต์ซึ่งนิยมเหมาเจ๋อตุงก่อกวนรัฐบาลหนักยิ่งขึ้น ในเดือนมกราคมรัฐบาลจับอาวุธที่ส่งมาจากภายนอกประเทศจำนวนมากมายเพื่อนำมาให้พวกคอมมิวนิสต์ ประธานาธิบดีได้อ้างเหตุที่พวกคอมมิวนิสต์คุกคาม ประกาศใช้กฎอัยการศึกเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๒ และลงมือจับกุมพวกฝ่ายค้านที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลเป็นการใหญ่ หลังจากที่นายมาร์คอสได้ประกาศล้มเลิกรัฐธรรมนูญไปแล้ว ก็ได้ให้คำมั่นแก่ประชาชนว่าจะจัดร่างขึ้นใหม่และจะให้ประชาชนออกเสียงแสดงประชามติ แต่แล้วนายมาร์คอสก็ประกาศเลื่อนการออกเสียงประชามติรัฐธรรมนูญออกไปเรื่อย ๆ[๗๓] ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๔ นายมาร์คอสประกาศจะให้ประชาชนออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป เพื่อให้ความเห็นชอบกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่ ภายหลังจากมาร์คอสปฏิวัติแล้ว มาร์คอสประสบผลสำเร็จในการบริหารประเทศพอสมควร ฐานะทางการเมืองมั่นคงขึ้น การคอรัปชั่นลดลง การลงทุนทั้งในประเทศและจากต่างประเทศมีเพิ่มขึ้น[๗๔]

มาร์คอสใช้นโยบายปฏิรูปที่ดินและขจัดความยากจน สนับสนุนการขยายโรงงานอุตสาหกรรมทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รัฐบาลพยายามขจัดข้าราชการที่คอรัปชั่นและไร้สมรรถภาพ ภายในสามปีแรกของการปฏิวัติ รัฐบาลได้สั่งจับข้าราชการที่คอรัปชั่นถึง ๕๐,๐๐๐ คน

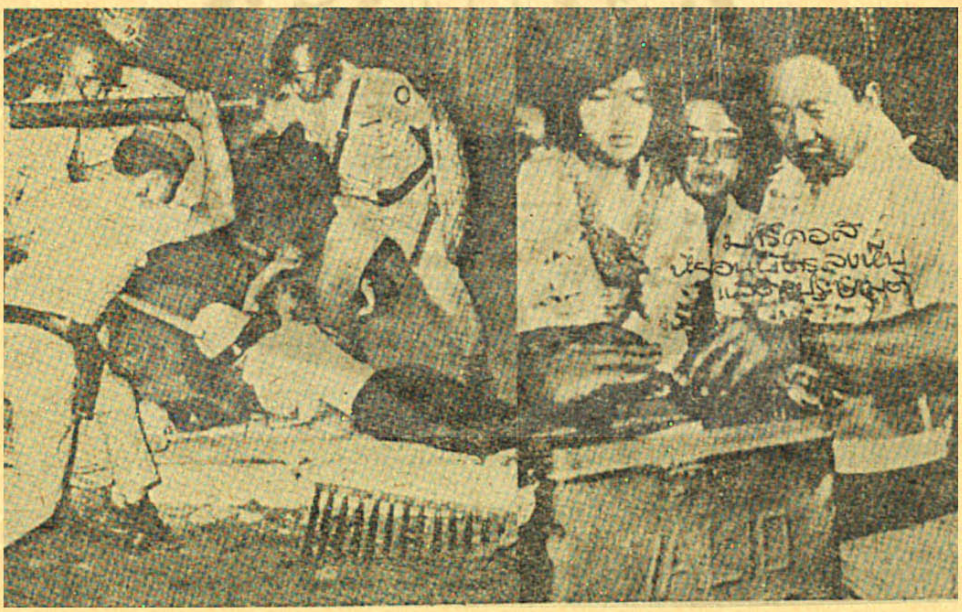
๗๒ Richard Butwell, *op. cit.* pp. 93–98

๗๓ Asia Year Book 1973, pp. 152–158

๗๔ Fareastern Economic Review, December 27, 1974, p. 23

อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบกันดีว่า พวกข้าราชการที่ถูกจับกุมเพราะคอรัปชั่นนั้นเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยแต่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยังคอรัปชั่นเป็นปรกติ นอกจากนั้นนายมาร์คอส ครอบครัว และญาติมิตรต่างก็ร่ำรวยจากการดำเนินธุรกิจใหญ่ ๆ ไปตาม ๆ กัน กล่าวกันว่าใครต้องการจะทำธุรกิจให้เจริญรุ่งเรือง ต้องหาทางเข้าให้ถึงนายมาร์คอสหรือไม่ก็ภรรยาของเขาคือนางอิเมลดา (Imelda)[๗๕]

ระบอบเผด็จการมาร์คอส ประธานาธิบดีมาร์คอสได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่เมื่อปี ๑๙๗๓ รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีสภาเดียวมีสมาชิก ๒๐๐ คน มาจากการเลือกตั้งและประธานาธิบดีแต่งตั้ง ผู้บริหารประเทศคือนายกรัฐมนตรีและมีประธานาธิบดีเป็นประมุข รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทเฉพาะกาลให้มาร์คอสเป็นประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีไปพลางก่อน อาจกล่าวได้ว่านายมาร์คอสประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่กำหนดให้เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีเป็นการรวบอำนาจโดยไม่มีกำหนด

(ซ้าย) ตำรวจฟิลิปปินส์กำลังรุมตีนักศึกษาเพราะเดินขบวนคัดค้านเผด็จการมาร์คอส
(ขวา) มาร์คอสกำลังหย่อนบัตรเลือกตั้งเองเป็นประธานาธิบดีสมัยที่สาม

เมื่อรัฐธรรมนูญเป็นเช่นนี้ ประชาชนที่รักประชาธิปไตยจึงพากันคัดค้านโดยมีนักการเมืองฝ่ายค้านและพวกนักศึกษาเป็นผู้นำ มาร์คอสใช้อำนาจตามกฎอัยการศึกปราบ

๗๕ Newsweek, January 30, 1978, p. 7

ปรามพวกที่คัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรง โดยกล่าวหาว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์และบ่อนทำลายชาติ มีผู้ถูกจับกุมจำนวนมากโดยไม่ยอมส่งฟ้องศาล หนังสือพิมพ์ที่คัดค้านรัฐบาลต้องถูกปิด

ขณะนี้คุกในฟิลิปปินส์เต็มไปด้วยนักโทษการเมืองซึ่งมีถึง ๖๐,๐๐๐ คน พวกเสรีนิยมซึ่งมีทั้งอาจารย์ พระ นางชี นักกฎหมาย นักการเมือง นักศึกษา ฯลฯ ได้เรียกร้องให้สหรัฐบีบมาร์คอสให้คืนประชาธิปไตยแก่ชาวฟิลิปปินส์[๗๖] พวกสมาชิกสภาอเมริกันและประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ตำหนิการปกครองของมาร์คอส ทำให้มาร์คอสไม่พอใจอย่างยิ่งและหาว่ารัฐบาลอเมริกาเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของฟิลิปปินส์

เมื่อนายมาร์คอสถูกโจมตีว่าเป็นเผด็จการมาก ๆ เข้า ก็เลยจำเป็นต้องหาทางผ่อนคลายความกดดันของประชาชน โดยจัดให้มีการออกเสียงประชามติของประชาชนว่าจะยอมรับให้เขาเป็นประธานาธิบดีต่อไปหรือไม่ การแสดงประชามติจัดขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๗ ทางราชการได้แถลงผลของการแสดงประชามติว่า มีผู้สนับสนุนมาร์คอสให้เป็นประธานาธิบดีต่อไปถึงร้อยละ ๘๐–๙๐ % ของผู้ที่มาลงคะแนน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่มาลงคะแนนจะต้องเขียนชื่อและที่อยู่จริงของตนลงไปในบัตรเลือกตั้ง ดังนั้นผู้ที่ไม่ต้องการมาร์คอสก็คงไม่กล้าไปลงคะแนนเพราะกลัวภัยจะมาถึงตน

ต่อมาในเดือนเมษายน ๑๙๗๘ มาร์คอสก็ได้เปิดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาจำนวน ๑๖๕ คน (อีก ๓๕ คนมาจากการแต่งตั้ง) พรรครัฐบาลคือพรรคขบวนการสังคมใหม่ใช้วิธีหาเสียงโดยบีบคั้นพรรคฝ่ายค้านซึ่งมีอยู่พรรคเดียวคือพรรคพลังชนโดยมีนายอควิโนซึ่งยังถูกจองจำอยู่เป็นหัวหน้าพรรค พรรครัฐบาลได้เอาเปรียบพรรคฝ่ายค้านทุกทาง ในที่สุดทางการก็ประกาศผลการเลือกตั้งว่า สมาชิกพรรครัฐบาลได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาอย่างท่วมท้น วันต่อมาประชาชนก็เดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้งว่าเป็นการเลือกตั้งที่สกปรก ผลก็คือประชาชนหลายร้อยคนถูกจับกุมในข้อหากบฏ[๗๗] การเลือกตั้งจึงเป็นละครการเมืองฉากหนึ่งของนายมาร์คอสเท่านั้น ต่อมาในเดือนกันยายน ๑๙๗๙ มาร์คอสก็ประกาศใช้กฎอัยการศึกต่อไปอีก ๔ ปี โดยอ้างสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศเป็นอันตรายต่อประเทศชาติ[๗๘]

---

๗๖ Newsweek, October 3, 1977, p. 6

๗๗ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๒๑

๗๘ มติชน ฉบับวันที่ ๑๓ กันยายน ๑๙๗๙

ปัญหากบฏมุสลิม เป็นปัญหาชนส่วนน้อยอันได้แก่ชาวฟิลิปปินส์ที่นับถือศาสนาอิสลามได้ก่อกบฏ สาเหตุก็เนื่องมาจากทางแถบเกาะมินดาเนามีประชากรที่ถืออิสลาม ๔๐ % ถือคริสต์ ๖๐ % ชาวอิสลามไม่มีที่ดินทำมาหากินเนื่องจากถูกพวกคริสต์เบ่งที่ดินหมด นอกจากนั้นยังมีปัญหามาจากเรื่องศาสนา เรื่องแยกดินแดนและการก่อการร้าย ในปี ๑๙๗๐ มีการจัดตั้งขบวนการเพื่อการแยกมินดาเนาออกไปตั้งประเทศใหม่ ขบวนการนี้เรียกตัวเองว่าพวกเชิ้ตดำ (Black Shirts) ทำการรีดไถชาวคริสต์ทั้งเงินและทรัพย์สิน พวกคริสต์ก็ตอบโต้โดยการลอบฆ่าชาวอิสลาม จึงเกิดการปะทะกันขึ้นระหว่าง ๒ ฝ่ายบ่อย ๆ รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ส่งทหารเข้าปราบพวกมุสลิมอย่างรุนแรงและกล่าวหาว่าจีนเป็นผู้สนับสนุนกบฏมุสลิม[๗๙]

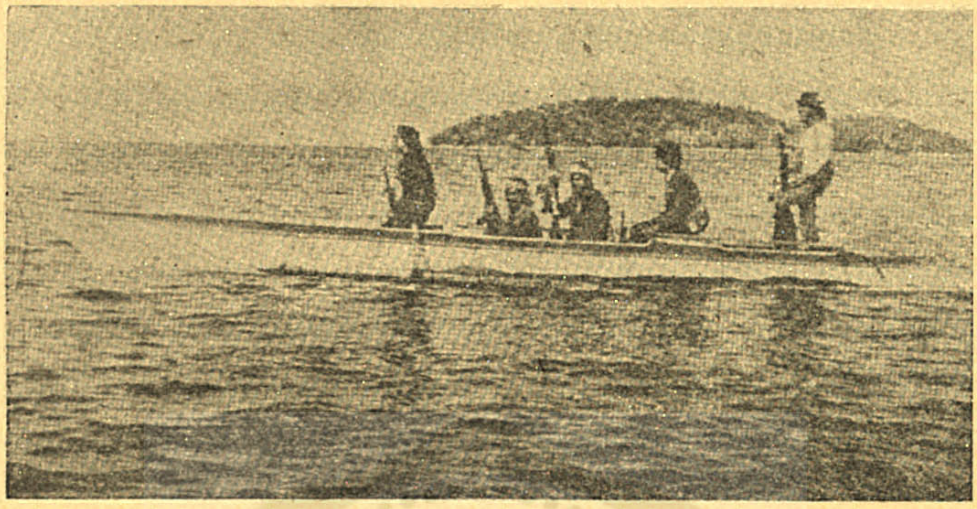
กบฏมุสลิมหรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่า แนวปลดปล่อยแห่งชาติโมโร(Moro National Liberation Front) ซึ่งมีจุดประสงค์ในการแยกดินแดนภาคใต้ของฟิลิปปินส์ไปจัดตั้งเป็นรัฐปกครองตนเอง พวกกบฏได้ต่อสู้อย่างเข้มแข็งและมีกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถึงเกือบ ๑ หมื่นคนโดยประเทศลิเบียได้ให้การสนับสนุนทั้งทางการเงินและอาวุธอย่างออกหน้าออกตา หลังจากที่ปราบกบฏเป็นเวลา ๔ ปีแล้ว รัฐบาลฟิลิปปินส์ก็เริ่มอ่อนข้อให้พวกกบฏเพราะเกรงใจอาหรับ ด้วยกลัวว่าประเทศอาหรับจะรวมหัวกันงดส่งน้ำมันขายให้ฟิลิปปินส์ ฟิลิปปินส์ก็จะเดือดร้อนมาก ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงหยุดยิงเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๖ และเริ่มเจรจากันโดยมี พ.อ. ก็อซซะฟีย์ ผู้นำลิเบียเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่การเจรจาก็ประสบความล้มเหลว ประธานาธิบดีมาร์คอสต้องการให้ประชาชนใน ๑๓ จังหวัดภาคใต้ของเกาะมินดาเนาออกเสียงประชามติว่าต้องการจะปกครองตนเองหรือไม่ แต่ทางฝ่ายโมโรขอให้มาร์คอสประกาศกฤษฎีกาออกมาเลย ให้ ๑๓ จังหวัดปกครองตนเอง ก็อซซะฟีย์สนับสนุนเงื่อนไขของโมโรอย่างเต็มที่[๘๐] เมื่อสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ รัฐบาลฟิลิปปินส์ก็ประกาศจะจัดการออกเสียงประชามติฝ่ายเดียว ส่วนฝ่ายโมโรก็ประกาศไม่ยอมรับรู้

รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ประกาศผลของการออกเสียงประชามติในเขต ๑๓ จังหวัดภาคใต้ของฟิลิปปินส์เมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๗๗ ว่าประชาชนได้ออกเสียงอย่างท่วมท้นคัดค้าน

---

๗๙ Franz H. Michael and George E. Taylor, *op. cit.* p. 670

๘๐ Fareastern Economic Review, March 11, 1977, p. 9

กบฏโมโรใช้เรือยนต์ ในการลักลอบขนอาวุธเพื่อสู้รบกับรัฐบาล

การปกครองตนเอง[๙๑] หลังจากนั้นสองฝ่ายก็เริ่มทำสงครามกันอีก ปลายปี ๑๙๗๗ รัฐบาลฟิลิปปินส์ก็ส่งกองทัพขนาดใหญ่พร้อมด้วยรถถังและเครื่องบินเข้าปราบกบฏเป็นการใหญ่ แต่ก็ไม่สามารถปราบได้โดยเด็ดขาด ฝ่ายโมโรก็ประกาศให้โลกทราบว่า ทหารรัฐบาลได้สังหารหมู่ประชาชนชาวมุสลิมอย่างทารุณโหดร้าย[๙๒]

แม้ว่ารัฐบาลจะปราบกบฏมุสลิมอย่างขนานใหญ่ แต่ก็ไม่สามารถชนะอย่างเด็ดขาดและต้องสูญเสียเงินทองและรี้พลไปจำนวนมาก ฝ่ายรัฐบาลจึงจำต้องอ่อนข้อแก่ฝ่ายกบฏลงไปอีกขั้นหนึ่งคือยินยอมให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใน ๑๓ จังหวัดทางภาคใต้ของฟิลิปปินส์เพื่อให้ชาวมุสลิมได้ปกครองตนเอง และยุติการนองเลือดตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลกับแนวปลดปล่อยแห่งชาติโมโร ซึ่งได้ลงนามกันที่กรุงทริโปลีเมื่อปี ๑๙๗๖[๙๓]

นโยบายต่างประเทศ เมื่อสหรัฐถอนตัวออกจากอินโดจีน ประธานาธิบดีมาร์คอสก็ดำเนินนโยบายอิสระจากสหรัฐมากขึ้นและดำเนินนโยบายหันไปผูกมิตรกับประเทศคอมมิวนิสต์ดังเช่นในปี ๑๙๗๓ ได้เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศยุโรปตะวันออก ในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๕ มาร์คอสเดินทางไปเยือนปักกิ่งเพื่อเปิดสัมพันธ์ทางทูตกับจีน ใน

---

๙๑ Newsweek, May 2, 1977, p. 7

๙๒ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๒๐

๙๓ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๒๑

เดือนพฤษภาคม ๑๙๗๖ เดินทางไปเยือนมอสโก เพื่อเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับรุสเซีย ต่อมาก็เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม

พีลิปปีนส์พยายามสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มโลกที่สาม แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะที่ประชุมกลุ่มโลกที่สามเมื่อเดือนสิงหาคม ๑๙๗๖ ที่กรุงโคลัมโบไม่ยอมรับเป็นสมาชิกโดยอ้างว่ายังมีฐานทัพสหรัฐอยู่ในพีลิปปีนส์[๙๔]

ในการประชุมสุดยอดของกลุ่มอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อเดือนสิงหาคม ๑๙๗๗ มาร์คอสได้ประกาศว่า เขากำลังดำเนินการยุติการเรียกร้องดินแดนจากมาเลเซียคือซาบาห์ข่าวนี้ทำให้ผู้นำมาเลเซียและประชาชนชาวมาเลเซียแสดงความยินดีอย่างยิ่ง

เขมร

หลังจากที่เขมรได้รับเอกราชแล้ว ก็เกิดการทะเลาะวิวาทกับไทยด้วยเรื่องปัญหาเขาพระวิหาร ทั้งสองฝ่ายมีการโจมตีซึ่งกันและกันในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เรื่อยมา เขมรเริ่มเปลี่ยนนโยบายหันไปสนิทสนมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนือทำให้ไทยไม่พอใจเป็นอย่างมาก ในเดือนธันวาคม ๑๙๕๘ เขมรประกาศตัดสัมพันธไมตรีกับไทย และกล่าวหาว่าไทยพยายามทำให้มิตมหาชนเกิดความเห็นว่า เขมรเป็นภัยต่อเอเชียอาคเนย์ เขมรได้กล่าวหาว่าไทยเตรียมกำลังบุกรุกทางพรมแดน ร้อนถึงสหประชาชาติต้องส่งนายมารอน เบคฟลิสมาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาททั้งสองประเทศ ในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็ได้เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่ ในปี ๑๙๕๙ แต่สถานการณ์ไม่ดีขึ้น[๙๕] ในปี ๑๙๖๐ เขมรจึงฟ้องไทยต่อศาลโลกในกรณีเขาพระวิหาร ผลก็คือไทยต้องคืนเขาพระวิหารให้แก่เขมรด้วยความขมขื่น สัมพันธภาพระหว่างไทยกับเขมรจึงเสื่อมโทรม เพิ่งมาคืนดีกันได้ก็ตอนที่เจ้าสีหนุหมดอำนาจและนายพลลอนนอลขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีเมื่อปี ๑๙๗๑

นโยบายต่างประเทศเขมร ในสมัยโบราณเขมรดำเนินนโยบายหันไปพึ่งไทยบ้างหันไปพึ่งญวนบ้าง ทั้งนี้เพราะเขมรเป็นประเทศเล็กมีไทยกับญวนซึ่งเป็นประเทศใหญ่คอยกระหนาบอยู่สองข้าง เขมรรู้ดีว่าสู้ไทยกับญวนไม่ได้เลย ดังนั้นเขมรจึงต้องดำเนินนโยบายเอาตัวรอด ถ้าฝ่ายใดเข้มแข็งก็หันไปเข้ากับฝ่ายนั้น ครั้นมาถึงสมัยเจ้าสีหนุภายหลัง

---

๙๔ Asia Year Book, 1977, p. 276

๙๕ R.S. Chavan, *op. cit.* p. 268

จากได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เขมรจำเป็นที่จะต้องดำเนินนโยบายเช่นเดิมอีก เพราะคราวนี้มีประเทศใหญ่ ๆ ที่คอยบีบเขมรอยู่รอบด้าน เช่นไทย เวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ สหรัฐ และจีนเจ้าสีหนุจึงจำเป็นต้องประกาศนโยบายเป็นกลางไม่หันไปผูกพันกับฝ่ายใด ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับเขมร ในระยะแรกสหรัฐแสดงเจตจำนงที่จะให้ความช่วยเหลือแก่เขมร แต่การช่วยเหลือของสหรัฐมีเบื้องหลัง นั่นก็คือสหรัฐต้องการที่จะให้เขมรสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การ ส.ป.อ. เพื่อต่อต้านจีน แต่เจ้าสีหนุปฏิเสธโดยอ้างว่าเขมรเป็นกลาง จะใช้แผ่นดินเขมรเป็นที่ตั้งของฐานทัพต่างชาติไม่ได้ สหรัฐพยายามใช้ C.I.A.* เป็นเครื่องมือบีบบังคับเจ้าสีหนุให้ยินยอมสมัครเป็นสมาชิก ส.ป.อ ให้จงได้ เพื่อจะได้ให้สหรัฐเข้ามาแทรกแซงในอินโดจีนได้อย่างสะดวก แต่เจ้าสีหนุก็ปฏิเสธอย่างเด็ดขาด จึงทำให้สหรัฐไม่พอใจเจ้าสีหนุเป็นอย่างมาก C.I.A จึงได้วางแผนสนับสนุนผู้นำเขมรที่ไม่ชอบเจ้าสีหนุ ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้นำบางคนของเขมรไม่พอใจเจ้าสีหนุในการนำเอาระบบสังคมนิยมเข้ามาใช้ เพราะบุคคลกลุ่มนี้เป็นพวกนายทุนและนิยมสหรัฐ C.I.A. ได้วางแผนที่จะล้มอำนาจของเจ้าสีหนุเรื่อยมา เจ้าสีหนุเห็นภัยอันตรายจากสหรัฐและเวียดนามใต้ซึ่งคุกคามชายแดนเขมร จึงจำเป็นต้องหันไปพึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและโซเวียต ทั้งนี้เป็นเพราะเขมรไม่มีทางเลือก

ตามข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ เขมรมีความหวาดกลัวไทยและเวียดนามมาก เพราะทั้งสองประเทศได้รุกรานเขมรตลอดเวลา เขมรหวาดกลัวเวียดนามมากกว่าไทย เพราะเวียดนามพยายามใช้นโยบายกลืนเขมรให้เป็นดินแดนเวียดนาม ครั้นอินโดจีนได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส..แล้ว เขมรก็กลัวทั้งเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ เขมรกับเวียดนามใต้มีปัญหากันในเรื่องพรมแดน ทั้งนี้เนื่องจากในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองอินโดจีน ฝรั่งเศสได้เอาเกาะภูควอ้อก (Phu Quoc) ไปรวมไว้ในดินแดนเวียดนาม ภายหลังจากที่เขมรได้รับเอกราชแล้วจึงพยายามเรียกร้องเกาะภูควอ้อคคืน แต่เวียดนามใต้ปฏิเสธและใช้เกาะภูควอ้อค

---

* ย่อมาจาก Central Intelligence Agency เป็นองค์การสืบราชการลับที่ได้รับการสนับสนุนจากนายทุนบริษัทใหญ่ในสหรัฐและรัฐบาลสหรัฐ มีสาขาและเจ้าหน้าที่กระจายไปทั่วโลกรวมทั้งไทยด้วย องค์การนี้มีเจ้าหน้าที่สืบราชการลับปกป้องผลประโยชน์ของนายทุนสหรัฐและประเทศสหรัฐ ตลอดจนควบคุมและแทรกแซงในประเทศต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของคนอเมริกัน ถ้าประเทศใดเอาใจออกห่างจากสหรัฐหรือเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจจากระบบนายทุนไปสู่สังคมนิยม มักจะถูก C.I.A. วางแผนปฏิวัติล้มรัฐบาลประเทศเหล่านั้น ดังเช่น ชิลี เขมร และเวียดนามใต้ประสบมาแล้ว

เป็นฐานทัพเรือ นอกจากนั้นยังเรียกร้องที่จะเข้าไปครอบครองเกาะเล็ก ๆ อีกหลายเกาะที่อยู่ใกล้ ๆ ภูกว้อคเป็นของตนอีกด้วย[๙๖]

ในปี ๑๙๕๘ กองทหารเวียดนามใต้ได้บุกรุกเข้าไปในเขตแดนเขมร และถอยหลักปั่กปั่นเขตแดนเขมร–เวียดนาม ลึกเข้าไปในเขตแดนเขมร ๔ กิโลเมตร เจ้าสีหนุได้ร้องเรียนไปยังสหรัฐลูกพี่ของเวียดนามใต้ แต่สหรัฐก็เฉยเสีย ทำให้เจ้าสีหนุเห็นว่าสหรัฐส่งเสริมเวียดนามใต้และไทยเพื่อบีบเขมร[๙๗]

เจ้าสีหนุจำเป็นที่จะต้องหันไปสนิทสนมกับจีน เพื่อหวังจะใช้จีนถ่วงดุลย์อำนาจกับไทย เวียดนามและสหรัฐ เมื่อสหรัฐเข้าร่วมในสงครามเวียดนาม เจ้าสีหนุก็มองเห็นล่วงหน้าถึงความพ่ายแพ้ของสหรัฐและอิทธิพลของสหรัฐจะค่อย ๆ หมดไปจากเอเชียอาคเนย์ อิทธิพลของจีนและโซเวียตจะเข้ามาแทนที่ เจ้าสีหนุได้ปราศรัยแก่ประชาชนเขมรเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๑๙๖๔ ว่า เขมรจำเป็นต้องยอมรับอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพื่อรักษาเอกราชและดินแดนของเขมร[๙๘]

ทางฝ่ายสหรัฐไม่พอใจเจ้าสีหนุในเรื่องที่เขมรยอมให้เวียดนามเหนือใช้ดินแดนเขมรเป็นที่พักพิงแก่ทหารเวียดนามเหนือที่เข้าไปรบในเวียดนามใต้ การที่สีหนุยอมให้เวียดนามเหนือเข้ามาอาศัยอยู่นั้นคงจะเป็นเพราะด้วยความจำใจ เพราะถ้าเขมรไม่ยอมและส่งทหารเข้าไปขับไล่ ทหารเขมรก็จะต้องแพ้อย่างย่อยยับเพราะทหารเขมรยังอยู่ในสภาพที่ล้าสมัย อาวุธที่ใช้ก็เป็นอาวุธที่โบราณมาก การยินยอมให้เวียดนามเหนือเข้ามาอาศัยอยู่ในเขมรก็มิได้เสียหายร้ายแรง เพราะพวกเวียดนามเหนืออาศัยอยู่แต่ในบ๋าเท่านั้นไม่ได้เข้ามายึดบ้านยึดเมืองเขมร ทางฝ่ายสหรัฐและเวียดนามใต้ขอให้เจ้าสีหนุยินยอมให้เวียดนามใต้ส่งทหารเข้าไปรบกับเวียดนามเหนือในเขมรบ้าง เจ้าสีหนุปฏิเสธเพราะรู้ดีว่าถ้าขืนอนุญาต ทัพเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ก็จะรบพุ่งกันในดินแดนเขมร นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่ชาวเขมรแล้ว แผ่นดินเขมรนั่นแหละจะย่อยยับ

เจ้าสีหนุขุ่นเคืองในการพยายามเข้าแทรกแซงของสหรัฐเป็นอย่างมาก ในปี ๑๙๖๓ จึงประกาศเลิกรับความช่วยเหลือจากสหรัฐ แต่เขมรยังถูกหน่วย C.I.A. แทรกแซง

---

๙๖ Bernard K. Gordon, *op. cit.* pp. 47–51

๙๗ นโรดม สีหนุ *อินโดจีนหัศนะจากบ๋ากง* หน้า ๗๔

๙๘ Bernard K. Gordon, *op. cit.* pp. 54–55

ต่อไปอีก ดังนั้นในปี ๑๙๖๕ จึงได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเจ้าสีหนุเองก็มีศัตรูทางการเมืองอยู่มาก พวกนี้หวังจะขึ้นมาเป็นผู้มีอำนาจ บุคคลเหล่านี้ได้แก่กลุ่มนิยมอเมริกันและต่อต้านคอมมิวนิสต์รวมทั้งกลุ่มนายทุนด้วย พวกนี้ได้รับการสนับสนุนจากอเมริกันอย่างลับ ๆ และคอยหาโอกาสที่จะปฏิวัติยึดอำนาจ บุคคลสำคัญที่เป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดก็คือ นายพลลอนนอล ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของเจ้าสีหนุ ในเดือนมกราคม ๑๙๗๐ เจ้าสีหนุได้เดินทางไปเยือนฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และรุสเซีย เพื่อขอความช่วยเหลือ ขณะที่เจ้าสีหนุอยู่ต่างประเทศนั้น นายพลลอนนอลก็ฉวยโอกาสก่อการรัฐประหารยึดอำนาจเจ้าสีหนุเมื่อ เดือนมีนาคมปีเดียวกัน โดยได้รับการสนับสนุนจาก C.I.A. และประกาศจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐเขมร ประเทศที่สนับสนุนสหรัฐและโซเวียตต่างก็รีบรับรองรัฐบาลนายพลลอนนอล ส่วนเจ้าสีหนุก็ไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่กรุงปักกิ่ง โดยมีประเทศคอมมิวนิสต์รับรอง

เจ้าสีหนุได้ประกาศประณามนายพลลอนนอลว่าทรยศต่อชาติ และประกาศความตั้งใจที่จะตั้งกองทัพปลดแอกเพื่อล้มอำนาจนายพลลอนนอลให้จงได้ และเพื่อปลดแอกเขมรให้เป็นอิสระจากสหรัฐ ทันทีที่นายพลลอนนอลรัฐประหารสำเร็จก็ส่งกองทัพบกเขมร ซึ่งมีอาวุธล้าสมัยเข้าขับไล่พวกเวียดกงและเวียดนามเหนือในเขมร นอกจากนั้นชาวเขมรที่เกลียดชังชาวญวนมานานแล้วได้ลุกฮือขึ้นฆ่าชาวญวนซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยมีทั้งเด็ก สตรี คนชรา ล้มตายมากมาย การที่เขมรเข้าโจมตีเวียดนามเหนือในเขมรจึงเท่ากับไปตีรังผึ้งให้แตก ผลก็คือกองทัพเวียดนามเหนือซึ่งมีสมรรถภาพเหนือกว่าเขมรอย่างมากมายโจมตีตอบโต้ทำลายทหารเขมรเสียหายย่อยยับ ฝ่ายสหรัฐและเวียดนามใต้หาโอกาสมานานแล้วที่จะยกกองทัพเข้าไปรบกับเวียดนามเหนือในเขมร แต่ไม่ได้ผลเท่าใดนัก เพราะปรากฏว่าพอยกเข้าไปจริง ๆ มีโอกาสปะทะกับเวียดนามเหนือเพียงประปรายเท่านั้น เนื่องจากทหารเวียดนามเหนือหลบเข้าบ่าทึบหมด

เจ้าสีหนุได้รวบรวมพลพรรค ทหาร ข้าราชการที่จงรักภักดีจัดตั้งเป็นกองทัพทำสงครามกับฝ่ายนายพลลอนนอล โดยได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือและจีน นอกจากนั้นยังร่วมมือกับกองทหารเขมรแดง มี ดร. เขียว สัมพันธ์ เป็นผู้นำซึ่งเคยทำสงคราม

กองโจรต่อต้านเจ้าสีหนุมาแล้วรบพุ่งกับฝ่ายลอนนอลอีกด้วย สหรัฐได้ส่งเครื่องบินเข้าทิ้งระเบิดเขมรเป็นการใหญ่เพื่อช่วยทหารฝ่ายลอนนอล แต่ก็ช่วยไม่ไหวเพราะทหารฝ่ายลอนนอลอ่อนแอ ไม่มีอุดมการและกำลังใจในการสู้รบมีแต่แพ้อยู่ตลอดเวลา พวกนายพลและผู้นำเขมรในกรุงพนมเปญก็กอบโกยคอรัปชั่นสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเอง รัฐบาลนายพลลอนนอลก็ปกครองแบบเผด็จการ ห้ามประชาชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล การที่นายพลลอนนอลอยู่ได้เพราะมีสหรัฐหนุนหลังเท่านั้นทั้ง ๆ ที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เลื่อมใสรัฐบาลเลย

ทหารอเมริกันได้ช่วยฝึกทหารเขมรในประเทศไทยและส่งกลับไปรบในเขมร นอกจากนั้นยังจัดตั้งกองทหารชนชาติส่วนน้อยในเขมรไว้สู้รบกับฝ่ายสีหนุ เช่น กองทหารเขมรมุสลิม (เชื้อสายจาม) ทหารเขมรล้วะ (เป็นพวกทหารชาวเขา) กองทหารเขมรกรอม (ชาวเขมรที่เกิดในเวียดนามใต้) กองทหารเหล่านี้สหรัฐเป็นผู้ควบคุมโดยตรง แต่ไม่ค่อยมีความสามารถมากนัก[๘๙]

สงครามในเขมรเป็นสงครามที่ทารุณโหดร้าย สหรัฐได้ใช้เครื่องบิน B. 52 จากฐานทัพในประเทศไทยทิ้งระเบิดปูพรมในเขมร ทำให้ประชาชนบาดเจ็บล้มตายหลายแสนคน แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งทหารฝ่ายสีหนุและทหารเขมรแดงซึ่งรุกคืบหน้ายึดพื้นที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บีบล้อมกรุงพนมเปญทุกด้านเพื่อบีบให้รัฐบาลลอนนอลยอมแพ้

ต้นปี ๑๙๗๕ สถานการณ์ในเขมรฝ่ายเจ้าสีหนุและเขมรแดงชิงพื้นที่ของเขมรเกือบหมดแล้ว ในขณะที่รัฐบาลลอนนอลกำลังสิ้นหวัง ประธานาธิบดีฟอร์ดก็ได้ของบประมาณต่อรัฐสภาเพื่อช่วยเหลือรัฐบาลลอนนอลทางด้านทหารเป็นเงิน ๒๒๒ ล้านดอลลาร์ และอีก ๓๐๐ ล้านดอลลาร์สำหรับเวียดนามใต้ รัฐสภาสหรัฐปฏิเสธที่จะอนุมัติเงินช่วยเหลือโดยอ้างเหตุผลว่าการช่วยเหลือเขมรจะไม่ได้รับประโยชน์ เพราะกองทัพเขมรสิ้นหวังที่จะรบชนะแล้ว ถ้าสหรัฐให้เงินมารบอีกสงครามก็จะดำเนินต่อไป ผู้คนก็จะล้มตายมากขึ้น[๙๐]

เมื่อไม่มีเงินจะรบ ทหารเขมรฝ่ายรัฐบาลก็หมดกำลังใจในการสู้รบ สหรัฐได้ช่วยเหลือเขมรในขั้นสุดท้าย คือใช้เครื่องบินขนส่งเสบียงอาหารและยุทธสัมภาระไปช่วยชาวพนมเปญซึ่งถูกบีดล้อมและใกล้จะอดตาย

---

๘๙ Fareastern Economic Review, December 27, 1974, p. 20

๙๐ Time, March 24, 1975, p. 8

(ซ้าย) นายพลลอนนอลกำลังเดินขึ้นเครื่องบินเพื่อหลบหนีออกนอกประเทศ
(ขวา) ประชาชนผู้ตกเป็นเหยื่อของสงครามระหว่างเขมรสองฝ่าย

วันที่ ๑ เมษายน ๑๙๗๕ นายพลลอนนอลก็ลี้ภัยออกนอกประเทศเดินทางไปยังประเทศสหรัฐ สหรัฐได้อพยพคนของตนออกจากเขมรเรื่อย ๆ จนถึงวันที่ ๑๗ เมษายน กองทัพเขมรฝ่ายสีหนุและเขมรแดงก็เข้ายึดกรุงพนมเปญได้สำเร็จ เป็นการสิ้นสงครามอันโหดร้ายที่ดำเนินติดต่อกันมาถึง ๕ ปีเต็ม ผู้คนล้มตายไปราว ๘๐๐,๐๐๐ คน บ้านเมืองเรือกสวนไร่นาเสียหายย่อยยับ ผู้คนอดอยากล้มตายเพราะอดอาหารอีกมากมาย

เขมรภายหลังการปฏิวัติ

ภายหลังเขมรแดงได้รับชัยชนะในสงครามอย่างเด็ดขาดแล้ว ก็ได้ปิดประเทศและลงมือฟื้นฟูบูรณะประเทศเป็นการใหญ่ เขมรประสบปัญหาความอดอยากอย่างหนัก โดยเฉพาะในกรุงพนมเปญมีผู้อพยพหนีภัยสงครามถึง ๒ ล้าน ๕ แสนคน แต่ไม่มีอาหารจะกิน รัฐบาลเขมรใหม่จึงต้อนผู้คนออกไปสู่ชนบทเพื่อลงมือทำนาและผลิตอาหารเป็นการใหญ่ เขมรหวังว่าภายใน ๒ ปีคงจะแก้ปัญหาความอดอยากได้สำเร็จ

ทางด้านการเมือง ได้มีการตั้งบุคคลสำคัญเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ดังนี้คือ เจ้าสีหนุดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐบาลสหภาพแห่งชาติเขมร นายเพนนุธ เป็นนายกรัฐมนตรี เขียว สัมพันธ์ เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหม เอียง ซารี รอง

นายกรัฐมนตรีและรับผิดชอบทางด้านต่างประเทศ[๖๑]

ในเดือนมกราคม ๑๙๗๖ รัฐบาลเขมรก็ได้ประกาศรัฐธรรมนูญใหม่ ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะมีการจัดตั้งสภาประชาชนขึ้น ประกอบด้วยสมาชิกเป็นชาวนา ๑๕๐ คน กรรมกร ๕๐ คน และทหาร ๕๐ คน จะทำหน้าที่บัญญัติกฎหมาย แต่งตั้งคณะรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ และแต่งตั้งฝ่ายตุลาการ รัฐธรรมนูญใหม่เรียกชื่อประเทศว่ากัมพูชาประชาธิปไตย มีนโยบายหลักคือเป็นเอกราช มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง คัดค้านการคอรัปชั่น การกดขี่ขูดรีดและจักรวรรดินิยม จะดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นกลางไม่ผูกพันกับมหาอำนาจใด

เขมรได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๗๖ เพื่อบริหารประเทศไปตามรัฐธรรมนูญใหม่ สำหรับเจ้าสีหนุนั้นได้ลาออกจากประมุขของเขมรเมื่อเดือนเมษายน ภายหลังจากดำรงตำแหน่งนี้มาเป็นเวลา ๗ เดือน เจ้าสีหนุทรงยอมรับว่า พระองค์ไม่มีอำนาจทางการเมือง พระองค์ทรงแถลงว่าได้ตั้งพระทัยมานานแล้วว่า ถ้าได้ขับไล่ลอนนอลออกจากอำนาจได้สำเร็จและมีการตั้งรัฐบาลใหม่แล้ว พระองค์ก็จะลาออกจากการเมืองโดยเด็ดขาด ภายหลังจากเจ้าสีหนุลาออกจากตำแหน่งแล้ว นายเขียว สัมพันธ์ ก็ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน[๖๒]

เมื่อเจ้าสีหนุลาออกไปแล้ว รัฐบาลก็ได้ประกาศเกียรติคุณของเจ้าสีหนุว่าเป็น "ผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่" รัฐบาลได้ตกลงสร้างอนุสาวรีย์ยกย่องเจ้าสีหนุและมอบเงินรายได้ประจำปีแก่เจ้าสีหนุปีละ ๑๖๐,๐๐๐ บาท หลังจากนั้นไป เจ้าสีหนุใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบที่พระราชวังในกรุงพนมเปญโดยการเขียนบันทึกความทรงจำและตำนาน[๖๓]

การปกครองของรัฐบาลเขมรใหม่ ข่าวที่ออกมาสู่โลกภายนอกส่วนใหญ่มาจากคำบอกเล่าของผู้ลี้ภัยกล่าวว่าในเขมรมีการฆ่าฟันล้างแค้นกันอย่างน่าสยดสยอง มีผู้คนล้มตายนับแสนคน ข้อเท็จจริงจะเป็นอย่างไรไม่อาจทราบแน่ชัด เพราะเขมรปิดประเทศไม่ยอมให้ชาวต่างประเทศไปท่องเที่ยวในประเทศของตน คำบอกเล่าจากผู้ลี้ภัยจึงเชื่อได้บ้างไม่ได้บ้าง

เขมรได้จัดระบบการปกครองใหม่ โดยจัดให้ประชาชนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ ๑๐๐ ครอบครัวเรียกว่ากรม (Krom) ภายในกรมราษฎรจะกินอยู่ร่วมกันและมีครัวส่วน

---

๖๑ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๙

๖๒ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๑๙

๖๓ Asia Year Book 1977, pp. 138–139

กลางร่วมกัน ๑ ครัว หลายกรมรวมกันเรียกว่าพุม (Phum) หรือตำบล แต่ละตำบลจะมีกรรมการบริหารประกอบด้วยคนหนุ่ม ผู้หญิง คนแก่ และเด็ก หลาย ๆ ตำบลรวมกันเรียกว่าขุม (Khum) เจ้าหน้าที่ที่บริหารหน่วยการปกครองดังกล่าวจะได้รับการแต่งตั้งจากองค์การ และจะต้องสังกัดกองทัพหรือเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์

การปกครองยึดถือระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ต้องเชื่อฟังองค์การถ้าไม่เชื่อฟังจะถูกตักเตือนหรือประณาม ซึ่งจะใช้วิธีนี้เพียง ๒ ครั้ง ถ้าทำผิดอีกอาจจะถูกลงโทษถึงประหารชีวิต[๕๔]

องค์การ คือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในเขมร เป็นผู้กำหนดนโยบายหรือคำสั่งที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เรียกเป็นภาษาเขมรว่า Angka Locu แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Organization on High หรือองค์การเบื้องบน ประกอบด้วยบุคคลสำคัญไม่เกิน ๒๔ คน และในจำนวนนี้ผู้กุมอำนาจบ้านเมืองที่แท้จริงมีไม่เกิน ๘ คน แต่ละคนอยู่ในวัย ๔๐ ปี ส่วนมากจบการศึกษาขั้นปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์จากฝรั่งเศส[๕๕]

นโยบายต่างประเทศ ภายหลังจากการยึดอำนาจสำเร็จแล้ว ผู้นำเขมรได้เริ่มเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ เช่น จีน เกาหลีเหนือ เวียดนามเหนือ รุสเซีย ฯลฯ เพื่อขอบคุณในการที่ประเทศเหล่านั้นได้ช่วยเหลือเขมรระหว่างทำสงครามปฏิวัติ ผลจากการเยือนของผู้นำเขมรทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้รับรองรัฐบาลเขมรใหม่เพิ่มขึ้น

รัฐบาลเขมรใหม่ประกาศนโยบายเป็นกลางไม่ผูกพันกับมหาอำนาจใด จะรับความช่วยเหลือจากทุกประเทศที่ให้ความช่วยเหลือโดยไม่มีข้อผูกพัน ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๕ ได้เกิดกรณีเรือมายาเกซขึ้น สาเหตุก็เนื่องมาจากทหารเขมรได้จับเรือของสหรัฐชื่อมายาเกซซึ่งแล่นล่วงล้ำเข้าไปในเขตเขมร เขมรอ้างเรือลำนี้เป็นเรือจารกรรมคุมคามเขมร สหรัฐได้ตอบโต้อย่างแข็งกร้าวให้เขมรคืนเรือแต่โดยดี ในขณะที่รัฐบาลเขมรประกาศจะปล่อยเรือลำนี้อยู่แล้ว สหรัฐก็ส่งเครื่องบินเข้าทิ้งระเบิดเมืองท่าเขมรและส่งทหารเข้ายึดเรือลำนี้คืน ทหารสหรัฐและเครื่องบินที่บินไปทิ้งระเบิดบินไปจากฐานทัพในประเทศไทย ทำให้รัฐบาลไทย นิสิตนักศึกษา ประชาชนไม่พอใจสหรัฐ และได้มีการประท้วงสหรัฐในเรื่องนี้ ซึ่งสหรัฐก็ตอบสนองโดยการขอโทษเท่านั้น

---

๕๔ Fareastern Economic Review, September 23, 1977, p. 32–33

๕๕ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๒๐

ในปี ๑๙๗๗ เขมรเริ่มเปิดประตูบ้านไปสู่โลกภายนอก โดยนายเอียงซารีรองนายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ เช่น พม่า ศรีลังกา สิงคโปร์ มาเลเซีย ปากีสถาน เขมรได้ประกาศยืนยันนโยบายเป็นกลางและจะไม่แทรกแซงในกิจการภายในของประเทศใด[๖๖]

ในเดือนกันยายน ๑๙๗๗ นาย พอล พต นายกรัฐมนตรีเขมรได้เยือนจีน ทางฝ่ายจีนได้ให้การต้อนรับอย่างมโหฬาร ทั้งจีนและเขมรต่างก็เห็นความสำคัญซึ่งกันและกัน เขมรกำลังสู้รบกับเวียดนามอย่างรุนแรงและปะทะกับไทยทางพรมแดนจึงต้องการที่จะให้จีนช่วยคุ้มครอง ทางฝ่ายจีนก็ไม่พอใจที่เวียดนามสนิทสนมกับรุสเซีย จึงต้องสนับสนุนเขมรให้ถ่วงอำนาจกับเวียดนามแต่เขมรอ่อนแอเกินไป จีนจึงสนับสนุนให้ไทยกับเขมรคืนดีกันเพื่อถ่วงอำนาจกับเวียดนาม

ความสัมพันธ์ระหว่างเขมรกับรุสเซียไม่ดีขึ้นเลย น่าจะเป็นเพราะผู้นำเขมรยังโกรธแค้นรุสเซียที่เคยสนับสนุนลอนนอลสมัยที่ลอนนอลยังมีอำนาจอยู่ในเขมร อีกอย่างหนึ่งอาจจะเป็นเพราะผู้นำเขมรในปัจจุบันต้องการจะเอาใจจีน จึงต้องแสดงท่าทีมึนตึงกับรุสเซีย ในเดือนธันวาคม ๑๙๗๗ รัฐบาลเขมรก็ได้เรียกทูตของคนประจำรุสเซียกลับโดยไม่ทราบเหตุผลและในขณะที่เขมรทำสงครามกับเวียดนามอยู่ในระยะนั้นหนังสือพิมพ์รุสเซียก็ลงบทความโจมตีเขมรว่ากระทำทารุณโหดร้ายต่อชาวเวียดนาม[๖๗]

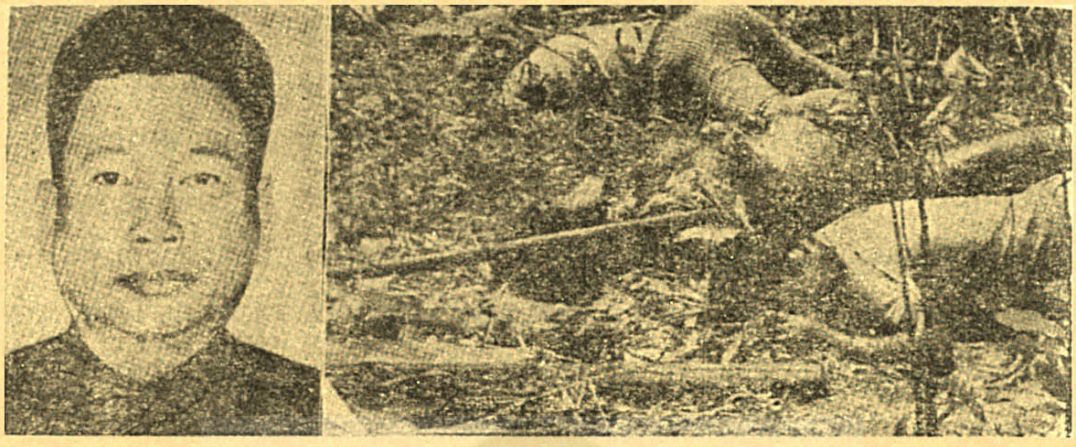
ความสัมพันธ์ระหว่างเขมรกับสหรัฐนั้น เขมรยังแสดงท่าทีรังเกียจสหรัฐ เมื่อต้นเดือนมีนาคม ๑๙๗๗ เขมรไม่ยอมรับข้อเสนอของสหรัฐที่จะส่งผู้แทนประธานาธิบดีคาร์เตอร์มาเจรจากับเขมร เขมรได้อ้างว่าประชาชนเขมรยังมีความเคียดแค้นสหรัฐอยู่ ส่วนทางฝ่ายสหรัฐนั้นมักจะโจมตีเขมรบ่อย ๆ ว่ารัฐบาลเขมรทำลายสิทธิมนุษยชนของประชาชน

สงครามเขมร–เวียดนาม ตั้งแต่ปี ๑๙๕๗ ทั้งสองประเทศได้ปะทะกันตามพรมแดนบ่อย ๆ แต่ทั้งสองประเทศก็มิได้ประกาศให้โลกภายนอกได้ทราบ จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๑๙๗๗ วิทยุพนมเปญก็ได้ประกาศตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามและเปิดฉากทำสงครามกันอย่างขนานใหญ่ทางพรมแดนเขมร–เวียดนาม สาเหตุที่สองประเทศนี้ทำสงครามกันสรุปได้ดังนี้

---

๖๖ Asia Year Book , 1978, p. 149

๖๗ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

(ซ้าย) นายพอลพต อดีตนายกรัฐมนตรีเขมร
(ขวา) ศพทหารเขมรตายเกลื่อนเพราะทำสงครามกับเวียดนาม

๑. ชาวเขมรมีความเกลียดชังญวนมานานแล้ว เพราะในสมัยโบราณญวนรุกรานเขมรอยู่ตลอดเวลา ความรู้สึกเกลียดชังดังกล่าวยังมีมาถึงปัจจุบัน

๒. ในขณะที่เกิดสงครามอินโดจีนอยู่นั้น ทหารเวียดนามใต้และเวียดนามเหนือได้ยกกำลังเข้าไปสู้รบกันในดินแดนเขมร ต่อมาเมื่อเวียดนามใต้แพ้ไปแล้วทหารฝ่ายเวียดนามเหนือไม่ยอมถอนกลับยังคงยึดดินแดนเขมรต่อไปเป็นการถาวร

๓. เส้นเขตแดนของสองประเทศไม่แน่นอน ดินแดนบางแห่งเขมรอ้างว่าเป็นของเขมร และเวียดนามก็อ้างว่าเป็นของเวียดนาม

๔. ทหารเขมรอดอยากจึงเข้าไปปล้นสะดมในเขตของเวียดนาม

เมื่อสงครามเกิดขึ้นเขมรอ้างว่าฝ่ายตนชนะ และกล่าวหาว่าเวียดนามรุกรานเขมร เพราะมีแผนการจะผนวกเขมรกับลาวเข้าไปอยู่ในสหพันธรัฐอินโดจีนโดยมีเวียดนามเป็นผู้นำบงการ ฝ่ายเวียดนามก็ปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริงและหาว่าทหารเขมรได้เข้าปล้นสะดมและฆ่าฟันชาวเวียดนามตามพรมแดนอย่างทารุณโหดร้ายบ่อย ๆ

สงครามระหว่างเขมรกับเวียดนามได้ขยายตัวจากการปะทะกันย่อย ๆ กลายเป็นสงครามใหญ่ ทั้งสองฝ่ายต่างส่งทหารนับหมื่น เครื่องบิน รถถังเข้าสู่รบกัน บริเวณที่สู้รบอย่างรุนแรงได้แก่บริเวณปากนกแก้ว จังหวัดรัตนคีรี กำปงจาม ไปรเวง มณฑลคีรี สวายเรียง ตาแก้ว กัมปอต ฯลฯ จังหวัดเหล่านี้เป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับเขตของเวียดนาม

เขมรมักจะอ้างว่าฝ่ายตนชนะ แต่เป็นที่ทราบกันดีว่า เวียดนามมีกำลังทหารและอาวุธเหนือกว่าเขมรชนิดที่เทียบกันไม่ได้เลย (ขณะนั้นเขมรมีทหารราว ๙๐,๐๐๐ คน

เวียดนามมีทหารราว ๖๐๐,๐๐๐ คน) ถ้าเวียดนามจะยึดเขมรทั้งประเทศก็คงไม่ยากนัก เวียดนามยึดดินแดนเขมรไปหลายร้อยตารางกิโลเมตรและเรียกร้องให้เขมรเปิดการเจรจากัน ฝ่ายเขมรไม่ยอมเจรจาโดยอ้างว่าเวียดนามจะต้องถอนทหารออกจากดินแดนเขมรเสียก่อน[๕๔]

ขณะที่เวียดนามทำสงครามชายแดนกับเขมรอยู่นั้น เวียดนามก็วางแผนลับ ๆ ที่จะบุกเข้ายึดเขมรทั้งประเทศเพื่อเผด็จศึกให้เสร็จสิ้น จึงจัดตั้งรัฐบาลหุ่นเขมรขึ้นเรียกว่าแนวร่วมกู้ชาติโดยมี เฮง สัมริน เป็นประธานเมื่อต้นเดือนธันวาคม ๑๙๗๘ เฮง สัมริน ประกาศนโยบายจะให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนและโจมตีความชั่วร้ายเข่นฆ่าประชาชนของ พอลพต พอถึงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๑๙๗๘ เวียดนามก็ส่งกองทัพใหญ่มีกำลังพลถึง ๑๕๐,๐๐๐ คน พร้อมด้วยรถถังและเครื่องบินบุกเข้ายึดกรุงพนมเปญได้อย่างง่ายดาย ทหารฝ่ายรัฐบาลพอลพตมีกำลังน้อยกว่า และอาวุธก็ด้อยกว่าต้องถอยออกจากเมืองและกระจายกำลังทำสงครามกองโจรกับเวียดนามทั่วประเทศ

เวียดนามได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธและการเงินจากรุสเซียจึงสามารถรบได้นาน แต่นานาประเทศคัดค้านการที่เวียดนามบุกรุกเขมรโดยเฉพาะกลุ่มอาเซียน ซึ่งกลัวว่าอินโดจีนทั้งหมดตกอยู่ใต้อำนาจของเวียดนามแล้ว เวียดนามจะไม่หยุดยั้งเพียงแค่นั้น แต่อาจจะโจมตีกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งประเทศแรกอาจจะเป็นประเทศไทยก็ได้ กลุ่มอาเซียนได้เสนอญัตติต่อสมัชชาใหม่เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๙ โดยเสนอว่าให้ถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากเขมร ปรากฏว่าสมัชชาใหญ่ลงมติด้วยคะแนนเสียงท่วมท้นรับรองข้อเสนอของอาเซียน[๕๕] การลงมติของสมัชชาใหญ่ให้ถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากเขมรปรากฏว่าไม่ได้ผล จนบัดนี้ (มกราคม ๑๙๘๐) เวียดนามยังไม่ยอมถอนทหารออกจากเขมร และสหประชาชาติก็ทำอะไรไม่ได้ จะลงโทษเวียดนามก็ไม่ได้ เพราะรุสเซียช่วยให้ความคุ้มครอง ถ้าสหประชาชาติจะลงโทษเวียดนาม รุสเซียก็จะใช้สิทธิยับยั้ง (veto) อย่างแน่นอน

ฝ่ายเขมรก็แตกแยกออกเป็นหลายกลุ่มและยังรวมกันไม่ได้ในการที่จะขับไล่เวียดนามออกจากเขมร กลุ่มที่ต่อต้านเวียดนามได้เข้มแข็งมากกว่ากลุ่มอื่นก็คือกลุ่มของพอลพต ซึ่งมีกำลังประมาณ ๓ หมื่นคนมีฐานที่มั่นอยู่ในแถบภูเขาใกล้ชายแดนไทย แต่ภาพพจน์ของฝ่ายพอลพตไม่ดีนัก เพราะสมัยที่ปกครองประเทศกระทำทารุณต่อพวกปัญญาชนและนายทุน

---

๕๔ Farcastern Economic Review, January 1978, pp. 10–11

๕๕ มติชน ฉบับวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๒

มากเกินไป จึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มบัญญาชนและกลุ่มนายทุน แม้กระทั่งเจ้าสีหนุก็ปฏิเสธที่จะร่วมมือกับพอลพตในการทำสงครามกับเวียดนาม ดังนั้นเพื่อสร้างภาพพจน์ใหม่ พอลพตจึงออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และให้นายเขียวสัมพันธ์เป็นนายกรัฐมนตรีแทน เพื่อที่จะชักจูงกลุ่มต่าง ๆ ให้มาร่วมมือกัน นอกจากนั้นกลุ่มเขียวสัมพันธ์ยังประกาศนโยบายเป็นแบบเสรีนิยมมากขึ้น โดยยินดีที่จะให้มีการเลือกตั้งทั่วไป และจัดระบบเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นทุนนิยมมากขึ้น

เจ้าสีหนุซึ่งลี้ภัยไปอยู่ในจีนมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้ชาวเขมรร่วมมือกันในการขับไล่เวียดนามออกจากเขมร นอกจากนั้นเจ้าสีหนุพยายามติดต่อกับประเทศตะวันตกเพื่อสนับสนุนพระองค์ในการเป็นผู้นำชาวเขมรต่อสู้กับเวียดนาม เนื่องจากเจ้าสีหนุเป็นผู้ที่กว้างขวางในวงการระหว่างประเทศและเป็นผู้ที่เดินสายกลางจึงอาจเป็นไปได้ว่าสหรัฐและกลุ่มประเทศตะวันตกจะสนับสนุนเจ้าสีหนุในการเป็นผู้นำต่อสู้กับเวียดนาม ส่วนจีนนั้นยังเฉย ๆ เพราะยังสนับสนุนเขียวสัมพันธ์อยู่ สำหรับเวียดนามนั้นปฏิเสธที่จะเจรจากับเจ้าสีหนุ เพราะเวียดนามสนับสนุนเฮงสัมรินอย่างเต็มที่ และเวียดนามก็มีความมั่นใจในการที่จะปราบปรามกลุ่มที่ยังต่อต้านอยู่ให้ราบคาบในเวลาไม่นานนัก

การที่เขมรจะขับไล่เวียดนามออกจากดินแดนเขมรนั้นคงจะเป็นเรื่องยาก เพราะไม่มีกำลังพอเพียงเนื่องจากประชาชนต้องอดอยากล้มตายมากมาย พวกที่รอดชีวิตก็มีทางเลือกอยู่สองทาง คือเป็นพวกเดียวกับเฮงสัมริน หรือไม่ก็อพยพเข้ามาในประเทศไทยซึ่งขณะนี้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นแสน ๆ คนแล้ว และเป็นภาระของรัฐบาลไทยและนานาชาติต้องเลี้ยงดู ทางฝ่ายจีนซึ่งสนับสนุนกลุ่มเขียวสัมพันธ์ก็ช่วยเหลือไม่ค่อยสะดวกนัก เนื่องจากไม่มีพรมแดนติดกับเขมร และลาวก็เป็นฝ่ายเดียวกับเวียดนาม ส่วนไทยก็ประกาศเป็นกลาง อาวุธที่จีนส่งมาช่วยเขมรก็คงมาถึงลำบาก เพราะเวียดนามใช้เรือรบคุมการลักลอบขนส่งอาวุธทางทะเล

ในอนาคตอันใกล้เข้าใจว่าเวียดนามจะยังไม่ถอนทหารออกจากเขมร แต่จะใช้วิธีประคับประคองรัฐบาลเฮงสัมรินให้มั่นคง และให้ได้รับความนิยมจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนลดการต่อต้านลงและเวียดนามก็จะบงการเหนือรัฐบาลเฮงสัมรินต่อไป แต่การที่เวียดนามพยายามกลืนเขมรให้เป็นแบบเวียดนามและส่งคนของตนมาตั้งหลักแหล่งเพาะปลูก

ในเขมรนับจำนวนแสน ๆ คนนั้นเป็นเรื่องที่ชาวเขมรคงจะยอมไม่ได้ ความเกลียดชังและการต่อต้านเวียดนามก็จะมีอยู่ต่อไปอย่างไม่หมดสิ้นเหมือนเช่นในประวัติศาสตร์ เวียดนามจะปกครองเขมรอย่างลำบากและจะพบกับการต่อต้านในรูปแบบของสงครามกองโจร ซึ่งไม่แน่ว่าถ้านานเข้า ๆ เวียดนามจะทนไหวหรือไม่ หนทางในการแก้ไขปัญหาเขมรจะสำเร็จได้จะต้องใช้วิธีการเจรจาและรัฐบาลเขมรจะต้องเป็นกลางอย่างแท้จริง จะเอนเอียงไปเข้าข้างมหาอำนาจใดไม่ได้

ในปัจจุบันนี้ (มกราคม ๑๙๘๐) องค์การสหประชาชาติยังรับรองรัฐบาลของเขียวสัมพันธ์ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ลาว

ภายหลังจากที่ลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสแล้ว ลาวก็แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ทางเหนือได้แก่แขวงพงสาลีและซำเหนืออยู่ใต้การปกครองของเจ้าสุภานุวงษ์ ส่วนทางใต้อยู่ในความปกครองของเจ้าสุวรรณภูมาผู้เป็นนายกรัฐมนตรี และมีพระเจ้าศรีสว่างวงศ์เป็นองค์พระประมุข การรวมลาวทั้งสองฝ่ายเป็นเรื่องที่ยุ่งยากเรื่อยมาจนถึงปี ๑๙๕๗ ทั้งสองฝ่ายก็ตกลงรวมกันได้โดยการจัดตั้งรัฐบาลผสม ขบวนการปเทดลาวได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "**พรรคแนวลาวรักชาติ**" และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป รัฐบาลใหม่ของลาวมีเจ้าสุวรรณภูมาเป็นนายกรัฐมนตรีและเจ้าสุภานุวงษ์ก็เข้าร่วมรัฐบาลด้วย สหรัฐไม่พอใจอย่างมากในการที่คอมมิวนิสต์เข้ามาร่วมเป็นรัฐบาลด้วย หน่วย C.I.A. วางแผนล้มรัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมาและให้ท้าวผุย ชนะนิกร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท้าวผุยเป็นผู้นิยมสหรัฐจึงออกกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทันทีและจับเจ้าสุภานุวงษ์ไปขังไว้ การสู้รบระหว่างรัฐบาลลาวกับฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงเริ่มต้นอีก ต่อมาเจ้าสุภานุวงษ์ก็หนีออกจากที่คุมขังไปร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จ

การเมืองของลาวยังคงยุ่งเหยิงเรื่อยมา จนกระทั่งถึงเดือนสิงหาคม ๑๙๖๐ ร.อ. กองแลจึงปฏิวัติสำเร็จ และเรียกร้องให้ลาวดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นกลางอย่างแท้จริง และให้ยุติสงครามกันเองเสียที ร.อ. กองแลได้ติดต่อให้เจ้าสุวรรณภูมากลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีก เจ้าสุวรรณภูมาตกลงรับคำเชิญ รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่มีนายพลภูมี หน่อสวรรค์ บุคคลที่ C.I.A. สนับสนุนเป็นรองนายกรัฐมนตรี นายพลภูมีผู้นี้เป็นคน

ทะเยอทะยานต้องการจะเป็นนายกรัฐมนตรี เจ้าสุวรรณภูมาไม่ไว้ใจนายพลภูมี จึงหันไปติดต่อร่วมมือกับฝ่ายแนวลาวรักชาติ ยิ่งทำให้สหรัฐหวั่นเกรงคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลในวงการรัฐบาลมากขึ้น ในที่สุดนายพลภูมีนำทัพจากสุวรรณเขตเข้ายึดเวียงจันทน์ได้สำเร็จ และให้เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ร.อ. กองแลจึงนำกำลังไปร่วมกับขบวนการปเทดลาวหรือแนวลาวรักชาติเพื่อสู้รบกับรัฐบาลเวียงจันทน์ต่อไป ส่วนเจ้าสุวรรณภูมาต้องหนีไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่กรุงพนมเปญ

มาถึงตอนนี้สหรัฐเข้าแทรกแซงการเมืองของลาวมากขึ้นอีก โดยการสนับสนุนรัฐบาลที่เวียงจันท์อย่างเต็มที่และส่งที่ปรึกษาทางทหารมาประจำอยู่ในลาว แต่ฐานะทางทหารของนายพลภูมีก็ไม่ดีขึ้น ในปี ๑๙๖๑ สงครามในลาวดำเนินไปอย่างดุเดือด กองทัพนายพลภูมีหรือฝ่ายขวากลับสู้ทหารขบวนการปเทดลาวไม่ได้ สหรัฐซึ่งตรงกับสมัยของประธานาธิบดีเคนเนดี้รู้สึกร้อนใจ คิดจะให้ ส.ป.อ. เข้าแทรกแซงในลาว แต่ฝรั่งเศสคัดค้าน

สหภาพโซเวียตกับอังกฤษในฐานะอดีตประธานร่วมการประชุมเจนีวา ๑๙๕๔ ได้เรียกร้องให้มีการหยุดยิงในลาว ลาวทั้งสองฝ่ายจึงสามารถหยุดยิงกันได้และเริ่มต้นเจรจากันใหม่โดยมีชาติต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมด้วยทั้งหมดรวม ๑๔ ชาติที่กรุงเจนีวา เมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๖๑ การประชุมดำเนินไปอย่างยืดเยื้อ ทั้งนี้เป็นเพราะสหรัฐไม่ต้องการให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าร่วมในรัฐบาลลาว อีกประการหนึ่งนายพลภูมี หน่อสวรรค์ ผู้นำลาวฝ่ายขวามีความเชื่อมั่นว่าสหรัฐสนับสนุนตน จึงไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่ขบวนการปเทดลาวง่าย ๆ นอกจากนั้นผู้แทนลาวที่เข้าร่วมประชุมยังแบ่งออกเป็นสามฝ่าย คือฝ่ายขวาซึ่งเป็นพวกของนายพลภูมี หน่อสวรรค์ และเจ้าบุญอุ้ม ฝ่ายเป็นกลางเป็นพวกของเจ้าสุวรรณภูมา และฝ่ายซ้ายเป็นพวกของเจ้าสุภานุวงษ์ ในขณะที่ลาวสามฝ่ายยังตกลงอะไรกันไม่ได้ ทหารฝ่ายขวาของนายพลภูมีได้ละเมิดการหยุดยิงโจมตีทหารฝ่ายขบวนการปเทดลาว จนถึงเดือนมิถุนายน ๑๙๖๒ ก็สามารถตกลงหยุดยิงกันอีกเป็นครั้งที่ ๒ และสามารถตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมได้สำเร็จโดยมีเจ้าสุวรรณภูมาเป็นนายกรัฐมนตรีและ ร.ม.ต. กลาโหม เจ้าสุภานุวงษ์เป็นรองนายกรัฐมนตรีและ ร.ม.ต. เศรษฐกิจ นายพลภูมีเป็นรองนายกรัฐมนตรีและ ร.ม.ต. การคลัง[๑๐๐] นโยบายของรัฐบาลเจ้าสุวรรณภูมาคือจะให้ลาวเป็นกลาง จะไม่ยอมให้ต่างชาติ

---

๑๐๐ Brian Crozier *Southeast Asia in Turmoil* pp. 128–129

มาตั้งฐานทัพในลาว จะไม่ไปผูกพันทางการทหารกับองค์การใด ๆ (หมายถึงองค์การ ส.ป.อ.) ขณะที่ลาวกำลังตั้งรัฐบาลอยู่นั้น สหรัฐก็ส่งทหารมาตั้งไว้ในประเทศไทยเพื่อคุมเชิงฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว

แม้ว่าที่ประชุมกรุงเจนีวาจะสนับสนุนให้จัดตั้งรัฐบาลผสมได้สำเร็จ แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ๆ ได้ เช่นปัญหาต่างชาติไม่ยอมถอนทหารออกจากลาว เวียดนามเหนือปฏิเสธที่จะถอนทหารออกจากลาวโดยอ้างว่าสหรัฐ ฝรั่งเศส ไทย เวียดนามใต้และจีนคณะชาติยังคงมีทหารไว้ในลาว ประมาณว่ามีทหารเวียดนามเหนือตั้งอยู่ในลาวประมาณ ๘,๐๐๐ คน มีหน้าที่ในการรักษาเส้นทางลำเลียงยุทธสัมภาระและกำลังพลเข้าไปสู่เวียดนามใต้ ซึ่งเรียกว่า เส้นทางโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh Trail) ส่วนสหรัฐมีทหารอยู่ในลาวประมาณ ๑ หมื่นคน แต่สหรัฐอ้างว่ามีอยู่ ๘๐๐ คนและได้ถอนกลับออกไปหมดแล้ว ความจริงแล้วสหรัฐได้ส่งทหารเข้าสู่ลาวในรูปของพลเรือน และได้ช่วยรัฐบาลลาวในการขนส่งยุทธสัมภาระทางเครื่องบินอีกด้วย*

สหรัฐไม่ค่อยพอใจรัฐบาลผสมของเจ้าสุวรรณภูมานัก ครั้นจะสนับสนุนนายพลภูมี หน่อสวรรค์ นายพลภูมีก็อ่อนแอเกินไป จากการทำศึกหลายครั้ง นายพลภูมีก็ไม่สามารถเอาชนะขบวนการปเทดลาวได้ สหรัฐไม่เชื่อมั่นในฝีมือของนายพลภูมีเท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้ C.I.A. จึงหันมาสนับสนุนพวกแม้ว โดยมีนายพลวังปาวเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาจัดตั้งกองทัพแม้วขึ้นตรงต่อ C.I.A. กองทัพแม้วได้รับการฝึกจากหน่วย C.I.A. มีความสามารถในการรบแบบกองโจรดีกว่าทหารลาว ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ ทหารแม้วมีกำลังถึง ๑๕,๐๐๐ คน มีศูนย์ปฏิบัติงานที่เมืองล่องแจ้งและมีศูนย์กลางการฝึกที่จังหวัดอุดรธานี จุดมุ่งหมายในการตั้งกองทัพแม้วของสหรัฐก็คือเพื่อใช้สกัดกั้นการลำเลียงยุทธสัมภาระของเวียดนามเหนือส่งผ่านเข้าไปในลาวและเพื่อสู้รบกับขบวนการปเทดลาวอีกด้วย ทหารแม้วทุกคนกินเงินเดือนของ C.I.A.

นอกจากลาวจะมีปัญหาในเรื่องต่างประเทศไม่ยอมเคารพในความเป็นกลางของลาวแล้ว ภายในวงการรัฐบาลก็ยังแตกแยกกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในเดือนเมษายน ๑๙๖๓ กวินนิม พลเสนา ร.ม.ต. ต่างประเทศซึ่งเป็นฝ่ายซ้ายถูกลอบสังหาร จึงทำให้เจ้าสุภานุวงษ์

---

* Ibid, pp 130–131

เห็นว่าฝ่ายขวาไม่มีความสุจริตใจที่จะสร้างสันติภาพอย่างแท้จริงในลาว จึงหลบหนีออกจากเวียงจันทน์ไปร่วมกับขบวนการปเทดลาวอีก จากนั้นไปสงครามในลาวก็ได้เริ่มต้นครั้งใหม่

ในเดือนเมษายน ๑๙๖๔ นายพลกุประสิทธิ์ อภัย ได้ก่อการรัฐประหารและตั้งตนเป็นคณะปฏิวัติทำหน้าที่รัฐบาล การรัฐประหารครั้งนี้สร้างความขุ่นเคืองให้แก่สหรัฐอังกฤษ และรุสเซียซึ่งยังถือว่ารัฐบาลเจ้าสุวรรณภูมาเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อนายพลกุประสิทธิ์ไม่ได้รับการสนับสนุนจากมหาอำนาจ จึงต้องคืนอำนาจให้แก่เจ้าสุวรรณภูมาตามเดิม เจ้าสุวรรณภูมาจึงจัดตั้งรัฐบาลใหม่ในเดือนพฤษภาคม โดยมีคณะรัฐมนตรีเป็นฝ่ายนิยมสหรัฐ อีกไม่กี่วันต่อมาสหรัฐก็เริ่มโจมตีทิ้งระเบิดซำเหนือและทุ่งไหหิน จะเห็นได้ว่าสหรัฐเริ่มโจมตีทิ้งระเบิดในลาวก่อนที่จะทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือราว๒—๓เดือน

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๖๕ กลุ่มสนับสนุนนายพลภูมีพยายามที่จะแก้แค้นนายพลกุประสิทธิ์ โดยยกทหารเข้าโจมตีกองทหารของนายพลกุประสิทธิ์ เกิดการสู้รบกันใหญ่ในกรุงเวียงจันทน์ นายพลภูมีสู้ไม่ไหวจึงหลบหนีออกนอกประเทศและมาลี้ภัยการเมืองที่ประเทศไทย ต่อมาในเดือนตุลาคม ๑๙๖๖ นายพลท้าวมา* ผู้บัญชาการทหารอากาศลาวซึ่งยังมีความผูกแค้นเจ็บใจนายพลกุประสิทธิ์ ได้ขับเครื่องบินไปทิ้งระเบิดสำนักงานของนายพลกุประสิทธิ์และจะส่งทหารเข้ายึดอำนาจ แต่แผนการของนายพลท้าวมาล้มเหลวลงจึงต้องหลบหนีลี้ภัยทางการเมืองมาอยู่ที่ประเทศไทยอีกคนหนึ่ง***

เมื่อสงครามในเวียดนามกำลังทวีความดุเดือด กองทหารเวียดนามเหนือหลั่งไหลเข้าสู่เวียดนามใต้โดยผ่านเส้นทางโฮจิมินห์ในลาว สหรัฐได้ส่งเครื่องบินเข้าทิ้งระเบิดในลาวอย่างขนานใหญ่ ประมาณว่าทหารเวียดนามเหนืออยู่ในลาว ๗๐,๐๐๐ คน ผลจากการที่สหรัฐทิ้งระเบิดลาว ทำให้ชาวลาวได้รับความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส เมืองต่าง ๆ ถูกทำลายย่อยยับหมด ผู้คนต้องอพยพออกจากเมืองไปอยู่ตามถ้ำตามภูเขา มีความเป็นอยู่อย่างอด ๆ อยาก ๆ บาดเจ็บล้มตายมากมาย กองทหารเวียดนามเหนือจึงตอบโต้โดยการร่วมมือกับขบวนการปเทดลาว ซึ่งมีชื่อใหม่ว่า "กองทัพปลดปล่อยประชาชน" (People's

---

* นายพลท้าวมาผู้นี้ได้พยายามก่อการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งในปี ๑๙๗๒ โดยขับเครื่องบินไปทิ้งระเบิดกรุงเวียงจันทน์ และวางแผนจะยึดอำนาจเพื่อให้นายพลภูมีกลับไปตั้งรัฐบาล แต่แผนการล้มเหลวลง นายพลท้าวมาถูกยิงเครื่องบินตกและเสียชีวิต รัฐบาลลาวได้กล่าวหาว่าไทยมีส่วนสนับสนุน เพราะพวกกบฏล้วนแต่เป็นผู้ลี้ภัยมาอยู่ในเมืองไทยทั้งสิ้น

*** Ibid p. 132

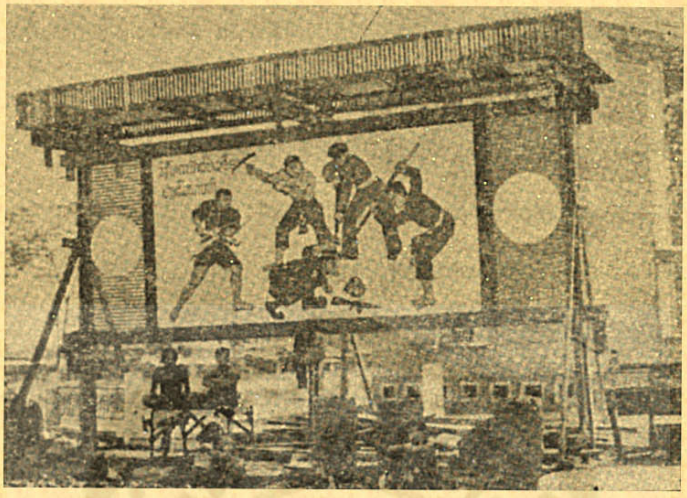
Liberation Army) ขยายการสู้รบในลาวออกไปอย่างกว้างขวาง กองทหารรัฐบาลลาวไม่สามารถต้านทานได้ หน่วย C.I.A. จึงจ้างทหารไทยซึ่งเรียกว่า "ทหารเสือพราน" ส่งไปรบในลาว ทหารรับจ้างไทยซึ่งไปรบในลาวมีอยู่ประมาณ ๑๕,๐๐๐–๒๐,๐๐๐ คน แต่รบไม่ค่อยได้ผลนักต้องเสียที่มั่นให้แก่ทหารเวียดนามเหนือหลายแห่ง ในปี ๑๙๗๔ ประเทศไทยได้ถอนทหารเสือพรานกลับประเทศหมดตามคำขอร้องของรัฐบาลลาว

ระหว่างปี ๑๙๗๐–๑๙๗๑ สหรัฐทิ้งระเบิดในลาวอย่างหนักหน่วงเฉลี่ยวันละมากกว่า ๔๐๐ เที่ยว แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งทหารเวียดนามเหนือได้ ผลจากการที่สหรัฐทิ้งระเบิดก็คือทำให้ชาวลาวต้องไร้ที่อยู่อาศัยประมาณ ๑ ล้านคน

เมื่อสหรัฐตกลงสงบศึกกับเวียดนามเหนือได้สำเร็จในเดือนมกราคม ๑๙๗๓ มีผลทำให้ผู้นำลาวซึ่งมีความเบื่อหน่ายต่อการทำสงครามได้หันหน้ามาเจรจาเพื่อยุติสงครามกันจริงจังมากขึ้น ในที่สุดก็สามารถบรรลุผลสำเร็จอีกครั้งหนึ่งในเดือนเมษายน ๑๙๗๔ ฝ่ายรัฐบาลลาวและขบวนการปเทดลาวได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยมีรัฐมนตรีฝ่ายละเท่า ๆ กัน รัฐมนตรีฝ่ายเจ้าสุวรรณภูมาจะรับผิดชอบทางด้านการคลัง กลาโหม การสาธารณสุขและกิจการภายในประเทศ ฝ่ายขบวนการปเทดลาวจะรับผิดชอบทางด้านต่างประเทศ เศรษฐกิจ การวางแผน ข่าวสาร โยธาธิการ และศาสนา สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวัฒนาเจ้ามหาชีวิตของลาวทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ภายหลังจากตั้งรัฐบาลใหม่แล้ว เจ้าสุวรรณภูมาได้ขอให้ไทยและสหรัฐถอนทหารออกจากลาว ซึ่งทั้งสองประเทศดังกล่าวก็รับปากว่าจะปฏิบัติตามคำขอร้องของรัฐบาลลาว

ภายหลังที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เข้ายึดเวียดนามใต้และเขมรสำเร็จแล้ว ขบวนการปเทดลาวหรือลาวฝ่ายซ้ายซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในวงการรัฐบาลอยู่แล้วในฐานะเป็นรัฐบาลผสมร่วมกับฝ่ายขวาและฝ่ายเป็นกลาง นอกจากนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ในกำมือของขบวนการปเทดลาว ดังนั้นแผนการขั้นต่อไปของขบวนการปเทดลาวก็คือยึดอำนาจโดยเด็ดขาด บริหารประเทศแต่ฝ่ายเดียว นักศึกษาได้ร่วมมือกับขบวนการปเทดลาวเริ่มรณรงค์ต่อต้านสหรัฐ มีการบีดโปสเตอร์ทั่วกรุงเวียงจันทน์ขับไล่สหรัฐออกจากลาว หน่วยงานแรกของสหรัฐที่ถูกขับไล่คือ U S. AID. หรือที่เรียกว่า ยูเซด ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ C.I.A. ควบคุมอย่างใกล้ชิด สหรัฐตกลงใจถอนหน่วยยูเซดออกไปเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๑๙๗๕ และได้มอบเครื่องไม้

เครื่องมือแก่รัฐบาลลาวต่อไป หลังจากนั้นชาวอเมริกันก็เริ่มอพยพออกจากลาวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ[๑๐๒]

แผ่นป้ายขับไล่จักรวรรดินิยมอเมริกาในลาว

ทหารขบวนการปเทดลาวได้เคลื่อนกำลังเข้ายึดเมืองต่าง ๆ ของฝ่ายขวาไว้หมดโดยไม่มีการปะทะกัน ทหารฝ่ายขวาและข้าราชการพลเรือนซึ่งเคยนิยมฝ่ายขวาก็หันมาประกาศเข้าข้างฝ่ายขบวนการปเทดลาว ในที่สุดขบวนการปเทดลาวก็สามารถควบคุมลาวได้ทั้งประเทศเมื่อเดือนมิถุนายน ๑๙๗๕ โดยปราศจากการนองเลือด ส่วนสหรัฐนั้นก็ได้ถอนทูตและอพยพชาวอเมริกันออกจากลาวจนหมดสิ้น

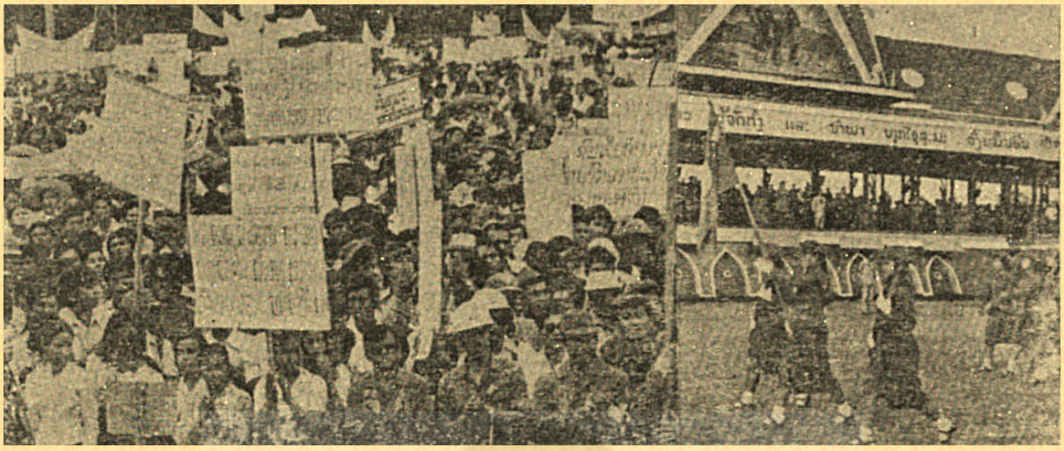
รัฐบาลลาวภายหลังการปฏิวัติ

รัฐบาลลาวภายหลังการปฏิวัติสำเร็จแล้ว พรรคประชาชนปฏิวัติหรือพรรครัฐบาลก็เริ่มดำเนินนโยบายตามแบบสังคมนิยม รัฐบาลได้ประกาศนโยบายปฏิรูป ๑๐ ประการ โดยย้ำถึงการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน การแก้ไขสถานการณ์ในประเทศให้คืนสู่ปรกติจะระดมประชาชนเพื่อเร่งเพิ่มผลผลิตเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เจ้าของโรงงาน ร้านค้า และธุรกิจต่าง ๆ ดำเนินการต่อไปตามปรกติแต่จะต้องไม่เอากำไรมาก รัฐจะสนับสนุนให้นายทุนได้ร่วมลงทุนกับรัฐบาล พวกนายทุนที่ดินจะไม่มีสิทธิเข้าครอบครองแหล่งน้ำ เพราะแหล่งน้ำเป็นสาธารณสมบัติ[๑๐๓]

---

๑๐๒ Newsweek, June 9, 1975

๑๐๓ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๘

(ซ้าย) ประชาชนลาวชุมนุมแสดงความยินดีที่ขบวนการปเทดลาวได้รับชัยชนะ
(ขวา) ทหารหญิงลาวกำลังเดินสวนสนาม

รัฐบาลลาวได้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก ๓ ปี คือตั้งแต่ปี ๑๙๗๔–๑๙๗๖ โดยมุ่งพัฒนาทางด้านเกษตรเพื่อให้ผลิตอาหารพอเพียง ยึดหลักพึ่งตนเอง การปฏิวัติของลาวมิได้รุนแรงเหมือนเขมร รัฐบาลลาวปฏิรูปเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป จะเห็นได้จากพ่อค้าแม่ค้าไทยก็ยังไปค้าขายที่เวียงจันทน์ตามปรกติ ประชาชนสามารถมีทรัพย์สินเป็นของตนเองได้ รัฐบาลยังอนุญาตให้ถือครองที่ดินตามปรกติ แต่ผู้ที่มีที่ดินไว้เฉย ๆ โดยไม่ยอมทำประโยชน์ในที่ดินของตนก็จะถูกยึดเป็นของรัฐ นอกจากนั้นรัฐบาลพยายามเพิ่มค่าของเงินกีบให้สูงขึ้นโดยเปลี่ยนแปลงค่าของเงินกีบใหม่ ปัจจุบันนี้เงิน ๑๖ กีบมีค่าเท่ากับ ๑ ดอลลาร์ ส่วนทางด้านการปฏิวัติทางวัฒนธรรมนั้น อิทธิพลเลว ๆ ของฝ่ายตะวันตกที่ทำให้วัฒนธรรมลาวเสียไปถูกประกาศยกเลิก เช่น สถานเริงรมย์ทางเพศ (คงเหลือแต่โรงภาพยนตร์) โสเภณีเลิกเด็ดขาด ห้ามผู้ชายไว้ผมยาวนุ่งกางเกงบาน ห้ามฉายภาพยนตร์ประเภทกามารมณ์ ศาสนายังนับถือได้อย่างเสรี[๑๐๔] ให้เลิกการเต้นรำแบบตะวันตกแต่รำวงได้

เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบใหม่ รัฐบาลลาวจึงกำหนดให้ข้าราชการทั้งพลเรือนและทหารทุกระดับไปรับการอบรมใหม่เพื่อให้มีความคิดและนิสัยรับใช้

๑๐๔ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๘

ประชาชนไม่ทำตนเป็นเจ้าขุนมูลนาย ศูนย์การอบรมอยู่ที่เมืองเวียงไซ การอบรมนี้ทำให้ข้าราชการไม่พอใจมากเพราะได้รับความลำบากในสภาพความเป็นอยู่จึงพากันหลบหนีเข้ามายังประเทศไทย

รัฐบาลลาวพยายามโฆษณาต่อประชาชนมิให้หวาดกลัวต่อระบบการปกครองใหม่ เพราะมีข่าวว่าข้าราชการจำนวนมากที่ส่งไปสัมนาที่เวียงไซแล้วมิได้กลับออกมาอีก ต่อมารัฐบาลได้แถลงว่าจะไม่ส่งข้าราชการไปสัมนาที่เวียงไซอีก ส่วนการที่ชาวลาวจำนวนมากหลบหนีข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาในเขตไทยนั้น รัฐบาลลาวก็มิได้แสดงท่าทีกระตือรือร้นที่จะป้องกันมิให้ชาวลาวอพยพเข้ามาอยู่ในเขตไทย[๑๐๕]

พวกโสเภณี พวกติดยาเสพย์ติด อาชญากร อันธพาล ฮิปปี้ พวกคลั่งเ.ฟชั่นของชาวตะวันตกจะถูกส่งไปอบรมอย่างเข้มข้นเป็นพิเศษ โดยเฉพาะพวกติดยาเสพย์ติดจะถูกส่งไปรักษาไกล ๆ ในชนบท เพื่อจะได้ไม่สามารถหายาเสพย์ติดมาเสพย์ได้อีก

ประชาชนภายใต้ระบบการปกครองใหม่ ถูกอบรมให้มีความคิดตามแนวทางวิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อถือในเรื่องงมงายไร้สาระหรือเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจ ประเพณีที่ล้าสมัยไร้สาระถูกยกเลิกไป แต่เนื่องจากชาวลาวยังผูกพันในเรื่องนี้มานาน การขจัดความคิดดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ยากมาก[๑๐๖]

พวกชนเผ่าแม้วเป็นพวกที่ได้รับเคราะห์กรรมมากที่สุด ในระหว่างสงครามอินโดจีนพวก C.I.A. มาผึกพวกแม้วให้สู้รบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะ จึงหาทางล้างแค้นพวกแม้ว บัจจุบันนี้ทหารลาวได้ยกเข้าโจมตีพวกแม้ว ฆ่าฟันพวกแม้วล้มตายมากมาย พวกที่เหลือตายก็อพยพหนีเข้ามายังดินแดนไทย[๑๐๗]

ข่าวจากประเทศลาวที่แพร่เข้ามายังประเทศไทยนั้น มักจะเป็นข่าวลือบ้าง คำบอกเล่าของผู้ลี้ภัยบ้าง จึงมักจะเป็นเรื่องจริงบ้างเท็จบ้างเชื่อถือไม่ค่อยได้ เช่นมักจะกล่าวถึงทหารลาวฝ่ายขวาได้เข้าโจมตีทหารรัฐบาลลาว และได้รับชัยชนะจนยึดดินแดนได้มากมาย ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วทหารลาวฝ่ายขวามักจะก่อกวนอยู่แถวพรมแดนไทย–ลาว พวกนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ของลาวจึงปฏิบัติงานไม่ได้ผล อีกเรื่องหนึ่งที่เป็น

---

๑๐๕ Time March 1, 1979

๑๐๖ Asia Year Book 1978, pp. 231–232

๑๐๗ Newsweek, May 2, 1977 p. 7

ข่าวลือและหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพ ฯ พากันประโคมข่าวใหญ่โต คือข่าวที่เจ้ามหาชีวิตลาว ถูกจับกุมเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๗ และทหารฝ่ายขวาได้ยกไปช่วยและชิงตัวหนีมายังประเทศไทย หนังสือพิมพ์ในกรุงเทพ ฯ ลงข่าวเรื่องนี้หลายวันแต่ปรากฏว่าไม่เป็นความจริงแต่ประการใด[๑๐๔]

ในเดือนธันวาคม ๑๙๗๕ พระเจ้าสว่างวัฒนาก็ได้สละราชสมบัติ ลาวจึงได้มีการแต่งตั้งผู้นำลาวดังนี้คือ เจ้าสุภานุวงษ์เป็นประธานาธิบดีและประธานสภาประชาชน เจ้าศรีสว่างวัฒนาเป็นที่ปรึกษาสูงสุด เจ้าสุวรรณภูมาเป็นที่ปรึกษารัฐบาล นายไกรสร พรหมวิหารเป็นนายกรัฐมนตรี[๑๐๕] บุคคลดังกล่าวได้ดำรงตำแหน่งสำคัญของลาวจนถึงปัจจุบัน

นโยบายต่างประเทศ ลาวประกาศนโยบายต่างประเทศเป็นกลางไม่ผูกพันกับมหาอำนาจใด และเป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มโลกที่สาม อย่างไรก็ตามนโยบายของลาวนั้นได้ให้ความสนิทสนมกับค่ายคอมมิวนิสต์มากกว่าค่ายตะวันตก ลาวพยายามสนิทสนมกับจีนและรุสเซียพอ ๆ กัน แต่ค่อนข้างจะเอนเอียงไปทางรุสเซีย เพราะรุสเซียเป็นประเทศที่ช่วยเหลือลาวมากที่สุด รุสเซียได้ส่งอาวุธ อาหาร น้ำมัน เครื่องจักรให้แก่ลาว เพื่อช่วยเหลือลาวในการบูรณะประเทศ[๑๐๖] รุสเซียมีความสนใจแหล่งแร่เหล็กที่บริเวณทุ่งไหหินของลาว ซึ่งเป็นแหล่งแร่ที่มีปริมาณมหาศาล

จีนก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ลาวมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการช่วยพัฒนาจังหวัดทางภาคตะวันตกและภาคเหนือสุด จีนได้สร้างถนนเชื่อมจากเขตแดนจีนไปสู่ภาคเหนือของลาว ขณะนี้เสร็จสิ้นแล้วได้เปิดใช้การเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๗๘ ถนนนี้มีชื่อว่าถนนมิตรภาพลาว–จีน สายที่ ๑ ใช้เวลาสร้างสิบกว่าปี มีความยาว ๖๐๐ กิโลเมตร เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์และการคมนาคมที่สำคัญยิ่ง[๑๐๗]

สัมพันธภาพระหว่างลาวกับจีนในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ตกต่ำมาก เนื่องจากลาวเอนเอียงไปทางรุสเซียและสนับสนุนเวียดนามในการที่เวียดนามส่งทหารบุกเข้าเขมร เมื่อจีนส่งทหารบุกเวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ กองทัพจีนก็ส่งทหารประชิดพรมแดนลาว

---

๑๐๔ Fareastern Economic Review, March 25, 1977, p. 22

๑๐๕ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘

๑๐๖ Asia Year Book 1977, p. 216

๑๐๗ นิตยสารอาทิตย์ ฉบับประจำวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๑

ด้านเหนือ ทำให้ลาวหวั่นเกรงว่าจีนจะบุกลาวทางภาคเหนือ รัฐบาลลาวจึงอนุญาตให้เวียดนามส่งทหารหลายหมื่นคนตั้งมั่นอยู่ทางภาคเหนือของลาว เพื่อเตรียมรับการบุกจากจีน[๑๐๒] ลาวไม่สามารถที่จะวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริงได้ เพราะเป็นประเทศเล็ก แวดล้อมด้วยประเทศใหญ่กว่ารอบด้าน จึงจำเป็นต้องเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อคุ้มครองลาวให้ปลอดภัยจากเพื่อนบ้านที่ใหญ่กว่า ด้วยเหตุนี้ลาวจึงเข้าข้างเวียดนามและรุสเซียอย่างเต็มที่[๑๐๓] สนับสนุนรัฐบาลเฮงสัมริน โดยลงนามในข้อตกลงกับรัฐบาลเฮงสัมรินในการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษาและเทคนิค การกระทำของของลาวดังกล่าว ทำให้จีนไม่พอใจลาวอย่างยิ่ง จึงตอบโต้โดยสนับสนุนพรรคสังคมนิยมลาว ซึ่งนิยมจีนทำสงครามกองโจรในภาคเหนือของลาวเพื่อยึดอำนาจรัฐ ไม่ทราบว่าพรรคสังคมนิยมลาวประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

ทั้ง ๆ ที่ลาวก็ไม่ไว้ใจเวียดนามนัก แต่ลาวกลัวไทยรุกรานจึงอิงเวียดนามเพื่อให้ถ่วงดุลย์อำนาจกับไทย ลาวยินยอมให้ทหารเวียดนามตั้งอยู่ในลาว เพื่อคุ้มครองลาวให้ปลอดภัยจากไทยและช่วยลาวในการบูรณะสิ่งปรักหักพัง เมื่อไทยประกาศบีดพรมแดนทำให้ลาวเดือดร้อนมาก เพราะลาวต้องอาศัยไทยเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าผ่านไปยังลาว ลาวจึงจำเป็นต้องหาทางขนส่งสินค้าผ่านจากเวียดนาม เวียดนามก็เลยถือโอกาสแสดงความเป็นมิตรต่อลาวโดยช่วยลาวสร้างถนนและสะพานเชื่อมติดต่อกันระหว่างประเทศทั้งสอง และยินยอมให้ใช้เมืองท่าในเวียดนามเป็นเมืองท่าขนส่งสินค้าของลาวด้วย ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๗ ผู้นำลาวกับเวียดนามได้ลงนามในสัญญามิตรภาพเป็นเวลา ๒๕ ปี สัญญานี้มีข้อตกลงร่วมมือกันทุก ๆ ด้าน เช่นการกีฬา เกษตร อุตสาหกรรม คมนาคม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ[๑๐๔]

สำหรับความสัมพันธ์กับไทยนั้นไม่ค่อยจะดีนัก เพราะฝ่ายไทยหวาดระแวงลาวว่าจะรุกรานไทยและช่วย ผ.ก.ค. ไทย ฝ่ายลาวก็หวาดระแวงไทยและกล่าวหาว่าไทยรุกรานลาว และสนับสนุนพวกลาวฝ่ายขวาหรือลาวเสรีคอยก่อกวนลาวทางพรมแดน ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๕ ไทยกับลาวได้เกิดปะทะกันในแม่น้ำโขง เป็นผลทำให้ไทยบีดพรมแดน

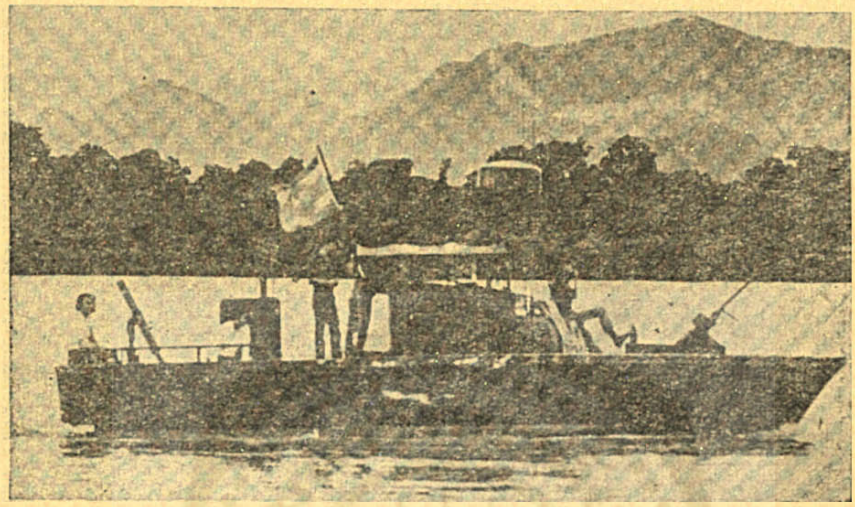
---

๑๐๒ The Nation, March 28, 1979

๑๐๓ The Nation, March 26, 1979

๑๐๔ นิตยสารตะวันออกปริทัศน์ ฉบับประจำวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๐

ทำให้ลาวได้รับความเดือดร้อนและขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค เนื่องจากการค้าระหว่างสองประเทศหยุดชะงัก

เรือ น.ป.ข. ของไทยกำลังลาดตระเวนไปตามแม่น้ำโขงทำให้เกิดการปะทะกับลาวหลายครั้ง

ในสมัยรัฐบาลเสนีย์ ปราโมช สัมพันธภาพระหว่างไทยกับลาวเริ่มดีขึ้น ต่อมาเหตุการณ์นองเลือดและปฏิวัติในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๑๙๗๖ ประชาชนลาวกว่า ๒๐,๐๐๐ คน ได้เดินขบวนประณามความทารุณโหดร้ายและประณามการปฏิวัติว่าเป็นเผด็จการฟาสซิสต์[๑๐๕] เมื่อนายธานินทร์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สัมพันธภาพระหว่างไทยกับลาวก็เสื่อมลงมาก แต่ได้เริ่มดีขึ้นในสมัยนายกรัฐมนตรีเกรียงศักดิ์

ปัจจุบันนี้ได้มีประเทศต่าง ๆ ช่วยเหลือลาวอยู่มาก ทั้งประเทศที่อยู่ในค่ายทุนนิยมและค่ายสังคมนิยม เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เยอรมนีตะวันตก สวีเดน เยอรมนีตะวันออก รูเมเนีย บัลแกเรีย คิวบา ฯ[๑๐๖]

เศรษฐกิจ เมื่อสงครามในลาวสงบลงแล้ว ปัญหาใหม่ที่รัฐบาลต้องเผชิญหนักก็คือปัญหาเศรษฐกิจ ในระยะ ๒ ปีแรกภายหลังยุติสงคราม ลาวประสบกับความอดอยากมาก เนื่องจากบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามเป็นเวลานาน รัฐบาลลาวจึงมีนโยบายเน้นในเรื่องการผลิตอาหารเป็นอันดับมาก จึงเร่งระดมประชาชนให้ออกไปสู่ชนบทเพื่อผลิต

---

๑๐๕ Asia Year Book 1978, p. 232

๑๐๖ *loc. cit*

อาหาร รัฐบาลชักชวนประชาชนและข้าราชการให้ปลูกผักทำสวนครัวเป็นการใหญ่ โดยไม่ยอมให้มีที่ดินรกร้างว่างเปล่า แม้กระทั่งริมถนนก็ปลูกผักเต็มไปหมด ข้าราชการลาวถูกกำหนดให้ทำงานสัปดาห์ละ ๗ วัน ถ้าว่างก็ให้ไปทำสวนครัว[๑๑๗]

ธุรกิจของเอกชนนั้นรัฐบาลมิได้ยึดเป็นของรัฐทั้งหมด กิจการธุรกิจขนาดเล็กรัฐบาลยังให้เอกชนทำต่อไป แต่ธุรกิจขนาดใหญ่รัฐยึดเข้าเป็นของรัฐ รัฐบาลได้มุ่งแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อ โดยพยายามลดราคาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคลงมาและเปลี่ยนแปลงเงินตราเสียใหม่ รัฐบาลเข้มงวดไม่ให้พ่อค้าขายของแพงตามใจชอบ และโอนธุรกิจของชาวต่างชาติ เช่น ของชาวจีนมาเป็นของรัฐ

เศรษฐกิจลาวในปัจจุบันดีขึ้นกว่าเดิมมาก ปัญหาเงินเฟ้อลดลง แต่ราคาสินค้าในตลาดมืดยังสูงอยู่ พวกคนรวยหนีมายังประเทศไทยและขนเงินออกนอกประเทศทำให้เศรษฐกิจของลาวกระทบกระเทือน ต่อมาในปี ๑๙๗๗ ได้เกิดภาวะแห้งแล้งอย่างรุนแรงทั่วประเทศ ทำให้พืชผลเสียหาย ปลูกข้าวได้ไม่พอแก่ความต้องการ ลาวประสบกับภาวะความอดอยากขึ้นอีก แต่ต่างประเทศก็ได้ช่วยเหลือลาวอยู่มาก จึงพอบรรเทาความเดือดร้อนลงไปได้บ้าง ลาวปัจจุบันมุ่งมั่นที่จะยืนหยัดสู้เพื่อสร้างเศรษฐกิจลาวขึ้นใหม่ด้วยลำแข้งของตนเอง

เวียดนาม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการประชุมเจนีวา ๑๙๕๔ เพื่อพิจารณาปัญหาอินโดจีน และในที่สุดก็ตกลงกันได้สำเร็จโดยฝรั่งเศสยินยอมให้เอกราชแก่เวียดนาม เขมร ลาว สหรัฐไม่พอใจข้อตกลงนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะระบุว่าจะให้เวียดนามสองประเทศมีการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อที่จะรวมเวียดนามสองประเทศเข้าด้วยกันในปี ๑๙๕๖ สหรัฐมีความกลัวอย่างมากว่าถ้าให้เวียดนามได้เลือกตั้งทั่วไปแล้ว โฮจิมินห์ก็คงจะได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งจากประชาชนอย่างท่วมท้น เพราะไม่ว่าจะเป็นชาวญวนเหนือหรือญวนใต้ต่างก็เคารพรักโฮจิมินห์ประดุจดังบิดาของตน ไม่มีปัญหาเลยว่าถ้าเวียดนามรวมเป็นประเทศเดียวกัน โฮจิมินห์ก็จะต้องขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเวียดนามทั้งหมดอย่างไม่ต้องสงสัย และเมื่อนั้นสหรัฐก็กลัวว่าเวียดนามใต้จะถูกปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ไปด้วย ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงไม่ยอมลงนาม

---

๑๑๗ Newsweek, February 2, 1976, pp. 7-8

ในข้อตกลงกรุงเจนีวา และถือเอาการไม่ลงนามนี้เป็นข้ออ้างเข้าแทรกแซงในเวียดนามตลอดมา

จุดเริ่มต้นของสหรัฐในการแทรกแซงเวียดนามได้เริ่มต้นเมื่อสหรัฐสนับสนุนโง ดินห์เดียม (Ngo Dinh Diem) ให้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของเวียดนามใต้ เมื่อเดียมขึ้นมีอำนาจแล้วเขาก็พยายามสร้างจักรวรรดิของตนขึ้นในวงการรัฐบาลและทหาร โดยการนำเอาญาติพี่น้องและพวกพ้องเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางการเมืองและทางทหาร และนำเอาระบบเผด็จการเข้ามาใช้ ขั้นแรกเขาปราบปรามพวกชนกลุ่มน้อยซึ่งเคยมีอิสระในการปกครองตนเอง เช่น กลุ่มศาสนานิกายเกาได* และฮัวเหา** โดยใช้วิธีให้เงินติดสินบนพวกผู้นำให้เข้าสวามิภักดิ์ต่อเดียมหรือไม่ก็ใช้กำลังทหารเข้ากวาดล้าง การกระทำของเดียมจึงทำให้เขามีศัตรูทางการเมืองเพิ่มขึ้น โง ดินห์ เดียม ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าแล้วว่าจะไม่ยอมให้เวียดนามใต้ไปรวมกับเวียดนามเหนือเป็นอันขาด เวียดนามใต้จะต้องเป็นรัฐเอกราช แผนการของเดียมได้รับความเห็นชอบจากสหรัฐ ซึ่งมีบทบาทในการให้เงินรัฐบาลของเดียมปรับปรุงและฟื้นฟูเศรษฐกิจเวียดนามใต้อย่างมาก

เดียมเริ่มมองเห็นว่าพลพรรคเวียดมินห์ที่ยังเหลืออยู่ในเวียดนามใต้จำนวนหนึ่งซึ่งกำลังรณรงค์ทางการเมืองเพื่อสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชน สำหรับที่จะเตรียมการเลือกตั้งในอีก ๒ ปีข้างหน้าเป็นศัตรูต่อเดียม นอกจากนั้นชาวเวียดนามใต้ที่สนับสนุนพวกเวียดมินห์ก็เป็นที่รังเกียจของเดียมด้วย เดียมกล่าวหาว่าพวกนี้บ่อนทำลายความมั่นคงของรัฐบาล ในปี ๑๙๕๕ เดียมก็ลงมือกวาดล้างเป็นการใหญ่ มีผู้ถูกจับนับหมื่น ๆ คน ถูกจำคุกและถูกประหารชีวิตไปจำนวนมาก แม้ว่าประชาชนจะเคียดแค้นชิงชังการกระทำของเดียมแต่เดียมก็ไม่สนใจ เพราะเดียมเชื่อว่าสหรัฐสนับสนุนรัฐบาลของเดียมอย่างเต็มที่

ท่าทีของ โง ดินห์เดียม ทำให้รัฐบาลฮานอยเริ่มวิตกกังวล โฮจิมินห์พยายามติดต่อกับเดียมตั้งแต่ปี ๑๙๕๕ เพื่อที่จะตกลงกันในเรื่องรวมเวียดนามตามข้อตกลงกรุงเจนีวา แต่เดียมไม่สนใจ โดยอ้างว่าข้อตกลงกรุงเจนีวาเป็นเรื่องของพวกเวียดมินห์กับฝรั่งเศส ซึ่งขัดต่อเจตนารมย์ของชาวเวียดนามใต้ ฉะนั้น เดียมไม่มีพันธะใด ๆ ที่จะยอมรับข้อตกลงนั้น

---

* เป็นลัทธิซึ่งเกิดขึ้นจากหลายลัทธิมารวมกัน เช่น พุทธ ขงจื๊อ และคริสต์

** เป็นนิกายหนึ่งของพุทธศาสนา ตั้งขึ้นเมื่อปี ๑๘๑๐

เมื่อไม่ได้ผล โฮจิมินห์จึงพยายามติดต่อกับอังกฤษและรุสเซียเพื่อกระตุ้นให้เดียมรักษาและปฏิบัติตามข้อตกลงเจนีวา แต่ก็ไม่ได้ผลอีก

ขณะเดียวกันทางเวียดนามใต้ ประชาชนบางกลุ่มได้เริ่มรวมตัวกันเพื่อต่อต้านเดียมและเพื่อจะโค่นล้มรัฐบาลของเดียมซึ่งปกครองประชาชนด้วยระบบกดขี่ กลุ่มประชาชนที่ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อเดียมได้เรียกร้องให้เวียดนามเหนือสนับสนุนด้วย รัฐบาลเวียดนามเหนือยังรีรออยู่เรื่อยมา เพราะคิดว่าปัญหาเวียดนามคงจะสามารถแก้ไขด้วยวิธีทางการเมืองและการทูตได้ จึงทำให้กลุ่มที่ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเดียมดำหนิติเตียนการตัดสินใจอย่างล่าช้าของฮานอย จนกระทั่งถึงเดือนกันยายน ๑๙๖๐ พรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนามเหนือจึงได้ตัดสินใจลงมติดำเนินการเพื่อโค่นล้มรัฐบาลเวียดนามใต้ด้วยวิธีการใช้กำลัง จากนั้นอีกสามเดือนต่อมา ชาวเวียดนามใต้ที่ไม่พอใจรัฐบาลได้สถาปนา "แนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ" (National Front for Liberation) อย่างเป็นทางการซึ่งเราเรียกกันว่า "เวียดกง" (Viet Cong) โดยรวบรวมประชาชนจากกลุ่มต่าง ๆ ผนึกกำลังกันเพื่อโค่นล้มรัฐบาลเวียดนามใต้ด้วยวิธีสงครามกองโจรเช่นเดียวกับที่เวียดมินห์เคยใช้กับฝรั่งเศสอย่างได้ผลมาแล้ว สงครามเวียดนามครั้งที่ ๒ ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่บัดนั้น

มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าพวกเวียดกงที่รบกับรัฐบาลเวียดนามใต้นั้นสามารถปฏิบัติการได้อย่างอิสระโดยมิได้อยู่ใต้บงการของฮานอย เช่นเดียวกับเวียดนามเหนือก็ปฏิบัติการอิสระจากจีน สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างอิสระ ฮานอยพยายามระวังไม่ให้จีนเข้ามาควบคุมเวียดนาม ดังจะเห็นได้ว่าเวียดนามเหนือมิได้ขอร้องให้จีนส่งทหารมาช่วยเวียดนามทำสงครามกับอเมริกาเลย ทั้งนี้เพราะเวียดนามยังมีความหวาดระแวงจีนในอดีตที่รุกรานเวียดนามตลอดเวลา[๑๑๘]

แท้ที่จริงแล้วการดำเนินการเพื่อเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลเวียดนามใต้ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ต้นปี ๑๙๕๘ แต่เป็นการต่อต้านรัฐบาลอย่างไม่รุนแรงนัก เช่นใช้วิธีการลอบฆ่าผู้นำในท้องถิ่นที่เป็นฝ่ายรัฐบาล บริเวณที่มีปฏิกิริยารุนแรงได้แก่ทางแถบโคชินไชน่าและทางแถบที่ติดต่อกับพรมแดนเขมร ในหมู่บ้านบางแห่งรัฐบาลไม่สามารถเข้าไปคุ้มครองได้ พวกเวียดกงก็จัดการเก็บภาษีและให้ความคุ้มครองแก่หมู่บ้านนั้น ขณะเดียวกันก็เกณฑ์ประชาชน

---

๑๑๘ R.S. Chavan, *op. cit.* p. 255

ในหมู่บ้านเป็นทหารปลดแอกสำหรับสู้รบกับฝ่ายรัฐบาลต่อไป ตั้งแต่ปี ๑๙๖๑ เวียดนามเหนือได้ส่งทหารลงมาทางใต้โดยผ่านดินแดนลาวไปตามเส้นทางโฮจิมินห์ ผ่านป่าทึบและภูเขาอันสลับซับซ้อนเข้าไปโจมตีทหารรัฐบาลเวียดนามใต้ เมื่อฝ่ายรัฐบาลส่งกำลังเข้าปราบพวกนี้ก็จะหลบหนีเข้าไปอยู่ในดินแดนเขมร ทำให้ทหารรัฐบาลเวียดนามใต้ไม่กล้ายกกำลังเข้าไปปราบ พวกเวียดกงและเวียดนามเหนือจึงใช้ดินแดนเขมรและลาวเป็นแหล่งหลบซ่อนอย่างสบาย นอกจากนั้นยังขุดอุโมงค์สำหรับหลบซ่อนทหารรัฐบาล อุโมงค์แต่ละแห่งมีความยาวสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงติดต่อถึงกัน จนยากที่รัฐบาลจะยกติดตามเข้าไปถึงค้นตอของขุมกำลังได้ และเป็นการแสดงให้เห็นว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องการที่จะใช้เวลานานในการทำสงครามกองโจร

กองทหารเวียดกงได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ สิ้นปี ๑๙๖๑ มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน ในปี ๑๙๖๒ ได้เพิ่มขึ้นถึง ๓๐,๐๐๐ คน[๑๑๙] ขณะที่เวียดกงกำลังแผ่ขยายอิทธิพลในเวียดนามใต้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ฐานะของรัฐบาลโงดินห์เดียมก็เสื่อมลงทุกที ๆ

ระหว่างปี ๑๙๕๖–๑๙๕๘ รัฐบาลไซง่อนดำเนินงานในโครงการใหญ่โครงการหนึ่งคือโครงการปฏิรูปที่ดิน ทั้งนี้เนื่องมาจากชาวเวียดนามเหนือที่ถือศาสนาแคธอลิคได้อพยพลงมาสู่เวียดนามใต้ราว ๖๐๐,๐๐๐ คน ชาวเวียดนามเหล่านี้ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ทำกิน และไม่มีเครื่องมือที่จะทำมาหากิน จึงเป็นเรื่องยุ่งยากที่รัฐบาลเวียดนามใต้เป็นผู้จัดหา โครงการปฏิรูปที่ดินดังกล่าวรัฐบาลได้กำหนดค่าเช่านาเสียใหม่ แต่เดิมเจ้าของที่ดินเก็บค่าเช่านาจากผู้เช่าครึ่งหนึ่งของผลิตผล แต่ตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินกำหนดจ่ายอัตราค่าเช่า ๑๕ % และ ๒๕ % ของผลผลิตที่ชาวไร่ชาวนาผลิตได้ นอกจากนั้นยังกำหนดให้เจ้าของที่ดินมีที่ดินอยู่ในครอบครองได้ไม่เกินคนละ ๒๔๗ เอเคอร์ ถ้ามีเกินกว่านั้นจะต้องนำไปขาย โครงการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลไม่ค่อยได้ผลนัก คนร่ำรวยยังถือครองที่ดินจำนวนมาก ๆ และหลบเลี่ยงกฎหมายได้ คนยากจนส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเหมือนเช่นเดิม เมื่อนำผลการปฏิรูปที่ดินของฝ่ายรัฐบาลไปเปรียบเทียบกับการปฏิรูปที่ดินของพวกเวียดกงซึ่งจัดการปฏิรูปที่ดินในเขตยึดครองของตนแล้วปรากฏว่าได้ผลกว่าทางฝ่ายรัฐบาล

---

๑๑๙ Brian Crozier, *op. cit.* pp. 136–137

เพราะพวกเวียดกงใช้วิธียึดที่ดินจากพวกเจ้าของที่ดินมากๆ ซึ่งมักจะเป็นข้าราชการของรัฐบาล แล้วนำมาแจกจ่ายให้แก่คนยากจนหรือไม่ก็ให้เช่าในราคาถูก ด้วยวิธีการเช่นนี้ชาวไร่ชาวนาจึงยินดีสนับสนุนพวกเวียดกงมากกว่าสนับสนุนรัฐบาล[๒๐]

เนื่องจากโงดินห์เดียมถือคริสต์นิกายแคธอลิค ดังนั้นเขาจึงสนับสนุนพวกแคธอลิคซึ่งอพยพมาจากเวียดนามเหนือมากกว่าพวกชาวพุทธ ตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ทางราชการ เดียมมักจะตั้งให้พวกแคธอลิคไปดำรงตำแหน่ง จึงทำให้ชาวพุทธไม่พอใจเดียมเป็นอย่างมาก และยิ่งทำให้ชาวพุทธกับชาวคริสต์เกิดความแตกแยกกันอย่างรุนแรง นับว่าเดียมดำเนินนโยบายการปกครองประเทศผิดพลาดอย่างร้ายแรง ในการที่เขาสนับสนุนพวกพ้องของตน ตลอดจนญาติพี่น้องของตนมากเกินไป ในระยะแรกที่เขาขึ้นดำรงตำแหน่ง เดียมยังได้รับความเชื่อถือและความนิยมจากประชาชนอยู่บ้างพอสมควร แต่ในระยะต่อมาเขากลับอยู่คนละข้างกับประชาชน เขาจึงไม่สามารถเอาชนะจิตใจชาวเวียดนามใต้ได้ และยิ่งเป็นการผลักชาวเวียดนามใต้ให้หันไปสนับสนุนพวกเวียดกงและเวียดนามเหนือ

รัฐบาลสหรัฐได้แนะนำให้เดียมปฏิรูปการปกครอง เพื่อที่จะเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งนี้เป็นเพราะระบบราชการของเวียดนามใต้นั้นเต็มไปด้วยการคอรัปชั่น ข้าราชการมิได้ทำหน้าที่รับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง แต่มุ่งกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตนเอง เมื่อรัฐบาลสหรัฐบีบโงดินห์เดียมให้ปฏิรูปการปกครองหนัก ๆ เข้า เดียมก็แสดงทีท่าไม่พอใจ บางครั้งประณามสหรัฐในหน้าหนังสือพิมพ์ที่ตนควบคุม แม้ว่าสหรัฐจะไม่สามารถทำอะไรเดียมได้ในทันที แต่ก็ทำให้รัฐบาลสหรัฐมองเห็นว่าเดียมไม่เหมาะที่จะเป็นผู้นำในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และแน่นอนที่สหรัฐจะต้องหาคนอื่นมาแทนต่อไป

ความเสื่อมของรัฐบาลโงดินห์เดียม เดียมประสบความยากลำบากใจมากขึ้นทุกขณะ การทำสงครามเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ก็ไม่สามารถเอาชนะได้ นอกจากนั้นบุคคลในวงการต่าง ๆ ได้แสดงทีท่าไม่พอใจเดียมมากขึ้นตามลำดับ ในปี ๑๙๖๑ เดียมประกาศภาวะฉุกเฉินและใช้อำนาจออกกฎหมายโดยการประกาศกฤษฎีกา โดยอ้างว่าเพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศ จึงทำให้เขาใช้อำนาจเผด็จการได้สะดวกยิ่งขึ้น กุมภาพันธ์ ๑๙๖๒ ทำเนียบประธานาธิบดีของเดียมก็ถูกเครื่องบินเข้าโจมตีทิ้งระเบิด ด้วยฝีมือจาก

---

๒๐ Richard Allen, *op. cit.* pp. 199–200

ศัตรูทางการเมืองของเขา แต่เดียมไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด ขณะเดียวกันทหารสหรัฐเริ่มหลั่งไหลเข้าสู่เวียดนามใต้ในฐานะที่ปรึกษาทางทหารและช่วยฝึกทหารเวียดนามใต้ในการทำสงครามเพื่อปราบพวกเวียดกง กลางปี ๑๙๖๒ สหรัฐส่งทหารเข้าสู่เวียดนามใต้มีจำนวนสูงขึ้นถึง ๑๒,๐๐๐ คน

เหตุการณ์ที่ทำให้เดียมต้องสิ้นอำนาจก็คือการกระทบกระทั่งกับชาวพุทธ และนำไปสู่การรัฐประหารในเวลาต่อมา สาเหตุแห่งการขัดแย้งก็เนื่องมาจากว่าเดียมไม่ได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ชาวพุทธเท่าเทียมกับชาวคริสต์ ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๖๓ ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชา ชาวพุทธในเวียดนามใต้จัดฉลองบูชาและขออนุญาตชักธงสีเหลือง รัฐบาลเวียดนามใต้กลับห้ามชักธงสีเหลือง และให้ชักธงชาติแทน ทั้ง ๆ ที่พวกคริสต์จัดงานฉลองในวันศาสนาของตน แต่มีสิทธิ์ชักธงของพวกคริสต์ได้ คำสั่งห้ามของรัฐบาลมีผลทำให้ชาวพุทธรู้สึกไม่พอใจอย่างยิ่ง จึงเดินขบวนต่อต้านอย่างขนานใหญ่ทั้งในไซ่ง่อนและหัวเมือง แทนที่รัฐบาลจะประนีประนอมกลับส่งกำลังทหารประจำทำเนียบไปโจมตีวัดของชาวพุทธ ยิ่งเป็นการยั่วยุให้ชาวพุทธโกรธแค้นการกระทำของรัฐเพิ่มขึ้น การจลาจลวุ่นวายในครั้งนั้นทำให้มีผู้เสียชีวิตไปหลายคน[๒๑]

ท่ามกลางความวุ่นวายสับสน นายทหารชั้นผู้ใหญ่ของเวียดนามก็ได้เริ่มวางแผนที่จะล้มอำนาจของโงดินห์เดียมโดยมีหน่วย ซี ไอ เอ เป็นผู้ร่วมวางแผนอยู่ด้วย ตอนแรกๆ รัฐบาลสหรัฐไม่ค่อยจะเห็นด้วยกับการล้มอำนาจของเดียม แต่เนื่องจากกลุ่มชาวอเมริกันที่ต้องการให้เปลี่ยนตัวประธานาธิบดีเสียใหม่เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์นั้นมีเสียงเข้มแข็งอยู่มาก จึงทำให้ประธานาธิบดีเคนเนดี้ต้องเปลี่ยนใจเป็นสนับสนุนการโค่นอำนาจของเดียม

ในที่สุดเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๑๙๖๓ การรัฐประหารก็เริ่มขึ้นในกรุงไซ่ง่อน ทำเนียบของประธานาธิบดีถูกโจมตีอย่างหนัก เดียมพยายามขอความช่วยเหลือจากนายเฮนรี่ แคบอร์ต ลอดจ์ เอกอัครราชทูตสหรัฐประจำไซ่ง่อน แต่ลอดจ์ก็ทอบบ่ายเบี่ยงไปจนเดียมหมดหวัง เดียมกับนูน้องชายจึงหลบหนีไปซ่อนในเขตชาวจีนในไซ่ง่อน แต่ถูกจับได้และถูกฆ่าตายทั้งสองคน ผู้นำในการรัฐประหารครั้งนี้คือนายพลเดือง วัน มินห์ (Duong Van Minh)

---

๒๑ Ibid, pp. 205–206

ต่อมาเขาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานสภาปฏิวัติทหาร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือหัวหน้ารัฐบาลใหม่นั่นเอง

ต่อมาในเดือนมกราคม ๑๙๖๔ ได้เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกครั้งหนึ่งภายใต้การนำของนายพลเหงียนคานห์ ล้มอำนาจของนายพลเดือง วัน มินห์ โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันพวกนิยมความเป็นกลางไปรอมชอมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และเพื่อที่จะปราบคอมมิวนิสต์ให้ได้ผล แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลใหม่ของนายพลเหงียนคานห์ ก็ไม่สามารถเอาชนะพวกคอมมิวนิสต์ได้ สถานการณ์ทั้งทางการเมืองและการทหารเวียดนามใต้ยิ่งทรุดหนักลงไปอีกในขณะนั้น บรรยากาศทางการเมืองเต็มไปด้วยการแตกแยกและแย่งชิงอำนาจกัน สหรัฐเริ่มหวาดวิตกว่าเวียดนามใต้จะพ่ายแพ้แก่เวียดนามเหนือและเวียดกง จึงได้เริ่มวางแผนที่จะขยายขอบเขตสงครามเข้าไปในเวียดนามเหนือ และได้เพิ่มกำลังทหารเข้าไปในเวียดนามใต้เป็น ๒๒,๐๐๐ คน ประธานาธิบดีสหรัฐได้แต่งตั้งนายพล แมกซเวลล์ เทย์เลอร์ ประธานคณะเสนาธิการทหารมาเป็นเอกอัครราชทูตประจำไซ่ง่อน การที่ประธานาธิบดีจอห์นสันแต่งตั้งทหารมาเป็นทูต แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของสหรัฐในการเข้าผูกพันทางทหารในเวียดนามใต้อย่างเต็มที่ และเตรียมพร้อมที่จะขยายสงครามออกไป

วันที่ ๒ สิงหาคม ๑๙๖๔ สหรัฐกล่าวหาว่าเรือตอร์ปิโดของเวียดนามเหนือได้โจมตีเรือพิฆาตแมดดอกซ์ของสหรัฐขณะลาดตระเวนอยู่ในอ่าวตังเกี๋ย อีกสองวันต่อมาสหรัฐก็กล่าวหาว่าเวียดนามเหนือโจมตีเรือรบของตนอีก ประธานาธิบดีจอห์นสันได้นำเรื่องนี้เสนอเข้าสู่สภาเพื่อขออำนาจในการที่จะสั่งตอบโต้เวียดนามเหนือในกรณีที่สหรัฐถูกโจมตี สภาได้ลงมติมอบอำนาจให้ (ในตอนหลังเกิดมีปัญหา รัฐสภากล่าวหาว่าประธานาธิบดีใช้อำนาจที่ได้รับมอบเกินขอบเขต ในการขยายสงครามเวียดนามโดยไม่มีการประกาศสงคราม) ประธานาธิบดีจอห์นสัน จึงตอบโต้โดยการโจมตีคลังน้ำมันและท่าเรือของเวียดนามเหนือเป็นการแก้เผ็ด

ขณะนั้นการเมืองของเวียดนามใต้ก็ยังระส่ำระสายเหมือนเช่นเดิม พวกนายพลเวียดนามแย่งอำนาจกันเอง ในปลายเดือนตุลาคม ๑๙๖๔ เหงียนคานห์ ซึ่งถูกฝ่ายพลเรือนโจมตีหนัก ต้องลาออกจากตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาล แต่ครั้นพอถึงต้นปี ๑๙๖๕ เขาก็ทำการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง แต่ยังไม่ทันไรก็ถูกนายพลกลุ่มหนึ่งรัฐประหารซ้อน เหงียนคานห์

ถูกปลดออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่ง รัฐบาลชั่วคราวที่จัดตั้งขึ้นในเดือนมิถุนายน ๑๙๖๕ มีนายพลอากาศเหงียนเกาก็เป็นนายกรัฐมนตรี และนายพลเหงียนวันเทียวเป็นประมุขของรัฐ รัฐบาลใหม่ของเวียดนามประกาศสู้รบกับคอมมิวนิสต์จนถึงที่สุด สหรัฐได้ส่งเครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิดเวียดนามเหนืออย่างสม่ำเสมอโดยไม่ต้องอ้างว่าโต้ตอบอะไรอีกต่อไป เวียดนามใต้ประกาศตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับฝรั่งเศส เนื่องจากประธานาธิบดีเดอโกลได้เรียกร้องให้เวียดนามใต้เป็นกลาง[๑๖๒]

จะเห็นได้ว่าสหรัฐได้เริ่มเข้าพัวพันสงครามในเวียดนามทีละน้อย ๆ จนในที่สุดสหรัฐก็เข้าไปมีบทบาทในการสู้รบโดยตรง ตอนแรกต้องการแต่เพียงให้เวียดนามใต้เป็นเอกราชโดยไม่ต้องรวมกับเวียดนามเหนือ แต่เมื่อสหรัฐเห็นว่ารัฐบาลเวียดนามใต้ไปไม่รอดและอ่อนแอเกินไป ส่วนทหารเวียดนามใต้ก็รบอย่างไร้สมรรถภาพ วินัยหย่อนหยาน ทหารก็ขี้ขลาด ถ้ายังขืนให้เวียดนามใต้สู้รบต่อไปตามลำพัง สหรัฐก็แน่ใจว่าเวียดนามใต้จะต้องพ่ายแพ้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์แน่ ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงต้องกระโดดเข้าไปกู้สถานการณ์ทั้ง ๆ ที่ไม่ค่อยจะเต็มใจนัก

สงครามที่ไม่ประกาศในเวียดนาม

ภายหลังที่สหรัฐได้โจมตีทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือแล้ว สหรัฐก็ส่งกำลังภาคพื้นดินเข้าโจมตีทหารเวียดนามเหนือและเวียดกงโดยตรง โอกาสที่จะสร้างสันติภาพในเวียดนามจึงเป็นไปอย่างยากยิ่ง ทั้ง ๆ ที่เมื่อปี ๑๙๖๔ เวียดนามเหนือได้แสดงท่าทีจะเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพในเวียดนาม แต่สหรัฐก็ไม่สนใจเพราะต้องการที่จะได้เปรียบและได้ชัยชนะทางทหารเสียก่อน แล้วจึงค่อยเจรจากัน ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงต้องเพิ่มกำลังขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งกองทัพบก เรือ และอากาศส่วนฝ่ายเวียดนามเหนือนั้นเห็นว่าสหรัฐเป็นฝ่ายรุกราน เพราะทั้งเวียดนามเหนือและใต้ต่างก็เป็นประเทศเดียวกัน เวียดนามเหนือต้องการที่จะทำสงครามเพื่อรวมประเทศและขับสหรัฐออกไป เพราะสหรัฐก็เป็นนักจักรวรรดินิยมเช่นเดียวกับฝรั่งเศส และเป็นตัวการที่ขัดขวางการรวมเวียดนาม แต่ทรรศนะทางฝ่ายสหรัฐนั้นกลับเห็นว่า เวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้เป็นคนละประเทศ ดังนั้นการที่เวียดนามเหนือส่งทหารเข้าเวียดนามใต้จึงเท่ากับเป็นการรุกรานเวียดนามใต้ สหรัฐจึงจำเป็นจะต้องขัดขวาง สหรัฐประกาศยืน

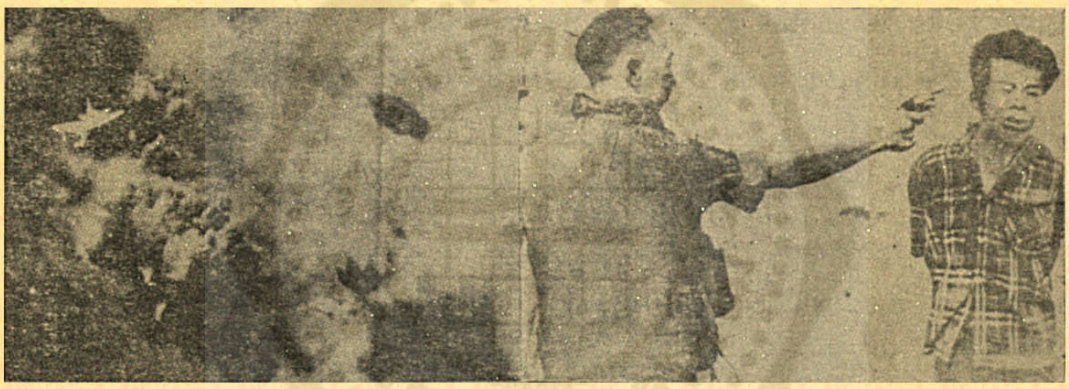
๑๖๒ Ibid, pp. 208–211

ยันถึงเงื่อนไขของการยุติสงครามว่าเวียดนามเหนือจะต้องถอนทหารออกไปจากเวียดนามใต้ให้หมด และสหรัฐจะไม่ยอมรับรองฐานะของพวกเวียดกงในเวียดนามใต้ เวียดนามเหนือปฏิเสธไม่ยอมรับว่าตนมีกองทหารอยู่ในเวียดนามใต้ และยืนยันอย่างหนักแน่นว่าสันติภาพเวียดนามจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสหรัฐถอนทหารออกจากเวียดนามใต้ และปล่อยให้ปัญหาเวียดนามเป็นเรื่องที่ชาวเวียดนามจะตัดสินแก้ไขปัญหากันเอง สำหรับเวียดกงนั้นเวียดนามเหนือถือว่าเป็นตัวแทนโดยชอบธรรมของเวียดนามใต้ และเวียดนามเหนือไม่สามารถที่จะควบคุมบังคับเวียดกงได้ เวียดนามเหนือถือว่ารัฐบาลเวียดนามใต้เป็นรัฐบาลหุ่นของสหรัฐและไม่ได้เป็นรัฐบาลประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

นายพลเวสมอร์แลนด์ผู้บัญชาการทหารสหรัฐในเวียดนามได้ส่งข้อเสนอของตนไปยังรัฐบาลของประธานาธิบดีจอห์นสันเรียกร้องให้ส่งทหารสหรัฐมายังสมรภูมิเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยอ้างเหตุผลว่าถ้าเพิ่มขึ้นจำนวนเท่าโน้นเท่านี้ก็จะเอาชนะคอมมิวนิสต์ได้ ครั้นไม่สามารถเอาชนะได้ เวสมอร์แลนด์ก็ขอเพิ่มไปอีก ด้วยวิธีการเช่นนี้จะเห็นว่าสหรัฐลำตัวเข้าไปสู้รบในสงครามมากขึ้นตามลำดับ แบบชนิดเรียกว่า "เทกระเป๋าสู้" เพราะคิดว่าคงจะชนะสงครามอย่างแน่นอนดังจะยกสถิติจำนวนทหารที่ส่งไปรบและที่บาดเจ็บล้มตายดังต่อไปนี้

ปี	จำนวนทั้งหมด	ตาย	บาดเจ็บ
๑๙๖๑	๓,๒๐๐	๑๑	๒
๑๙๖๒	๑๑,๓๐๐	๓๑	๔๑
๑๙๖๓	๑๖,๓๐๐	๗๘	๒๑๘
๑๙๖๔	๒๓,๓๐๐	๑๔๗	๕๒๒
๑๙๖๕	๑๘๔,๓๐๐	๑,๓๖๙	๓,๓๐๘
๑๙๖๖	๓๘๕,๓๐๐	๕,๐๐๘	๑๖,๕๒๑
๑๙๖๗	๔๘๕,๖๐๐	๙,๓๗๘	๓๒,๓๗๑
๑๙๖๘	๕๓๖,๑๐๐	๑๔,๕๙๒	๔๖,๗๙๙
๑๙๖๙	๔๗๕,๒๐๐	๙,๔๑๔	๓๒,๙๔๐
๑๙๗๐	๓๓๔,๖๐๐	๔,๒๒๑	๑๕,๒๒๑
๑๙๗๑	๑๕๘,๐๐๐	๑,๓๖๕	ไม่มีตัวเลข

นอกจากนั้นสหรัฐยังขอให้ประเทศพันธมิตรส่งทหารเข้าไปช่วยเวียดนามใต้รบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ได้แก่เกาหลีใต้ซึ่งส่งทหารไปช่วยมากเป็นที่สองรองจากสหรัฐ ไทย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐได้ส่งฝูงบินทิ้งระเบิดมาประจำอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ B. ๕๒ ซึ่งมีฐานทัพอยู่ที่อู่ตะเภา การโจมตีทิ้งระเบิดดำเนินไปอย่างกว้างขวาง และใช้อาวุธที่ร้ายแรงนานาชนิดยิ่งกว่าครั้งใดในประวัติศาสตร์การทำสงคราม อาทิระเบิดนาปาล์ม ระเบิดเชื้อโรค การพ่นสารเคมีทำลายป่า ระเบิดพลาสติกที่สะเก็ดของมันฝังอยู่ในร่างกายคนจนไม่สามารถผ่าตัดเอาออกมาได้ เพื่อให้เกิดความทรมานและพิการ ระเบิดที่ทิ้งลงมาเพื่อให้เกิดระเบิดใต้ดินทำลายอุโมงค์ ระเบิดที่ทิ้งลงมาเป็นพวงเพื่อให้เกิดระเบิดติดต่อกัน ฯลฯ

(ซ้าย) เครื่องบินสหรัฐกำลังทิ้งระเบิดเวียดนามอย่างหนัก
(ขวา) นายพลโลน อธิบดีกรมตำรวจเวียดนามใต้กำลังยิงทิ้งเชลยศึกเวียดกงอย่างโหดเหี้ยม

ผลจากการทิ้งระเบิดของสหรัฐ ทำให้ประชาชนชาวเวียดนามทั้งเหนือและใต้บาดเจ็บล้มตายนับไม่ถ้วน โรงพยาบาล โรงเรียน ถนน สะพานในเวียดนามเหนือถูกทำลายย่อยยับ แต่ชาวเวียดนามก็ยังคงต่อสู้อย่างทรหดต่อไปด้วยความยึดมั่นในชาตินิยม เวียดนามจึงกลายเป็นห้องทดลองอาวุธใหม่ ๆ นานาชนิดของสหรัฐ สงครามในอินโดจีนได้คร่าชีวิตประชาชนนับล้าน ๆ คนและที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์อีกนับล้าน ๆ คน การที่ทั้งสองฝ่ายต้องเข่นฆ่ากันไม่หยุดหย่อนน่าจะเป็นเพราะแต่ละฝ่ายยึดมั่นต่ออุดมการของตนมากเกินไปและต่างฝ่ายต่างไม่เข้าใจจุดประสงค์ของอีกฝ่ายหนึ่ง

เวียดนามเหนือรบเพื่อรวมประเทศ และเพื่อขับไล่จักรวรรดินิยมสหรัฐออกจากดินแดนของตน สหรัฐรบเพื่อที่จะไม่ให้อินโดจีนเป็นคอมมิวนิสต์ และเพื่อรักษาระบอบ

ทุนนิยมในเอเชียอาคเนย์ แท้ที่จริงแล้วประเทศในเอเชียอาคเนย์ก็มิได้เป็นประชาธิปไตย เวียดนามใต้ เขมร ก็ยังปกครองแบบเผด็จการอยู่นั่นเอง สหรัฐน่าจะเข้าใจความต้องการของชาวเอเชียอาคเนย์ผิดไป ชาวเอเชียอาคเนย์ต้องการข้าวแทนที่สหรัฐจะให้ข้าวกลับหยิบยื่นปืนและอาวุธให้พร้อมทั้งมอบประชาธิปไตยซึ่งชาวเอเชียก็ยังไม่เข้าใจว่าเป็นอะไรกันแน่ เพราะสิ่งเหล่านี้มิได้ช่วยให้พวกเขารอดพ้นจากความอดอยากได้เลย

เหตุผลประการหนึ่งที่สหรัฐไม่สามารถเอาชนะสงครามเวียดนามได้ เป็นเพราะสหรัฐไม่มีความชำนาญในการรบแบบกองโจร สหรัฐมีอาวุธที่ก้าวหน้าแต่สหรัฐถนัดแต่การรบแบบประจันหน้าเหมือนดังในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่สงครามกองโจรในเวียดนามเป็นสงครามที่ไม่มีแนวรบ ไม่สามารถแยกได้ว่าใครเป็นข้าศึกใครเป็นผู้สุจริต เมื่อสหรัฐมาพบข้าศึกที่มีความอดทนอย่างยอดเยี่ยมพร้อมที่จะรบกับสหรัฐไม่ว่าจะนานกี่ปีก็ตาม ทำให้สหรัฐหมดกำลังใจที่จะสู้รบต่อไป ภายหลังจากที่ได้โหมทุ่มเทกำลังอย่างขนานใหญ่เพื่อที่จะเอาชนะให้ได้

เมื่อพิจารณาถึงประชาชนชาวเวียดนามใต้ พวกเขาก็มิได้มีความนิยมชมชื่นในรัฐบาลของตนเท่าใดนัก ชาวเวียดนามต้องการสันติภาพมากกว่าที่จะต้องการให้สหรัฐและรัฐบาลเอาชนะคอมมิวนิสต์ เพราะพวกเขาต้องทนทุกข์เพราะสงครามมาช้านานแล้ว ชาวเวียดนามรู้ดีว่าสงครามในเวียดนามนั้นเป็นสงครามเพื่อแย่งอำนาจกันในระหว่างผู้นำเวียดนามด้วยกันและดึงเอาต่างชาติเข้ามาแทรกแซง ไม่ว่าใครจะมาปกครองหรือจะปกครองด้วยลัทธิใดก็ตามเวียดนามก็ยังมีฐานะยากจนและถูกปกครองโดยชนชั้นที่มีอำนาจอยู่นั่นเอง

การเจรจาเพื่อสันติภาพในเวียดนาม เมื่อสหรัฐกระโจนเข้าทำสงครามกับเวียดนามเหนืออย่างเต็มที่ตั้งแต่ปี ๑๙๖๕ เป็นต้นไปก็หวังว่าจะสามารถยุติสงครามเวียดนามได้ไม่นานนัก ในระยะแรก ๆ ประชาชนสนับสนุนรัฐบาลของตนในการทำสงครามอย่างท่วมท้น แต่เมื่อรบนาน ๆ เข้าก็ไม่สามารถเอาชนะเวียดนามเหนือได้ ทั้งที่ลงทุนไปแล้วอย่างมหาศาล ทหารสหรัฐบาดเจ็บล้มตายไปจำนวนมากแต่ก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรคุ้มค่า ชาวอเมริกันเริ่มเบื่อหน่ายสงครามเวียดนามมากขึ้นตามลำดับ ในที่สุดจึงพากันเรียกร้องกันอย่างขนานใหญ่ให้รัฐบาลของตนหยุดทำสงครามในเวียดนามเสียที

นอกจากรัฐบาลสหรัฐจะถูกประชาชนในประเทศของตนบีบคั้นให้ยุติสงครามเวียดนามแล้ว สหรัฐยังถูกประชาชนในประเทศต่าง ๆ และรัฐบาลบางประเทศประณามการ

แทรกแซงของสหรัฐในเวียดนาม ทำให้สหรัฐต้องสูญเสียเกียรติภูมิและการเป็นผู้นำในโลกเสรี ประกอบกับสาธารณรัฐประชาชนจีนกับโซเวียตได้เกิดการแตกแยกกันอย่างไม่มีทางคืนดีกันได้ สหรัฐเห็นเป็นโอกาสที่จะเข้าไปผูกมิตรกับประเทศทั้งสอง และเพื่อที่จะสร้างอิทธิพลเหนือประเทศทั้งสองด้วย แต่ก่อนอื่นสหรัฐจะต้องแก้ไขปัญหาเวียดนามให้สำเร็จลุล่วงเสียก่อน เพราะปัญหาเวียดนามเป็นอุปสรรคสำคัญขวางกั้นมิให้สหรัฐเป็นมิตรกับผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ทั้งสองได้

ประธานาธิบดีนิกสันได้ประกาศนโยบายของตนออกมาอย่างชัดแจ้ง ในการแก้ไขปัญหาอินโดจีนโดยการประกาศ "ลัทธินิกสัน" (Nixon Doctrine) ซึ่งมีความหมายว่า สหรัฐจะช่วยเหลือประเทศในอินโดจีนต่อไปในการทำสงครามกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่จะช่วยเหลือเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและอาวุธเท่านั้น สหรัฐจะไม่ส่งทหารเข้าไปช่วยรบโดยตรง ในปี ๑๙๖๙ สหรัฐได้เริ่มนโยบายลัทธินิกสัน โดยการประกาศถอนทหารออกจากเวียดนามในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่ต้องคำนึงว่าเวียดนามเหนือจะถอนทหารออกจากสมรภูมิเวียดนามหรือไม่ ส่วนการสู้รบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ สหรัฐจะค่อย ๆ โอนการรับผิดชอบให้แก่ทหารเวียดนามใต้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเมื่อถึงระยะหนึ่งสหรัฐก็จะยุติสงครามในเวียดนามอย่างสิ้นเชิง

สหรัฐได้เสนอเจตจำนงที่จะยุติสงครามเวียดนามตั้งแต่ปี ๑๙๖๗ เมื่อประธานาธิบดีจอห์นสันได้ขอร้องให้ผู้นำรุสเซียคือนายโคซียินช่วยหาทางยุติสงครามเวียดนามให้ด้วย ขณะที่ผู้นำทั้งสองได้พบปะกันที่กลาสโบโร (Glasboro) ในนิวเจอร์ซี แต่ไม่ปรากฏผลออกมาว่าโซเวียตได้ใช้อิทธิพลของตนบีบเวียดนามเหนือให้ยุติสงครามได้แค่ไหน[๑๒]

ต้นปี ๑๙๖๘ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เปิดฉากการรุกครั้งใหญ่ในเวียดนามใต้ซึ่งตรงกับวันตรุษญวนพอดี แต่การรุกใหญ่ครั้งนั้นฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบความล้มเหลว เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์เห็นว่าไม่สามารถที่จะทำศึกชนะในสมรภูมิได้ ประกอบกับจีนและโซเวียตมีความประสงค์ที่จะยุติสงคราม เพราะการที่สงครามเวียดนามดำเนินไปอย่างยืดเยื้อ จะทำให้โซเวียตและจีนเกิดการประจันหน้ากันโดยตรงกับสหรัฐซึ่งอาจจะนำไปสู่การปะทะกันโดยตรงได้ ซึ่งทั้งจีนและโซเวียตต่างไม่ต้องการเช่นนั้น โดยปรกติแล้วเวียดนามเหนือได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธและเศรษฐกิจจากโซเวียตและจีนเรื่อยมา ในระยะหลังเมื่อจีนกับ

---

๑๒ Peter Calvocoressi *World Politics Since 1945* p. 311

โซเวียตเกิดการทะเลาะกันจึงทำให้เวียดนามเหนือได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย เพราะจีนก็ดกันโซเวียตมิให้โซเวียตช่วยเหลือเวียดนามเหนือได้อย่างเต็มที่ การที่จีนและโซเวียตมิได้ช่วยเหลือเวียดนามเหนืออย่างจริงจัง ทั้ง ๆ ที่เวียดนามเหนือถูกสหรัฐโจมตีอย่างหนักอย่างดีก็แค่ขู่สหรัฐว่าจะตอบโต้เท่านั้นแต่ไม่เคยลงมือสักที ย่อมทำให้เวียดนามเหนือตระหนักดีว่า อันประเทศมหาอำนาจนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดต่างก็นึกถึงความปลอดภัยของตัวเองก่อนที่จะลงมือช่วยผู้อื่นให้พ้นภัย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เวียดนามเหนืออ่อนเปลี้ยหมดแรงที่จะสู้รบต่อไป อีกทั้งเศรษฐกิจของเวียดนามเหนือถูกทำลายย่อยยับ เวียดนามเหนือจึงตัดสินใจที่จะเจรจากับสหรัฐโดยหันเข็มจากสนามรบมาสู่โต๊ะเจรจาเพื่อหวังผลกำไรทางการเมือง

ในเดือนเมษายน ๑๙๖๘ ประธานาธิบดีจอห์นสันก็ประกาศยุติทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือ และชักชวนให้เวียดนามเหนือส่งผู้แทนไปเจรจากับสหรัฐ เวียดนามเหนือได้ประกาศแสดงความจำนงที่จะเจรจาด้วย การเจรจาได้เริ่มขึ้นในเดือนพฤษภาคมที่กรุงปารีส แต่ก็ไม่มีวี่แววจะตกลงกันได้ ระหว่างนั้นสงครามในเวียดนามก็ยังดำเนินไปอย่างดุเดือด ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามที่จะชิงความได้เปรียบในสนามรบเพื่อประโยชน์ในการต่อรอง

ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๘ เวียดนามเหนือกับสหรัฐก็ตกลงกันได้ว่าจะยินยอมให้ผู้แทนเวียดนามใต้และเวียดกงเข้าร่วมประชุมที่ปารีสได้ เป็นอันว่าคู่สงครามเจรจากันมีอยู่ทั้งหมดสี่ฝ่าย แต่สหรัฐก็ประกาศว่าการยินยอมให้เวียดกงเข้าร่วมประชุมนั้น มิได้หมายความว่าสหรัฐจะรับรองฐานะของเวียดกงเท่าเทียมกับรัฐบาลเวียดนามใต้

ในเดือนมกราคม ๑๙๖๙ นายนิกสันได้เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐ และการเจรจาได้เริ่มต้นขึ้นใหม่ในเดือนเดียวกันนั้น รัฐบาลเวียดนามใต้ได้ประกาศด้วยท่าทีอันแข็งกร้าวว่าจะไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นอันขาด เมื่อต่างฝ่ายต่างไม่ยอมประนีประนอมกัน การเจรจาก็ประสบความล้มเหลวเรื่อยมา จนทำให้ชาวอเมริกันรู้สึกเบื่อหน่าย เพราะพวกเขาถูกเกณฑ์ไปรบโดยไม่ทราบว่ารบเพื่ออะไรกันแน่ ทางฝ่ายวุฒิสมาชิกบางคนก็พยายามเร่งเร้าให้รัฐบาลของคนประนีประนอมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยเร็ว ความจริงแล้วรัฐบาลสหรัฐก็อยากที่จะยุติสงคราม แต่ยังหาจังหวะที่จะถอนตัวออกมาไม่ได้ นั่นก็คือสหรัฐต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งเพื่อผึกให้ทหารเวียดนามใต้เข้มแข็งพอที่จะเข้ารับหน้าที่แทน

ทหารสหรัฐ เมื่อสหรัฐถอนตัวออกไปแล้ว ปัญหาที่ทำให้สหรัฐต้องขบคิดอย่างหนักก็คือ ทำอย่างไรสหรัฐจึงจะถอนทหารออกจากสมรภูมิเวียดนามได้โดยไม่เสียเกียรติภูมิของความเป็นมหาอำนาจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการจะออกจากเวียดนามนั้นไม่ใช่ออกเพราะการพ่ายแพ้อย่างหมดรูป

สหรัฐได้เห็นความสำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีน และโซเวียตที่จะมีส่วนช่วยสหรัฐในการยุติสงครามครั้งนี้ นายนิกสันจึงได้เดินทางไปยังกรุงปักกิ่งและกรุงมอสโกเมื่อต้นปี ๑๙๗๒ แม้ว่าผู้นำจีนและโซเวียตจะแสดงท่าทีแบ่งรับแบ่งสู้ต่อการเจรจากับผู้นำสหรัฐในกรณีสงครามเวียดนาม แต่ก็มีบางสิ่งบางอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้นำจีนและโซเวียตให้คำมั่นสัญญาที่จะบีบเวียดนามเหนือให้หันหน้ามาเจรจากันอย่างจริงจัง เมื่อนิกสันเห็นว่าจีนและโซเวียตไม่มีพิษสงอะไรแล้ว จึงสั่งตอบโต้เวียดนามเหนือครั้งใหญ่โดยวางทุ่นระเบิดในเขตน่านน้ำเมืองท่าของเวียดนามเหนือและโจมตีทิ้งระเบิดอย่างหนักที่สุดในสงคราม จีนและโซเวียตหาได้ตอบโต้สหรัฐอย่างจริงจังไม่ เพียงแต่โฆษณาโจมตีสหรัฐเท่านั้น

ในฤดูใบไม้ผลิปี ๑๙๗๒ เวียดนามเหนือได้เปิดฉากรุกใหญ่ในเวียดนามใต้อีกครั้งหนึ่งแต่ประสบความล้มเหลว ทำให้เวียดนามเหนือต้องหันหน้ามาเจรจาอย่างจริงจังมากขึ้นด้วยความสามารถของนายเฮนรี่ คิสซิงเจอร์ ผู้แทนสหรัฐในที่ประชุมเจรจาสันติภาพเวียดนามจึงทำให้การเจรจาประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว กล่าวคือในวันที่ ๒๔ มกราคม ๑๙๗๓ นายเฮนรี่ คิสซิงเจอร์ และนายเลดึกโท ก็ได้ร่วมกันประกาศให้โลกทราบว่าสันติภาพในเวียดนามประสบผลสำเร็จแล้ว

สัญญาสันติภาพเวียดนาม รายละเอียดของการยุติสงครามได้กล่าวไว้ในสัญญาสันติภาพ ซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๑๙๗๓ โดยมีผู้แทนจากสี่ฝ่ายคือ นายวิลเลียม พี. รอเจอร์ ร.ม.ต. ต่างประเทศสหรัฐ นายทรัน วันลัม ร.ม.ต. ต่างประเทศเวียดนามใต้ นายเหงียน ดุย ทรินห์ ร.ม.ต. ต่างประเทศเวียดนามเหนือ และนางเหงียน ทิบินห์ ร.ม.ต. ต่างประเทศรัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาลของเวียดกง สาระสำคัญบางข้อในสัญญาปารีสมีดังนี้คือ

๑. *การหยุดยิงจะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๘ มกราคม ๑๙๗๓ เป็นต้นไป*

๒. *สหรัฐจะถอนทหารออกจากเวียดนามภายใน ๖๐ วัน นับตั้งแต่วันลงนาม (ข้อนี้ไม่ได้ระบุให้เวียดนามเหนือถอนทหาร)*

๓. ห้ามมิให้มีการส่งกำลังทหาร และอาวุธไปให้ฝ่ายทหารของตนเพิ่มเติม แต่มีสิทธิ์ที่จะนำอาวุธหรือยุทธสัมภาระเข้าไปเพื่อเปลี่ยนให้กับส่วนที่สึกหรอได้

๔. ชาวเวียดนามใต้จะเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าอนาคตทางการเมืองของพวกเขาควรจะเป็นอย่างไร ด้วยขบวนการเลือกตั้งเสรีและเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจตราขององค์การระหว่างประเทศที่จะจัดตั้งขึ้นต่อไป

๕. การรวมเวียดนามทั้งสองฝ่ายเป็นประเทศเดียวกันเป็นไปโดยวิธีเจรจาต่อรองกันในระหว่างคู่กรณี โดยปราศจากการใช้กำลังทหารบีบบังคับเอา และโดยปราศจากการเข้าแทรกแซงจากประเทศภายนอก

๖. คู่กรณีจะยอมรับและเคารพเอกราชและอธิปไตยของเขมรและลาว และจะละเว้นไม่ใช่ดินแดนของทั้งสองประเทศนี้เพื่อการรุกคามอธิปไตย และความมั่นคงของประเทศอื่น นอกจากนี้กำลังทหารของต่างประเทศจะต้องถอนตัวออกจากลาวและเขมร[๑๒๔]

ปัญหาเวียดนามหลังสัญญาสันติภาพ สัญญาสันติภาพเป็นแต่เพียงสัญญาพักรบชั่วคราวเท่านั้น และเป็นสัญญาที่ช่วยให้สหรัฐได้ถอนตัวออกไปจากเวียดนามโดยไม่เสียเกียรติภูมิ ดังจะเห็นได้จากภายหลังการลงนามใหม่ ๆ ทั้งสี่ฝ่ายคือ สหรัฐ เวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ และเวียดกง ต่างก็อวดอ้างว่าตนเป็นผู้ได้ชัยชนะในสงครามเวียดนาม ต่างฝ่ายต่างกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งที่ยอมลงนามในสัญญานั้นว่าเป็นเพราะไม่สามารถเอาชนะได้

สัญญาสันติภาพที่กรุงปารีสมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ โดยเฉพาะการที่สัญญาระบุให้สหรัฐถอนทหารออกจากเวียดนามฝ่ายเดียวแต่ไม่ได้ระบุให้เวียดนามเหนือถอนทหารออกไป ข้อนี้ย่อมเป็นประโยชน์แก่เวียดนามเหนืออย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะฝ่ายเวียดนามเหนือสามารถที่จะใช้กำลังทหารของตนที่มีอยู่ในเวียดนามใต้และเขมรรุกคามเวียดนามใต้ต่อไปอีก ตามข้อตกลงที่ห้ามส่งทหารและอาวุธเข้าไปในเวียดนามใต้เป็นเรื่องปฏิบัติได้ยาก เพราะไม่สามารถควบคุมตรวจตราดูแลได้อย่างทั่วถึงเลย โดยปรกติแล้วเวียดนามเหนือใช้วิธีแทรกซึมส่งกำลังทหารและอาวุธผ่านภูเขาและป่าทึบเข้าสู่เวียดนามใต้ จึงเป็นเรื่องสุดวิสัยที่จะไปห้ามเวียดนามเหนือทำเช่นนั้นได้

---

๑๒๔ ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ "อนาคตของสันติภาพในเวียดนาม" *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับมกราคม ๒๕๑๖ หน้า ๖๔—๖๖

พิจารณาดูแล้วจะเห็นว่าแต่ละฝ่ายมิได้มีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะยุติสงครามเวียดนามอย่างถาวร ดังจะเห็นได้ว่าก่อนที่จะมีการลงนามสงบศึกสหรัฐได้เร่งผึกทหารเวียดนามใต้และส่งอาวุธไปให้เวียดนามใต้อย่างขนานใหญ่ จนกล่าวได้ว่ากองทัพเวียดนามใต้ใหญ่โตเป็นอันดับ ๔ ของโลก (กองทัพบกมีกำลังพลประมาณ ๑ ล้านเศษ) เพื่อที่จะให้เวียดนามใต้สู้รบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อไปอีกตามลัทธินิกสัน ส่วนเวียดนามเหนือก็ยังมิได้หยุดยั้งการส่งกำลังทหารและอาวุธแทรกซึมลงสู่เวียดนามใต้

สัญญาสันติภาพที่กรุงปารีสเป็นแต่เพียงข้อตกลงพักรบ เพื่อให้แต่ละฝ่ายได้จัดกำลังกองทัพของตนขึ้นใหม่เพื่อเตรียมสู้รบกันต่อไป รัฐบาลเวียดนามใต้กับเวียดกงเริ่มเจรจากันเพื่อหาทางที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งสำหรับจัดตั้งรัฐบาลต่อ ไปในอนาคตและขั้นสุดท้ายคือการรวมเวียดนามเข้าด้วยกัน แต่การเจรจาก็เต็มไปด้วยความขัดแย้งเนื่องจากฝ่ายเวียดนามใต้เรียกร้องให้เวียดนามเหนือถอนทหารออกจากเวียดนามใต้ ฝ่ายเวียดนามเหนือก็ไม่ไว้ใจเวียดนามใต้ เพราะเกรงว่าเวียดนามใต้จะไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงสงบศึกอย่างจริงจัง เหมือนกับที่เคยทำผิดข้อตกลงเจนีวา ๑๙๕๔ มาแล้ว และที่สำคัญก็คืออุดมการของเวียดนามเหนือที่มุ่งมั่นจะรวมเวียดนามยังไม่สำเร็จ[๒๕]

สัญญาสันติภาพที่ปารีสลงนามกันน้ำหมึกยังไม่ทันแห้ง ทหารเวียดนามใต้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ลงมือสู้รบกันอีก ต่างฝ่ายต่างหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งละเมิดการหยุดยิง การสู้รบได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้นทุกที คณะกรรมการควบคุมสงบศึกประกอบด้วย อินโดนีเซีย แคนาดา และฮังการี ไม่สามารถที่จะควบคุมดูแลหรือตรวจตราได้ เพราะแต่ละฝ่ายต่างก็ไม่ยอมให้คณะกรรมการเข้าไปตรวจในเขตยึดครองของตน แคนาดาไม่สามารถทนต่อการละเมิดการหยุดยิงได้จึงลาออกจากการทำหน้าที่ควบคุมการสงบศึก และอิหร่านได้เข้ามารับหน้าที่แทน

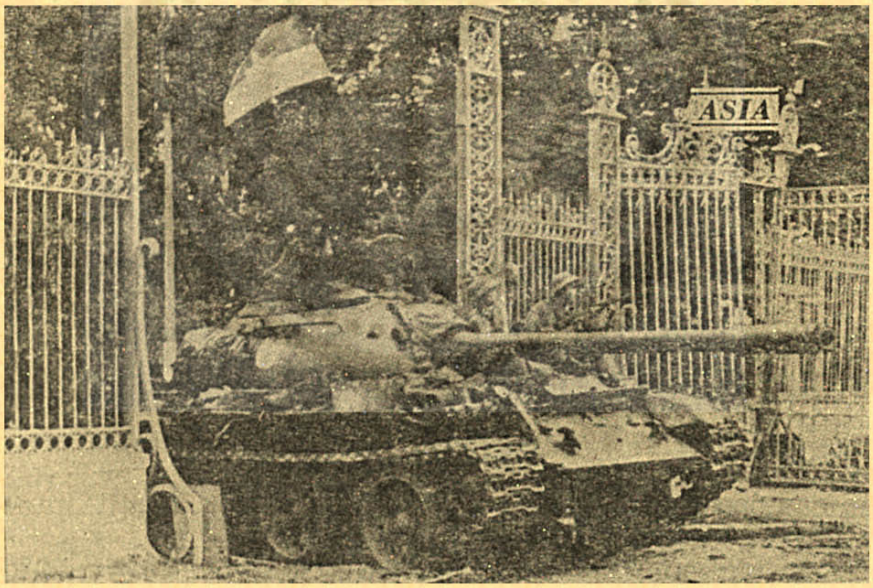
ตั้งแต่เดือนมกราคม ๑๙๗๕ เป็นต้นไปกองทัพคอมมิวนิสต์เปิดฉากรุกใหญ่ในเวียดนามใต้และประสบชัยชนะอย่างงดงาม ยึดได้เมืองสำคัญ ๆ เช่น เปลกู คอนทุม กวางตรี เว้ ดานัง กองทัพเวียดนามใต้ซึ่งไร้สมรรถภาพแม้กำลังทหารมากกว่าข้าศึกมากมาย มีอาวุธที่ทันสมัยมหาศาลแต่กลับเป็นฝ่ายล่าถอยกรูด ๆ ไม่คิดที่จะสู้รบ ทหารขาดระเบียบวินัย อีกทั้งแม่ทัพนายกองก็ล้วนแต่ชอบโกงกินคอรัปชั่น พวกทหารจึงไม่ทราบว่ารบไปเพื่อใคร

---

๒๕ R.S. Chavan *op. cit.* p. 272

ต้นเดือนเมษายนดินแดนเวียดนามใต้ถึง ๒ ใน ๓ ก็ตกอยู่ในกำมือของคอมมิวนิสต์ ประชาชนแตกตื่นอพยพหนีสงครามลงไปทางใต้เรื่อย ๆ และไปอัดกันอยู่อย่างหนาแน่นที่ไซ่ง่อน ประธานาธิบดีฟอร์ดได้เสนอของบประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านดอลลาร์เพื่อช่วยเวียดนามใต้เป็นการด่วน แต่รัฐสภาก็ปฏิเสธ ประธานาธิบดีเหงียนวันเทียวสิ้นหวังที่จะรบชนะจึงได้ลาออกจากตำแหน่งในขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าล้อมกรุงไซ่ง่อนไว้แล้ว และนายพลเตืองวันมินห์ก็ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน ส่วนเทียวนั้นได้ลี้ภัยไปอยู่สหรัฐ

ปลายเดือนเมษายน ชาวอเมริกันอพยพออกจากไซ่ง่อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดประธานาธิบดีเตืองวันมินห์ประมุขแห่งเวียดนามใต้ซึ่งนิยมเดินสายกลาง ก็ประกาศยอมแพ้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยไม่มีเงื่อนไขเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๑๙๗๕ นับเป็นการสิ้นสุดสงครามอันทารุณโหดร้ายที่สุดของมนุษยชาติ ท่ามกลางความปรีดาปราโมทย์ของชาวเวียดนามทั้งเหนือและใต้ซึ่งพวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานมาหลายสิบปี

รถถังของฝ่ายคอมมิวนิสต์บุกเข้าชนประตูทำเนียบประธานาธิบดีเวียดนามใต้ ภายหลังจากรัฐบาลไซ่ง่อนประกาศยอมแพ้แล้ว

หนังสือพิมพ์ของเวียดนามเหนือได้เปิดเผยถึงเบื้องหลังที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดเวียดนามใต้ได้อย่างรวดเร็วซึ่งไม่เคยคาดคิดมาก่อน ฝ่ายเวียดนามเหนือคิดว่าจะสามารถยึดเวียดนามได้หมดก็หลังปี ๑๙๗๖ ไปแล้ว แต่ที่เวียดนามใต้แพ้อย่างรวดเร็วนั้นเป็นเพราะประ

ธานาธิบดีเที่ยวตัดสินใจผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง ในเมื่อสั่งถอนทหารออกจากที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนามใต้อย่างฉุกละหุกเมื่อเดือนมีนาคม ทำให้ขวัญของทหารและประชาชนกระเจิงและหนีสงครามกันอลหม่าน[๑๒๖]

สถิติความสูญเสียของคู่สงครามในเวียดนามตั้งแต่เดือนมกราคม ๑๙๖๕–มกราคม ๑๙๗๕ จากศูนย์ข้อมูลเวียดนามที่วอชิงตัน

จำนวนผู้เสียชีวิตรวมทั้งหมด (ไม่รวมทหารอเมริกัน) ๕,๗๗๓,๑๙๐ คน ทหารที่เสียชีวิตในสงครามทั้งหมด ๒,๑๒๒,๒๔๔ คน (รวมทั้งทหารสหรัฐ ๕๖,๒๓๑ คน) พลเรือนเวียดนามใต้บาดเจ็บและตาย ๑,๕๔๐,๐๐๐ คน

ผู้ลี้ภัยราว ๑๐ ล้านคน

เด็กกำพร้า ๙๙๐,๐๐๐ คน

สหรัฐทิ้งระเบิดลงในอินโดจีน ๖,๗๒๗,๐๘๔ ตัน[๑๒๗]

สหรัฐเสียเครื่องบิน ๓,๖๐๗ เครื่อง เวียดนามเหนือเสีย ๑๙๐ เครื่อง

ป่าถูกทำลาย ๕ ล้านเอเคอร์

สหรัฐสิ้นเงินในการทำสงคราม ๑๔๑ ล้านล้านเหรียญ

เวียดนามหลังสงคราม

ภายหลังจากที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถยึดเวียดนามใต้ได้โดยเด็ดขาดแล้ว เวียดนามสองส่วนก็ยังมิได้รวมกัน เวียดนามใต้มีรัฐบาลใหม่ เรียกว่า "รัฐบาลเฉพาะกาลแห่งเวียดนาม" ปัญหาใหญ่หลวงที่รัฐบาลใหม่ต้องเผชิญก็คือความอดอยาก ขาดแคลนอาหาร และที่อยู่อาศัยในไซ่ง่อนมีพลเมืองอพยพหนีภัยสงครามมาอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นถึง ๓ ล้าน ๕ แสนคน สินค้าหายไปจากท้องตลาดแต่ไปปรากฏอยู่ในตลาดมืด ปัญหาอาชญากรรมมีอยู่มากมาย ทางการเวียดนามปราบอย่างรุนแรงโดยการยิงเป้าพวกก่ออาชญากรรมอย่างเด็ดขาด รัฐบาลเฉพาะกาลแห่งเวียดนามได้เริ่มรณรงค์ขับอิทธิพลและวัฒนธรรมเลวร้ายของตะวันตกออกไปจากเวียดนาม โดยมีนักศึกษาเข้าร่วมด้วย ไนท์คลับ โสเภณี ถูกสั่งเลิกโดยเด็ดขาด[๑๒๘]

---

๑๒๖ Time, May 10, 1976

๑๒๗ ประชาชาติรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๘ หน้า ๗

๑๒๘ Newsweek, January 9, 1975,

รัฐบาลเวียดนามเร่งรีบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างรีบด่วน คือปัญหาขาดแคลนอาหาร โดยการอพยพผู้คนซึ่งหนีสงครามมาแออัดในเมืองให้ออกไปอยู่ชนบทเพื่อผลิตอาหาร รัฐบาลเวียดนามใต้ปฏิบัติต่อพลเมืองของตนอย่างนุ่มนวลซึ่งผิดกับเขมร พวกนายทหารฝ่ายเหงียนวันเทียวระดับนายพลก็มิได้ถูกลงโทษแต่ประการใดเพียงแต่ถูกส่งไปอบรมให้เกิดความคิดใหม่เท่านั้น การล้างแค้นระหว่างผู้ชนะกับผู้แพ้จึงไม่ปรากฏข่าวออกมาเลย

รัฐบาลเฉพาะกาลแห่งเวียดนามมีความเข้าใจในระบบสังคมนิยมดี จึงมิได้ล้มเลิกระบบทุนนิยมโดยเด็ดขาด แต่ใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป ในขั้นแรกเพียงแต่โอนวิสาหกิจขนาดใหญ่เป็นของรัฐ ควบคุมธนาคาร และการค้ากับต่างประเทศ ส่วนการค้าหรือธุรกิจเล็ก ๆ นั้นยังให้เอกชนทำต่อไป

ในชนบทรัฐบาลได้แจกจ่ายที่ดินให้แก่ประชาชนได้ทำมาหากิน รัฐยังยินยอมให้ประชาชนถือครองที่ดินได้ สำหรับที่ดินที่รกร้างว่างเปล่ารัฐก็เข้าไปดำเนินการเพาะปลูกโดยประชาชนที่สมัครใจไปทำงานในที่ดินเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นลูกจ้างของรัฐ ส่วนกรรมกรในโรงงานนั้นได้รับสวัสดิการดีขึ้นและค่าแรงงานก็เพิ่มขึ้นด้วย

รัฐบาลเวียดนามใต้ประกาศอยู่เสมอว่าประไทยยังยอมให้สหรัฐใช้ดินแดนไทยเป็นฐานทัพส่งเครื่องบินไปจารกรรมในเวียดนามและว่าไทยไม่ต้องการเป็นมิตรกับเวียดนาม ส่วนไทยก็หาว่าเวียดนามสนับสนุน ผ.ก.ค. ในประเทศไทย เมื่อครั้งที่สงครามเวียดนามยุติใหม่ ๆ รัฐบาลเวียดนามใต้ส่ง ร.ม.ต. ช่วยว่าการต่างประเทศมาเจรจากับรัฐบาลไทยเพื่อขอเครื่องบินที่ทหารเวียดนามใต้ขับหนีมายังประเทศไทยคืน และเพื่อสร้างสัมพันธไมตรีต่อกัน การเจรจาในครั้งนั้นประสบความล้มเหลว กระแสคลื่นการต่อต้านเวียดนามของฝ่ายขวาในไทยอยู่ในขั้นรุนแรงทำให้รัฐบาลไทยยังลังเลที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเวียดนาม แต่ในที่สุดไทยกับเวียดนามก็สามารถเปิดสัมพันธ์ทางการทูตได้สำเร็จเมื่อต้นปี ๑๙๗๘

การรวมเวียดนาม ภายหลังจากสงครามเวียดนามสงบแล้วผู้แทนเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ก็ได้เจรจาเพื่อหาทางรวมเวียดนามเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรื่อยมา ในที่สุดก็ตกลงกันได้สำเร็จ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเวียดนามทั้งเหนือและใต้เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๑๙๗๖ เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติจำนวน ๔๙๒ คนเพื่อทำหน้าที่รวมเวียดนาม แต่งตั้งองค์การแห่งรัฐและรัฐธรรมนูญใหม่โดยมีหลักการให้เวียดนามทั้งสองมีรัฐบาลและรัฐสภาเดียวกัน การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้ใช้สิทธิ์ ๙๓%

ในที่สุดก็ได้ประกาศรวมเวียดนามและตั้งชื่อประเทศใหม่ว่า "สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม" เมืองไซ่ง่อนได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "นครโฮจิมินห์" ฮานอยเป็นเมืองหลวง นายฟามวันดง เป็นนายกรัฐมนตรี นายตัน ดักทาง เป็นประธานาธิบดี[๑๒๙]

เวียดนามภายหลังการรวมประเทศ

เศรษฐกิจ ในระหว่างสงครามเวียดนามได้รับความบอบช้ำจากสงครามอย่างแสนสาหัส สงครามที่ดำเนินติดต่อกันมากว่า ๓๐ ปี ทำให้ชาวเวียดนามประสบแต่ความหายนะความอดอยากและความขมขื่น รัฐบาลใหม่จึงมีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของชาวเวียดนามให้พ้นจากความอดอยากให้ได้ รัฐบาลจึงระดมกำลังประชาชนสติปัญญาความคิดที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเพื่อสร้างสรรค์สังคมใหม่ตามระบบสังคมนิยม ในเดือนมิถุนายน ๑๙๗๖ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายว่า จะปฏิวัติเศรษฐกิจของเวียดนามใต้ใหม่หมดจะยกเลิกระบบนายทุนการค้า นายทุนที่ดิน และอุตสาหกรรมของเอกชน เพื่อนำไปสู่ระบบสังคมนิยม[๑๓๐]

การดำเนินงานขั้นต่อมา รัฐบาลได้ยึดธุรกิจใหญ่ ๆ เป็นของรัฐ แต่ธุรกิจเล็กๆ ก็ยังให้เอกชนทำต่อไป เพราะรัฐบาลยังขาดแคลนเงินทุนที่จะทำเองได้ ธุรกิจใหญ่ ๆ ที่ยึดมาเป็นของรัฐนั้นได้แก่ธุรกิจของชาวอินเดียและชาวจีนเป็นส่วนใหญ่[๑๓๑]

รัฐบาลได้รีบเร่งเวนคืนที่ดินของราชาที่ดินให้ตกเป็นของรัฐ และขยายพื้นที่การเพาะปลูกออกไปอย่างขนานใหญ่เพื่อเร่งผลิตอาหารให้พอเพียงกับประชากร นอกจากนั้นรัฐบาลยังพยายามที่จะอพยพประชาชนซึ่งเข้ามาแออัดในเมืองในระหว่างสงครามถึง ๑๐ ล้านคนให้ออกไปสู่ชนบทเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรและแก้ปัญญาคนว่างงาน รัฐบาลได้ตั้งความหวังว่าภายในปี ๑๙๘๐ จะผลิตข้าวเปลือกให้ได้ถึง ๑๘ ล้านตัน

ขณะนี้เวียดนามกำลังใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ๕ ปีระยะแรก (๑๙๗๖–๑๙๘๐) แผนการนี้จะมุ่งเร่งผลิตทางด้านเกษตรเป็นสำคัญ ส่วนแผนการระยะที่ ๒ จะจัดตั้งอุตสาหกรรมเบาเพื่อผลิตอาหารและผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบทางเกษตร รวมทั้งการจัดตั้งอุตสาหกรรม

---

๑๒๙ ประชาชาติรายวัน ฉบับวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๙

๑๓๐ Asia Year Book 1977, p. 326

๑๓๑ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๒๐

หนักด้วย คาดว่าแผนการเร่งผลิตอาหารของเวียดนามคงได้รับความสำเร็จด้วยดี เพราะเวียดนามภาคใต้เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแหล่งปลูกข้าวได้ผลดีที่สุดของประเทศ[๑๓๒]

การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศ ภายหลังจากรวมประเทศแล้ว ผู้นำเวียดนามหลายคนได้เดินทางตระเวนไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศที่อยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์ ค่ายทุนนิยมหรือกลุ่มโลกที่ ๓ จุดประสงค์ก็คือเพื่อขอความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการลงทุน ประเทศต่าง ๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนามได้แก่

จีน จีนได้ส่งช่างเทคนิคราว ๑,๐๐๐ คนไปช่วยเวียดนามบูรณะประเทศ เช่น การก่อสร้างซ่อมแซมและร่วมมือในโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ปี ๑๙๖๕ เป็นต้นไป จีนได้ช่วยเวียดนามทั้งการให้เปล่าและเงินกู้มีมูลค่ามากกว่า ๘,๐๐๐ ล้านดอลล่าร์ และจะช่วยเหลือเพิ่มเติมอีกจนถึงปี ๑๙๘๐ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นราว ๓,๐๐๐ ล้านดอลล่าร์

รุสเซีย ระหว่างปี ๑๙๖๕-๑๙๗๓ รุสเซียได้ช่วยเหลือเวียดนามเหนือ มีมูลค่ากว่า ๑,๓๐๐ ล้านดอลลาร์ เวียดนามต้องการให้รุสเซียช่วยเหลือทางด้านอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมขนาดกลาง การทำเหมืองแร่และความรู้ทางด้านธรณีวิทยา โครงการใหญ่ที่รุสเซียกำลังช่วยเวียดนามอยู่ในขณะนี้ เช่น การสร้างโรงงานไฟฟ้าที่หัวบินห์ การใช้พลังน้ำในแม่น้ำดำมาผลิตไฟฟ้าเป็นต้น ตามแผนการพัฒนาระยะแรก (๑๙๗๖–๑๙๘๐) รุสเซียจะช่วยเวียดนามทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร มีมูลค่าราว ๒,๖๐๐ ล้านดอลลาร์[๑๓๓]

ประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามอยู่มาก เช่น โปแลนด์ช่วยเหลือทางด้านอุตสาหกรรมถ่านหิน ยังการีช่วยเหลือทางด้านการขุดแร่ นอกจากนั้นเยอรมันตะวันออก เชโกสโลวะเกีย บัลแกเรีย รูเมเนีย ก็ได้ช่วยเหลือในเรื่องการเงิน โดยให้กู้ในระยะยาวและคิดดอกเบี้ยถูก

สำหรับประเทศทุนนิยมนั้นก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามและสนใจไปลงทุน

---

๑๓๒ Fareastern Economic Review, November 19, 1976, p. 40

๑๓๓ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๐

ในเวียดนามอีกด้วย เช่น ฝรั่งเศสลงทุนการผลิตซิเมนต์ที่ฮาเตียน ตั้งโรงงานถลุงเหล็กและกำลังสำรวจแหล่งน้ำมันอยู่ ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไปลงทุนในเวียดนามมากกว่าประเทศใดหมด ขณะนี้มีบริษัทญี่ปุ่นไปลงทุนในเวียดนามกว่า ๑๕๐ บริษัท บริษัทนอรเวกำลังสำรวจหาน้ำมันนอกฝั่งเวียดนาม ชาติตะวันตกอื่น ๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนาม เช่น สวีเดน ฮอลันดา เดนมาร์ก เบลเยียม ฟินแลนด์ นอกจากนี้กลุ่มประเทศโลกที่สาม ๑๘ ประเทศ ได้ร่วมกลุ่มกันเพื่อหาเงินช่วยเหลือเวียดนามและลาวในการบูรณะประเทศหลังสงคราม[๑๓๔]

นอกจากนั้นเวียดนามยังได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก องค์การเงินทุนระหว่างประเทศ และธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย เป็นต้น[๑๓๕]

ในปี ๑๙๗๗ ได้เกิดความหนาวอย่างรุนแรงในภาคเหนือและเกิดภาวะแห้งแล้งทั่วประเทศ ทำให้การผลิตไม่เป็นไปตามเป้าหมายและเกิดขาดแคลนอาหาร ผลผลิตลดลงถึง ๓๕ %[๑๓๖] รัฐบาลจึงเร่งประชาชนให้ขุดคูคลองและเขื่อนกักน้ำเป็นการใหญ่ ครึ่งหลังปี ๑๙๗๗ สถานการณ์ทางเกษตรดีขึ้น เวียดนามมั่นใจว่าในปี ๑๙๘๐ จะต้องมีอาหารเลี้ยงประชากรอย่างพอเพียง

นโยบายต่างประเทศ เวียดนามเป็นประเทศที่ถือนโยบายเป็นกลาง เป็นสมาชิกของกลุ่มโลกที่สาม คบค้ากับทุกชาติไม่ว่าจะปกครองด้วยระบอบใด แม้ว่าเวียดนามจะเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ แต่เวียดนามก็ดำเนินนโยบายต่างประเทศอิสระไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของมหาอำนาจใด จึงมีผู้เปรียบเทียบว่าเวียดนามคือ "ยูโกสลาเวียแห่งเอเชีย" ซึ่งมีความหมายถึงประเทศคอมมิวนิสต์ที่ดำเนินนโยบายอิสระนั่นเอง

เวียดนามกับรุสเซีย รุสเซียเป็นประเทศที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามมากที่สุด ดังนั้นเวียดนามจึงพยายามเอาใจรุสเซียมากกว่าใคร ทำให้บางคนเข้าใจว่าเวียดนามตกอยู่ใต้อิทธิพลของรุสเซีย แต่ที่จริงแล้วเวียดนามดำเนินนโยบายเอาใจเพื่อขอผลประโยชน์มากกว่า เคยมีข่าวว่ารุสเซียทาบทามเวียดนามขอตั้งฐานทัพเรือในเวียดนาม แต่เวียดนาม

---

๑๓๔ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๒๐

๑๓๕ Fareastern Economic Review, September 23, 1977, p. 31

๑๓๖ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๒๐

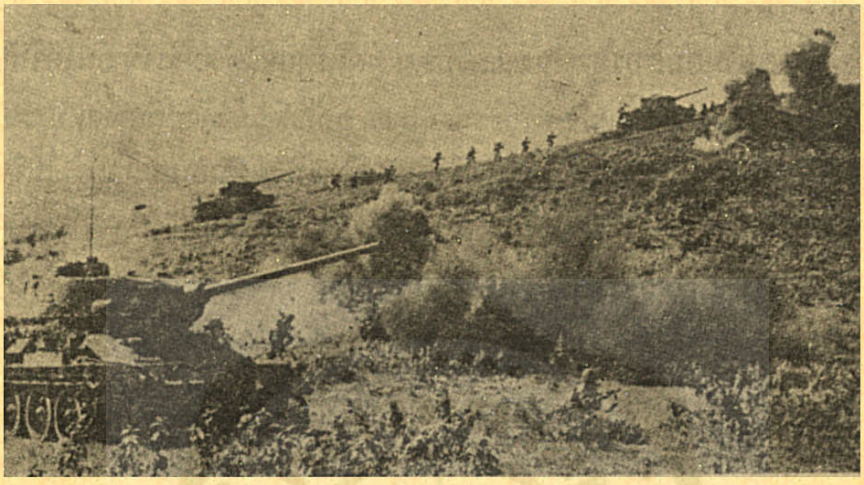
ปฏิเสธ การที่เวียดนามแสดงท่าทีสนับสนุนกลุ่มยุโรคอมมิวนิสต์ (Eurocommunist) ทำให้รุสเซียไม่พอใจนัก (เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันตกซึ่งเรียกตัวเองว่ายูโรคอมมิวนิสต์ประกาศแนวทางต่อสู้ทางรัฐสภาหรือแนวทางประชาธิปไตยและเป็นอิสระจากรุสเซีย)

เวียดนามกับจีน เมื่อสงครามอินโดจีนสิ้นสุดลงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามค่อนข้างจะเย็นชา เพราะจีนกลัวว่าเวียดนามจะตกอยู่ใต้อิทธิพลของรุสเซีย นอกจากนั้นทั้งสองประเทศยังมีปัญหาพิพาทเรื่องการแย่งกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลีอีกด้วย อย่างไรก็ตามในฐานะที่จีนเป็นมหาอำนาจและเวียดนามก็เป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับจีน เวียดนามจะแสดงเป็นปฏิปักษ์ต่อจีนไม่ได้เลย ดังนั้นเวียดนามจึงเริ่มกระชับสัมพันธไมตรีกับจีนใหม่ ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๗ นายเลอดวน เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการ ทางฝ่ายจีนก็ได้ต้อนรับนายเลอดวนอย่างอบอุ่น นอกจากนั้นกรณีพิพาทระหว่างเวียดนามกับเขมรจนถึงขั้นทำสงครามกัน จีนก็มิได้แสดงท่าทีสนับสนุนเขมรอย่างออกหน้าออกตา นายเติ้งเสี่ยวผิงถึงกับแถลงว่าปรารถนาให้เวียดนามและเขมรเจรจาตกลงกันอย่างสันติ การที่จีนมิได้แสดงอาการเป็นปฏิปักษ์ต่อเวียดนาม คงเป็นเพราะจีนกลัวว่าจะเป็นการผลักดันให้เวียดนามหันไปพึ่งรุสเซียมากยิ่งขึ้น

เหตุการณ์ล่าสุดที่ทำให้ประเทศทั้งสองบาดหมางกันก็คือ กรณีรัฐบาลเวียดนามดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม โดยเข้ายึดกิจการธุรกิจของชาวจีนในเวียดนามเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๘ และมีชาวจีนนับแสนคนอพยพหนีจากเวียดนามกลับไปยังจีนโดยจีนส่งเรือมารับ รัฐบาลจีนกล่าวหาว่าเวียดนามทำร้ายและข่มเหงชาวจีน ทางเวียดนามโต้ว่าไม่เป็นความจริงและกล่าวหาว่าชาวจีนอพยพกลับไปเอง ในราวปลายเดือนพฤษภาคม มีรายงานข่าวว่าทั้งสองประเทศเกิดการปะทะกันทางพรมแดน และมีการเตรียมกำลังทหารกันอย่างคึกคัก

เมื่อเวียดนามบุกเขมรครั้งใหญ่จนสามารถยึดพนมเปญได้สำเร็จเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๘ เท่ากับเวียดนามหยามเกียรติยศจีนอย่างแรง เพราะรัฐบาลเขมรเอนเอียงไปทางจีน จีนถือว่าการที่เวียดนามบุกเขมรเป็นการรับใช้นโยบายของรุสเซียที่ต้องการจะบีบล้อมจีนทางด้านใต้ จีนจึงประกาศสนับสนุนเขมรในการทำสงครามเพื่อขับไล่เวียดนามออกจากดินแดนเขมร นอกจากนั้นจีนยังประกาศที่จะช่วยเหลือไทยถ้าหากเวียดนามโจมตีไทย จีนกล่าวหาว่า

เวียดนามต้องการขยายอำนาจเพื่อแสวงหาความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในเอเชียอาคเนย์เช่นเดียวกับรุสเซีย

กองทัพจีนกำลังบุกภาคเหนือเวียดนามเพื่อโจมตีสั่งสอน

กองทัพของรัฐบาลพอลพตในเขมรถูกเวียดนามโจมตีอย่างหนัก ทำให้จีนต้องเปิดแนวรบอีกด้านหนึ่งเพื่อให้เวียดนามเกิดพะว้าพะวงไม่สามารถโจมตีเขมรได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ในวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๑๙๗๙ กองทัพจีนประมาณ ๒ แสนคนพร้อมด้วยรถถังปืนใหญ่ เครื่องบิน ได้บุกเข้าโจมตีจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือของเวียดนามซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับพรมแดนจีน[๑๓๗] เวียดนามได้ต่อสู้อย่างทรหดทำให้เกิดความเสียหายอย่างหนักด้วยกันทั้งสองฝ่าย เมืองต่าง ๆ ของเวียดนามถูกทหารจีนทำลายย่อยยับ จีนได้อ้างในการส่งทัพเข้าโจมตีเวียดนามในครั้งนี้ว่าเป็นการโจมตีเพื่อสั่งสอนเวียดนาม หลังจากที่จีนยึดจังหวัดในภาคเหนือของเวียดนามได้หลายเมือง แล้วก็ถอนทหารกลับเมื่อต้นเดือนมีนาคม ๑๙๗๙ และอ้างว่าได้สั่งสอนเวียดนามสมความตั้งใจแล้ว[๑๓๘] หลังจากนี้ทั้งสองประเทศได้เปิดการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาพิพาท แต่ก็ประสบความล้มเหลว น่าสังเกตว่าสงครามจีน–เวียดนามครั้งนี้ รุสเซียสนับสนุนเวียดนามด้วยการส่งอาวุธมาช่วยเหลือเวียดนามและขู่จีนว่ารุสเซียจะตอบโต้จีนอย่างรุนแรงเท่านั้น แต่รุสเซียก็มิได้ส่งทหารไปช่วยเวียดนาม ทั้งนี้คง

๑๓๗ มติชน ฉบับวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

๑๓๘ The Nation, March 7, 1979

เป็นเพราะจีนประกาศว่าจะโจมตีเพียงแค่สั่งสอนและไม่ต้องการยึดดินแดนเวียดนาม นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะทหารเวียดนามมีความชำนาญและมีอาวุธที่ทันสมัยกว่าจีน รุสเซียเชื่อใจว่าเวียดนามคงจะสู้จีนได้

เวียดนามกับสหรัฐ ในระยะแรก ๆ ที่สหรัฐถอนตัวออกจากอินโดจีน สหรัฐตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลใหม่ของเวียดนามโดยการคัดค้านมิให้องค์การสหประชาชาติรับเวียดนามเข้าเป็นสมาชิก ต่อมาทั้งสองฝ่ายได้แสดงทีท่าเป็นมิตรกันมากขึ้น ในปี ๑๙๗๗ เวียดนามจึงสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้สำเร็จ โดยเป็นสมาชิกอันดับที่ ๑๔๙ และสหรัฐก็มิได้คัดค้านเหมือนเช่นเดิม ผู้แทนของสองประเทศได้เปิดการเจรจาที่กรุงปารีสหลายครั้ง แต่ทั้งสองฝ่ายยังมีความขัดแย้งในเรื่องข้อเสนอของแต่ละฝ่าย ฝ่ายเวียดนามเสนอว่าจะช่วยสหรัฐค้นหาเชลยศึกอเมริกันที่อาจจะหลงเหลือหรือยังตกค้างอยู่ในเวียดนาม แต่มีข้อแม้ว่าสหรัฐจะต้องให้เงินช่วยเหลือเวียดนามในการบูรณะประเทศและยกเลิกข้อห้ามค้าขายกับเวียดนาม ฝ่ายสหรัฐปฏิเสธที่จะให้เงินช่วยเหลือแก่เวียดนาม ทางฝ่ายเวียดนามก็ยังยืนกรานว่าเวียดนามจะไม่เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐเป็นอันขาด ถ้าสหรัฐไม่ช่วยเหลือเวียดนามทางการเงิน[๑๓๕]

ต่อมาเวียดนามก็ลดข้อเรียกร้องของตนลง และแสดงท่าทีอยากมีสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐ และสหรัฐก็ทำท่าว่าจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามด้วย พอดีเวียดนามยกทัพบุกเขมรทำให้สหรัฐประกาศว่าจะยังไม่เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามในระยะนี้

เวียดนามกับอาเซียน ในระยะแรกที่รัฐบาลใหม่ของเวียดนามขึ้นครองอำนาจภายหลังได้รับชัยชนะในสงครามแล้ว รัฐบาลเวียดนามมักจะแถลงอยู่เสมอว่าอาเซียนเป็นเครื่องมือของสหรัฐในการตั้งตนเป็นศัตรูต่อประเทศอินโดจีน ต่อมาไม่ช้ารัฐบาลเวียดนามก็เปลี่ยนนโยบายใหม่แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อกลุ่มอาเซียนมากขึ้น โดยการส่งรัฐมนตรีต่างประเทศไปเยือนประเทศสมาชิกอาเซียนครบทุกประเทศ ทางฝ่ายประเทศสมาชิกอาเซียนก็หวาดระแวงเวียดนามเหมือนกัน เพราะเวียดนามเป็นชาติที่มีกำลังกองทัพแข็งแกร่งที่สุดในเอเชียอาคเนย์

เมื่อเวียดนามส่งทหารเข้ายึดครองเขมรในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๘ ประเทศกลุ่มอาเซียนรู้สึกตกใจมาก เพราะนึกไม่ถึงว่าเวียดนามจะกล้าทำขนาดนั้น กลุ่มอาเซียนจึงพยายาม

---

๑๓๕ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๙ และ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๐

ผนึกกำลังกันคัดค้านเวียดนาม และเสนอต่อสมัชชาใหญ่ให้ลงมติคัดค้านการที่ต่างชาติส่งทหารเข้ายึดเขมร อาเซียนก็ประสบผลสำเร็จในเรื่องนี้ด้วยดี แต่เวียดนามก็ไม่ยอมปฏิบัติตามมติของสหประชาชาติ ที่ลงมติให้ถอนทหารต่างชาติออกจากเขมร กลุ่มอาเซียนไม่มีพลังทางทหารที่เข้มแข็งพอที่จะต่อรองกับเวียดนามได้ ถึงแม้ว่าจะรวมกำลังทหารและอาวุธทั้งหมดเข้าด้วยกันก็ไม่อาจเทียบเท่าเวียดนามได้ เพราะกองทัพเวียดนามนั้นใหญ่โตที่สุดในเอเชียอาคเนย์ มีกำลังทหารถึง ๖ แสนคนที่ชำนาญในการรบและมีอาวุธที่ทันสมัยจากรุสเซียและอาวุธที่สหรัฐทิ้งเอาไว้ตอนที่เวียดนามใต้แพ้แก่เวียดนามเหนือ ประเทศไทยวิตกมากกว่าเพื่อนจึงรีบเร่งซื้ออาวุธจากสหรัฐเป็นการใหญ่ เพราะกลัวว่าเวียดนามจะบุกชายแดนไทย แต่เป็นที่คาดหมายได้ว่า กองทัพเวียดนามที่รุกไล่กวาดล้างทหารรัฐ บาลเขมรทางแถบพรม-แดนไทย อาจจะบุกรุกเข้ามาในเขตไทยได้ แต่เรื่องที่เวียดนามจะเข้ามายึดครองประเทศไทยนั้นไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะไทยมีพลเมืองพอ ๆ กับเวียดนามมีเศรษฐกิจดีกว่าเวียดนาม และคนไทยมีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงเป็นเรื่องยากที่เวียดนามจะยึดประเทศไทยได้

แม้ว่าสิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ประกาศว่าจะช่วยไทยถ้าหากไทยถูกเวียดนามรุกราน ถ้าเป็นจริงแล้วทั้งสามประเทศก็คงจะช่วยอะไรไม่ได้มากนัก เพราะกองทัพทั้งสามประเทศนั้นเล็กเกินไปที่จะช่วยได้ แต่อาจเป็นไปได้ว่าจีนจะช่วยเหลือไทยในทางทหารถ้าหากไทยถูกเวียดนามโจมตี อย่างไรก็ตามเวียดนามได้ย้ำอยู่เสมอว่าจะไม่รุกรานหรือโจมตีประเทศอาเซียนโดยเด็ดขาด

เวียดนามกับเขมร การที่เวียดนามส่งทัพเข้ายึดครองเขมรและตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นปกครองเขมรในบั่จจุบันนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่แต่อย่างใด ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์สมัยก่อนที่ฝรั่งเศสจะเข้าครอบครองอินโดจีน จะเห็นได้ว่าเมื่อเวียดนามเข้มแข็งเมื่อใดก็จะขยายอิทธิพลเข้าสู่เขมรอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความขัดแย้งกับไทยซึ่งต้องการจะขยายอิทธิพลเข้าสู่เขมรเช่นเดียวกัน สำหรับเขมรนั้นมีความเกลียดชังเวียดนามมานานแล้ว เพราะเวียดนามพยายามจะกลืนเขมรให้เป็นแบบเวียดนาม แต่เขมรก็มักมีจุดอ่อนในแง่ที่ผู้นำเขมรมักจะแตกแยกและแย่งชิงอำนาจกัน ผู้นำที่ต้องการเป็นใหญ่ก็มักจะพึ่งพิงไทยหรือญวนเพื่อช่วยให้ตนเองได้ขึ้นมีอำนาจ บางครั้งทำให้ไทยกับญวนต้องรบกันในดินแดนเขมรดังเช่น สมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นต้น (โปรดอ่าน ภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย เขมร ญวน โดย ถนอม อานามวัฒน์ ตีพิมพ์เป็นพอกเก็ตบุ้คส์, มกราคม ๑๙๘๐)

สมัยปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน ผู้นำเขมรก็แตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย เช่นฝ่ายเฮง สัมรินซึ่งนิยมเวียดนาม ฝ่ายพอลพต–เขียวสัมพันธ์นิยมจีนเป็นต้น ทั้งสองฝ่ายทำสงครามกันและเวียดนามก็ถือโอกาสเข้าแทรกแซง เมื่อวิเคราะห์ถึงมูลเหตุที่เวียดนามส่งทัพเข้ายึดเขมรและตั้งรัฐบาลหุ่นเฮง สัมรินนั้น อาจจะมีมูลเหตุดังต่อไปนี้

๑ เป็นเพราะเวียดนามประสบความล้มเหลวภายในประเทศทั้งทางเศรษฐกิจการเมือง จึงต้องเบนความสนใจของประชาชนไปนอกประเทศ

๒ ทหารเวียดนามรักการทำสงคราม เพราะได้รับการอบรมลัทธินิยมทหาร รัฐบาลพยายามปลุกประชาชนให้เห็นความสำคัญของศัตรูนอกประเทศ เช่น สหรัฐ และจีน เพื่อให้ลืมปัญหาภายในประเทศ

๓ รัฐบาลพอลพตนิยมจีนมากเกินไป และตั้งตัวเป็นศัตรูกับเวียดนาม ทำให้เวียดนามกลัวว่าจีนจะใช้เขมรเป็นฐานรุกรานตน

๔ เวียดนามต้องการผนึกกำลังของประเทศอินโดจีนเพื่อต่อรองกับกลุ่มอาเซียน ซึ่งอิงอิทธิพลของสหรัฐและจีน

๕ เวียดนามถือว่าเขมรเป็นประเทศที่จะต้องอยู่ใต้อิทธิพลของตนเหมือนเช่นในอดีต ประกอบกับรู้สึกเชียหนุนหลังเต็มที่ทำให้เวียดนามไม่เกรงกลัวใคร

๖ เพื่อต้องการได้เขมรเป็นแหล่งสนับสนุนเศรษฐกิจของเวียดนามก่อนที่เวียดนามจะยกทัพเข้ายึดเขมร เวียดนามได้ทำสัญญามิตรภาพกับรุสเซียเพื่อกันมิให้ชาติอื่นเข้าช่วย ถ้าหากเวียดนามโจมตีเขมร เพราะในสัญญาระบุว่า *"ในกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโจมตีหรือถูกคุกคามทั้งสองฝ่ายจะปรึกษาหารือกัน เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศทั้งสอง"*[๑๔๐] แสดงว่าสัญญานี้มุ่งป้องกันจีนมิให้เข้ายุ่งเกี่ยว

เมื่อเวียดนามยึดเขมรได้แล้ว เวียดนามก็ฉลาดพอที่จะไม่เข้าไปปกครองโดยตรง เพราะวิธีนี้จะทำให้ชาวเขมรต่อต้านอย่างรุนแรง แต่เวียดนามอ้างว่าการที่ตนยกทัพเข้าไปก็เพราะรัฐบาลเฮง สัมรินเป็นผู้เชื้อเชิญ และเวียดนามมีความประสงค์จะช่วยปลดแอกให้แก่ชาวเขมร เพราะรัฐบาลพอลพตฆ่าฟันชาวเขมรล้มตายอย่างทารุณโหดร้าย ซึ่งเวียดนามอ้างว่าพอลพตฆ่าคนเขมรนับเป็นล้าน ๆ คน น่าเป็นไปได้ว่าเวียดนามโฆษณาความชั่วร้ายของ

---

๑๔๐ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๑

พอลพตเกินความเป็นจริง เพราะถ้ารัฐบาลพอลพตโหดร้ายทารุณเหมือนที่เวียดนามโฆษณา ก็น่าจะเป็นไปได้ว่าชาวเขมรส่วนใหญ่จะต้องสนับสนุนรัฐบาลเฮง สัมรินอย่างแน่นอน แต่จริง ๆ แล้วก็มิได้เป็นเช่นนั้น

เมื่อสมัชชาใหญ่ลงมติให้เวียดนามถอนทหารออกจากเขมร เวียดนามก็มิได้ปฏิบัติตาม เพราะเวียดนามเชื่อว่าไม่มีใครมาบังคับตนได้และรุสเซียก็คอยสนับสนุนอยู่แล้ว จึงเชื่อได้ว่าเวียดนามจะไม่ยอมถอนทหารออกจากเขมรอย่างแน่นอนจนกว่ารัฐบาลเฮง สัมรินจะมีความมั่นคงพอสมควร เปรียบเสมือนอ้อยเข้าปากช้างแล้วยากที่จะคาย

เวียดนามดำเนินนโยบายรุกรานทางเศรษฐกิจต่อเขมรด้วยดังมีข่าวอยู่เสมอว่าเวียดนามส่งคนของตนจำนวนมาก เข้าไปตั้งถิ่นฐานในเขตเขมรในเขตกัมปงชนัง และตาแก้ว โดยอ้างว่ามาเพื่อช่วยเหลือเขมร แต่แท้ที่จริงแล้วพวกเวียดนามเข้าไปเพาะปลูกมากกว่า เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นเวียดนามพยายามกลืนเขมรให้กลายเป็นเวียดนามอีกด้วย เช่นเปลี่ยนชื่อเมืองในเขมรเป็นภาษาเวียดนาม เช่นเมืองตาแก้วเปลี่ยนเป็น จูดองบอย และมีการเรียกเขมรว่า "อันนัมเม้ย" แปลว่าเวียดนามใหม่เป็นต้น[๑๔๑] พฤติการณ์ของเวียดนามดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงเช่นเดียวกับสมัยโบราณ ด้วยเหตุนี้กระมังเราจึงต้องเรียกว่า "ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย"

---

๑๔๑ มติชน ฉบับวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๒

บทที่ ๕
เอเชียใต้

การต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย

ก่อนปี ค.ศ. ๑๘๕๗ กล่าวได้ว่าชาวอินเดียยังไม่มีความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชาตินิยม เพราะอินเดียภายใต้การปกครองของบริษัทอังกฤษ หรือก่อนหน้านั้นยังมิได้รวมกันเป็นปึกแผ่น ต่างแตกแยกกันเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยและปกครองตนเอง นอกจากนั้นชาวอินเดียยังมีการแตกแยกกันในเรื่องศาสนา ลัทธิ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนเชื้อชาติจนยากที่จะรวมกันได้ จนกระทั่งในปี ๑๘๕๗ ทหารซีปอยได้ก่อกบฏต่ออังกฤษซึ่งเรียกว่าเหตุการณ์ Mutiny เนื่องจากทหารฮินดูไม่ยอมใช้ลูกปืนที่มีไขโคผสม ต่อมาการกบฏได้ขยายไปยังดินแดนอินเดียตอนเหนือ และกองทหารของมหาราชาหลายองค์ได้เข้าร่วมด้วย นักชาตินิยมชาวอินเดียหลายคนอ้างว่าการต่อต้านอังกฤษในครั้งนั้นเป็นสงครามกู้เอกราชครั้งแรก ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะบ่งว่าเป็นสงครามกู้เอกราช แต่น่าจะเป็นเพราะความไม่พอใจต่อระบบการปกครองของบริษัทอังกฤษมากกว่า[๑] นอกจากนั้นยังเนื่องมาจากข่าวลือว่าอังกฤษพยายามจะเปลี่ยนอินเดียที่เป็นฮินดูให้เป็นคริสเตียน และพวกมิชชันนารีเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ลัทธิฮินดูต้องเสื่อมลง การออกกฎหมายห้ามกระทำพิธีซาตีและการฆ่าทารกหญิงก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียไม่พอใจและก่อการกบฏขึ้น[๒]

---

๑ โรเบิร์ต อีวอร์ด *ระบบการเมืองปัจจุบันของเอเชีย* หน้า ๔๓๐

๒ John Manchip White "The Indian Mutiny 1857" *History Today* May 1957, p. 301

ผลจากการที่ชาวอินเดียก่อกบฏในครั้งนี้ก็คือ รัฐบาลอังกฤษไม่ไว้ใจที่จะให้บริษัทอินเดียตะวันออกปกครองอินเดียต่อไป จึงได้ผนวกอินเดียเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษ ในปี ๑๘๕๘ และอังกฤษได้เข้าปกครองอินเดียอย่างเด็ดขาด อินเดียจึงรวมกันได้อย่างเป็นปึกแผ่นเป็นครั้งแรกภายใต้ระบบการปกครองของอังกฤษ และการที่อินเดียรวมกันได้นี้เองจึงเป็นจุดที่ก่อกำเนิดลัทธิชาตินิยมของชาวอินเดีย

นักชาตินิยมรุ่นแรก นักชาตินิยมส่วนใหญ่ของอินเดียเป็นผู้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากตะวันตกและอังกฤษ จึงทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดและเรียกร้องให้อังกฤษปฏิรูปการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจของอินเดียทรุดหนักระหว่างปี ๑๘๖๘–๑๘๗๘ ชาวอินเดียล้มตายเนื่องจากอดอาหารและเป็นโรคระบาดตายมีจำนวนสูงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในช่วงระยะนี้ปรากฏว่าพลเมืองได้ลดลงนับเป็นจำนวนหลายล้านคน[๓]

นักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ของอินเดียมักจะเน้นถึงการต่อต้านลัทธิต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับลัทธิฮินดู เพราะพวกนี้กลัวว่าชาวอินเดียจะหันไปนับถือคริสต์ศาสนากันหมด มีการปฏิรูปลัทธิฮินดูขึ้นใหม่ให้ทันสมัยเท่าทันเหตุการณ์ ลัทธิฮินดูใหม่มีส่วนในการส่งเสริมให้เยาวชนในอินเดียได้รับการศึกษาสูงขึ้น เป็นการยกฐานะของสตรีและชนชั้นที่ถูกกดขี่ให้สูงขึ้น

จะเห็นได้ว่าพวกนักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ของอินเดียก่อนที่จะหันไปต่อต้านอังกฤษอย่างจริงจัง ได้เกิดแนวความคิดในการปฏิรูปลัทธิฮินดูก่อน ซึ่งเป็นแนวความคิดคล้าย ๆ กับพวกชนชั้นบัณฑิตชาวจีนก่อนที่จะเกิดการปฏิวัติต่อราชวงศ์แมนจู พวกชนชั้นบัณฑิตก็มีแนวความคิดที่จะปฏิรูปลัทธิขงจื๊อก่อน และแนวความคิดในการปฏิรูปก็ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกเช่นเดียวกัน

นักชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ที่สำคัญของอินเดียได้แก่

ศรีรามากฤษณะ (Shri Ramakrishana) มีหลักการเน้นเรื่องความเชื่อทางศาสนาและพยายามนำเอาแนวความคิดของลัทธิฮินดู ซึ่งแตกแยกออกหลายแนวมาเชื่อมโยงกันใหม่ให้เป็นแนวความคิดใหม่ และต่อต้านลัทธิศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ฮินดู[๔]

---

๓ Stanley Wolpert *India* pp. 106–109

๔ Jawaharlal Nehru *The Discovery of India* pp. 337–338

วิเวกานันทะ (Vivekananda) มีชีวิตอยู่ระหว่างปลายศตวรรษที่ ๑๙ และต้นศตวรรษที่ ๒๐ เคยอยู่ในสหรัฐหลายปีมีความชื่นชมต่อระบอบประชาธิปไตยของอเมริกัน เขาได้โจมตีระบบสังคมของอินเดียที่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้อารยธรรมของอินเดียต้องเป็นอัมพาต เขายังได้ประณามระบบประเพณีที่โบราณและคร่ำครึของอินเดีย และเรียกร้องให้อังกฤษให้ความเสมอภาคและเสรีภาพแก่ชาวอินเดีย

ระพินทร์นาถฐากุระ (Rabindranath Tagore) เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อชาวอินเดียมาก เป็นผู้วางรากฐานแนวความคิดชาตินิยมของชาวอินเดีย และเผยแพร่เรื่องราวของอินเดียให้ชาวโลกได้ทราบและนำเรื่องราวของต่างชาติมาเผยแพร่ให้ชาวอินเดียได้ทราบ เพื่อที่จะได้ให้ชาวอินเดียมีหูตากว้างขวางรู้จักโลกภายนอกดีขึ้น หลักการของเขาเน้นในเรื่องปฏิรูปการศึกษา วัฒนธรรม การอนามัย และความเสมอภาค[๕]

กล่าวโดยสรุป ในศตวรรษที่ ๑๘ มีส่วนประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการที่ทำให้ชาวอินเดียรวมพลังชาตินิยมได้คือ

๑. การที่อังกฤษใช้กฎหมายปกครองอินเดียอย่างเข้มงวด และปกครองด้วยวิธีรวมกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง

๒. ระบบการคมนาคมที่เจริญก้าวหน้าทำให้ชาวอินเดียติดต่อถึงกันได้สะดวก

๓. ชาวอินเดียได้รับการศึกษาจากตะวันตก จึงเกิดความรู้สึกนึกคิดทางด้านเสรีนิยม และได้รับแนวความคิดจากนักปรัชญาชาวอังกฤษที่สำคัญ ๆ เช่น เอ็ดมันด์ เบอร์ก (Edmund Burke) และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ซึ่งแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อชาวอินเดีย

นอกจากนั้นชาวอินเดียยังได้รับการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิดทางด้านชาตินิยมจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีพวกบัณฑิตชนช่วยกันเขียนบทความสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้แก่ชาวอินเดีย ในปี ค.ศ ๑๘๗๘ อังกฤษออก พ.ร.บ. การพิมพ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวอินเดียได้รับเสรีภาพทางการเขียนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน[๖]

ทางฝ่ายอังกฤษได้ผ่อนปรนให้ชาวอินเดียมีสิทธิ์มีเสียงในการปกครองมากยิ่งขึ้น เช่นจัดตั้งสมาคมอินเดียอังกฤษแห่งเบงกอล (The British India Association of Bengal) สมาชิกได้แก่พวกคนร่ำรวย แต่มีอิทธิพลมากในทางราชการและมีอิทธิพลในการออก

---

๕ Ibid, pp. 339–340

๖ Sir Percival Griffiths *Modern India* pp. 61–65

กฎหมายเพื่อป้องกันสิทธิในทรัพย์สมบัติของคนมั่งมีเท่านั้น ในปี ๑๘๖๑ อังกฤษได้ขยายสิทธิสมาชิกสภานิติบัญญัติให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยอุปราชอังกฤษประจำอินเดียจะแต่งตั้งสมาชิกที่ไม่ใช่เป็นข้าราชการก็ได้ และสภามณฑลต่าง ๆ ก็มีลักษณะเป็นแบบอย่างเช่นเดียวกับสภากลาง ทำให้ชาวอินเดียมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น แคว้นต่าง ๆ ได้จัดตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยชาวอินเดียและชาวยุโรปทำหน้าที่ช่วยเหลือทางด้านการศึกษา การอนามัย ต่อมาอังกฤษก็ยอมให้มีการเลือกตั้งในระบบบริหารของเทศบาล

ชาวอินเดียได้ก่อตั้งกลุ่มผู้มีบทบาททางการเมือง เพื่อเรียกร้องเอกราชเรียกว่า คองเกรส* (India's National Congress) ประชุมกันครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม ๑๘๘๕ โดยมีผู้แทนมาจากแคว้นต่าง ๆ ทุกแคว้น การประชุมครั้งแรก ๆ ไม่ค่อยได้ผลเท่าใดนัก แต่ได้ประโยชน์ในแง่ที่ว่าผู้นำชาวอินเดียที่มาจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอแนะต่อรัฐบาลอังกฤษเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่อังกฤษไม่ค่อยสนใจนัก

ระหว่างปี ๑๘๘๕ ถึงปี ๑๙๐๕ คองเกรสได้เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเรื่องความยากจน เรียกร้องให้รัฐบาลรับชาวอินเดียเข้ารับราชการเพิ่มขึ้น การที่รัฐบาลจะออกกฎหมายต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวอินเดียโดยส่วนใหญ่ ให้รัฐบาลปรับปรุงและสร้างความเจริญในส่วนภูมิภาค ลดค่าใช้จ่ายทางทหารลงมา ลดการเก็บภาษีจากชาวอินเดีย จัดการขยายการศึกษาและฝึกชาวอินเดียทางด้านเทคโนโลยี ในระยะแรกอังกฤษคิดว่าพวกคองเกรสคงจะไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก แต่อังกฤษคาดการณ์ผิด เพราะพวกคองเกรสมีความเข้มแข็งมากขึ้นทุกทีและมีอิทธิพลอยู่ในหมู่ชาวอินเดีย[๗]

ในปี ๑๙๐๕ อังกฤษได้แบ่งแคว้นเบงกอลออกเป็น ๒ ส่วน เป็นแคว้นเบงกอลตะวันออก และแคว้นอัสสัมซึ่งเป็นแคว้นของชาวฮินดูกับมุสลิม ชาวอินเดียแสดงความไม่พอใจโดยกล่าวหาว่าเป็นแผนของอังกฤษที่จะต้องการแบ่งแยกอินเดีย เพื่อสะดวกในการปกครอง ชาวอินเดียทั่วประเทศต่างพากันประท้วงการกระทำของอังกฤษโดยวิธีบอยคอตสินค้าของอังกฤษและยังบอยคอตไม่ยอมเรียนในโรงเรียนของอังกฤษอีกด้วย เป็นผลทำให้

---

* ในเวลาต่อมาคองเกรสได้กลายเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็งที่สุดของอินเดียในการต่อสู้เพื่อเอกราช และยังเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากจนถึงทุกวันนี้

๗ Stanley Wolpert *India* pp. 110–113

ชาวอินเดียต้องหาที่เรียนกันใหม่ จึงแก้ปัญหาโดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยซึ่งดำเนินการโดยชาวอินเดียเองเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นไปชาวอินเดียพยายามจัดการศึกษาด้วยตนเองเพิ่มขึ้น

ในปี ๑๙๐๖ คองเกรสได้เรียกร้องให้อังกฤษมอบเอกราชแก่อินเดียเป็นครั้งแรก แต่ในคองเกรสแตกแยกกันเอง ผู้นำบางคนต้องการให้ต่อสู้เพื่อเอกราชด้วยวิธีรุนแรง แต่บางคนต้องการใช้วิธีปฏิรูป ผู้นำคนสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่โคขะเล (Gokhale) นโยบายของโคขะเลต้องการที่จะขยายการศึกษาออกไปให้กว้างขวาง และให้ชาวอินเดียมีส่วนรับผิดชอบในกิจการของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นการเตรียมตัวให้ชาวอินเดียได้เข้ารับหน้าที่แทนอังกฤษหลังจากที่อังกฤษได้มอบเอกราชให้แก่อินเดียแล้ว ส่วนพวกหัวรุนแรงซึ่งมีติลัค (Tilak) เป็นผู้นำ ต้องการที่จะปฏิวัติและสนับสนุนให้ใช้วิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่เพื่อความพยายามที่จะขับไล่อังกฤษออกไปจากอินเดีย[๙]

มุสลิมกับลัทธิชาตินิยมในอินเดีย

ในระยะแรกพวกมุสลิมอินเดียไม่ค่อยจะมีความรู้สึกชาตินิยมเท่าใดนัก ส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ ในปี ๑๙๐๖ ชาวอินเดียมุสลิมจึงได้จัดตั้งสันนิบาตมุสลิม (Moslem League) โดยรัฐบาลอังกฤษเป็นผู้ให้การสนับสนุน แต่จุดประสงค์ในการก่อตั้งสันนิบาตก็เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาวมุสลิมและเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่ออังกฤษ

ชาวมุสลิมอินเดียเริ่มมีความนึกคิดทางด้านชาตินิยมประมาณปี ๑๙๑๒ ทั้งนี้เนื่องมาจากได้เห็นพวกตุรกีหนุ่มรวมหัวกันต่อต้านตะวันตก ในเมื่ออิตาลีโจมตีตุรกีในทริโปลีเมื่อปี ๑๙๑๑ ทำให้ชาวมุสลิมในอินเดียแสดงความเห็นอกเห็นใจตุรกีซึ่งนับถืออิสลามด้วยกัน และแสดงความชิงชังพวกตะวันตก อังกฤษพยายามเอาใจพวกมุสลิมเพื่อจะไม่ให้พวกมุสลิมไปรวมกำลังกับพวกฮินดูเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ แม้กระทั่งทางด้านการศึกษาอังกฤษก็พยายามแยกไม่ให้มุสลิมกับฮินดูมาเรียนปนกันในวิทยาลัยแห่งเดียวกัน อังกฤษพยายามส่งเสริมพวกขุนนาง นายทุนและชนชั้นศักดินาชาวมุสลิมเป็นพิเศษ ดังนั้นชนกลุ่มนี้จึงไม่คิดที่จะดิ้นรนเป็นเอกราชจากอังกฤษ แต่กลุ่มมุสลิมที่มีความเคลื่อนไหวทางด้านชาตินิยม

---

๙ *loc. cit.*

ได้แก่พวกชนชั้นกลางและพวกบัณฑาชนที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษ ผู้นำที่สำคัญของกลุ่มนี้ เช่น เซอร์ มุฮัมมัด อิกบาล (Sir Muhammad Iqbal) เป็นนักประพันธ์ใช้วิธีเขียนบทความในหนังสือพิมพ์ปลุกใจชาวมุสลิมให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม แต่ชาวมุสลิมก็เกิดแตกแยกกันเองไม่สามารถรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้อย่างมั่นคง[๙]

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ชาวมุสลิมไม่พอใจอังกฤษมากขึ้นทุกที ในที่สุดชาวมุสลิมจำนวนมากได้ไปร่วมกับคองเกรสเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวมุสลิมไม่พอใจอังกฤษมากก็เนื่องมาจากอังกฤษให้คำมั่นต่อชาวมุสลิมในอินเดียว่า ถ้าชาวมุสลิมสนับสนุนอังกฤษในการทำสงครามโลกครั้งที่ ๑ อังกฤษจะสนับสนุนพระเจ้าชลีฟา ผู้ซึ่งชาวมุสลิมในอินเดียเคารพนับถือมากเป็นกษัตริย์ของตุรกี ครั้นสงครามโลกสงบอังกฤษก็มิได้รักษาคำสัญญาของตนจึงทำให้ชาวมุสลิมไม่พอใจมาก[๑๐] อีกประการหนึ่งก็เนื่องมาจากว่าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ตุรกีทำสงครามกับอังกฤษ พวกมุสลิมอินเดียที่นิยมตุรกีจึงตั้งตัวเป็นศัตรูต่ออังกฤษไปด้วย พวกชนชั้นกลางมุสลิมได้หันไปร่วมมือกับคองเกรสเพื่อต่อต้านอังกฤษ นอกจากนั้นสันนิบาตซึ่งเคยมีความคิดอย่างรุนแรงที่จะแยกตนออกจากอินเดียได้เริ่มหันมาปรองดองกับคองเกรส

บทบาทของคองเกรสในการเรียกร้องเอกราช

ก่อนที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ อังกฤษได้ยินยอมให้ชาวอินเดียมีสิทธิ์มีเสียงในการปกครองมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในปี ๑๙๐๙ อังกฤษได้ออก พ.ร.บ. Morley—Minto Reform ประกาศยกเลิกระบบการแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งแคว้นของอินเดีย และเปลี่ยนเป็นใช้ระบบเลือกตั้งแทน ในปี ๑๙๑๐ ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาทั่วอินเดีย ผู้แทนอินเดีย ๑๓๕ คนมีที่นั่งในสภาและเป็นผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามชาวอินเดียก็ยังไม่พอใจนโยบายของอังกฤษที่ยังไม่ให้เอกราชแก่อินเดียอย่างสมบูรณ์

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ชาวอินเดียได้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลืออังกฤษในการเข้าร่วมสงคราม อังกฤษได้เกณฑ์ทหารอินเดียถึง ๑ ล้านคนส่งไปยังแนวหน้า

---

๙ Jawaharlal Nehru, *op. cit.* pp. 350-358

๑๐ สวามี สัตยานันทบุรี *มหาตมะคานธี* หน้า ๑๖๔—๑๖๘

การที่ชาวอินเดียสนับสนุนอังกฤษในการทำสงครามก็เพราะหวังว่า ถ้าสงครามโลกสงบแล้ว อังกฤษคงจะให้อินเดียได้รับเอกราช แต่แล้วชาวอินเดียก็ต้องผิดหวังเพราะสงครามโลกสงบแล้วอังกฤษก็ยังมิให้เอกราชแก่อินเดีย ชาวอินเดียยิ่งแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวตะวันตกมากยิ่งขึ้นเมื่อได้ทราบว่าแคนาดา แอฟริกาใต้ และออสเตรเลียแสดงอาการรังเกียจผิวโดยการออกกฎหมายต่อต้านชาวอินเดียที่อพยพไปทำมาหากินในประเทศดังกล่าว

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ชาวอินเดียได้รับความอดยากเพิ่มขึ้น และต้องเสียชีวิตด้วยโรคระบาดจำนวนมากมาย เช่นในปี ๑๙๑๘ เกิดไข้หวัดใหญ่ระบาดในอินเดียอย่างหนักทำให้ประชาชนล้มตายถึง ๕ ล้านคน ความไม่พอใจอังกฤษจึงทำให้ชาวอินเดียมีการร่วมชุมนุมประท้วงรัฐบาลบ่อย ๆ ในที่สุดก็เกิดการนองเลือดขึ้นจนได้ ในเดือนเมษายน ๑๙๑๙ ฝูงชนได้ไปร่วมชุมนุมกันที่สวนแห่งหนึ่งในอัมริทสาร์ (Amritar) ทางการอังกฤษได้ประกาศห้ามชุมนุม แต่ประชาชนไม่เชื่อฟัง ทหารอังกฤษจึงเปิดฉากระดมยิงประชาชนผู้ปราศจากอาวุธทำให้ประชาชนล้มตายถึง ๔๐๐ คน และบาดเจ็บถึง ๑,๒๐๐ คน

เหตุการณ์นองเลือดครั้งนี้ทำให้อังกฤษต้องเพลาการปฏิบัติต่อชาวอินเดียโดยลดความรุนแรงลงและยอมผ่อนปรนให้สิทธิเสรีภาพแก่ชาวอินเดียมากขึ้น แต่ประชาชนยิ่งเพิ่มความรู้สึกที่จะต่อต้านอังกฤษมากขึ้น ในปี ๑๙๒๖ การจลาจลวุ่นวาย และการสไตร์ค์ต่ออังกฤษยิ่งเพิ่มความรุนแรงขึ้น ในระยะนั้นพรรคคอมมิวนิสต์เริ่มมีอิทธิพลในหมู่กรรมกร ในปี ๑๙๒๙ อังกฤษแสดงท่าทีประนีประนอมกับชาวอินเดียโดยเสนอให้ผู้แทนอินเดียไปร่วมประชุมกับรัฐบาลอังกฤษที่ลอนดอน เพื่อพิจารณาให้เอกราชแก่อินเดีย แต่ชาวอินเดียรู้ว่าอังกฤษยังไม่มีความตั้งใจจริงที่จะให้เอกราชแก่อินเดียจึงไม่สนใจต่อการประชุม คองเกรสได้เรียกร้องให้ชาวอินเดียต่อต้านอังกฤษโดยฝ่าฝืนกฎหมายพร้อม ๆ กัน และไม่ยอมจ่ายภาษีให้อังกฤษ

ระยะนี้ชาวอินเดียได้มีผู้นำคนใหม่ซึ่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงที่สุดในการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย ท่านผู้นี้คือมหาตมะคานธี ในปี ๑๙๓๑ คานธีได้เป็นผู้แทนอินเดียไปร่วมประชุมโต๊ะกลมกับรัฐบาลอังกฤษที่ลอนดอนเพื่อเจรจาแผนการร่างรัฐธรรมนูญสำหรับอินเดีย แต่การเจรจาประสบความล้มเหลว เพราะอังกฤษต้องการให้มีการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตผู้มี

สิทธิ์เลือกตั้ง คานธีประณามว่าเป็นแผนการของอังกฤษที่ต้องการจะแบ่งแยกอินเดียให้ชาวอินเดียเกิดแตกแยกกัน อังกฤษจะได้ปกครองอย่างสะดวก[๑๑]

บทบาทของคานธีในการต่อสู้เพื่อเอกราช

มหาตมะคานธีได้ใช้ชีวิตในการเป็นแพทย์อยู่ที่แอฟริกาใต้ถึง ๒๑ ปี (๑๘๙๓–๑๙๑๔) ตลอดเวลาที่ท่านอยู่ในแอฟริกาใต้ ท่านได้แสดงให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจคนยาก จนและต่อสู้ เพื่อสิทธิของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในแอฟริกาใต้โดยวิธีการที่เรียกว่า "สัตยาเคราะห์" (Satyagraha) คือการต่อต้านแบบสงบ ปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จด้วยดี เมื่อท่านกลับไปอินเดียท่านมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียด้วยวิธีการสัตยาเคราะห์อย่างที่ท่านทำได้ผลในแอฟริกามาแล้ว ในระยะแรกคานธีดำเนินนโยบายประนีประนอมกับอังกฤษ เช่นสนับสนุนให้ชาวอินเดียเป็นทหารไปช่วยอังกฤษทำสงคราม[๑๒] ตอนหลังเห็นว่าอังกฤษไม่มีความตั้งใจจริงที่จะให้เอกราชแก่อินเดีย คานธีจึงไม่เชื่อถือคำมั่นสัญญาของอังกฤษต่อไป

การต่อสู้ที่นับว่าเด่นเป็นครั้งแรกของคานธีก็คือการต่อต้าน พ.ร.บ. Rowlatt Act ของอังกฤษ ซึ่งตราขึ้นเพื่อใช้สำหรับปราบปรามผู้รักชาติชาวอินเดีย กฎหมายฉบับนี้ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอินเดีย อาทิให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการจับกุมคุมขังประชาชนและนำขึ้นพิจารณาคดีโดยไม่ต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่เคยใช้กันอยู่ เมื่ออังกฤษประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ ประชาชนอินเดียต่างพากันคัดค้านทั่วประเทศ คานธีเป็นตัวตั้งตัวตีในการคัดค้าน โดยประกาศชักชวนให้ประชาชนต่อสู้แบบสัตยาเคราะห์ เช่นใช้วิธีนัดหยุดงานพร้อม ๆ กัน ทำให้การเจรจาขนส่งหยุดชะงักหมด การร่วมชุมนุมอภิปรายโจมตีอังกฤษ สวดมนต์อ้อนวอนในเทวสถาน เดินขบวน ไม่ให้ความร่วมมือกับอังกฤษ ฯลฯ ทำให้อังกฤษรู้สึกหนักใจมาก

เนื่องจากชาวอินเดียยังมีความเจ็บใจอังกฤษซึ่งมีส่วนทำให้อุตสาหกรรมทอผ้าแบบพื้นเมืองของอินเดียต้องพังทลายลง เพราะอังกฤษส่งสินค้าผ้ามาตีตลาดในอินเดีย คานธีจึงวางแผนแก้เผ็ดอังกฤษโดยชักชวนให้ชาวอินเดียทั้งหมดเลิกใช้สินค้าผ้าที่ทอจากอังกฤษ

---

๑๑ Stanley Wolpert, *op. cit*, pp. 136–137

๑๒ B.N. Pandey *The Break-up of British India* pp. 91–92

และให้ชาวอินเดียทอผ้าใช้เองด้วยเครื่องมือแบบเก่า ปรากฏว่าประชาชนต่างพากันเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคานธีอย่างพร้อมเพรียงกัน ผลก็คือโรงงานทอผ้าหลายโรงในอังกฤษต้องเลิกล้มกิจการเพราะขายสินค้าไม่ออก สร้างความกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจอย่างมาก

ในเดือนธันวาคม ๑๙๒๑ รัฐบาลอังกฤษประกาศว่า Prince of Wales จะเสด็จเยี่ยมอินเดีย คานธีจึงประกาศเชิญชวนให้ประชาชนบอยคอตการเสด็จครั้งนี้ อังกฤษรู้สึกขุ่นเคืองมากจึงประกาศกฎอัยการศึก และลงมือจับกุมผู้ที่บอยคอตเป็นการใหญ่ คานธีรู้ตัวดีว่าวันหนึ่งท่านจะต้องถูกจับ แต่ท่านก็พร้อมจะให้จับกุมอยู่เสมอ ดังนั้นท่านจึงสั่งสอนประชาชนมิให้ก่อเหตุวุ่นวายแม้ว่าท่านจะถูกจับ และให้ยึดมั่นในหลักอหิงสา ในเดือนมีนาคม ๑๙๒๒ คานธีถูกจับและถูกส่งฟ้องศาลฐานเป็นผู้ต่อต้านรัฐบาล คานธีถูกศาลตัดสินจำคุก ๖ ปี แต่ท่านติดคุกจริง ๆ เพียง ๒ ปีเท่านั้น เมื่อออกจากคุกท่านก็ตั้งต้นต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียต่อไปใหม่

ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียก็คือชาวอินเดียแตกแยกกันเองด้วยเรื่องศาสนาระหว่างฮินดูกับมุสลิม คานธีรู้สึกไม่พอใจเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงประกาศอดอาหารเป็นเวลา ๑๒ วันเพื่อประท้วง การประท้วงของท่านได้ผลทำให้ชาวฮินดูกับมุสลิมปรองดองกันได้อีกครั้งหนึ่ง คานธีได้ออกท่องเที่ยวสั่งสอนประชาชนทั่วอินเดียให้ประชาชนตั้งมั่นอยู่ในหลักอหิงสา เลิกการทะเลาะวิวาทกันเอง เลิกใช้สินค้าต่างประเทศและเลิกดื่มเครื่องดองของเมา

เมื่อการต่อรองระหว่างคานธีกับรัฐบาลอังกฤษไร้ผล คานธีจึงเริ่มใช้วิธีการต่อสู้แบบใหม่ คือ วิธีการขัดขืนกฎหมายโดยมหาชนทั่วไปซึ่งเรียกว่า "สงครามอิสรภาพ" (War of Independence) โดยเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน ๑๙๓๐ กฎหมายฉบับแรกที่คานธีประกาศขัดขืนก็คือกฎหมายเกลือ เพราะกฎหมายฉบับนี้บีบบังคับชาวอินเดียมาก กล่าวคือประชาชนไม่มีสิทธิที่จะนำเอาน้ำทะเลมาทำเป็นเกลือ แม้กระทั่งอยู่ใกล้ทะเลก็ตาม ผู้ที่จะผลิตเกลือได้ก็คือรัฐบาลเท่านั้น แล้วนำมาขายให้แก่ประชาชนแพงกว่าการลงทุนสองเท่า จึงเท่ากับประชาชนผู้กินเกลือต้องเสียภาษีในราคาสูง

ในเดือนเมษายน คานธีได้เริ่มต่อต้านกฎหมายนี้โดยการนำประชาชนจำนวนมากมายมุ่งหน้าเดินทางไปยังสถานที่ที่จะผลิตเกลือซึ่งมีระยะการเดินทางถึง ๑๐๐ ไมล์เศษ และ

ทำพิธีเก็บเกลือด้วยตนเอง จากนั้นชาวอินเดียทั่วประเทศก็ลงมือผลิตเกลือกันโดยไม่หวั่นเกรงต่อกฎหมาย อังกฤษลงมือจับกุมผู้ฝ่าฝืนกฎหมายนับหมื่น ๆ คนจนไม่มีที่คุมขังในที่สุดก็ต้องปล่อยตัวไป อังกฤษหันมาใช้วิธีเข้มงวดในการออกหนังสือพิมพ์และควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างกวดขัน

ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๓๐ คานธีถูกจับอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ประชาชนต่างมีปฏิกิริยาคัดค้านทั่วประเทศ บางแห่งประชาชนได้ปะทะกับเจ้าหน้าที่ถึงบาดเจ็บล้มตายไปหลายคน ผู้นำชาวอินเดียที่สำคัญอีกคนหนึ่งคือเนห์รูได้ประกาศต่อสู้กับอังกฤษต่อไปโดยวิธีการไม่ยอมเสียภาษี การบอยคอตธนาคาร บริษัทประกันชีวิต บริษัทเดินเรือ และบริษัทอื่น ๆ ที่อังกฤษเป็นเจ้าของ

ต่อมาคานธีได้อิสรภาพและได้เจรจาด้วยสันติวิธีกับผู้สำเร็จราชการอังกฤษประจำอินเดียหลายครั้ง จนได้รับความสำเร็จด้วยดี อังกฤษลดความเข้มงวดลงและยกเลิกกฎหมายบางอย่างที่ไม่เป็นธรรมเช่น กฎหมายเกลือเป็นต้น ขณะที่คานธีต่อสู้กับอังกฤษด้วยวิธีการสงบนั้น ยังมีชาวอินเดียบางกลุ่มนิยมใช้วิธีการรุนแรง เช่นพวกสมาคมลับเยาวชนมักใช้วิธีลอบฆ่าบุคคลสำคัญ ๆ ของอังกฤษ เมื่อถูกจับได้ก็ถูกลงโทษถึงประหารชีวิต

ในปี ๑๙๓๗ อังกฤษได้ยอมให้อินเดียเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนได้กว้างขวางขึ้น ผลของการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคคองเกรสได้ชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น ส่วนสมาชิกสันนิบาตมุสลิมได้รับเลือกเข้าไปนั่งในสภาไม่ถึง ๕% คองเกรสจึงจัดตั้งรัฐบาลโดยไม่ยอมรับสันนิบาตมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ทำให้พวกมุสลิมไม่พอใจคองเกรสซึ่งเป็นพวกฮินดู หลังปี ๑๙๓๗ สันนิบาตมุสลิมเข้มแข็งมากขึ้นภายใต้การนำของ มุฮัมมัด อาลี จินนาห์ (Muhammad Ali Jinnah) ซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญของเนห์รูและพรรคคองเกรส จินนาห์ เริ่มต่อต้านพวกฮินดู เนื่องจากพวกฮินดูจัดตั้งรัฐบาลและบริหารงานแบบชาตินิยมมากเกินไป มุ่งที่จะให้ผลประโยชน์แก่พวกฮินดูและไม่ให้ความเสมอภาคแก่ชาวมุสลิม รอยร้าวระหว่างฮินดูกับมุสลิมรุนแรงขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๓๙ เมื่อจินนาห์ประกาศว่า ปัญหาฮินดูมุสลิมจะแก้ไขได้ก็โดยการแยกออกเป็น ๒ ประเทศ เขากล่าวว่าถ้าให้พวกฮินดูบริหารประเทศต่อไปก็อาจจะนำไปสู่สงครามกลางเมืองในอินเดีย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ อังกฤษได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ชาวอินเดียว่าจะให้เอกราชอย่างสมบูรณ์แก่ชาวอินเดียภายหลังสงครามสงบแล้ว และขอให้ชาวอินเดียช่วยเหลือ

อังกฤษในการทำสงคราม พรรคคองเกรสสนับสนุนอังกฤษในการสู้รบกับฝ่ายอักษะ อังกฤษได้เกณฑ์ชาวอินเดียไปเป็นทหารถึง ๒ ล้านคน และเป็นหนี้อินเดียถึง ๔ พันล้านดอลลาร์ ชาวอินเดียส่วนใหญ่อยู่ในความสงบ แต่ก็มีอยู่บางกลุ่มที่เห็นว่าควรจะฉวยโอกาสทำสงครามใต้ดินกับอังกฤษเพื่อกู้เอกราชโดยขอความร่วมมือจากญี่ปุ่น บุคคลสำคัญของกลุ่มนี้ได้แก่ *จันทรโภส* เขาได้หนีไปร่วมมือกับญี่ปุ่นที่สิงคโปร์ซึ่งขณะนั้นสิงคโปร์ตกอยู่ใต้การยึดครองของญี่ปุ่นแล้วจันทรโภสได้รวบรวมเชลยศึกอินเดียที่ญี่ปุ่นจับได้จัดตั้งกองทัพแห่งชาติอินเดีย (Indian National Army) เพื่อสู้รบกับอังกฤษและประกาศจัดตั้งรัฐบาลอินเดียเสรีขึ้นโดยมีตัวเขาเป็นนายกรัฐมนตรี กองทัพจันทรโภสภายใต้การสนับสนุนของญี่ปุ่นสามารถยึดมณีปุระได้ แต่พอถึงปี ๑๙๔๕ ญี่ปุ่นประสบความล้มเหลวที่จะยึดอินเดียและกลับเป็นฝ่ายถอย กองทัพของจันทรโภสจึงต้องยอมแพ้แก่สัมพันธมิตรในพม่าเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๕ ส่วนจันทรโภสได้หลบหนีออกจากพม่าไปยังเกาะฟอร์โมซา แต่เขาโชคร้ายเครื่องบินที่โดยสารตกเสียชีวิตในขณะที่ร่อนลง

อินเดียได้เอกราช

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบแล้ว ในปี ๑๙๔๕ พรรคกรรมกรอังกฤษของนาย *คลีเมนต์ แอตลี* (Clement Attlee) เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล นโยบายของพรรคนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาอาณานิคมอยู่แล้ว ดังนั้นการเจรจาเพื่อให้เอกราชแก่อินเดียจึงง่ายเข้า ในปี ๑๙๔๕ มีการเลือกตั้งทั่วไปในอินเดีย การเลือกตั้งครั้งนี้สันนิบาตมุสลิมเข้มแข็งกว่าแต่ก่อนมาก สมาชิกของพรรคจึงได้รับเลือกตั้งจากชาวมุสลิมอย่างท่วมท้น ฤดูใบไม้ผลิปี ๑๙๔๖ นายกรัฐมนตรีแอตลีแห่งอังกฤษได้ส่งรัฐมนตรี ๓ นายไปยังอินเดีย เพื่อพิจารณาการให้เอกราชแก่ชาวอินเดีย รวมทั้งการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น อังกฤษได้เสนอแผนการต่อพรรคคองเกรสและสันนิบาตมุสลิมให้มีการรวมอินเดียแบบสหพันธรัฐและจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น แต่ทั้งสองฝ่ายก็ไม่สามารถตกลงกันได้เกี่ยวกับการรวมอินเดียให้เป็นประเทศเดียวกันหรือจะแยกออกจากกัน ในที่สุดผู้แทนอังกฤษก็เสนอให้แยกอินเดียออกเป็น ๓ ส่วน สองส่วนเป็นของปากีสถาน และอีกส่วนหนึ่งคืออินเดีย แคว้นไหนจะไปรวมกับปากีสถานหรืออินเดียก็ได้ จินนาห์ยอมรับข้อเสนอนี้ แต่เนห์รูลังเลใจ ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๖ เนห์รูได้แจ้งว่าคองเกรสไม่สามารถยอมรับข้อเสนอของอังกฤษในเรื่องการ

แบ่งแยกอินเดียได้ จินนาห์มีปฏิกิริยาโต้ตอบทันทีโดยถอนตัวออกจากที่ประชุมและเรียกร้องให้ชาวมุสลิมใช้วิธีการต่อสู้อย่างรุนแรง ผลปรากฏว่าเกิดการต่อสู้ระหว่างชาวฮินดูกับมุสลิมด้วยกันครั้งใหญ่ในเมืองกัลกัตตา ในช่วงระยะเวลาเพียง ๓ วัน มีผู้ถูกฆ่าตายถึง ๖,๐๐๐ คน อินเดียกำลังตกอยู่ในยุคมืด

รัฐบาลอังกฤษได้ส่ง *ลอร์ดหลุยส์เม้าแบตเตน* ซึ่งเป็นอุปราชคนสุดท้ายประจำอินเดียเดินทางไปอินเดียเพื่อหาทางเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างฮินดูกับมุสลิม ในที่สุดบัญหาเรื่องอินเดียทั้งหมดก็ยุติลงชั่วคราวในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๑๙๔๗ อังกฤษได้ให้เอกราชอย่างสมบูรณ์แก่อินเดีย แต่อินเดียถูกแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือส่วนตะวันตกเฉียงเหนือประกอบด้วยแคว้นปัญจาบ ซิน (Sind) และ British Baluchistan เราเรียกดินแดนส่วนนี้ว่าปากีสถานตะวันตก ส่วนที่ ๒ คือดินแดนทางตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยครึ่งหนึ่งของแคว้นเบงกอลตะวันออก เราเรียกดินแดนนี้ว่า "ปากีสถานตะวันออก" สองส่วนนี้รวมกันเป็น "ปากีสถาน" และส่วนที่เหลือคือประเทศ "อินเดีย"[๑๓]

บัญหาระหว่างอินเดีย-ปากีสถาน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ระหว่างที่อินเดียกำลังต่อสู้เพื่อเอกราชอยู่นั้น ชาวอินเดียยังทะเลาะกันเองระหว่างชาวฮินดูกับมุสลิม ฝ่ายมุสลิมกล่าวหาว่าพวกฮินดูไม่ให้ความเสมอภาคแก่ชาวมุสลิม การทะเลาะวิวาทได้เพิ่มความรุนแรงขึ้นในปี ๑๙๓๗ ในเมื่อจินนาห์ผู้นำมุสลิมประกาศขอแยกชาวมุสลิมออกไปตั้งประเทศใหม่ ตอนแรกพรรคคองเกรสพยายามคัดค้านอย่างเต็มที่ แต่แล้วในที่สุดก็ต้องยอม เพราะถ้าไม่ยอมก็หมายถึงการนองเลือดระหว่างชาวอินเดียด้วยกัน ครั้นทั้งสองประเทศได้รับเอกราชแล้วก็ยังมีบัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะบัญหาบางแคว้นจะไปรวมกับใครดีระหว่างปากีสถานกับอินเดีย

สมัยที่อังกฤษปกครองอินเดีย อังกฤษยินยอมให้แคว้นบางแคว้นซึ่งมีเจ้าผู้ครองนครมีอิสระในการปกครองตนเอง ครั้นอินเดียได้เอกราชแคว้นเหล่านี้ไม่เต็มใจที่จะไปอยู่ใต้การปกครองของรัฐบาลอินเดียหรือปากีสถาน เพราะต้องการปกครองตนเองอย่างมีอิสระเหมือนเดิม รัฐบาลอินเดียไม่ยินยอมแต่ก็ผ่อนปรนให้คือให้มีอิสระในการปกครองตนเอง

---

๑๓ Stanley Wolpert, *op. cit.* pp. 136–139

แต่รัฐบาลอินเดียขอเข้าควบคุมกิจการทางทหาร กิจการภายในและการคมนาคม แคว้นบางแคว้นยินยอมอยู่ใต้อำนาจรัฐบาลอินเดีย แต่บางแคว้นก็ไม่ยินยอม รัฐบาลอินเดียถึงกับต้องส่งกองทัพไปปราบ

เหตุการณ์ถึงขั้นร้ายแรงในเดือนตุลาคม ๑๙๔๗ เนื่องมาจากแคว้นจูนากัดห์ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นฮินดูต้องการจะไปรวมกับอินเดียแต่เจ้าผู้ครองนคร (มหาราชา) ซึ่งถืออิสลามไม่ยอมไปรวมกับอินเดียแต่ต้องการจะไปรวมกับปากีสถาน อินเดียส่งทหารหมายจะเข้าไปยึดแคว้นนี้ด้วยกำลัง ปากีสถานจึงส่งทหารเข้าไปบ้างแต่ยังไม่ทันลงมือปะทะกัน ทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันได้ โดยให้พลเมืองแคว้นนี้ออกเสียงประชามติว่าจะสมัครใจไปรวมกับฝ่ายไหนผลของการลงมติปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการจะไปรวมกับอินเดีย เรื่องก็ยุติลงได้โดยโอนไปขึ้นกับอินเดียในปี ๑๙๔๘

อีกแคว้นหนึ่งชื่อว่าแคว้น ไฮเดอราบัด (Hyderabad) พลเมืองแคว้นนี้เป็นชาวฮินดู ๘๐% แต่เจ้าผู้ครองนครเป็นมุสลิม ตามหลักการแล้วแคว้นนี้ควรจะไปรวมกับอินเดียแต่เจ้าผู้ครองนครไม่ยอมพร้อมทั้งประกาศเป็นประเทศเอกราชและตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ปากีสถานประกาศสนับสนุนการกระทำของเจ้าผู้ครองนครอย่างเต็มที่ อินเดียไม่รอช้ารีบส่งทหารเข้ายึดแคว้นนี้ได้สำเร็จประกาศรวมกับประเทศอินเดีย รัฐบาลปากีสถานได้ประท้วงกรณีอินเดียบุกแคว้นไฮเดอราบัดไปยังสหประชาชาติ แต่สหประชาชาติก็ไม่สามารถที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาได้

ปัญหาแคชเมียร์ พลเมืองแคว้นแคชเมียร์จำนวน ๗๗% เป็นชาวมุสลิม แต่เจ้าผู้ครองนครเป็นชาวฮินดู แคว้นนี้มีอาณาเขตติดต่อทั้งอินเดียและปากีสถาน เป็นแคว้นที่มีธรรมชาติงดงาม มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เพราะในสมัยโบราณ ศัตรูที่ยกทัพมารุกรานอินเดียมักจะเข้ามาทางด้านแคว้นแคชเมียร์

ถ้าพิจารณาในแง่ลักษณะภูมิศาสตร์ ศาสนา เศรษฐกิจแล้วแคชเมียร์น่าจะไปรวมกับปากีสถาน แต่เจ้าผู้ครองนครอยากไปรวมกับอินเดีย ขณะที่ผู้แทนอินเดีย ปากีสถาน เจ้าผู้ครองนคร และลอร์ดหลุยส์เม้าแบตเตนกำลังเจรจาปรองดองอยู่นั้นได้เกิดเหตุร้ายแรงขึ้นในขณะที่ชาวมุสลิมในแคว้นแคชเมียร์กำลังเดินขบวนเรียกร้องให้ไปรวมกับปากีสถานอยู่นั้น ได้ถูกกองทหารฮินดูระดมยิงประชาชนทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก เหตุการณ์ได้ทวี

ความรุนแรงยิ่งขึ้นในเมื่อชาวเขาอิสลาม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากปากีสถานได้เข้าช่วยพวกของตนโดยยกทหารเข้าฆ่าฟันพวกฮินดูล้มตายมากมาย เจ้าผู้ครองนครจึงตัดสินใจขอเข้ารวมกับอินเดียและขอร้องให้อินเดียส่งทหารมาช่วย กองทัพอินเดียบุกเข้าแคว้นแคชเมียร์โจมตีพวกชาวเขาถอยกลับไป ปากีสถานไม่สามารถนิ่งดูดายได้ จึงส่งกองทัพเข้าสู้รบกับกองทหารอินเดียระหว่างปี ๑๙๔๘–๑๙๔๙ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้นำเรื่องกรณีพิพาทแคชเมียร์เข้าที่ประชุมสหประชาชาติ[๑๔]

ในเดือนเมษายน ๑๙๔๘ สหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเดินทางไปดูสถานการณ์ในแคชเมียร์เพื่อหาลู่ทางที่จะให้ชาวแคชเมียร์ได้ออกเสียงประชามติว่าจะไปรวมกับฝ่ายไหน ในขณะที่อินเดียกับปากีสถานกำลังเจรจากันอยู่นั้นทั้งสองฝ่ายต่างก็ทำสงครามพร้อม ๆ กันไปด้วย ปากีสถานส่งทหารเข้าไปรบในแคชเมียร์ถึง ๓ กองพลโดยอ้างว่ารบเพื่อป้องกันตนเองเพราะทหารอินเดียบุกรุกเขตแดนปากีสถาน ส่วนอินเดียก็กล่าวหาว่าปากีสถานบุกรุกแคชเมียร์ สหประชาชาติตำหนิปากีสถานในฐานะผู้รุกราน ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๘ ทั้งสองฝ่ายก็สามารถบรรลุถึงข้อตกลงกันได้ ๒ ข้อคือ (๑) ทั้งสองฝ่ายจะถอนทหารออกจากแคชเมียร์ (๒) จะจัดให้มีการออกเสียงประชามติให้ประชาชนตัดสินว่าจะไปรวมกับฝ่ายใด ในเดือนมกราคม ๑๙๔๙ ทั้งสองฝ่ายก็สามารถหยุดยิงกันได้โดยมีเส้น..บ่งแนวหยุดยิง และมีผู้แทนสหประชาชาติเป็นผู้สังเกตการณ์ แต่ก็ไม่สามารถหยุดยิงได้โดยเด็ดขาด ต่างฝ่ายต่างกล่าวหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งละเมิดการหยุดยิง ลงท้ายต่างฝ่ายก็ไม่ยอมถอนทหารออกจากแคชเมียร์ตามที่ตกลงกันไว้ อินเดียเรียกร้องให้ปากีสถานถอนทหารออกก่อนแล้วอินเดียจึงจะถอนตาม แต่ปากีสถานเรียกร้องให้อินเดียถอนทหารพร้อม ๆ กับปากีสถาน อินเดียไม่ยอม คณะกรรมการของสหประชาชาติที่เดินทางไปดูสถานการณ์ในแคชเมียร์เสนอให้ประชาชนออกเสียงประชามติ ปากีสถานยอมรับข้อตกลงแต่อินเดียไม่ยอมอีก[๑๕]

ในระหว่างปี ๑๙๕๐–๑๙๕๓ สหประชาชาติได้แต่งตั้งอนุกรรมการชุดใหม่เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหาระหว่างอินเดียกับปากีสถาน แต่ไม่ได้รับความสำเร็จ สหประชาชาติหมดหนทางที่จะทำให้สองฝ่ายประนีประนอมกันได้ ในที่สุดจึงปล่อยให้เป็นหน้าที่ของผู้นำสองประเทศเจรจาตกลงกันเองระหว่างปี ๑๙๕๓–๑๙๕๖ แต่ประสบความล้มเหลวเหมือนเดิม

---

๑๔ Michael Edwardes *The Last Year of British India* pp. 213–215

๑๕ Damodar P. Singhal *Pakistan* pp. 137–141

ในปี ๑๙๕๓ ปากีสถานสมัครเข้าเป็นสมาชิกกติกามะนิลา (Manila Pact) (ต่อมาหลังได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นองค์การ ส.ป.อ.) จุดประสงค์ของปากีสถานก็เพื่อที่จะได้อาวุธจากสหรัฐ สำหรับใช้ทำสงครามกับอินเดียและเพื่อใช้ ส.ป.อ. เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองปากีสถานให้ปลอดภัยจากอินเดีย ดังนั้นการสมัครเข้าเป็นสมาชิก ส.ป.อ. ของปากีสถานจึงมิได้มีจุดประสงค์ที่จะต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ต้องการจะต่อต้านอินเดียมากกว่า ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ขององค์การ ส.ป.อ.

เมื่อปากีสถานเป็นสมาชิกของ ส.ป.อ. อินเดียก็มิได้เกรงกลัวแต่อย่างใด อินเดียใช้วิธีการใหม่คือ จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในแคชเมียร์ในปี ๑๙๕๔ ปากีสถานคัดค้านอย่างรุนแรงแต่อินเดียไม่สนใจ อินเดียใช้วิธีทางการทูตในการหาเสียงสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ ทำให้อินเดียประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ทั้งนี้เนื่องจากอินเดียประกาศตัวเป็นกลางไม่ยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายใด ประกอบกับอินเดียเป็นประเทศที่มีประชากรมาก ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายต่างพยายามเอาใจอินเดีย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าบทบาททางการทูตของอินเดียเหนือกว่าปากีสถานมาก

ในปี ๑๙๕๗ สหประชาชาติได้หยิบยกปัญหาแคชเมียร์ขึ้นมาพิจารณาอีก ออสเตรเลีย คิวบา อังกฤษ สหรัฐ เสนอให้ส่งกองกำลังสหประชาชาติเข้าไปควบคุมแคชเมียร์และให้ชาวแคชเมียร์ออกเสียงประชามติ แต่ปรากฏว่าโซเวียตได้ใช้สิทธิยับยั้ง (veto) ปัญหาแคชเมียร์จึงไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เรื่องก็ค้างอยู่ที่คณะมนตรีความมั่นคงนั่นเองการถกเถียงเพื่อแก้ไขปัญหาดำเนินไปอย่างช้า ๆ ซาก ๆ แต่ก็ไม่สามารถตัดสินลงไปได้ว่าจะยุติกันได้โดยวิธีไหน[๑๖]

ปัญหาอินเดียยังยืดเยื้อต่อไปอีก จนกระทั่งเดือนเมษายน ๑๙๖๕ ได้เกิดกรณีพิพาทระหว่างอินเดียกับปากีสถานเรื่องใหม่อีกเรื่องหนึ่งคือ การแบ่งดินแดนบริเวณที่เรียกว่า "แรนออฟคุช" (Rann of Çutch) ทั้งสองฝ่ายได้ส่งทหารเข้าโจมตีกันตามจุดต่าง ๆ หลายจุดสงครามได้ลุกลามเข้าไปในแคชเมียร์ด้วย กองทหารอินเดียรุกข้ามเขตหยุดยิงของสหประชาชาติในแคชเมียร์เข้าโจมตีกองทหารปากีสถาน การสู้รบดำเนินไปอย่างดุเดือด ทั้งสองฝ่ายระดมอาวุธนานาชนิดมารบกัน อาทิ บีนใหญ่ รถถัง เครื่องบิน โดยไม่มีการ

---

๑๖ Ibid, pp. 141–142

ประกาศสงครามบริเวณที่สู้รบกันส่วนใหญ่อยู่ทางพรมแดนด้านปากีสถานตะวันตก โดยเฉพาะในแคว้นปั๋ญจาบ ลาฮอร์ และ เซียลกอต ต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนเป็นฝ่ายชนะสงคราม

อินโดนีเซีย อิหร่านและตุรกีประกาศเข้าข้างปากีสถาน อิหร่านเสนอจะให้ความช่วยเหลือโดยให้น้ำมันแก่ปากีสถาน ส่วนตุรกีจะให้อาวุธ ทางฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเคยมีกรณีพิพาททางพรมแดน กับอินเดียมาก่อนแล้วประกาศเข้าข้างปากีสถาน และกล่าวหาว่าอินเดียส่งทหารล้ำแดนจีน จีนขู่ว่าจีนจะตอบโต้ถ้าอินเดียยังขืนส่งทหารล้ำแดนจีนต่อไปอีก ในเดือนกันยายน ๑๙๖๕ คณะมนตรีความมั่นคงก็จะได้ลงมติให้สองประเทศหยุดยิง และส่งเจ้าหน้าที่ออกไปควบคุมการหยุดยิง อาจจะเป็นเพราะอินเดียกลัวจีนจะเปิดศึกทางด้านพรมแดนอินเดีย–จีนก็ได้ ดังนั้นจึงทำให้อินเดียต้องยุติสงครามกับปากีสถานทั้ง ๆ ที่อินเดียกำลังได้เปรียบในการทำสงคราม

โซเวียตรุสเซียนับว่ามีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยระงับกรณีพิพาทระหว่างอินเดียกับปากีสถาน ในเดือนมกราคม ๑๙๖๖ นายโคซียินนายกรัฐมนตรีโซเวียตได้เชิญประธานาธิบดีอยุบข่านแห่งปากีสถานกับนายกรัฐมนตรีศาสตรีแห่งอินเดียร่วมประชุมกันที่เมืองแทชเคนต์ (Tashkent) ในโซเวียต โดยมีนายโคซียินเป็นผู้ไกล่เกลี่ย การประชุมครั้งนี้ประสบผลสำเร็จด้วยดี อินเดียกับปากีสถานยอมลงนามในข้อตกลงแทชเคนต์ เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม โดยตกลงว่าทั้งสองฝ่ายจะถอนทหารกลับมายังที่ตั้งเดิมก่อนวันที่ ๕ สิงหาคม ๑๙๖๕ ทั้งสองฝ่ายจะแลกเปลี่ยนเชลยศึกกัน จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตกันต่อไป และจะหาวิธีการแก้ไขปัญหาพิพาทด้วยสันติวิธี ภายหลังจากที่นายศาสตรีลงนามในข้อตกลงได้ไม่กี่ชั่วโมง นายศาสตรีก็ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคหัวใจวาย ส่วนประธานาธิบดีอยุบข่านได้ออกจากตำแหน่งเมื่อปี ๑๙๖๙[๑๗]

ข้อตกลงที่แทชเคนต์มิได้ทำให้อินเดียกับปากีสถานแก้ไขปัญหาอะไรได้ เป็นแต่เพียงข้อตกลงพักรบชั่วคราวเท่านั้น เพื่อรอเวลาที่จะทำสงครามกันใหม่ เพราะต่างฝ่ายต่างก็ยังไม่ไว้ใจกันอยู่นั่นเอง และปัญหาแคชเมียร์ก็ยังเป็นปัญหายืดเยื้อต่อไป

ปัญหาบังคลาเทศ

ประเทศปากีสถานนั้นเป็นประเทศที่มีสภาพภูมิศาสตร์แปลกประหลาดกว่าประเทศใด ๆ คือดินแดนของประเทศแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเรียกว่าปากีสถานตะวันตก มี

---

๑๗ Ibid, pp. 158–162

เนื้อที่ ๓๑๐,๒๕๖ ตารางไมล์ อีกส่วนหนึ่งเรียกว่าปากีสถานตะวันออก มีเนื้อที่ ๕๕,๕๐๑ ตารางไมล์ ดินแดนส่วนนี้เรียกว่าเบงกอลตะวันออก ดินแดนปากีสถาน ๒ ส่วนนี้อยู่ห่างกันประมาณ ๑ พันไมล์ จึงทำให้รัฐบาลกลางซึ่งตั้งอยู่ในปากีสถานตะวันตกปกครองปากีสถานตะวันออกด้วยความยากลำบาก

มูลเหตุแห่งความยุ่งยาก ชาวเบงกอลหรือชาวปากีสถานตะวันออก เป็นชาวมุสลิม มีจำนวนประมาณ ๕๕ % ของชาวปากีสถานทั้งประเทศ ชาวเบงกอลพูดภาษาเบงกาลี ซึ่งเป็นภาษาที่แตกต่างไปจากภาษาอูร์ดูที่ใช้พูดกันอยู่ในปากีสถานตะวันตก ชาวเบงกอลไม่ยอมรับเอาภาษาอูร์ดูซึ่งรัฐบาลปากีสถานถือว่าเป็นภาษาทางราชการ เพราะแตกต่างกับภาษาของชาวเบงกอลชนิดที่พูดกันไม่รู้เรื่อง นอกจากนั้นชาวเบงกอลยังมีความแตกต่างไปจากชาวปากีสถานตะวันตกทางด้านรูปร่างและวัฒนธรรม เป็นต้นว่าชาวเบงกอลมีรูปร่างเตี้ยกว่าชาวปากีสถานตะวันตกและมีผิวดำ ชาวเบงกอลกินข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ส่วนชาวปากีสถานตะวันตกกินข้าวสาลีเป็นอาหารหลัก

ในระหว่างที่มีการร่างรัฐธรรมนูญปากีสถานฉบับแรก (๑๙๔๗–๑๙๕๔) ผู้นำชาวเบงกอลพยายามเรียกร้องให้มีการจัดรูปการปกครองของประเทศเป็นแบบสหพันธ์อย่างแท้จริง โดยให้รัฐบาลของเบงกอลมีอิสระในการปกครองภายในและจัดเก็บภาษีในดินแดนของตนเองเพื่อสำหรับใช้จ่ายในการพัฒนาดินแดนของตน แต่ปากีสถานตะวันตกไม่ยินยอม เพราะต้องการที่จะให้รัฐบาลกลางในปากีสถานตะวันตกเข้มแข็งและรวบอำนาจ นอกจากนั้นยังไม่ยอมให้เบงกอลส่งผู้แทนไปนั่งในสภานิติบัญญัติของรัฐบาลกลางได้มากกว่าปากีสถานตะวันตกทั้ง ๆ ที่ประชาชนชาวเบงกอลมีจำนวนมากกว่าปากีสถานตะวันตก แต่กลับให้มีจำนวนเท่า ๆ กัน นอกจากนั้นรัฐบาลกลางยังมีอำนาจที่จะควบคุมกิจการต่าง ๆ ในเบงกอล และยังสามารถที่จะยุบรัฐบาลของเบงกอลได้อีกด้วย ในเมื่อปรากฏว่ารัฐบาลเบงกอลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยได้ ดังนั้นเบงกอลจึงมีฐานะเท่ากับเป็นจังหวัดหนึ่งของปากีสถานตะวันตก แทนที่จะมีฐานะเป็นรัฐหนึ่งตามแบบอย่างของประเทศสหพันธรัฐ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้เมื่อปี ๑๙๕๖ จึงทำให้ชาวเบงกอลไม่พอใจนักและเริ่มรู้สึกว่าเบงกอลไม่ได้รับความยุติธรรม

ภายหลังจากจินนาห์ หัวหน้าพรรคสันนิบาตมุสลิมได้ถึงแก่กรรมในปี ๑๙๔๘ แล้ว อิทธิพลของพรรคสันนิบาตมุสลิมในปากีสถานตะวันออกก็เริ่มลดลง เพราะได้มีพรรคฝ่าย

ค้านเกิดขึ้นหลายพรรค โดยเฉพาะพรรคที่สำคัญคือพรรคสันนิบาตอะวามิ ได้รวมกับพรรคฝ่ายค้านอื่น ๆ ในรูปของแนวร่วม (United Front) ปรากฏว่านโยบายของพรรคฝ่ายค้านที่ต้องการมีอิสระในการเก็บภาษีเพื่อบำรุงปากีสถานตะวันออกได้รับความนิยมจากประชาชนชาวปากีสถานตะวันออก จึงทำให้ประชาชนเลือกพรรคฝ่ายค้านเข้าไปนั่งในสภามากขึ้นทุกที ทำให้รัฐบาลปากีสถานตะวันตกเริ่มวิตกกังวล เพราะถ้าสมาชิกสภาส่วนใหญ่เป็นพวกฝ่ายค้านซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากปากีสถานตะวันออกแล้วฐานะของรัฐบาลกลางจะทรุดหนัก อำนาจในการบริหารประเทศก็จะตกอยู่ในกำมือของปากีสถานตะวันออกไม่ใช่ปากีสถานตะวันตก ดังนั้นรัฐบาลปากีสถานตะวันตกจึงพยายามทุกทางที่จะไม่ให้ปากีสถานตะวันออกเข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง

ความขัดแย้งระหว่างปากีสถานตะวันตกกับตะวันออกได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่รัฐบาลก็ไม่สนใจที่จะแก้ไขปัญหา ไม่สนใจที่จะให้ความเสมอภาคแก่ชาวปากีสถานตะวันออกให้เท่าเทียมกับชาวปากีสถานตะวันตก รัฐบาลกลางมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีอย่างกว้างขวาง เก็บภาษีชาวปากีสถานตะวันออกและนำไปสร้างความเจริญให้แก่ปากีสถานตะวันตก ทำให้ปากีสถานตะวันตกมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจรุดหน้าปากีสถานตะวันออกอย่างมากมาย ระหว่างปี ๑๙๖๐–๑๙๖๑ ประชากรปากีสถานตะวันตกมีรายได้ถัวเฉลี่ยต่อปีสูงกว่าปากีสถานตะวันออกถึง ๓๑ % และระหว่างปี ๑๙๖๘–๑๙๗๐ สูงกว่าถึง ๖๑ % มาตรฐานการครองชีพระหว่างปากีสถานตะวันตกและตะวันออกระหว่างปี ๑๙๖๘–๑๙๖๙ มีความแตกต่างกันถึง ๙๕–๑๒๖ % ปากีสถานตะวันตกกอบโกยวัตถุดิบจากปากีสถานตะวันออกนำไปผลิตเป็นสินค้าแล้วนำมาส่งขายให้แก่ปากีสถานตะวันออกอีกทีหนึ่ง ด้วยวิธีการนี้จึงทำให้ชาวปากีสถานตะวันออกยังยากจนไม่มีอะไรดีขึ้น ทั้ง ๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยวัตถุดิบ ส่วนปากีสถานตะวันตกกลับมีฐานะร่ำรวยขึ้น ดังนั้นถ้าจะกล่าวว่าปากีสถานตะวันตกปกครองปากีสถานตะวันออกเหมือนกับเป็นเมืองขึ้นก็ไม่ผิดนัก

ทางด้านการศึกษาก็เช่นเดียวกัน ปรากฏว่าปากีสถานตะวันตกมีความเจริญก้าวหน้ากว่าปากีสถานตะวันออกอย่างเทียบกันไม่ได้ ดังจะยกตัวอย่างสถิติดังนี้คือ ในช่วงระยะ ๒๐ ปีที่ปากีสถานได้รับเอกราชเป็นต้นมา จำนวนนักเรียนที่เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของปากีสถานตะวันออกเพิ่มขึ้น ๒ เท่า แต่ปรากฏว่าจำนวนนักเรียนประถมศึกษา

ในระยะเวลาเดียวกันของปากีสถานตะวันตกเพิ่มขึ้น ๕ เท่า จำนวนนักเรียนมัธยมเพิ่มขึ้น ๓ เท่า และจำนวนโรงเรียนประถมศึกษาเพิ่มขึ้นถึง ๔ เท่า[๑๗]

ตั้งแต่ปี ๑๙๖๕ เป็นต้นไป ชาวปากีสถานตะวันออกเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกับชาวปากีสถานตะวันตกอย่างกว้างขวางจากรัฐบาลกลาง พรรคสันนิบาตอะวามิ (Awami League) เป็นผู้มีบทบาทในการเรียกร้องความเสมอภาคมากที่สุด ได้รับความนิยมจากประชาชนชาวปากีสถานตะวันออกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี ๑๙๖๖ สันนิบาตอะวามิได้เสนอแผนการ ๖ ข้อต่อรัฐบาลกลาง โดยมีสาระสำคัญโดยย่อดังต่อไปนี้คือ

๑. ขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญและให้กลับไปใช้การปกครองในระบบสภา ซึ่งเคยใช้อยู่ในสมัยก่อนที่ประธานาธิบดีอยุบ ข่านจะทำการยึดอำนาจ และนำเอาการปกครองระบบประธานาธิบดีมาใช้

๒. ขอให้ตัดอำนาจของรัฐบาลกลางที่มีอยู่เหนือรัฐบาลของปากีสถานตะวันออกในเรื่องต่าง ๆ ทั้งหมด ยกเว้นเฉพาะเรื่องการป้องกันและการต่างประเทศเท่านั้น

๓. ขอให้ปากีสถานทั้งตะวันตกและตะวันออกมีเงินตราเป็นของตนเอง หรือถ้าใช้ระบบเงินตราอันเดียวกับแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็ขอให้มีการควบคุมการจำแนกเงินทุนหมุนเวียนให้ดีขึ้น

๔. ขอให้รัฐบาลของแคว้นทั้งสองมีอำนาจเด็ดขาดในการจัดเก็บ และกำหนดอัตราภาษีในนามของรัฐบาลกลาง

๕. ขอให้ ปากีสถานตะวันออกได้รับเงินตราต่างประเทศทั้งหมดที่ปากีสถานตะวันออกหาได้

๖. ให้จัดตั้งกองกำลังทหารขึ้นสำหรับปากีสถานตะวันออกโดยเฉพาะ[๑๘]

รัฐบาลกลางไม่พอใจข้อเสนอทั้ง ๖ ข้อยิ่งนัก โดยกล่าวหาว่าพรรคสันนิบาตอะวามิมีแผนการที่จะแยกดินแดนตะวันออกเป็นเอกเทศ โดยร่วมมือกับอินเดีย เชกมูจิบูร์ ราห์มาน หัวหน้าพรรคถูกจับกุมในข้อหาเป็นตัวการ แต่ก็ทำให้เขาได้รับความนิยมชมชอบจากประชาชนมากยิ่งขึ้น

---

๑๗ Ibid. pp. 176–178

๑๘ กระมล ทองธรรมชาติ "ปากีสถานกับการเกิดบังคลาเทศ" *จุลสารเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* มีนาคม ๒๕๑๓ หน้า ๔๐

ความไม่พอใจรัฐบาลปากีสถานตะวันตกได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ชาวปากีสถานตะวันออกยิ่งเรียกร้องความยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งถูกรัฐบาลปากีสถานต่อต้านมากขึ้นเท่านั้น ตอนแรกชาวปากีสถานตะวันออกก็ยังไม่คิดที่จะแยกตนออกไปตั้งประเทศใหม่ แต่เมื่อเห็นว่าถูกกดขี่มากขึ้นก็เลยเรียกร้องที่จะขอแยกตัวออกไปจากประเทศปากีสถาน ประชาชนประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย นักการเมืองฝ่ายค้าน นักศึกษา กรรมกร ชาวไร่ชาวนาต่างก็พร้อมใจกันเดินขบวนเรียกร้องและก่อเหตุจลาจลวุ่นวาย เป็นเหตุให้ประธานาธิบดียุบข่านต้องลาออกจากตำแหน่ง และให้นายพลยาห์ ยาข่าน ขึ้นครองอำนาจโดยประกาศกฎอัยการศึกและปราบปรามผู้ก่อเหตุวุ่นวายอย่างเด็ดขาด

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๐ ผลปรากฏว่าพรรคสันนิบาตอะวามิได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดในปากีสถานตะวันออกโดยได้ที่นั่งถึง ๑๖๗ ที่ ขณะที่พรรคของนายอาลี ภุตโตได้เพียง ๘๓ ที่นั่งในปากีสถานตะวันตก จึงเท่ากับว่าผู้แทนของชาวปากีสถานตะวันออกกุมเสียงข้างมากในสภาร่างรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะร่างรัฐธรรมนูญสำหรับใช้กับปากีสถานทั้งหมด เหตุการณ์ยุ่งยากได้เกิดขึ้นในเมื่อพรรคของนายอาลีภุตโตไม่ยอมไปร่วมประชุมด้วย เพราะไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของพรรคสันนิบาตอะวามิ ๖ ข้อซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการร่างรัฐธรรมนูญ นายรามานห์ได้กล่าวโจมตีว่าปากีสถานตะวันตกมีแผนการที่จะขัดขวางการร่างรัฐธรรมนูญ เพราะเห็นว่าพรรคสันนิบาตอะวามิมีที่นั่งในสภามาก เขาได้เรียกร้องให้ชาวปากีสถานตะวันออกหยุดงานประท้วง ระยะนี้ประชาชนต่างพากันเดินขบวนต่อต้านปากีสถานตะวันตกอย่างขนานใหญ่ และเรียกร้องให้แยกปากีสถานตะวันออกไปตั้งประเทศใหม่ ประธานาธิบดียาห์ ยาข่าน พยายามแก้ไขสถานการณ์แต่ไม่สำเร็จ ในวันที่ ๒๓ มีนาคม ๑๙๗๑ ซึ่งตรงกับวันชาติของปากีสถาน ชาวปากีสถานตะวันออกได้ชักธงชาติของ "บังคลาเทศ" กันทั่วไป รัฐบาลปากีสถานตะวันตกไม่สามารถที่จะทนนิ่งดูดายได้จึงเคลื่อนกองทัพเข้าปราบปรามประชาชนอย่างขนานใหญ่ และอย่างทารุณโหดร้ายเป็นประวัติการณ์ รามานห์ถูกจับและเกือบจะถูกฆ่าตาย ประชาชนชาวปากีสถานตะวันออกต้องเสียชีวิตในการต่อสู้เพื่อเอกราชครั้งนี้นับแสนคน ชาวปากีสถานตะวันออกหรือบังคลาเทศ ซึ่งด้อยอาวุธไม่สามารถต่อต้านกองทัพปากีสถานตะวันตกได้ จึงต้องอพยพหลบหนีเข้าไปในเขตแดนอินเดีย และส่วนหนึ่งหนีไปตั้งสงครามกองโจรรบกับทหารปากีสถานตะวันตกต่อไป

พวกกองโจรชาวบังคลาเทศได้เปิดฉากโจมตีฝ่ายทหารรัฐบาล ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๑๙๗๑ โดยการโจมตีสะพาน จุดยุทธศาสตร์ เส้นทางคมนาคม เรือยามผึ่งอย่างได้ผล จำนวนกองโจรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถึง ๕๐,๐๐๐ คน โดยได้รับการสนับสนุนจากอินเดีย เมื่อชาวบังคลาเทศต่อต้านรัฐบาลปากีสถานตะวันตกอย่างรุนแรง รัฐบาลปากีสถานตะวันตกก็ยิ่งส่งทหารไปเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ทหารปากีสถานตะวันตกไม่ค่อยจะมีวินัยและศีลธรรมเสื่อมโทรมไม่สามารถที่จะเข้ากับชาวพื้นเมืองได้ และยิ่งปราบชาวบังคลาเทศรุนแรงขึ้น ชาวบังคลาเทศอพยพข้ามเขตแดนเข้าไปในอินเดียอย่างไม่ขาดสาย[๒๐]

สงครามระหว่างอินเดียกับปากีสถาน

ชาวปากีสถานตะวันออกได้หลั่งไหลอพยพหนีภัยเข้าไปอยู่ในเขตแดนของอินเดียถึง ๑๐ ล้านคน ทำให้อินเดียต้องเสียค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูผู้ลี้ภัยเหล่านี้วันหนึ่งหลายล้านบาท อินเดียไม่สามารถที่จะทนเสียค่าใช้จ่ายต่อไปอีกได้ อีกประการหนึ่งอินเดียสนับสนุนปากีสถานตะวันออกให้แยกตนออกเป็นประเทศเอกราช ทั้งนี้เป็นเพราะอินเดียกับปากีสถานเป็นคู่กรณีพิพาททำสงครามกันเรื่อยมา ดังนั้นอินเดียย่อมจะพอใจที่จะได้เห็นปากีสถานแตกแยกกันเป็นการทำลายอำนาจของปากีสถานให้อ่อนแอลงไป นอกจากนั้นถ้าปากีสถานตะวันออกตั้งเป็นประเทศเอกราชได้สำเร็จ อินเดียสามารถที่จะเข้าไปมีอิทธิพลเหนือบังคลาเทศ ซึ่งจะตั้งเป็นประเทศใหม่ได้โดยไม่ยากนัก ด้วยเหตุนี้รัฐบาลอินเดียจึงตัดสินใจเข้าแทรกแซงโดยยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลปากีสถานให้ปลดปล่อยปากีสถานตะวันออกให้เป็นอิสระ ปากีสถานปฏิเสธ ดังนั้นสงครามระหว่างปากีสถานกับอินเดียจึงระเบิดขึ้นเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๑๙๗๑ การสู้รบดำเนินไปทั้งในปากีสถานตะวันตกและตะวันออก กองทัพปากีสถานตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบสู้อินเดียไม่ได้ อินเดียส่งทหารเข้าล้อมดินแดนปากีสถานตะวันออกตัดขาดจากปากีสถานตะวันตก ปากีสถานตะวันตกไม่สามารถส่งทหารมาเสริมกำลังในปากีสถานตะวันออกได้

สงครามในชมพูทวีปครั้งนี้โซเวียตสนับสนุนอินเดีย สหรัฐและสาธารณรัฐประชาชนจีนสนับสนุนปากีสถาน สหรัฐได้นำปัญหากรณีพิพาทเข้าสู่คณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติโดยด่วนเพื่อให้คณะมนตรีความมั่นคงลงมติให้ทั้งสองฝ่ายหยุดยิง โซเวียตใช้

---

๒๐ Farcastern Economic Review, November 20, 1971, pp. 19–20

สิทธิยับยั้งเพราะต้องการจะเอาใจอินเดีย เนื่องจากอินเดียต้องการที่จะเผด็จศึกสงครามทางด้านปากีสถานตะวันออกให้เด็ดขาดเสียก่อนเพื่อปลดปล่อยให้ปากีสถานตะวันออกเป็นเอกราช ในวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๑๙๗๑ กองทัพรัฐบาลปากีสถานในภาคตะวันออกก็ยอมแพ้ต่อกองทัพอินเดียโดยไม่มีเงื่อนไขภายหลังที่ถูกทหารอินเดียล้อมอยู่หลายวัน จากนั้นสงครามอินเดีย–ปากีสถานก็สงบลง ประธานาธิบดียาห์ ยาข่าน ลาออกจากตำแหน่ง และนายอาลี ภุตโต ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน เชกมูจิบูร์ ราห์มาน ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระเดินทางกลับไปยังปากีสถานตะวันออก ได้รับการต้อนรับจากประชาชนอย่างใหญ่โต และได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำของประเทศใหม่ ซึ่งอินเดียเป็นประเทศแรกที่ประกาศรับรองประเทศบังคลาเทศ

บัญหาต่าง ๆ หลังสงครามอินเดีย–ปากีสถาน

สงครามระหว่างอินเดีย–ปากีสถานในปี ๑๙๗๑ จบลงด้วยการที่ปากีสถานเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยิน นับแต่นั้นไปอินเดียได้ครองความเป็นใหญ่ในชมพูทวีปแต่ผู้เดียว ส่วนปากีสถานนั้นถูกตัดทอนอำนาจไปจนเหลือเพียงครึ่งเดียว จนไม่มีอำนาจพอที่จะเจรจาต่อรองกับอินเดียเพื่อแก้ไขบัญหากรณีพิพาทเหมือนเมื่อครั้งก่อน ๆ ได้ การพ่ายแพ้ของปากีสถานต่ออินเดียในครั้งนี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อบัญหาต่าง ๆ ที่ปากีสถานกับอินเดียยังพิพาทกันอยู่และเรื่องก็ยังไม่ยุติลง เช่น บัญหาแคชเมียร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นบัญหาที่อินเดีย

นายเชกมูจิบูร์ ราห์มาน กำลังสัมผัสมือกับนางอินทิรา คานธี

กับปากีสถานเคยทำสงครามกันหลายครั้งแต่ก็ไม่มีฝ่ายใดเอาชนะได้โดยเด็ดขาด ดังนั้นถ้าอินเดียจะทำสงครามกับปากีสถานอีกในอนาคต เชื่อได้ว่าปากีสถานก็คงจะต้องพ่ายแพ้ต่ออินเดียอีกอย่างแน่นอน

เมื่อตอนที่สงครามสงบใหม่ๆ และบังคลาเทศประกาศตั้งประเทศแล้ว ปากีสถานยังแสดงท่าทีแข็งขันไม่ยอมรับรองบังคลาเทศ ด้วยคิดว่าปากีสถานอาจจะดึงเอาบังคลาเทศกลับเข้ามารวมกับปากีสถานได้อีก ประเทศใดประกาศรับรองบังคลาเทศ ปากีสถานก็ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศนั้นทันที ครั้นประเทศต่าง ๆ ได้รับรองบังคลาเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แม้กระทั่งสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่สนับสนุนปากีสถานก็ยังประกาศรับรองบังคลาเทศ ทำให้ท่าทีของปากีสถานต้องคลายความแข็งกร้าวต่อบังคลาเทศลง นายอาลี ภุกโต ประธานาธิบดีของปากีสถานเริ่มเข้าใจว่าไม่มีทางที่จะดึงเอาบังคลาเทศกลับเข้ามาอยู่ใต้อำนาจของปากีสถานได้ต่อไปอีกแล้ว ดังนั้นหนทางที่ดีที่สุดก็คือจะต้องรีบหาทางเจรจากับอินเดียและบังคลาเทศ เพราะมีปัญหาสำคัญ ๆ อยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องที่อินเดียได้จับเชลยศึกทหารปากีสถานในบังคลาเทศถึง ๙ หมื่นกว่าคน และบังคลาเทศประกาศว่าจะเอาเชลยศึกปากีสถานขึ้นพิจารณาในศาลในฐานะอาชญากรสงคราม

ทางฝ่ายอินเดียก็ไม่ขัดข้องในการที่จะเจรจากับปากีสถาน แต่ก็เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าการเจรจากัน ทางฝ่ายปากีสถานก็จะต้องเสียเปรียบเพราะไม่มีอำนาจพอที่จะต่อรองกับอินเดียได้ในฐานะที่เป็นผู้แพ้สงคราม ในที่สุดนายอาลี ภุกโต กับนางอินทิรา คานธี ก็ได้เปิดการเจรจากันที่สิมลา เมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๒ และตกลงกันว่าทั้งสองฝ่ายจะถอนทหารออกจากดินแดนที่อีกฝ่ายหนึ่งยึดไว้ในสงครามเมื่อปี ๑๙๗๑ และจะให้เจ้าหน้าที่ของสองฝ่ายเจรจากันต่อไปในเรื่องที่ยังไม่ได้ตกลงกัน เช่นเรื่องปัญหาเชลยศึกชาวปากีสถาน และเรื่องที่อินเดียไม่ยอมถอนทหารออกจากปากีสถานด้านแคชเมียร์ เรื่องที่ทั้งสองประเทศจะร้อฟื้นกลับมามีความสัมพันธ์กันใหม่ ตลอดจนติดต่อกันทางการสื่อสารและคมนาคมกับการค้าต่อไปอย่างเดิม ในที่สุดปากีสถานก็ได้ประกาศรับรองบังคลาเทศเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๔

สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เคยให้การสนับสนุนปากีสถานเรื่อยมา ได้แถลงออกมาว่ายินดีที่ปากีสถานและบังคลาเทศปรับความเข้าใจกันได้ และจีนก็ได้ประกาศรับรองบังคลาเทศเช่นเดียวกัน พร้อมทั้งยุติการวีโต้ขัดขวางบังคลาเทศสมัครเข้าเป็นสมาชิกของ

องค์การสหประชาชาติภายหลังจากการได้ใช้สิทธิวีโต้ถึง ๒ ครั้ง บังคลาเทศได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้สำเร็จเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๔

การเมืองของบังคลาเทศ ประเทศบังคลาเทศภายใต้การบริหารของ เชก มูจิบูร์ ราห์มาน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาใหญ่ ๆ ของประเทศได้ เช่นปัญหาการคอรัปชั่น ปัญหาความอดอยากอย่างร้ายแรงของประชาชน ทางด้านต่างประเทศนายราห์มานดำเนินนโยบายผูกพันกับอินเดียและโซเวียตอย่างใกล้ชิด นอกจากนั้นยังพยายามที่จะรวบอำนาจการปกครองโดยจะให้มีพรรคการเมืองเหลือเพียงพรรครัฐบาลพรรคเดียวคือพรรคสันนิบาตอะวามิ นายราห์มานแต่เดิมเป็นที่เคารพรักของชาวบังคลาเทศทั่วไป แต่ในระยะหลังประชาชนและนักการเมืองบางฝ่ายไม่พอใจเขามากยิ่งขึ้น

ในเดือนสิงหาคม ๑๙๗๕ คอนดาการ์ มุสตาค อาเม็ด ก็ได้เป็นผู้นำในการก่อการรัฐประหารได้สำเร็จ ส่วนราห์มานถูกสังหาร ภายหลังจากรัฐประหารแล้วอาเม็ดก็ได้ประกาศเปลี่ยนชื่อประเทศใหม่จากสาธารณรัฐประชาชนบังคลาเทศเป็นสาธารณรัฐอิสลามิคบังคลาเทศ แสดงว่าได้เปลี่ยนนโยบายจากสังคมนิยมไปดำเนินนโยบายสอดคล้องกับโลกอาหรับ[๒๑]

อินเดียกับโซเวียตไม่พอใจการรัฐประหารในบังคลาเทศอย่างยิ่ง อินเดียถึงกับออกแถลงการณ์ประณามผู้ก่อการรัฐประหารที่ได้สังหารนายราห์มาน ส่วนสหรัฐและปากีสถานพอใจการรัฐประหารเนื่องจากอาเม็ดเป็นผู้นิยมปากีสถานและประเทศตะวันตก

การเมืองของบังคลาเทศหลังจากนั้นไปเป็นเรื่องของการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองและการปฏิวัติรัฐประหาร นายพลมุสตาค อาเม็ด ครองอำนาจได้เพียง ๓ เดือนก็ถูกนายพลเซียอูร์ ราห์มาน (Ziaur Rahman) ทำรัฐประหารและโค่นอำนาจของนายพลอาเม็ดในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันนั่นเอง และประกาศจะให้มีการเลือกตั้งในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๗

จากนั้นนายพลเซียอูร์ ราห์มาน ก็เข้าดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๗๗ และประกาศเลื่อนการเลือกตั้งออกไปอีก นายพลเซียอูร์ ราห์มาน พยายามบริหารประเทศโดยดำเนินสายกลางระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ และได้พยายามเร่งรัดการ

---

๒๑ ประชาธิปไตยฉบับวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๑๘

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของบังคลาเทศเป็นการใหญ่ ด้วยการเสนอโครงการ๑๙ข้อ ดำเนินการโดยผ่านการลงประชามติก่อน

ศพชาวบังคลาเทศลอยเกลื่อนเพราะประสบภัยจากน้ำท่วมอย่างร้ายแรง

ขณะนี้สภาพทางเศรษฐกิจของบังคลาเทศเริ่มดีขึ้นมาก นายพลเซียอูร์ แถลงว่าบังคลาเทศสามารถผลิตข้าวได้มากขึ้นปีละเกือบ ๙ ล้านเมตริกตัน ทำให้บังคลาเทศรอดพ้นจากสภาพที่ประชาชนเคยอดอาหารตาย บังคลาเทศเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์แต่มักมีปัญหาเรื่องภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงบ่อยๆ โดยเฉพาะจากพายุและคลื่นยักษ์ที่กวาดล้างประชาชนทางริมฝั่งทะเลแถบเบงกอลตะวันออก ทำให้เกิดน้ำท่วมใหญ่และประชาชนล้มตายจำนวนมาก อย่างไรก็ตามปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของบังคลาเทศอย่างหนึ่งในปัจจุบันก็คือปัญหาประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วคือเพิ่มขึ้นถึง ๒.๙% ต่อปี[๒๒]

ชาวไร่บังคลาเทศกำลังขุดดินที่แห้งแล้งเพื่อเพาะปลูก

๒๒ Asia Year Book 1978, p. 130

ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๗ ได้เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกโดยกลุ่มนายทหารกองทัพอากาศ ซึ่งเรียกตนเองว่า สมาชิกของกองทัพประชาชน พวกกบฏได้เข้ายึดสถานีวิทยุแต่ก็ถูกปราบปรามอย่างราบคาบในเวลาอันรวดเร็ว และถูกจับกุมนำไปประหารชีวิตราว ๕๐ คน[๒๓] นายพลเซียอูร์ ราห์มาน ได้ลงมือกวาดล้างพวกนายทหารที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลเป็นการใหญ่ รวมทั้งนักศึกษาและประชาชนด้วย องค์การนิรโทษกรรมสากลได้รายงานว่ามีนายทหารถูกประหารชีวิตไปแล้วนับร้อย ๆ คน และมีประชาชนถูกจับกุมคุมขังโดยไม่ได้รับการส่งขึ้นพิจารณาคดีอยู่ระหว่าง ๑๐,๐๐๐–๑๕,๐๐๐ คน[๒๔]

นโยบายต่างประเทศ เมื่อสิ้นเชก มูจิบูร์ ราห์มานแล้ว รัฐบาลใหม่ของบังคลาเทศแสดงท่าทีไม่พอใจอินเดียและโซเวียต บังคลาเทศได้ขัดแย้งกับอินเดียอย่างรุนแรงในกรณีที่อินเดียปิดกั้นแม่น้ำคงคาเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๖ ทำให้ชาวบังคลาเทศเดือดร้อนเพราะขาดแคลนน้ำและผลเสียหายต่อการเกษตร ความขัดแย้งยังได้ลุกลามถึงขั้นเกิดปะทะกันที่พรมแดน ต่อมาทั้งสองฝ่ายได้หาทางเจรจากันและสามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งได้สำเร็จเมื่อเดือนมกราคม ๑๙๗๗ คือตกลงใช้น้ำในแม่น้ำคงคาร่วมกันและยังร่วมมือกันในการป้องกันน้ำท่วมอีกด้วย[๒๕]

รัฐบาลนายพลเซียอูร์แสดงท่าทีสนิทสนมกับจีน จีนพอใจเพราะไม่ต้องการให้โซเวียตแผ่อิทธิพลเข้ามาถึงเอเชียใต้[๒๖] รัฐบาลนายพลเซียอูร์แสดงท่าทีสนิทสนมกับปากีสถานและสหรัฐ สำหรับสหรัฐนั้นได้ช่วยเหลือบังคลาเทศมากกว่าประเทศอื่น ๆ นอกจากนั้นรัฐบาลบังคลาเทศได้ขอความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศอาหรับและร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศกลุ่มโลกที่สามและอินโดจีนอีกด้วย

การเมืองของอินเดีย พรรคคองเกรสซึ่งเป็นพรรครัฐบาลในระยะหลัง ๆ เริ่มเสื่อมความนิยมลง ประชาชนเริ่มเลือกสมาชิกพรรคฝ่ายค้านเช่นพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์เข้าไปเป็นสมาชิกสภาเพิ่มขึ้น ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๑ ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในอินเดีย การเลือกตั้งครั้งนั้น นางอินทิรา คานธี ก็ได้รับเลือกตั้งด้วย ต่อมา

---

๒๓ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๒๐

๒๔ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๑

๒๕ Asia Year Book 1978 p. 130

๒๖ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๒๐

ผู้นำพรรคสังคมนิยมซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านก็ได้ฟ้องศาลขอให้ศาลสั่งให้นางอินทิรา แพ้การเลือกตั้งเมื่อปี ๑๙๗๑ เนื่องจากนางอินทิราทุจริตการเลือกตั้ง เช่นใช้ให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ช่วยหาเสียง ใช้เงินหาเสียงเกินกว่ากฎหมายกำหนดคือ ๓๕,๐๐๐ รูปี (๘๗,๐๐๐ บาท) ใช้อุปกรณ์ของรัฐบาลในการหาเสียง ผลปรากฏว่าศาลชั้นต้นได้ตัดสินให้นางอินทิราแพ้คดี ศาลได้สั่งห้ามจำเลยดำรงตำแหน่งในรัฐการใด ๆ เป็นเวลา ๖ ปี และห้ามเข้าแข่งขันรับเลือกตั้งเป็นเวลา ๖ ปี[๒๗]

เมื่อผลออกมาเช่นนี้ทำให้นางอินทิราไม่พอใจมากจึงได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน และลงมือจับกุมผู้นำพรรคฝ่ายค้านเป็นการใหญ่เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๑๙๗๕ โดยอ้างเหตุผลว่าพวกฝ่ายค้านมีเจตนาที่จะล้มล้างสถาบันการปกครองแบบประชาธิปไตย แท้ที่จริงแล้วมูลเหตุสำคัญที่ทำให้นางอินทิราประกาศภาวะฉุกเฉินน่าจะมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายค้าน

๒. มุ่งหมายที่จะยับยั้งการเพิ่มอย่างรวดเร็วของการนัดหยุดงานของกรรมกร การชุมนุมตามท้องถนนของชาวนาที่ยากจน เศรษฐกิจที่ตกต่ำ แต่นางอินทิราอ้างว่าเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

อินเดียได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตยที่ดีประเทศหนึ่งในเอเชีย ได้กลายเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ รัฐบาลของนางอินทิราภายใต้กฎภาวะฉุกเฉินได้ประกาศเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ ห้ามชุมนุมประท้วงรัฐบาล จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่นเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการก่อตั้งสมาคม เสรีภาพในทรัพย์สิน ฯลฯ ทำให้ประชาชนพากันคัดค้านอย่างรุนแรง และขยายไปยังเมืองต่าง ๆ นางอินทิราสั่งเจ้าหน้าที่ปราบปรามอย่างรุนแรง ถึงขั้นใช้อาวุธปืนยิงเข้าใส่กลุ่มประชาชนที่ประท้วงมีผู้บาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก และมีผู้ถูกจับไปคุมขังถึง ๗,๐๐๐ คน

นางอินทิราให้คำมั่นแก่ประชาชนว่าจะยินยอมให้มีการเลือกตั้งในปี ๑๙๗๗ แต่ครั้นถึงเวลากำหนดการเลือกตั้งนางอินทิราก็ประกาศเลื่อนการเลือกตั้งออกไปอีกทำให้พวกฝ่ายค้านต่อต้านนางอินทิรารุนแรงขึ้นอีก ระหว่างที่นางอินทิรามีอำนาจอยู่นั้น นางอินทิราสนับสนุนลูกชายของนางชื่อ นายสัญชัย (Sanjay) ให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางการเมือง

---

๒๗ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๑๔ มิถุนายน และฉบับวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๘

ทำให้นักการเมืองในพรรคคองเกรสบางคนไม่พอใจ นายสัญชัยเข้าควบคุมโครงการคุมกำเนิดของรัฐบาลและได้ใช้วิธีคุมกำเนิดประชาชนอย่างรุนแรงเช่นให้เจ้าหน้าที่จับประชาชนที่เดินตามถนนเอาไปทำหมัน ทำให้ประชาชนไม่พอใจอย่างยิ่งโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในชนบทและไม่รู้หนังสือ ทำให้ชื่อเสียงพรรคคองเกรสเสื่อมลงไปด้วย[๒๙]

การบริหารงานของนางอินทิราทำให้สมาชิกพรรคคองเกรสเกิดแตกแยกกัน นายโมราร์จิ เดซาย ผู้นำพรรคคองเกรสคนหนึ่งไม่พอใจนโยบายรัฐบาลนางอินทิราจึงนำพรรคพวกแยกตัวออกไปร่วมกับพรรคฝ่ายค้านและตั้งพรรคใหม่ชื่อว่า พรรคชนตะ (Janata) ซึ่งมีความหมายว่าพรรคประชาชน

ในการเลือกตั้งเมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๗๗ ผลปรากฏว่าพรรคชนตะได้รับเลือกเป็นเสียงข้างมากในสภาได้ชัยชนะอย่างงดงามต่อพรรคคองเกรสซึ่งเป็นพรรคที่ตั้งรัฐบาลมาโดยตลอดนับแต่อินเดียได้รับเอกราช ผลของการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร (อินเดียเรียกว่าโลกสภา) จากจำนวน ๕๔๒ ที่นั่งสรุปได้ดังนี้ พรรคชนตะได้ ๒๙๘ ที่นั่ง พรรคคองเกรสได้ ๑๕๓ ที่นั่ง พรรคคอมมิวนิสต์ ๒ พรรคได้ ๒๙ ที่นั่ง นอกนั้นเป็นของพรรคฝ่ายค้านอื่น ๆ และที่สำคัญก็คือนางอินทิราและนายสัญชัยบุตรชายไม่ได้รับเลือกตั้งไปอย่างผิดคาด[๒๙]

เมื่อพรรคชนตะได้รับเลือกเป็นเสียงข้างมากในสภา นายเดซายในฐานะผู้นำพรรคจึงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาได้ประกาศนโยบายใหม่คือให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเหมือนเช่นเดิม โดยการปลดปล่อยนักโทษการเมืองและให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ในการวิจารณ์รัฐบาลได้[๓๐] นอกจากนั้นยังได้สอบสวนการทุจริตของรัฐมนตรีชุดนางอินทิราบางคนรวมทั้งนายสัญชัยด้วย ตัวนางอินทิราเองก็ถูกจับกุมในข้อหาคอรัปชั่น แต่ก็ได้รับการปล่อยตัวออกมาอย่างรวดเร็ว ส่วนนางอินทิราได้เดินทางไปตามเมืองต่าง ๆ ของอินเดียเพื่อปราศรัยโจมตีรัฐบาลนายเดซาย มีประชาชนจำนวนมากเห็นใจนางอินทิราทำให้ชื่อเสียงของนางอินทิรากระเตื้องขึ้น

รัฐบาลของนายเดซาย แทนที่จะมุ่งแก้ปัญหาของประชาชนกลับมุ่งไปที่โจมตีนางอินทิรา เพื่อที่จะให้ประชาชนเกลียดชัง ผลก็คือทำให้ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลเดซาย

---

๒๙ Asia Year Book 1977, p. 176
๒๙ Asia Year Book 1978, p. 187
๓๐ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๐

กล้นแกล้งนางอินทิรา ยกตัวอย่างเช่นในเดือนธันวาคม ๑๙๗๙ โลกสภาซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลก็ลงมติขับนางอินทิราออกจากที่นั่งในรัฐสภา ซึ่งนางเพิ่งได้รับเลือกเข้ามาใหม่ ๆ นอกจากนั้นยังสั่งจำคุกในความผิดข้อหาละเมิดเอกสิทธิ์ของรัฐสภาอีกด้วย จึงทำให้ประชาชนเห็นใจนางอนทิราเพิ่มขึ้น[๓๑]

ขณะเดียวกันก็เกิดความแตกแยกกันในพรรคชนตะอย่างหนัก นายเดซาย แก่เกินไปที่จะคุมสถานการณ์ได้ ปัญหาใหญ่ ๆ ของประเทศที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้เช่น ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาคนว่างงาน การก่อการจลาจลและปะทะกันระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม ปัญหาชนกลุ่มน้อยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ลุกฮือขึ้น เพื่อตั้งตัวเป็นอิสระ ปัญหาคอรัปชั่น ฯลฯ[๓๒]

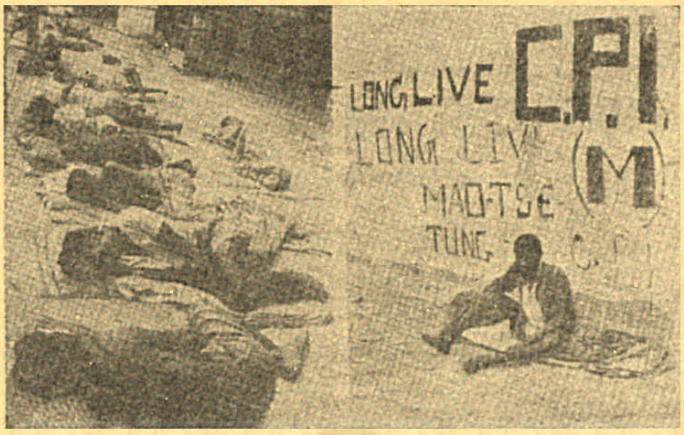
ในที่สุดเมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๙ ลูกพรรคชนตะ ๖๐ กว่าคน ก็ลาออกจากพรรคและไปร่วมกับพรรคฝ่ายค้าน เพื่อคัดค้านรัฐบาล เมื่อไม่สามารถบริหารประเทศต่อไปได้ นายเดซายจึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อเปิดทางให้นายจรัล สิงห์ ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน แต่นายจรัล สิงห์ ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้ จึงยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งขึ้นใหม่ เมื่อต้นเดือนมกราคม ๑๙๘๐ ผลของการเลือกตั้งครั้งนี้ปรากฏว่าพรรคคองเกรส ซึ่งมีนางอินทิราเป็นหัวหน้าได้รับเลือกตั้งเข้ามาอย่างท่วมท้น ผิดกับพรรครัฐบาลคือ พรรคชนตะประสบความพ่ายแพ้อย่างยับเยิน ทำให้นางอินทิรากลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง การที่นางอินทิราได้รับชัยชนะในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างยิ่งของนางอินทิราในความพยายามเอาชนะจิตใจประชาชนจนได้รับผลสำเร็จ และแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของพรรคชนตะที่บริหารประเทศมิได้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

นโยบายต่างประเทศของอินเดีย ภายหลังจากที่ปากีสถานทำสงครามแพ้อินเดียเมื่อปี ๑๙๗๑ แล้ว ปากีสถานก็กลายเป็นประเทศเล็กลงไม่สามารถที่จะท้าทายอำนาจของอินเดียต่อไปอีกได้ ประกอบกับอินเดียได้ก้าวขึ้นมาในฐานะประเทศที่มีอาวุธปรมาณูอันดับ ๖ ของโลกซึ่งอินเดียได้ทดลองเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๔ แต่ปรมาณูของอินเดียยังอยู่ใน

---

๓๑ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๒๑

๓๒ มติชน ฉบับวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๒๒

(ซ้าย) ชาวอินเดียทิ้งยากไร้นอนข้างถนนในเมืองกัลกัตตา
(ขวา) โปสเตอร์ข้างถนนในเมืองกัลกัตตามีข้อความว่าขอให้ เหมา เจ๋อ ตุง จงเจริญ

ขั้นล้าสมัยและยังไม่มีจรวดที่จะใช้ยิงปรมาณูได้ การที่อินเดียมีอาวุธปรมาณูทำให้ปากีสถานต้องหันไปพึ่งจีนมากขึ้นเพื่อถ่วงอำนาจกับอินเดีย ปากีสถานกับอินเดียเห็นความจำเป็นที่จะต้องเจรจากันอย่างสันติเพื่อแก้ไขปัญหาแคชเมียร์ ซึ่งทั้งสองประเทศต่างก็ได้ส่งทหารไปยึดดินแดนแคชเมียร์ คืออินเดียยึดพื้นที่ไปได้ ๒ ใน ๓ ส่วนปากีสถานยึดไปได้ ๑ ใน ๓ การเจรจาทั้งสองประเทศเมื่อเดือนมกราคม ๑๙๗๖ มุ่งที่จะแก้ไขปัญหาการพิพาทและการร่วมมือกันทางด้านการค้าขายและการคมนาคม ทั้งสองประเทศได้ประกาศที่จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่[๓๓] ปัญหาแคชเมียร์เป็นปัญหาที่ปากีสถานไม่อาจลืมได้ และเป็นปัญหาที่ทำให้อินเดียกับปากีสถานไม่อาจสนิทสนมกันได้ ผู้นำปากีสถานต้องการที่จะให้ชาวแคชเมียร์ออกเสียงประชามติว่าจะไปรวมกับใครแต่ทางฝ่ายอินเดียไม่ต้องการให้ทำเช่นนั้น[๓๔]

อินเดียประกาศนโยบายเป็นกลางและอยู่ในกลุ่มโลกที่สาม แต่สมัยรัฐบาลนางอินทิราอินเดียดำเนินนโยบายเอนเอียงไปทางโซเวียต โซเวียตพยายามเอาใจอินเดียเนื่องจากอินเดียเป็นประเทศใหญ่มีความสำคัญต่อการเมืองของโลกมาก ทางฝ่ายอินเดียก็ต้องการสนิทสนมกับโซเวียตเพราะอินเดียต้องการโซเวียตไว้ถ่วงอำนาจกับจีน ขณะเดียวกันอินเดียก็พยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับสหรัฐ ทั้งนี้เนื่องมาจากอินเดียได้ทำสงครามกับปากีสถานเมื่อปี ๑๙๗๑ สหรัฐประกาศเข้าข้างปากีสถานและตัดความช่วยเหลือแก่อินเดียทางด้านทหารตั้งแต่นั้นมา

---

๓๓ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๙
๓๔ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๑

ทางฝ่ายสหรัฐเองก็ต้องการที่จะฟื้นความสัมพันธ์กับอินเดีย เพราะหวั่นเกรงอิทธิพลของโซเวียตจะเข้าไปครอบงำอินเดีย ในปี ๑๙๗๔ นายคิสซิงเจอร์ได้เดินทางไปเจรจากับรัฐบาลอินเดียทำให้สองประเทศมีความสัมพันธ์ดีขึ้น ต่อมาในปี ๑๙๗๕ รัฐบาลสหรัฐได้ของบประมาณต่อรัฐสภาเพื่ออนุมัติเงินจำนวน ๗๖ ล้านดอลลาร์ ให้ความช่วยเหลืออินเดียทางเศรษฐกิจ[๓๕] ทั้งโซเวียตและสหรัฐต่างก็แข่งกันเอาใจอินเดียเพื่อจะได้อินเดียมาเป็นพวก แต่อินเดียก็พยายามวางตัวเป็นกลาง ไม่ยอมให้อภิมหาอำนาจใดมาบงการ โดยเฉพาะอินเดียได้ประกาศคัดค้านสหรัฐอย่างแข็งกร้าวในการที่สหรัฐจะใช้เกาะดีเอโกกาเซีย ซึ่งอยู่ในมหาสมุทรอินเดียเป็นฐานทัพ

สมัยรัฐบาลนายเดซาย นายเดซายประกาศนโยบายต่างประเทศเป็นกลางและโจมตีสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างอินเดียกับโซเวียต (Indo Soviet Treaty of Friendship and Cooperation) ซึ่งทำกันเมื่อปี ๑๙๗๑ สมัยรัฐบาลนางอินทิราว่าเป็นสัญญาที่ผูกมัดอินเดียไม่อาจเป็นมิตรกับประเทศอื่น ๆ ได้แสดงให้เห็นว่านายเดซายเปลี่ยนแปลงนโยบายไม่ต้องการอิงโซเวียตเหมือนก่อน อย่างไรก็ตามโซเวียตก็ไม่กล้าแสดงทีท่าไม่พอใจรัฐบาลนายเดซาย แต่กลับแสดงทีท่าเป็นมิตรต่อรัฐบาลนายเดซายโดยให้ความช่วยเหลือเพิ่มขึ้น เช่นการช่วยเหลือทางด้านเทคนิค การขยายการค้า การให้เครดิตใหม่ ๆ แก่อุตสาหกรรมของอินเดีย เป็นต้น

สมัยรัฐบาลเดซายความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับอินเดียดีขึ้นมาก สหรัฐได้จัดส่งแร่ยูเรเนียมไปขายให้แก่อินเดีย แต่สหรัฐกลัวว่าอินเดียจะนำไปทำระเบิดปรมาณู แต่รัฐบาลอินเดียรับปากว่าจะไม่ทำเช่นนั้น

อินเดียกับจีนได้ฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ปี ๑๙๗๖ แต่ความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ประเทศไม่ก้าวหน้าเท่าใดนัก ทางฝ่ายจีนบอกว่ายินดีจะเจรจากับอินเดียด้วยเรื่องปัญหาพรมแดนอีก ทางฝ่ายอินเดียเห็นว่าปัญหาพรมแดนเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ควรที่อินเดียและจีนจะร่วมมือกันทางการค้าและเทคโนโลยีไปก่อน จนกว่าทั้งสองฝ่ายจะเกิดความไว้วางใจกันแล้วจึงค่อยเจรจาปัญหาทางพรมแดน[๓๖]

---

๓๕ Newsweek, March 1. 1976, p. 11

๓๖ Asia Year Book 1978, p. 189

อินเดียทำให้ชาวโลกต้องตกใจในเมื่ออินเดียได้ประกาศผนวกแคว้นสิกขิม ซึ่งเป็นแคว้นเล็ก ๆ มีกษัตริย์ปกครองมาเป็นเวลาช้านานเป็นแคว้นที่ ๒๒ ของอินเดียเมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๓ ทำให้เห็นว่าอินเดียยังมีนโยบายจักรวรรดินิยม การที่อินเดียผนวกแคว้นสิกขิมทำให้ประเทศเล็ก ๆ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของอินเดียตกใจ เพราะกลัวจะโดนอย่างสิกขิม โดยเฉพาะเนปาล ฝูงชนโกรธแค้นการกระทำของอินเดียถึงขั้นบุกเข้าโจมตีสถานทูตของอินเดียในเมืองหลวงของเนปาล อย่างไรก็ตามอินเดียก็ยังยินยอมให้สิกขิมได้มีอิสระในการปกครองตนเองแต่อินเดียควบคุมเศรษฐกิจ ทหาร และการต่างประเทศอย่างใกล้ชิด[๓๗]

ขณะนั้นประชาชนชาวสิกขิมไม่พอใจที่รัฐบาลอินเดียได้เข้าปกครองสิกขิมอย่างเข้มงวด โดยการส่งข้าหลวงอินเดียมาปกครองแบบเผด็จการ และส่งกำลังทหารและตำรวจราว ๒๕,๐๐๐ คนมาควบคุมสิกขิม รัฐบาลที่มาจากชาวสิกขิมไม่มีความหมายเพราะต้องรอรับนโยบายจากรัฐบาลกลางอินเดียตลอดเวลา ชาวสิกขิมจึงเรียกร้องต้องการจะปกครองตนเองและเป็นเอกราชจากอินเดีย[๓๘]

การที่รุสเซียได้ส่งทัพเข้ายึดครองอาฟกานิสถานเมื่อปลายปี ๑๙๗๙ ทำให้อินเดียรู้สึกตกใจเป็นอย่างมาก อินเดียอยู่ในฐานะลำบากไม่อาจจะวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริงได้ อินเดียไม่ค่อยไว้ใจรุสเซียนัก แต่ขณะเดียวกันอินเดียก็ยังไม่อาจเป็นมิตรกับจีนได้เพราะปัญหาเรื่องพรมแดน แต่ที่แน่นอนก็คือทั้งสหรัฐและรุสเซียก็ยังต้องเอาใจอินเดียต่อไป กรณีรุสเซียบุกอาฟกานิสถานรัฐบาลของนางอินทิราก็ไม่กล้าคัดค้านรุสเซียอย่างจริงจัง ทั้งนี้เป็นเพราะนางอินทิรารู้ว่าอิทธิพลของรุสเซียกำลังมาแรงซึ่งอินเดียจะปฏิเสธเสียมิได้

การเมืองของปากีสถาน เมื่อยาห์ ยาข่าน สิ้นอำนาจแล้ว นายภุตโตก็ได้ขึ้นครองอำนาจแทนในตำแหน่งประธานาธิบดี ต่อมาในเดือนมีนาคม ๑๙๗๗ รัฐบาลของนายภุตโตได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลของการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรครัฐบาลได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นทำให้พรรคฝ่ายค้านและประชาชน ซึ่งผิดหวังจากการเลือกตั้งในครั้งนี้ได้ประกาศคัดค้านรัฐบาล โดยกล่าวหาว่าการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่สกปรก พรรครัฐบาลคือพรรค People's Party ได้เอารัดเอาเปรียบพรรคอื่นตลอดเวลาและใช้กลวิธีต่าง ๆ โกงการเลือกตั้ง

---

๓๗ Newsweek, September 16, 1974, p. 32

๓๘ Farcastern Economic Review, November 11, 1977, p. 30

ประชาชนราว ๒ ล้านคน ได้เดินขบวนคัดค้านและเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งใหม่แต่รัฐบาลนายภุตโตได้ลงมือจับกุมผู้คัดค้านทำให้ประชาชนไม่พอใจอย่างยิ่ง และยิ่งคัดค้านรัฐบาลหนักยิ่งขึ้น ประชาชนถึงกับก่อการจลาจลและต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรงตามเมืองต่าง ๆ รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ และจับกุมผู้นำฝ่ายค้านไปหลายคน[๓๙]

วันที่ ๕ กรกฎาคม ๑๙๗๗ ทหารได้ก่อการรัฐประหารภุตโต ผู้นำในการรัฐประหารคือนายพลเซีย อุล ฮัค (Zia ul Haq) การรัฐประหารของเขาได้รับผลสำเร็จด้วยดี ในเดือนกันยายนเขาได้สั่งจับกุมนายภุตโตในข้อหาร่วมมือกับผู้อื่นวางแผนฆาตกรรมนักการเมืองฝ่ายค้าน ต่อมานายพลเซียก็ได้ประกาศเลื่อนการเลือกตั้งออกไปอีกโดยไม่มีกำหนดและดำเนินคดีข้อหาอาญาแก่นายอาลี ภุตโต โดยกล่าวหาว่านายภุตโตวางแผนฆ่านักการเมืองฝ่ายตรงข้ามผู้หนึ่งสมัยที่ภุตโตมีอำนาจอยู่[๔๐]

การลงโทษตามกฎหมายอิสลามโดยวิธีการโบยนักโทษในที่สาธารณะ

ในเดือนมีนาคม ๑๙๗๘ ศาลสูงแห่งเมืองลาฮอร์ได้พิพากษาประหารชีวิตภุตโตด้วยการแขวนคอ[๔๑] เมื่อศาลได้พิพากษาแล้ว ได้มีประเทศต่าง ๆ หลายประเทศคัดค้าน

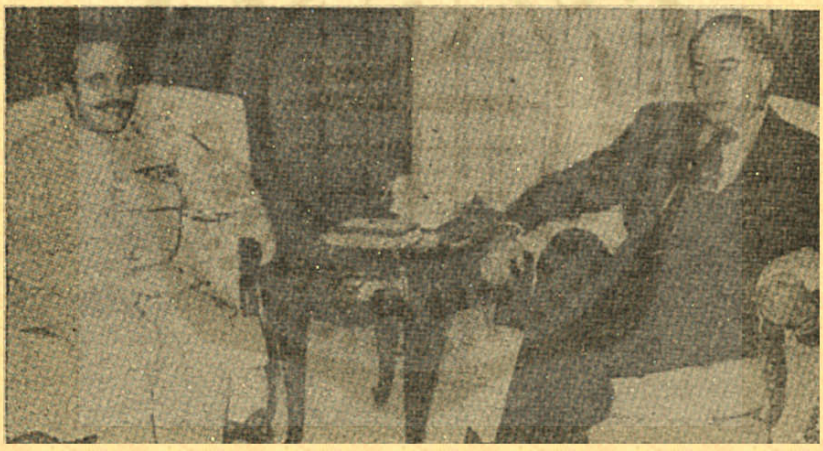
๓๙ Newsweek, May 9, 1977, p. 8

๔๐ Time, October 17, 1977, p. 18

๔๑ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๒๑

และชาวปากีสถานบางส่วนเดินขบวนคัดค้านการพิพากษาของศาลแห่งเมืองลาฮอร์โดยกล่าวหาว่าศาลตกอยู่ใต้อิทธิพลของนายพลเซียและไม่ได้เป็นกลางอย่างแท้จริง ต่อมานายภุตโตได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคำตัดสินของศาลแห่งเมืองลาฮอร์เสียใหม่ แต่ก็ไม่สำเร็จและนายภุตโตก็ถูกประหารชีวิตไปเรียบร้อยแล้ว

นโยบายต่างประเทศ รัฐบาลปากีสถานประกาศนโยบายต่างประเทศเป็นกลางมาโดยตลอด แต่รัฐบาลปากีสถานมักจะเอนเอียงไปทางสหรัฐอเมริกาและจีนทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะซื้ออาวุธจากสหรัฐ และขอความช่วยเหลือทางทหารจากจีนเนื่องจากปากีสถานมีกรณีพิพาทกับอินเดียและอินเดียมีนโยบายเอนเอียงไปทางโซเวียต แม้ว่าปากีสถานจะเป็นสมาชิกขององค์การ ส.ป.อ. ซึ่งมีเป้าหมายต่อต้านจีน แต่ปากีสถานสนิทสนมกับจีนและไม่ยอมร่วมซ้อมรบกับประเทศภาคี ส.ป.อ. การที่ปากีสถานเป็นสมาชิกของ ส.ป.อ. นั้นก็เพื่อขออาวุธสหรัฐสำหรับรบกับอินเดีย

นายอาลี ภุตโต กำลังสนทนากับนายพลเซีย อุล ฮัค สมัยที่ยังเรืองอำนาจ

สมัยรัฐบาลนายภุตโต ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยกระชับสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศคอมมิวนิสต์และประเทศในกลุ่มโลกที่สาม ปากีสถานมีความสัมพันธ์กับประเทศกลุ่มอาหรับเป็นพิเศษในฐานะเป็นประเทศอิสลามด้วยกัน อิหร่านและซาอุดีอาระเบียได้ช่วยเหลือปากีสถานทางด้านเศรษฐกิจอยู่มาก

นายภุตโตดำเนินนโยบายรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับอินเดียขึ้นมาอีก ทั้งสองประเทศได้ส่งผู้แทนไปเจรจากันเมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๗๖ และได้ลงนามในข้อตกลงเพื่อแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ ยกเว้นปัญหาแคชเมียร์ ทั้งสองประเทศได้ตกลงร่วมมือทางการค้า การเดินอากาศ การแลกเปลี่ยนเชลยศึกและการตั้งเอกอัครราชทูตประจำซึ่งกันและกัน[๔๒]

เมื่อนายพลเซีย อุล ฮัค ได้ปฏิวัติเข้ายึดอำนาจนายภุตโตแล้ว นายพลเซียก็ดำเนินนโยบายต่างประเทศเช่นเดียวกับรัฐบาลของนายภุตโต

ปัญหาอาฟกานิสถาน

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๑๙๗๙ กองทัพรุสเซียก็ยาตราเข้ายึดอาฟกานิสถาน โดยอ้างว่าส่งทหารเข้ามาช่วยเหลือตามคำเชื้อเชิญของนายคาร์มาลซึ่งปฏิวัติยึดอำนาจจากนายอามินผู้นำคนเดิมของอาฟกานิสถานได้สำเร็จ ชาวอาฟกานิสถานบางส่วนได้ลุกขึ้นสู้รบกับทหารรุสเซีย ทางฝ่ายรุสเซียก็ลงมือปราบปรามอย่างรุนแรง การส่งทัพรุสเซียเข้ายึดอาฟกานิสถานครั้งนี้ สหรัฐและนานาชาติต่างพากันคัดค้านอย่างรุนแรง สหรัฐได้ชักชวนประเทศยุโรปร่วมมือในการบอยคอตรุสเซียทางเศรษฐกิจรวมทั้งบอยคอตการแข่งขันกีฬาโอลิมปิคซึ่งจะมีขึ้นในรุสเซียปี ๑๙๘๐ อีกด้วย รุสเซียไม่ค่อยสนใจต่อเสียงคัดค้านของนานาชาติเท่าใดนักคงตั้งหน้าตั้งตาปราบชาวอาฟกานิสถานที่ลุกฮือขึ้นต่อสู้อย่างรุนแรง

รถถังรุสเซียกำลังยาตราเข้ายึดอาฟริกานิสถาน

การที่รุสเซียส่งทัพเข้ายึดอาฟกานิสถานครั้งนี้เป็นเพราะมีสาเหตุหลายประการเช่น

๑ ผู้นำของอาฟกานิสถานคือนายอามินไม่ดำเนินนโยบายตามที่รุสเซียต้องการ

๒ รุสเซียต้องการแผ่อิทธิพลลงมายังอ่าวเปอร์เซียซึ่งเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยน้ำมัน

๓ ต้องการปิดล้อมจีนทางด้านตะวันตก เพราะจีนมีพรมแดนติดกับอาฟกานิสถาน

๔ แสนยานุภาพของกองทัพสหรัฐในปัจจุบันเป็นรองรุสเซีย รุสเซียเชื่อว่าสหรัฐจะไม่กล้าเสี่ยงทำสงครามกับรุสเซียในขณะนี้

การบุกของรุสเซียครั้งนี้ทำให้ประเทศที่มีพรมแดนติดกับอาฟกานิสถานรู้สึกตกใจกลัวเป็นอย่างมาก เช่น อิหร่าน ปากีสถาน เป็นต้น ทำให้กลุ่มประเทศมุสลิมพยายามร่วมมือกันเพื่อต่อต้านรุสเซีย และสนับสนุนประชาชนชาวอาฟกานิสถานสู้รบกับรุสเซียต่อไป สหรัฐประกาศสนับสนุนขบวนการกู้ชาติชาวอาฟกานิสถานทางด้านอาวุธ และประกาศขายอาวุธให้แก่ปากีสถานและจีนเป็นอันมากเพื่อถ่วงดุลย์อำนาจกับรุสเซีย เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้สหรัฐกับจีนจำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อเพิ่มขึ้นสกัดกั้นอิทธิพลของรุสเซีย ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ถึงกับประกาศว่าจะรบกับรุสเซียถ้าหากรุสเซียเข้ายึดครองบ่อน้ำมันในตะวันออกกลาง การที่สหรัฐประกาศแข็งขันเช่นนี้แสดงว่าสหรัฐเริ่มวิตกการแผ่อิทธิพลของรุสเซียทางแถบเอเชียใต้และตะวันออกกลาง ซึ่งจะมีผลทำให้สหรัฐต้องฟื้นฟูแสนยานุภาพขึ้นมาใหม่อีก อาจจะนำไปสู่สงครามเย็นระหว่างสหรัฐกับรุสเซียขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตามรุสเซียคงจะไม่ถอนทหารออกจากอาฟกานิสถานอย่างรวดเร็ว แต่จะต้องจัดการกับปัญหาภายในอาฟกานิสถานให้เรียบร้อยเสียก่อน เช่นเดียวกับที่กองทัพเวียดนามยึดครองเขมรอยู่ในขณะนี้ และองค์การสหประชาชาติก็ทำอะไรไม่ได้อีกตามเคย

บทที่ ๖
ปัญหาตะวันออกกลาง

การตั้งถิ่นฐานของอิสราเอลและอาหรับในดินแดนปาเลสไตน์

คำว่า "ตะวันออกกลาง" (Middle East) นั้นเป็นคำที่พึ่งจะเริ่มเรียกกันมาไม่นานนัก คำเดิมที่ใช้เรียกกันคือว่า "ตะวันออกใกล้" (Near East) ซึ่งนักประวัติศาสตร์อังกฤษมักนิยมใช้เรียกกันซึ่งน่าจะมีความหมายถึงดินแดนที่อยู่ใกล้อังกฤษเท่านั้น นักประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันจึงนิยมเรียกว่าตะวันออกกลางซึ่งน่าจะมีความหมายเหมาะสมกว่า ตะวันออกกลางเป็นดินแดนที่เก่าแก่มีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน เป็นทางเชื่อมระหว่างทวีปใหญ่ถึงสามทวีป คือทวีปยุโรป เอเชีย และแอฟริกา ในสมัยโบราณจักรวรรดิที่สำคัญ ๆ ของโลกมักจะต้องแผ่ขยายอำนาจเข้ายึดครองตะวันออกกลาง นับตั้งแต่สมัยจักรวรรดิบาบิโลน จักรวรรดิเปอร์เซีย จักรวรรดิโรมัน มาจนถึงจักรวรรดิออตโตมาน จนกระทั่งมาถึงจักรวรรดิสุดท้ายคืออยู่ใต้การปกครองของอังกฤษและฝรั่งเศส นอกจากนั้นตะวันออกกลางเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมที่เก่าแก่ของโลก เป็นบ่อเกิดของศาสนาใหญ่ ๆ ในโลกถึงสามศาสนา คือศาสนายิว (Judaism) ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ตะวันออกกลางยังมีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงต่อชาวอิสลามทั่วโลก ในฐานะที่เป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา ศาสนากับการเมืองของชาวอิสลามจึงแยกกันไม่ออก ดังนั้นการที่อาหรับทำสงครามกับอิสราเอลจึงกลายเป็นการรวมกำลังกันของประเทศผู้ถือ

ศาสนาอิสลาม รบพุ่งกับชาติผู้ถือศาสนายิว สงครามในตะวันออกกลางจึงเปลี่ยนแปลงความหมายกลายเป็นสงครามศาสนาไปด้วย

ในสายตาของมหาอำนาจ ตะวันออกกลางเป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง มหาอำนาจใดมีอิทธิพลเหนือตะวันออกกลางก็เท่ากับมีอิทธิพลเหนือดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรอันมีค่าคือน้ำมันดิบธรรมชาติอันมหาศาล ซึ่งสามารถจะบีบประเทศต่าง ๆ ให้ยอมอยู่ใต้อิทธิพลของตนได้ น้ำมันจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชาวโลก นอกจากตะวันออกกลางเป็นเวทีของการทำสงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอลแล้ว ยังเป็นเวทีการทำสงครามเย็นระหว่างสหรัฐกับโซเวียตอีกด้วย เพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่และสร้างอิทธิพลเหนือดินแดนตะวันออกกลาง

กำเนิดอิสราเอล ชนชาติอิสราเอลหรือยิวหรือฮีบรูตามเรื่องราวซึ่งกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ไบเบิลว่า พวกนี้อาศัยอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์โดยมีหัวหน้าชื่ออะบราฮัม (Abraham) ต่อมาดินแดนปาเลสไตน์ซึ่งในพระคัมภีร์เก่าเรียกว่า "คานาแอน" (Canaan) ได้เกิดความแห้งแล้งอดอยากพวกยิวจึงได้อพยพไปอยู่ในดินแดนของอียิปต์โดยยอมเป็นทาสของอียิปต์ ในราว ๒ พันปีก่อนคริสต์ศักราชพวกยิวจึงได้อพยพกลับยังดินแดนเดิมของตน โดยมีโมเสสเป็นผู้นำ ได้เริ่มตั้งอาณาจักรเป็นปึกแผ่นครั้งแรกในราว ๑๐๒๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช (B.C.) โดยมีกษัตริย์ซอล (Saul) เป็นกษัตริย์พระองค์แรก กษัตริย์องค์ต่อมาคือพระเจ้าเดวิด (David) และพระเจ้าโซโลมอน ในราวปี ๙๓๐ B.C. ราชอาณาจักรของพระเจ้าโซโลมอนได้แตกแยกออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งคืออาณาจักรทางเหนือของอิสราเอล และอีกส่วนหนึ่งคืออาณาจักรภาคใต้ของจูดาห์ ในปี ๗๒๖ B.C. อัสซีเรียนมีชัยชนะเหนืออิสราเอล และในปี ๕๘๖ B.C. แคว้นจูดาห์ก็ตกอยู่ใต้อำนาจของจักรวรรดิบาบิโลเนียน พวกยิวจำนวนมากถูกจับเอาไปเป็นทาสในอาณาจักรบาบิโลเนียน ต่อมาดินแดนของพวกยิวก็ตกเป็นเมืองขึ้นของเปอร์เซียและกรีก แต่พวกยิวก็มีสิทธิ์ปกครองตนเองไปได้ประมาณ ๔ ศตวรรษ พวกยิวตั้งตัวเป็นอิสระไปได้พักหนึ่งก็ตกอยู่ใต้อำนาจของพวกโรมัน พวกโรมันจับเอาพวกยิวไปเป็นทาสส่งไปใช้งานทั่วจักรวรรดิโรมันอันกว้างขวาง เพราะเหตุนี้เองที่ทำให้พวกยิวไปอยู่กระจัดกระจายในดินแดนยุโรปซึ่งเป็นดินแดนของจักรวรรดิโรมัน พวกยิวพยายามก่อกบฏต่อโรมันถึง ๒ ครั้ง คือในระหว่างปี ค.ศ. ๖๖–๗๐ และ ค.ศ. ๑๓๒–๑๓๕ แต่ประสบความล้มเหลว*

---

* Hal Kosut, *Israel & the Arabs, the June 1967 War* pp. 1–2

พวกยิวที่ถูกพวกโรมันจับเอาไปเป็นทาส เมื่อไปอยู่ยังดินแดนใดก็มิได้ละทิ้งความเป็นยิว ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตนไว้เหมือนกับอยู่ในปาเลสไตน์ และชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ด้วยเหตุนี้แม้ว่าพวกยิวถูกรุกรานจนต้องแตกกระจัดกระจายแต่ก็ยังรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้โดยไม่เสื่อมคลายนับเป็นพันๆปี เมื่อพวกโรมันสูญสิ้นอำนาจไปแล้ว ได้มีอาณาจักรต่าง ๆ ผลัดกันขึ้นมามีอำนาจหลายยุคหลายสมัย ส่วนพวกยิวนั้นก็ยังไม่มีโอกาสที่จะตั้งตัวในดินแดนปาเลสไตน์ได้เลย คงได้แต่ตั้งความหวังไว้ว่าสักวันหนึ่งพวกตนคงจะได้กลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอนของตน คือดินแดนแห่งคำมั่นสัญญา (The Promised Land)

ในราวต้นศตวรรษที่ ๗ ได้กำเนิดศาสนาที่สำคัญของโลกอีกศาสนาหนึ่ง คือ ศาสนาอิสลาม ผู้ให้กำเนิดคือพระมุฮัมมัด (Muhammad) บรมศาสดาผู้สั่งสอนศาสนาในดินแดนซาอุดีอาระเบีย ภายหลังจากที่พระมุฮัมมัดสิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. ๖๒๒ แล้วสาวกของพระองค์ได้เจริญรอยตามพระศาสดา โดยการสั่งสอนศาสนาไปทั่วดินแดนคาบสมุทรอาระเบีย (Arabian Peninsula) พร้อม ๆ กับการขยายจักรวรรดิของอิสลามโดยการทำสงครามด้วย จักรวรรดิของอิสลามได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางเข้าไปถึงยุโรป และเข้าไปปกครองสเปนในขณะที่ยุโรปกำลังตกอยู่ในสมัยแห่งความมืดมน (Dark Ages)

ในปี ค.ศ. ๖๙๑ พวกอาหรับได้ไปสร้างโบสถ์หลังหนึ่งในนครเยรูซาเร็ม มีชื่อว่า Dome of the Rock นับว่าเป็นสถาปัตยกรรมอิสลามที่งดงามที่สุดในโลกชิ้นหนึ่ง และในปัจจุบันนี้ยังตั้งอยู่ในนครเยรูซาเล็ม นครเยรูซาเล็มได้กลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันดับ ๓ ของศาสนาอิสลามรองลงไปจากเมกกะ (Mecca) และเมดินา (Medina) พวกอิสลามได้ปกครองดินแดนปาเลสไตน์จนกระทั่งถึงปี ๑๐๗๑ พวกเตอร์กเผ่าเซลจุก (Seljuk) จึงได้ขึ้นมามีอำนาจและปกครองดินแดนปาเลสไตน์จนเกิดสงครามครูเสดกับพวกคริสเตียน เพื่อแย่งความเป็นใหญ่เหนือดินแดนเยรูซาเล็ม เมื่อพวกเซลจุกสิ้นอำนาจแล้วดินแดนปาเลสไตน์ก็ตกอยู่ใต้อำนาจของพวกตาด (Tartars) และพวกมองโกล (Mongols) ระหว่างปี ๑๒๔๔–๑๒๖๐ อยู่ใต้อำนาจของอียิปต์ระหว่างปี ๑๑๖๐–๑๕๑๗ จากนั้นพวกออตโตมานเตอร์กก็ได้ขึ้นมามีอำนาจปกครองดินแดนปาเลสไตน์ตั้งแต่ปี ๑๕๑๗ ไปจนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ ๑ ตลอดเวลาที่ผู้มีอำนาจผลัดกันเข้ามาปกครองปาเลสไตน์ ประชากรส่วนใหญ่ของปาเลสไตน์ก็ยังเป็นพวกอาหรับและมุสลิม ส่วนพวกยิวและพวกที่นับถือศาสนาคริสต์นั้นมีอยู่น้อย พวก

เตอร์กยังยินยอมให้ชาวปาเลสไตน์และชาวยิวนับถือศาสนาได้ตามใจชอบและให้มีอิสระในการปกครองตนเอง[๒]

ขบวนการไซอะนิสต์ และการประกาศบัลโฟร์

(Zionist Movement and Balfour Declaration)

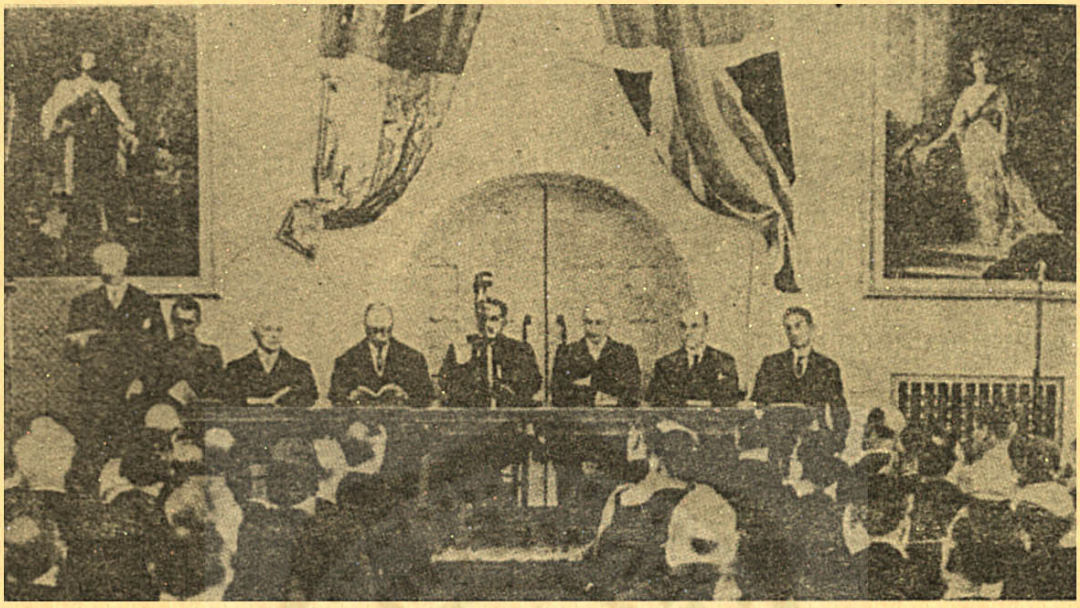
พวกยิวได้มีความเชื่ออย่างจริงจังว่า พวกเขาซึ่งอยู่กันอย่างกระจัดกระจายนั้น วันหนึ่งก็คงจะได้กลับไปยังแผ่นดินแห่งสัญญา ซึ่งพระเจ้าได้สัญญาว่าจะส่งพระบุตรของพระองค์คือพระเมสสิอามาเป็นผู้นำของพวกยิว และรวมยิวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พวกยิวจึงมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะรอคอยพระเมสสิอาต่อไป และมีความเชื่อมั่นว่าชาวยิวเป็นชนชาติที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นบุตรของพระเจ้า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พวกยิวเกิดความรู้สึกนึกคิดอย่างแรงกล้าในความเป็นชาตินิยม และไม่ยอมแพ้ใครง่าย ๆ

ในปลายศตวรรษที่ ๑๙ พวกยิวเริ่มอพยพออกจากประเทศที่ตนอาศัย กลับไปยังดินแดนปาเลสไตน์โดยมีชาวยิวที่มั่งคั่งในยุโรปเป็นผู้ช่วยเหลือในเรื่องการเงิน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าพวกยิวที่ไปอาศัยอยู่ในดินแดนประเทศใดก็มักจะอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อยในดินแดนของเจ้าของบ้าน และแยกตัวออกไปจากประชาชนที่เป็นเจ้าของบ้าน พวกยิวเรียนหนังสือยิว ร่วมมือและช่วยเหลือกันในหมู่พวกเดียวกันเป็นอย่างดี จะพูดภาษาของตนเองและรักษาวัฒนธรรมของตนอย่างมั่นคงและมีนิสัยขยันขันแข็ง ดังนั้นจึงไม่มีชาติใดที่จะกลืนชาวยิวได้ พวกยิวจึงกลายเป็นชนชาติที่น่ารังเกียจของประชาชนเจ้าของประเทศ เพราะไม่ยอมทำตัวให้เข้ากับเจ้าของบ้าน นอกจากนั้นยังควบคุมเศรษฐกิจไว้ในกำมือของพวกยิวอีกด้วย ทำนองเดียวกับชาวจีนที่ควบคุมเศรษฐกิจของประเทศไทย

พวกยิวในรุสเซียถูกเจ้าของบ้านต่อต้านอย่างรุนแรงในระหว่างปี ๑๘๘๐ นอกจากนั้นพวกยิวในประเทศอื่น ๆ ในยุโรปก็ถูกเจ้าของบ้านต่อต้านอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน ยิ่งทำให้พวกยิวมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่เพื่อหาทางกลับไปอยู่ในถิ่นเดิมของตน คือดินแดนปาเลสไตน์ ในช่วงระยะนี้เองได้มีนักชาตินิยมยิวที่มีชื่อเสียงคือ ธีออดอร์ เฮิร์ซล์ ชาวยิวออสเตรียนได้ก่อตั้งลัทธิทางการเมืองขึ้นมาคือลัทธิไซอะนิสม์ (Zionism) โดยเฮิร์ซล์เป็นหัวหน้า ผลงานของเขาได้รับผลสำเร็จอย่างงดงาม

---

๒ Fred J. Khouri *The Arab-Israel Dilemma.* pp. 2–3

สมาชิกแห่งไซอะนิสต์กำลังประชุมเพื่อก่อตั้งประเทศอิสราเอล

ในปี ๑๘๙๗ ได้เริ่มมีการประชุมสภาไซอะนิสต์ขึ้นเป็นครั้งแรก (The First Zionist Congress) ที่ Basle ในสวิส ที่ประชุมลงมติจัดตั้งองค์การไซอะนิสต์แห่งโลก (World Zionist Organization) ขึ้น ผู้แทนที่เข้าร่วมประชุมซึ่งส่วนใหญ่มาจากยุโรปตะวันออก ได้ตกลงกันว่าจะหาดินแดนที่เหมาะ ๆ สักแห่งหนึ่งสำหรับจัดตั้งเป็นรัฐยิว ดินแดนที่เหมาะในการจัดตั้งก็คือดินแดนปาเลสไตน์* เฮิร์ซล์ประสบความล้มเหลวในการขอร้องต่อรัฐบาลตุรกีเพื่ออนุญาตให้พวกยิวได้จัดตั้งรัฐยิวในดินแดนปาเลสไตน์ ดังนั้นเฮิร์ซล์จึงหันไปขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ อังกฤษเสนอจะให้ดินแดนสำหรับตั้งถิ่นฐานของพวกยิวคือดินแดนแอฟริกาตะวันออก (ดินแดนส่วนหนึ่งของเคนยา) เฮิร์ซล์เต็มใจที่จะรับดินแดนซึ่งอังกฤษเสนอให้นั้น แต่สภาแห่งไซอะนิสต์ปฏิเสธและยังมุ่งหวังอยู่ที่ดินแดนปาเลสไตน์[๓] ในระยะแรกพวกไซอะนิสต์ก็มิได้คิดว่าการที่พวกยิวอพยพเข้าไปอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์ จะเกิดข้อวิวาทกับเจ้าของบ้านคือชาวอาหรับ พวกยิวยังคงอพยพกลับไปอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และในปี ๑๙๐๘ ก็เริ่มมีปัญหาการขัดแย้งระหว่างยิวกับอาหรับในดินแดนปาเลสไตน์

---

๓ Fred J. Khouri, *op. cit.* pp. 3–4

ขบวนการไซอะนิสต์เริ่มมีบทบาทที่สำคัญแก่พวกยิวมากขึ้นทุกที และแผ่ขยายอิทธิพลอย่างช้า ๆ เข้าไปในยุโรปตะวันตกและสหรัฐ อย่างไรก็ตามยังมีพวกชาวยิวบางกลุ่มคัดค้านไม่เห็นด้วยกับวิธีการของพวกไซอะนิสต์ ด้วยเห็นว่าผู้นำในการที่จะนำชาวยิวกลับปาเลสไตน์นั้นไม่ใช่พวกไซอะนิสต์ แต่ควรจะเป็นพระเจ้าตามลัทธิศาสนาที่พวกเขาเชื่อถือ ส่วนพวกยิวที่นิยมลัทธิมาร์กซ์ได้โจมตีขบวนการไซอะนิสต์ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวของพวกนายทุน แม้ว่าจะมีเสียงจากชาวยิวด้วยกันคัดค้านแต่ขบวนการไซอะนิสต์ก็ยังดำเนินงานส่งเสริมชาวยิวกลับปาเลสไตน์ต่อไปเรื่อย ๆ ขณะที่สงครามโลกครั้งที่ ๑ ระเบิดขึ้นในปี ๑๙๑๔ พวกยิวในปาเลสไตน์ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง ๘๐,๐๐๐ คน

พวกยิวที่มีชื่อเสียงในอังกฤษเช่นเป็นนักวิทยาศาสตร์และเป็นสมาชิกของขบวนการไซอะนิสต์ใช้วิธีเข้าตีสนิทกับผู้นำในวงการรัฐบาลอังกฤษ เพื่อจะได้ให้รัฐบาลอังกฤษสนับสนุน ในปี ๑๙๑๗ พวกยิวไซอะนิสต์ได้โฆษณากิจการของไซอะนิสต์ลงในหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงในอังกฤษ ทำให้ชาวอังกฤษบางคนไม่พอใจการกระทำของพวกยิวและต่อต้านขบวนการไซอะนิสต์ เพราะกลัวว่าพวกยิวซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ จะได้ใจและถือโอกาสเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคให้แก่พวกตนเท่าเทียมกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของบ้านเช่นเดียวกับการเรียกร้องสิทธิของพวกยิวในดินแดนปาเลสไตน์เป็นต้น

ในรุสเซีย พวกยิวบางคนได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในวงการรัฐบาล อังกฤษพยายามที่จะดึงเอาพวกยิวเหล่านี้มาเป็นพวก โดยติดต่อขอให้พวกยิวสนับสนุนรัฐบาลรุสเซียให้ทำสงครามกับเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ต่อไปอีก นอกจากนั้นอังกฤษยังหาทางกระตุ้นเตือนผู้นำยิวซึ่งดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในวงการรัฐบาลสหรัฐและประเทศต่าง ๆ ให้ยิวเหล่านี้ใช้อิทธิพลบีบรัฐบาลของตนทำสงครามกับเยอรมนีอย่างจริงจัง ฝ่ายพวกยิวก็เช่นเดียวกัน พยายามกระตุ้นเตือนให้รัฐบาลอังกฤษเห็นความสำคัญในการขยายอำนาจเข้าสู่ตะวันออกกลาง โดยการสนับสนุนให้ยิวเข้าไปยึดครองดินแดนปาเลสไตน์ รัฐบาลอังกฤษเห็นด้วยในการที่จะยึดเอาปาเลสไตน์เป็นหัวหาดสำหรับขยายอิทธิพลเข้าสู่ตะวันออกกลางไปจนกระทั่งถึงคลองสุเอซ (Suez Canal) และได้ตกลงกับรัฐบาลฝรั่งเศสอย่างลับ ๆ ยินยอมให้อังกฤษขยายอิทธิพลเข้าสู่ปาเลสไตน์แต่ผู้เดียว

ในที่สุดเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๑๗ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอังกฤษ อาเธอร์บัลโฟร์ (Arthur Balfour) ได้ออกหนังสืออย่างเป็นทางการฉบับหนึ่งประกาศว่า

"ดินแดนปาเลสไตน์ ควรจะได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้เป็นถิ่นฐานของประชากรชาวยิว" ข้อความที่รัฐมนตรีประกาศนี้ต่อมานิยมเรียกกันสั้น ๆ ว่า "ประกาศบัลโฟร์" (Balfaur Declaration) ถึงแม้ว่าประกาศบัลโฟร์จะไม่ใช่เป็นการประกาศอย่างเป็นทางการของรัฐบาลอังกฤษ แต่รัฐบาลอังกฤษก็ยอมรับรู้และสนับสนุนคำประกาศนี้ ไซอะนิสต์ยังไม่ค่อยจะพอใจประกาศบัลโฟร์เท่าใดนัก เพราะต้องการที่จะให้รัฐบาลอังกฤษประกาศการสนับสนุนออกมาอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามนับว่าเป็นชัยชนะก้าวแรกของไซอะนิสต์ในการที่สามารถโน้มน้าวรัฐบาลอังกฤษยอมรับการสนับสนุนให้ชาวยิวกลับไปตั้งถิ่นฐานในปาเลสไตน์

ขบวนการชาตินิยมอาหรับ

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ดินแดนตะวันออกกลางส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิตุรกีโดยมีสุลต่านเป็นประมุข ระบบการปกครองของตุรกีเต็มไปด้วยความเหลวแหลก ราชสำนักที่ฟุ้งเฟ้อและระบบการบริหารประเทศที่เต็มไปด้วยการคอรัปชั่น ชาวอาหรับเผ่าต่าง ๆ ก็ยังสามารถทนอยู่ใต้การปกครองของตุรกีเรื่อยมาโดยไม่คิดที่จะดิ้นรนเป็นเอกราชเท่าใดนัก เพราะคิดว่าการอยู่ภายใต้จักรวรรดิตุรกีก็เหมือนกับอยู่ใต้จักรวรรดิของอิสลามด้วยกัน ความรู้สึกนึกคิดของชาวอาหรับทางด้านชาตินิยมได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อราวศตวรรษที่ ๑๙ โดยพวกมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสและอเมริกันมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ชาวอาหรับเกิดความรู้สึกชาตินิยมโดยการสอนภาษาอาหรับและประวัติศาสตร์ให้

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ตุรกีเข้าร่วมสงครามโดยเข้าข้างฝ่ายเยอรมนีสู้รบกับฝ่ายสัมพันธมิตร อาหรับเผ่าต่าง ๆ ยังลังเลใจว่าจะเข้าข้างฝ่ายไหนดี แต่จุดมุ่งหมายของชาวอาหรับนั้นต้องการที่จะได้รับเอกราช อาหรับยินดีจะเข้ากับฝ่ายไหนดี แต่จุดมุ่งหมายของชาวอาหรับนั้นต้องการที่จะได้รับเอกราช อาหรับยินดีจะเข้ากับฝ่ายไหนก็ได้ถ้าฝ่ายนั้นสนับสนุนให้อาหรับได้รับเอกราช อังกฤษเห็นเป็นโอกาสที่จะบั่นทอนกำลังของตุรกี จึงยุยงให้พวกอาหรับฉวยโอกาสปฏิวัติต่อตุรกี การยุยงส่งเสริมของอังกฤษได้ผลเพราะโดยปรกติอาหรับก็ไม่พอใจที่อยู่ใต้การปกครองของตุรกีอยู่แล้ว เนื่องจากตุรกีปกครองอาหรับอย่างกดขี่ อังกฤษพอใจที่จะเห็นรัฐอาหรับต่าง ๆ เป็นเอกราชและอยู่ใต้อิทธิพลอังกฤษสำหรับเป็นแนวป้องกันอินเดียของอังกฤษ

อังกฤษชักชวนให้อาหรับร่วมมือกับอังกฤษในการทำสงครามกับตุรกีและเยอรมนี ฝ่ายอาหรับตั้งเงื่อนไขว่าถ้าอาหรับสนับสนุนอังกฤษ อังกฤษจะให้อะไรอาหรับเป็นการตอบแทน รัฐอาหรับต่าง ๆ เรียกร้องให้อังกฤษประกาศรับรองเอกราชของรัฐอาหรับ ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๑๕ อาหรับส่งผู้แทนคือชาริฟ ฮุสเซน (Sharif Hussein) เป็นหัวหน้าเจรจากับเซอร์ เฮนรี่ แมคมาฮอน (Sir Henry Mc Mahon) ข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอียิปต์ ฝ่ายอาหรับขอให้อังกฤษรับรองเอกราชของดินแดนอาหรับตั้งแต่ Mersin Adana ไปจนถึงเขตแดนของเปอร์เซีย โดยมีอาณาเขตทิศตะวันออกจดเปอร์เซียและอ่าวเปอร์เซีย ทิศใต้จดมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันตกจดทะเลแดงและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เซอร์เฮนรี่ตกลงใจที่จะรับรองดินแดนอาหรับตามที่อาหรับเสนอ แต่ยกเว้น Mersin-Adana ซึ่งไม่นับรวมด้วย โดยมีข้อแม้ว่าขอให้อังกฤษส่งทหารเข้ายึดครองแบกแดด (Baghdad) และบาสรา (Basra) ชั่วคราว จะเห็นได้ว่าอาหรับมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจอังกฤษมาก โดยคิดว่าอังกฤษคงไม่กลับคำพูดของตนภายหลังที่สงครามโลกสงบแล้ว[๔]

เมื่ออาหรับได้รับคำมั่นสัญญาจากอังกฤษจนพอใจแล้ว ก็ลงมือปฏิวัติต่อตุรกีในที่ต่าง ๆ หลายแห่งในดินแดนอาหรับ ทำให้ตุรกีไม่สามารถที่จะส่งกองทัพไปช่วยเยอรมนีได้สะดวก นับว่าอาหรับมีส่วนสำคัญในการช่วยกองทัพอังกฤษเข้ายึดครองตะวันออกกลางได้อย่างสะดวกเพราะแนวบี้องกันของตุรกีอ่อนลงไปอย่างมากมาย นอกจากนั้นพวกอาหรับยังมีส่วนช่วยอังกฤษในการรบพุ่งโดยตรงอีกด้วย ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๑๖ อังกฤษกับฝรั่งเศสได้ลงนาม ในข้อตกลงกันฉบับหนึ่งโดยที่ฝ่ายอาหรับไม่รู้เรื่องเลย ข้อตกลงนี้ระบุถึงการที่อังกฤษและฝรั่งเศสร่วมมือกันแบ่งแยกดินแดนอาหรับเป็นส่วน ๆ โดยอังกฤษและฝรั่งเศสจะเป็นผู้เข้าควบคุมและปกครองดินแดนเหล่านี้ และจะให้ดินแดนปาเลสไตน์เป็นดินแดนระหว่างชาติ นับว่าเป็นข้อตกลงที่ทรยศต่อคำมั่นสัญญาที่อังกฤษได้ให้ไว้แก่อาหรับว่าจะสนับสนุนการเป็นเอกราชของรัฐอาหรับ แต่เรื่องก็เปิดเผยขึ้นจนได้ในเมื่อรุสเซียซึ่งขณะนั้นได้ปฏิวัติตั้งรัฐบาลของพวกบอลเชวิกแล้วได้ตีพิมพ์ข้อตกลงลับระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสซึ่งเรียกว่า Sykes-Picot Agreement ในเดือนธันวาคม ๑๙๑๗ พอข่าวนี้เปิดเผยออกมาอังกฤษรีบปฏิเสธและยืนยันว่าอังกฤษยังเคารพต่อคำมั่นสัญญาที่อังกฤษได้ให้ไว้แก่ชาวอาหรับทุกประการ นอกจากนั้นอังกฤษยังได้แสดงท่าทีเกี่ยวกับปัญญาชาวยิวที่อพยพ

---

๔ Ibid, pp. 4–8

เข้าไปอยู่ในปาเลสไตน์ว่า อังกฤษยังสนับสนุนชาวอาหรับในปาเลสไตน์ให้ได้รับสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ชาวยิวเป็นแต่เพียงอาศัยอยู่เท่านั้น จะไม่ได้สิทธิเท่าเทียมกับอาหรับ อาหรับตายใจต่อคำมั่นสัญญาของอังกฤษโดยคิดว่าอังกฤษมีความจริงใจต่ออาหรับอย่างจริงจัง ฮุสเซนผู้แทนอาหรับถึงกับประกาศว่ายินดีต้อนรับพวกยิวที่เข้าไปตั้งหลักแหล่งในดินแดนอาหรับทุกแห่งที่อยู่ใต้การควบคุมของอาหรับ ในเดือนมีนาคม ๑๙๑๘ ดร. ไวซ์มาน (Dr. Weizmann) หัวหน้าคณะทูตไซอะนิสต์เดินทางไปยังปาเลสไตน์และไคโรยืนยันต่อชาวอาหรับว่ายิวไม่ต้องการแสวงหาอิทธิพลทางการเมือง นับว่าเป็นการบิดเบือนต่อข้อเท็จจริงที่สุด เพราะขณะที่ไซอะนิสต์กล่าวยืนยันต่ออาหรับเช่นนั้น ไซอะนิสต์ก็มีแผนการอยู่แล้วที่จะตั้งปาเลสไตน์เป็นดินแดนของอิสราเอล อาหรับจึงถูกอังกฤษและไซอะนิสต์หลอกลวงอย่างน่าเจ็บใจที่สุด

การประชุมเพื่อสันติภาพที่ปารีส ภายหลังจากที่เยอรมนียอมแพ้โดยเด็ดขาดในปี ๑๙๑๘ แล้วสัมพันธมิตรก็ได้จัดให้มีการประชุมเพื่อร่างสัญญาสันติภาพปารีสในปี ๑๙๑๙ ไซอะนิสต์ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมด้วย เนื่องจากพวกยิวมีความสามารถและมีชั้นเชิงในทางการทูตสูง ดังนั้นจึงทำให้ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรมีความเห็นอกเห็นใจพวกยิวมากกว่าพวกอาหรับ ผู้แทนไซอะนิสต์ได้เรียกร้องในที่ประชุมสันติภาพให้ยอมรับข้อเสนอของยิว ดังต่อไปนี้คือ

๑. ในสัญญาสันติภาพให้กล่าวถึงการประกาศบัลโฟร์ด้วย

๒. ดินแดนปาเลสไตน์ในขณะนั้นยังมีชาวยิวอยู่น้อย (ประมาณ ๑๐% ของประชากรทั้งหมด) จึงขอให้อังกฤษให้ความอารักขาไปก่อน ต่อเมื่อใดที่ชาวยิวมีจำนวนมากกว่าอาหรับแล้วจึงค่อยให้ปาเลสไตน์ปกครองตนเอง

๓. ให้ชาวยิวได้อพยพเข้าไปอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์โดยไม่มีการจำกัด

๔. ให้มีการจัดตั้งสภาแห่งยิวสำหรับปาเลสไตน์ (Jewish Council for Palestine) โดยมีผู้แทนของชาวยิวในปาเลสไตน์และผู้แทนของชาวยิวจากที่ต่าง ๆ เป็นสมาชิก และให้สภานี้มีอำนาจอย่างมากมาย[๕]

จะเห็นได้ว่าข้อเรียกร้องของยิวดังกล่าวเป็นการเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่ได้คำนึงถึงอาหรับทั้ง ๆ ที่เจ้าของดินแดนปาเลสไตน์คืออาหรับ เป็นการ

๕ Ibid, pp. 8–11

สร้างความขมขื่นให้แก่ชาวอาหรับยิ่งนัก แม้ว่าที่ประชุมปารีสจะไม่ได้ยอมรับข้อเสนอของไซอะนิสต์ทุกประการ แต่พวกยิวก็ได้รับความสำเร็จทางการทูตอย่างงดงามในขณะที่พวกอาหรับไม่ประสาต่อวิธีการดำเนินทางการทูต จึงเสียเปรียบพวกยิวอย่างมากมาย ฝ่ายอังกฤษอ้างว่าข้อตกลงหรือคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่อาหรับระหว่างสงครามโลกนั้นเป็นข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้นอังกฤษไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามทุกอย่าง อังกฤษจะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

ปัญหาปาเลสไตน์ยังเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างหนักในที่ประชุมสันติภาพแห่งกรุงปารีส ในที่สุดที่ประชุมได้มีมติให้ส่งผู้สังเกตการณ์ ๒ คนเดินทางไปสังเกตการณ์ในตะวันออกกลาง ผู้สังเกตการณ์ได้รายงานว่าชาวปาเลสไตน์อาหรับต้องการที่จะให้ปาเลสไตน์เป็นส่วนหนึ่งของซีเรีย และต้องการให้ทั้งซีเรียและปาเลสไตน์เป็นดินแดนที่อยู่ในอาณัติของสหรัฐหรืออังกฤษ คณะผู้สังเกตการณ์ได้แสดงความเห็นว่า ไม่เห็นด้วยกับการให้พวกยิวอพยพเข้าไปอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์โดยไม่จำกัด หรือมีความคิดที่จะจัดตั้งปาเลสไตน์เป็นรัฐของยิว คณะผู้สังเกตการณ์ยังได้แสดงความคิดเห็นต่อไปอีกว่าข้อเสนอของไซอะนิสต์นั้นไม่ได้ให้ความยุติธรรมแก่อาหรับซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของดินแดนปาเลสไตน์ รายงานของคณะผู้สังเกตการณ์ดังกล่าว ที่ประชุมปารีสมิได้สนใจอย่างจริงจังเท่าใดนัก[๖] ยังคงตั้งหน้าตั้งตาสนับสนุนพวกยิวต่อไปโดยไม่ได้คำนึงว่าชาวอาหรับกำลังมีความรู้สึกชาตินิยมรุนแรงทุกขณะ ปาเลสไตน์จึงเป็นดินแดนที่รอการลุกเป็นไฟมากขึ้นทุกที ถ้ามหาอำนาจแก้ไขปัญหาไม่สำเร็จ

ในเดือนเมษายน ๑๙๒๐ การประชุมเพื่อสันติภาพของฝ่ายสัมพันธมิตรที่ซานรีโม (San Remo) ได้ตกลงแบ่งดินแดนอาหรับให้ไปอยู่ในอาณัติ (mandate land) ของมหาอำนาจในนามของสันนิบาตชาติ กล่าวคือฝรั่งเศสจะเป็นผู้ดูแลซีเรียและเลบานอน อังกฤษจะดูแลปาเลสไตน์และอิรัก การควบคุมดูแลนี้จะกระทำเป็นการชั่วคราวเท่านั้น ถ้าเมื่อใดเห็นว่ารัฐอาหรับสามารถปกครองตนเองได้ สันนิบาตชาติก็จะมอบเอกราชให้

ปาเลสไตน์ภายใต้การดูแลของอังกฤษ

พวกยิวได้อพยพออกจากยุโรปไปสู่ดินแดนปาเลสไตน์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างรวด

---

๖ Harry B. Ellis *Israel and the Middle East* pp. 72–73

เร็วในปีแรกที่อังกฤษเข้าปกครองปาเลสไตน์ อังกฤษได้ลงมือสำรวจประชากรพบว่าในปี ๑๙๒๒ ประชากรปาเลสไตน์มีทั้งสิ้น ๗๕๒,๐๐๐คน ในจำนวนนี้เป็นพวกยิวเสีย ๘๔,๐๐๐คน นอกนั้นเป็นชาวอาหรับ ๕๖๐,๐๐๐ คน

จากการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของพลเมืองยิวในดินแดนปาเลสไตน์ ทำให้ชาวอาหรับไม่พอใจอย่างยิ่ง เพราะพวกยิวได้เข้าไปแย่งที่ทำมาหากินของพวกอาหรับเนื่องจากพวกยิวมีความขยันขันแข็งกว่าพวกอาหรับอย่างมากมาย และมาจากแหล่งที่เจริญกว่า ก็ย่อมนำความเจริญและนำวิชาความรู้ติดตัวมาด้วย นอกจากนั้นพวกยิวที่อพยพเข้ามาอยู่มีเงินทองติดตัวมาด้วย เพราะพวกยิวนี้เมื่อไปอยู่ที่ใดก็มีฐานะร่ำรวยกว่าเจ้าของบ้าน แม้กระทั่งฝรั่งเองก็ยังทำมาหากินสู้พวกยิวไม่ได้ พวกยิวมาถึงก็ใช้เงินทองกว้านซื้อที่ดิน ลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม และพัฒนาการเกษตรโดยการบุกเบิกที่ดินอันแห้งแล้งทางแถบทะเลทรายให้กลายเป็นแหล่งกสิกรรมอันอุดมสมบูรณ์ซึ่งพวกยิวสามารถทำได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ โดยการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้าช่วยรวมทั้งความขยันขันแข็งของพวกยิวนั่นเอง พวกยิวที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์รุ่นแรก ๆ ขาดแคลนที่ดิน เครื่องมือและเงินทุนที่จะทำมาหากิน จึงคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและประกอบอาชีพเกษตรกรรมร่วมกันซึ่งเรียกว่า "กิบบุตซ์" (Kibbutz) ทำนองเดียวกันระบบ "คอมมูน" (Commune) ในประเทศจีน กิบบุตซ์ของพวกยิวนั้นมีลักษณะเป็นองค์การทางสังคม (social organization) คล้าย ๆ กับหมู่บ้าน ทรัพย์สมบัติในกิบบุตซ์ถือว่าเป็นของส่วนรวมใช้ร่วมกัน การทำงานในกิบบุตซ์ใช้วิธีแบ่งงานกันทำและแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างยุติธรรม กิบบุตซ์ของพวกยิวนั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการรองรับการอพยพของชาวยิวที่มาจากต่างแดน พวกยิวที่มีฐานะดีทั้งในยุโรปและสหรัฐได้ส่งเงินมาช่วยเหลือการก่อตั้งกิบบุตซ์จนได้รับความสำเร็จทำให้เศรษฐกิจของชาวยิวมั่งคั่ง[๗] ปัจจุบันนี้กิบบุตซ์ยังคงมีอยู่ในอิสราเอลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิ์เลือกการทำงานของตนว่าจะทำงานส่วนตัวหรือจะเข้าไปอยู่ในกิบบุตซ์ก็ได้

เมื่อพวกอาหรับประสบปัญหาจากพวกยิวหลายด้านชนิดที่ไม่สามารถเข้ากันได้ในที่สุดความไม่พอใจก็กลายเป็นความเคียดแค้นและการประหัตประหารกัน ในเดือนเมษายน ๑๙๒๐ พวกอาหรับในกรุงเยรูซาเล็มก็ได้ก่อเหตุร้ายขึ้นโดยฆ่าพวกยิวตาย ๕ คนและบาดเจ็บอีกนับร้อยคน อังกฤษได้ลงมือสอบสวนพบว่าสาเหตุที่พวกอาหรับฆ่าพวกยิวในครั้งนั้นก็เนื่อง

---

๗ Ibid, pp. 57–58

จากพวกอาหรับไม่พอใจการประกาศบัลโฟร์ของอังกฤษซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้ชาวยิวได้ตั้งแผ่นดินปาเลสไตน์เป็นรัฐของพวกยิว

อังกฤษพยายามหาทางให้อาหรับกับยิวอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยการจัดตั้งสภานิติบัญญัติ (Legislative Council) ประกอบด้วยข้าหลวงใหญ่อังกฤษและสมาชิกสภาอีก ๒๒ คน ในจำนวนนี้ได้มาจากอังกฤษแต่งตั้ง ๑๐ คน นอกจากนั้นใช้วิธีเลือกตั้งมาจากมุสลิม ๘ คน คริสเตียน ๒ คน และยิว ๒ คน อาหรับประกาศไม่ยอมรับรู้ข้อเสนอของอังกฤษนี้โดยเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญของปาเลสไตน์จะต้องยินยอมให้อาหรับมีอำนาจเหนือปาเลสไตน์อย่างสมบูรณ์

พวกยิวในปาเลสไตน์ได้จัดระบบของตนอย่างมีระเบียบวินัย มีการจัดตั้งเป็นองค์การบริหาร มีประธาน มีคณะกรรมการทำนองเดียวกับรัฐบาล ประธานกรรมการบริหารคือนายเดวิด เบนกูเรียน* (David Ben-gurion) มีการจัดตั้งพรรคการเมืองในหมู่พวกยิวและแข่งขันในการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อเป็นสมาชิกของสภา พวกยิวจึงมีความก้าวหน้าในการจัดระบบการปกครองตนเองมาก และพร้อมที่จะปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยในทันทีที่อังกฤษให้เอกราช ทางด้านการศึกษาพวกยิวก็มีการศึกษาสูง และถือว่าประชากรยิวทั่วไปมีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษา ในปี ๑๙๒๕ มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยฮีบรู (Hebrew University) ในกรุงเยรูซาเล็ม ขณะที่พวกยิวมีความเจริญก้าวหน้าทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็วนั้น พวกอาหรับยังอยู่ในสภาพล้าหลังเหมือนเช่นเดิมแทบจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงในทางความเจริญเลย

ส่วนใหญ่ของชาวอาหรับเป็นพวกชาวไร่ชาวนามีนิสัยเฉื่อยชาเกียจคร้าน สังคมของชาวอาหรับยังเป็นสังคมของระบบศักดินา อำนาจการปกครองอยู่ในกำมือของชนชั้นร่ำรวยและพวกเจ้าขุนมูลนายที่มีที่ดินมหาศาล ประชากรส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพยากจน ดังนั้นจึงไม่ค่อยจะสนใจในเรื่องการเมืองการปกครองเท่าใดนัก พวกอาหรับที่มีฐานะดีเท่านั้นที่มีความคิดในการที่จะรวมกลุ่มชาวอาหรับเพื่อต่อสู้ทางการเมืองและจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น แต่ผู้นำทางการเมืองของอาหรับก็มิได้สนใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวอาหรับเท่าใดนัก

อังกฤษได้ออกประกาศซึ่งเรียกว่า British White Paper ในปี ๑๙๓๐ จำกัดการอพยพของพวกยิวเข้ามาในดินแดนปาเลสไตน์และจำกัดการซื้อที่ดินของพวกยิว ทั้งนี้เนื่องจากพวกยิวได้ทุ่มเทเงินซื้อที่ดินของพวกอาหรับเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนที่ดินของพวกอาหรับเหลือ

---

* ตอนหลังได้เป็นนายกรัฐมนตรีของอิสราเอล

น้อยลงทุกที ทำให้พวกอาหรับมีความโกรธแค้นพวกยิวมาก การประกาศของอังกฤษในครั้งนี้ทำให้พวกยิวทั่วโลกพากันคัดค้านอย่างรุนแรง อังกฤษเกิดความลังเลใจไม่กล้าจำกัดสิทธิของพวกยิวอย่างจริงจัง ขณะเดียวกันพวกยิวในยุโรปหลั่งไหลอพยพไปยังปาเลสไตน์อย่างน่าวิตกระหว่างปี ๑๙๓๐–๑๙๓๖ มีชาวยิวอพยพเข้าไปในดินแดนปาเลสไตน์ถึง ๑๘๒,๘๓๙ คน ในปี ๑๙๓๖ พวกยิวในเยอรมณีถูกฮิตเลอร์ทารุณกรรมจึงพากันหนีออกจากเยอรมนีไปยังปาเลสไตน์อย่างขนานใหญ่ เมื่อสิ้นปี ๑๙๓๖ ประชากรในดินแดนปาเลสไตน์ทั้งหมดมี ๑,๓๐๐,๐๐๐ คนในจำนวนนี้เป็นชาวยิวเสีย ๓๘๔,๐๐๐ คน[๙]

ในระหว่างปี ๑๙๓๖–๑๙๓๙ พวกอาหรับซึ่งไม่พอใจระบบการปกครองของอังกฤษและการที่อังกฤษไม่สามารถจำกัดการอพยพของพวกยิวได้ ได้ก่อกบฏขึ้นอย่างรุนแรง โดยเข้าฆ่าฟันพวกยิวและทำลายทรัพย์สินของพวกยิวเสียหายมากมาย อังกฤษต้องเคลื่อนทหารเข้าปราบในช่วงระยะนี้มีผู้ถูกฆ่าตายถึง ๓,๐๐๐ คน ส่วนใหญ่เป็นพวกอาหรับ พวกหัวหน้าอาหรับหลายคนหนีออกจากปาเลสไตน์เพื่อรวบรวมเป็นกองโจรสู้รบกับอังกฤษต่อไป

ในปี ๑๙๓๗ อังกฤษเสนอให้แบ่งดินแดนปาเลสไตน์ออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นรัฐยิว อีกส่วนหนึ่งเป็นรัฐอาหรับและให้เยรูซาเล็มเป็นเขตเป็นกลาง การแบ่งแยกดินแดนนี้ได้ก่อปัญหายุ่งยากอีกเพราะอาหรับปฏิเสธเนื่องจากดินแดนปาเลสไตน์เป็นดินแดนของอาหรับมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว พวกยิวมาทีหลังจะไปแบ่งดินแดนให้แก่พวกยิวได้อย่างไร รัฐบาลอังกฤษไม่ทราบว่าจะแก้ปัญหาอย่างไรดี ข้อเสนอของอังกฤษมักจะถูกคัดค้านจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสมอ ในปี ๑๙๓๙ รัฐบาลอังกฤษได้เชิญผู้แทนยิวและอาหรับไปประชุมที่ลอนดอน ทั้งสองฝ่ายทะเลาะกันอย่างรุนแรง อาหรับเรียกร้องให้อังกฤษมอบเอกราชแก่ปาเลสไตน์และจำกัดห้ามชาวยิวเข้าประเทศ ฝ่ายไซอะนิสต์เสนอให้แบ่งแยกดินแดนปาเลสไตน์และไม่ยอมให้จำกัดการอพยพของชาวยิว ในที่สุดการประชุมได้ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ปัญหาปาเลสไตน์ยังคาราคาซังต่อไปอีกจนถึงเดือนกันยายน ๑๙๓๙ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ระเบิดขึ้น

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยิวประกาศเข้าข้างอังกฤษอย่างเต็มที่ เพราะเกลียดชังเยอรมนีที่ทารุณยิวอยู่แล้ว อีกอย่างหนึ่งพวกยิวเห็นว่าจะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากอังกฤษภายหลังสงครามโลกสงบแล้ว พวกยิวต่างพากันอาสาสมัครรบให้อังกฤษมีจำนวน

---

๙ Ibid, pp. 98–102

ถึง ๒๗,๐๐๐ คน จัดตั้งเป็นกองทัพประจำอยู่ในปาเลสไตน์ การที่พวกยิวได้จัดตั้งเป็นกองทัพนั้นนับว่าได้ให้ประโยชน์แก่พวกยิวอย่างมากมาย เพราะได้อาศัยแรงทหารอังกฤษช่วยฝึกอาวุธให้ นอกจากนั้นยังลักลอบสะสมอาวุธได้อย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกันพวกไซอะนิสต์ในอเมริกาก็วิ่งเต้นรวบรวมเงินทองส่งมาให้พวกยิวในปาเลสไตน์สะสมกำลังอาวุธ พวกยิวในปาเลสไตน์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่อังกฤษยังควบคุมจำนวนยิวเข้าเมือง พวกยิวก็ยังลักลอบเข้ามาได้เป็นจำนวนมาก ส่วนพวกอาหรับนั้นเนื่องจากชิงชังอังกฤษอยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่อยากที่จะร่วมมือกับอังกฤษในการทำสงครามกับฝ่ายอักษะ คงมีชาวอาหรับ ๑๒,๐๐๐ คน อาสาสมัครรบให้กับอังกฤษ

ในปี ๑๙๔๒ ขบวนการไซอะนิสต์ได้วางแผนที่จะจัดตั้งรัฐอิสราเอลในปาเลสไตน์ โดยการจัดตั้งกองทัพยิวอย่างลับ ๆ เพื่อเตรียมที่จะทำสงครามกับพวกอาหรับ พวกยิวในสหรัฐซึ่งเป็นพวกที่ร่ำรวยเป็นเจ้าของธุรกิจใหญ่ ๆ ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านการเงิน และทางการทูตโดยการเข้าถึงรัฐบาลสหรัฐให้สนับสนุนการจัดตั้งรัฐอิสราเอล สหรัฐจึงเป็นแหล่งสนับสนุนขบวนการไซอะนิสต์ที่มีความสำคัญมากที่สุด แม้กระทั่งประธานาธิบดีรูสเวลต์ก็ยังกล่าวสนับสนุนการก่อตั้งรัฐยิวในดินแดนปาเลสไตน์

ทางฝ่ายอาหรับเมื่อเห็นว่าการต่อสู้ทางการเมืองและการทูตไม่ได้ผล จึงได้เริ่มใช้วิธีการที่รุนแรงเพื่อปลดปล่อยปาเลสไตน์ ในปี ๑๙๔๔ ขบวนการก่อการร้ายได้เริ่มโจมตีทหารอังกฤษและทำลายระบบคมนาคมพร้อมทั้งลอบฆ่าบุคคลสำคัญของอังกฤษด้วย ขณะเดียวกันพวกยิวก็ถูกฮิตเลอร์ฆ่าตายนับล้าน ๆ คน ที่เหลือตายก็พยายามหนีออกจากเยอรมนีเพื่อจะไปยังปาเลสไตน์ ในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๕ ประธานาธิบดีทรูแมนแห่งสหรัฐได้ขอร้องต่อรัฐบาลอังกฤษซึ่งมีนายคลีเมนต์ แอตลี (Clement Attlee) เป็นนายกรัฐมนตรีให้ช่วยเหลือพวกยิวดังกล่าวได้ตั้งถิ่นฐานในปาเลสไตน์ด้วย

รัฐบาลสหรัฐ และรัฐบาลอังกฤษได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมอังกฤษ–สหรัฐชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาปัญหาปาเลสไตน์ แต่ก็ไม่อาจที่จะตกลงแก้ปัญหาด้วยวิธีใดได้ ในเดือนกันยายน ๑๙๔๖ รัฐบาลอังกฤษได้เชิญผู้แทนอาหรับและยิวไปประชุมกันที่กรุงลอนดอนอีก แต่ทั้งสองฝ่ายปฏิเสธที่จะเข้าไปร่วมประชุม ขณะนั้นกลุ่มประเทศอาหรับได้เคลื่อนไหวที่จะรวมพลังกันสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ โดยมีการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๔๕ โดยมีกลุ่มประเทศอาหรับคือ อียิปต์ อิรัก เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย

ซีเรีย ทรานส์จอร์แดนและเยเมน สันนิบาตอาหรับมีจุดมุ่งหมายที่จะร่วมมือกันในทางการเมืองและเศรษฐกิจ และยังได้ประกาศคัดค้านการแบ่งแยกดินแดนปาเลสไตน์อีกด้วย[๙]

อังกฤษได้นำปัญหาปาเลสไตน์เสนอต่อที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติในเดือนเมษายน ๑๙๔๗ ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องนี้และลงมติให้จัดตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยผู้แทนชาติต่าง ๆ ๑๑ ชาติเดินทางไปดูเหตุการณ์ในปาเลสไตน์ คณะกรรมการพิเศษชุดนี้ส่วนหนึ่งได้เสนอต่อสมัชชาว่าควรจะให้ปาเลสไตน์ได้รับเอกราชและให้สหประชาชาติเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมดูแล ความเห็นของคณะกรรมการได้เกิดแตกแยกกัน เพราะกรรมการบางกลุ่มเสนอให้แบ่งแยกปาเลสไตน์ออกเป็นรัฐยิวและรัฐอาหรับ (กรรมการส่วนใหญ่สนับสนุนข้อเสนอนี้) กรรมการอีกส่วนหนึ่งเสนอให้รวมปาเลสไตน์และให้มีอิสระในการปกครองตนเอง สำหรับพวกยิวนั้นให้สิทธิ์อพยพเข้ามาอยู่ในปาเลสไตน์ได้ ๓ ปีเท่านั้น จากนั้นจะจำกัดการอพยพ ข้อเสนอนี้ฝ่ายอาหรับสนับสนุน ส่วนไซอะนิสต์สนับสนุนการแบ่งแยกดินแดน

ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๔๗ ที่ประชุมสมัชชาได้ลงมติเกี่ยวกับปัญหาปาเลสไตน์ โดยมีเสียงสนับสนุนญัตติแบ่งแยกปาเลสไตน์ออกเป็นรัฐอาหรับและยิว ๓๓ เสียง รวมทั้งเสียงของสหรัฐ โซเวียตและฝรั่งเศส ส่วนเสียงคัดค้านการแบ่งแยกมีอยู่ ๑๓ เสียง

เป็นอันว่าดินแดนปาเลสไตน์ จะต้องถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนตามมติของสมัชชาสหประชาชาติ และให้เมืองเยรูซาเล็มและเบ็ทเลเฮม* ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญของศาสนาอิสลามและคริสต์เป็นเขตเป็นกลางอยู่ในความดูแลของคณะมนตรีภาวะทรัสตี ให้อังกฤษถอนตัวออกจากปาเลสไตน์ในวันที่ ๑ สิงหาคม ๑๙๔๘ และให้แบ่งแยกดินแดนให้เสร็จสิ้นนับตั้งแต่อังกฤษถอนตัวออกไปภายใน ๒ เดือนโดยมีคณะกรรมการ ๕ ชาติเป็นผู้ดำเนินการ[๑๐]

ทันทีที่สหประชาชาติลงมติแบ่งแยกปาเลสไตน์ สันนิบาตอาหรับประกาศคัดค้านทันทีและยังประกาศอีกว่าถ้าสหประชาชาติยังขืนที่จะแบ่งแยกดินแดนต่อไปอีก อาหรับจะส่งกองทัพเข้าป้องกันตนเอง บัดนี้การหลอกลวงของชาติตะวันตกได้สิ้นสุดลงแล้วหลังจากที่อาหรับถูกหลอกลวงมานานจนเป็นผลเสียหายแก่ฝ่ายอาหรับอย่างใหญ่หลวง สันนิบาตอาหรับ

---

๙ Ibid, pp. 103–112

* เป็นเมืองที่พระเยซูเจ้าประสูติ

๑๐ George Lenczowski *The Middle East in World Affairs* p. 334

ได้รีบเร่งระดมพลเป็นการใหญ่ ต้นปี ๑๙๔๘ อาหรับก็ส่งกองทัพเข้าโจมตียิวในดินแดนปาเลสไตน์ สงครามในตะวันออกกลางก็เริ่มต้น ณ บัดนั้น

อังกฤษประกาศยอมรับความสิ้นหวังที่จะแก้ปัญหาปาเลสไตน์ และประกาศถอนตัวจากการดูแลปกครองปาเลสไตน์ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๘ วันที่ ๑๔ พฤษภาคมไซอะ-นิสต์ประกาศจัดตั้งรัฐยิวเป็นประเทศอิสราเอล สหรัฐเป็นประเทศแรกที่ประกาศรับรองประเทศอิสราเอลทันที ตามด้วยรุสเซียและสหประชาชาติก็ประกาศรับรองประเทศอิสราเอลเช่นเดียวกัน

สงครามยิว-อาหรับครั้งที่ ๑

ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๔๘ กองทัพอาหรับประกอบด้วย เลบานอน ซีเรีย ทรานส์จอร์แดน อิรัก อียิปต์ ได้เข้าโจมตีพวกยิวในปาเลสไตน์ กองทัพยิวเป็นฝ่ายถอยในระยะแรกเนื่องจากยังตั้งตัวไม่ติด เมื่อเปรียบเทียบกองทัพยิวกับอาหรับแล้วจะเห็นว่า ฝ่ายอาหรับมีพลเมืองมากกว่ายิวหลายเท่าคือมีประชากรถึง ๔๐ ล้านคน (จำนวนในขณะนั้น) ส่วนยิวมีพลเมืองไม่ถึง ๑ ล้านคน อาหรับมีอาวุธและได้รับการฝึกจากตะวันตกเป็นอย่างดี มีกำลังทหารรวมกันประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน ส่วนกองทัพยิวหรืออิสราเอลนั้นเป็นกองทัพที่มีทหารน้อยก็จริงแต่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี มีประสบการณ์ในการรบแบบกองโจรมาแล้วตั้งแต่แรกเริ่มตั้งถิ่นฐานในปาเลสไตน์ พวกยิวได้จัดตั้งเป็นกองทัพลับ ๆ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ และระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้ช่วยอังกฤษรบกับฝ่ายอักษะจึงสามารถสะสมอาวุธไว้ใช้ในกองทัพของตนเป็นจำนวนมาก กองทัพอิสราเอลจึงมีสมรรถภาพสูง มีระเบียบวินัยดีเยี่ยม ทหารได้รับการศึกษาดีจึงมีความเฉลียวฉลาด และที่สำคัญที่สุดก็คืออิสราเอลรบเพื่อหวงแหนดินแดนสุดท้าย ถ้าแพ้ก็หมายถึงชาวยิวจะไม่มีดินแดนอาศัยอยู่ต่อไป ดังนั้นกำลังใจของทหารอิสราเอลที่จะรบเพื่อป้องกันประเทศของตนจึงสูงกว่าอาหรับ สำหรับฝ่ายอาหรับนั้นกองทัพประกอบด้วยชาติต่าง ๆ หลายชาติจึงขาดการประสานงานกัน ต่างคนต่างรบ ทหารไม่มีระเบียบวินัย จุดบกพร่องที่สำคัญก็คือ ทหารไม่ทราบว่ารบเพื่ออะไรกันแน่ นอกจากคิดว่าเป็นการรบเพื่อเจ้านายของตน ดังนั้นกำลังใจในการรบจึงมีน้อยมาก

สงครามในปาเลสไตน์เป็นสงครามผสมด้วยความดังแค้นซึ่งมีอยู่นานระหว่างยิว

กับอาหรับจึงไม่มีการเมตตาปราณีซึ่งกันและกัน ในเดือนเมษายน ๑๙๔๘ หมู่บ้านชาวอาหรับเดยาซิน (Dair Yasin) ได้ถูกอิสราเอลเข้ากวาดล้างอย่างทารุณ ประหารหมู่ชาวอาหรับทั้งชายหญิงและเด็กอย่างโหดร้าย อาหรับส่งกองทัพเข้าโจมตีอิสราเอลทุกด้าน อิสราเอลพยายามต้านทานอย่างทรหดและได้รับการช่วยเหลือทางด้านอาวุธจากนอกประเทศ ประเทศที่ส่งอาวุธช่วยเหลืออิสราเอลได้แก่ เชโกสโลวะเกีย ฝรั่งเศส ฯลฯ นอกจากนั้นพวกยิวนอกประเทศส่งเงินมาช่วยเหลือพวกยิวในประเทศอย่างขนานใหญ่เพื่อทำสงครามกับอาหรับ พวกยิวเป็นชาติที่ฉลาดและเก่งทางการทูตจึงสามารถรู้ล่วงหน้าหมดว่ามหาอำนาจจะวางนโยบายอย่างไรเกี่ยวกับปัญหาปาเลสไตน์ ตลอดจนการดำเนินการของฝ่ายทหารอาหรับพวกยิวก็รู้ล่วงหน้าหมด

เมื่อพวกยิวตั้งหลักได้แล้วก็สามารถรุกตอบโต้เข้าไปในดินแดนอาหรับ เป็นเหตุให้พวกอาหรับต้องอพยพลี้ภัยเข้าไปอาศัยในดินแดนประเทศอาหรับข้างเคียงเช่น จอร์แดน ซีเรีย และเลบานอนประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ คน และเข้าไปอยู่ในบริเวณฉนวนกาซาของอียิปต์อีกราว ๒๐๐,๐๐๐ คน การลี้ภัยของชาวปาเลสไตน์เหล่านี้ได้เป็นปัญหายุ่งยากและเรื้อรังอยู่จนถึงทุกวันนี้ กองทัพอิสราเอลสามารถยึดดินแดนของพวกอาหรับได้หลายแห่ง เช่นภาคตะวันตกของนครเยรูซาเล็ม ทางด้านเหนือยึดได้ดินแดนจนจดทะเลแกลิลี (Galilee) ทางด้านใต้จดทะเลทรายเนเกฟ (Negev) จนถึงอ่าวอกาบา (Gulf of Agaba) กองทัพอาหรับเป็นฝ่ายถอยกรูดทุกแนว ดังนั้นอาหรับจึงยอมยุติสงครามตามคำเรียกร้องขององค์การสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๑๙๔๙

ผลของสงคราม สงครามครั้งนี้ปรากฏว่าอิสราเอลเป็นฝ่ายได้ผลประโยชน์อย่างมากมาย คือได้ดินแดนเพิ่มขึ้นถึง ๒,๓๘๐ ตารางไมล์ ส่วนใหญ่อยู่ทางแถบทะเลทรายเนเกฟและแกลิลีตะวันตก เมื่อตอนที่สหประชาชาติแบ่งดินแดนปาเลสไตน์นั้น สหประชาชาติได้แบ่งดินแดนให้ยิว ๕,๖๗๐ ตารางไมล์ อาหรับได้ ๔,๓๐๐ ตารางไมล์ แต่สงครามครั้งนี้อิสราเอลได้ดินแดนเพิ่มขึ้นถึง ๓๐%[๑๑] ผลของสงครามที่ตามมาอีกอย่างหนึ่งก็คือความแค้นใจของชาวปาเลสไตน์ซึ่งไร้ที่อยู่นับล้านคนต้องอพยพหลบหนีจากแผ่นดินของตนไปอาศัยอยู่ในประเทศอื่นหรือไม่ก็ถูกชาวยิวทารุณกรรมต่าง ๆ นานา จึงทำให้ชาวปาเลสไตน์และ

---

๑๑ Harry B. Ellis *op. cit.* pp. 113–120

ชาวอาหรับหาโอกาสที่จะล้างแค้นอิสราเอลต่อไปอีก โดยเฉพาะชาวปาเลสไตน์นั้นได้จัดตั้งขบวนการกู้ชาติทำสงครามกองโจรกับอิสราเอลจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๔๙ สหประชาชาติก็สามารถจูงใจให้สองฝ่ายลงนามในข้อตกลงสงบศึกชั่วคราว ระหว่างอิสราเอลฝ่ายหนึ่ง กับอาหรับซึ่งประกอบด้วยอียิปต์ เลบานอน จอร์แดน ซีเรียอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนอิรักไม่มีพรมแดนติดกับอิสราเอลจึงปฏิเสธไม่ยอมลงนามในข้อตกลงสงบศึกนี้

แม้ว่าทั้งยิวและอาหรับจะลงนามในข้อตกลงสงบศึกก็ตาม แต่ทั้งสองฝ่ายก็ยังมีนโยบายประจันหน้ากันต่อไปอีก องค์การสหประชาชาติได้พยายามเรียกร้องให้อิสราเอลคืนดินแดนที่ตนยึดได้ให้แก่ปาเลสไตน์และให้อิสราเอลรับผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์กลับสู่ที่เดิม อิสราเอลปฏิเสธข้อเสนอของสหประชาชาติ โดยถือว่าดินแดนที่ตนยึดมาได้นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของตนโดยชอบธรรมแล้วและพวกปาเลสไตน์ไม่มีสิทธิ์ใด ๆ ที่จะกลับมาสู่ที่เดิมอีก อิสราเอลส่งคนของตนออกไปไถหว่านและอพยพเข้าไปอยู่แทนที่ชาวปาเลสไตน์ ส่วนชาวปาเลสไตน์เจ้าของที่นั้นถูกพวกยิวขับไล่ระเหเร่ร่อนไปอยู่ที่ต่าง ๆ ในไม่ช้าดินแดนของชาวปาเลสไตน์ที่เคยค้อยความเจริญมาก่อนก็กลายเป็นดินแดนอันอุดมสมบูรณ์และเต็มไปด้วยศึกรามบ้านช่อง อาหรับเรียกร้องอยู่ตลอดเวลาให้อิสราเอลคืนดินแดนให้แก่ชาวปาเลสไตน์ และให้ยึดแนวเขตแดนที่สหประชาชาติเป็นผู้กำหนดในปี ๑๙๔๗ อิสราเอลปฏิเสธเด็ดขาดไม่ยอมให้ชาวอาหรับลี้ภัยกลับมายังถิ่นเดิม ทำให้ประเทศอาหรับต่าง ๆ ต้องออกเงินสำหรับเลี้ยงดูชาวปาเลสไตน์ลี้ภัยที่เข้ามาอาศัยในดินแดนของตนเกือบ ๑ ล้านคน พวกลี้ภัยเหล่านี้ต้องอาศัยอยู่ในเต็นท์ไม่มีบ้านหรือที่พักถาวร ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากมาย ประชาชนเหล่านี้ได้ยืนยันถึงความตั้งใจของตนที่ขอกลับไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนปาเลสไตน์[๑๒] สหประชาชาติต้องทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือชาวปาเลสไตน์ลี้ภัยเหล่านี้จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

การล้างแค้นระหว่างยิว-อาหรับ

ทางด้านพรมแดนระหว่างอิสราเอลกับอาหรับการปะทะกันย่อย ๆ ตามพรมแดนยังมีอยู่ตลอดเวลา อาหรับกับอิสราเอลพยายามเจรจาบางเรื่องที่ยังขัดแย้งกันแต่ก็ไม่สามารถ

๑๒ Ibid, pp. 120–130

ตกลงกันได้ บริเวณที่มีการปะทะกันบ่อยที่สุดก็คือเส้นแนวหยุดยิงซึ่งทั้งฝ่ายอิสราเอลกับอาหรับต่างได้ลักลอบข้ามแนวเข้าไปปะทะกันทั้ง ๆ ที่มีองค์การควบคุมสงบศึกของสหประชาชาติ (UN. Truce Supervision Organization) ปฏิบัติหน้าที่อยู่ อิสราเอลตั้งแนวป้องกันไว้ตามบริเวณแนวหยุดยิงโดยตลอด ทางฝ่ายอาหรับเองก็ไม่มีความตั้งใจจริงที่จะสร้างสันติภาพ โดยการห้ามเรืออิสราเอลมิให้ผ่านคลองสุเอซ (Suez Canal) และปฏิเสธที่จะร่วมมือกับอิสราเอลในการพัฒนาแม่น้ำจอร์แดน (Jordan River) อียิปต์ได้จัดตั้งหน่วยคอมมานโดเพื่อส่งเข้าไปโจมตีชาวยิวในเขตอิสราเอล

ชาวปาเลสไตน์มักจะลักลอบข้ามแนวหยุดยิงเข้าไปขโมยอาหารและผักผลไม้ในไร่ที่เคยเป็นของตนมาก่อนแล้วชาวยิวเข้ามายึดครองทีหลัง บางพวกก็แทรกซึมเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตของอิสราเอล บางพวกออกจากเขตแดนของจอร์แดนเข้าไปก่อวินาศกรรมในเขตยึดครองของอิสราเอลแล้วหลบหนีเข้าเขตจอร์แดน ทำให้อิสราเอลกล่าวหาว่าพวกที่ลอบเข้าไปทำร้ายอิสราเอลได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจอร์แดน อิสราเอลจึงหาเหตุคอยแก้แค้นจอร์แดนอยู่เสมอ

อิสราเอลได้ลงมือแก้แค้นจอร์แดนครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๕๓ โดยการส่งทหารเข้าล้อมหมู่บ้านคิบยา (Qibya) และระเบิดหมู่บ้านฆ่าชาวอาหรับตายไป ๕๐ คน ซึ่งรวมทั้งสตรีและเด็ก คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ประณามการกระทำของอิสราเอล แต่อิสราเอลก็มิได้วิตกทุกข์ร้อนอะไรนัก และรัฐบาลจอร์แดนก็ไม่กล้าตอบโต้อิสราเอล เพราะกลัวว่าจะกลายเป็นสงครามระหว่างจอร์แดน–อิสราเอล และจอร์แดนก็คงสู้อิสราเอลไม่ได้ การที่รัฐบาลไม่ตอบโต้อิสราเอลจึงทำให้ชาวอาหรับโกรธแค้นรัฐบาลของตนและพยายามก่อเหตุร้ายตามเมืองสำคัญรวมทั้งนครอัมมัน นครหลวงของจอร์แดนด้วย จึงทำให้รัฐบาลจอร์แดนตอบโต้การกระทำของพวกที่ลักลอบเข้าไปก่อการร้ายในเขตยึดครองของอิสราเอล ถ้าจับพวกนี้ได้ก็จัดการส่งขึ้นศาลพิจารณาโทษ ทหารจอร์แดนที่รักษาการณ์ตามแนวหยุดยิงได้รับอนุญาตให้ยิงผู้ที่พยายามข้ามเข้าไปในเขตของอิสราเอล จอร์แดนจำเป็นต้องทำเช่นนี้เนื่องจากกลัวว่า ถ้าปล่อยให้พวกก่อการร้ายปาเลสไตน์ทำตามใจชอบอิสราเอลก็จะตอบโต้ลงโทษจอร์แดนทุกครั้ง การกระทำของจอร์แดนดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศกลุ่มอาหรับด้วยกันไม่พอใจจอร์แดนอย่างรุนแรง โดยกล่าวหาว่าจอร์แดนมิได้มีความตั้งใจ

จริงในการต่อต้านอิสราเอล นอกเหนือจากน้ำอาหรับบางชาติยังสนับสนุนให้มีการล้มล้างรัฐบาลของกษัตริย์ฮุสเซนแห่งจอร์แดนอีกด้วย และกษัตริย์ฮุสเซนเองก็ยังเคยถูกลอบปลงพระชนม์โดยน้ำมือของพวกปาเลสไตน์หลายครั้งแต่ทรงรอดชีวิตมาได้ แท้ที่จริงแล้วรัฐบาลจอร์แดนก็มิได้สนับสนุนผู้ก่อการร้ายชาวปาเลสไตน์ให้ข้ามเข้าไปทำร้ายอิสราเอล แต่เนื่องจากรัฐบาลจอร์แดนไม่สามารถที่จะควบคุมชาวปาเลสไตน์ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนของจอร์แดนถึง ๕๐๐,๐๐๐ คน ได้อย่างทั่วถึง

นอกจากอิสราเอลจะแก้แค้นจอร์แดนแล้ว อิสราเอลยังแก้แค้นอียิปต์อีกด้วยโดยกล่าวหาว่าอียิปต์มีส่วนสนับสนุนพวกก่อการร้ายที่เข้าไประเบิดถนน สะพาน ท่อส่งน้ำในเขตอิสราเอล ในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๕๔ อิสราเอลก็ลงมือตอบโต้อียิปต์โดยส่งทหารเข้าโจมตีทหารอียิปต์ในฉนวนกาซา เป็นผลทำให้ทหารอียิปต์เสียชีวิตไป ๓๘ คน อิสราเอลจึงถูกคณะมนตรีความมั่นคงประณามอีกตามเคย ประธานาธิบดีนัสเซอร์แห่งอียิปต์แถลงว่าอิสราเอลมีเจตนารุกรานอาหรับ ดังนั้นอียิปต์จะต้องเพิ่มกำลังทหารและอาวุธโดยจะซื้ออาวุธจากสหรัฐและโซเวียต

สำหรับประเทศเลบานอนไม่ค่อยจะมีเหตุทะเลาะกับอิสราเอลเท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะชาวเลบานอนถือคริสต์นิกายออร์ธอดอกซ์ จึงเป็นประเทศอาหรับที่ถือคริสต์ล้อมรอบไปด้วยประชากรที่ถือมุสลิม ชาวเลบานอนจึงกลัวว่าจะถูกพวกอาหรับที่ถือมุสลิมกลืนเลบานอนจนสูญชาติ เลบานอนจึงเป็นประเทศที่แสดงท่าทีเป็นมิตรต่ออิสราเอลดีกว่าชาติอื่น

ซีเรียกับอิสราเอลมีข้อขัดแย้งและทะเลาะกันบ่อย ๆ โดยเฉพาะเรื่องการแย่งสิทธิการจับปลาในทะเลแกลิลี ซีเรียกล่าวหาว่าเรือประมงอิสราเอลล้ำเขตแดนของซีเรียบ่อย จึงต้องใช้ปืนยิงขับไล่ ในเดือนธันวาคม ๑๙๕๕ อิสราเอลลงมือแก้แค้นซีเรียโดยส่งทหารเข้าโจมตีที่ตั้งปืนของซีเรียฆ่าทหารตายไป ๔๙ คน คณะมนตรีความมั่นคงประณามอิสราเอลอีกตามเคย แต่อิสราเอลก็มิได้เกรงกลัวต่อการประณามใด ๆ ทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าการกระทำของอิสราเอลทุกครั้งมักจะถูกตอบโต้จากสหประชาชาติเพียงแค่ประณามเท่านั้น การที่สหประชาชาติไม่กล้าทำอะไรอิสราเอลรุนแรงเพราะมีสหรัฐคอยสนับสนุน อิสราเอลจึงได้ใจเรื่อยมา แม้กระทั่งการที่อิสราเอลข่มเหงซีเรียโดยการสูบน้ำในทะเลสาบฮูเล (Huleh) ไปใช้

คนเดียวจนทะเลสาบแห้ง ทำให้ซีเรียได้รับความเดือดร้อนและเป็นการผิดต่อข้อตกลงสงบศึกด้วย ซีเรียจึงร้องเรียนไปยังสหประชาชาติ แต่สหประชาชาติก็ช่วยอะไรไม่ได้ นอกจากนั้นบางครั้งสหประชาชาติได้สั่งให้อิสราเอลหยุดการข่มเหงซีเรีย แต่สหรัฐกลับสนับสนุนอิสราเอลอย่างเปิดเผย

ปัญหาสำคัญที่ทำให้อิสราเอลกับอาหรับต้องทะเลาะกันอย่างรุนแรงก็เนื่องมาจากทั้งสองฝ่ายได้เสนอแผนการที่จะพัฒนาแม่น้ำจอร์แดนให้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน สหรัฐสนับสนุนโครงการนี้โดยจะช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายเป็นเงิน ๒๐๐ ล้านดอลลาร์ เงินจำนวนนี้ให้อาหรับทั้งหมด ซึ่งมีซีเรีย เลบานอน และจอร์แดน ๖๐ % และให้อิสราเอล ๔๐ % ตอนแรกโครงการนี้ทำท่าจะสำเร็จด้วยดีแต่มาขัดใจกันอีกด้วยเรื่องที่อิสราเอลต่อท่อส่งน้ำยาว ๑.๕ ไมล์ข้ามเขตปลอดทหารและสูบน้ำจากลำน้ำจอร์แดนไปใช้ในดินแดนอิสราเอล ทำให้ซีเรียวิตกว่าแถบเนเกฟจะแห้งแล้งถ้าขืนปล่อยให้อิสราเอลสูบน้ำไปใช้หมด ซีเรียจึงประกาศว่าจะขัดขวางการที่อิสราเอลต่อท่อน้ำผ่านเขตปลอดทหารทุกวิถีทาง ในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๑๙๕๕ กองทหารอิสลาเอลก็ยกเข้าโจมตีหมู่บ้านชาวซีเรียทางตะวันออกของทะเลแกลิลี

การประหัตประหารกันระหว่างยิวกับอาหรับซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ๑๙๔๙ จนถึงปี ๑๙๕๖ ปรากฏว่ามีผู้บาดเจ็บเสียชีวิตจำนวนมากมายด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายอาหรับตายมากที่สุด ดังจะยกตัวอย่างสถิติในปี ๑๙๕๕ ฝ่ายอาหรับตาย ๒๙๗ คน บาดเจ็บ ๒๒๒ คน และถูกจับไป ๑๒๐ คน เทียบกับอิสราเอลตายเพียง ๖๓ คน บาดเจ็บ ๑๗๒ คน และถูกจับ ๓ คน

ทั้งอิสราเอลและอาหรับต่างเพิ่มกำลังอาวุธของตนอย่างขนานใหญ่ อียิปต์สั่งซื้ออาวุธจากค่ายคอมมิวนิสต์รวมทั้งเครื่องบินไอพ่นชนิดใหม่ ๆ ส่วนอิสราเอลสั่งซื้ออาวุธจากค่ายตะวันตก เช่นสหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส ค่ายตะวันตกเหล่านี้กลัวอาหรับจะไม่พอใจจึงขายอาวุธให้แก่อิสราเอลในจำนวนพอจะถ่วงดุลย์อำนาจกับอาหรับ ฝ่ายอาหรับประกอบด้วยซีเรีย จอร์แดน ซาอุดีอาระเบีย เยเมน และอียิปต์ประกาศรวมกลุ่มกันทางทหาร โดยมีอียิปต์เป็นผู้นำเพื่อสู้รบกับอิสราเอลต่อไป

วิกฤติการณ์คลองสุเอซ

สงครามระหว่างยิวกับอาหรับครั้งที่ ๒

สาเหตุของสงคราม มูลเหตุที่สำคัญซึ่งทำให้อิสราเอลกับอาหรับรบพุ่งกันอย่างขนานใหญ่ครั้งที่ ๒ ก็เนื่องมาจากดินแดนฉนวนกาซา คือดินแดนแคบ ๆ ที่ทอดไปตามฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนด้านใต้ของประเทศอิสราเอล ดินแดนนี้มีชาวปาเลสไตน์อพยพเข้ามาอยู่ถึง ๒๐๐,๐๐๐ กว่าคน ตามข้อตกลงหยุดยิงในปี ๑๙๔๙ อียิปต์ได้สิทธิ์ในการปกครองดินแดนนี้ แต่ไม่มีสิทธิ์ที่จะผนวกเป็นดินแดนของอียิปต์ ฉนวนกาซาเป็นจุดอันตรายต่ออิสราเอล เพราะพวกก่อการร้ายอาหรับมักจะใช้ฉนวนกาซาเป็นฐานทัพเข้าไปปฏิบัติสงครามกองโจรในดินแดนอิสราเอล

จุดขัดแย้งที่เป็นมูลเหตุของสงครามอีกแห่งหนึ่งก็คือปัญหาอ่าวอกาบา ช่องแคบเหนือสุดของทะเลแดง อันเป็นช่องทางเดียวที่อิสราเอลจะใช้ออกสู่ทะเลแดงเพื่อติดต่อค้าขายกับประเทศเอเชียแอฟริกา ตามข้อตกลงปี ค.ศ. ๑๙๔๙ อิสราเอลมีสิทธิ์ผ่านเข้าออกบริเวณนี้ได้โดยเสรี แต่อียิปต์กลับละเมิดสัญญาโดยส่งทหารเข้าไปตั้งป้อมคุมทางเข้าอ่าวอกาบาอยู่ที่เมืองชาร์ม เอล ชีค ของอียิปต์ ทำให้อิสราเอลไม่สามารถใช้เส้นทางออกสู่ทะเลแดงนับเป็นเวลา ๖ ปีก่อนที่จะเกิดสงครามครั้งที่ ๒

ผู้นำอิสราเอลมีความเชื่อมั่นว่า อาหรับจะไม่มีวันต้องการสันติภาพกับอิสราเอล นอกเสียจากว่าต้องใช้กำลังเข้าบังคับ อิสราเอลจึงเตรียมกำลังไว้พร้อม และหาเหตุที่จะทำสงครามกับอาหรับต่อไปอีก ในเดือนตุลาคม ๑๙๕๗ อียิปต์เรียกร้องให้อังกฤษถอนทหารออกจากเขตคลองสุเอซ (Suez Canal Zone) ภายใน ๒ ปี ทำให้อิสราเอลเข้าใจว่าอียิปต์มีแผนการที่จะขยายอิทธิพลไปยังคลองสุเอซ อิสราเอลพยายามยุยงให้ฝ่ายตะวันตกเกลียดชังอียิปต์ โดยการส่งสายลับเข้าไปทำร้ายชาวสหรัฐและทรัพย์สินของชาวสหรัฐในอียิปต์ และปล่อยข่าวว่าเป็นการกระทำของชาวอียิปต์ซึ่งเกลียดชังสหรัฐ การยุยงของอิสราเอลได้ผล ทำให้สหรัฐไม่พอใจอียิปต์ สำหรับอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นมีความเกลียดชังประธานาธิบดีนัสเซอร์เป็นทุนอยู่แล้ว เพราะนัสเซอร์เรียกร้องให้อังกฤษและฝรั่งเศสถอนตัวออกไปจากคลองสุเอซ ฝ่ายตะวันตกจึงวางแผนให้กลุ่มอาหรับแตกแยกกัน โดยอังกฤษสามารถดึงเอาอิรักเข้ามาร่วมในกติกาแบกแดด (Baghdad Pact) ได้สำเร็จ ทำให้กลุ่มอาหรับอ่อนกำลังลง

ไปมาก ฤดูร้อนปี ๑๙๕๕ ค่ายตะวันตกก็ไม่ยอมขายอาวุธให้แก่อียิปต์ อียิปต์จึงหันไปซื้ออาวุธจากโซเวียตแทน สหรัฐโจมตีอียิปต์ว่าผักใผ่คอมมิวนิสต์ นายดัลเลสรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐกล่าวโจมตีนโยบายของประเทศเป็นกลาง (รวมทั้งค่ายอาหรับด้วย) ว่าเป็นพวกไม่มีศีลธรรมและเป็นเครื่องมือของค่ายคอมมิวนิสต์ แต่แท้ที่จริงแล้วนัสเซอร์เป็นคนหนึ่งที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในปี ๑๙๕๕ นัสเซอร์ก็ถูกกล่าวหาว่านิยมคอมมิวนิสต์และต่อต้านตะวันตก ซึ่งเป็นอันตรายต่ออิสราเอลและค่ายตะวันตก

สหรัฐและค่ายตะวันตกเร่งขายอาวุธให้แก่อิสราเอลเป็นการใหญ่ เท่ากับเป็นการเร่งการระเบิดของสงครามในตะวันออกกลางให้เร็วขึ้น ฤดูไม้ใบผลิ ๑๙๕๖ สถานการณ์ระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลตึงเครียด ทั้งสองฝ่ายต่างใช้อาวุธปืนใหญ่ระดมยิงข้ามเขตแดนซึ่งกันและกันทำให้พลเรือนบาดเจ็บล้มตายไปจำนวนมาก สหประชาชาติซึ่งมีนายดั๊ก ฮัมมาโชลด์ (Dag Hammarskjold) เป็นเลขาธิการพยายามแก้ปัญหาตะวันออกกลางจนสุดความสามารถ แต่ไม่สำเร็จ[๑๓] ทั้งสองฝ่ายต่างส่งหน่วยคอมมานโดเข้าไปโจมตีในดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่งทำให้เสียหายด้วยกันทั้งสองฝ่ายแต่อาหรับเป็นฝ่ายเสียหายหนักกว่าอิสราเอล เหตุการณ์ได้เข้าขั้นร้ายแรง ในเมื่ออียิปต์ได้ติดตั้งปืนใหญ่บนเกาะติราน (Tiran) และซานาเฟอร์ (Sanafir) ซึ่งเป็นปากทางเข้าสู่อ่าวอกาบา ปืนใหญ่เหล่านี้จะทำหน้าที่ป้องกันมิให้เรืออิสราเอลเข้าไปยังเมืองท่าอีลาธของอิสราเอลได้

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๑๙๕๖ สงครามในตะวันออกกลางได้เริ่มต้นอีกเป็นครั้งที่ ๒ กองทัพอิสราเอลยกเข้าโจมตีทหารอียิปต์ในคาบสมุทรซีไน นายพลโมเช ดายันแม่ทัพอิสราเอลใช้เวลาเพียง ๗ วันเท่านั้นก็สามารถยึดคาบสมุทรซีไนได้ทั้งหมด อียิปต์ต้องเสียทหารไปถึง ๓๑,๐๐๐ คน ถูกจับเป็นเชลยอีก ๕,๐๐๐ คน และสูญเสียอาวุธชนิดใหม่ๆ ไปมากมาย อิสราเอลเสียทหาร ๑๗๐ คน ถูกจับเป็นเชลย ๔ คน[๑๔]

อังกฤษ–ฝรั่งเศสเข้าร่วมสงคราม สงครามตะวันออกกลางครั้งที่ ๒ นี้ปรากฏว่าอังกฤษและฝรั่งเศสเข้าไปมีส่วนในสงครามครั้งนี้ด้วย มูลเหตุเนื่องมาจากว่าคลองสุเอซเป็นคลองที่มีความสำคัญต่อนานาชาติมาก เพราะเป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าและวัตถุดิบระหว่างยุโรป อินเดีย จีน ญี่ปุ่น เรือที่ผ่านคลองนี้มากที่สุดคือเรืออังกฤษซึ่งอังกฤษและ

---

๑๓ Fred J. Khouri *op, cit*, pp. 202–204

๑๔ Harry B Ellis *op. cit*. p. 149

ฝรั่งเศสเป็นผู้มีหุ้นส่วนในคลองนี้มากที่สุด นอกจากนั้นคลองสุเอซยังเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญอีกด้วย ในปี ค.ศ. ๑๙๓๖ อังกฤษทำสัญญากับอียิปต์โดยได้รับอนุญาตให้ตั้งกองทหารอังกฤษ ในบริเวณคลองสุเอซได้ ๑๐,๐๐๐ คน ในปี ๑๙๕๒ ทั้งสองฝ่ายตกลงขอแก้ไขสัญญาโดยอังกฤษยินยอมถอนทหารออกจากคลองสุเอซจนหมดสิ้นในเดือนมิถุนายน ๑๙๕๖

ต่อมาได้เกิดการปฏิวัติขึ้นในอียิปต์เมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๕๒ นัสเซอร์ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นัสเซอร์ผู้นี้เป็นผู้ที่มีชาตินิยมจัดต้องการที่จะทำสงครามเพื่อปราบอิสราเอลให้ราบคาบ นัสเซอร์ไม่พอใจนโยบายของฝ่ายตะวันตกที่สนับสนุนอิสราเอล จึงหันไปพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากรุสเซียทางด้านอาวุธ ในปี ๑๙๕๕ อียิปต์ขอกู้เงินสหรัฐและอังกฤษเพื่อนำไปใช้ในการสร้างเขื่อนอัสวาน (Aswan Dam) สหรัฐและอังกฤษปฏิเสธที่จะให้กู้ โดยอ้างว่าอียิปต์จะหาเงินมาใช้คืนไม่ได้ นัสเซอร์ไม่พอใจอย่างยิ่งจึงประกาศโอนกิจการคลองสุเอซเป็นของอียิปต์ โดยอ้างว่าเพื่อนำรายได้ไปสร้างเขื่อน การกระทำของอียิปต์ทำให้นานาชาติฝ่ายตะวันตกประท้วงอย่างแข็งขันว่าเป็นการคุกคามการเดินเรือโดยเสรีเนื่องจากคลองสุเอซเป็นคลองระหว่างประเทศ อังกฤษและฝรั่งเศสได้นำปัญหานี้เข้าร้องเรียนต่อสหประชาชาติ คณะมนตรีความมั่นคงเสนอแนะให้นำเรื่องนี้ให้อนุญาโตตุลาการเป็นผู้ตัดสิน

ทันทีที่อิสราเอลโจมตีอียิปต์ ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม อังกฤษและฝรั่งเศสยื่นคำขาดให้อียิปต์และอิสราเอลหยุดรบกัน และให้ทั้งสองฝ่ายถอยห่างจากคลองสุเอซ ๑๐ ไมล์ อียิปต์จะต้องยินยอมให้อังกฤษและฝรั่งเศสส่งทหารเข้ายึดคลองสุเอซไว้ชั่วคราวเพื่อรักษาความปลอดภัยของคลอง อิสราเอลยินยอมปฏิบัติตามคำขาดแต่อียิปต์ปฏิเสธ เพราะทหารอิสราเอลเข้ายึดดินแดนอียิปต์ไว้ได้มากมายจึงหยุดรบไม่ได้ วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๑๙๕๖ อังกฤษและฝรั่งเศสส่งทหารโจมตีอียิปต์และเข้ายึดปอร์ตซาอิด (Port Said) และปอร์ตฟูอัด (Port Fuad)[๑๕]

การกระทำของอังกฤษและฝรั่งเศสครั้งนี้ถูกนานาชาติตำหนิมาก องค์การสหประชาชาติมีมติให้ทุกฝ่ายหยุดรบและให้ถอนกลับไปแนวหลังตามข้อตกลงสงบศึก รุสเซียประกาศว่าจะตอบโต้อังกฤษและฝรั่งเศสด้วยอาวุธปรมาณู สาธารณรัฐประชาชนจีนประกาศ

---

๑๕ Ibid p. 248

ว่าจะส่งทหารมาช่วยอียิปต์รบ อังกฤษและฝรั่งเศสหวังจะได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐ แต่สหรัฐไม่ยอมสนับสนุน ในที่สุดอังกฤษ ฝรั่งเศสและอิสราเอล จำต้องถอนทหารออกจากอียิปต์ สำหรับอิสราเอลนั้นกว่าจะยอมถอนได้ อิสราเอลได้รับผลตอบแทนทางการเมืองพอสมควรกล่าวคือสหประชาชาติได้ประกันเสรีภาพของอิสราเอลในการใช้น่านน้ำอ่าวอกาบาและความปลอดภัยในบริเวณฉนวนกาซา โดยสหประชาชาติจัดส่งกำลังทหาร ๖,๐๐๐ คน เข้ารักษาความสงบตลอดแนวพรมแดนส่วนนี้ซึ่งมีความยาว ๑๗๐ ไมล์ นอกจากนั้นผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของอิสราเอลอย่างหนึ่งก็คือสหรัฐและฝรั่งเศสประกาศสนับสนุนการป้องกันตนเองของอิสราเอลอย่างเต็มที่

อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นฝ่ายเสียหน้ามาก เพราะไม่ได้อะไรจากการทำสงคราม ส่วนอียิปต์นั้นได้รับชื่อเสียงเด่นขึ้นโดยเฉพาะประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้กลายเป็นวีรบุรุษของชาวอียิปต์ในการที่สามารถทำให้อังกฤษ ฝรั่งเศสและอิสราเอลถอนทหารออกจากดินแดนอียิปต์ทำให้อียิปต์ได้กลายเป็นผู้นำของกลุ่มอาหรับในเวลาต่อมา

ตะวันออกกลางภายหลังสงครามครั้งที่ ๒

มหาอำนาจแข่งขันกันสร้างอิทธิพล

ภายหลังสงครามตะวันออกกลางครั้งที่ ๒ แล้ว ประเทศอาหรับพยายามรวมกลุ่มกันอย่างแน่นแฟ้นเพื่อต่อต้านอิสราเอลต่อไปอีกโดยอียิปต์เป็นผู้นำกลุ่ม โซเวียตได้เริ่มเข้าไปมีบทบาทในตะวันออกกลางมากขึ้นทุกที โดยสนับสนุนกลุ่มประเทศอาหรับอย่างเต็มที่ อียิปต์ซึ่งเคยขอกู้เงินสหรัฐและอังกฤษเพื่อสร้างเขื่อนอัสวาน แต่ถูกปฏิเสธจึงหันไปกู้เงินจากรุสเซียแทน รุสเซียซึ่งหาโอกาสที่จะขยายอิทธิพลเข้าตะวันออกกลางอยู่แล้วจึงยินดีช่วยเหลืออียิปต์อย่างเต็มที่

ขณะนั้นอิทธิพลของสหรัฐในตะวันออกกลางเริ่มเสื่อมลงทุกขณะ ประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ ได้แถลงถึงนโยบายของรัฐบาลสหรัฐซึ่งเรียกว่าไอเซนเฮาว์ดอกทรีน (Eisenhower Doctrine) หลักการนี้ได้กล่าวถึงการที่อังกฤษประสบความล้มเหลวในตะวันออกกลางจนเป็นเหตุทำให้อังกฤษต้องถอนทหารออกจากอียิปต์ อังกฤษนั้นนับวันจะเสื่อมสูญอิทธิพลของตนในตะวันออกกลางลงทุกที ดังนั้นจะทำให้เกิดช่องว่างขึ้นในตะวันออกกลาง ถ้าหากสหรัฐไม่เข้าไปแทนอังกฤษ รุสเซียก็ขยายอิทธิพลได้อย่างเต็มที่

ประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ได้ประกาศตั้งงบประมาณ ๔๐๐–๕๐๐ ล้านดอลลาร์ เพื่อช่วยเหลือประเทศตะวันออกกลางประเทศใดก็ได้ที่ยินดีรับความช่วยเหลือจากสหรัฐทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องใช้อาวุธอเมริกันไว้ในการป้องกันประเทศเนื่องจากฝ่ายคอมมิวนิสต์รุกรานเท่านั้น จะเห็นได้ว่านโยบายของสหรัฐดังกล่าวนี้เป็นนโยบายใช้เงินดอลลาร์หว่านลงไปเพื่อหวังผล ซึ่งเป็นวิธีการที่สหรัฐชอบใช้มากภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์มักจะเรียกสหรัฐว่านักจักรพรรดินิยมดอลลาร์ (Dollar Imperialist) แท้ที่จริงแล้วนโยบายดังกล่าวไม่ค่อยจะได้ผลเท่าใดนัก เพราะสหรัฐมักจะตั้งความหวังว่าประเทศใดที่รับเงินช่วยเหลือจากสหรัฐจะต้องดำเนินนโยบายตามที่สหรัฐต้องการ

ประเทศอาหรับปฏิเสธที่จะรับความช่วยเหลือจากสหรัฐ ทั้งนี้เพราะอาหรับต้องการที่จะได้อาวุธสำหรับไว้ใช้รบกับอิสราเอลไม่ใช่ไว้รบกับคอมมิวนิสต์ คงมีแต่ประเทศเลบานอนเพียงประเทศเดียวเท่านั้นที่ยอมรับความช่วยเหลือของสหรัฐ เป็นอันว่าหลักการของไอเซนเฮาว์ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะอาหรับมีนโยบายเป็นกลางไม่ต้องการต่อต้านฝ่ายใด แต่สหรัฐต้องการที่จะให้อาหรับต่อต้านโซเวียต จึงเป็นนโยบายที่เข้ากันไม่ได้

นอกจากอาหรับจะไม่ยินดีในการยอมรับอิทธิพลของสหรัฐแล้ว ประเทศอาหรับกลับเป็นฝ่ายเชื้อเชิญให้โซเวียตเข้ามาช่วยเหลืออาหรับอีกด้วย ดังเช่นในปี ๑๙๕๗ ซีเรียได้ทำข้อตกลงกับรุสเซียรับความช่วยเหลือจากรุสเซียทางด้านเศรษฐกิจและทหารและขับไล่นักการทูตของสหรัฐ ๓ คนออกนอกประเทศ ในเดือนมกราคม ๑๙๕๘ ซีเรียขอรวมกับอียิปต์เพื่อจัดตั้งเป็นสหภาพ เนื่องจากซีเรียไม่ไว้ใจพวกคอมมิวนิสต์ซึ่งเริ่มมีอิทธิพลในกรุงดามัสคัส อียิปต์ตกลงใจรวมกับซีเรียเป็นประเทศสหสาธารณรัฐอาหรับ (United Arab Republic) ต่อมาเยเมนได้เข้ามาร่วมอีกประเทศหนึ่ง อิรักกับจอร์แดนซึ่งเป็นประเทศอาหรับที่มีกษัตริย์ปกครองไม่พอใจการรวมตัวของกลุ่มอาหรับที่ปกครองแบบสาธารณรัฐจึงประกาศรวมกันเป็นสหภาพบ้าง ในเดือนกรกฎาคม ๑๙๕๘ เกิดการปฏิวัตินองเลือดในกรุงแบกแดด กษัตริย์แห่งอิรักถูกปลงพระชนม์และถูกล้มราชบัลลังก์และเปลี่ยนระบบการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐ การปฏิวัติครั้งนี้เป็นการกระทำของกลุ่มทหารซึ่งมีพวกคอมมิวนิสต์หนุนหลัง สหรัฐและอังกฤษรู้สึกตกใจมาก เพราะอิรักเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่

ขององค์การแบกแดดซึ่งทำหน้าที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ สหรัฐและอังกฤษเห็นว่าคอมมิวนิสต์ได้เข้ามายึดหัวหาดในตะวันออกกลางแล้ว จึงลงมือแทรกแซงทันที อังกฤษรีบทำสัญญากับจอร์แดนซึ่งเรียกว่า Anglo–Jordanian Treaty เพื่อคุ้มครองบัลลังก์ของพระเจ้าฮุสเซน[๑๖] ส่วนในเลบานอนนั้นฝ่ายรัฐบาลกำลังทำสงครามกลางเมืองกับพวกปฏิวัติ รัฐบาลเลบานอนจึงขอให้สหรัฐส่งทหารเข้าไปช่วย ประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ส่งทหารนาวิกโยธินเข้าคุ้มครองเลบานอนทันที เหตุการณ์ในเลบานอนจึงสงบ และได้มีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่โดยมีนายพลฟูอัด เชแฮบ (Fuad Shehab) เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ซึ่งเป็นคนมีนโยบายเดินสายกลางเข้าได้ทั้งพวกคริสต์และพวกมุสลิม

สหรัฐและอังกฤษยิ่งเข้าไปแทรกแซงในตะวันออกกลางเท่าใดฝ่ายอาหรับก็ยิ่งหันไปผูกพันกับรุสเซียมากขึ้นเท่านั้นและพยายามเอาใจรุสเซียจนออกนอกหน้า ดังจะเห็นได้จากการประชุมอโฟรเอเชียน (Afro–Asian) ที่กรุงไคโรเมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๕๗ ปรากฏว่ารุสเซียได้รับเชิญให้เข้าประชุมด้วย อิรักได้ประกาศถอนตัวออกจากองค์การแบกแดด สำนักงานใหญ่ขององค์การจึงย้ายไปตั้งอยู่ในกรุงอังการา (Ankara) ประเทศตุรกี คัสซิมผู้นำอิรักใช้วิธีการเดียวกับประธานาธิบดีซูการ์โน ในการบริหารประเทศด้วยวิธีการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างฝ่ายทหารซึ่งเป็นพวกชาตินิยมกับพวกคอมมิวนิสต์เรื่อยมา ดังนั้นอิรักก็มิได้เปลี่ยนระบบการปกครองเป็นแบบคอมมิวนิสต์เหมือนดังที่ฝ่ายตะวันตกกลัว อิรักไม่ค่อยไว้ใจโซเวียตนักเพราะกลัวว่าถ้าสนิทสนมกับโซเวียตมากเกินไป โซเวียตอาจจะสนับสนุนพวกคอมมิวนิสต์ให้ล้มล้างอำนาจของคัสซิมได้ ขณะเดียวกันโซเวียตก็ไม่กล้าสนับสนุนพวกคอมมิวนิสต์ในกลุ่มอาหรับจนออกนอกหน้า เพราะกลัวประเทศกลุ่มอาหรับจะเกลียดโซเวียตและหันไปพึ่งค่ายตะวันตก

โซเวียตรุสเซียพยายามแผ่ขยายอิทธิพลไปทั่วตะวันออกกลาง โดยพยายามสนิทสนมกับอิหร่าน แต่ไม่สำเร็จเพราะอิหร่านปกครองแบบมีกษัตริย์จึงกลัวคอมมิวนิสต์ แต่โซเวียตได้รับความสำเร็จในตุรกี เนื่องจากตุรกีไม่พอใจสหรัฐเพราะสหรัฐไม่ยอมสนับสนุนตุรกีในการรุกรานไซปรัส โซเวียตรับรองคูเวตในปี ๑๙๖๓ และรับรองจอร์แดนในปี ๑๙๖๔ อิทธิพลของรุสเซียในตะวันออกกลางได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะนั้น

การแข่งขันเพื่อขยายอิทธิพลในตะวันออกกลางระหว่างสหรัฐ และโซเวียตตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นไปทำให้ทั้งสองฝ่ายเบิดฉากทำสงครามเย็นในตะวันออก

---

๑๖ Theodore Draper *Israel and World politics* pp. 85–86

กลาง สหรัฐจัดตั้งฐานทัพในซาอุดีอาระเบียประเทศอาหรับที่นิยมสหรัฐ (เนื่องจากปกครองด้วยระบบกษัตริย์จึงกลัวคอมมิวนิสต์) และจัดตั้งฐานทัพอากาศในลิเบียอีกด้วย นอกจากนั้นกองทัพเรือที่ ๖ ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนก็เตรียมพร้อมที่จะเข้าแทรกแซงในตะวันออกกลางถ้าสถานการณ์จำเป็น อย่างไรก็ตามเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกันโดยไม่จำเป็น ทั้งสองฝ่ายจึงพยายามหาทางปรองดองกัน ดังจะเห็นได้จากเมื่อตอนที่อังกฤษและฝรั่งเศสรุกรานอียิปต์ในปี ๑๙๕๖ สหรัฐและโซเวียตร่วมมือกันบีบบังคับให้ฝรั่งเศส อังกฤษ และอิสราเอลถอนทหารออกจากอียิปต์ได้สำเร็จ รุสเซียเสนอให้มีการทำข้อตกลงกันระหว่างรุสเซียกับสหรัฐเพื่อป้องกันการขัดแย้งกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสหรัฐและโซเวียตร่วมมือและตกลงกันเพื่อแบ่งผลประโยชน์ในตะวันออกกลางนั่นเอง ทางฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อได้ทราบเรื่องเข้าก็ประกาศไม่ยอมรับรู้และกล่าวว่า จีนจะไม่ยอมรับรู้การแก้ปัญหาใด ๆ โดยมิได้มีจีนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย จีนพยายามขยายอิทธิพลเข้าสู่ตะวันออกกลางเช่นเดียวกัน โดยการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศอาหรับ ช่วยเหลือรัฐบาลเยเมนต่อต้านอิสราเอล และช่วยเหลือทางทหารแก่ขบวนการกู้ชาติปาเลสไตน์ ในปี ๑๙๖๓ และในปี ๑๙๖๕ จูเอินไลได้ไปเยี่ยมอียิปต์เพื่อแสดงการสนับสนุนกลุ่มประเทศอาหรับ แต่จีนไม่ค่อยจะได้รับความสำเร็จมากนัก[๑๗]

ความแตกแยกในกลุ่มประเทศอาหรับ

จุดอ่อนที่สำคัญของประเทศกลุ่มอาหรับที่ไม่สามารถรวมกำลังกันปราบอิสราเอลได้ก็คือการที่อาหรับไม่สามารถรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนและสมัครสมานสามัคคีกันได้ ทั้ง ๆ ที่ประเทศอาหรับมีศัตรูร่วมกันคืออิสราเอล ทั้งนี้เพราะอาหรับประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ หลายเผ่า แต่ละเผ่าพูดภาษาไม่เหมือนกัน ต่างเผ่าต่างก็คิดที่จะตั้งตนเป็นอิสระและไม่ยอมประนีประนอมกันง่าย ๆ นอกจากนั้นประเทศอาหรับมีระบอบการปกครองไม่เหมือนกันอีกด้วย เช่นซาอุดีอาระเบียและจอร์แดนมีกษัตริย์ปกครองจึงกลัวคอมมิวนิสต์ เลยหันไปร่วมมือและขอความคุ้มครองจากค่ายตะวันตก อาหรับอื่น ๆ ปกครองแบบสังคมนิยม จึงสามารถร่วมมือกับโซเวียตได้อย่างสนิทสนมและต่อต้านค่ายตะวันตก เมื่อโลกอาหรับมีนโยบายต่างประเทศแตกต่างกันจึงไม่สามารถรวมกันติด อียิปต์พยายามตั้งตนที่จะเป็นผู้นำและบงการประเทศ

---

๑๗ Peter Calvocoressi *World Politics Since 1915* pp. 199-201

อาหรับอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้อิรักไม่ค่อยพอใจนัก แม้กระทั่งสหสาธารณรัฐอาหรับ ซึ่งมีอยู่ ๓ ประเทศรวมกันคือ อียิปต์ ซีเรียและเยเมนก็ยังรวมกันไม่ติด พวกฝ่ายขวาในซีเรียพยายามต่อต้านการรวมเป็นสาธารณรัฐอาหรับอยู่ตลอดเวลา ในประเทศเยเมนได้เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายสนับสนุนระบบการปกครองโดยมีอิหม่ามเป็นประมุขกับฝ่ายที่สนับสนุนการปกครองแบบสาธารณรัฐ นัสเซอร์สนับสนุนฝ่ายนิยมสาธารณรัฐและส่งทหารไปช่วยพวกนี้ถึง ๕๐,๐๐๐–๖๐,๐๐๐ คน อิหม่ามต้องไปขอความช่วยเหลือจากซาอุดีอาระเบีย สงครามในเยเมนจึงกลายเป็นสงครามเพื่อแข่งขันชิงดีชิงเด่นระหว่างอียิปต์กับซาอุดีอาระเบีย ในปี ๑๙๖๕ นัสเซอร์ได้เดินทางไปซาอุดีอาระเบียเพื่อเจรจากับพระเจ้าไฟซาล ในที่สุดทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงยุติสงครามกันในเยเมน และจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดต่อไป

ประเทศอาหรับพยายามที่จะรวมกำลังกันให้เป็นปึกแผ่นเพื่อต่อต้านอิสราเอล ดังเช่นในปี ๑๙๖๔ ได้ไปประชุมกันที่กรุงไคโรและตกลงกันในการจัดตั้งกองบัญชาการสูงสุดอาหรับ (Arab High Command) เพื่อป้องกันอิสราเอลโจมตีประเทศใดประเทศหนึ่ง ดูเหมือนว่าการแสดงออกของประเทศอาหรับในทางสามัคคีนั้นกระทำได้ด้วยความผิวเผินเท่านั้น แต่ภายในใจของผู้นำอาหรับต่างก็ยังสงสัยและไม่ไว้ใจกันอยู่นั่นเอง จอร์แดนมีปัญหาเรื่องกองโจรปาเลสไตน์ซึ่งประเทศอาหรับสนับสนุนตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ในจอร์แดน และลอบเข้าโจมตีอิสราเอลเสมอ อิสราเอลจึงตอบโต้จอร์แดนอย่างรุนแรงทุกครั้ง นอกจากนั้นพวกกองโจรปาเลสไตน์พยายามจะล้มอำนาจของกษัตริย์ฮุสเซนแห่งจอร์แดนอีกด้วย โดยมีประเทศอาหรับอื่น ๆ สนับสนุน กษัตริย์ไฟซาลแห่งซาอุดีอาระเบียก็ไม่ไว้พระทัยอียิปต์ พระองค์จึงหันไปสนิทสนมกับอิหร่าน ซึ่งเป็นประเทศที่เป็นพันธมิตรกับค่ายตะวันตก ซาอุดีอาระเบียสั่งซื้ออาวุธจากค่ายตะวันตกอีกด้วย · การประชุมเพื่อรวมกำลังกันของประเทศอาหรับที่อเล็กซานเดรียเมื่อปี ๑๙๖๔ และที่คาซาบลังกาเมื่อปี ๑๙๖๕ แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการสร้างความสามัคคีในประเทศอาหรับ[๑๘]

สงครามในตะวันออกกลางครั้งที่ ๓

มูลเหตุ นอกเหนือไปจากการที่ฝ่ายอิสราเอลกับอาหรับปะทะกันตามพรมแดนเป็นประจำแล้วสิ่งที่อาหรับเกลียดชังอิสราเอลอีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องที่อิสราเอลวางโครงการจะ

---

๑๘ Ibid, pp. 201–203

กั้นน้ำจากแม่น้ำจอร์แดน ซึ่งอยู่ทางเหนือของอิสราเอลให้น้ำนั้นไหลเข้าไปในทะเลทรายเนเกฟที่แห้งแล้ง โครงการนี้ถ้าอิสราเอลทำได้สำเร็จ อิสราเอลจะเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์มาก แตกต่างไปจากอาหรับที่เคยใช้น้ำในแม่น้ำนี้จะกลายเป็นดินแดนแห้งแล้ง

ประเทศกลุ่มอาหรับได้ไปประชุมกันเพื่อพิจารณาเรื่องนี้ที่กรุงไคโรเมื่อเดือนมกราคม ๑๙๖๓ การประชุมในครั้งนั้นมีประธานาธิบดีแห่งแอลจีเรียและกษัตริย์แห่งโมร็อกโกมาร่วมด้วย ที่ประชุมตกลงกันว่าจะให้จอร์แดน ซีเรียและเลบานอนกักกันแม่น้ำลำธารต่าง ๆ ซึ่งไหลลงมาสู่แม่น้ำจอร์แดน วิธีนี้จะทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำจอร์แดนลดน้อยลง อิสราเอลก็จะไม่มีน้ำใช้ในการเกษตร ซึ่งเป็นวิธีการที่ตอบโต้อิสราเอลอย่างรุนแรง แต่วิธีการนี้ก็อาจจะต้องเสี่ยงต่อการทำสงครามกับอิสราเอล ฝ่ายอาหรับจึงไม่กล้าทำ[๑๕]

สถานการณ์ระหว่างอิสราเอลกับอาหรับได้เพิ่มความเลวร้ายยิ่งขึ้น ในเมื่อขบวนการกองโจรปาเลสไตน์อัลฟาตาห์ (Al Fatah) ที่ซีเรียสนับสนุนได้เข้ามาก่อวินาศกรรมในเขตอิสราเอลบ่อย ๆ และวางทุ่นระเบิดในเขตอิสราเอลทำให้ชาวอิสราเอลเสียชีวิตอยู่เรื่อย ๆ อิสราเอล จึงลงมือตอบโต้อย่างรุนแรงโดยส่งทหารเข้าโจมตีหมู่บ้านซามูของจอร์แดนในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๖ ฆ่าชาวจอร์แดนตายไป ๑๘ คน สหประชาชาติได้ตำหนิการกระทำของอิสราเอล แต่อิสราเอลอ้างว่าพวกปาเลสไตน์ใช้ดินแดนในจอร์แดนเป็นแหล่งโจมตีอิสราเอล

การกระทบกระทั่งทางด้านพรมแดนซีเรียยังมีต่อไปอีก ในเมื่อพวกกองโจรได้ลอบเข้าไปวางทุ่นระเบิดในเขตอิสราเอล อิสราเอลได้ลงโทษซีเรียเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๖๗ โดยส่งเครื่องบินเข้าโจมตีทั้งระเบิดซีเรีย ซีเรียจึงขอให้อียิปต์ช่วย อียิปต์จึงลงมือช่วยทันที ในเดือนพฤษภาคม นัสเซอร์ขอให้กองกำลังสหประชาชาติออกจากเขตปลอดทหาร นายอูถั่น เลขาธิการสหประชาชาติได้ยอมปฏิบัติตามโดยสั่งถอนทหารออกจากชาร์ม เอล ชีค อียิปต์ส่งทหารเข้าคุมช่องแคบติรานทันที นัสเซอร์ประกาศห้ามเรือที่ชักธงอิสราเอลเข้ามาในช่องแคบ นายเลวี เอสโคล ได้เรียกร้องให้ค่ายตะวันตกแก้ไขเรื่องนี้ อังกฤษและสหรัฐประกาศว่าน่านน้ำอกาบาเป็นเขตการเดินเรือเสรี อียิปต์ไม่มีสิทธิ์ปิดช่องแคบ ฝรั่งเศสเสนอให้มีการเรียกประชุมสมัชชาอำนาจเพื่อพิจารณาแก้ปัญหาแต่รัสเซียปฏิเสธ

สถานการณ์เริ่มตึงเครียด กษัตริย์ฮุสเซนแห่งจอร์แดนรีบบินไปยังกรุงไคโร

๑๕ Hal Kosut *op. cit* pp. 12–15

ลงนามในสัญญาเป็นมิตรและร่วมมือการป้องกันกับอียิปต์ ต่อมาอิรักก็ลงนามในข้อตกลงเช่นเดียวกันกับอียิปต์อีก นัสเซอร์เรียกร้องให้ประเทศอาหรับร่วมมือกันทำสงครามอันศักดิ์สิทธิ์กับอิสราเอล จีนประกาศสนับสนุนอย่างเต็มที่ สหรัฐได้เคลื่อนกองทัพเรือที่ ๖ ไปสู่จุดยุ่งยาก เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๑๙๖๗ อีกสี่วันต่อมาโซเวียตก็เคลื่อนเรือรบเข้าสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนบ้าง สถานการณ์ในตะวันออกกลางถึงจุดร้ายแรง อียิปต์มีความมั่นใจในการทำสงครามมากเพราะอียิปต์มีกำลังอาวุธที่ทันสมัยซึ่งซื้อจากโซเวียตมากมาย อาทิ เครื่องบินมิก. ๒๑, เครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดหนักแบบ Tu–๑๖ ส่วนอิสราเอลมีเครื่องบินมิราจซึ่งซื้อจากฝรั่งเศสและจรวดนำวิถีแบบย็อคซื้อจากสหรัฐ เมื่อเปรียบเทียบกำลังอาวุธระหว่างฝ่ายอาหรับกับอิสราเอลแล้ว จะเห็นว่าฝ่ายอาหรับมีกำลังทหารรวมกัน ๖๓๑,๐๐๐ คน รถถัง ๒,๓๘๒ คัน เครื่องบิน ๘๖๒ เครื่อง พลเมือง ๕๔ ล้าน ส่วนอิสราเอลมีพลเมือง ๒.๗ ล้านคน ทหาร ๒๗๕,๐๐๐ คน รถถัง ๘๐๐ คัน เครื่องบิน ๓๕๐ เครื่อง จะเห็นได้ว่าอิสราเอลมีกำลังอาวุธน้อยกว่าฝ่ายอาหรับอย่างมากมาย แต่ทหารอิสราเอลมีสมรรถภาพในการรบและกำลังใจสูงกว่าอาหรับ

ในวันที่ ๕ มิถุนายน สงครามในตะวันออกกลางก็ระเบิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่ ๓ อิสราเอลเป็นฝ่ายเปิดฉากเข้าโจมตีอียิปต์ก่อนขณะที่อียิปต์ยังไม่ทันพร้อมที่จะรบ ทำลายเครื่องบินของอียิปต์พินาศไปมากมาย จนทำให้กองทัพอากาศอียิปต์ไร้สมรรถภาพ จากนั้นการรบทางภาคพื้นดินและทางทะเลดำเนินไปอย่างดุเดือด ประเทศอาหรับส่งกองทัพเข้าโจมตีอิสราเอลทุกด้าน แต่อิสราเอลได้ต่อต้านอย่างทรหดและเป็นฝ่ายตีกองทัพอาหรับทุกด้านถอยร่น แม่ทัพอิสราเอลคือนายพลโมเช ดายัน ได้รับชื่อเสียงเป็นที่ยกย่องทั่วไป อิสราเอลยึดได้ดินแดนของอาหรับมากมายเช่นแหลมซีไน เยรูซาเล็ม ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนทั้งหมด ที่ราบสูงโกลันของซีเรีย ในที่สุดคณะมนตรีความมั่นคงได้มีมติให้สองฝ่ายหยุดยิงเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๑๙๖๗ แต่กว่าจะหยุดยิงกันได้ก็ล่วงมาถึงวันที่ ๑๑ มิถุนายน รวมใช้เวลาทำสงครามทั้งสิ้น ๖ วัน เราจึงเรียกสงครามครั้งนี้ว่า "สงคราม ๖ วัน" ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๗ คณะมนตรีความมั่นคงได้ลงมติแก้ไขปัญหาตะวันออกกลางดังนี้คือ

๑. ให้ถอนทหารอิสราเอลออกจากดินแดนที่ยึดครองตั้งแต่วันที่ ๕ มิถุนายน ๑๙๖๗

๒. ให้ทั้งสองฝ่ายเลิกทำสงครามกันและอยู่กันอย่างสันติ

๓. ให้ประกันการเดินเรือในน่านน้ำระหว่างประเทศ

๔. ให้ประกันอาณาเขต และความเป็นอิสระทางการเมืองของทุกประเทศ โดยการตั้งเขตปลอดทหารขึ้น

ปรากฏว่าอิสราเอลไม่ยอมคืนดินแดนที่ยึดได้ให้แก่ฝ่ายอาหรับ โดยอ้างว่าอาหรับจะใช้ดินแดนเหล่านี้คุกคามอิสราเอลต่อไปอีก ฝ่ายอาหรับประกาศว่ายังไม่ยอมแพ้และจะต้องทำสงครามกับอิสราเอลเพื่อยึดดินแดนคืนมาให้จงได้

องค์การปลดแอกปาเลสไตน์

เนื่องจากชาวปาเลสไตน์ถูกอิสราเอลขับออกจากแผ่นดินปาเลสไตน์นับล้านคน คนเหล่านี้กลายเป็นผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ต้องไปตั้งค่ายพักในดินแดนประเทศอาหรับต่าง ๆ ทำให้ประเทศอาหรับต้องรับภาระเลี้ยงดูจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันมีชาวปาเลสไตน์กระจัดกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ประมาณ ๓ ล้าน ๒ แสนคน โดยแยกออกได้ดังนี้คืออยู่ในเลบานอน ๓๐๐,๐๐๐ คน ในอิสราเอล ๕๗๔,๐๐๐ คน ในคาบสมุทรซีไนและฉนวนกาซา ๔๕๒,๐๐๐ คน ซาอุดีอาระเบีย ๕๐,๐๐๐ คน ซีเรีย ๒๐๐,๐๐๐ คน ในจอร์แดน ๑,๑๐๐,๐๐๐ คน[๒๐] นอกนั้นอยู่ในประเทศอื่น ๆ ชาวปาเลสไตน์เหล่านี้มีความเจ็บแค้นอิสราเอลมากที่เข้ามายึดแผ่นดินของตนและขับไล่พวกตนออกจากถิ่นฐานบ้านช่องที่ตนและ

แผนที่แสดงประเทศตะวันออกกลางและจำนวนชาวปาเลสไตน์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่าง ๆ

๒๐ Time, March 27, 1978 p. 10.

บรรพบุรุษอาศัยมานมนานนับพันปี ชาวปาเลสไตน์จึงคิดที่รวมกลุ่มกันเพื่อกอบกู้ดินแดนของตนคืนมาจากดินแดนอิสราเอล จึงได้จัดตั้งองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ขึ้นทำนองเป็นรัฐบาลพลัดถิ่น ปัจจุบันนี้สหประชาชาติได้รับรององค์การปลดแอกปาเลสไตน์แล้วว่าเป็นตัวแทนของชาวปาเลสไตน์

องค์การปลดแอกปาเลสไตน์ (The Palestine Liberation Organization) หรือเรียกชื่อย่อว่า PLO จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๔ มีชื่อเรียกกันว่า "พี่คายีน" (Fedayeen) ซึ่งประกอบไปด้วยขบวนการย่อย ๆ อีกมากมาย แต่ขบวนการที่เข้มแข็งที่สุดคือขบวนการ "อัลฟาตาห์" (Al Fatah) โดยมียัซซีร์ อาราฟัต เป็นหัวหน้า ขบวนการนี้มีชื่อว่า "ขบวนการปลดแอกปาเลสไตน์" (The Palestine Liberation Movement) มีฐานปฏิบัติการอยู่ในอียิปต์ ซีเรีย อิรัก มีกองทัพประจำการอยู่ราว ๑๗,๐๐๐ คน นอกจากนั้นยังมีขบวนการอื่น ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกัน เช่น แนวร่วมประชาธิปไตยประชาชนเพื่อปลดแอกปาเลสไตน์ โดยมี ดร. ยอร์ช ฮับบัช เป็นหัวหน้า และขบวนการที่โด่งดังที่สุดในขณะนี้คือขบวนการกันยายนทมิฬหรือกันยายนดำ (Black September)

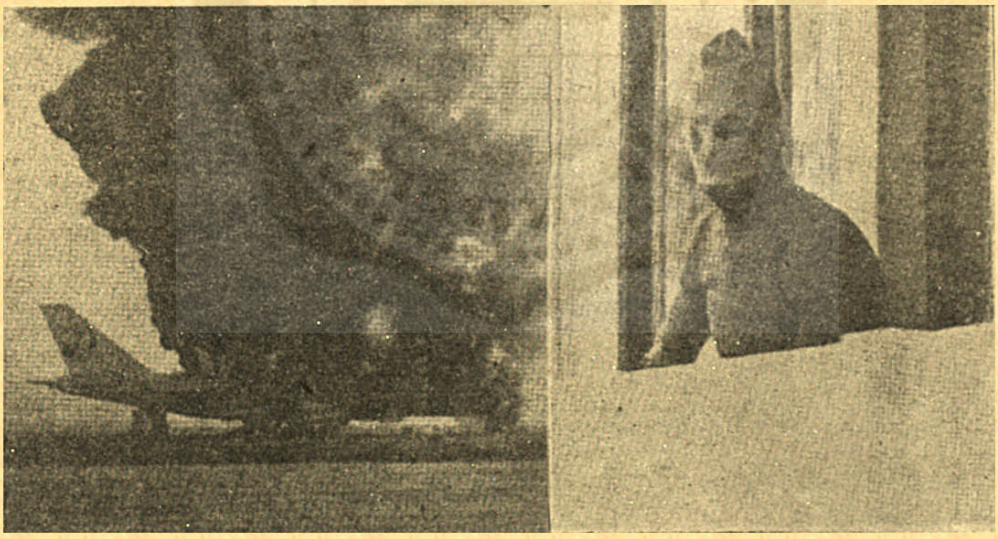
องค์การปลดแอกปาเลสไตน์ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประเทศอาหรับทั้งทางด้านการเงินและการเมือง ประเทศต่างๆ หลายประเทศรับรองว่าองค์การปลดแอกปาเลสไตน์เป็นตัวแทนของชาวปาเลสไตน์ทั้งมวล จีนให้ความช่วยเหลือแก่องค์การอัลฟาตาห์ตั้งแต่ปี ๑๙๖๔ จนถึงปัจจุบัน ในปี ๑๙๖๔ รัฐบาลแอลจีเรียได้ช่วยเหลืออัลฟาตาห์โดยให้ตั้งศูนย์บัญชาการลับอยู่ในเมืองแอลเจียร์ เมื่อปลายปี ๑๙๗๓ ประเทศอาหรับได้ไปประชุมสุดยอดที่เมืองแอลเจียร์ ที่ประชุมได้รับรองว่าเป็นองค์การตัวแทนของชาวปาเลสไตน์ทั้งหมด

องค์การปลดแอกปาเลสไตน์ไม่ใช่องค์การมาร์กซิสม์ แต่เป็นองค์การที่มีจุดมุ่งหมายในการต่อสู้กับอิสราเอลโดยใช้วิธีการทุกอย่าง เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างประเทศปาเลสไตน์ให้เป็นประเทศประชาธิปไตยและให้ความเสมอภาคแก่ทุกฝ่าย ทั้งที่เป็นอิสลาม ยิว และคริสต์

ภายในองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ก็ยังเกิดความแตกแยกกัน เพราะมีความเห็นต่างกัน กลุ่มเดินสายกลางซึ่งมีนายอาราฟัตเป็นผู้นำมีนโยบายขั้นแรกคือจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนและในฉนวนกาซา ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีหัวรุนแรงได้รับ

การสนับสนุนจากอิรักและลิเบีย ปฏิเสธไม่ยอมรับการตั้งปาเลสไตน์ในดินแดนดังกล่าว กลุ่มนี้ต้องการที่จะทำสงครามเอาชนะอิสราเอลให้ได้เพื่อจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์ในดินแดนเดิมที่ถูกอิสราเอลยึดครองไปเมื่อปี ๑๙๗๖[๒๑]

เนื่องจากองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ อัลฟาตาห์ มักจะใช้ดินแดนจอร์แดนและเลบานอนเป็นฐานส่งกำลังกองโจรเข้าไปโจมตีอิสราเอลอยู่เสมอ รัฐบาลเลบานอนและจอร์แดนก็ไม่สามารถควบคุมองค์การนี้ได้ และยังถูกอิสราเอลแก้เผ็ดโดยการโจมตีตอบโต้อย่างรุนแรง ดังนั้นในปี ๑๙๗๐ กษัตริย์ฮุสเซนแห่งจอร์แดนสั่งให้กองทัพบกเข้ากวาดล้างองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ เกิดการสู้รบกันอย่างดุเดือด พวกปาเลสไตน์พ่ายแพ้อย่างย่อยยับ พวกที่รอดชีวิตมีความเจ็บช้ำน้ำใจจอร์แดนมาก เพื่อเป็นการระลึกถึงการต่อสู้ในครั้งนั้นจึงได้จัดตั้งขบวนการลับพิเศษชื่อว่า Black September แปลว่าขบวนการกันยายนอันเศร้าหมอง ขบวนการนี้เป็นขบวนการย่อยสมาชิกมีอยู่ไม่มากนัก แต่เป็นพวกหัวรุนแรง สมาชิกประกอบด้วยนักศึกษา แพทย์ วิศวกรและกรรมกร ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีฐานปฏิบัติการอยู่ที่ไหน นโยบายของขบวนการนี้คือ

เครื่องบินโดยสารถูกระเบิดพินาศด้วยฝีมือของกองโจรกันยายนทมิฬ (ขวา)

๑. ล้างแค้นอิสราเอลด้วยวิธีการทุกอย่าง แม้กระทั่งด้วยวิธีการโหดร้ายทารุณหรือลอบสังหาร

๒๑ Time, January 19, 1976, p. 15

๒. สมาชิกต้องมีจิตใจเข้มแข็งพร้อมที่จะสละชีวิตทุกเมื่อ

๓. การปฏิบัติงานของขบวนการจะเชื่อมโยงหรือประสานงานกับขบวนการอื่นๆ

ผลงานของขบวนการนี้นับว่าเขย่าขวัญชาวโลกมาก เพราะโจมตีไม่เฉพาะแต่ชาวอิสราเอลเท่านั้น แต่จะโจมตีบุคคลหรือประเทศใดที่ให้การสนับสนุนอิสราเอล ผลงานที่พวกนี้ทำไว้ได้แก่การลอบสังหารนายกรัฐมนตรีจอร์แดนเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๑ วางระเบิดเครื่องผลิตไฟฟ้าของเยอรมนีที่เมืองฮัมเบอร์ก ซึ่งเชื่อว่าโรงงานแห่งนี้ผลิตเครื่องไฟฟ้าไปขายให้แก่อิสราเอล จี้เครื่องบินโดยสารบางครั้งก็ระเบิดเครื่องบินด้วย ระเบิดถังน้ำมันขนาดใหญ่ในอิตาลี สังหารหมู่นักกีฬาอิสราเอลที่เมืองมิวนิคประเทศเยอรมนีขณะแข่งขันกีฬาโอลิมปิค เมื่อเดือนกันยายน ๑๙๗๒ ส่งจดหมายระเบิดทางไปรษณีย์ไปยังบุคคลที่ต้องการสังหารตามประเทศต่าง ๆ และที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเราเองคือการเข้ายึดสถานทูตอิสราเอลในกรุงเทพ ฯ

ขบวนการ Black September ได้สร้างความหวาดกลัวให้กับชาวโลกมาก ทำให้นานาชาติประณามการกระทำของพวกนี้ว่าบ่าเถื่อนโหดร้าย บางครั้งผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องบาดเจ็บล้มตายไปก็มี รัฐบาลของประเทศอาหรับก็ไม่สามารถควบคุมพวกนี้ได้ นอกจากนั้นการโจมตีของพวกนี้ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงต่อการเจรจาสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับอาหรับ องค์การปลดแอกปาเลสไตน์ประกาศไม่รับรู้ว่าขบวนการ Black September อยู่ในสังกัดของตนและยังประณามพฤติกรรมของขบวนการนี้ด้วย

สงครามอาหรับกับอิสราเอลครั้งที่ ๔ (๑๙๗๓)

มูลเหตุ มูลเหตุที่สำคัญก็เนื่องมาจากเมื่อคราวสงคราม ๖ วันปี ๑๙๖๗ อิสราเอลได้ยึดดินแดนของอาหรับไปมากมายแล้วไม่ยอมคืน ทั้ง ๆ ที่สหประชาชาติมีมติให้อิสราเอลคืนดินแดนทั้งหมดให้แก่อาหรับ อิสราเอลก็เฉยเมยไม่ทำตาม มีแต่เร่งขยายและอพยพชาวยิวเข้าไปตั้งหลักแหล่งในดินแดนยึดครองเหล่านั้นมากขึ้น ทำให้อาหรับแค้นใจยิ่งนัก จึงต้องหาวิธีการเอาดินแดนคืนมาด้วยวิธีการทำสงคราม

เหตุการณ์ทางการทูตที่นับว่าเป็นมูลเหตุสำคัญในการทำให้เกิดสงครามครั้งนี้ก็เนื่องมาจากสหรัฐและโซเวียตกำลังหาทางที่จะปรองดองกันในตะวันออกกลางเพื่อลดปัญหาการเผชิญหน้าโดยตรงระหว่างประเทศทั้งสอง สหรัฐและโซเวียตตกลงจะยื่นข้อเสนอร่วมกัน

ต่อคณะมนตรีความมั่นคงเพื่อให้อาหรับและยิวหยุดยิงกัน โดยให้ส่งทหารสหประชาชาติเข้าไปรักษาการณ์และให้อิสราเอลกับอาหรับไปประชุมเจรจาสันติภาพกันที่กรุงเจนีวา อาหรับไม่พอใจต่อข้อเสนอนี้ เพราะอาหรับเป็นฝ่ายเสียดินแดน ถ้าอาหรับยอมรับอาหรับก็จะไม่มีโอกาสที่จะได้ดินแดนกลับคืนมา

ฝ่ายอาหรับเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องทำสงครามกับอิสราเอลอย่างรีบด่วน จะปล่อยให้ชักช้าไม่ได้ เพราะรุสเซียแสดงท่าทีประนีประนอมกับสหรัฐ เมื่อเป็นเช่นนี้อาหรับก็จะหมดที่พึ่ง อาหรับเชื่อว่า ถ้าหากฝ่ายตนทำศึกกับอิสราเอลพอจะได้เปรียบแล้วสหรัฐกับโซเวียตก็คงจะเข้าแทรกแซงให้ยุติสงคราม อาหรับก็จะได้ดินแดนที่เสียไปเมื่อคราวสงคราม ๖ วัน กลับคืนมาเท่านี้อาหรับก็พอใจแล้ว เพราะอาหรับรู้ดีว่าคงจะไม่มีทางเอาชนะอิสราเอลได้โดยเด็ดขาด

มูลเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ก่อนจะเกิดสงครามอาหรับ–อิสราเอลครั้งที่ ๔ โซเวียตได้ขายอาวุธให้แก่อียิปต์เป็นการใหญ่ อาทิ เครื่องบินไอพ่นแบบทันสมัยล่าสุด มิก. ๒๓ จรวดแบบต่าง ๆ จนทำให้อียิปต์และฝ่ายอาหรับมีอาวุธสะสมไว้มากกว่าก่อนเกิดสงครามปี ๑๙๖๗ อิสราเอลก็เช่นเดียวกันสหรัฐได้ขายอาวุธเช่นเครื่องบินไอพ่นแบบแฟนธอมนับร้อยเครื่อง รถถัง บืนใหญ่ให้แก่อิสราเอลมากมายเพื่อไว้ถ่วงดุลย์อำนาจกับอาหรับ การที่สองฝ่ายมีกำลังพอ ๆ กันจึงเป็นการยั่วยุให้เกิดสงครามได้ง่าย นอกจากนั้นพวกขบวนการกองโจรปาเลสไตน์ได้โจมตีอิสราเอลบ่อย ๆ และอิสราเอลได้แก้แค้นโดยการโจมตีซีเรีย จอร์แดน และเลบานอน ทำให้ประเทศอาหรับทั้งสามได้รับความเสียหายหนัก สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความโกรธแค้นให้แก่ทั้งสองฝ่ายอย่างมากมาย

ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๑๙๗๓ กองทัพอียิปต์และซีเรียก็ยกเข้าโจมตีอิสราเอลโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากตรงกับวันสำคัญทางศาสนาของยิว พอสงครามระเบิดขึ้น จอร์แดน แอลจีเรียและอิรักก็ส่งกำลังเข้าร่วมรบด้วย ประเทศอาหรับอื่น ๆ เช่น ลิเบีย ซาอุดีอาระเบีย เยเมน ตูนิเซีย โมร็อกโก คูเวต ยูกันดา ซูดาน ประกาศสนับสนุนอียิปต์และซีเรียอย่างเต็มที่ สงครามในระยะแรกอิสราเอลตั้งตัวไม่ติดเป็นฝ่ายถอย แต่ต่อมาอิสราเอลกลับเป็นฝ่ายรุกอีกครั้งหนึ่ง สงครามในครั้งนี้อิสราเอลไม่สามารถรุกคืบหน้าได้อย่างรวดเร็วเหมือนครั้งก่อน ๆ ที่เคยรบกันมา แสดงว่าฝ่ายอาหรับเข้มแข็งกว่าเดิมมาก อิสราเอลเป็น

ฝ่ายเสียหายหนักไม่ใช่น้อย ระหว่างการรบพุ่ง สหรัฐกับโซเวียตต่างแข่งขันกันส่งอาวุธไปให้คู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดสมดุลย์อำนาจกัน

ระหว่างที่สงครามดำเนินไปอย่างดุเดือดนั้นสหรัฐกับโซเวียตได้มีการปรึกษากันอยู่ตลอดเวลา ในวันที่ ๒๑ ตุลาคม สหรัฐกับโซเวียตได้เสนอญัตติต่อสหประชาชาติให้ทั้งสองฝ่ายหยุดยิง อียิปต์ จอร์แดนและอิสราเอลตกลงรับข้อเสนอการหยุดยิง แต่ซีเรียไม่ยอม โดยตั้งเงื่อนไขว่า อิสราเอลจะต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากดินแดนอาหรับที่อิสราเอลเข้ายึดครองไว้เมื่อคราวสงครามปี ๑๙๖๗ และให้อิสราเอลถอนทหารออกจากดินแดนอาหรับที่อิสราเอลเข้าไปยึดครองในการรบครั้งนี้ด้วย แม้ว่าฝ่ายอียิปต์และอิสราเอลจะยอมรับข้อตกลงหยุดยิง แต่ทั้งสองฝ่ายยังคงสู้รบกันอีก อิสราเอลล้อมกองทัพอียิปต์ไว้ถึง ๒๐,๐๐๐ คน ในทะเลทรายและตัดขาดจากกรุงไคโร ประธานาธิบดีซาดัตแห่งอียิปต์จึงขอร้องให้โซเวียตและสหรัฐส่งทหารเข้าไปรักษาการณ์ โซเวียตตอบตกลงและเตรียมจะส่งกองกำลังเข้าไปในตะวันออกกลาง ฝ่ายสหรัฐกลัวว่าโซเวียตจะเข้าไปช่วยเหลือทหารอียิปต์ ประธานาธิบดีนิกสันจึงสั่งเตรียมพร้อมทั่วโลกเพื่อตอบโต้โซเวียต สหรัฐและโซเวียตจึงเกิดการประจันหน้ากัน สหประชาชาติได้มีการประชุมด่วนอีกครั้งหนึ่ง และตกลงที่จะส่งกองกำลังเข้าไปรักษาการณ์ในตะวันออกกลางเพื่อทำหน้าที่ควบคุมการหยุดยิง อาหรับและอิสราเอลจึงหยุดยิงกันได้ ผลของสงครามครั้งนี้ฝ่ายอิสราเอลตาย ๘,๐๐๐ คน บาดเจ็บ ๓๖,๐๐๐ คน ฝ่ายอาหรับตาย ๗๒,๐๐๐ คน[๒๒]

หลังจากที่อิสราเอลและอาหรับได้หยุดยิงแล้ว กำลังทหารสหประชาชาติได้เข้าทำหน้าที่รักษาความสงบไม่ให้เกิดการปะทะกันขึ้น ขณะเดียวกันนายเฮนรี่ คิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐได้วิ่งเต้นไกล่เกลี่ยเจรจาให้ฝ่ายอาหรับและอิสราเอลได้เจรจากันที่กรุงเจนีวาประเทศสวิส โดยมีสหรัฐและโซเวียตเป็นผู้จัดการ การประชุมครั้งนี้ซีเรียและองค์การปลดแอกปาเลสไตน์คัดค้านและไม่ยอมเข้าร่วมประชุมด้วย ในที่สุดอียิปต์และอิสราเอลก็ตกลงกันได้ โดยในขั้นแรกอิสราเอลยินยอมถอนทหารจากฝั่งตะวันตกของคลองสุเอซกลับไปยังฝั่งตะวันออกแต่มีเงื่อนไขว่า อียิปต์ต้องลดกำลังรบตลอดริมฝั่งคลองสุเอซ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ปฏิบัติตามข้อตกลงเรียบร้อยแล้วตั้งแต่เดือนมกราคม ๑๙๗๔

---

๒๒ Time, March 22, 1976, p. 7

ความสำเร็จของนายคิสซิงเจอร์ครั้งนี้ทำให้ประธานาธิบดีซาดัตมีความชื่นชมพอใจมากในการที่อิสราเอลคืนดินแดนให้บ้างแม้จะไม่มากนักก็ตาม รวมทั้งแสดงความเป็นมิตรไมตรีต่อสหรัฐมากยิ่งขึ้น อียิปต์ได้ประกาศว่าจะเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอีก ภายหลังจากที่อียิปต์ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐเมื่อปี ๑๙๖๗ ในสงคราม ๖ วันเป็นต้นมา

ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๔ นายคิสซิงเจอร์ได้ใช้ความพยายามต่อไปอีกเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาตะวันออกกลางให้สำเร็จ ภารกิจของนายคิสซิงเจอร์คือเดินทางไปยังเมืองหลวงของประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลางเพื่อพบปะผู้นำของประเทศเหล่านั้น หลังจากเที่ยวไปเที่ยวมาหลายเดือน นายคิสซิงเจอร์ก็ประสบความสำเร็จไปอีกขั้นหนึ่ง คืออิสราเอลยอมถอนกองทหารของตนออกจากแนวหยุดยิงเดิมในคาบสมุทรซีนายออกไปอีกราว ๘–๓๐ ไมล์ และอิสราเอลจะต้องคืนบ่อน้ำมันอาบูรูดีสในคาบสมุทรซีนายด้านอ่าวสุเอซให้แกอียิปต์ บ่อน้ำมันนี้อิสราเอลยึดไปตั้งแต่สงครามเมื่อปี ๑๙๖๗ ตามข้อตกลงนี้ทั้งสองฝ่ายจะยินยอมให้สหประชาชาติส่งกองกำลังเข้ามารักษาการณ์ในเขตกันชน เพื่อป้องกันมิให้ทั้งสองฝ่ายละเมิดข้อตกลง และบริเวณข้าง ๆ ของเขตกันชนอียิปต์และอิสราเอลสามารถตั้งกองกำลังทหารของตนได้แต่มีจำนวนจำกัดตามข้อตกลง[๒๓]

ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๖ อิสราเอลก็เริ่มปฏิบัติตามข้อตกลง ทำให้อียิปต์ได้ดินแดนของตนคืนมา ๑,๖๖๐ ตารางไมล์ ขณะเดียวกันกองทหารสหประชาชาติจำนวน ๔,๔๐๐ คน ก็ได้เคลื่อนเข้าสู่เขตกันชน สหรัฐได้ส่งช่างเทคนิคจำนวน ๑,๗๐๐ คน ร่วมมือกับกองกำลังสหประชาชาติในการควบคุมดูแลทั้งสองฝ่ายมิให้ละเมิดข้อตกลง[๒๔]

ข้อตกลงระหว่างอิสราเอลกับอียิปต์ทำให้ประเทศอาหรับและรุสเซียไม่พอใจอย่างยิ่ง ซีเรีย ลิเบียและอิรักประณามอียิปต์ว่าทรยศต่อฝ่ายอาหรับ เพราะเท่ากับเป็นการรับรองฐานะอิสราเอล และเลิมล้มอุดมการที่จะขับอิสราเอลออกจากดินแดนที่อิสราเอลยึดไปจากอาหรับหลายประเทศ ส่วนประเทศอิสราเอล ประชาชนอิสราเอลเดินขบวนประท้วงรัฐบาลของตนในการไปรอมชอมกับอียิปต์ทำให้ต้องเสียดินแดนที่ยึดได้จากการทำสงคราม

พิเคราะห์ดูมูลเหตุที่ทำให้อิสราเอลกับอียิปต์รอมชอมกันได้ในขณะนี้คงเนื่องมา

---

๒๓ Newsweek, January 5, 1976, p. 13

๒๔ Time, March 1, 1976, p. 27

จากเหตุผลหลายประการ เป็นต้นว่าหลังสงครามปี ๑๙๗๓ เศรษฐกิจทั้งของอิสราเอลและอียิปต์ทรุดโทรมลงไปมาก ในอิสราเอลเมื่อปี ๑๙๗๕ ได้เกิดภาวะเงินเฟ้อสูงถึง ๒๐% อิสราเอลต้องลดค่าเงินตราของตนลงถึง ๖ ครั้งในปีเดียว สิ้นปี ๑๙๗๕ อิสราเอลมีหนี้สินถึงเกือบ ๘,๐๐๐ ล้านดอลลาร์[๒๕] นอกจากนั้นอิสราเอลยังถูกบีบจากกลุ่มประเทศอาหรับและกลุ่มประเทศโลกที่สามที่จะรวมหัวกันขับไล่อิสราเอลออกจากองค์การสหประชาชาติ อิสราเอลจะถือนโยบายแข็งกร้าวเหมือนแต่ก่อนไม่ได้แล้ว แม้กระทั่งสหรัฐเองก็ใช้อิทธิพลบีบให้อิสราเอลรอมชอมกับฝ่ายอาหรับมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะสหรัฐภายหลังที่ได้พ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีนก็ต้องการจะกู้หน้ากลับคืนในตะวันออกกลาง ประกอบกับอียิปต์ได้ขัดแย้งกับโซเวียตอย่างรุนแรง สหรัฐก็เลยฉวยโอกาสที่จะเข้าผูกมิตรกับฝ่ายอาหรับและเพื่อหวังที่จะขายอาวุธจำนวนมหาศาลแก่อาหรับ

นอกจากนั้นการที่สหประชาชาติได้ลงมติรับรององค์การปลดแอกปาเลสไตน์ว่าเป็นตัวแทนของชาวปาเลสไตน์ มีสิทธิ์ที่จะส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมในองค์การสหประชาชาติได้ มีสิทธิ์ปกครองตนเองและมีสิทธิ์กลับไปครอบครองทรัพย์สินของตนในดินแดนปาเลสไตน์ จึงนับว่าเป็นชัยชนะทางการทูตของชาวปาเลสไตน์เป็นอย่างมาก แม้ว่าอิสราเอลและสหรัฐจะไม่ยอมรับองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ก็ตาม[๒๖]

ทางฝ่ายอียิปต์เองก็คงเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ดีขึ้น ท่าทีของอียิปต์ที่มีต่ออิสราเอลไม่ได้แข็งกร้าวเหมือนแต่ก่อน อียิปต์รู้ดีว่าไม่สามารถลบแผนที่อิสราเอลออกจากตะวันออกกลางได้ อียิปต์ได้เปิดคลองสุเอซให้เรือแล่นผ่านอีกครั้งหนึ่งเมื่อเดือนเมษายน ๑๙๗๕ ภายหลังจากที่ได้ปิดเมื่อเกิดสงครามกับอิสราเอลปี ๑๙๖๗[๒๗] การเปิดคลองสุเอซของอียิปต์แสดงให้เห็นว่าอียิปต์คงจะยังไม่ต้องการทำสงครามกับอิสราเอลภายในอนาคตอันใกล้นี้

ทางฝ่ายสหรัฐก่อนที่จะประสบผลสำเร็จในการจูงใจให้อียิปต์กับอิสราเอลรอมชอมกันได้ สหรัฐก็ได้ให้คำมั่นว่าจะช่วยเหลือประเทศทั้งสอง คือสหรัฐจะขายเครื่องบิน C–130 และเครื่องบินขับไล่ไอพ่นให้แก่อียิปต์ และจะช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่อียิปต์เป็นเงิน ๙๐๐

---

๒๕ Newsweek, January 5, 1976, p. 15

๒๖ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๗

๒๗ Time, April 14, 1975

ล้านดอลลาร์ การที่อียิปต์หันมารับความช่วยเหลือจากสหรัฐนั้นก็เนื่องมาจากไม่พอใจโซเวียต ที่ไม่ยอมให้อาวุธใหม่ ๆ แก่อียิปต์และบีบคั้นอียิปต์หลายอย่าง ประธานาธิบดีอันวาร์ ซาดัต แห่งอียิปต์ถึงกับประกาศยกเลิกสัญญาความร่วมมือระหว่างอียิปต์กับโซเวียต เรื่องนี้โซเวียตได้โกรธแค้นการกระทำของอียิปต์มาก

สำหรับอิสราเอลนั้น สหรัฐได้ให้คำมั่นที่จะช่วยเหลือทางด้านอาวุธแก่อิสราเอล คือจะขายเครื่องบินแบบ F–15 ซึ่งเป็นเครื่องบินที่ทันสมัยแบบล่าสุดแก่อิสราเอลจำนวน ๒๕ เครื่อง[๒๘] รัฐบาลสหรัฐได้ของบประมาณที่จะช่วยอิสราเอลทั้งทางเศรษฐกิจและทหาร เป็นเงินถึง ๒,๕๐๐ ล้านดอลลาร์ และจะต่อต้านองค์การปลดแอกปาเลสไตน์มิให้เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ การช่วยเหลือของสหรัฐย่อมเป็นกำลังใจแก่อิสราเอลที่จะต่อต้านฝ่ายอาหรับได้ต่อไป

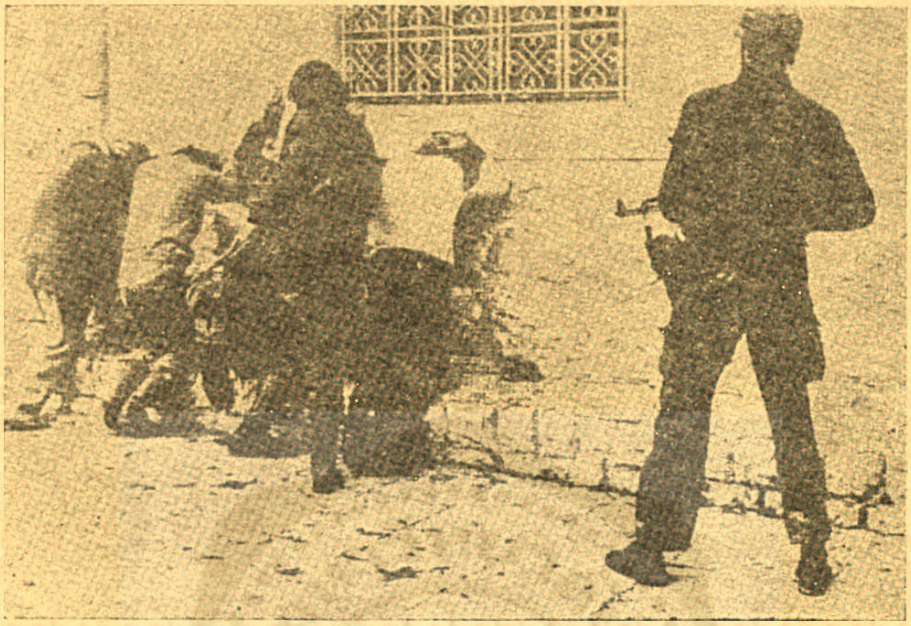
แม้ว่าในตะวันออกกลางจะยังไม่เปิดฉากทำสงครามกันด้วยอาวุธก็ตาม สงครามเย็นก็ยังดำเนินไปอย่างเข้มข้น แต่ละฝ่ายพยายามเร่งเสริมสร้างกำลังอาวุธของตนอย่างขนานใหญ่ เพื่อทดแทนอาวุธที่สูญเสียไปเมื่อคราวรบกันในปี ๑๙๗๓ มหาอำนาจต่างก็แข่งขันกันขายอาวุธให้แก่อาหรับ เช่นโซเวียตขายเครื่องบินมิก ๒๓ ให้แก่ซีเรีย ๔๕ เครื่อง สหรัฐขายเครื่องบิน F–5 E แก่จอร์แดน ๓๖ เครื่อง อียิปต์สั่งซื้อเครื่องบินมิราจจากฝรั่งเศส ๑๕๐ เครื่อง สั่งซื้อเครื่องบินแบบจากัวจากอังกฤษ ๘๐ เครื่อง ซาอุดิอาระเบียซื้อรถถังจากสหรัฐและอังกฤษ ๓๐๐ คัน และกำลังจะซื้ออีก ๕๐๐ คัน ซื้อเครื่องบินจากสหรัฐและอังกฤษ ๑๒๘ เครื่อง อิรักสั่งซื้อเครื่องบินมิก ๒๓ จากโซเวียต ๔๐ เครื่อง ลิเบียซื้อมิก๒๓ จำนวน ๒๔ เครื่อง รถถัง ๑,๑๐๐ คัน รถเกราะ ๘๐๐ คัน[๒๙]

ฝ่ายอิสราเอลกลัวว่าในปี ๑๙๘๐ ฝ่ายอาหรับจะมีกำลังเหนือกว่าอิสราเอล และอิสราเอลจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ถ้าทำสงครามกันอีกก็ไม่แน่ว่าอิสราเอลจะชนะเหมือนก่อน ดังนั้นอิสราเอลจึงวางแผนที่จะสร้างอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งอิสราเอลสามารถผลิตได้โดยไม่ยากนัก ถ้าอิสราเอลมีอาวุธนิวเคลียร์ได้ ฝ่ายอาหรับก็คงจะขวนขวายหาซื้อจากมหาอำนาจได้เหมือนกัน เพื่อใช้ถ่วงอำนาจกับอิสราเอล ดังนั้นสงครามเย็นในตะวันออกกลางจึงน่ากลัวอย่างยิ่ง

---

๒๘ Time, March 22, 1976, p. 16

๒๙ *loc. cit.*

ทหารอิสราเอลกำลังเตะชาวอาหรับที่ถูกตรวจค้นโดยมีทหารอีกคนหนึ่งถือปืนคุมเชิง

นโยบายตะวันออกกลางของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ ประธานาธิบดีคาร์เตอร์แห่งสหรัฐดำเนินนโยบายเช่นเดียวกับสมัยประธานาธิบดีฟอร์ด คือสนับสนุนให้อาหรับและอิสราเอลได้เปิดเจรจากันเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งกำหนดไว้ว่าจะให้มีการประชุมสุดยอดของผู้นำอาหรับและอิสราเอลที่เจนีวาในปลายปี ๑๙๗๗ ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ส่งนายไซรัส แวนซ์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐเดินทางไปพบผู้นำทั้งในกลุ่มประเทศอาหรับและอิสราเอล แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลว ในเมื่ออิสราเอลประกาศยืนกรานว่าในที่ประชุมใด ๆ อิสราเอลจะไม่ยอมร่วมประชุมกับผู้แทนองค์การปลดแอกปาเลสไตน์เป็นอันขาด ทางฝ่ายอาหรับยืนกรานว่าอิสราเอลจะต้องยินยอมให้ผู้แทนองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ได้เข้าร่วมประชุมในฐานะเป็นตัวแทนของชาวปาเลสไตน์ เพราะการตกลงปัญหาใด ๆ เกี่ยวกับปัญหาของชาวปาเลสไตน์ไม่อาจทำได้ถ้าไม่มีตัวแทนของชาวปาเลสไตน์มีส่วนรับรู้ด้วย[๓๐]

ปัญหาเรื่องชาวปาเลสไตน์ควรมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุมได้หรือไม่นั้น นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่เป็นอุปสรรคไม่อาจจัดให้มีการประชุมที่เจนีวาได้จนถึงบัดนี้ ทั้ง ๆ ที่สหรัฐก็พยายามอย่างยิ่ง การที่สหรัฐกำลังเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาตะวันออกกลางอยู่ขณะ

๓๐ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๐

นั้น จะเห็นได้ว่าสหรัฐกำลังอยู่ในฐานะได้เปรียบทางการทูตเหนือกว่าฝ่ายรุสเซีย เพราะเหตุว่าประเทศอาหรับใหญ่ ๆ เช่นอียิปต์และซาอุดีอาระเบียกำลังหวังพึ่งพาอาศัยสหรัฐโดยเฉพาะต้องการซื้อเครื่องบินจากสหรัฐ อียิปต์ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด เพราะอาวุธและเครื่องบินของอียิปต์นั้นเคยใช้ของรุสเซียแต่บัดนี้รุสเซียไม่ยอมส่งอะไหล่ให้ ทำให้อาวุธของอียิปต์จำนวนมากอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมใช้การไม่ได้ ประธานาธิบดีซาดัตแห่งอียิปต์มีนโยบายอันแน่วแน่ที่จะยุติปัญหาตะวันออกกลางโดยการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอล อียิปต์ซึ่งเคยเป็นชาติผู้นำในกลุ่มอาหรับในการทำสงครามกับอิสราเอล บัดนี้กำลังยากจนลงทุกที เศรษฐกิจก็ตกต่ำจนไม่อาจที่จะคิดทำสงครามกับอิสราเอลได้อีก ทุกวันนี้อียิปต์ก็ยังต้องรอรับความช่วยเหลือจากประเทศอาหรับอื่น ๆ[๓๑]

สหรัฐได้ฉวยโอกาสตั้งตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้มีการเจรจาสร้างสันติภาพในตะวันออกกลาง เพราะสหรัฐไม่ต้องการที่จะใช้นโยบายประจันหน้ากับรุสเซียถ้าหากเกิดสงครามในตะวันออกกลางใหม่อีก นอกจากนั้นสหรัฐยังสามารถขายอาวุธให้ทั้งสองฝ่าย โดยอ้างว่าเพื่อรักษาดุลย์แห่งอำนาจในตะวันออกกลาง อีกทั้งในระยะนี้จากการสำรวจประชามติของชาวอเมริกันพบว่าส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นอกเห็นใจอาหรับมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และนิยมอิสราเอลน้อยลง

ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ประกาศนโยบายสนับสนุนให้ชาวปาเลสไตน์ได้มีดินแดนสำหรับปกครองตนเอง นอกจากนั้นยังเรียกร้องให้อิสราเอลคืนดินแดนที่อิสราเอลยึด

(ซ้าย) ประธานาธิบดีซาดัต เดินทางไปเจรจากับนายเบกิน นายกรัฐมนตรีอิสราเอล
(ขวา) ชาวอาหรับกำลังประท้วงซาดัตอย่างรุนแรง

๓๑ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๐
๓๒ Time, October 17, 1977, p. 9

ไปจากอาหรับเมื่อครั้งเกิดสงครามปี ๑๙๖๗ อีกด้วย[๓๒] นโยบายของสหรัฐดังกล่าวทำให้อิสราเอลไม่พอใจอย่างยิ่ง แต่สหรัฐก็แถลงว่าจะสนับสนุนให้อิสราเอลมีพรมแดนถาวรและมั่นคง

การเจรจาระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล รัฐบาลของนายเบกินแห่งอิสราเอลได้ประกาศนโยบายแข็งกร้าวต่ออาหรับ โดยประกาศว่าจะไม่คืนดินแดนให้แก่อาหรับ ต่อมาไม่ช้านายเบกินก็แสดงท่าทีต้องการจะเจรจากับฝ่ายอาหรับ ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๗ นายเบกินได้ส่งนายพลโมเช ดายัน รัฐมนตรีต่างประเทศอิสราเอลเดินทางไปพบปะกับผู้แทนอาหรับอย่างลับ ๆ ที่ลอนดอนและปารีส เพื่อปูทางในการพบปะระหว่างผู้นำของประเทศอาหรับกับอิสราเอล[๓๓] ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๗๗ ประธานาธิบดีซาดัตได้เดินทางไปเยือนอิสราเอลเพื่อเจรจากับนายกรัฐมนตรีเบกิน ท่ามกลางเสียงคัดค้านและประณามอียิปต์อย่างรุนแรงจากกลุ่มอาหรับว่าซาดัตขายอุดมการและขายอาหรับแก่อิสราเอลเสียแล้ว[๓๔] การเจรจาระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศไม่ค่อยได้ผลนัก เพราะยังมีข้อขัดแย้งอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง จึงได้มีการประชุมกันอีกครั้งหนึ่งที่กรุงไคโร ระหว่างเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของอียิปต์กับอิสราเอล เมื่อเดือนธันวาคม ๑๙๗๗ การประชุมครั้งนี้อียิปต์ได้เชิญผู้แทนจอร์แดน ซีเรีย เลบานอน รัสเซีย และองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์เข้าร่วมประชุมด้วย แต่ประเทศดังกล่าวประกาศบอยคอตการประชุมและประณามซาดัตอีกตามเคย[๓๕]

ความจริงแล้วประธานาธิบดีซาดัตก็มิได้อ่อนข้อให้แก่อิสราเอล แต่ซาดัตต้องการจะใช้วิธีการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาเพราะไม่เห็นด้วยกับวิธีการใช้สงคราม สาเหตุสำคัญที่ทำให้การเจรจาไม่ได้ผล เนื่องมาจากอิสราเอลไม่ยอมคืนดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน และฉนวนกาซาซึ่งฝ่ายอาหรับต้องการให้เป็นดินแดนของชาวปาเลสไตน์ เพื่อตั้งประเทศของตนเองขึ้น ดินแดนนี้อิสราเอลยึดได้จากสงครามเมื่อปี ๑๙๖๗ และต่อมาอิสราเอลสนับสนุนให้ชาวยิวไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน การกระทำดังกล่าวสหรัฐได้คัดค้านไม่เห็นด้วยและฝ่ายอาหรับก็คัดค้านอย่างรุนแรงโดยกล่าวหาว่าอิสรา

---

๓๓ Newsweek, October 3, 1977

๓๔ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๐

๓๕ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๒๐

เอลมีนโยบายผนวกดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนเป็นของอิสราเอลอย่างถาวร[๓๖]

การเจรจาระหว่างซาดัตกับเบกินประสบผลล้มเหลวเรื่อยมา ในที่สุดประธานาธิบดีคาร์เตอร์ก็เสนอตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและเชิญสองฝ่ายไปประชุมกันที่แคมป์เดวิด[๓๗] จนสามารถตกลงกันได้ในเค้าโครงสัญญาสันติภาพ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๑๙๗๘ แต่ทั้งสองฝ่ายก็ยังไม่อาจลงนามกันได้ เพราะยังขัดแย้งในปัญหาบางประการ แต่ในที่สุดก็สามารถลงนามกันได้สำเร็จเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๑๙๗๙ ซึ่งเป็นสัญญาสันติภาพยุติการเป็นคู่ศึกสงครามมาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี

สาระสำคัญของสนธิสัญญาฉบับนี้มีอยู่ว่าอียิปต์กับอิสราเอลจะยุติภาวะสงครามต่อกัน อิสราเอลจะถอนทหารและชาวนิยมยิวออกไปจากซีไนแบบเป็นขั้นตอน และในอนาคตซีไนจะเป็นเขตปลอดทหาร อิสราเอลกับอียิปต์จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน และอียิปต์จะยินยอมให้อิสราเอลใช้คลองสุเอซได้ ยอมให้อิสราเอลซื้อน้ำมันจากบ่อน้ำมันในซีไน ประเด็นที่สำคัญที่สองฝ่ายจะต้องเจรจากันอีกต่อไปก็คือเรื่องที่ชาวปาเลสไตน์ล้านคนเศษในกาซาและฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดน ซึ่งอิสราเอลยึดครองอยู่ในขณะนี้ได้มีสิทธิ์ปกครองตนเอง

ประเทศในกลุ่มอาหรับส่วนใหญ่มองเห็นว่าสัญญาฉบับนี้เป็นสัญญาสันติภาพตัวต่อตัวระหว่างอิสราเอลกับอียิปต์ ประเทศอาหรับอื่น ๆ ไม่รับรู้ด้วย ประเทศอาหรับหาว่าซาดัตทรยศหักหลังชาวปาเลสไตน์และโลกอาหรับ ประเทศที่คัดค้านอียิปต์อย่างรุนแรงเช่น ลิเบีย ซีเรีย อิรัก เยเมนใต้ และองค์การปลดแอกปาเลสไตน์ ทำให้อียิปต์กลายเป็นประเทศโดดเดี่ยว และกลุ่มประเทศอาหรับร่วมกันตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่เคยมีต่ออียิปต์

การที่ประเทศอาหรับอื่น ๆ คัดค้านสัญญาฉบับนี้เป็นเพราะมีเหตุใหญ่ ๆ อยู่ ๒ ประการคือ

๑. อิสราเอลยังไม่ยอมคืนดินแดนให้แก่ประเทศอาหรับเช่น ซีเรีย จอร์แดน ซึ่งอิสราเอลยึดไว้ตั้งแต่สงครามเมื่อปี ๑๙๖๗

---

๓๖ Newsweek, August 29, 1977, p. 13

๓๗ The Nation, September 20, 1978

๒. อิสราเอลยังไม่ยอมรับที่จะสถาปนาปาเลสไตน์ให้เป็นรัฐเอกราชในดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนและกาซา ในสัญญาสันติภาพบอกไว้แต่เพียงว่าจะมีการเจรจากันในเรื่องนี้ต่อไป

เมื่อพิจารณาท่าทีของกลุ่มประเทศอาหรับขณะนี้ (๑๙๘๐) มีท่าทีอ่อนลงไป คือยอมรับว่ามีประเทศอิสราเอลอยู่ในโลก ไม่คิดที่จะกวาดล้างอิสราเอลให้ออกไปจากแผนที่โลกเหมือนก่อน ถ้าอิสราเอลยินยอมทำตาม ๒ ข้อตามที่กล่าวมาแล้ว ก็น่าจะเป็นไปได้ว่าสันติภาพในตะวันออกกลางจะบรรลุผลได้เร็วขึ้น เรื่องการคืนดินแดนให้แก่อาหรับนั้นอิสราเอลคงจะไม่ยอมง่าย ๆ เปรียบได้กับอ้อยเข้าปากช้างแล้วยากที่จะคาย นอกจากนั้นถ้ารัฐบาลอิสราเอลคืนดินแดนให้แก่อาหรับก็อาจจะถูกประชาชนชาวยิวต่อต้านได้[๓๘]

ทางฝ่ายสหรัฐก็ถือโอกาสในขณะนี้เอาใจชาวอาหรับมากขึ้น เช่นสหรัฐมีทีท่าที่จะสนับสนุนให้องค์การปลดแอกปาเลสไตน์เจรจากับอิสราเอลโดยตรง หรือในอนาคตสหรัฐอาจจะรับรององค์การปลดแอกปาเลสไตน์ก็ได้ กรณีรุสเซียบุกอาฟกานิสถานเมื่อปลายปี ๑๙๗๙ ทำให้ประเทศอาหรับหลายประเทศเริ่มหวั่นเกรงภัยจากรุสเซีย ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสอันดีของสหรัฐที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายของตนที่มีต่ออาหรับเสียใหม่ นั่นก็คือ แสดงท่าทีให้ความคุ้มครองประเทศอาหรับให้ปลอดภัยจากรุสเซีย แต่สหรัฐก็จะต้องไม่สนับสนุนอิสราเอลอย่างแข่งขันเหมือนแต่ก่อน อาจจะเป็นไปได้ว่าประเทศอาหรับบางประเทศที่หวาดกลัวรุสเซียจะรุกรานตนอาจจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายหันไปเอนเอียงทางสหรัฐมากขึ้น และเมื่อนั้นสหรัฐก็จะได้ผลประโยชน์อย่างมหาศาลคือขายอาวุธให้แก่ประเทศอาหรับแล้วยังได้น้ำมันจากอาหรับอีกด้วย

นโยบายขายอาวุธของสหรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐสมัยประธานาธิบดีคาร์เตอร์กับอิสราเอลได้เสื่อมโทรมลงไปยิ่งกว่าครั้งใด เพราะคาร์เตอร์ได้คัดค้านการกระทำของอิสราเอลหลายครั้ง นอกจากนั้นยังได้ประกาศขายอาวุธครั้งใหญ่ให้แก่อิสราเอลและอาหรับเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๗๘ โดยจะขายเครื่องบิน F–15 และ F–16 ซึ่งเป็นเครื่องบินที่ทันสมัยที่สุดในโลกให้แก่อิสราเอลและซาอุดีอาระเบีย และขายเครื่องบิน F–5 E ให้แก่อียิปต์ อิสราเอลคัดค้านสหรัฐอย่างรุนแรงในการที่สหรัฐจะขยายเครื่องบินให้อาหรับด้วย[๓๙]

---

๓๘ The Nation, September 27, 1978

๓๙ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๒๐

จะเห็นได้ว่า แม้สหรัฐทำทีเป็นเข้าข้างฝ่ายอาหรับในบางครั้งและคัดค้านอิสราเอลในบางเรื่อง แต่จริง ๆ แล้วสหรัฐก็ยังเข้าข้างอิสราเอลและรักษาผลประโยชน์ของอิสราเอล ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่มีอิทธิพลทางการเมืองของสหรัฐทั้งทางฝ่ายบริหารและรัฐสภาหลายคนตลอดจนนายทุนใหญ่ ๆ มีเชื้อสายยิวนั่นเอง

อิสราเอลมิได้เกรงกลัวชาวโลกจะประณามตนหรือผู้ใดจะคัดค้าน คงถือนโยบายตอบโต้อาหรับอย่างรุนแรงชนิดที่เรียกกันว่า "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" โดยอิสราเอลไม่สนใจว่าการกระทำของตนนั้นจะทำให้ประชาชนผู้ไม่รู้เรื่องรู้ราวต้องล้มตายจำนวนมากมาย ดังกรณีที่เกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๗๘ กองโจรปาเลสไตน์จำนวนหนึ่งได้บุกโจมตีกรุงเทลลาวีฟโดยยึดรถโดยสารและยิงกราดชาวยิวที่ผ่านไปมา ยังผลให้มีผู้เสียชีวิตถึง ๓๖ คน บาดเจ็บอีกหลายคน[๔๐]

ไม่กี่วันต่อมาอิสราเอลก็ลงมือแก้แค้นอย่างขนานใหญ่โดยส่งกำลังทหาร เครื่องบิน รถถัง โจมตีภาคใต้ของเลบานอน โดยอ้างว่ากองโจรมาจากภาคใต้ของเลบานอน อิสราเอลใช้รถถัง บี๑นใหญ่และเครื่องบินโจมตีชาวปาเลสไตน์ทางภาคใต้ของเลบานอนล้มตายนับหมื่นคน และส่งทหารเข้ายึดครองภาคใต้ของเลบานอน[๔๑]

สหรัฐได้เสนอต่อสหประชาชาติเรียกร้องให้อิสราเอลถอนทหารออกจากเลบานอน ในที่สุดสหประชาชาติได้ส่งกองกำลังเข้ารักษาการณ์ในภาคใต้ของเลบานอน และอิสราเอลก็ยอมถอนทหารออกแต่โดยดี[๔๒]

ชาวปาเลสไตน์กำลังอพยพหลบหนีกันอย่างอลหม่านในเมื่อกองทัพอิสราเอลบุกเข้าโจมตีภาคใต้ของเลบานอน

๔๐ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑

๔๑ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๑

๔๒ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๑

การที่อิสราเอลโจมตีเลบานอนครั้งนี้ ทำให้กลุ่มประเทศอาหรับมีความแค้นเคืองมากแต่ไม่สามารถตอบโต้อะไรได้ การแก้ไขปัญหาตะวันออกกลางด้วยการเจรจาอย่างสันติ จึงยังเป็นเรื่องที่อยู่ห่างไกลมาก และอาจมีผลทำให้ประเทศอาหรับร่วมกลุ่มสามัคคีกันใหม่เพื่อตอบโต้อิสราเอลอีกก็ได้

แม้ว่าผู้นำในการต่อสู้กับอิสราเอลคืออียิปต์จะหันไปคืนดีกับอิสราเอลแล้วก็ตาม แต่อาหรับก็ยังไม่คิดยอมแพ้แก่อิสราเอล ยังคงหาทางที่จะร่วมมือกันสู้รบกับอิสราเอลต่อไป ดังเช่นซีเรียกับอิรักได้ตกลงรวมกันเป็นสหพันธรัฐ ซึ่งจะรวมกันทางด้านทหารเพื่อต่อสู้กับอิสราเอลอีก แต่ทั้งสองประเทศก็จะมีรัฐบาลเป็นของตนเอง[๔๓] การรวมอาหรับให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะอาหรับด้วยกันเองก็ยังทะเลาะกัน ดังเช่นอียิปต์กับลิเบียได้เกิดสู้รบกันเมื่อเดือนกรกฎาคม ๑๙๗๗ แต่รบกันได้ไม่กี่วันก็ยุติ[๔๔] อีกกรณีหนึ่งก็คือซาอุดีอาระเบียได้สู้รบกับเยเมนใต้ทางพรมแดนของประเทศทั้งสอง เมื่อเดือนมกราคม ๑๙๗๘ แต่ก็ไม่ได้กลายเป็นสงครามใหญ่[๔๕] นอกจากนั้นการที่อียิปต์หันไปจับมือกับอิสราเอลและดำเนินนโยบายเอนเอียงไปทางสหรัฐก็ยิ่งทำให้โลกอาหรับแตกแยกมากขึ้น การรวมกำลังกันเพื่อรบชนะอิสราเอลจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในอนาคตอันใกล้นี้ แม้ว่ากลุ่มประเทศอาหรับจะมีกำลังอาวุธและทหารรวมกันเหมือนว่าอิสราเอลก็ตาม

วิกฤติการณ์อิหร่าน

อิหร่านเป็นประเทศที่ปกครองแบบมีกษัตริย์ กษัตริย์ของอิหร่านเรียกว่าชาห์ ทรงปกครองประเทศแบบสืบราชสมบัติต่อกันมาเป็นพัน ๆ ปี ชาห์แห่งอิหร่านที่เพิ่งถูกโค่นล้มไปเมื่อปี ๑๙๗๙ ทรงปกครองประเทศแบบเผด็จการ และสร้างความร่ำรวยให้แก่พระองค์และพระประยูรญาติของพระองค์อย่างมหาศาลโดยเฉพาะรายได้จากการจำหน่ายน้ำมัน เมื่อดูรายได้จากการขายน้ำมัน อิหร่านน่าจะเป็นประเทศที่ร่ำรวยประเทศหนึ่ง แต่โดยทั่วไปแล้วคนอิหร่านยากจน คนที่ร่ำรวยก็คือพวกชนชั้นสูงเท่านั้น พระเจ้าชาห์ได้สร้างกองทัพอิหร่านใหญ่โตและมีอาวุธที่ทันสมัยใช้อย่างมากมาย ทรงใช้จ่ายเงินจำนวนมหาศาลเพื่อซื้อ

---

๔๓ มติชน ฉบับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๒

๔๔ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๒๐

๔๕ สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๒๑

เครื่องบินไอพ่นแบบทันสมัยล่าสุดจากสหรัฐไม่ว่าจะมีราคาแพงเท่าใดก็ตาม พระเจ้าชาห์ทรงดำเนินนโยบายเอนเอียงไปทางสหรัฐ และสนับสนุนนายทุนอเมริกันไปลงทุนในอิหร่านอย่างมากมาย เศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ของอิหร่านจึงตกอยู่ในกำมือของนายทุนอเมริกัน กล่าวโดยสรุปนายทุนอเมริกัน และรัฐบาลสหรัฐได้รับผลประโยชน์จากอิหร่านอย่างมหาศาลมานมนาน ท่ามกลางความไม่พอใจของชาวอิหร่านที่มองเห็นต่างชาติเข้ามากอบโกยผลประโยชน์จากประเทศของตน

คนอิหร่านไม่ชอบพระเจ้าชาห์ เพราะพระองค์ปกครองประเทศอย่างเข้มงวด ทรงตั้งตำรวจลับซึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องการทารุณโหดร้ายกำจัดพวกที่ต่อต้านพระเจ้าชาห์ ซึ่งใช้วิธีล่าสังหาร จับมาทรมาน หรือนำมาขังคุกโดยไม่ต้องพึ่งศาล คุกในอิหร่านจึงเต็มไปด้วยนักโทษการเมืองมากมาย ผลงานของพระเจ้าชาห์อย่างหนึ่งที่พระองค์คิดว่าดี แต่คนอิหร่านมองเห็นว่าเป็นสิ่งเลวร้ายนั้นก็คือการปฏิรูปวัฒนธรรมของอิหร่านให้เป็นแบบตะวันตก พระองค์สนับสนุนให้สตรีเลิกคลุมหน้า และยกฐานะของสตรีให้สูงขึ้นเท่าเทียมกับบุรุษ ให้สตรีได้มีโอกาสทำงานในตำแหน่งสำคัญ ๆ นอกจากนั้นพระเจ้าชาห์ยังอนุญาตให้ชาวอิหร่านได้แสดงออกถึงความเสรีทางเพศ เช่นการเต้นรำแบบตะวันตก การฉายภาพยนต์แบบตะวันตก การเปิดไนท์คลับหรือสถานเริงรมย์แบบตะวันตก ฯลฯ

เนื่องจากประชาชนชาวอิหร่านถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดจึงไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพระเจ้าชาห์ เพราะเท่ากับเป็นการทำลายวัฒนธรรมของอิสลาม จะมีพวกที่เห็นด้วยก็คือพวกเสรีนิยม ซึ่งได้รับการศึกษาจากตะวันตก พระเจ้าชาห์บริหารประเทศโดยไม่สนใจต่อความไม่พอใจของประชาชนที่มีมากขึ้นทุกที ในที่สุดประชาชนก็เดินขบวนประท้วงขับไล่พระเจ้าชาห์ แทนที่พระองค์จะปฏิรูปการปกครอง แต่พระเจ้าชาห์กลับใช้วิธีรุนแรงปราบปรามประชาชนโดยการให้ทหารยิงประชาชนที่พากันประท้วงบาดเจ็บล้มตายไปมากมาย ทำให้คลื่นของการประท้วงแผ่ขยายไปทั่วประเทศเมื่อปลายปี ๑๙๗๘ โดยมีผู้นำศาสนาอิสลามของอิหร่านอะยาตอลเลาะห์ โคไมนีซึ่งลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศสเป็นผู้นำ

ภายหลังที่การจลาจลนองเลือดได้ดำเนินติดต่อกันหลายวัน ในเดือนมกราคม ๑๙๗๙ พระเจ้าชาห์ก็เสด็จออกจากอิหร่านไปลี้ภัยที่เม็กซิโกโดยขนเงินและทรัพย์สินออกนอกประเทศนับแสนล้านบาท เมื่อพระเจ้าชาห์เสด็จลี้ภัยไปต่างประเทศแล้ว โคไมนีผู้นำทาง

ศาสนาก็ตั้งตนเป็นประมุขของประเทศท่ามกลางความยินดีของชาวอิหร่าน โคไมนีได้สั่งกวาดล้างผู้ที่ร่วมมือกับพระเจ้าชาห์ในการปราบปรามประชาชน และยังหนีออกนอกประเทศไม่ได้ สถานการณ์ทางการเมืองของอิหร่านภายหลังการสิ้นอำนาจของพระเจ้าชาห์แล้วไม่ดีขึ้น และเป็นช่วงแห่งการกวาดล้างผู้ทำร้ายประชาชนอย่างขนานใหญ่ นายทหาร นายตำรวจข้าหลวง ฯลฯ ถูกประหารชีวิตไปถึง ๒๐๐ กว่าคน เศรษฐกิจของอิหร่านกลับทรุดโทรมยิ่งกว่าเดิม การผลิตน้ำมันลดลงและกระแสต่อต้านอเมริกันกลับสูงขึ้น โคไมนีมักจะพูดย้ำอยู่เสมอ ๆ ว่าพระเจ้าชาห์และสหรัฐคือซาตานผู้ทำลายอิหร่าน เมื่อกำจัดพระเจ้าชาห์ได้แล้ว เป้าหมายต่อไปก็คือการขับอิทธิพลของสหรัฐให้ออกไปจากอิหร่าน

ชาวอิหร่านกำลังร้องตะโกนสาปแช่งพระเจ้าชาห์

การที่พระเจ้าชาห์สิ้นอำนาจ นับว่าสหรัฐต้องเสียผลประโยชน์อย่างใหญ่หลวง เพราะสหรัฐใช้อิหร่านเป็นฐานทัพในการถ่วงดุลย์อำนาจกับรุสเซียและเพื่อรักษาผลประโยชน์คือบ่อน้ำมันทางแถบอ่าวเปอร์เซีย กรณีอิหร่านได้แสดงให้เห็นว่านโยบายของสหรัฐประสบความล้มเหลวในการสนับสนุนบุคคลที่ประชาชนเกลียดชังให้เป็นผู้นำของประเทศ โดยสหรัฐมุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนมิได้คำนึงว่าประชาชนอิหร่านจะเกลียดชังสหรัฐอย่างไร

โมไมนีกล่าวหาว่าสหรัฐแทรกแซงกิจการภายในของอิหร่าน แต่โคไมนีก็ไม่ชอบรุสเซียและพวกคอมมิวนิสต์ รัฐบาลอิหร่านดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยการสนับสนุน

ประเทศที่ถืออิสลาม ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอียิปต์เพราะอียิปต์ไปทำสัญญาสันติภาพกับอิสราเอล นอกจากนั้นยังตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิสราเอล แอฟริกาใต้ ถอนตัวออกจากองค์การ CENTO ซึ่งมีผลทำให้องค์การนี้ต้องล้มเลิกไป ประกาศสนับสนุนองค์การปลดแอกปาเลสไตน์โดยส่งอาสาสมัครไปรบกับอิสราเอล ขณะเดียวกันอิหร่านก็มีปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศซึ่งก่อกบฏเพื่อต้องการจะแยกตัวออกไปเป็นอิสระ อิหร่านมีพลเมือง ๓๕ ล้านคน มีชนกลุ่มน้อยอิหร่านเชื้อสายตุรกีประมาณ ๓๐% เป็นชาวเคิร์ด (ซึ่งกำลังสู้รบกับรัฐบาลอิหร่านอยู่ในขณะนี้) ประมาณ ๕% เชื้อสายอาหรับ ๔% ส่วนที่เหลือประมาณ ๖๐% เป็นชาวอิหร่าน

ขณะที่การเมืองของอิหร่านกำลังยุ่งเหยิงอยู่นั่นเอง ในวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๑๙๗๙ รัฐบาลสหรัฐก็ยอมให้พระเจ้าชาห์เดินทางเข้าไปสหรัฐ เพื่อรักษาโรคมะเร็งที่โรงพยาบาลในกรุงนิวยอร์ค การกระทำของสหรัฐครั้งนี้เท่ากับโปรยไฟแค้นเคืองของชาวอิหร่านให้ลุกขึ้นอีก พวกนักศึกษาอิหร่านจำนวนหนึ่งได้บุกเข้าจับเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐในกรุงเตหะรานจำนวน ๙๘ คน (ตอนหลังปล่อยไปบ้างเหลือ ๔๙ คน) เป็นตัวประกันเพื่อแลกเปลี่ยนให้สหรัฐส่งตัวพระเจ้าชาห์กลับคืนไปขึ้นศาลในอิหร่าน[๔๖]

แต่สหรัฐไม่ยอม เพราะถือว่าอิหร่านละเมิดเอกสิทธิ์ทางการทูต ซึ่งเป็นข้อบังคับสากลระหว่างประเทศที่จะต้องเคารพกัน สหรัฐได้เรียกร้องให้อิหร่านปล่อยตัวเจ้าหน้าที่ทูตสหรัฐ แต่อิหร่านไม่ยอม ประธานาธิบดีจิมมีคาร์เตอร์ขู่อิหร่านว่าจะลงโทษอิหร่านอย่างรุนแรง ถ้าอิหร่านทำร้ายตัวประกัน พร้อมกันนั้นสหรัฐก็สั่งเคลื่อนเรือรบไปคุมเชิงแถบอ่าวเปอร์เซีย ทางฝ่ายอิหร่านก็ไม่กลัวเพราะรู้ดีว่าสหรัฐไม่กล้าที่จะส่งทัพเข้าโจมตีอิหร่าน เพราะสหรัฐและโลกตะวันตกยังต้องพึ่งน้ำมันจากอิหร่าน โคไมนีปฏิเสธเด็ดขาดที่จะส่งตัวประกันคืน ฝูงชนชาวอิหร่านจำนวนมากเดินขบวนสนับสนุนโคไมนี ทางฝ่ายประชาชนชาวสหรัฐก็ร่วมมือร่วมใจกันสนับสนุนรัฐบาลของตนให้ตอบโต้อย่างรุนแรง ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ก็ไม่กล้าที่จะใช้กำลังของตนเข้าจัดการกับอิหร่าน เพราะกลัวว่าตัวประกันจะได้รับอันตราย และสหรัฐไม่มีฐานทัพทางทหารในย่านตะวันออกกลางที่เข้มแข็งพอจะทำสงครามกับอิหร่านได้ นอกจากนั้นจะทำให้อิหร่านต้องหันไปพึ่งรุสเซียโดยที่อิหร่านก็ไม่ชอบนัก อีกทั้งประเทศอิสลามจะร่วมมือกันต่อต้านสหรัฐ

---

๔๖ มติชน ฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๒๒

ประธานาธิบดีคาร์เตอร์จึงเลือกใช้วิธีบีบอิหร่านทางเศรษฐกิจและทางการทูต เพราะสหรัฐเห็นว่ามติของชาวโลกประณามการกระทำของอิหร่านในครั้งนี้ นอกจากนั้น คณะมนตรีความมั่นคงยังได้ลงมติให้อิหร่านปล่อยตัวประกันชาวอเมริกัน และส่งตัวเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเดินทางไปอิหร่านเพื่อไกล่เกลี่ยในเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ได้ผลอย่างไร สหรัฐชักชวนประเทศตะวันตกให้ร่วมมือกันงดค้าขายกับอิหร่าน แต่ประเทศตะวันตกและญี่ปุ่นก็ไม่ค่อยเต็มใจที่จะร่วมมือกับสหรัฐเท่าใดนัก

สหรัฐพยายามที่จะผ่อนคลายความตึงเครียดโดยส่งพระเจ้าชาห์ไปพำนักที่ประเทศปานามา แต่ทางฝ่ายอิหร่านก็ยังยืนกรานไม่ยอมส่งตัวประกันคืนอยู่นั่นเอง จนกว่าจะได้ตัวพระเจ้าชาห์มาเสียก่อน พอดีเกิดวิกฤติการณ์รุสเซียส่งทัพเข้ายึดครองอาฟกานิสถาน ทำให้ชาวโลกหันไปสนใจด้านอาฟกานิสถานและสหรัฐก็ต้องเป็นหัวเรือใหญ่ในการชักชวนประเทศต่าง ๆ ให้ร่วมมือกันต่อต้านรุสเซียในการส่งทัพเข้ายึดอาฟกานิสถาน ทำให้ปัญหาอิหร่านลดความสำคัญลงไป

ปลายเดือนมกราคม ๑๙๘๐ มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีของอิหร่านผลปรากฏว่านายยานีซาดร์ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี ทำให้มีความหวังว่าสถานการณ์ในอิหร่านอาจจะกระเตื้องขึ้น เพราะประธานาธิบดีคนใหม่เป็นคนมีลักษณะประนีประนอม และกรณีรุสเซียบุกอาฟกานิสถานก็มีส่วนทำให้อิหร่านวิตกกังวลอยู่ไม่น้อย เพราะอิหร่านมีพรมแดนติดกับอาฟกานิสถาน บางทีอาจจะต้องประนีประนอมกับสหรัฐมากขึ้น นั่นก็คือยอมปล่อยตัวประกันชาวอเมริกัน เพราะภัยจากรุสเซียอาจจะมีมากกว่าภัยจากสหรัฐก็ได้

สถิติที่น่าสนใจของประเทศในเอเชีย

ข้อมูลจาก Asia Year Book, 1980

ประเทศ	เนื้อที่ประเทศ (ก.ม^2)	ประชากร (ล้าน)	รายได้ประชาชาติ (ดอลลาร์)	กำลังทหาร
จีน	๙.๕๙๖,๙๖๑	๙๕๘	๓๕๒ พันล้าน	๔.๓๖ ล้าน
เวียดนาม	๓๓๒,๘๐๐	๕๐,๒๕	๘.๖ พันล้าน	๑ ๐๒๓ ล้าน
เกาหลีใต้	๙๘,๙๕๕	๓๗.๗๖	๔๖ พันล้าน	๖๑๙,๐๐๐
เกาหลีเหนือ	๑๒๓,๓๗๐	๑๗.๕๘	๑๐.๕ พันล้าน	๖๓๒,๐๐๐
ญี่ปุ่น	๓๗๗,๖๐๐	๑๑๕.๘๑	๙๓๐ พันล้าน	๒๔๑,๐๐๐
ไต้หวัน	๓๕,๙๘๙	๑๗ ๕	๒๓.๔ พันล้าน	๕๓๙,๐๐๐
ลาว	๒๓๖,๘๐๔	๓.๔๕	๒๖๐ ล้าน	๔๘,๕๕๐
เขมร	๑๘๑,๐๓๕	๘.๒	–	–
อินโดนีเซีย	๑,๙๐๔,๕๖๙	๑๕๐.๘๓	๒๒.๖ พันล้าน	๒๓๙,๐๐๐
ไทย	๕๔๒.๓๗๓	๔๖.๕๔	๒๑.๗ พันล้าน	๒๑๖,๐๐๐
สิงคโปร์	๖๑๖.๓	๒.๓๘	๗.๕๔ พันล้าน	๓๖,๐๐๐
ฟิลิปปินส์	๓๐๐,๔๔๐	๔๗.๖๘	๒๓.๒ พันล้าน	๑๐๓,๐๐๐
มาเลเซีย	๓๒๙.๗๔๙	๑๓.๓๑	๑๔.๗ พันล้าน	๖๔,๕๐๐
อินเดีย	๓,๒๘๗,๗๘๒	๖๕๒.๘๒	๑๐๖.๔ พันล้าน	๑,๐๙๖,๐๐๐
ปากีสถาน	๗๙๖,๐๐๐	๘๐.๑๗	๑๘.๕ พันล้าน	๔๒๙,๐๐๐
อาฟกานิสถาน	–	๒๑.๓๗	๒.๓ พันล้าน	๙๐,๐๐๐
บังคลาเทศ	๑๔๓,๙๙๘	๘๔.๔๗	๘ พันล้าน	๗๖,๕๐๐
พม่า	๖๗๖,๕๗๗	๓๒.๙	๓.๙ พันล้าน	๑๖๙,๕๐๐
ศรีลังกา	๖๔,๗๕๐	๑๔.๔๒	๒.๖๒ พันล้าน	๑๓,๗๐๐
อิหร่าน	–	๓๙.๓	๗๕.๑ พันล้าน	๔๑๕,๐๐๐

บรรณานุกรมหนังสือภาษาไทย

นิกิต้า ครุสชอฟ *ความทรงจำของข้าพเจ้า* (เรื่องแปลโดยเปรมชัย พริ้งศุลกะ โรงพิมพ์บพิธจำกัด ๒๕๑๗

ชูชาติ กังวาลกิจมงคล "การเจรจาระหว่างบักกิ่งกับวอชิงตันในปัญหาเอเชีย" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* ชุด ๓๒ ธันวาคม ๒๕๑๔ โรงพิมพ์วิทยากร ๒๕๑๔

สิริ เปรมจิตต์ *บทบาทเมืองจีน* ประจักษ์การพิมพ์ ๒๕๑๕

วินิตา ไกรฤกษ์ *วิกฤติการณ์ชายแดนระหว่างรุสเซียกับจีนคอมมิวนิสต์* จุลสารลำดับที่ ๑๒, ๒๕๑๓

เขียน ธีระวิทย์ *นโยบายต่างประเทศคอมมิวนิสต์* โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๕

เฮนรี เอ. คิสซิงเจอร์ *นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา* (เรื่องแปลโดย ดร. กระมล ทองธรรมชาติ) โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๑๓

เกิจ กาแวน "รัสเซียกับจีนแดง" *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ๔ สิงหาคม ๒๕๐๖

ทิพยรัตน์ "การแตกแยกระหว่างจีนแดงกับรัสเซีย" *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๐—๑๔ เมษายน ๒๕๑๑ รวม ๓๘ เล่ม

เขียน ธีระวิทย์ *วิวัฒนาการการปกครองของจีน* โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๐๕

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ *ประวัติปรัชญาจีน* โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๐๕

เขียน ธีระวิทย์ "ระบบการปกครองภายในของจีน" *ปาจารยสาร* กรกฎาคม—กันยายน ๒๕๑๕

ชมรมวิเทศสัมพันธ์ *มองโลก* อักษรสัมพันธ์ ๒๕๑๘

เขียน ธีระวิทย์ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* พ.ศ. ๒๕๑๖

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย *รวมบทความความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ* สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๑๕

ส. ชยานุตม์ *ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์* ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๘

บักจุงฮี *พลังแห่งชาติ* แพร่พิทยา ๒๕๑๘

ชัญญา ผลอนันต์ *รอยเลือดในเกาหลี* สำนักพิมพ์พระจันทร์เสี้ยว และบริษัทหนังสือจำกัด ๒๕๑๗

ประทุมพร วัชรเสถียร "โฉมหน้าของญี่ปุ่น" *จุลสารเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* ธันวาคม ๒๕๑๕ โรงพิมพ์มหาชน

เขียน ธีระวิทย์ *นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น* โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๑๑

กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น *ญี่ปุ่นปัจจุบัน* ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๑

กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น *ญี่ปุ่นปัจจุบัน* ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๕

ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ *นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน และผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย* ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๖

เสฐียร พันธรังษี *บนแผ่นดินชาคุระ* โรงพิมพ์สารศึกษาการพิมพ์ ๒๕๑๔

สังข์ พัธโนทัย *เรื่องของเอเชีย ภาค ๓* โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์ ๒๕๑๔

เขียน ธีระวิทย์ *วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น* โรงพิมพ์เอกศิลปการพิมพ์ ๒๕๑๑
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช *ฉากญี่ปุ่น* ก้าวหน้า ๒๕๑๒
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช *มลายูร่ำกริช* โรงพิมพ์อักษรบริการ ๒๕๑๕
เสกสรรค์ ประเสริฐกุล *สงครามอินโดจีน* โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์ ๒๕๑๖
โนเอล บาเบอร์ *สงครามของหวกสุนัขรับใช้* (เรื่องแปล) โรงพิมพ์ศิวพร ๒๕๑๖
บี. อาร์. เพิร์น *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์* (เรื่องแปล) โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๑๕
ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มกราคม ๒๕๑๖
นโรดม สีหนุ *อินโดจีน ทัศนะจากบุ๊กกิ้ง* ประพันธ์สาส์น ๒๕๑๘
ชูชาติ กังวาลกิจมงคล "สงครามที่ยืดเยื้อหรือสันติภาพที่ยืนยาว" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* ชุด ๔๐ เมษายน ๒๕๑๖
สมคิด มณีวงศ์ *ชูการ์ในกับอินโดนีเซีย* เกษมสัมพันธ์การพิมพ์ ๒๕๑๕
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช *สถานการณ์รอบบ้านเรา* สำนักพิมพ์บรรณาคาร ๒๕๑๕
วอร์ด และคณะ *ระบบการเมืองปัจจุบันเอเชีย* (เรื่องแปล) โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๑๐
ดิเรก ชัยนาม *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๑
ทวิช สุภาภรณ์ *ภัยด้านอินโดจีน* อักษรสัมพันธ์ ๒๕๑๕
ประพัฒน์ ตรีณรงค์ *ประมวลเหตุการณ์สำคัญแห่งเอเชีย* สำนักพิมพ์อุดมศึกษา ๒๕๑๘
ชวง วันจี้ *จากระบอบอาณานิคมสู่ระบอบคอมมิวนิสต์* (เรื่องแปล) โรงพิมพ์โพธิ์สามต้น ๒๕๑๐
อุษณีย์ กรรณสูตร และ พัชรี สิโรรส *พื้นฐานการเมือง เศรษฐกิจสังคม ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๖
พันเอก (พิเศษ) เชิดชาย เหล่าหล้า และ นรนิติ เศรษฐบุตร *การปกครองและการเมืองของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* แพร่พิทยา ๒๕๑๔
อุ่นตา นพคุณ "วิกฤติการณ์อินโดจีน ๒๕๑๘" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* เล่ม ๕๓ มิถุนายน ๒๕๑๘
มหาตมะ คานธี *ชีวประวัติของข้าพเจ้า* สำนักพิมพ์กมลากร ๒๕๑๓
สวามี สัตยานันทบุรี *มหาตมะคานธี* สำนักพิมพ์คลังวิทยา ๒๕๑๑
กระมล ทองธรรมชาติ "การเมืองในอินเดีย" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* มีนาคม ๒๕๑๓
กระมล ทองธรรมชาติ "ปากีสถานกับการเกิดบังคลาเทศ" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕
พรเพ็ญ ชั่นตระกูล "แนวโน้มในชมพูทวีป" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* มิถุนายน ๒๕๑๕
ประทุมพร วัชรเสถียร "สงครามกลางเมืองในเลบานอน" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* เล่ม ๕๘ เมษายน ๒๕๑๙
อุ่นตา นพคุณ "สงครามเวียดนาม—อาหรับ เดือนตุลาคม ๒๕๑๖" *จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน* ธันวาคม ๒๕๑๖
ฉลวย พิชัยศรทัต *ความคับข้นในสถานการณ์ในตะวันออกกลาง* มงคลการพิมพ์ ๒๕๑๐

บรรณานุกรมภาษาอังกฤษ

Peter Calvocoressi *World Politics Since 1945* Longman Group, London 1971.

Michael Gasster *China's Struggle to Modernize* Alfred A. Knof, New York, 1972.

C.P. Fitzgerald and Myra Roper "*China*" *A World so Change* Thomas Nelson, 1972.

Franz H. Michael and George E. Taylor *The Far East in the Modern World* The Dryden press, 1975.

Richard C.Thornton *China, the Struggle for Power 1917–1972* Indiana University Press, 1973.

Milton W. Meyer *History of the Far East* Harper & Row Publisher, New York, 1972.

John King Fairbank *The United States and China* Harvard University Press, 1972.

O. Edmund Clubb *Twentieth Century China* Columbia University Press, 1966.

Franz Schurman and Orville Schell *Communist China* Cox & Wyman Ltd., 1978.

O. Edmund Clubb *20th Century China* Columbia University Press, 1972.

Edgar Snow *Red China Today* Hazell Watson & Viney Ltd., 1970.

Joseph Peck and Paul Lippe *The World in Our Day* Oxford Book Company, 1968.

Kyung Cho Chung *Korea Tomorrow* The Macmillan Comp., Now York, 1965.

Robert Leckie *The War in Korea 1950–1953* Random House, New York, 1963.

Woo-Keun Han *The History of Korea* East-West Center Press, Honolulu, 1971.

Carl Berger *The Korea Knot* University of Pensylvania Press, 1957.

Hong Yi-Sup *Korea's Self-Identity* Yonsei University Press, Seoul, 1973.

Kim Byong Sik *Modern Korea* International Public, New York, 1970.

W.G. Beasley *The Modern History of Japan* Praeger Publishers, New York, 1974.

John Halliday and Gavan Mc Cormack *Japanese Imperialism Today* Richard Clay Ltd., 1973.

Lawrence Olson *Japan in Post War Asia* Pall Mall Press, London, 1970.

John Whitney Hall *Japan* Dell Publishing Co., New York, 1970.

Edwin O. Reischauer *Japan, the Story of Nation* Tuttle Comp., 1972.

Edwin O. Reischauer *The United States & Japan* The Viking Press, New York, 1970.

M.L. Manich *History of Laos* Niyomvithya, Bangkok, 1967.

Sisouk Na Champassak *Storm Over Laos* Frederick A. Praeger, New York, 1961.

John Kerry King — *Southeast Asia in Perspective* The Macmillan, New York, 1956.

John F. Cady — *Southeast Asia : Its Historical Development* Mc Graw Hill, 1964.

William L. Holland — *Asia Nationalism and the West* The Macmillan, New-York, 1953.

Conrado Benitez — *History of the Philippines* Ginn and Company, Philippines, 1954.

Geoge Mc Turnan Kahin — *Governments and Politics of Southeast Asia* Cornell University Press, New York, 1959.

Willard H. Elsbree — *Japan's Role in Southeast Asia Nationalist Movement 1940–1954* Harvard University Press, 1953.

Franz H Michael and George E. Taylor — *The Fareast in the Modern World* Henry Holt and Company, New York, 1956.

D.G.E. Hall — *A History of Southeast Asia.*

Richard Butwell — *Southeast Asia Today and Tomorrow* Praeger Publisher, 1969.

Michael Leifer — *Nationalism Revolution and Evolution in South East Asia* University of Hull, 1970.

Richard Allen — *A Short Introduction to the History and Politics of Southeast Asia* London, 1970.

Brian Crozier — *Southeast Asia in Turmoil* Cox & Wyman, London, 1968.

R.S. Chavan — *Nationalism in Asia* Sterling, New Delhi, 1973.

Bernard K. Gordon — *The Dimensions of Conflict in Sout-heast Asia* Prentice-Hall 1966.

Peter Lyon — *War and Peace in South East Asia* Oxford University Press, London, 1969.

Institute of Sotheast Asian Studies — *Contemporary Southeast Asia*, Volume 1, May, 1979.

Sir Percival Griffiths — *Modern India* Frederick & Praeger 1957.

Michael Edwardes — *The Last Year of British India* Cassel, 1963.

B.N. Pandey — *The Break-Up of British India* Macmillan.

W.H. Moreland — *A Short History of India* Longmans Green, Londen, 1958.

Jawaharlal Nehru — *The Discovery af India* New York, 1946.

Stanley wolpert — *India.*

Michael Edwardes — *British India 1772–1947* Sidywich & Jackson, 1967.

Thomas Walter Wall Bank — *India in the New Era* New York, 1951.

John Manchip White — "The India Mutiny 1857" *History Today* May, 1957.

J.C. Powell Price — *A History of India* Thomas Nelson and Sons, London, 1955.

Damodar P. Singhal — *Pakistan* Prentice-Hall, 1972.

Tariq Ali — *Pakistan* William Morrow and Company, 1970.

Hal Kosut — *Israel & the Arabs : the June 1967 War* Factson File, New York, 1967.

Fred J. Khouri — *The Arab-Israel Dilemma* Syracuse University Press, New York, 1969.

Harry B. Ellis — *Israel aud the Middle East* The Ronald Press, New York, 1957.

George Lenczowski — *The Middle East in World Affairs* Cornell University Press, 1956.

Theodore Draper — *Israel and World Politics* Secker & Warburg, London, 1968.

Jame Parkes — *Whose Land* Hazell Watson & Viney 1971.

Harold M. Vinacke — *A History of the Far East in Mondern Time* George Allen & Unwin, London, 1964.

The World Almanac 1976 Newspaper Enterprise Association, New York, 1976.

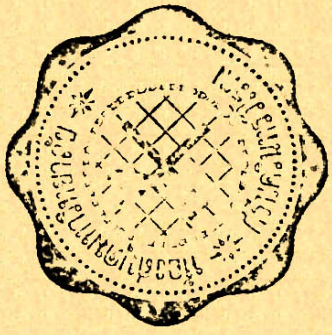
Fareastern Economic Review *Asia Year Book* ประจำปี 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980

นอกจากนี้ยังได้ค้นคว้าจากหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ ทั้งที่พิมพ์เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกเป็นจำนวนมาก

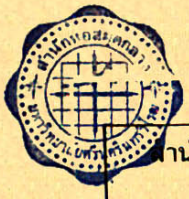

หนังสือเล่มนี้
ถ้าติดต่อสั่งซื้อที่ผู้เขียนโดยตรง
จะได้ลดราคา
และมีจำหน่ายตามร้านขายตำราทั่วไป

จร - 19

023455

สำนักหอสมุดกลาง มศว ประสานมิตร
วันกำหนดส่ง
เลขทะเบียนหนังสือ
ส 19 มค 45
26 มี.ค. 2545

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 วัฒนา กรุงเทพฯ 10110 โทร. 2584002-3

SWU:CL
3 1011 10339849 1

950.42 ถ132ป 2523 ร.2
ถนอม อานามวัฒน์.
ประวัติศาสตร์และการวิเคราะห์
SWU3101110339849 1

